This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Google

Dette er en digital kopi af en bog, der har været bevaret i generationer på bibliotekshylder, før den omhyggeligt er scannet af Google som del af et projekt, der går ud på at gøre verdens bøger tilgængelige online.

Den har overlevet længe nok til, at ophavsretten er udløbet, og til at bogen er blevet offentlig ejendom. En offentligt ejet bog er en bog, der aldrig har været underlagt copyright, eller hvor de juridiske copyrightvilkår er udløbet. Om en bog er offentlig ejendom varierer fra land til land. Bøger, der er offentlig ejendom, er vores indblik i fortiden og repræsenterer en rigdom af historie, kultur og viden, der ofte er vanskelig at opdage.

Mærker, kommentarer og andre marginalnoter, der er vises i det oprindelige bind, vises i denne fil - en påmindelse om denne bogs lange rejse fra udgiver til et bibliotek og endelig til dig.

Retningslinjer for anvendelse

Google er stolte over at indgå partnerskaber med biblioteker om at digitalisere offentligt ejede materialer og gøre dem bredt tilgængelige. Offentligt ejede bøger tilhører alle og vi er blot deres vogtere. Selvom dette arbejde er kostbart, så har vi taget skridt i retning af at forhindre misbrug fra kommerciel side, herunder placering af tekniske begrænsninger på automatiserede forespørgsler for fortsat at kunne tilvejebringe denne kilde.

Vi beder dig også om følgende:

- Anvend kun disse filer til ikke-kommercielt brug
  Vi designede Google Bogsøgning til enkeltpersoner, og vi beder dig om at bruge disse filer til personlige, ikke-kommercielle formål.
- Undlad at bruge automatiserede forespørgsler
  Undlad at sende automatiserede søgninger af nogen som helst art til Googles system. Hvis du foretager undersøgelse af maskinoversættelse, optisk tegngenkendelse eller andre områder, hvor adgangen til store mængder tekst er nyttig, bør du kontakte os. Vi opmuntrer til anvendelse af offentligt ejede materialer til disse formål, og kan måske hjælpe.
- Bevar tilegnelse
  Det Google-"vandmærke" du ser på hver fil er en vigtig måde at fortælle mennesker om dette projekt og hjælpe dem med at finde yderligere materialer ved brug af Google Bogsøgning. Lad være med at fjerne det.
- Overhold reglerne
  Uanset hvad du bruger, skal du huske, at du er ansvarlig for at sikre, at det du gør er lovligt. Antag ikke, at bare fordi vi tror, at en bog er offentlig ejendom for brugere i USA, at værket også er offentlig ejendom for brugere i andre lande. Om en bog stadig er underlagt copyright varierer fra land til land, og vi kan ikke tilbyde vejledning i, om en bestemt anvendelse af en bog er tilladt. Antag ikke at en bogs tilstedeværelse i Google Bogsøgning betyder, at den kan bruges på enhver måde overalt i verden. Erstatningspligten for krænkelse af copyright kan være ganske alvorlig.

Om Google Bogsøgning

Det er Googles mission at organisere alverdens oplysninger for at gøre dem almindeligt tilgængelige og nyttige. Google Bogsøgning hjælper læsere med at opdage alverdens bøger, samtidig med at det hjælper forfattere og udgivere med at nå nye målgrupper. Du kan søge gennem hele teksten i denne bog på internettet på http://books.google.com

151550

MEDDELELSER

FRA

KRIGSARKIVERNE.

UDGIVNE AF

GENERALSTABEN.

FØRSTE BIND.

KJØBENHAVN.

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG (F. HEGEL & SØN).

TRYKT HOS J. JØRGENSEN & CO.

1883.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
451550
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS.
R 1908 L

Redaktør: **C. Th. Sørensen.**

NEW YORK
PUBLIC
LIBRARY

Indhold.

	Side
Indledning	1.
Breve fra Kronprins Frederik i Tidsrummet fra 18de Marts 1794 til 27de December 1800	7.
Rustningerne i Vinteren 1800—1801	51.
Kommissionsforretning i Laurvig den 26de Januar 1801 som Bilag til: Rustningerne 1800—1801	68.
Breve fra Kronprins Frederik som Bilag til: Rustningerne 1800—1801	71.
Brevvexling mellem Kronprins Frederik og Generalmajor A. L. Moltke i Januar—Marts 1801	83.
Brevvexling mellem Kronprins Frederik og General G. F. Krogh i Februar og Marts 1801	113.
Breve angaaende Rustninger paa Fyn	120.
Forsvaret af Sjælland 1801	124.
Aktstykker vedrørende Sjællands Forsvar 1801	151.
Breve fra Kronprins Frederik i Marts og April 1801	168.
Generalkommandoen i Hertugdømmerne og Hamburgs og Lübeks Besættelse	174.
Vaabenstilstanden 1801	180.
Aktstykker til Vaabenstilstandsperioden	200.
Breve fra Kronprins Frederik fra Tidsrummet April—Avgust 1801	224.
Uddrag af Bülows Kopibog i Tidsrummet 19de Maj — 30te September 1801	229.
Breve fra Kronprins Frederik, henhørende til Tidsrummet 19de Maj — 30te September 1801	259.
Aktstykker til 1801's Historie	266.
Den nationale Hærreform og Forsvarssagens øvrige Udvikling i Perioden Oktober 1801 — Juni 1803	279.
Aktstykker til Hærreformen	300.
Andre Aktstykker vedrørende Perioden 1801—1803	314.
Breve fra Kronprins Frederik, henhørende til Tidsrummet Oktober 1801 — Juni 1803	321.
Uddrag af Bülows Kopibog i Tidsrummet Oktober 1801 — Juni 1803	333.
Troppesamlingen ved Rendsborg 1803	383.
Aktstykker vedrørende Troppesamlingen ved Rendsborg 1803	410.
Kronprins Frederiks Parolbefalinger under Troppesamlingen ved Rendsborg 1803	433.
Andre Aktstykker til 1803's Historie	453.
Uddrag af Bülows Kopibog for sidste Halvdel af Aaret 1803	457.
Personal-Register til første Bind	465.

NEW YORK
PUBLIC
LIBRARY

I Krigsarkiverne findes der, særligt for Perioden efter dette Aarhundredes Begyndelse, ikke faa Aktstykker af historisk Interesse. Da Generalstaben har erhvervet Krigsministeriets Bemyndigelse til at udgive disse Aktstykker i Trykken, begynder hermed en i tvangfrie Hæfter udkommende Række „Meddelelser fra Krigsarkiverne".

Generalstaben har overdraget Kapitajn C. Th. Sørensen at samle det foreliggende Materiale og lægge det til Rette, efter Omstændighederne enten i bearbejdet eller ubearbejdet Skikkelse.

Generalstaben i Oktober 1880.

NEW YORK PUBLIC LIBRARY

NEW YORK
PUBLIC
LIBRARY

Indledning.

Da Frederik VI som 16aarig Kronprins i Aaret 1784 styrtede det saakaldte Guldbergske Ministerium og erhvervede sin Faders Samtykke til Indsættelsen af en ny Regering, lagde han hele Regeringsmyndighedens Udøvelse i Statsraadets Hænder uden at forbeholde sig selv nogen retlig bestemt større Indflydelse paa Regeringen end de andre Statsraadsmedlemmer. I den Kgl. Haandskrivelse af 14. April 1784, hvorved Regeringsforandringen kundgjordes Kancelliet til videre Bekjendtgjørelse for de andre Kollegier og de vedkommende Embedsmænd og Betjente[1]), meddeltes det, at det hidtidige Kabinet var ophævet, saa at der derfra aldeles intet mere skulde expederes, Statens publique Sager angaaende, men at disse alle af vedkommende Kollegier allerunderdanigst skulde foredrages i Overensstemmelse med Forordningen af 13. Febr. 1772, hvilken i den Henseende igjentoges og paany sattes i sin fulde Kraft. Alle de nye Ministre og især Bernstorff, som tidligere engang havde taget sin Afsked fra Statstjenesten paa Grund af den nævnte Forordnings Tilsidesættelse, vaagede omhyggeligt over, at den nu overholdtes i sin Strænghed, saa at alle offentlige Sager efter forud at være overvejede i det Kollegium, under hvilket de hørte, af dette forelagdes Statsraadet, der samledes til bestemte Tider og afgjorde Sagerne ved Afstemning.

Selvfølgelig gjaldt dette ogsaa for de militaire Anliggender, der refereredes af Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet, uagtet Kronprinsen strax efter sin Konfirmation traadte i nært personligt Forhold til Hæren og ivrigt virkede for Indførelsen af betydelige Reformer. I 1784 lagdes Krigsfolket, som under det Guldbergske Regimente var spredt ud over Landet, atter ind i Byerne. Kasernerne, som havde været anvendte til andet Brug, overlodes atter Hæren, og nye indrettedes. Regimenterne fik Befaling til én Gang om Ugen at rykke ud til Exercits, hvilket var noget nyt, der tildrog sig almindelig Opmærksomhed. Prins Carl af Hessen-Kassel, der var formælet med Kong Christian VII's Søster Lovise, og som allerede dengang af Rygtet

[1]) Skrivelsen, hvis Ord her bruges, er meddelt Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet i en Kommunikation fra Kancelliet af 14. April, hvilken findes i „Registratur cum indice über die Königl. allergnädigsten Ordres und Resolutions an das Königliche Generalitäts- und Kommissariats-Kollegium de anno 1784“ i Geheimearkivet.

betegnedes som Kronprinsens tilkommende Svigerfader, blev kaldet til Kjøbenhavn fra Gottorp, hvor han boede, dels for at præsidere i en Kommission, der havde Exercitiens og Feltreglementets Forbedring til Maal, og hvis Forslag fik Kgl. Approbation d. 24. Decbr. 1784, dels for at være behjælpelig med en ny Hærordning, hvis Grundsætninger i samme Aar vare blevne skriftlig forhandlede mellem ham og Statsminister W. v. Huth. Denne sidste havde været Kronprinsens militaire Lærer, ligesom han tidligere havde været Carl af Hessens; han besad Kronprinsens hele Tillid, var bleven Statsminister efter Regeringsforandringen i 1784 og forestod endnu Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet. Der behøvedes altsaa kun lidt Behændighed fra hans Side, for at Kronprinsens Lyst til Myndighed paa det militaire Omraade kunde tilfredsstilles, uden at Regeringen derved i det Hele kom ud af det ved Forordningen af 13. Februar 1772 afstukne Spor. Statsraadet fik alt forelagt — maaske ene med Undtagelse af Exercitiens og Tjenestens Detailer — og sørgede for, at militaire Interesser ikke ensidig gjorde sig gjældende paa saadanne Omraader, hvor de kunde skade andre. I Anledning af den nye Hærordning nedsattes der saaledes den 20. Decbr. 1784 en stor Kommission, der kom til at bestaa af Prins Carl af Hessen-Kassel, hele Geheime-Statsraadet, alle Generalitets- og Kommissariats-Kollegiets Deputerede, Finansministeren Geheimeraad Grev Schimmelmann[1]), den 1ste Deputerede af Rentekammeret Geheimeraad Grev v. Reventlov og Generalmajor v. Stange, som havde at føre Pennen ved Forhandlingerne. Efter at Kommissionen i Kronprinsens og Arveprinsens høie Nærværelse[2]) havde drøftet Grundsætningerne i en af Prins Carl fremlagt Plan til Forandring og Forbedring i den danske Hærs Indretning, approberedes denne den 7. Januar 1785 af Kongen, og kort efter, den 1. Februar, nedsattes der derpaa en lignende Kommission, bestaaende af de samme Medlemmer, som drøftede en ny Ordning af den norske Hær, hvilken med visse Forbehold, der vare grundede i, at ingen med de lokale Forhold i Norge bekjendt Sagkyndig havde været tilstede, erholdt Kgl. Stadfæstelse den 25. Februar 1785.

Ved flere Lejligheder i de følgende Aar optraadte Kronprins Frederik som Kongemagtens Repræsentant, saaledes i 1787, da han, ledsaget af Statsminister Huth, foretog sin første militaire Rundrejse i Danmark og Holsten for at holde Revuer over Tropperne der, og i 1788, da han, ledsaget af Prins Carl af Hessen og dennes Søn Frederik, i lignende Øjemed gjennemrejste Norge. Undertiden vil man ogsaa kunne se Kronprinsen udstede Befalinger til Troppechefer, saaledes f. Ex. i 1788, da han anden Gang i dette Aar rejste gjennem Jylland for at begive sig til Norge, hvor han vilde deltage i Indfaldet i Sverig i Carl af Hessens Følge. Slige Befalinger skete dog ikke i Henhold

---

[1]) Foruden Statsministrene, som ene havde Sæde i Statsraadet, havdes der tillige andre Ministre. [2]) I den Kgl. Resolution af 7. Jan. ere Kronprinsen og Arveprinsen paa denne Maade omtalte, uagtet de som Medlemmer af Statsraadet hørte til Kommissionen.

til nogen særlig ham tillagt Myndighed; det var Befalinger, om hvis Nødvendighed eller Hensigtsmæssighed han paa Stedet blev overbevist, og som han forudsatte, at Statsraadet vilde billige. I Reglen ere de ogsaa blevne billigede, undertiden dog med en lille Ændring.

Dette Kronprinsens Forhold til Hæren blev i det Væsentlige det samme indtil 1801, da der indtraadte en Forandring deri. Imidlertid steg Kronprinsens Magt i det nævnte Tidsrum Aar for Aar. Af det i 1784 oprettede Statsraads Medlemmer døde Grev Thott i 1785; Rosenkrants trak sig tilbage i 1788, Stampe døde i 1789 og Bernstorff i 1797. Af Statsraadets ældre Medlemmer vare efter 1797 foruden Arveprins Frederik kun Schack-Rathlou og Huth tilbage, men ingen af dem mødte længer i Raadet. Huth indskrænkede sig til at være Kronprinsens Fortrolige og til at lede Artilleriet og Befæstningsvæsenet, i hvilken Retning han endnu i 1801 og 1802, da han fyldte sit 90de Aar, var virksom. Af nye Medlemmer indtraadte Prins Frederik Christian til Slesvig-Holsten-Sønderborg-Augustenborg, der i 1786 var bleven formælet med Kronprinsens Søster Louise Augusta og var Præses i Kommissionen for Universitetet og de lærde Skoler, Finansministeren Grev Schimmelmann, Præsidenten for Rentekammeret C. D. F. Grev Reventlow og Præsidenten for det tyske Kancelli C. F. Grev Reventlow; men de tre sidst nævnte, især de to første af dem, helligede sig næsten udelukkende Finansvæsenet. Henimod Slutningen af Perioden 1784—1800 var Kronprinsen temmelig eneraadende i alle militaire Anliggender, og Generalitetskollegiets Medlemmer i Kjøbenhavn indhentede ogsaa i stigende Grad hans Meninger om de forskjellige Administrationssager.

Trods denne store Indflydelse, der næsten faldt sammen med en ubetinget Befalingsret, kan man dog, naar man kjender Frederik VI's Trang til personligt Arbejde og Slid, og man erindrer den Stilling, han senere indtog til Hæren, maaske undre sig over, at han indtil 1801 overlod Kollegiet Udøvelsen af den egentlige Kommando. Der er mange forskjellige Omstændigheder, som kunne forklare denne Kjendsgjerning, af hvilke her dog kun én skal omtales, nemlig den, at Hæren i hele den sidste Halvdel af den nævnte Periode ikke politisk spillede den samme Rolle, som i den første Halvdel.

Ved Gustav IV's Død den 29. Marts 1792 ophørte det usikre politiske Forhold mellem de nordiske Riger, som havde affødt ikke ubetydelige og temmelig vedvarende Rustninger baade i Danmark og i Norge. Hans Efterfølger, Carl af Södermanland, som overtog Regeringen i Kong Gustav IV Adolphs Mindreaarighed, nærede ikke Erobringsplaner og ønskede kun Fred med sine Naboer. Saasnart der ikke længer var Fare for Fredsbrud med Sverig, traadte Land-Forsvarsvæsenet noget i Skygge. Sømagten traadte derimod mere i Forgrunden; thi det blev nu Opgaven at hævde de forenede Rigers Myndighed og Højhed paa Havet saa langt som muligt, eftersom dette var gjennemkrydset af de krigsførende Sømagters Orlogsskibe og Kapere, og der ikke for den nevtrale Handel fandtes visse af alle Magter anerkjendte Søretsgrundsætninger.

Den 17. Maj 1792 overtog Kronprins Frederik Præsidiet i Admiralitets- og Kommissariats-Kollegiet, medens Prins Carl af Hessen, hvis Datter Kronprinsen havde ægtet i 1790, beholdt Præsidiet i Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet, som han havde faaet til Belønning for Felttoget 1788. Prins Carl af Hessen vedblev at bo paa Gottorp, hvorhen Kollegiet maatte sende Redegjørelse for sin Virksomhed, og hvorfra det modtog alle Meldinger og Forslag, som angik Tropperne i Norge og i Hertugdømmerne, for hvilke Prinsen særligt var Øverstbefalende.

Flaadens Opgave blev større og vanskeligere, da Krigen efter Ludvig XVI's Henrettelse den 21. Januar 1793 udbrød mellem Storbrittanien og den franske Republik. Men da forenede Sverig og Danmark-Norge sig om en fælles Optræden til Søs, og den 28. Marts 1794 afsluttedes mellem Bernstorff og Staël den bekjendte Overenskomst i Kjøbenhavn, ifølge hvilken Sverigs og Danmark-Norges Konger forpligtede sig til hver at udruste 8 Linieskibe og et tilsvarende Antal Fregatter, hvilke skulde bruges til at operere sammen, naar det gjordes nødvendigt, og da stedse under fælles Overkommando, idet den svenske og den dansk-norske Eskadrechef skulde skiftes til at føre Overkommandoen, hver for 3 Maaneder ad Gangen.

Dette Forbund, som vakte stor Opmærksomhed i Evropa og i St. Petersborg endog betegnedes som et Komplot[1]), hilsedes overalt i Norden med utvetydig Glæde. Det gav Anledning til en Indsamling over hele Norden af Midler til Søudrustninger. Her og i Norge var der alt en Indsamling i Gang til en ny Kongeboligs Opførelse, eftersom Christiansborg Slot den 26. Februar 1794 var blevet et Rov for Luerne, men den nye Indsamling blev sat i Forbindelse med den tidligere, saa at Bidragene ydedes baade til en ny Kongebolig og til Søudrustninger, idet man overlod til Statsstyrelsen at fordele Bidragene til begge Øjemed[2]).

I Resten af Aarhundredet vedblev Flaaden at spille den vigtigste Rolle i Forsvaret, og Kronprins Frederik hengav sig med Ihærdighed til de Pligter, hans Stilling som Admiralitets- og Kommissariats-Kollegiets Præses paalagde ham. Garde[3]) anser Kronprinsens Bestyrelse af Sømagten som den bedste, denne nogensinde har haft.

Da Kronprins Frederik efter A. P. Bernstorffs Død tillige tog en væsentlig større Del i den udenrigske Styrelse, idet den 28aarige Christian Günther Bernstorff, som efter Faderens Død overtog Ledelsen af de udenrigske Anliggender med Titel af Statssekretair, hverken besad Faderens Autoritet eller fik dennes Myndighed, vilde det næppe været paafaldende, om Kronprinsen overhovedet i Slutningen af den nævnte Periode havde taget nogen mindre Del i Hærens Sysler end baade før og senere.

---

[1]) Edvard Holm: Danmark-Norges udenrigske Historie under den franske Revolution og Napoleons Krige fra 1791 til 1807. 1ste Del (Kjøbenhavn 1875) Side 104. [2]) Se f. Ex. Kjøbenhavns Repræsentanters Indbydelse til Subskription af 3. Marts 1794. [3]) H. G. Garde: Den dansk-norske Sømagts Historie 1700—1814 (Kbhvn. 1852) Side 275.

Dette var dog næppe Tilfældet, men Hæren førte paa Grund af de betydelige Søudrustninger en saa tilbagetrukken og stille Tilværelse som muligt. Den havde imidlertid en Opgave, som forenedes godt med denne Stilhed. Ved den vigtige Forordning af 20. Juni 1788 om Stavnsbaandets Løsning og Værnepligtens Indførelse i Danmark som en almindelig og personlig Pligt for de paa Landet fødte Personer var det første Skridt gjort til Hærens Forvandling fra en fremmed hvervet til en indfødt national Hær, idet Forordningen bestemte, at der foruden „Landsoldaterne", Udskrivningens Hovedmasse, hvilken kun exercerede en kort Tid hver Sommer omtrent som tidligere de Nationale, ogsaa kunde udskrives „Landrekrutter", der kunde indtræde i den faste Stamme og deltage i Garnisonstjenesten Aaret rundt. Der krævedes dog lang Tid, inden den store Forandring, som tilsigtedes, kunde blive virkelig gjennemført. Tjenesten maatte forandres fra en hvervet Hærs ørkesløse Slendrian uden Rekrutskoler og uden virkelige Øvelser til en Kadrehærs rastløse Beskæftigelse med aarligt tilbagevendende methodisk Arbejde. Tonen maatte hæves i Hærens Befalingsmandsklasse, og især maatte Bondestanden vækkes og gjøres dygtig til Krigstjenesten, for at den kunde hævde sin Plads i Geleddet ved Siden af de i legemlig Henseende sædvanligt vel udstyrede Udlændinger, som udgjorde Hærens faste Stamme. For denne Opgave havde Kronprinsen et aabent Øje, og for den undlod han ingensinde at virke.

For hele det Tidsrum, som her er omtalt, findes der i Krigsarkiverne kun faa og spredte historiske Oplysninger, eftersom Generalitets- og Kommissariats-Kollegiets Arkiv, hvori de store Grundtræk af Periodens militaire Historie maa søges, er afleveret til Gehejmearkivet.

Blandt de Aktstykker, som haves, er der imidlertid en Brevsamling fra Frederik VI's Haand, som formentlig ikke vil være uden al Betydning, skjønt den ikke gaar længere tilbage end til 1794, maaske paa Grund af Christiansborg Slots Brand, ved hvilken mange vigtige Papirer forgik.

Kronprinsen havde den 11. Februar 1794, altsaa ganske kort Tid før Branden, paa Grund af at hans Chatolkasserer var syg og arbejdsudygtig, antaget en ung Mand som Fuldmægtig ved sin Chatolkasse, nemlig P. C. Jessen, der Aaret før var bleven juridisk Kandidat, derpaa havde opnaaet en Ansættelse i Kancelliet og i Januar 1794 havde vundet Universitetets Guldmedaille for Besvarelsen af den juridiske Opgave. Denne Fuldmægtig indrettede efter Branden 2 Protokoller, hvoraf den ene bestemtes til Kopibog for de Breve, Kronprinsen underskrev, og den anden, der benævnedes Kontorets Brevprotokol, optog de Skrivelser, som Jessen underskrev enten efter Befaling og paa Kronprinsens Vegne eller i Embeds Medfør. Fra 1801 af, da Kronprinsen traadte i Spidsen for den største Del af Rigets Stridskræfter, forøgedes Kopibøgerne med en, der øjensynlig var bestemt fortrinsvis for militaire Kommandobreve. Til samme Tid forøgedes

Kronprinsens personlige Stab ogsaa med et Par Adjudanter, hvoriblandt en, Premierlieutenant F. Bülow, strax fik Kapitajns Karakter og i Maj 1801 udnævntes til Generaladjudant. Under disse Adjudanters Hænder voxede det Arkiv frem, som benævnes „den Højstkommanderendes Arkiv“, og som er det, vi fra 1801 først skulle beskæftige os med. Men det var i Begyndelsen endnu ikke saa bestemt udsondret fra Jessens, at ikke mange Breve, som efter deres Natur synes at maatte høre hjemme i den Højstkommanderendes Arkiv, findes i Jessens ovennævnte Kopibog for Kronprinsens Breve.

De Breve, hvormed denne Samling aabnes, dem fra 1794 til 27. Decbr. 1800, ere dem, som ere udfærdigede, inden Frederik VI traadte i Kommandoforhold til Hæren. De ville maaske derfor have mindre Betydning end de senere, men de tages med, fordi de i Følge det Fremstillede ere den virkelige Begyndelse til de Arkiver, hvis Indhold her vil blive behandlet, og fordi de i hvert Fald ville bidrage til at kaste noget Lys over Frederik VI's Personlighed.

Med Hensyn til disse Breve maa det endnu bemærkes, at Kronprinsen som oftest selv konciperede sine Breve, men at han derpaa gjærne lod dem renskrive, hvorefter han underskrev dem. Undertiden afgik de dog helt skrevne af ham selv, og i saa Fald findes der i Kopibøgerne gjærne den Vedtegning „egenhændigt skrevet“, hvilket altsaa kun har Hensyn til Skriften, ikke Konciperingen. Det vil ikke være gjørligt at gjengive hverken Frederik VI's Breve eller de andre Aktstykker, som trykkes, med den Retskrivning, som er fulgt i Kopibøgerne eller i Originalerne. De nødvendige Rettelser ville dog ikke forandre Ordlyden, men kun berøre Ordenes Bogstavering, Interpunktionen og Brugen af store og smaa Begyndelsesbogstaver.

Breve fra Kronprins Frederik

i Tidsrummet fra 18. Marts 1794 til 27. Decbr. 1800.

Nr. 1[1]. 18 Marts 1794.

Til Horsens Bys eligerede Mænd.

Som et udmærket Bevis paa Hengivenhed til Kongehuset har jeg modtaget den fra Horsens Bys eligerede Mænd mig tilsendte Fortegnelse over de Summer, som Byens Indvaanere har bestemt at ville give til en ny Kongeboligs Opbyggelse. Jeg har i den Anledning ikke villet undlade herved at bevidne dem samtlige min Tak derfor, forsikrende stedse at være Deres bevaagne

Nr. 4. 18 Marts 1794.

Til Hr. Kammerherre og Stiftamtmand Moltke[2]) i Christiania.

Af Deres og den fra Repræsentanterne for Christiania Bys Indvaanere medfulgte Indberetning samt de Indberetninger, der ere komne fra Skien, Holmestrand, Frederikstad, Tønsberg, Strømsø, Bragernæs og Kragerø Kjøbstæder, har jeg erfaret den Del, man har taget i den saa ulykkelige Begivenhed med Christiansborg Slot. At De har villet tilkjendegive mig denne Deltagelse, erkjender jeg som et Bevis paa Deres Hengivenhed. De ville i den Anledning bevidne dem samtlige min Taksigelse herfor og i øvrigt være forsikret om, at jeg stedse er Deres bevaagne

Nr. 5. 18 Marts 1794.

An den Herrn Geheimekonferenzrath v. Thienen[3]) in Glückstadt.

Es hat die Glückstädtsche Bürgerschaft durch die in Anleitung des mit dem Schlosze Christiansburg eingetroffenen Unglücks eingesandte Summe einen merklichen Beweis ihrer nie bezweifelten guten

---

[1]) Der findes for det nævnte Tidsrum i Jessens Kopibog ialt 188 Breve, men da 28 af de første ere omtrent enslydende Taksigelser for Gaver i Anledning af den i Indledningen nævnte Indsamling, ville af disse kun nogle blive trykte, og af de andre 160 ville enkelte blive udeladte, enten fordi de ere af rent privat Indhold eller fordi de ere Gjentagelser af tidligere. [2]) Frederik Moltke. [3]) W. H. v. Thienen, Landraad.

Gesinnungen gegeben. Sie wollen daher auch der ganzen Bürgerschaft meinen Dank für den Beitrag abstatten. Auch Ihnen danke ich für den bei dieser Gelegenheit bewiesenen Eifer und versichere übrigens stets zu sein: Ihr wohl affectionirter

Nr. 10. 5 April 1794.

Til Hr. Kammerherre og Obrist-Lieutenant Grev Ahlefeldt-Laurvig i Slesvig[1]).

Alt, hvad der gives til en ny Kongeboligs Opbyggelse, er en frivillig Gave, og Bidraget altsaa et Bevis paa Giverens Hengivenhed til Kongehuset. For det i den Anledning af Dem bestemte Quantum af Stangjærn har jeg derfor ikke villet undlade herved at bevidne Dem min Taksigelse og i øvrigt at forsikre Dem, at jeg stedse er &c.

Nr. 18. 3 Mai 1794.

An den Prem. Lieutenant Moltke bei dem Holst. Inf. Regiment in Rendsburg.

Da die gesuchte Ansetzung bei dem Bataillon leichter Infanterie in Kiel nicht ohne Præjudice anderer geschehen kann, so sehe ich mich nicht im Stande diesen Ihren Wunsch in Erfüllung zu bringen, so angenehm es mir auch sonsten sein würde zu demjenigen, was Ihnen vortheilhaft ist, beizutragen.

Nr. 24. 7 Juni 1794.

Til Fru Geheimeraadinde Moltke, født Raben[2]), paa Moltkenborg.

De imodtage herved min Taksigelse for det til en ny Kongeboligs Opbyggelse og Søekviperingen bestemte Bidrag og ville og bevidne min Tak til Deres Søn, Grev Gebhardt Moltke, som og til enhver især af Moltkenborg Godses Beboere for det, de i samme Anledning har villet bidrage.

Nr. 25. 17 Juni 1794.

Til Kammerherre Schinkel[3]) til Hald ved Viborg.

For den Sum, som De har bestemt at ville bidrage til en ny Kongeboligs Opbyggelse imodtage De herved min Taksigelse og ville og bevidne min Tak til enhver af dem, som efter Deres Skrivelse ogsaa har bestemt sig til at ville bidrage. Tilbudet at ville sende mig nogle af de Kongl. Portraiter samt det Nips af Ringe, Etui m. v., De og allerede har afsendt til mig med Posten, erkjender jeg ligeledes med Tak, men som jeg intet heraf behøver, saa ville De ikke

---

[1]) Frederik, Greve til Ahlef.-Laurvig, ved Livregiment Ryttere. [2]) Enke efter Adam Gotlob Moltke, for hvis Søn af andet Ægteskab, Gebhardt Moltke, Grevskabet Moltkenborg var oprettet 1793. [3]) Landsdommer Frederik Schinkel.

ulejlige sig med Portraiternes Oversendelse og kan i samme Anledning vente med første Lejlighed at erholde tilbage det undervejs værende Nips[1].

Nr. 27. 7 Juli 1794.

An den Sec. Lieut. G. H. Mejer bei der Kronburger Artillerie-Garnisons-Compagnie in Helsingør.

Wenn bei einem von den Feld-Regimentern eine Vacance eintreffen wird, und die Umstände sich so fügen, Sie dabei ansetzen zu können, wird es mir ein Vergnügen sein Ihnen dazu behülflich zu sein. Dasz Sie also bei vorfallender Gelegenheit sich melden können, habe ich auf Ihr Gesuch vom 2ten dieses Ihnen melden wollen.

Nr. 33. 28 August 1794.

Til Legations-Sekretair Christian Ludvig Pelt[2]) i Regensburg.

For det mig af Kuchenreuters Arbejde tilsendte Par Pistoler har jeg ikke villet undlade at bevidne Dem min Taksigelse og tillige anmode Dem om at sende mig Regningen over de derved hafte Udgifter. De ere ret gode, men skyde dog ikke sikkert paa længere end 50 Skridts Distance.

Hvad de nye Kejserlige Geværer betræffer, hvor Krudtet af sig selv falder paa Panden, saa ønskede jeg nok ved Lejlighed at faa en Prøve deraf.

Nr. 34. 9 September 1794.

An den Hrn. Obrist-Lieutenant Ewald in Eckernförde[3]).

Für das mir zugesandte Exemplar vom Dienste der Unterofficiere und gemeinen Jäger und Scharfschützen im Felde ermangle ich nicht Ihnen meinen Dank abzustatten. Dasz dieses Werk meinen völligen Beifall hat, und ich es auch als einen Beweis Ihres stets bewiesenen Diensteifers erkenne, habe ich zugleich nicht unterlassen können zu bezeugen.

Nr. 35. 9 September 1794.

An den Hrn. General-Lieutenant und Inspecteur Grafen Ahlefeldt in Itzehoe[4]).

Aus dem mir unterm 2ten d. M. zugesandten Rapport ersehe ich, dasz der Herr General bei dem Nachsehen des Jütschen Dragoner-

---

[1]) Indsamlingen indbragte ialt i Norge og Danmark over 1,100,000 Rdlr. Sølv. Se M. L. Nathanson: Historisk-statistisk Fremstilling af Danmarks National- og Stats-Husholdning fra Frederik den Fjerdes Tid indtil Nutiden (Kjøbenh. 1844), Side 793—4. [2]) ansat hos den ved Rigsforsamlingen i Regensburg befuldmægtigede danske Minister. [3]) J. Ewald, Chef for slesvigske Jægerkorps. [4]) F. C. C. Ulrik, Grev Ahlefeldt til Langeland og Rixingen, Chef for Livregiment lette Dragoner, tillige Inspekteur over nogle Rytterregimenter.

und Schleswigschen Reuter-Regiments nicht allein Abweichungen von dem Reglement, sondern auch verschiedene Sachen von der Feld-Equipage in einem mäszigen Zustande vorgefunden haben. Dasz Sie diesen Abweichungen abgeholfen haben, dafür danke ich Ihnen, wünsche aber zugleich, dasz solche Abweichungen in der Zukunft nicht mehr eintreffen. Was die beschädigte Feld-Equipage des Schleswigschen Reuter-Regiments betrifft, so erwarte ich einen näheren Einbericht, wie es zugegangen ist, dasz einige Sachen in Verhältnisz gegen die anderen in so beträchtlichem Verfall sind.

Nr. 37. 6 December 1794.

An den Hrn. Kammerjunker Zülow[1]) in Neustadt.

Mit vielem Bedauern ersehe ich aus Ihrem Schreiben, dasz Sie alles Bestrebens ungeachtet nicht so glücklich gewesen sind im Dienste der alliirten Armeen anzukommen. Dasz Sie bei einer inländischen Werbung hier im Lande angesetzt werden möchten, sollte mir ein Vergnügen sein, wenn die Umstände sich so fügen, etwas beitragen zu können. So sehr ich aber Ihr Wohl wünsche, sehe ich mich doch eben so wenig im Stande zu der Einrichtung der vorgeschlagenen Werbung als zu der Ansetzung dabei behülflich zu sein.

Nr. 38. 20 Dcbr. 1794.

Til Hr. Geheimeraad, Grev Schaffalitzky de Muckadell til Arreskov[2]).

At Hs. Majestæt Kongen, min Fader, har i Betragtning af Deres Helbreds slette Forfatning bevilget Deres Søn den ansøgte Prolongation til at forblive hos Dem, indtil Foraars-Exercitien begynder, det giver jeg mig den Fornøjelse i Anledning af Deres under 10de d. M. mig tilskrevne Brev Dem herved at melde.

Nr. 39. 20 Decbr. 1794.

Til Stiftamtmand Buchwald i Odense.

Jeg kan ikke andet end bifalde, at et Ridehus bliver opført i Odense, hvorom De under 14de d. M. har tilskrevet mig, naar samme alene indrettes paa den mindst bekostelige Maade. Jeg tror derfor ogsaa, at det kunde blive meget brugbart, om det endog blev noget mindre end efter den mig allerede bekjendte Plan, og tvivler i den Anledning ikke paa, at alle Vanskeligheder let vil kunne hæves.

Nr. 40. 3 Januar 1795.

An den Hrn. Kammerherrn Buchwald zu Fresenburg.

Sowohl wegen der Geschicklichkeit als übrigen Wohlverhaltens Ihres Sohnes des Lieuten. Buchwald in der Garde zu Pferde[3]) wird es mir

---

[1]) G. J. v. Zülow. [2]) Arreskov i Svendborg Amt, forenet 1784 med Brobygaard, Gjeldskov og Ølstedgaard til Grevskabet Muckadell. [3]) L. N. Hugo v. Buchwald.

ein wahres Vergnügen sein bei vorfallender Gelegenheit etwas zu seinem Besten beitragen zu können. Da ich aber gegenwärtig nicht mehrere Adjutanten als die schon angesetzten gebrauche, so bedaure ich, dasz der von Ihnen geäuszerte Wunsch, dasz er als Adjutant angesetzt werden möchte, nicht in Erfüllung gebracht werden kann.

Nr. 41. 17 Januar 1795.

Til Hr. Konferentsraad Sporon i Kolding[1]).

Jeg har ikke villet undlade at takke Dem for de i Deres Brev af 10de d. M. ytrede Ønsker til dette Aars Begyndelse og derved tillige at forsikre Dem, at jeg stedse er Deres bevaagne

Nr. 42. 19 Januar 1795.

Til Prem.-Lieutenant Johansen[2]) i Søetaten.

Ved at bese et Tømmer-Oplag, der skal være samlet i Aakjær, maa Lieutenant Johansen søge at komme i Erfaring:

1.

At samme er vinterhugget og ellers sundt og godt Træ, ikke begroet med Rander, der, om endog ved Endernes Afskæring da ej er tilsyne, dog bliver et uvarigt Træ, og i øvrigt at Tømmeret har de Egenskaber, som vedfulgte Besigtelses-Plan udførligen fastsætter og bestemmer.

2.

Om forefindende Oplag lover at kunne fournere det behøvende for et eller flere Orlogs-Skibes ganske Fuldbygning eller i modsat Fald, om de vigtigste Piecer for slige Bygninger deriblandt findes og da, i hvad Forhold imod det hele eller og til hvad andet Brug man kan skjønne bemeldte Oplag kunde blive at anvende.

3.

Om Skoven dersteds har Udseende til at kunne fournere det ganske behøvende af Tømmer til Orlogs-Skibes og Fregatters Bygninger, og om ungefærlig kunde bestemmes til hvad Antal af slige.

4.

Hvorledes Skoven er situeret imod Sø-Kysten, samt om de paa Rod staaende Træer ere skikkede til Flaadens Brug. Hvor den bekvemmeste og sikreste Udskibning af Tømmeret for dets Transport kan udføres.

5.

Hvorledes Vejene for Tømmerets Transport fra Skoven til Indskibnings-Stedet forefindes, om samme ere gode, til alle Tider fremkommelige for Tømmer-Transporten, i hvad Afstand fra Ladepladsen og igjennem hvis Ejendomme bemeldte til Ladepladserne bliver at passere.

---

[1]) Kronprinsens tidligere Lærer, Amtmand i Koldinghus Amt. [2]) J. Johansen, ansat ved Værftet.

6.

Ved Tømmer-Oplagets Syning maa i ingen Maade foretages saadant Undersøg, hvorved Ejerne kan paatvinge at imodtage det synede, thi Relationer om dets tilsyneladende Brugbarhed med de videre befalede Oplysninger vil nærmere bestemme, hvad derefter bliver at resolvere.

Hvad videre er at iagttage og de Folk, han skal have med sig, haver Lieutenant Johansen at melde sig om hos Ober-Equipagemesteren. Iøvrigt holder de alt hemmeligt og maa skynde sig at rejse for at forhindre al videre Mistanke.

Ordre for Pr. Lieut. Johansen til at bese et Tømmer-Oplag i Aakjær[1]).

Nr. 43. 3 Marts 1795.

An den Hrn. Pastor Briegleb zu Gräfenroda unweit Arnstadt.

Wegen der mir von Ihnen gewidmeten und zugesandten Uebersetzung der Gesänge Davids, habe ich Sie hiedurch meines Wohlgefallens versichern wollen.

Halten Sie sich stets überzeugt, dasz Ich bin Dero &c.

Nr. 44. 14 Marts 1795.

Til Hr. Obrist Schröter ved det Holstenske Inf. Regiment i Rendsborg[2]).

Jeg erkjender Deres lange Tjeneste og gode Konduite, men for nærværende Tid kan jeg ikke bidrage noget til Opfyldelsen af det Ønske, som De i Deres Skrivelse af 21de f. M. har ytret, da det Holstenske Infanteri Regiment nok ikke saa snart vil blive besat.

Nr. 45. 14 Marts 1795.

A Monsieur le comte de Goertz à Dresde.

Je ne saurais me refuser le plaisir de Vous témoigner, combien j'ai été sensible aux sentiments que Vous m'avez marqués dans Votre lettre du 6 du mois passé.

Soyez toujours persuadé, M. le comte, de mon estime distinguée. Je suis Votre affectionné

Nr. 46. 12 Juni 1795.

An die Hrrn. Etatsrath Lawätz und Agent Donner in Altona[3]).

Aus Ihrem Schreiben von 16ten d., habe ich den edlen Eifer der Einwohner Hamburgs und der umliegenden Gegend um das harte

---

[1]) Dette Brev vil vise den Vanskelighed, som Frederik VI havde ved at benytte Sproget, naar det gjaldt Andet end almindelige Befalinger i praktisk Retning. Det er imidlertid nødvendigt at tage Frederik VI's Ordrer, som de foreligge og se bort fra hans Ubehjælpsomhed i sproglig Henseende, til hvilken hans Underordnede og Samtiden i det Hele havde vænnet sig. [2]) Afskedigedes d. 10. April 1795 med Generalmajors Karakter. [3]) Etatsraad og Hof-

Schicksal der abgebrannten Kopenhagener Bürger zu mildern, sowohl als Ihre Bereitwilligkeit zur Beförderung dieses menschenfreundlichen Endzwecks mit wahrer Empfindung ersehen. Ich bitte Sie und einen jeden von den edelmüthigen Beitragenden überzeugt zu sein, dasz Ich darin Bürger- und Menschenliebe erkenne und werthschätze.

Was die Gelder, welche von den wohlthätigen Gaben einkommen werden, betrifft, so könnten sie vorläufig in die Species Bank niedergelegt werden, dasz die Beiträge, sobald man von deren Belauf unterrichtet wird, in Empfang genommen und den Absichten der menschenliebenden Geber gemäsz gleich ausgetheilt werden können.

Nr. 47. **25 Juli 1795.**

An dieselben.

Wenn Sie die von der Subscription zur Unterstützung der abgebrannten Kopenhagener Bürger jetzt eingekommene beträchtliche Summa von 10,000 Rthr. an die hiesige Dän. u. norw. Species Bank remittiren wollen, so will ich verfügen lassen, dasz solche zur Wiederbelebung des Erwerbfleiszes auf die wirksamste und angemessenste Weise sogleich angewandt werden sollen. Ihr gewogener &c.

Nr. 48. **8 August 1795.**

Til Stiftamtmand, Kammerherre Buchwald i Odense.

Bogtrykker Faber i Odense har til mig indberettet, at en Del Selvejere og Fæstebønder af Aasum, Kjellerup, Hunderup og flere Byer i Fyn have indleveret til ham 31 Halvottinger Smør, som han efter deres Forlangende har tilsendt Magistraten i Kjøbenhavn for at uddeles blandt de fattige Brandlidte.

Med megen Følelse har jeg erfaret denne ædle Handling. Jeg beder Dem derfor paa mine Vegne at forsikre Peter Walther, Jesper Nielsen og Anders Nielsen af Aasum By, der først har givet Exemplet, saavelsom enhver af de øvrige brave Mænd, der siden har fulgt det, om at jeg meget paaskjønner det Bevis, som de herved har givet paa Kjærlighed til deres Medborgere. Ligeledes beder jeg Dem og at takke Bogtrykker Faber for den Umage, han i denne Henseende saa villig har paataget sig. Jeg er Deres bevaagne

Nr. 49. **22 August 1795.**

An den Hrn. Generaladjutant Bielefeldt[1]), Major im Königl. Artilleriecorps in Christiania.

Ihre Geschicklichkeit und wahren Verdienste erkenne ich mit dem gröszten Wohlgefallen. Es würde mir dahero auch ein Vergnügen

---

agent F. D. Lawätz var Medlem af Kommercekollegiet i Altona, Agent J. C. Donner var Meddirekteur for den slesvig-holstenske Speciesbank i Altona, der omtales i Brevet. Den Ildebrand, hvortil der sigtes, var den store, der opstod 5. Juni 1795 paa Holmen og lagde 943 Huse og Gaarde i Aske. [1]) C. F. Bielefeldt, ved hvis Batteri Kronprinsen under Fægtningen ved Quistrum Bro havde opholdt sig.

sein Ihren Vortheil, wenn es ohne Nachtheil anderer geschehen könnte, zu befördern. Da aber so viele ältere Majors in der Armee sind, so kann ich Ihnen zur Erlangung des angesuchten Obrist-Lieutenant-Charakters jetzt nicht behülflich sein, wiewohl ich gewisz die vortheilhaftesten Gesinnungen gegen Sie hege. Dasz der Major Gedde diesen Charakter erhalten hat, deswegen können Sie keine Ursache haben, sich über Hintansetzung zu beschweren, da er Ihr Vormann ist.

Nr. 50. 25 August 1795.

An den Hrn. Diedr. Witt in Glückstadt.

Es freuet mich, dasz die Umstände sich so gefügt haben, dasz die angesuchte Freiheit 3000 Tonnen Weizen nach der Fremde auszuführen Ihnen verstattet werden konnte, um so viel mehr, als ich erfahre, dasz Sie ein Mann sind, welcher bei seinem Glücke auch seiner nothleidenden Mitbürger gedenket.

Die 200 Rthr. S. H. C., welche Sie bei dieser Gelegenheit an die hiesigen Abgebrannten geschenkt haben, hat Ihr Commissionair mir richtig eingehändiget. Ihre Menschenliebe hat meinen völligsten Beifall gewonnen, und ich werde dafür sorgen, dasz das Geld angemessenster Weise angewendet werde.

Nr. 52. 5 September 1795.

An den Hrn. Geheimerath und Ober-Präsidenten v. Stemann in Altona[1]).

Es wird mir allezeit ein Vergnügen sein, Ihnen von den vorzüglich guten Gesinnungen, welche ich gegen Sie hege, einen Beweis zu geben. Sie können dahero auch versichert sein, dasz ich Ihr Gesuch wegen Ansetzung Ihres Sohnes als Königlicher Kammerjunker bei vorfallender Gelegenheit Sr. Majestät dem Könige meinem Vater vorlegen werde. Ihr &c.

Nr. 51[2]). 27 September 1795.

An die Hrrn. Etatsrath Lawätz und Agent Donner in Altona.

Meine Gesinnungen über die edelmüthige Art, auf welche die Einwohner Hamburgs und Altonas sich selbst anerboten haben, zur Unterstützung der abgebrannten Kopenhagener Bürger Beiträge zu leisten, sind Ihnen schon bekannt.

Aus dem mir von Ihnen zugesandten Original-Subscriptions-Buche habe ich ersehen, dasz diese Beiträge zu der ansehnlichen Summa von Crt. Rthr. 15694 angewachsen sind, eine Summe, welche der groszmüthigen Wohlthätigkeit der Beiträger völligst entspricht. Ich kann mich des Vergnügens nicht enthalten Sie von den Empfindungen, welche diese Probe von wahrer Menschenliebe in mir

---

[1]) C. L. v. Stemann. [2]) I Kopibogen ere Numrene 51 og 52 anvendte to Gange.

erregt hat, nochmals zu versichern. Ich bitte Sie zugleich allen Beitragenden solche zu betheuern und selbst überzeugt zu sein, dasz ich sei Ihr gewogener &c.

Nr. 52. 1. December 1795.

An den Hrn. Capitain W. Foss bei dem 12ten Jütschen Inf. Regimente in Rendsburg.

Da Sie mir als ein guter und braver Officier bekannt sind, so können Sie sich darauf verlassen, dasz ich Sorge tragen werde, Sie nach Ihrer Tour zum Major befördert zu sehen, und dasz niemand Ihnen vorgezogen werden soll.

Ich hoffe aber auch, Sie werden einsehen, dasz Sie bisher gar keine Ursache sich zu beschweren gehabt haben, da alle die Capitaine, welche in den spätern Zeiten zu Majoren befördert worden, blosz in denen Regimentern, unter welchen sie schon vorhero standen, bei vorfallender Erledigung eines Stabs-Officiers-Platzes avancirt sind. Was die Charge als Brigade Major betrifft, worauf Sie sich berufen, so kann solche bei dem Avancement gar nicht in Erwägung kommen.

Nr. 53. 21 Marts 1796.

An den Hrn. Major Keith bei dem Schleswigschen Inf. Regiment in Schleswig.

Ich habe die Anmerkungen über das Exercierreglement, welche Sie mir zugesandt haben, mit der grössten Zufriedenheit durchgelesen. Sie sind untrügliche Zeugen von dem Eifer und guten Erfolge, womit Sie sich den zu Ihrem Fache gehörigen Wissenschaften widmen, und haben meinen Erwartungen von Ihnen völlig entsprochen. Es ist mir ein Vergnügen Sie dessen zu versichern, so wie auch, dasz ich sei Ihr gewogener &c.

Nr. 54. 1 Oktober 1796.

An den Hrn. Capitain Foss in Rendsburg.

Dem Schreiben zufolge, welches ich Ihnen unterm 1. Decbr. v. J. erlassen habe, sollen Sie bei eintretender Gelegenheit gewiss in Erinnerung sein. Das Avancement aber, welches Sie in Ihrem letzten Schreiben angeführt haben, kann nicht zur Folge gezogen werden, weil es blosz ein Regiments-Avancement ist.

Nr. 55. Oktober 1796[1]).

Til Hr. Kammerherre Krogh, Kæmmererer ved Øresund Toldkammer[2]).

Efterat have ladet mig indberette Omstændighederne med den Stald og Ladebygning, som De alt haver begyndt paa at opføre ved

[1]) Datum fattes. [2]) Adam Gotlob Krogh havde Tilladelse til at bebo Kronprinsens Lystslot Marienlyst ved Helsingør mod at afdele Stalden og foretage nogle andre Forandringer.

Marienlyst, vil jeg hermed naadigst meddele Dem min Approbation paa disse Bygningers Fuldførelse paa den Plads, hvor de ere begyndte, uagtet min Mening med den Tilladelse, jeg under 20. Maj d. A. har forundt Dem, var, at De, forinden De begyndte at bygge, skulde anholde hos mig om at faa Byggepladsen anvist. Ved at indhegne Pladsen mellem disse tvende Bygninger til en Hønsegaard maa De dog iagttage, at Plankeværket ikke springer ud af Linien ej heller ud i den Vej, som gaar fra Lysthaugen ud i Plantagen. Det Stykke af Baggaarden ved Stalden, som De til en Svinegaard haver ladet indhegne og som er af den samme Bredde som den gamle Staldbygnings Gavl, vil jeg ogsaa naadigst bevilge, at De maa beholde, naar De for egen Regning lader Porten paa Plankeværket flytte hen, hvor Slotsforvalter Eichen helst ønsker det, dog udenfor Deres Svinegaard. De tvende Kvarterer af Lysthaugen, som De haver ladet mig anmode om at faa til Køkkenurters Dyrkning, kan jeg paa ingen Maade tilstaa Dem. Saadant Fællesskab kunde let blive Aarsag til Misforstaaelser mellem Dem og min Slotsforvalter, hvilket jeg saa lidet ønsker, at jeg vil bede Dem for at undgaa samme, at De i alle Maader paa det nøjagtigste opfylder de Vilkaar, som ved Forpagtnings-Kontrakten og den Dem forundte Tilladelse at bebo Slottet ere Dem paalagte, da det er Slotsforvalterens Pligt i Følge de ham tillagte Befalinger og Instruxer at paase, at disse i alle Dele blive overholdte, og (det) aldeles ikke staar i hans Magt at overse med nogen Afvigelse fra samme, forinden han desangaaende haver erholdt Befaling fra mig.

Hvad Deres Ansøgning af 4. d. M. angaar, ved hvilken De anholder om, at de Bygninger, som De nu opfører, efter Deres Død maa blive Deres Arvinger godtgjorte med den Summa, de bevisligen haver kostet Dem, da er al den Forsikring, jeg i denne Henseende kan give Dem, denne, at Bygningerne bestandig skal blive anset som Deres særskilte Ejendom uden at følge Grunden, hvorved jeg dog vil have mig Forkjøbsretten forbeholden i Tilfælde, at de bortsælges.

Den Flid og Iver, hvormed De alt har begyndt at rydde Jorden, har jeg med megen Fornøjelse erfaret og ønsker, at De bestandig med Held og Lyst maa kunne fortsætte det begyndte. Deres hengivne

Nr. 56. Oktober 1796[1]).

Til Slotsforvalter Eichen paa Marienlyst.

Under Dags Dato haver jeg naadigst meddelt Kammerherre Krogh Approbation paa Fuldførelsen af hans Stald og Ladebygninger paa den Plads, hvor han har begyndt samme, uagtet denne Plads ikke i Medfør af min naadigste Tilladelse af 20. M. d. A., som fra mit Kontor til fornøden Iagttagelse er Dem kommuniceret, i Forvejen var ham behørigen anvist, i hvilken Henseende De skulde have modsat Dem Bygningen indtil nærmere Ordre fra mig var indløben. Derhos

[1]) Datum mangler.

haver jeg dog paalagt Kammerherre Krogh, at han ved at indhegne Pladsen mellem disse Bygninger ikke maa springe ud af Linien eller ud i Vejen. Ligeledes haver jeg naadigst bevilget, at Kammerherre Krogh maa beholde det Stykke af Baggaarden ved Stalden, som han har indhegnet til en Svinegaard, og som er af samme Bredde som den gamle Staldbygnings Gavl, mod at han for egen Regning lader Porten paa Plankeværket flytte hen, hvor De helst vil have det, dog udenfor hans Svinegaard. Ligesom det er mit Ønske, at ingen Misforstaaelse mellem Kammerherre Krogh og Dem maa finde Sted, saa er det og min alvorlige Vilje, at De ifølge Deres Embeds-Pligt paaser, at der i ingen Maade enten foretages eller efterlades noget ved Marienlyst, som enten ikke af mig er tilladt eller er stridende mod mine ergangne Befalinger; men naar De tror noget saadant at ske, haver De derimod at protestere og det ufortøvet at indberette, i hvilken Henseende De ene og alene holder Dem de Befalinger efterrettelig, som jeg enten selv mundtlig eller skriftlig eller og igjennem mit Kontor naadigst maatte tilkjendegive Dem.

I Henseende til den Lyst og særdeles Flid, med hvilken De lader Haugens og især Frugthaugens Dyrkning være Dem angelegen, kan jeg ikke andet end tilkjendegive Dem mit naadigste Velbehag og fuldkomne Tilfredshed.

Nr. 57. 19 Novbr. 1796.

Til Hr. Geheimeraad og Hofjægermester F. I. Krogh paa Aastrup.[1])

Det er mig en Fornøjelse, at jeg paa Deres Skrivelse af 16de d. M. kan svare Dem, at der allerede er blevet sørget for Deres Søn. I Gaar er han ansat som Fændrik med Gage ved Hs. Majestæt Kongens Regiment og haver erholdt 100 Rdl. til Equipage.

Da han ved at blive Page synes at have opgivet den Plan at befordres i Post-Etaten, hvor Udsigterne til Forfremmelse desuden ere meget ufordelagtige, og min højsalig Farmoder, hendes Majestæt den afdøde Dronning, stedse har ytret det Ønske at se ham ansat som Officer, saa er jeg forvisset om, at Deres Søns Forfremmelse til Fændrik er saavel Dem som ham behagelig[2]) og vil tjene Dem til Bevis paa, hvor meget jeg er Deres bevaagne

Nr. 58. 10 Decbr. 1796.

A Monsieur Ries, conseiller intime de la Régence de Hanau.

Plus je suis sensible, Monsieur, aux sentiments d'attachement, exprimés dans Votre lettre du 8 du mois passé, plus j'ai du regret de ne pouvoir pas appuyer le désir que Vous y marquez: la classe de jeunes volontaires, inscrits pour être cadets de la marine, étant si nombreuse, qu'on a déjà été obligé de donner refus à plusieurs qui

[1]) Aastrup i Hjørring Amt. [2]) Sønnen F. F. Krogh afskedigedes alt 1797 paa Grund af Ansættelse i Civiletaten.

s'y sont offerts. Comme la plupart de ces volontaires n'ont que 8 ou 9 ans, Vous sentirez, qu'il ne pourrait pas même être avantageux pour Votre neveu d'entrer dans un Etat, où il y a tant de personnes d'un âge si peu avancé qui auraient l'ancienneté avant lui.

En attendant, je Vous prie, Monsieur, d'être persuadé, qu'il m'aurait été très-agréable, si j'avais pu dans cette affaire, comme dans toute autre, Vous donner une preuve de l'affection que je vous porte &c.

Nr. 59. 28 Jan. 1797.

Til Hr. Kammerherre, Oberst-Lieutenant, General-Adjudant Baron Gyldenkrone, Kommandant i Nyborg.

I Anledning af Deres Skrivelse af 18de dennes har jeg ikke villet undlade hermed naadigst at tilkjendegive Dem, at De ikke behøver at tvivle paa at komme i Betragtning til at erholde Obersts Karakter, saasnart Turen falder Dem til; men hvad General-Adjudants Ancienneteten angaar, da kan samme ikke have nogen Indflydelse heri, siden den allerede for længst ved en Kongl. Resolution er sat ud af Virkning. Deres bevaagne

Nr. 60. 21 Marts 1797.

Til Hr. Kammerjunker og Sek. Lieutenant Grev Schaffalitzky de Muckadell[1]).

Det har gjort mig meget ondt at erfare Deres Hr. Faders dødelige Afgang, og jeg forsikrer Dem om min Deltagelse i Deres billige Sorg herover. Efter Deres Ønske kan De meget gjærne betjene Dem af Deres Permission at reise udenlands til at være personligen nærværende ved Modtagelsen af Grevskabet, og jeg vil selv lade Garden til Hest underrette derom. Jeg er Deres bevaagne

Nr. 61. 25 Marts 1797.

Til Hr. Kapitajn Schaumburg i Rendsborg.

Paa Deres Skrivelse af 22de dennes har jeg ikke villet undlade at svare Dem, at da Kapitajn Müller er saa meget ældre Officer end De, saa kan De ikke med Føje beklage Dem over hans Ansættelse ved Regimentet. At dette i øvrigt ikke er sket for at tilsidesætte Dem, og at De ved given Lejlighed ogsaa kan være sikker paa Forfremmelse, derfor er den flittige Application, De bestandig har vist paa Tjenesten, Dem fuldkommen Borgen.

Nr. 62. 9 Mai 1797.

An den Hrn. Major und Generaladjutanten v. Heister.

Ich kenne Sie als einen verdienst- und talentvollen Officier. Um desto mehr bedauere ich, dasz ich Ihrem Wunsche nicht Genüge

---

[1]) Se Brevet Nr. 38.

thun kann, da keine Fremde in die dänische Armee aufgenommen werden, es sei denn bei eintreffender Kriegs-Ausrüstung. Überdiesz würden Sie auch einen so hohen Pas, wie Sie jetzt haben, hier im Dienste nicht sogleich erhalten können. Ich bitte Sie unterdessen überzeugt zu sein, dasz ich bin Ihr wohl affectionirter

Nr. 63. 20 Mai 1797.

An den Hrn. Obersten und General-Quartiermeister Bintzer, Chef des Königl. Feltjäger Corps zu Kiel.

Zu Ihrer Beruhigung habe ich nicht unterlassen wollen, Ihnen auf Ihr Schreiben vom 4ten Nvbr. v. J. hiemit zu antworten, dasz Sie versichert sein können, dasz die guten und treuen Dienste, welche Sie dem Könige stets geleistet und derentwegen Sie neulich Zulage erhalten haben, auch nach Ihrem Tode bei Versorgung Ihrer hinterlassenen Wittwe und Kinder gewisz in Erwägung genommen werden sollen. Ihr wohl affectionirter

Nr. 64. 23 Mai 1797.

An den Hrn. Graf Ahlefeldt-Laurvig zu Schleswig.[1])

In Ansehung Ihres Vorschlags zur Vereinigung der Cavallerie Exercier-Schule mit dem neuen Stalle bei Gottorp kann ich nicht anders als Ihren Eifer für den Königlichen Dienst erkennen. Ich habe auch meinem lieben Schwager, S. Durchlaucht. dem Prinzen Christian zu Hessen, aufgetragen, das Nöthige an Ort und Stelle näher zu untersuchen. Ihr wohl affectionirter

Nr. 65. 10 Juni 1797.

Til Hr. Generalmajor og Kammerherre Baron Rantzau, Chef for det fynske Dragon-Regiment i Odense.

I Anledning af Deres Indberetning af 27de f. M. kan jeg ikke andet end bevidne Dem den særdeles Tilfredshed, med hvilken jeg haver bemærket den Omsorg, De har draget for at oprette en Skole ved Regimentet til Børnenes Undervisning.

Deres Forslag at ansætte Læreren ved denne Skole tillige som Lærer ved Underofficers-Skolen finder ogsaa i alle Maader mit fuldkomne Bifald. De øvrige af Dem omskrevne Poster vil nærmere blive at afgjøre gjennem Generalitets-Kollegium. Jeg er Deres bevaagne

Nr. 66. 11 Juli 1797.

Til Hr. Kammerherre og General-Major Castenskjold, Chef for det sjællandske Rytter-Regiment.

I Anledning af Deres til mig indsendte Forslag af 26de f. M. har jeg ikke villet undlade at svare Dem, at da Hovedhensigten kun

[1]) Frederik, Greve til Laurvig, ved Livregiment Ryttere.

er at faa Skrive- og Regneskole for dem, som ville være Underofficerer eller og allerede ere det, saa synes det mig, at den Belønning af 5 Rdl. maanedlig, som Underofficer Binneballe fordrer for Informationer, er altfor stor og kan ikke tilstaas ham.

Hvad de 20 Rdl. aarlig til Husleje og Ildebrand angaar, da maatte de ogsaa bortfalde, eftersom jeg formoder, at det Værelse, som indrettes for Exercerskolen, tillige vil kunne anvendes til det højst vigtige Brug af en Skrive- og Regneskole. Jeg er Deres bevaagne

Nr. 67. 11 Juli 1797.

An den Hrn. Kammerherrn, General-Major Düring, Ritter vom Dannebrog u. Chef des Holsteinischen Regiments Reuter in Hadersleben.

Ihr Vorschlag vom 8ten d. wegen Ankauf eines Hauses zu der Exercier-Schule hat meinen völligsten Beifall. Ich bitte Sie deswegen diese Gelegenheit ja nicht aus den Händen zu lassen. Das Nähere musz besonders wegen der Quartiergelder zwischen der Generalität und der deutschen Cancellei abgemacht werden, und das Resultat soll Ihnen sobald nur möglich mitgetheilt werden. Ich bin Ihr wohl affectionirter

Nr. 68. 18 Juli 1797.

An den Hrn. Kammerjunker Rittmeister Zülow zu Gleschendorff im Amte Ahrensböck.

Auf Ihre beiden letzten Schreiben will ich nicht unterlassen Ihnen hiemit zu antworten: dasz Ihr Sohn nicht gleich als Officier à la suite angestellt werden kann. Sollte er aber Lust haben als Freicorporal einzugehen, so könnte er, falls er die zum Dienstmachen erforderlichen Jahre schon erreicht hat, in solcher Eigenschaft wohl angenommen werden. Ihr wohl affectionirter

Nr. 69. 29 Juli 1797.

An den Hrn. General-Lieutenant u. Kammerherrn Graf Ahlefeldt, Chef des Leibregiments Dragoner.

Der Abrede zufolge, welche ich mit Ihnen genommen habe, wünsche ich, dasz Sie Ihre Reise um die Exercier-Schulen der Cavallerie Regimenter nachzusehen sobald möglich oder wenigstens so früh antreten wollten, dasz Sie beim Ausgange des September Monats wieder hier sein könnten. Unterdessen wünsche ich Ihnen ein beständiges Wohlbefinden und verbleibe Ihr wohl affectionirter

Nr. 70. Aug. 1797[1]).

Til Hr. Kammerjunker Schöller Krogh[2]) paa Løjtved Gaard i Fyn.

Da De egentligen ikke har været i Kongelig Tjeneste, og det desuden strider mod mine Grundsætninger, at Ærestegn skulde

---

[1]) Datum mangler. [2]) Stie Tønsberg Schöller v. Krogh.

kunne være Gjenstand for Ansøgninger, hvorved de ville tabe i deres Værd, saa vil De indse, at jeg ikke kan understøtte den Ansøgning, som De under 19de d. M. har tilsendt mig. Deres bevaagne

Nr. 71. Aug. 1797[1]).

Til Hr. General-Krigskommissair, Oberst-Lieutenant Wildenradt i Slesvig.

Det gjør mig ondt, at jeg ikke kan bevilge Dem det ansøgte Laan af 1200 Rdl. Endnu mere ondt vilde det gjøre mig, hvis en Mand, som jeg ved alle Lejligheder har søgt at soulagere saa meget muligt, endda virkeligen kunde anse sig beføjet til at klage over Forurettelser. Deres bevaagne

Nr, 72. Aug. 1797[1]).

A Son Altesse Madame ma cousine, la princesse Sophie de Holstein-Glücksburg[2]).

Durchlauchtige Herzoginn, Freundlich vielgeliebte Frau Cousine!

Für die freundschaftliche Theilnahme an meiner Freude, sowohl als an dem mich darauf betroffenen traurigen Schicksale[3]), wollen Euer Liebd. belieben meine erkenntlichste Danksagung anzunehmen. Der Allmächtige gewährt mir doch in meiner Betrübnisz den Trost, dasz meine Gemahlinn sich nach den Umständen sehr wohl befindet. Die zwischen uns obwaltende Freundschaft macht es mir überflüssig Euer Liebd. zu versichern, wie sehr ich Dero beständiges Wohlergehen wünsche, sowie auch, dasz ich nur bei angenehmen Zufällen Gelegenheit haben möge zu beweisen, mit welcher wahren Freundschaft und Hochachtung ich verharre Ewr. Durchlauch. u. Liebd. dienstwilliger Vetter

Nr. 73. 9 Septbr. 1797.

Til Hr. Kapitajn-Lieut. Motzfeldt[4]).

Da De i Henseende til det Uheld, som i Følge Deres Indberetning af Vanvare er indtruffet ved Vagtskuddets Affyring fra Briggen d. 19de August, har gjort alt, hvad derved var at gjøre, og den paagjældende Raadmand Moe er velsindet nok til at ville lade det Indløbne være upaatalt, saa kan denne Sag gjærne som død og magtesløs bortfalde.

Nr. 74. 19 Septbr. 1797.

An den Hrn. Lieutenant G. Venturini beim Herzogl. Braunschweig. Ingenieur Corps in Braunschweig[5]).

Sie wünschen mein Urtheil über das Werk, welches Sie unter dem Titel „Neues Kriegsspiel“ zum Nutzen og Vergnügen auszugeben

[1]) Datum mangler. [2]) Sophie Magdalene af Huset Holsten-Glücksburg, født 1746, var Abbedisse for Vallø Stift. [3]) Kronprinsens 2den Søn, født d. 1. Septbr. 1797, døde d. 5. s. M. [4]) Chef for Briggen „Den flyvende Fisk“ ved Christianssand. [5]) I. G. J. Venturini, der som Forfatter altid benævnes G. Venturini,

Willens sind. Ich glaube, ein solches Spiel kann für angehende Militairs sehr nützlich und brauchbar sein, und zweifle auch nicht, es werde unter Ihren Händen zur grösźten Vollendung gebracht werden. Dies ist alles, was ich von Ihrer Schrift, bevor ich solche sehe, sagen kann. Unterdessen bitte ich Sie mich als Subscribent für 12 Ex. anzuzeichnen und dabei überzeugt zu sein, dasz ich Ihre Aufmerksamkeit, mir dieses Werk widmen zu wollen, völlig erkenne.

Nr. 75. 19 Sept. 1797.

An den Hrn. Professor Carl Julius Lange zu Bayreuth[1]).

Ihr sehr unterhaltendes Werk über die Schweiz habe ich richtig erhalten und statte Ihnen für dasselbe hiemit meine Danksagung ab. Ich kann nicht unterlassen Ihnen zugleich die irrige Meinung zu benehmen, als sollte man den dänischen Legationsraths-Charakter vielen deutschen Schriftstellern ertheilt haben. Dies würde allzu sehr gegen meine Gesinnungen streiten, da ich weisz, dasz der höchste Wunsch und Zweck des wahren Gelehrten blosz ist, dasz seine Schriften mit Nutzen und Vergnügen sollen gelesen werden.

Nr. 76. 30 Sept. 1797.

An den Hrn. Kriegsrath Albrecht Heinrich Baumgarten, ersten Kammeramtmann im Erlanger Kreis.

Ihre Anhänglichkeit an die dänische Regierung und Ihre Lust, in dänische Dienste zu treten, kann nicht anders als mir sehr angenehm sein. Man würde sich gewisz auch ein Vergnügen daraus machen, einen Mann, dessen Kenntnisse so öffentlich anerkannt sind, wie die Ihrigen, in hiesigen Dienst aufzunehmen, wenn man sich nicht in dem Fall befände, dasz man nicht einmal die eingebornen Männer von Verdiensten alle unterzubringen weisz. Ich bitte Sie unterdessen überzeugt zu sein, dasz ich Ihre Talente schätze, und bin Ihr wohl affectionirter

Nr. 77. 31 Oktober 1797.

Til Hr. Kapit. Bang i Nyborg.

Af det Regnskab, De har oversendt, har jeg med Fornøjelse set, hvorledes de 600 Rdl., jeg har skjænket til de Brandlidte i Nyborg[2]), ere blevne uddelte. Ligesom jeg fuldkommen bifalder Anvendelsen af disse Penge, saa takker jeg Dem og meget for Deres Velvillighed og hafte Umage i denne Anledning. Deres bevaagne

---

opholdt sig meget i Danmark, især i Slesvig, hvor det bekjendte Værk, som der her er Tale om, udkom. [1]) Efter Lübkes og Schroeders Lexikon var Carl Julius Lange egentlig en Jøde, ved Navn Alexander Davidsen, som under hint Navn levede paa forskjellige Steder i Tyskland. Mellem hans Værker findes intet om Schweiz optegnet. [2]) 12. Sept. 1797 lagdes ved en stor Ildebrand i Nyborg 141 Gaarde og Huse i Aske.

Nr. 78. 25 November 1797.

An den Hrn. Hofrath Friedrich Wilh. Schütz, Erbherrn auf Höiesbüttel bei Altona[1]).

Ihre Lebensgeschichte des Grafen Bernstorff habe ich mit vieler Zufriedenheit gelesen. Für Ihre Aufmerksamkeit mir dieses Buch zu widmen, so wie auch für die mir davon übersandten Exemplare, statte ich hiedurch meine Danksagung ab. Ihr gewogener

Nr. 79. 5 December 1797.

Til Hr. General-Maj. Düring, Chef for det Holstenske Rytter-Regiment, Ridder pp. Haderslev.

Ved at tilstille Dem hosfølgende Udkast til Exercer-Reglement for det danske Kavalleri, vil jeg have Dem anmodet om at indsende mig Deres Betænkning derover. Jeg er Deres bevaagne

Nr. 80. 23 December 1797.

Til Hr. Gen. Major Bardenfleth[2]).

Paa Deres Skrivelse af 12. dennes har jeg ikke villet undlade at svare, at jeg med Fornøjelse skal se at opfylde Deres Ønske, at det ved forefaldende Vacance indtræffende Avancement maa blive i Regimentet. Deres bevaagne

Nr. 81. 3 Februar 1798.

Til Hr. Biskop Tetens, Doct. theol. Viborg.

Hos hver velsindet Mand at finde den Hengivenhed, som De i Deres sidste Skrivelse har bevidnet mig, er min Glæde. Dobbelt Glæde er det mig at finde denne Følelse hos en Mand, der i alle Henseender har saa stor Fordring paa min Agtelse som De. Jeg kan derfor ikke nægte mig den Fornøjelse herved at takke Dem for samme og bede Dem være forsikret om, at jeg stedse er Deres bevaagne

Nr. 82. 6 Februar 1798.

An den Herrn Gen. Lieut. Graf Ahlefeldt, Chef des Leibregiments leichte Dragoner, Ritter pp., in Itzehoe.

Ich finde es billig das mir von Ihnen empfohlene Gesuch des Vorstehers der Exercierschule Sec. Rittmeister Holstein um einen dreiwöchentlichen Urlaub nach Ablieferung der 3ten Classe zu gewähren. Durch seine erwiesene Thätigkeit hat der Hr. Holstein diese Musze wohl verdient. Ich bin, Hr. General, Ihr gewogener

---

[1]) Sachs. Hofraad F. W. Schütz, senere Redakteur af „Dänischer Anzeiger“ og Direkteur for Altona Stadttheater, var Forfatter til mange, højst forskjelligartede Skrifter. Mellem disse er: Lebensgeschichte A. P. Grafen v. Bernstorff. Mit dessen Bildnisz. Altona u. Leipzig 1798. [2]) Chef for slesvigske Rytter-Regiment.

Nr. 83. 10 Februar 1798.

Til Hr. Forst-Inspekteur Bruel i Sorø.

Ved at underrette Dem om, at jeg rigtig har erholdt den mig tilsendte Tømmerhandel-Kontrakt med tilhørende Tegning, har jeg ikke villet undlade herved tillige at takke Dem meget for Deres Umage og bede Dem være forsikret om, at jeg er Deres bevaagne

Nr. 84. 24 Juli 1798.

An den Hrn. Kammerherrn und Hofjägermeister Graf Schimmelmann, ausseror. Gesandten im Niedersächs. Kreise, à Hamburg.

Ein emigrirter französischer Graf, Louis de Paravicini Capelli, hat bei mir darum angehalten in Königl. dänischen Militair-Diensten angestellt zu werden.

Da dies Gesuch aber nicht gewähret werden kann, so bitte ich Sie dem Supplicanten, welcher sich gegenwärtig in Hamburg aufhält, solches zu erkennen zu geben. Ich bin Ihr gewogener

Nr. 85. 14 August 1768.

An den Hrn. Georg Venturini, Herzogl. Ingenieur-Lieutenant in Braunschweig [1]).

Ich habe die Beschreibung und Regeln eines neuen Kriegsspiels, welche Sie mir zuzueignen die Güte gehabt haben [2]), mit groszer Bewunderung Ihres darauf verwandten vielen und unverkennbaren Fleiszes durchgelesen. Ich zweifle keinesweges, Sie werden für den Nutzen und das Vergnügen, welches dieses Buch vielen gewähren wird, den verdienten Dank' erhalten, so wie Sie sich bereits durch Ihre rühmliche und gute Absicht den gerechtesten Anspruch auf meine Achtung erworben haben.

Nr. 86. 18 August 1798.

A Monsieur le chambellan Henry Gleichen.

C'est avec beaucoup de plaisir, que je Vous fais savoir, que Sa Majesté le Roi, mon père, a saisi l'occasion de récompenser Vos fidèles services, en Vous accordant une pension annuelle de 800 écus. Puisse-t-elle contribuer à rendre le reste de Vos jours aussi serein et tranquille, que Vous le méritez, et en même temps Vous persuader de mon affection.

Nr. 87. 20 Oktober 1798.

Til Hr. T. Bugge, Kongl. dansk Justitsraad og Professor udi Astronomien [3]), i Paris.

Det har været mig ligesaa behageligt at blive underrettet om Deres lykkelige Ankomst til Paris som underholdende at læse den

[1]) Se Brevet Nr. 74. [2]) Beschreibung und Regeln eines neuen Kriegsspiels zum Nutzen und Vergnügen besonders zum Gebrauch in Militairschulen. Schleswig 1797. [3]) Thomas Bugge var lector matheseos ved Søetaten.

korte Beskrivelse, De har givet mig over Deres Rejse. Jeg takker Dem meget derfor og ønsker, at De med vedvarende god Helbred og Fornøjelse maa tilendebringe den hele Tur. Deres bevaagne

Nr. 88[1]).

Til Hr. Kammerherre og Kommandeur-Kapitajn S. Bille, Chef for den Kgl. Eskadre i Middelhavet.

Med særdeles Fornøjelse har jeg af Deres Skrivelse[2]) set, at De er tilfreds, da min Attraa er, at dette Tog maatte blive Dem ligesaa behageligt, som det er ærefuldt. Jeg bifalder fuldkomment baade den Omvexling, De har gjort med Officererne, og Lieutenant de Witts Forblivende hos Dem til Hjælp ved Brevvexlingen.

For den med Fregatten Najaden fremsendte Hest takker jeg Dem meget og beder Dem være forsikret om, at jeg altid er Deres bevaagne

Nr. 89. 23 Oktober 1798.

An den Hrn. Professor Carl Reinholdt in Kiel.

Mit besonderm Wohlgefallen habe ich den Anfang des Werkes empfangen, welches Ihren Gesinnungen so viele Ehre macht. Ich bin überzeugt, es werden alle Leser mit mir der Rechtschaffenheit und den ausgebreiteten Kenntnissen des Verfassers Gerechtigkeit wiederfahren lassen, und hoffe, dieses werde nicht das Wenigste zur Erreichung Ihres rühmlichen Zwecks beitragen. Ihr gewogener

Nr. 90[3]).

An den Hrn. Hauptmann Ahrenholtz in Hamburg.

Es ist mir lieb Ihnen hiedurch kundthun zu können, dasz der zum Nachfolger des Conferenzraths Grill[4]) ernannte Cancelleirath Albrecht dessen Schulden, welche von gelieferten Zeitschriften herrühren, auf sich übernommen hat. Ich hoffe, dieses werde auch für Sie in Ansehung Ihrer Forderung befriedigend sein.

Nr. 91. 20 Oktober 1798.

An den Hrn. Geheimerath und Ober-Präsidenten Steemann, Ritter, in Altona.

Für Ihre unbeförderten Söhne dürfen Sie nicht besorgt sein. Wenn sie sich nur ferner ihres Vaters würdig bezeigen, so werden

---

[1]) Datum fattes. [2]) Denne Skrivelse maa være afsendt i Perioden efter den marokkanske Ambassade, se Artiklen „det danske Flag i Middelhavet“ i Tidskrift for Søvæsen 8. Bind (1836 I S. 49—60), hvor den i Brevet nævnte Hest er omtalt. [3]) Datum mangler. [4]) Grill var Overpostinspekteur og ansat ved den ridende Post i Hamburg.

dessen Verdienste ihnen auch angerechnet werden, und dann wird es mir ein Vergnügen sein zu ihrer allmähligen Beförderung beizutragen um Ihnen dadurch ein neues Zeichen meiner Achtung zu geben. Ihr gewogener

Nr. 93. 30 Oktober 1798.

Til Hr. Sekond-Ritmester Lammers ved det Fynske Regiment lette Dragoner i Odense.

Da De er mig bekjendt som en virksom og duelig Officer, saa kan De være ganske ubekymret i Henseende til Deres videre Forfremmelse. Naar De har været uheldig i at staa lang Tid nær Sekond-Ritmesters Nummer, saa maa dette ene tilskrives det lidet Avancement, der har været ved Regimentet, og andre tilfældige Omstændigheder, siden ingen personlige Aarsager i nogen Maade kan staa Dem i Vejen. Deres bevaagne

Nr. 94. 8 December 1798.

An den Hrn. Pr. Lieutenant J. G. Schmidt beim 2ten jütschen Inf. Regiment in Rendsburg.

Ich habe nicht unterlassen wollen Ihnen auf Ihr Gesuch vom 28sten v. M. zu erkennen zu geben, dasz der Capitains Charakter Ihnen noch fürs erste nicht gewährt werden kann, weil es viele Premier-Lieutenants in der Armee gibt, welche ältere Ancienneté als Sie haben.

Nr. 95. 22 December 1798.

Til Hr. Stadshauptmand Kahrs i Bergen.

I Anledning af Deres under 1ste dennes samt flere Gange forhen indsendte Besværinger over de franske Kaperes uretmæssige Opbringelser af Deres Skibe[1]), har jeg ikke villet undlade at tilkjendegive Dem, at disse samtlige ere tilstillede Gesandtskabet i Paris, som vil anvende alle tjenlige og passende Midler til at hævde Deres saavelsom enhver dansk Undersaats vel grundede Ret.

Nr. 96. 15 Januar 1799.

An den Hrn. Baron v. Bülow in Hamburg.

Ihr Werk, „Geist des neueren Kriegssystems“ [2]) betitelt, habe ich mit Ihrem Schreiben vom 5ten October v. J. richtig erhalten. Für die angenehme Unterhaltung, welche dieses Buch mir bei der Durchlesung verschafft hat, kann ich mich nicht enthalten Ihnen hiemit meine Danksagung abzustatten.

---

[1]) Om de franske Kaperiers Omfang og Væsen i 1798 se Holm I Side 235 og flg.
[2]) „Geist des neuern Kriegssystems“ er af Heinrich v. Bülow, hvis vita findes i Værkets 3. Oplag. Hbrg 1854.

Nr. 97. 22 Januar 1799.

Til Hr. Biskop Tetens i Viborg.

Med megen Følelse og Tilfredshed haver jeg modtaget Deres gode Ønsker ved dette Aars Begyndelse. Jeg beder Dem være forvisset om, at jeg erkjender Deres uskrømtede Hengivenhed og er altid Deres bevaagne

Nr. 98. 5 Februar 1799.

An den Hrn. Justizrath Amsinck auf Schönweide[1]).

Aus Ihrem Schreiben vom 24sten d. M. habe ich mit Vergnügen gesehen, dasz Sie mit dem Ihnen letzt geschehenen Antrag zur Abthuung der obwaltenden Streitsache wegen des Lehnguts Schönweide wohl zufrieden sind. Es ist mir lieb, dasz ich bei dieser Gelegenheit Ihrem Wunsche habe entsprechen können.

Nr. 99. 16 Februar 1799.

An den Hrn. Justizrath Lawätz in Altona.

Sehr lieb ist es mir gewesen aus Ihrem Schreiben zu erfahren, dasz eine Gesellschaft in Altona sich zu der wohlthätigen Absicht, fleiszige aber unglückliche Einwohner und treue Dienstboten zu unterstützen, vereiniget und zu ihrem Stiftungstage meinen Geburtstag gewählet hat. Sie hätte diesen auf keine mir angenehmere Art feiern können.

Meinem Schutze sich zu empfehlen bedarf diese Gesellschaft nicht, sie wird auf meine Achtung und Zuneigung stets den gerechtesten Anspruch behalten. Ich bitte Sie dieses der ganzen Gesellschaft zu versichern und selbst überzeugt zu sein, dasz Ich bin Ihr gewogener

Nr. 100. 19 Marts 1799.

An den Hrn. Kornet u. Adjutanten Sothen beim ersten Hannöv. Cavallerie Leib-Regiment à Lessum bei Bremen.

Es kann nicht anders als mir angenehm sein zu erfahren, dasz ein geschickter Officier vorzüglich wünschet in hiesigen Dienst aufgenommen zu werden.

Ich bedaure aber, dasz ich diesen Ihren Wunsch nicht erfüllen kann, da es bei der Armee in Friedenszeiten viele Überkomplette und nur selten Vacanzen giebt.

Nr. 101. 23 April 1799.

An den Hrn. Kammerherrn C. F. U. Ahlefeldt-Dehn, Probst des adligen St. Johannis Klosters zu Schleswig.

Ich billige völlig Ihre väterliche Vorsorge für Ihren Sohn und werde daher auch gern, wenn dies Ihrer Absicht entsprechen kann,

[1]) Schönweide mit Bredstein, adeligt Gods i Slesvig.

darin einwilligen, dasz er beim Leib-Regiment leichter Dragoner in Itzehoe den praktischen Militair-Dienst erlernen mag. Ihn aber in wirklicher Nummer nach seiner Ancienneté bei diesem Regimente anzustellen, läszt sich ohne Nachtheil allzu vieler schon lange Zeit dienstverrichtender Officiere nicht thun. Ich bin Ihr gewogener

Nr. 102. **7 Mai 1799.**

An den Hrn. Geheimerath und Ober-Präsidenten Steemann in Altona.

Ihr Plan zur Ausbildung der militairischen Talente Ihres Hrn. Sohnes hat an sich meinen völligen Beifall; das Einzige, was der Ausführung desselben im Wege stehen kann, ist blosz, dasz der Dienst bei seiner Abwesenheit vom Regimente für seine Kameraden erschwert werden wird. Ich werde indessen dies näher erwägen und nach beendigter Exercier-Zeit Ihnen meine Meinung darüber mittheilen. Ihr wohl affectionirter

Nr. 103. **7 Maj 1799.**

Til Hr. Oberst Wildenrath, General-Krigskommissair i Hertugdømmet Slesvig, à Slesvig.

Det gjør mig ondt af Deres sidste Brev at erfare Deres ubehagelige Stilling. Med det ansøgte Laan af 1200 Rdl. kan jeg ikke være Dem behjælpelig; derimod vil jeg, om muligt, søge at skaffe Dem et lidet aarligt Tillæg. Deres bevaagne

Nr. 104. **18 Maj 1799.**

Til Hr. General-Major Castenschjold, Chef for det Sjællandske Rytter-Regiment i Næstved.

Da jeg haver tilsagt Gaardmand Peder Jørgensen af Menstrup By, der staar som Landrytter ved det Dem anfortroede Regiments 1ste Eskadron under Nr. 31, at han paa Grund af de Aarsager, som i hans Ansøgning til mig ere paaberaabte, skulde blive fritaget for at møde ved Regimentet udi dette Foraar, og Tidens Korthed ikke tillader herom at føje nogen Foranstaltning igjennem Generalitetet, saa har jeg herved umiddelbart villet tilkjendegive Dem dette, i hvis Følge De ville behage at foranstalte det Fornødne. Deres bevaagne

Nr. 105. **28 Maj 1799.**

Til Chefen for den Kongl. Brig „Nidelven", Hr. Kapt. Lieuten. Baron Holsteen i Malaga.

De kan være ganske forvisset om, at de løse Beskyldninger, man har gjort imod Dem, ikke i nogen Maade har forandret mine velgrundede gode Tanker om Dem. Ikke af Mistillid til Deres Konduite er der befalet Undersøgelse i Sagen, men blot fordi jeg anser det for

den bedste Maade at lade Dem vederfares Ret paa, hvilket jeg forud er forsikret om, at Udfaldet vil bestyrke[1]). Deres bevaagne

Nr. 106. 28 Maj 1799.

Til Chefen for den Kgl. Fregat „Hvide Ørn", Hr. Gen. Adju., Kapitajn Kaas i Malaga.

Jeg beklager meget det Uheld, De har maattet prøve, og behøver vel ikke at forsikre Dem om, at tilfældige Vanheld ikke kan bringe mig til at forandre min Dom om en Mand, hvis Duelighed og Tjenstiver jeg ved flere Lejligheder har lært at kjende.

Den Kontraordre, som venter paa Dem i Malaga, og som De der modtager, vil ogsaa berolige Dem i saa Henseende, at Expeditionen til St. Helena heller intet har lidt ved dette ellers uheldige Ophold. Jeg er for bestandig Deres bevaagne

Nr. 107. 4 Juni 1799.

A Monsieur le chambellan comte Luckner, envoyé extraordinaire de Sa Majesté Danoise près la république Batave à la Haye.

Je serai toujours charmé de pouvoir remplir Vos souhaits; mais quant à celui que Vous venez de me marquer dans Votre lettre du 25 du mois passé, je ne saurai Vous donner aucune promesse fixe, vu qu'on va prendre de nouveaux arrangements à l'égard des bailliages qui vaquent. Je Vous prie, en attendant, d'être persuadé, que je suis Votre

Nr. 108. 14 Juni 1799.

A Monsieur le Comte de Bentheim-Steinfurt à Steinfurt.

Herr Graf!

Es gereicht mir zum besondern Vergnügen Ihnen hiedurch melden zu können, dasz Seine Majestät der König, mein Vater, den Wunsch, den Sie in Dero Schreiben an mich vom 19ten April geäuszert, bereits erfüllet und Dero Herrn Sohn zum Second-Lieutenant ernannt haben[2]).

Sehr lieb würde es mir sein, wenn Sie dieses zugleich als einen Beweis von den unveränderlichen Gesinnungen aufnehmen wollten, mit welchen ich stets bin des Herrn Grafen ganz affectionirter[3])

Nr. 109. Frederiksberg, 28 Septbr. 1799.

An den Hrn. Major Graf Schulenburg[4]) in Friederichshald.

Ich bedaure, dasz Sie mit Ihrer Lage in Norwegen nicht zufrieden sind, zumalen keine Gelegenheit vorhanden ist Sie vortheilhaft

[1]) Om Anledningen til denne Sag og Udfaldet se Gardes Efterretninger 4. Bind S. 351, Note. [2]) Grev Ludvig til Bentheim-Steinfurth udnævntes d. 31. Maj 1799 til Sekondlieutenant uden at ansættes ved noget Regiment. [3]) „Ganz affectionirter" sattes ved Underskriften egenhændigt til af Kronprinsen i Følge en Bemærkning i Kopibogen. [4]) G. L. Schulenburg, den senere General.

versetzen zu können, und der Chef des vacanten Bataillons schon ausersehen ist; auch bin ich mir nicht bewuszt, Ihnen irgend ein specielles Versprechen in dieser Hinsicht gegeben zu haben.

Nr. 110. 28 September 1799.

Til Hr. Kontre-Admiral Stochfleth i Gusdal i Guldbrandsdalen.

Det er mig en Fornøjelse at kunne opfylde Deres Ønske om at forblive i Norge indtil den 1ste Maj n. A. Med (det) første vil De gjennem Admiralitets-Kollegium erholde Prolongations-Tilladelse hertil. Jeg er Deres bevaagne

Nr. 111. 28 September 1799.

Til Hr. Stiftamtmand, Kammerherre Hauch i Bergen.

Da jeg er bleven gjort opmærksom paa følgende: at Skovene omkring Bergen og især de unge ødelægges ved den endnu der i Staden brugelige Maade at bygge Vaaningshuse og Pakboder af Tømmer, hvilke desuden ere saa farlige i Tilfælde af Ildsvaade, at Bergens formuende Indvaanere med store Bekostninger sende deres Børn udenlands, fordi der paa Stedet ikke findes hensigtsmæssige Læreanstalter for denne Del af Ungdommen, at Byen ofte, uagtet den ikke sjælden indfaldende Regn, er udsat for Mangel paa fersk Vand, og endeligen, at mange skadelige Trætter og Processer opstaa deraf, at Stadskondukteuren ikke har behørigen Indseende med nye Huses Bygning eller Tomters Salg, saa beder jeg Dem nærmere at oplyse mig desangaaende, ligesom jeg af Deres sædvanlige Nidkjærhed venter at se de passeligste Midler til at afhjælpe disse Mangler bragte i Forslag. Deres bevaagne

Nr. 112. Frederiksberg Slot d. 18 Oktober 1799.

Til Hr. Geheimeraad, Stiftamtmand Guldberg i Aarhus.

Som et Erkjendtligheds-Tegn paa den Omhu, hvormed De har vidst at behageliggjøre mig mit Ophold i Aarhus, ville De modtage vedfølgende Daase fra Deres bevaagne [1])

Nr. 113. Schlosz Fridrichsberg 22 Oktober 1799.

An den Hrn. Obrist Ewald in Ekernförde.

In der Überzeugung, dasz der Fähnrich Kildebrandt auch ferner dem Vertrauen, welches ich auf ihn setze, durch seine gute Aufführung und Application zum Dienste entsprechen wird, trage ich gern zu

---

[1]) Ifølge et NB. tilføjet ved denne Kopi ere ligelydende Skrivelser under samme Dato tilstillede Stiftamtmand Gersdorff i Odense, Obrist Neckelmann i Fredericia og Kammerherre Gersdorff i Horsens, hvormed fulgte en Daase til hver af de første og et Ur til den sidste.

seiner Equipirung bei. Ich schicke Ihnen, mein lieber Oberst, deswegen die eingeschlossenen 200 Rthl. mit dem Auftrage solche auf das Beste zu seinem Nutzen anzuwenden. Ihr gewogener

Nr. 114. Frederiksberg Slot d. 26 Oktober 1799.

Til Hr. Obrist-Lieutenant Grev Schack, Chef for det Sjællandske Jægerkorps i Helsingør.

Ved at tilstille Dem hosfølgende Klage fra forrige Skibs-Kapitajn Gram paa Nørrebro er mit Ønske, at De enten ville afgive en tilfredsstillende Erklæring derover eller og søge i Mindelighed at afhandle Sagen med den Klagende. Deres bevaagne

Nr. 115. Fridrichsberg Schlosz 29 Oktober 1799.

An den Hrn. Lieutenant Ploenies[1]).

Ich habe Ihre ingenieuse Maschine mit Vergnügen gesehen. Wenn Sie auf dieser nämlichen Maschine die kleinen Unvollkommenheiten, welche Sie selbst entdeckt und gerügt haben, ohne allzu grosze Schwierigkeiten können abändern und verbessern lassen, so sehe ich gern, dasz dieses auf meine Kosten geschiehet. Auf jeden Fall wollen Sie aber belieben diese Maschine als ein aufzubewahrendes Modell an das Königl. Zeughaus abzuliefern, und ich werde Ihnen alsdann sowohl den ganzen Kostenbelauf für die Maschine als auch eine wohlverdiente Gratification für Ihre eigene Mühe auszahlen lassen. Mehrere Maschinen dieser Art im gegenwärtigen Zeitpunkte zu verfertigen halte ich aber den Umständen nach nicht für rathsam. Ihr gewogener

Nr. 116. Copenhagne le 12 Novbr. 1799.

A Monsieur le comte de Münster-Meinhövel, conseiller intime du roi, à Königsberg près Dresde.

C'est avec beaucoup de regret, Mr. le comte, que je ne me trouve pas à même de faire réussir le souhait que Vous venez de me marquer au sujet de Votre neveu le baron de — —[2]), S. M. le Roi, mon père, ayant adopté pour principe de ne jamais conférer ni des ordres ni des titres à aucun étranger, à moins qu'il ne soit au service de Sa Majesté ou possède des biens dans ses états. Je vous prie d'être bien persuadé, que je suis toujours Votre très-affectionné

---

[1]) J. F. V. Ploenies ved Artillerikompagnierne paa Kronborg indsendte i Løbet af adskillige Aar Tegninger til en Mængde selvopfundne Maskiner til Krigsbrug, nye Konstruktioner af Fæstningsbygning o. s. v. Om den Maskine, hvorom der her er Tale, havde Huth, hvis Mening var indhentet, ikke udtalt sig absolut forkastende. [2]) Navnet ikke læseligt.

Nr 117. 16 November 1799.

Til Hr. Borgmester, Byfoged Carøe i Horsens.

Uagtet jeg ikke kan andet end beklage, at saa værdig og retskaffen en Mand ej har kunnet imodtage den anbudte Post, saa indser jeg dog tilfulde Rigtigheden og Vægten af Deres opgivne Grunde.

Jeg vil derfor saa meget mindre nøde Dem til at forlade det Embede, De nu beklæder, som jeg personlig har været Vidne til, hvor megen Nytte De har stiftet i samme. Deres bevaagne

Nr. 118. 19 November 1799.

Til det Kongl. Generalitets- og Kommissariats-Kollegium [1]).

For tilfulde at oplyse Generalitets- og Kommissariats-Kollegie om Sammenhængen med Tildragelsen imellem Premier-Lieutenant Oppen som tjenstgjørende Adjudant hos mig [2]) og en Hautboist af det Sjællandske Inf. Regiment, saa følger Lieutenantens Rapport til mig samt den følgende Oplysning af mig: Naar nogen af mig som kommanderende General sendes, saa maa den Ordre, han bringer, respekteres, og ingen anden kan trække ham til Regnskab end jeg alene. Følgelig maa Grev Baudissin [3]) ej klage over Pr. Lieutenant Oppen, hverken til den 1ste Bataillon let Infanteri eller til Generalitetet; men alene til mig kan Klagen gaa, under hvem han staar. Følgelig ser jeg mig nødsaget af Kollegio at forlange, at Oberst Grev Baudissin, Chef for det Sjællandske Inf. Regiment, erholder en Irettesættelse af Kollegio for at have gaaet mig forbi i en Sag, som alene jeg kunde bedømme. Gjærne havde jeg ej forulejliget Kollegium med denne Sag, men da jeg endnu ikke haver set Magen til en Omgangsmaade af Mænd, der burde kjende Tjenesten og Pligt, saa kan jeg ej forbigaa denne Sag. Omendskjønt jeg ej tvivler paa, at Kollegium er enig med mig, saa forventer jeg dog Kollegii Rapport om Sagen, da jeg ellers er beredt til at indmelde denne Sag til Hs. Majestæt Kongen.

---

[1]) egenhændigt skrevet af Kronprinsen. [2]) J. F. P. Oppen, født i Norge 1766, kom i 1788 til Kjøbenhavn som Fændrik à la suite i Arveprins Frederiks Regiment. Han kastede sig strax med stor Ihærdighed og sjældent Held over Landmaaling, Kortoptagelse samt mathematiske og physiske Studier. En Afhandling om et af ham i 1797 opfundet mathematisk Instrument, Dendrometrum, har fundet Optagelse i Videnskabernes Selskabs Skrifter, og en anden Opfindelse af transportable Telegrafer er bleven gunstig bedømt af dette Selskab. Paa Grund af det Kjendskab, han ved sin Landmaaling havde erhvervet sig til Sjællands Terrain, som ogsaa paa Grund af sin Evne til hurtigt at kunne skitsere et hvilketsomhelst Terrain paa Papiret, blev han i 1794 Adjudant hos Kronprinsen, særligt med den Opgave at ledsage denne paa de Manoeuvrer, som hvert Efteraar i Almindelighed holdtes ude i Landet en 4 til 6 Mil fra Kjøbenhavn. Han anvendtes dog ogsaa til andre særlige Hverv, som vi ville faa at se i det følgende. [3]) Chef for Sjællandske Regiment.

Nr. 119. Copenhague 23 Novbr. 1799.

A Monsieur Francis Drake[1]), chevalier pp., à Londres, Cavendish square.

Le don que Vous m'avez bien voulu faire de Votre livre militaire, m'a été très-agréable, et je m'empresse de Vous en remercier. C'est une oeuvre qui répondra entièrement à Vos bonnes intentions. Je Vous prie d'être bien persuadé, que je suis toujours Votre très-affectionné

Nr. 120. 25 November 1799.

Til det Kongl. Generalitets- og Kommissariats-Kollegium[2]).

Til Gjensvar paa Kollegii Indberetning tjener følgende:

1. At Kollegium paa ingen Maade er berettiget til at hæve en Vanskelighed, hvorved det indgreb i min Kommando.
2. Klagen forekom efter Manoeuvren; heri bestod just Hovedforseelsen af Obrist Grev Baudissin, da dette formodentlig er sket for at give denne Sag en juridisk Vending. End videre, da Kollegiet hos mig i de fleste Ting indhenter mine Befalinger, havde det været rimeligt, at i denne Sag var bleven handlet efter samme Regel. End videre behager Kollegium at udlade sig med den Tanke, at, naar jeg sender en Adjudant til at udføre min Befaling, en Fornærmelse mod ham skal anses som personnel; da Kollegium dog ikke kan mene mig her, som dog er den eneste, der fornærmes, saa begriber jeg ej denne Tirade og, hvad den vil sige. Jeg er alene Skyld i, at hverken den 1ste Bataillon let Infanteri eller det Sjællandske Regiment ej har holdt Forhør i denne Sag, da jeg ej andet end maatte tro, at Generalitetet eller Obrist Grev Baudissin havde ytret sig til mig over denne Sag; men begge tav, og jeg ser mig nødsaget til at tilskrive Kollegium. At der endnu kan være Spørgsmaal, om Obrist Grev Baudissin skal irettesættes, eller om min Anklage over ham skal sendes til hans Erklæring, frabeder jeg mig. Derimod forlanger jeg af Gen. og Kom. Kollegio, ikke som Høflighed men som Lydighed mod denne min Ordre, at det irettesætter Grev Baudissin for hans Forseelse. Premier-Lieutenant Oppens Rapport beder jeg mig tilsendt, da den ikke kan tjene det Sjællandske Regiment, som i denne Sag er inkompetent; thi skulde Obrist Grev Baudissin indkomme med Klage til mig, skal jeg ved Gouvernementet lade foranstalte et Stabs-Forhør.

Nr. 121. Copenhague le 21 Novbr. 1799.

A Monsieur le colonel von der Wisch[3]) à Preetz.

Quoiqu'on ne soit pas à présent dans le cas de pouvoir se servir de Votre proposition, je ne suis pourtant pas moins reconnais-

[1]) Ubekjendt som Forfatter, se i øvrigt Brev Nr. 160. [2]) Egenhændigt skrevet.
[3]) Afskediget Officer paa Vartpenge.

sant de Votre zèle, en Vous offrant à un tel service. Je Vous prie d'être bien persuadé, que je suis Votre très-affectionné

Nr. 122. 30 November 1799.

Til Hr. Biskop Hansen i Christianssand.

For de mig meddelte Iagttagelser paa Deres afholdte Visitats takker jeg Dem meget og beder Dem derhos være forvisset om, at jeg paaskjønner den prisværdige Nidkjærhed, hvormed De arbejder til det vigtige Formaal, at forskaffe Ungdommen i Stiftet en hensigtsmæssig Undervisning. Deres bevaagne

Nr. 123. 28 December 1799.

An den Hrn. Rittmeister, Graf Carl Ranzow in Itzehoe.

Ich habe nicht unterlassen wollen Ihnen für das mir zugeschickte Gemälde der Königinn von Preuszen Majest. hiedurch meinen Dank zu sagen und dabei zu versichern, dasz ich bin Ihr wohl affectionirter

Nr. 124. Copenhague le 14 Decbr. 1799.

A Monsieur Charles Roessig, docteur et professeur de droit, à Leipzig.

C'est avec beaucoup de plaisir et autant d'intérêt, que je viens d'achever la lecture de Votre oeuvre sur l'éclaircissement, laquelle Vous avez bien voulue me dédier.

En Vous assurant, que je reconnais également Vos talents, Vos vues et Votre attention pour moi, je Vous prie d'être bien persuadé, que je suis Votre très-affectionné

Nr. 125. 14 December 1799.

An den Hrn. Etatsrath und Bürgermeister thor Straten in Flensburg.

Indem ich Ihnen die eingeschlossenen Papiere hiemit zuschicke, bitte ich Sie privatim diese Sache mit der Postmeisterinn Petersen, falls solche nicht bereits zur Endschaft gebracht sein sollte, auf die Art abzumachen, dasz Sie die 100 Rthlr. quæstionis für meine Rechnung auszahlen, weil ich nicht gern sehe, dasz eine Streitsache hieraus entstehen soll. Auf ein andermal werde ich solche Maszregeln zu nehmen wissen, dasz dergleichen Übertheurungen und Unannehmlichkeiten vorgebeugt werden soll. Die 100 Rthlr. werde ich Ihnen nach gemachter Auslage, worüber ich Ihren Bericht erwarte, sogleich vergüten lassen. Ihr gewogener

Nr. 126. Copenhague le 21 Dec. 1799.

A Madame Marie Wilhelmine Linnerhjelm.

L'emprunt que Vous venez de solliciter, ne peut point Vous être accordé. Ainsi je ne saurais en rien adoucir Votre sort.

Nr. 127. 28 December 1799.

An den Hrn. Stabs-Kapitain Dame bei dem 1sten jütschen Inf. Regiment zu Aarhus.

Ihr Gesuch um monatliche Zulage, bis Sie eine Kompagnie erhalten, kann ich durchaus nicht gewähren, werde Sie aber übrigens als einen geschickten und vieljährigen Officier bestens in Erinnerung haben. Ihr gewogener

Nr. 128. Kjøbenhavn d. 4 Januar 1800.

Til Hr. Kammerherre W. M. Scheel i Slagelse.

Da det strider mod de Kongelige Anordninger, at nogen ansættes til Officer, forinden han har opnaaet saadan Alder, at han virkelig kan forrette Tjenesten, saa kan jeg ikke opfylde Deres Ønske angaaende Deres 11aarige Søns Ansættelse som Kornet à la suite ved Kavalleriet. Deres bevaagne

Nr. 129. Kjøbenhavn d. 21 Januar 1800.

Til Hr. Biskop Tetens i Viborg.

Idet jeg herved bevidner Dem min Tak for Deres igjentagne velmente Ønsker ved dette Aars Begyndelse, forsikrer jeg Dem tillige om min Agtelse og Erkjendtlighed for Deres i Kongens og Landets Tjeneste vel anvendte mange Aar. Deres bevaagne

Nr. 130. Kjøbenhavn d. 21 Januar 1800.

Til Hr. Fændrik Küker ved 1ste Jydske Inf. Regiment i Aarhus.

I Anledning af Deres Skrivelse af 7de dennes har jeg ikke villet undlade at tilkjendegive Dem, at de 80 Rdl., som jeg først i afvigte Aar lod Dem udbetale af min Kasse, skal være Dem skjænkede. Deres bevaagne

Nr. 131. Kjøbenhavn d. 8 Februar 1800.

Til Hr. Sekond-Lieutenant Schou[1]) ved mit Regiment i Rendsborg.

Da jeg ej haver vidst noget om Deres Ønske at rejse, men først af Maaneds-Listen erfaret, at De hertil havde erholdt Regimentets Tilladelse, saa finder jeg ingen Grund for mig til at gjøre Forandring i dets Befaling til Dem, at retournere først i Marts.

---

[1]) H. M. v. Schou.

Nr. 132. Copenhague le 15 Février 1800.

A Monsieur Mathieu Dumas, auteur du „Précis des événements militaires“, à Altona [1]).

Je ne saurais me priver du plaisir de Vous témoigner ma reconnaissance de l'offerte agréable que Vous m'avez bien voulue faire de Votre oeuvre intéressante. Je l'ai lue avec autant de satisfaction que d'estime pour l'auteur. Je serais bien aise de pouvoir Vous en donner quelque preuve; mais quant au souhait que Vous venez de me marquer concernant Votre frère, je regrette beaucoup de ne pouvoir pas le réaliser, comme ce n'est qu'à des occasions extraordinaires et très-rares, que l'on emploie des officiers étrangers à l'armée Danoise. Je Vous prie encore une fois d'être bien persuadé, que ce n'est qu'à regret, que je me vois forcé à me refuser à Vos désirs. Je suis Votre très-affectionné

Nr. 133. 19 Februar 1800.

Til Hr. Kammerherre Wedel Sparre à Borsholmsgaard i Sjælland [2]).

Naar De faar Vished om, at General-Krigskommissair Pflueg søger at entlediges fra sit Embede, kan De indkomme med Deres Ansøgning og være sikker paa, at der skal blive taget Hensyn paa den. Men endskjønt det virkeligen vilde være mig kjært at opfylde Deres Ønske, saa kan jeg dog ikke forud give Dem noget Løfte herom, da der ufejlbarligen vil findes mange, som attraa en saadan Post. Deres bevaagne

Nr. 134. 4 Marts 1800.

An die Frau Juliane Christine Elisabeth v. Rappe, Mater im St. Marien Stift in Königsberg in Preuszen.

Auf Veranlassung Ihres Schreibens vom 17ten v. M. habe ich nicht unterlassen wollen Ihnen hiedurch zu erkennen zu geben, dasz Ihr Verwandter, der Königl. Sec. Lieutenant v. Rappe auf der Königl. Fregatte Freja in Westindien von einer Krankheit befallen und mit Tode abgegangen ist [3]). Durch sein gutes Verhalten hatte er sich sehr beliebt gemacht, sein Verlust ist deshalb allgemein bedauert worden. Wenn Sie sich bei der Behörde, namentlich dem hiesigen Hof- und Stadt-Gericht als seine rechtmäszige Erbinn gehörig legitimiren, so bedürfen Sie meiner immediaten Vermittelung in dieser Hinsicht nicht.

---

[1]) Om Forfatteren til det omtalte Værk „Précis des événements militaires ou essai historique de la guerre présente depuis la reprise des hostilités au mois de mars 1799 jusqu'à la fin de la campagne de 1799, 1 vol. Paris 1799“ se „biographie nouvelle des contemporains“ tom. 16 (Paris 1822) S. 158 og flg. [2]) F. Vedelsparre var Kapitajn og titulair Generaladjudant. Den i Brevet omtalte Pflug Krigs- og Land-Kommissair i 1ste sjællandske Landmilice-Distrikt. [3]) C. C. M. Rappe døde efter Gardes Efterretninger 4de Bind S. 692 i 1797.

Nr. 135. 8 Marts 1800.

Til Hr. Major Kühle af det Bergenhusiske Regiment i Bergen.

Endskjønt det altid vil være mig kjært at kunne befordre Deres Vel, saa ser jeg mig dog ikke i Stand til at opfylde Deres Ønske om at erholde Anciennetè fra d. 25. Oktober 1794 som noget, der aldeles strider mod de antagne Regler. End ydermere maa jeg bemærke, at jeg i det af Dem anførte ikke finder noget, der kunde give Dem grundet Anledning til at beklage sig over det Avancement, De har haft. Iøvrigt kan De være forsikret om, at jeg er Deres bevaagne

Nr. 136. 11 Marts 1800.

An den Hrn. Doctor u. Prof. theol. Kleücker in Kiel.

Für das mir gewidmete und zugesandte Buch danke ich Ihnen recht sehr, es ist mir ein angenehmes Merkmal Ihres unverkennbaren Fleiszes. Ich bitte Sie zugleich überzeugt zu sein, dasz ich bin Ihr gewogener

Nr. 137. 1 April 1800.

An den Hrn. Obersten Ewald, Chef des Schlesw. Jäger Corps.

Es hat mir viel Vergnügen gemacht, die mir zugesandte Fortsetzung der Belehrungen über den Krieg[1]) durchzulesen. Ich danke Ihnen recht angelegentlich für diesen neuen sehr zweckmäszigen Beitrag zur lehrreichen und angenehmen Unterhaltung des Militairstandes und bitte Sie überzeugt zu sein, dasz ich bin Ihr wohl affectionirter

Nr. 138. 5 April 1800.

Til Hr. Konferentsraad Treschow, Amtmand over Roskilde Amt.

I Følge af det, De under 2den dennes har tilskrevet mig, har jeg ikke villet undlade herved at tilkjendegive Dem, at jeg gjennem Rentekammeret vil lade foranstalte, at De erholder den fornødne Lejlighed paa Palaiet i Roskilde. Og er jeg da ved denne Vanskeligheds Hævelse forvisset om, at De med samme Lyst og Nidkjærhed, som hidtil har udmærket Deres Embedsførelse, vil bestyre det Dem anbetroede Amt. Deres bevaagne

Nr. 139. 5 April 1800.

Til Hr. Oberst Neckelmann[2]) i Fredericia.

Da jeg kjender Over-Auditeur Dinesen som en duelig og paalidelig Embedsmand, saa kan De være forvisset om, at jeg skal have

---

[1]) Johann v. Ewald: „Folge der Belehrung über den Krieg, besonders über den kleinen Krieg, durch Beispiele aus der älteren und neueren Geschichte erläutert. 2ter Band 1800". [2]) Næstkommanderende under Prins Carl August, Prins til Slesvig-Holsten-Augustenborg, ved fynske Regiment.

ham i Erindring, naar passende Omstændigheder til hans Befordring indtræffe. Deres bevaagne

Nr. 140. 15 April 1800.

Til Hr. Artilleri-Kapitajn Rustad i Paris[1]).

Det er mig meget kjært at erfare, at De har fundet saa god Adgang til ved praktisk Erfaring at udvikle Deres mig vel bekjendte militaire Kundskaber. Alt, hvad De har gjort for at benytte denne lærerige Lejlighed paa bedste Maade, har mit Bifald, og jeg vil sørge for, at Deres nødvendige Udgifter til Ekvipering og Underholdning skal blive Dem refunderede. Deres bevaagne

E. Skr. Jeg venter, at De af og til indsender til mig Rapport om, hvad der maatte foregaa.

Nr. 141. 31 Maj 1800.

Til det Kongl. Generalitets- og Kommissariats-Kollegium.

Vedfølgende Ansøgning fra Oberst v. d. Wisch vilde Kollegiet behage at bringe til Forestilling næstkommende Fredag d. 6. Juni[2]).

Nr. 142. 31 Mai 1800.

An den Hrn. Obersten Bintzer.

Mein lieber Oberster Bintzer! Ich danke Ihnen recht sehr für das mir gesandte Exemplar des Taschenbuchs[3]). Es ist mir sehr angenehm dieses zweckmäszige Buch für die ganze Armee gemeinnützig gemacht zu sehen. Ihren geäuszerten Wunsch betreffend, werden Sie das Nähere durch das Generalitäts-Collegium erfahren. Ihr gewogener

Nr. 143. Frederiksberg Slot d. 3 Juni 1800.

Til Hr. Artilleri-Kapitajn Rustad.

Til Svar paa Deres Skrivelse af 6te f. M. vil jeg herved tilkjendegive Dem, at jeg har beordret Refusionen af de 1600 Mk. Bco., som De har optaget hos Legationsraad Classen.

Jeg ønsker, at en vedvarende god Helbred maa sætte Dem i Stand til at høste den tilsigtede Nytte af Deres Rejse. Deres bevaagne

---

[1]) Hans Rustad, født i Norge, men ansat ved Artilleriet i Kjøbenhavn, sendte Kronprinsen velskrevne Beretninger om de fremmede Hære, ved hvilke han opholdt sig, og om Tildragelserne i det Hele, hvorfor han i den følgende Tid rejste meget for Kronprinsen. [2]) Ansøgningen fra v. d. Wisch (se Noten til Brevet Nr. 121) angik Rejsetilladelse til et Badested af Sundhedshensyn paa 6 Maaneder uden Decourt i Vartpengene. [3]) L. J. Bintzer: „Militairisches Taschenbuch für die Mannschaft des Königlichen Dänischen Feldjägercorps. Kiel 1800“.

Nr. 144. 14. Juni 1800.

Til Hr. Kapt. og Enr. Chef Vium i Christiania.

Ikke uden Forundring erholdt jeg Deres Brev, hvori De ytrer Tvivl, om De har handlet urigtig eller ej. Deres Foresatte i Admiral.-Koll., for hvilket jeg er Præses, har tilkjendegivet Dem at være utilfreds med Deres Opførsel i denne Sag, og De tør endnu vove at melde Dem hos mig for at besmykke Deres Fremgangsmaade! Min Mening er, at hvis De ej erkjender Deres Forseelse, bliver De foreslaaet til Afgang; nu kan De vælge, enten De helst vil have Sagen Kongen forelagt, eller De vil erkjende at have forsét Dem, som Deres egen Samvittighed burde have sagt Dem, uden at jeg havde haft det nødig.

Nr. 145. 21 Juni 1800.

Til Hr. Sø-Kapitajn Sneedorff[1]).

I Anledning af Deres Indberetning til mig af 5te dennes har jeg ikke villet undlade herved at tilkjendegive Dem min fuldkomne Tilfredshed med Deres Fremgangsmaade, saavel i Henseende til at tage de tvende Kjøbmands-Skibe under Beskyttelse som i at søge Frederiksværn med den afmastede Skonnert. Deres bevaagne

Nr. 146. 24 Juni 1800.

An den Hrn. Obersten Ewald, Chef des Schleswigschen Jäger Corps.

Die an mich eingesandte Schrift nebst originalen Beilagen, Ihre Forderung an die englische Regierung betreffend, habe ich dem Gesandten in London zustellen lassen mit dem gemessenen Befehl diese Sache aufs Beste zu betreiben.

Nr. 147. 5 Juli 1800.

Til Hr. Oberst Neckelmann i Fredericia.

Naar en passende Lejlighed tilbyder sig, kan De forlade Dem til, at jeg skal være betænkt paa Deres videre Forfremmelse og paa at se Deres Ønsker saa vidt muligt opfyldte. Hvilket tjener til Gjensvar paa Deres Skrivelse af 2den dennes. Jeg er Deres bevaagne

Nr. 148. 5 Aug. 1800.

Til Hr. Kammerherre, Baron Friedrich Chr. Wedel-Jarlsberg[2]).

Paa Deres Skrivelse af 2den dennes tjener til Gjensvar, at jeg paa ingen Maade indser, hvorledes De kan beklage Dem over at være

---

[1]) Chef for Kadetfregatten „Frederiksværn“. Fregatten gjorde to Øvelsestogter, et til Nordsøen og derpaa et til Østersøen. Paa det første ledsagedes den af Skonnerten „Svanen“, som led Havari. [2]) Den bekjendte Forfatter til de anonyme Skrifter „Promemoria til Kronprinsen“, 1797, og „Fragmenter af Breve til en Ven paa Landet i Anledning af Translateur Heibergs Tiltale“, 1797, samt til mange andre Skrifter og Artikler i Tidsskrifter.

miskjendt, thi jeg haver stedse troet, at De vilde være bekjendt fra den Side, De er det, nemlig som en Ven af Heiberg og som den, der stedse offentlig har ytret samme Principer som han; ja endog ved hans efter Lov og Dom skete Bortsendelse viste De, at De billigede hans Adfærd. Derpaa befalede Kongen, min Fader, at De ej skulde vise Dem mere ved Hans Hof, hvilket De let forud kunde have ventet Dem og altsaa nu ikke kan beklage Dem over.

Deres øvrige Fortællinger forbigaar jeg for denne Gang med Stiltienhed i Haab om, at De for Fremtiden forskaaner mig for Breve af denne Natur.

Nr 149. **5 Aug. 1800.**

An den Hrn. Joh. Eybert Boedecher, Herzogl. Sachsen-Gotaisch. Legationsrath in Wien.

Auf Ihr Schreiben vom 5ten Juli habe ich nicht unterlassen wollen, Ihnen hiedurch antwortlich zuerkennen zu geben, dasz die von Ihnen nachgesuchte Stelle als überflüszig angesehen wird, weil der Königl. Geschäftsträger am Wiener Hofe zugleich alle Geschäfte für die Herzogthümer zu besorgen hat. Übrigens bitte ich Sie überzeugt zu sein, dasz ich bin Ihr wohl affectionirter

Nr. 150. **9. Aug. 1800.**

Til Chefen for den Kongl. Fregat „Frederiksværn", Hr. Kapitajn Sneedorff i Kiel[1]).

Idet jeg ganske bifalder den i Deres Skrivelse af 1ste dennes foreslagne Forlystelse for de russiske Kadetter, overlader jeg ogsaa ene til Dem at besørge alt det fornødne i saa Henseende, da de Mænd, til hvilke Deltagelsen heri kunde overdrages, nu for Tiden ikke ere nærværende i Kiel. Desuden er jeg forvisset om, at min Hensigt, nemlig at gjøre de russiske Officerer og Kadetter Opholdet i Kiel saa behageligt som muligt, sikkerligen ej vil forfejles, naar Udførelsen er Dem anbetroet. Deres Melding betræffende Fæstningen Christianspris har jeg taget behørig Notice af.

Hvad De til Kollegiet har indberettet i Anledning af, at De ej har truffet den russiske Kadet-Fregat, har været fuldkommen tilfredsstillende for mig. Deres bevaagne

---

[1]) Under sit andet Øvelsestogt (se Noten til Nr. 145) krydsede Kadetfregatten mellem Christiansø og Bornholm for at oppebie en russisk Kadetfregat og ledsage denne til Kjøbenhavn, hvor Kapitajn Sneedorff skulde sørge for de russiske Kadetters gode Modtagelse og Begegnelse i Land. „Svanen" var med for at kunne bringe Budskab forud om Kadetternes Ankomst. Ikke desto mindre kom den russiske Kadetfregat uopdaget til Kjøbenhavn. Da den herfra begav sig til Kiel, beordredes „Frederiksværn" sammesteds hen.

Nr. 151.[1]) Frederiksberg d. 16 Aug. 1800.

Til Hr. General-Major, Kommandant Leth[2]).

Uden at billige den bydende Tone, hvori Politimesteren uden Grund haver troet sig beføjet at tilskrive Gouvernementet, kan jeg dog ej tilfulde bedømme denne Sag, da jeg ej kan se af det Tilsendte, om der virkelig har været Opløb paa Musketerens Post. Kapt. Coldevins Konduite finder paa ingen Maade mit Bifald, da han vidende har ladet en paa Post staaende Vægter arrestere.

Nr. 152. le 30 d'Août 1800.

A Monsieur le chambellan, lieutenant aux Gardes du corps de Sa Majesté, comte de Danneskjold-Løvendal à Stockholm.

J'aurais eu bien du plaisir à favoriser vos désirs d'aller à Berlin et à Vienne; mais, vu les circonstances, je regrette de ne pouvoir point consentir à la prolongation de Votre congé qui sera écoulé le dernier du mois prochain. Je suis Votre affectionné

Nr. 153. 30 Aug. 1800[3]).

Til Major Wegener i Odense[4]).

Ligesom jeg med største Tilfredshed af Deres Skrivelse har erfaret Deres Beredvillighed til at indfinde Dem til Tjeneste ved Korpset, saa fornøjer det mig, at Omstændighederne saaledes have forandret sig, at man ikke behøver at gjøre Brug af samme. Jeg er Deres bevaagne

Nr. 154. 2 Sept. 1800.

An den Hrn. Grafen Conrad Ahlefeldt zu Itzehoe[5]).

Es ist sehr rühmlich, dasz Sie sich im Augenblicke der anscheinenden Gefahr zum Dienste des Königs und des Landes haben anerbieten wollen. Da die Umstände sich aber jetzt geändert haben, so kann ich gegenwärtig Ihnen nur dafür danken. Ihr wohl affectionirter

---

[1]) Ved dette Brev staar der: „Konciperet af H. Kgl. Højhed selv", en Bemærkning, som Jessen af en eller anden Grund maa have haft Anledning til at gjøre om dette Brev alene, da en lignende Bemærkning ikke findes ved noget andet Brev, uagtet mange af disse aabenbart ere forfattede af Kronprinsen. [2]) J. F. Leth, Chef for Kronprinsens Regiment og Kommandant i Kjøbenhavn, bestyrede under Gouverneur Gersdorffs hyppige Fraværelser paa denne Tid Gouvernementets Forretninger. [3]) Den 25 Juli 1800 blev Fregatten „Freja", Kapitajn P. Krabbe, i det den konvojerede 6 danske og norske Handelsskibe, angreben i Kanalen af 4 engelske Fregatter og maatte efter en Times Fægtning stryge Flag, hvorefter den og hele Konvojen bragtes til Downs. Budskabet om denne Voldsgjerning fremkaldte en patriotisk Bevægelse i de forenede Riger, og Rustninger paabegyndtes strax baade i Norge og i Danmark. De i de følgende Breve omtalte Tilbud om Tjeneste samt Brevene Nr. 155, 157 og 158 staa i Forbindelse med disse Rustninger. [4]) Ph. J. Wegener, den senere General. [5]) C. Ahlefeldt havde været Premierlieutenant ved Livregimentet lette Dragoner, men var bleven afskediget 1795.

Nr. 155. 2 Sept. 1800.

Til Hr. Amtmand Ferslew i Thisted.

Jeg takker Dem ret meget for de gode Bemærkninger, som De har meddelt mig om Thisted Amts Forsvarsstand, og erkjender den Nidkjærhed, med hvilken De personlig vil bidrage til at afhjælpe sammes Mangler. Hvis Omstændighederne skulde udfordre det, vil jeg erindre at gjøre Brug deraf. Deres bevaagne

Nr. 156. 2 Sept. 1800.

Til Stabs-Kapitajn Castonnier ved det Fynske Inf. Regiment i Fredericia.

Da De saavel personlig som af Deres Foresattes Anbefalinger er mig bekjendt som en brugbar og duelig Officer, kan De lide paa, at jeg ved forefaldende Lejlighed vil se Dem forfremmet til Kompagni, hvilket maa tjene Dem til Svar paa Deres Skrivelse af 27. f. M. Deres bevaagne

Nr. 157. 6 September 1800.

An die Königliche Canal-Aufsichts-Commission zu Rendsburg.

Mit vieler Zufriedenheit habe ich erfahren, mit welchem rühmlichen Eifer die Commission auf die Vervollkommnung des Defensionswesens am Kielerhafen und den benachbarten Orten gearbeitet hat. Es ist für mich, als abwesend, eine grosze Beruhigung diese so wichtige Sache klugen und sorgsamen Männern anvertraut zu wissen. Da alle Miszhelligkeiten jetzt beigelegt sind, so können die getroffenen Veranstaltungen eingestellt werden; unterdessen wünsche ich doch, dasz die Commission solche Maaszregeln ergreife, wodurch ihr Vorschlag gleich bewerkstelliget wird.

Nr. 158. 13 September 1800.

Til Hr. Stiftamtmand, Kammerherre Kaas i Christiania.

Jeg er i alle Henseender enig med Dem deri, at de tvende anholdte Engelskmænd[1]) ingenlunde have havt uden de alleruskyldigste Hensigter, og tilføjer endnu, at disse Personers egen Uforsigtighed samt en overdreven Iver af Kommandanten i Frederiksværn ene har foranlediget denne Ubehagelighed. De haver altsaa strax at løslade bemeldte Engelskmænd og forsyne dem med behørigt Rejsepas samt derhos igjen overlevere dem alle deres Haandtegninger, som hermed følge tilbage. Deres bevaagne

[1]) 2 Engelskmænd, som under Rustningerne havde været paa forskjellige Steder mellem Christianssand og Frederiksværn og optaget Kort, bleve arresterede og bragte til Frederiksværn. Efter et foreløbigt Forhør der førtes de til Stiftamtmanden i Aggerhus Stift.

Nr. 159. 13 September 1800.

Til Hr. Prem. Lieutenant Grev Trampe ved det fynske Inf. Regiment.

I Anledning af Deres Skrivelse af 3. dennes har jeg herved villet tilkjendegive Dem, at De ved første passende Lejlighed skal være i Erindring til Opfyldelsen af Deres Ønske om at erholde Gage. Deres bevaagne

Nr. 160. 13 Septbr. 1800.

A Monsieur le gentilhomme français de Drake, ci-devant capit. au service de Son Altesse le Landgrave de Hesse-Darmstadt.

Comme il y a maintenant, selon l'état actuel de paix, un grand nombre d'officiers surnuméraires dans l'armée Danoise, je ne saurais accepter Votre offre d'y entrer en qualité de capitaine, quoique je ne doute nullement de Vos talents et de Vos capacités militaires[1]).

Nr. 161. 20 September 1800.

Til Hr. Kapitajn Chr. C. Müller.

Til Gjensvar paa Deres Skrivelse af 17. dennes tjener. at da det Danske Liv-Regiment ikke ønsker Deres Ansættelse, og desuden alle Kjøb og Salg saa vel som Mageskifte af Embeder og militaire Charger ej er tilladt, saa kan Deres Ansøgning ikke bevilges.

Nr. 162. 17 Oktober 1800.

An den Hrn. Bau-Conducteur Schäfer zu Wilhelmshöhe bei Cassel.

Ich danke Ihnen recht sehr für den mir zugesandten Plan der schönen Anlagen auf Wilhelmshöhe und bitte Sie die beifolgende Medaille zu meinem Andenken aufzubewahren.

Nr. 163. 25 Oktober 1800.

Til Hr. Kammerjunker S. Scheel i Odense.

Da det strider imod de antagne Grundsætninger, at en Embedsmand ved privat Underhandling skulde kunne afstaa sit Embede til nogen, saa kan jeg for denne Gang ikke opfylde det Ønske, som De i Deres Skrivelse af 16. dennes har ytret. Men naar De har lagt tilstrækkelige Prøver paa Deres Duelighed til Embedsførelse for Dagen, saa vil jeg gjøre mig en Fornøjelse af at se Dem befordret ved passende Lejlighed. Deres bevaagne

Nr. 164. Frederiksberg d. 28 Oktober 1800.

Til Kommandeuren for det Kongl. Artill. Korps, Hr. Oberst Mecklenburg.

Da der i hosfølgende Gjenpart af et Politi-Forhør, som er afholdt i Anledning af forefaldne reelle Injurier mellem Husar Søren

[1]) En Vedføjelse siger, at dette Brev er retourneret fra Berlin, da Ejeren ej var at finde.

Jørgensen og Smeden Peder Møller i Bagsværd, af den sidste findes anført pag. 4 og 6, „at en ung Officer af ham skal have forlangt Istandsættelsen af en Lavet-Axel under Løfte om Betaling, men at han derefter ikke har erholdt Betalingen, som han selv ansætter til 5 Rdl.“, saa vilde De behage herover at meddele mig fornøden Oplysning, saa snart ske kan.

Nr. 165. 1 Marts 1800.

Til General-Major og Kommandant Leth.

Da Chefen for det Sjællandske Regiment, Oberst Grev Baudissin, har grundet sit Forslag til Oekonomiens Indretning paa den Forudsætning, at der til hver tjenstgjørende Mand uden Undtagelse i de 5 Vintermaaneder skulde gives et dagligt Tillæg af $1^1/_2$ Sk., hvilket ikke stemmer overens med min Hensigt, som jeg ved en foregaaende Lejlighed har forklaret Dem, saa kan jeg ikke approbere det af Oberst Grev Baudissin foreslagne; men det Sjællandske Regiment maa bestræbe sig for at udfinde og iværksætte en Indretning ved Oekonomien, som mere kunde ligne den, som de øvrige Regimenter og Korpser have indført, iblandt hvilke jeg blot som et Exempel vil nævne Marinekorpset, der ikke heller er indkvarteret i Kaserner.

Nr. 166. 1 November 1800.

Til Grev P. Bille Brahe à[1])

Ved at oversende indsluttede Skrivelse fra Hans Mortensen til Dem kan jeg sikkert vente, at De saa vidt muligt vil se at bevirke for denne fattige Mand det, som han efter den strænge Ret just ikke kan gjøre Paastand paa.

Nr. 167. 1 November 1800.

Til Stiftamtmanden, Geheimeraad Grev Knuth[2]).

Uagtet det ikke utydeligen synes at fremlyse af det mig tilsendte Politi-Forhør over forefaldne reelle Injurier mellem Husar Søren Jørgensen og Smed Peder Møller i Bagsværd, dels at Smeden har været den første, der ved opirrende Ord har foranlediget det paafølgende, dels at de civile Vidner, formodentligen af en eller anden Frygt for Smeden Møller, næsten aldeles intet have vidnet om den egentlige Sag quæstionis, nemlig de forefaldne reelle Injurier mellem førstnævnte tvende Personer, uagtet de dog alle have vedkjendt deres Nærværelse i Krostuen, hvor samme foregik, som de militaire Vidners Udsagn sætter udenfor al Tvivl, saa kan dog denne Sag efter Omstændighederne bortfalde.

Herhos maa jeg endnu bemærke Dem, at jeg i Anledning af Smeden Møllers Udsagn for Retten, at han ikke havde erholdt Be-

[1]) Resten af Adressen mangler, men der sigtes uden Tvivl til Grev Preben Bille-Brahe til Brahesminde og Egeskov. [2]) Stiftamtmand over Sjælland, Færøerne og Bornholm.

taling for en Lavet-Axels Istandsættelse, som en Officer af ham havde fordret, har ladet dette undersøge og derefter beordret Artilleri-Korpset at udbetale oftnævnte Peder Møller 2 Rdl., som er det højeste, hans Arbejde efter derover taget Syn kan være værdt, uagtet han inden Retten har anslaaet samme til den ubillige Pris af 5 Rdl.

Nr. 168. 8 November 1800.

An den Hrn. Amtmann, Kammerherrn Hennings zu Plön[1]).

Ich danke Ihnen recht sehr für die Mittheilung Ihres Vorschlags zur Abhelfung der jetzigen Theuerung. Ich finde ihn aber bei den gegenwärtigen Umständen nicht anwendbar, weil eine solche öffentliche Anzeige der vorhandenen privaten Korn-Vorräthe von Übelgesinnten leicht miszdeutet und als eine Einladung zur Bestürmung derselben ausgelegt werden könnte.

Übrigens bitte ich Sie überzeugt zu sein, dasz ich die wohlmeinenden Absichten, in welchen Sie diesen Entwurf gemacht haben, völlig erkenne und bin Ihr gewogener

Nr. 169. 8 November 1800.

Til Kommandeuren for det Kongel. Artilleri-Korps, Hr. Obrist Mecklenburg.

Forinden jeg foretager noget videre i Anledning af vedfølgende Kapitajn Saint-Aubains Andragende, har jeg derover villet indhente Deres Erklæring, hvilken De altsaa ville behage at meddele mig og derhos lade indesluttede Bilag følge tilbage.

Nr. 170. 8 November 1800.

An den Hrn. Hofrath Friedrich Wilhelm Schütz in Altona[2]).

Für den mir zugesandten Prolog, welchen Sie zur Feier des 28. Oktobers geschrieben haben, wollte ich nicht unterlassen, Ihnen hiedurch meinen Dank zu versichern.

Nr. 171. 11 November 1800.

Til Hr. Kammerherre Scheel i Slagelse.

Efter de Regler, der ere foreskrevne Finans-Kollegium, tror jeg næppe, at samme vil kunne finde sig beføjet at indstille Dem til et Laan af den Kongelige Kasse, som i nogen Maade var fordelagtigere for Dem end det, De melder allerede at have af Kammerjunker Stampe. Imidlertid skal jeg ikke have noget imod, at De igjennem dette Kollegium indgiver Deres Ansøgning.

Nr. 172. 15 November 1800.

Til Hr. Krigsraad og Postmester Sames à Pinneberg.

Naar De ved indtræffende Vacance indsender Deres Ansøgning om et saadant Embede, som De maatte anse passende for Dem, da

[1]) Amt Pløn i Holsten. [2]) Se Brev Nr. 78.

vil jeg efter Omstændighederne se, hvorvidt jeg kan opfylde Deres Ønske; hvilket maa tjene Dem til Svar paa Deres Skrivelse af 11. dennes.

Nr. 173. 18 November 1800.

An den Hrn. Kapitain Henkel[1]) in Frankfurt am Main.

Ohne Zweifel wird es Ihnen noch erinnerlich sein, als Sie um die Erlaubnisz anhielten eine Reise zu machen, und ich zu gleicher Zeit den Entschlusz gefaszt hatte einen sachkundigen Beobachter bei den kriegführenden Armeen zu haben, um von den Bewegungen und Einrichtungen derselben zuverlässige und nützliche Nachrichten zu erhalten, dasz dieses mich dazu veranlaszte Ihnen einen solchen Auftrag zu geben. Wenn Sie selbst diesen Auftrag nachher zu einem öffentlichen Beruf gemacht haben, so ist meine Meinung in soweit von Ihnen verfehlt worden, da Sie doch sonst alles zu meiner Zufriedenheit ausgeführt haben. Da nun die Operationen auf dem Kriegs-Theater nicht mehr von der Art sind einen speciellen Beobachter genugsam beschäftigen zu können, so kann es Sie nicht befremden, dasz der Ihnen gegebene Auftrag jetzt aufhört. Wenn es unterdessen Ihr Wunsch ist, noch diesen Winter in Deutschland zuzubringen, so willige ich gern darin ein, unter der Bedingung, dasz Sie künftiges Frühjahr gleich zu Ihrem Posten in der Garnison zurückkehren.

Nr. 174. 18 November 1800.

An den Hrn. General-Lieutenant Düring, Chef des Holsteinischen Regiments Reuter zu Hadersleb.

Bei einer sich ereignenden guten Gelegenheit wird es mir lieb sein den von Ihnen so rühmlich anempfohlenen Lieutenant u. Adjutanten Struve ins Civil-Fach zu befördern. In Ansehung des von ihm nachgesuchten Reitvoigt-Dienstes kann Ich aber seinen Wunsch nicht erfüllen, da dieser Dienst wahrscheinlich eingestellt werden wird.

Nr. 175. Kbhvn. 23 November 1800.

Til Kommandeur-Kapitajn Koefoed, Chef for den Kgl. danske Eskadre i Middelhavet[2]).

Da Fregatten Thetis, i Fald Vinteren tillader, afsejler i Morgen, fatter jeg denne Lejlighed at tilskrive Dem for at underrette Dem (om), at den med Tunis sluttede Vaabenstilstand er af H. M. Kongen sanktioneret. Den Forsigtighed, De ved Fredslutningen bør iagttage, vil De nærmere have erfaret gjennem den Afrikanske Konsular-Direktion.

---

[1]) E. E. A. Henckel, Generaladjudant-Lieutenant hos Prins Carl af Hessen fra Aaret 1790. [2]) Egenhændigt skrevet af H. H. Kr. De Forhold, hvorom dette Brev taler, findes omtalte i Steen Billes Afhandling: „Det danske Flag i Middelhavet“, trykt i Arkiv for Søvæsen, 6. til 11. Bind (for Aarene 1834—39), navnlig i 11. Bind (1839) Side 390 og 391, hvor et ikke i Jessens Kopibog indført Brev fra Kronprinsen til Bille er trykt.

Jeg nægter det ingenlunde, at jeg snarere havde ventet at faa Brev fra Dem om Freden, end at en i Sandhed saa bekostelig Vaabenstilstand var sluttet, omendskjønt Slavernes Løskjøbning ej var dyr i Hensyn til, hvad kristne Slaver pleje at koste. Jeg er meget enig med Dem i, at naar man med en liden Present til en Minister kan afkjøbe sig et Onde som Krigen, man da aldrig bør hensé dertil; men hvorledes kunde det her have været Tilfældet, naar Bejen selv forlanger en overordentlig Gave af omtrent efter den her gjorte Evaluation til 300,000 Rdl.s Værdi; dette Overdrevne kunde Staten dog ej give, og hvilket Haab blev da tilbage, med Mindelighed at afgjøre dette. Derfor blev den Dem underlagte Eskadre forstærket for at kunne virke med Held, ja De blev udvalgt til at anføre denne kjække Samling af Søkrigere.

At blokere de tunesiske Havne er det, hvormed man mest kan skade denne Fjende.

De taler om den Mængde af Kapere, han haver; jeg tror, at, omendskjønt alle tunesiske Kapere ej kan holdes i de blokerede Havne, det dog maa genere Bejen, og i et Fredsbrud af ham snart bringe ham paa billige Tanker.

Derimod finder jeg det Ubehageligste ved en saadan Krig, hvad man skal gjøre med de Fanger, man fik. Imidlertid tænker jeg, at man gjærne kunde i et saadant Tilfælde bringe disse til Sardinien; thi Pesten synes nu mere at være i Evropa end i Afrika. Ingenlunde tvivler jeg, at De ikke vil vise den Kraft i Deres Handlinger, som Deres nuværende Eskadres Styrke kan understøtte; imidlertid føler jeg ganske Deres Ansvar for ej at undskylde Dem hos mig, om ved en Freds Erhvervelse en Opofring blev nødvendig.

Overalt anser jeg Sagen saaledes, at ligesom vor Magt tiltager i Middelhavet, bør vore Opofringer aftage, ligesom og, at naar vores Magt var mindre, vore Opofringer kanské vilde blive større, alt overensstemmende med den Fordel, Handelens Udstrakthed tilvejebringer Fædrelandet.

Efter H. M. Kongens Befaling haver De at overlevere den brave Kapitajn Krabbe, Chef for Fregatten „Freja", den medfølgende Guld-Kaarde som et Bevis paa H. M. Kongens Tilfredshed med hans tapre Fægtning med de 4 engelske Fregatter.

Jeg ønsker Dem megen Lykke til Deres Fredslutninger og øvrige Afhandlinger. Jeg er for bestandig Deres hengivne

Nr. 176. 22 November 1800.

A Monsieur Fr. Henning, docteur en médecine & assesseur au collège Royal de santé à Barth en Poméranie Suédoise.

C'est avec beaucoup de satisfaction, que j'ai reçu le manuel diététique des mariniers que Vous m'avez bien voulu dédier. —

Je suis d'autant plus persuadé de l'utilité de cette oeuvre pour les vaisseaux de commerce, que les règles y prescrites sont presque

toutes constatées par l'expérience, faite sur nos vaisseaux de guerre. Votre affectionné.

Nr. 177. **Kjøbenhavn d. 10 December 1800.**

Til Generalitets- og Kommissariats-Kollegium.

Herved tilstilles det Kongel. Generalitets- og Kommissariats-Kollegie Listerne over det Artilleri, som paa nærværende Tid er i Fæstningerne Kjøbenhavn og Frederikshavn samt Kronborg. Kollegiet vil ved første Øjekast bemærke, at paa somme Steder er Mangel, paa andre Steder er en Overflødighed af Artilleri, som enten kunde bruges til at erstatte den Mangel, der er i andre Fæstninger, eller og til at sælges for derfor at forskaffe sig et mere hensigtsmæssigt Garnisons-Artilleri. Ligesom disse Lister ere indrettede, haver jeg paalagt Oberst Mecklenburg at udarbejde det for samtlige Fæstninger. Men for nu at gjøre en fuldkommen hensigtsmæssig Bestemmelse af alt, hvad der udfordres til hver Fæstning, anbefales Kollegiet at nedsætte en Kommission, bestaaende af General-Major og Kollegii Deputerte Peymann, Oberst Mechlenburg og Oberst Lønborg. De skulde overveje følgende Punkter:

1) hvor meget Artilleri skal der til enhver Fæstning?
2) behøves mere, end naar de Punkter, der kan angribes, er tilligemed disses Defension besat?
3) hvad udfordres for Artilleri til at afslaa en Surprise?
4) hvor meget bruges ved et Udfald eller en enkelt Posts Besættelse, som det omliggende Terrain maatte byde?
5) hvor mange Skud pr. Kanon? og er det nødvendigt, at ethvert Skyts haver lige mange Skud?

Endelig tror jeg, at naar Artilleri haves for at opfylde de under 2, 3 og 4 udsatte Spørgsmaal, er alt, hvad over dette Antal befindes, til ingen Nytte og kun til Besvær.

Til Slutning ønsker jeg, at Kommissionen vil haste med dette Arbejde og begynde med Kronborg, derpaa med Kjøbenhavn, Glückstadt og Christianssand; ligeledes vilde jeg se Arbejdet, inden det forelægges til afgjørende Resolution.

Nr. 178. **16 December 1800.**

Til det Kongel. Generalitets- og Kommissariats-Kollegium.

Hermed tilstilles det Kongel. Generalitets- og Kommissariats-Kollegium den af General-Krigskommissair Hasler indsendte Plan til en for Frederiksværk oprettende Milice- og Forsvarsanstalt[1]); Sagen

---

[1]) Den af A. S. Hasler, 5te Deputerede i Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet og Repræsentant i den danske og norske Speciesbank, indsendte Plan gik ud paa Oprettelsen af et lignende Korps for Frederiksværk som det, der fra d. 10. Okt. 1788 bestod i Røraas under Navn af det Røraasiske Bergkorps. Fabriketablissementets mange Arbejdere skulde under Fabrikembedsmændene som Officerer danne et af alle Vaabenarter bestaaende Korps til Stedets lokale Forsvar i Krig. Korpsets Medlemmer maatte selv forsyne sig med Uniform, men Staten give Vaaben og smaa Lønninger til Kommandoudgifter.

er yderst vigtig og fortjener at forelægges Hans Majestæt Kongen. Hvor ønskeligt, om flere vilde paa en saa rosværdig Maade tænke paa deres Forsvar, thi hverken er Flaaden eller Armeen i Stand til, naar den med Nytte skal bruges, at fordele sig til alle de enkelte Punkter, som have Forsvar nødig.

Nr. 179. 16 December 1800.

Til Hr. Gen. Krigskommissair Hasler.

Da jeg i Dag tilstiller Generalitetet Deres Plan, saa modtag min Tak for samme. En lige Indretning for hele Landet vilde være saare nyttig. Jeg haaber ogsaa, at dette Exempel vil virke meget til dette Maal. Jeg er Deres bevaagne

Nr. 180. 13 December 1800.

An die Vorsteher u. gesammte Commüne des Kronprinzen Koogs.

Die Wohlfahrt der Königlichen Unterthanen ist das Ziel meiner unablässigen Bestrebungen; ihr Zutrauen und ihre Liebe der Lohn, den ich mir wünsche. Ihr könnet daraus selbst abnehmen, wie angenehm es mir gewesen ist, durch Euer freiwilliges Anerbieten einer auszerordentlichen Beisteuer zu den Unkosten, welche die Vertheidigung des Vaterlandes nöthig gemacht hat, einen neuen Beweis Euerer öfters erprobten Treue und Anhänglichkeit erhalten zu haben.

Ich sage Euch meinen aufrichtigen Dank dafür und bin Euch stets in Gnaden gewogen.

Nr. 181. 13 December 1800.

An den Hrn. G. W. Eggers, Inspektor des Kronprinzen Koogs, à Meldorff.

Sie wollen belieben das eingeschlossene Schreiben den Vorstehern des Kronprinzen Koogs einzuhändigen und dabei selbst überzeugt zu sein, dasz ich bin Ihr gewogener

Nr. 182. 18 December 1800.

Til Hr. Biskop Hansen i Christianssand.

Idet jeg takker Dem for den tilsendte Indberetning, der saa fuldstændig oplyser mig saavel om Stiftets Tilstand som om Deres rosværdige Bestræbelser for sammes Forbedring, vil jeg tillige underrette Dem om, at jeg har taget behørig Notice af, hvad De har anmærket om den uforsvarlige Forfatning, hvori Arendals Kjøbstads Kirkegaard befindes. Jeg er Deres bevaagne

Nr. 183. 18 December 1800.

Til Kommandeuren af det Kongel. Artilleri-Korps, Hr. Oberste Mechlenburg.

Da Kapitajn Saint-Aubain har frafaldet og tilbagetaget den af ham indgivne Besværing d. 5. Novbr., og De har erklæret Dem tilfreds

med, at Sagen dermed maatte bero, saa tilbagesendes Dem herved den Erklæring og de Dokumenter, som De i denne Anledning forhen haver indsendt, hvorved Sagen saaledes ganske bortfalder.

Nr. 184. **13 December 1800.**

Til Hr. Artilleri-Kapitajn Saint-Aubain.

Da Oberst Mechlenburg har erklæret at ville lade det bero ved, at De efter Deres Tilbud frafalder og tilbagetager Deres indgivne Besværing af 5. Novbr., saa sendes samme Dem herved tilbage tillige med dertil hørende Dokumenter, hvorved denne Sag saaledes ganske bortfalder.

Nr. 185. **23 December 1800.**

An die verwittwete Frau Obristlieutenantinn Schieck, geborne Gilsa, à Siebertshausen in Hessen.

Ihr Schreiben vom 7ten dieses Monats veranlaszt mich Ihnen hiemit zu versichern, dasz Ihr Hr. Sohn, Pr. Lieut. Schieck[1]) bei meinem Regimente, in seinem Avancement nie präjudicirt worden ist, welches ich auch nicht hätte zugeben können, da er ein sehr guter und brauchbarer Officier ist.

Auf der anderen Seite kann ich aber eben so wenig erlauben, dasz seine würdigen Vormänner durch sein Avancement präjudicirt werden sollten, und da er zur Stabs-Kapitains Charge deren noch vier hat, so werden Sie selbst einsehen können, wie wenig ich im Stande bin, Ihrem geäuszerten Wunsche ein Genüge zu thun.

Nr. 186. **27 December 1800.**

Til Hr. Kammerherre, Amtmand Ployart i Flensborg.

I Følge Deres Skrivelse til mig af 16. Septbr. 1799 anser jeg det for Deres første Ønske at blive sat i den Rolighed, som Deres Alder og lange tro Tjeneste giver Dem Adgang til, og formoder, at det Ønske, De senest har ytret om at forflyttes til en anden Virkekreds, er hint underordnet, blot for i alt Fald at komme ud af Deres nærværende Stilling, som er Dem saa ubehagelig. Det skulde være mig kjært, om jeg ved at hjælpe Dem ud af denne Stilling paa den Maade, jeg tror, De mest attraar, kunde give Dem et Bevis paa, at jeg stedse er Deres bevaagne

---

[1]) Ernst v. Schieck.

Rustningerne i Vinteren 1800—1801.

Efterretningen om, hvad der var hændet Fregatten „Freja“ i Kanalen d. 25. Juli 1800, kom til Kjøbenhavn omtrent d. 8. August [1]). Samme Dag befaledes det Equipagemester Kjerulff at tage under Ekvipering og at lade Ballasten lægge i Orlogsskibene „Neptunus“, „Odin“, „Justitia“, „Prinsesse Lovise Augusta“, „Valdemar“ og „Ditmarsken“ [2]), og Enroleringschefеrne i Norge, paa Sjælland og Fyn samt i Jylland og Slesvig beordredes til strax at udskrive til den Kgl. Orlogstjeneste alle Matroser paa hjemkomne danske og norske Skibe samt at fratage fremmede Skibe, undtagen dem, der vare fragtede for Kejserlig russisk Regning, de danske og norske Matroser, som maatte findes ombord paa dem.

Regeringen var paa den Tid ikke vaabenløs paa Havet om Danmark og Norge. Foruden Vagtskibene i begge Bælter og paa Elben samt en Station paa et Par mindre Skibe ved Christianssand, var den i disse Aar sædvanlige Eskadre til Nevtralitetens og Territoriets Beskyttelse i Søen. Den bestod af Orlogsskibene „Danmark“, „Prinsesse Sophie Frederikke“, „Arveprins Frederik“ og „Skjold“, af hvilke de tre laa ved Kronborg, det fjerde krydsede under Norges Kyster. Regeringen var altsaa i Stand til at tage Repressalier for den mod den danske Konvoj i Kanalen udøvede Vold, thi store engelske Handelsflaader vare i Øjeblikket tilstede i de danske og norske Farvande. Ifølge en Indberetning fra det norske Generalitets- og Kommissariats-Kollegium af 9. August laa der saaledes alene ved Flekkerø 70 engelske Handelsskibe samlede.

Regeringen valgte ikke denne Fremgangsmaade, der desuden nogle Dage senere ikke længer tilbød sig, idet de engelske Skibe — de i Sundet advarede af en hidkommen engelsk Kutter — skyndsomst søgte bort. Derimod sendte Regeringen i de nærmeste Dage efter d. 8. August Premierlieutenant Lillienskjold med Skonnerten „Svanen“ til St. Petersborg med en Depeche [3]) og belavede sig paa alle Eventualiteter.

---

[1]) Se C. F. Wegener: Aktmæssige Bidrag til Danmarks Historie i det nittende Aarhundrede (Kjøbenhavn 1851), Side 305. [2]) meddelt efter Admiralitets- og Kommissariats-Kollegiets Kopi- og Referatprotokoller, fra hvilke ogsaa de efterfølgende Meddelelser om Sørustninger ere tagne. [3]) Depechen af 9de August 1800, se Holm I Side 326. Skonnerten led Skibbrud undervejs.

De begyndte Rustninger fortsattes derfor med Iver. For at forstærke Arbejdskraften paa Holmen forlangtes gjennem Kancelliet alle de private Skibstømmermænd i Byen afgivne til Hjælp, og de vagtfri Inf. Regimenter leverede daglig en Styrke af 400 Arbejdere til Holmen[1]). Fregatten „Frederiksværn", som var paa Øvelsestogt med Kadetter i Østersøen, fik Ordre til at begive sig til Storebælt for at forstærke Stationen der, efter først at have sendt alle Kadetterne til Kjøbenhavn enten ved Fartøjer eller over Land. Den 16de August befaledes det, at endvidere følgende Skibe efter nærmere Ordre skulde udrustes: „Prinsesse Marie", „Holsten", „Trekroner", „Indfødsretten", „Danebrog", „Fyn" og „Jylland".

Men foruden disse egentlige Rustninger lagdes der tillige Haand paa Kystbefæstningen i Landet.

Ifølge Principer, hævdede af forskjellige Kommissioner, skulde Kysten i Krigstilfælde forsvares ved Defensionsskibe, der udlagdes foran alle Indløb og Havne, og ved Strandbatterier i Land, der skulde understøtte dem.

For Kjøbenhavns Vedkommende var det i 1786 besluttet, at der til Støtte for den flydende Defension skulde bygges 3 faste Søforter, nemlig et paa Stubben og to paa de tidligere anvendte, men nu ubrugelige Batterier Trekroners og Prøvestens Pladser. Paa det mellemste af disse, Trekroner eller Defensionsværket paa Reden, som det hyppigt blot kaldes, begyndte Arbejdet i 1787, og det var i 1800 saa vidt fremskredet, at det naaede op over Vandspejlet og ved et i Hast dannet Brystværn kunde nyttes ved Forsvaret. Paa de andre Forter var der derimod ikke taget fat. Det flydende Forsvar dannedes i Følge de Regler, en fra 1797 bestaaende fast Defensionskommission havde bestemt, af ældre Skibe, som, berøvede deres Master og Takkelads og fastgjorte ved 4 Ankere, henlagdes dels i en Linie over Indløbet til Kjøbenhavn med Flankerne støttede henholdsvis af Trekroner og af Kastellet, dels i en Linie fra Trekroner langs Kongedybet til Pladsen for Prøvestens Fortet. Denne Defension var for saa vidt i Orden, at den kunde udlægges naar som helst; men for det øvrige Lands Vedkommende var Tilstanden lidet tilfredsstillende. Bedst vare Forholdene i Hertugdømmerne, hvor Fæstningerne Rendsborg, Frederiksort og Glückstadt samt en forholdsvis betydelig Troppestyrke gjorde den kommanderende General og Statholder Prins Carl af Hessen nogenlunde til Herre over Forsvaret i det Hele. I Glückstadt var en Del Smaaskibe, som hørte til Vagtholdet paa Elben og til de ved samme liggende Byers Defension, stationerede under den saakaldte Glückstadtske Equipage. I det søndenfjældske Norge havdes der de befæstede Stæder Christianssand, Frederiksværn og Frederikstad ved Kysten. Der fandtes paa enkelte Steder, som ved Christianssand, Strandbatterier, der vare beregnede paa en Fjende paa Havet, og der havdes ogsaa nogle Defensionsskibe hist og her og en Del Skjærgaards-

---

[1]) Ifølge Generalitets- og Kommissariats-Kollegiets Arkiv i Gehejmearkivet, fra hvilket det, som angaar Landhærens Rustning i den første Tid, er taget.

baade stationerede i Frederiksværn. I det øvrige Norge og i det egentlige Danmark var der derimod ingen Forberedelser trufne til et Kystforsvar, uagtet en Kommission af Søofficerer, som var bleven nedsat i 1790, og hvis Forslag var approberet i 1795, havde foreskrevet, hvad der burde gjøres.

Der skredes imidlertid i 1800 til at indrette den Defension, som havdes. Den 14de August udsaas Kommandeur Lützow til Chef for Kjøbenhavns Defension, som udlagdes paa Reden, og Major Meyer af Marinekorpset beordredes ud til Defensionsværket paa Reden, der indrettedes til Forsvar og forsynedes med Telte til Opholdssted for Mandskabet. Den 17de August gav Kronprinsen Ordre til, at en Del af de paa Kronborg værende Batterier skulde monteres, og gjennem Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet sendtes der efterhaanden Garnison hen til denne under de indtraadte Forhold vigtige Fæstning. Først lagdes en Husareskadron og et Artilleridetachement paa 3 Officerer og 100 Artillerister derhen, dernæst sendtes det sjællandske Inf. Regiment derhen, efter at dets 8 Musketerkompagniers Mandskab var sammendraget i én Bataillon. Men da dennes Styrke, uagtet de i Kjøbenhavn værende Frifolk vare indkaldte, kun udgjorde 250 Mand, sendtes end videre Prins Frederiks Regiment til Kronborg. Fæstningen viste sig i alle Maader forsømt; til dens Proviantering maatte Rentekammeret træffe Foranstaltninger, efter at Magistraten i Helsingør foreløbig havde forsynet den med Levnedsmidler for 8 Dage.

Kommandeuren for Frederiksværn Værft, Kommandeurkapitajn Zimmer, erholdt Ordre til at bringe Fæstningsværkerne i behørig Stand og at anmode det Kgl. norske Generalitets- og Kommissariats-Kollegium, der var et Filial af det danske, om Garnison. Lignende Befalinger udstedtes til Christianssand, hvor Garnisonen forøgedes, saa at Strandbatterierne kunde besættes, og til Frederikstad, hvor Defensionsskibe udlagdes. Af Skjærbaadene ved Frederiksværn skulde to sendes til Christianssand, to til Frederikstad og to ned til Issefjorden.

I Hertugdømmerne skete der i det Hele, i Følge en Indberetning fra Prins Carl, følgende: Artilleridetachementet indkaldte sine Frifolk og forstærkede Detachementet i Frederiksort, hvor Strandbatterierne monteredes. Til Tønning afsendtes et Batteri paa otte 12 Pds. Kanoner og 2 Haubitser med 40 Artillerister tillige med en Styrke af slesvigske Inf. Regiment. Af det slesvigske Jægerkorps og den slesvigholstenske Bataillon let Infanteri sendtes Detachementer til Glückstadt. Dronningens Livregiment, det fynske, 2det jyske, oldenborgske, slesvigske og holstenske Inf. Regiment, det slesvigske Jægerkorps og den slesvigholstenske Bataillon let Infanteri, saa vel som Livregiment Ryttere, de lette Dragoner og det holstenske Rytterregiment erholdt Ordre til at indkalde Frifolk, og ved de tre sidst nævnte Regimenter indtoges saa mange Heste fra Græs, som der havdes Folk tilstede. Kapitajn v. Leschly sendtes til Helgoland for at give den kommanderende General Underretning om, hvorledes Sagerne stode. Ligeledes sendtes fra Rendsborg nogle Artillerister og fra det slesvigske Jæger-

korps noget Mandskab der hen for at forstærke Øens Besætning. Kommandanten i Glückstadt beordredes til at montere Batteriet Stormarn samt nogle andre Punkter, der vare udsatte for Overrumpling. Husardetachementet i Vedel sendte et lille Rytterkommando til Rendsborg.

De nævnte Rustninger vare dog ikke langt fremskredne, da allerede den 11te August den engelske Gesandt Withwort indfandt sig for at tvinge Regeringen til ikke paa ny at modsætte sig Handelsskibenes Visitering af Englænderne, men at anerkjende disses Ret til at visitere alle saadanne Skibe. 9 Dage senere mødte den store engelske Flaade under Viceadmiral Dichson, som talte 19 Krigsskibe, hvoriblandt 7 Linieskibe og 4 Bombardergalioter.

Denne Flaade lagde sig ved Indløbet til Øresund. I Følge en Indberetning fra Kommandant Stricker paa Kronborg af 25de August var dens Stilling den Dag følgende: største Delen af de engelske Skibe laa bag det danske Vagtskib ved Hven, Bombardergalioterne ved Hammermøllen, nogle Skibe efter Rygtet bag Kullen og et ved Anholt. De 4 danske Orlogsskibe „Sophie Frederikke“, „Arveprins Frederik“, „Danmark“ og „Skjold“ laa den Dags Morgen mellem Sophienberg og Hven, men begav sig derefter op til Kjøbenhavn.

Den 29de August sluttedes den bekjendte Overenskomst med Storbritannien, som bortvendte Faren for et øjeblikkeligt Brud. Strax efter, den 1ste September, standsedes i det Væsentlige de begyndte Rustninger. Dog fortsattes en Del begyndte Arbejder, saaledes paa Kronborg og paa Defensionsværket paa Reden. Heller ikke ophørte Flaadeudrustningen helt, thi den 16de September løb en Eskadre paa 8 Orlogsskibe, „Odin“, „Prinsesse Sophie Frederikke“, „Justitia“, „Arveprinsen“, „Skjold“, „Prinsesse Lovise Augusta“, „Sejeren“ og „Neptunus“, over hvilken Kontreadmiral Wleugel fik Overanførselen, op til Helsingør, hvor den forblev til den 13de Oktober, da Kontreadmiralen fik Ordre til at sejle til Kjøbenhavns Red, med det samme lægge indenfor Trekroner og strax gaa i Værk med Skibenes Desarmering og Aftakling. Skibene indlagdes mellem den 28de Oktober og 1ste November, de udskrevne Søfolk hjemsendtes, og Alting gik i Vinterhvile, medens der til Enroleringscheferne i Norge og Danmark i den sidste Halvdel af November udgik Ordrer til Udskrivning af de Søfolk, som behøvedes til næste Aars Tjeneste. Denne Udskrivning foregik nemlig altid om Vinteren, medens Søfolkene vare hjemme.

Den indtraadte Ro varede imidlertid ikke længe, thi allerede den 11te December befaledes det, at Orlogsskibene „Prinsesse Marie“, „Trekroner“ og „Ditmarsken“ skulde tages under Ekvipering, og at der derpaa efter Tid og Lejlighed ogsaa skulde begyndes paa Udrustningen af „Neptunus“, „Sophie Frederikke“, „Justitia“ og „Skjold“. Samme Dag fik Enroleringschefen i det sjællandske Distrikt, Kommandeur Lütken, Befaling til at tage saa mange Matroser, som han kunde tilvejebringe, og til Kapitajnlieutenant Ulrich, Chef for den glückstadtske Equipage, afgik der Befaling til at udskrive til den Kongl. Tjeneste alle de enrolerede Matroser, som han kunde opdage i Glückstadt

eller Altona, i hvilken Retning Chefen for Vagtskibet paa Elben, Briggen „Støren“, ogsaa sattes i Virksomhed.

Den politiske Stilling i Evropa og især det Forbund, som Kejser Poul af Rusland uden Hensyn til Danmark-Norges Stilling efter Konventionen af 29de August, opmuntret af Førstekonsul Bonaparte og med Tilslutning af Preussen, paa denne Tid knyttede med Sverig og Danmark-Norge, forklare tilstrækkeligt disse Gjenrustninger, som snart naaede et større Omfang end nogensinde før.

Ved Rustningerne i Sommeren 1800 var man bleven opmærksom paa de stedfindende Mangler, og der haves mange Vidnesbyrd om, at man, fordi Rustningerne standsede, ikke hørtè op med at beskæftige sig med Afhjælpningen af de Brøst, de havde afsløret. Kronprinsens Brev af 10de December, meddelt i det Foregaaende under Nr. 177, er i den Henseende et Vidnesbyrd. Da Vinteren stod for Døren og den engelske Flaade i intet Fald kunde komme før til Foraaret, var der ikke Fare for noget øjeblikkeligt Fredsbrud, og det Haab var jo ikke udelukket, at den politiske Stilling i Vinterens Løb kunde forbedre sig; men, selv om Faren muligvis afvendtes, fremstillede det sig som nødvendigt at bringe en saadan Forsvarsstand tilveje, som nogenlunde kunde sikre Rigerne under saadanne Eventualiteter, som vare indtraadte i 1800 og nu truede med igjen at vise sig 1801. Der tænktes derfor paa at bringe den Kystbefæstning tilstede, som ofte før var bleven anbefalet, men som ikke endnu var udført, og at sørge for, at den kunde besættes og forsvares. Hertil hørte der lokale Tropper, thi den staaende Hærs svage Afdelinger kunde — som Kronprins Frederik udtalte i Brevet af 16de December i det Foregaaende (Nr. 178) — ikke udstykkes til Kystforsvar.

Den af Krigskommissair Hasler indgivne Plan til Frederiksværks frivillige Korps, som er omtalt ikke blot i det nys nævnte Brev Nr. 178, men ogsaa i Brevet Nr. 179, synes at have haft Betydning med Hensyn til Forsvarssagens Fremme, hvis den ikke har givet Stødet til denne. Frederiksværks frivillige Korps vilde nemlig udfylde en Plads i det lokale Kystforsvar, og det samme vilde alle Byers Borgervæbninger kunne gjøre, naar de organiseredes paa en lignende Maade. Efter Planerne for Kystforsvaret skulde Indløbene til alle vigtige Havne dækkes af Defensionsskibe, beskyttede ved Skanser i Land. Da Kjøbstæderne med faa Undtagelser laa ved Havnene, og det ingenlunde havde været Regeringens Hensigt at gjøre Kjøbstadbeboerne fri for Værnepligt, fordi de ikke ramtes af Forordningen af 20de Juni 1788, men kun at anvise dem en egen for deres Forhold passende Del af Forsvaret, kunde de hensigtsmæssigt overtage Bevogtningen og Forsvaret af disse Havneskanser. Det vilde i den Henseende være ønskeligt, om Kjøbstædernes Væbninger reorganiseredes, hvor de bestode, og oprettedes, hvor de manglede, og at de sondredes i en yngre og en ældre Afdeling, den yngre, sammensat af forskjellige Vaabenarter, til Brug i Kjøbstadens nærmeste Omegn ved Strandbredden, den ældre til Brug i Byen selv som Reserve for hin Styrke og som Politikorps og Arbejdsstyrke. Selvfølgelig kunde disse Væbninger kun optræde

som Led i Kystforsvaret, de maatte understøttes og dækkes af større og mere mobile Troppemasser, som ogsaa bevogtede eller iagttoge Kyststrækningerne mellem Byerne. For disses Tilvejebringelse fandt man Udvej derved, at der foruden de 18,916 Landsoldater og Landrekrutter, som for Øjeblikket stode i den danske Hærs Ruller, fandtes en saa stor Mængde udtjente og uddannede Landsoldater, at et provindsvis organiseret stedligt Landeværn af den kunde dannes. I den sidste Halvdel af December blev der for Alvor lagt Haand paa Tilvejebringelsen af et saadant Forsvar, og det stedlige Landeværn ønskede man endog tilstede i et Tal, som var dobbelt saa stort som det, den staaende Hærs Styrke udgjorde, eftersom Landet for en stor Del bestod af mindre Øer, der, naar de angrebes, ikke let kunde faa Understøttelse andensteds fra.

Haslers oven nævnte Plan blev dog ikke vedtagen strax, da den den 19de December 1800 forelagdes Statsraadet, eftersom man besluttede, at der forinden skulde korresponderes om den med Finanskollegiet og det danske Kancelli. Først da Kancelliet havde erklæret Planen for vigtig og hensigtsmæssig, og Finansministeren havde modtaget en Kgl. Resolution for, at den Sum, som Indretningen kostede, 2,700 Rd., maatte tilskydes af den Kgl. Kasse, approberedes under 2den Januar 1801 Korpsets Organisation[1]). Men da var hele den personnelle Del af det lokale Forsvar alt under Udarbejdelse i Kancelliet. Den 6te Januar havde det allerede Forslaget til et Landeværn for Danmark færdigt, hvilket, efter at Generalitets-Kollegiet havde haft det til Betænkning en kort Tid, approberedes af Kongen og udkom som Forordning af 19de Januar 1801[2]). I Midten af Januar Maaned erholdt Kjøbenhavns Borgervæbning en saadan Udvidelse, at den kunde udgjøre Hovedstadens Besætning. Chefen for det borgerlige Artilleri havde andraget om og erholdt en Udvidelse, navnlig af det overordnede Kommandopersonale, grundet paa den Vanskelighed, det vilde være, naar Artilleriet var anvist Plads paa Volden paa forskjellige Steder, da at bestride Kommandoen med det knap tilmaalte Antal af Over- og Underbefalingsmænd. I Anledning heraf gjorde Kancelliet opmærksom paa, at de samme Grunde talte for en Udvidelse af det øvrige borgerlige Militair, der udgjorde mellem 3 og 4000 Mand og i fornødent Fald, „naar det indskrevne unge Mandskab fremkaldtes“, vilde udgjøre mellem 10 og 11,000 Mand. Der faldt herpaa en i varme Udtryk for Kjøbenhavns kjække Forsvarere affattet Resolution, ifølge hvilken Borgervæbningens 12 Kompagnier underlagdes 3 Divisioner, til hvilke der bevilgedes nye Stabsofficersposter. End videre gaves der de borgerlige Officerer Rang med Hærens Officerer saaledes, at en Major af Borgerne rangerede med en Kapitajn af Hæren, en Kapitajn af Borgerne med en Premierlieutenant af Hæren o. s. v.[3]).

---

[1]) Patent 9de Januar 1801 angaaende Frederiksværks frivillige bevæbnede Korps i Fogtmans Reskriptsamling. [2]) Schous Forordninger. [3]) Det paalagdes Kancelliet, fra hvis Arkiv det her Meddelte er taget, at tilkjendegive Stadshauptmanden Resolutionen og at forelægge en fra ham forlangt udførlig Plan, forsynet med Kancelliets Betænkning, til Approbation. Se i øvrigt Kgl. Resolution af 30te Januar 1801 i Fogtmans Reskriptsamling.

Om den Maade, hvorpaa Kjøbstadbeboerne kunde deltage i Forsvaret, ses det, at Kronprins Frederik har forlangt Betænkning, i det mindste af General Moltke i Jylland. Først i Slutningen af Februar faldt der, i Anledning af et Forslag fra Amtmand, Kammerjunker Stemann i Sorø om det borgerlige Militairs Indretning i Sorø Amt, en Resolution, som fastslog de oven fremstillede Regler og kundgjordes alle Amtmænd til Vejledning ved Indretningen af Kjøbstædernes Borgervæbninger [1]).

Hele denne Ordning behøvede Tid for at iværksættes. Især gjaldt dette om Landeværnet, som skulde skabes fra nyt og forsynes med Kadrer, Vaaben og Uniformer. Men der skyndedes paa dets Oprettelse. Den 16de Januar, lige som Kancelliets Forslag var approberet, nedsattes der en Kommission, bestaaende af Colbjørnsen og ovennævnte Hasler, som skulde foreslaa en Plan for Maaden, hvorpaa Forordningen kunde iværksættes. Denne Kommission foreslog et Korps for hvert Amt, uden Hensyn til Amternes forskjellige Størrelse, hvilket skulde benævnes N. N. Amts Landeværn, og at Amtet ogsaa nævnedes paa Korpsets Fane. Men denne Inddeling, som heller ikke af Kollegiet fandtes den naturligste, mishagede Kronprinsen ligesom andet i Forslaget, og han befalede derfor Kollegiet i en Skrivelse, som vil blive meddelt i det følgende, hvorledes Ordningen skulde være. Dernæst lod han sig forelægge Lister over Officerer paa Vartpenge, over Told- og Konsumptionsbetjente samt Forst-, Jagt- og Falkonerbetjente, som tidligere havde været enten Officerer eller Underofficerer, endelig over Mænd i saadanne praktiske Stillinger, som lignede noget en militair Befalingsmands, f. Ex. Landmaalere, Digeinspekteurer, Vejpikeurer o. s. v. Da tillige en stor Mængde Ansøgninger strømmede ind om Ansættelse i Officersposter ved det nye Værn, opnaaede han at faa Kadrerne skabte inden kort Tid. Dog var det kun et Par ganske enkelte af de nye Afdelinger, som naaede virkelig at træde sammen, inden Englænderne kom, og disse vare i en saa slet indre Forfatning, at de næppe besad nogen synderlig Kampkraft. Der skal derfor ikke her længer tales om hele denne Ordning, som nødvendigvis først senere kunde vinde nogen Fasthed; men som maa kjendes, fordi den alt nu, medens den var i sin Vorden, beskæftigede mange. Derimod skal nu det omtales, som skete ude ved selve Kysterne. Her maatte der strax tages fat paa Bygningen af de nødvendige Skanser og paa Istandsættelsen og Benyttelsen af de Forsvarsmidler af enhver Art, som alt fandtes der.

Paa de norske Fæstninger var det i August 1800 begyndte Arbejde standset i September, men da det nu skulde gjenoptages, bad Prins Carl i Slutningen af December 1800 Generalitetskollegiet om at gjøre Admiralitetskollegiet opmærksom paa, hvor nødvendigt det var, at Søofficerer eller kyndige Bygmestre bleve opsendte for at bestemme de til hver Havns eller Fjords Forsvar saa højst fornødne

---

[1]) Kancelli-Cirkulaire 28de Februar 1801 angaaende Kjøbenhavns borgerlige Militair (Fogtmanns Reskriptsamling).

Pramme og Kanonbaade og paa ethvert Sted indhente den nødvendige Kundskab om, hvorledes disse i Krigstid maatte indrettes og bruges til Forsvar. Kollegiet efterkom denne Anmodning ved en Skrivelse til Admiralitetet af 27de December og modtog den 30te dettes Svarskrivelse[1]), der lød paa, at Admiralitetet med første Post vilde beordre samtlige Enroleringschefer og Overlodser i Norge til enhver for sit Distrikts Vedkommende at henvende sig til vedkommende Stiftamtmænd, Amtmænd samt Kommandanter for med dem at beraadslaa angaaende Byernes og Stædernes Defension ved at indrette Blokskibe og Pramme, armerede med svært Skyts, for at afværge, om noget fjendtligt skulde foretages mod disse Byer og Stæder og deres Skibe m. v., samt snarest give Admiralitets- og Kommissariats-Kollegiet Betænkning om denne Sag i sit hele Omfang, hvilket Enroleringschefen i Aarhus ligeledes var beordret til som og til at beraadslaa med General Moltke, hvad Defensionen for Aarhus, Aalborg, Randers og flere Steder i Jyllands Distrikt angaar.

Det var saaledes Admiralitetet, der satte Sagen i Gang. Den 30te December 1800 afgik der en i Overensstemmelse med oven nævnte Skrivelse affattet Ordre til Kapitajn F. C. Wulff i Aarhus, og samme Dag har Kronprinsen, som det kan ses af et Brev fra Moltke, hvoraf kun et Brudstykke er tilbage[2]), sat sig i Forbindelse med denne. Til de norske Enroleringschefer, som vare: Kapitajn H. Wium i Christiania, Kommandeur P. C. Bierck i Drammen, Kommandeur C. C. Bierck i Christianssand, Kapitajn D. G. J. v. Klejst i Stavanger, Kapitajn F. J. C. Friesz i Bergen og Kommandeur C. Tønder i Trondhjem, ere Ordrerne afgaaede i Begyndelsen af Januar; senere hen udsendtes der lignende Ordrer til andre Enroleringschefer.

Som Følge af det Fremstillede begyndte der strax i Jylland og Norge en travl Virksomhed, som navnlig i det søndenfjældske Norge gjorde sig bemærket. For at vise den Maade, hvorpaa Defensionssagen toges her, vil der som Bilag blive trykt en i Laurvig den 26de Januar 1801 optagen Protokol over en Sammenkomst, som Enroleringschefen, Kommandeur Bierck, i Anledning af den modtagne Ordre havde med Stiftamtmand F. J. Kaas i Christiania, Generalkrigskommissair F. G. Haxthausen, Intendant for den norske Hær og Medlem af det norske Generalitets- og Kommissariats-Kollegium, Kommandeurkapitajn J. F. Zimmer, Chef for Værftet og Forsvarsværkerne i Frederiksværn, samt Amtmand Selmer og nogle andre Tilkaldte[3]).

Af Hærens Officerer toges kun de Kommandanter, som Enroleringscheferne henvendte sig til, med paa Raad. Der existerede, naar Kommandanterne undtages, hvilke havde Befalingsret over alle de i vedkommende Fæstning værende Tropper uden Hensyn til, hvilke Afdelinger eller hvilket Vaaben disse hørte til, egentligt ingen Mellemled mellem Regimenterne og den øverste Krigsstyrelse. Kun vare enkelte

---

[1]) Admiralitets- og Kommissariats-Kollegiets Kopibog for 1800. [2]) I den Højstkommanderendes Arkiv. [3]) Se det følgende Stykke: Kommissionsforretning i Laurvig den 26de Januar 1801.

Regimentschefer ligesom udpegede til overordnede Poster, i det de vare udnævnte til Inspekteurer over Tropper af samme Vaabenart i et vist Distrikt. Generalmajor F. Mansbach, Chef for det søndenfjældske Inf. Regiment og Kommandant i Frederikstens Fæstning, var saaledes Inspekteur over Infanteriet søndenfjælds, og den nævnte General A. L. Moltke, Chef for 3die jyske Regiment i Aalborg, Inspekteur over Infanteriet i Nørrejylland. Da det imidlertid forekom Prins Carl betænkeligt, „at Forsvaret af Norges søndenfjældske Kyst paa det nærværende Tidspunkt ikke skulde staa under den specielle Kommando af en egen Befalingsmand, af hvem der ved uforudsete Tilfælde kunde ventes en hastig Anordning og prompte Udførelse“, androg han om, „at Generalmajor Mansbach, som kommanderede et Regiment ved disse Kyster, og hvis Inspektionsdistrikt strakte sig til hele denne Egn, og som foruden sine øvrige Talenter fremfor alle andre besad de saa højst fornødne lokale Kundskaber“, maatte indtil videre faa Kommandoen over samtlige søndenfjældske Kyster[1]). Dette approberedes i Statsraadet den 16de Januar 1801, og Kollegiet meddelte ham under 24de Januar, at han havde faaet den specielle Kommando over Søkysternes Defension i det Søndenfjældske. I det Prins Carl samtidig sendte ham en foreløbig Ordre til Troppernes Inddeling til Kystforsvar[2]), i Følge hvilken 3,500 Mand burde samles i Nærheden af Frederiksværn, for at deraf i Tilfælde af virkelige Fjendtligheder 1200 Mand kunde indkastes som Garnison i Frederiksværn og 2,300 være ved Haanden for at kunne afværge en fjendtlig Landgang mellem Helgeraa og Laurvig, paalagde han Generalmajoren at indsende sine Rapporter direkte til Kronprinsen.

Mansbach var dengang i Henhold til en Ordre fra Admiralitetskollegiet beskæftiget med at organisere og regulere nogle Matrostransporter, som skulde gaa gjennem Sverig. De udskrevne Søværnepligtige, som sædvanligen sendtes til Søs til Danmark — de fra det sydvestlige Norge i Fartøjer fra Christianssand til Fladstrand —, maatte nu paa Grund af Vinteren for en stor Del føres gjennem Sverig til Sjælland. Den svenske Regering havde tilladt dette, og Matroserne afgik derfor i Hold, daglig 60, under dertil af Mansbach kommanderede militaire Førere, gjennem Sverig, hvor de i Strømstad erholdt hver et Par Sko og ellers Logis og Forplejning ved de norske Autoriteters Foranstaltning.

Saa snart han havde faaet sin nye Opgave, overdrog Mansbach den videre Omsorg for Matrostransporterne til Oberstlieutenanten ved det søndenfjældske Regiment H. G. Holst og begav sig derpaa over Frederikstad til Christiania for at konferere med det norske Generalitets- og Kommissariats-Kollegium, Stiftamtmanden, Søofficerer og Artilleridetachementets Chef om, hvad der var at gjøre med Hensyn til Kystdefensionen[3]). I Frederikstad standsede han en Dags Tid for at

[1]) Generalitets- og Kommissariats-Kollegiets Referatprotokol for 1800 i Gehejmearkivet. [2]) Den i Aktstykkerne ofte omtalte Inddelingsinstruktion. [3]) Brev fra Mansbach til Kronprinsen, Frederikshald den 31te Januar 1801, i den Højstbefalendes Arkiv.

konferere med Kommandanten der. Han havde nemlig alt forud givet Ordre til, at Skytsprammene og de armerede Defensionsfartøjer i Frederikstad skulde istandsættes og udlægges, og ønskede ogsaa Laurkullen, hvor der existerede et ældre Batteri, gjenbefæstet. Paa dette Punkt og paa Agerø henledte han særligt Kronprinsens Opmærksomhed[1]), dog kun som underordnede Led i Kystbefæstningen. Han ansaa Christianssand og Frederiksværn som de to Hovedpunkter, hvilke man maatte have Øjet fæstet paa, naar man frygtede Angreb fra Søen, og stod paa samme Standpunkt som Prins Carl, i det han ønskede en mobil Styrke sammendragen i Nærheden af Frederiksværn og i det Hele var af den Anskuelse[2]), at det var bedst, at de hvervede Tropper bleve anvendte til Kantonnering og Tjeneste i Felten og derimod de nationale Tropper i Garnisonerne. Han gjorde derfor ogsaa strax Kronprinsen opmærksom paa, at det fremfor alt — da Norge var i en Slags Hungersnød — var nødvendigt at opsende Levnedsmidler for Tropperne, der skulde samles, Fourage, en Del Udrustningsgjenstande, især manglende Lavetter, samt tillige at give Autoriteterne i Norge, navnlig Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet i Christiania og Oberstlieutenant Bielefeldt, der var Chef for Artilleridetachementet i Norge, fri Handlemyndighed. Endelig troede han det nødvendigt at opildne baade Embedsmændene og Nationen i det Hele til Forsvar[3]).

Ved Ankomsten til Christiania fandt Generalmajoren imidlertid Forsvarssagen i fuld Gang, særlig paa Grund af Stiftamtmand Kaas's Virksomhed, og en fædrelandsk Stemning rejst. Den 8de og 9de Februar forsamlede sig i Christiania den første Deputerede i det Kgl. norske Generalitets- og Kommissariats-Kollegium Generallieutenant A. F. Wackenitz, Chefen for Ingenieurkorpset Generalmajor H. C. Gedde, Stiftamtmand Kaas, Generalkrigskommissair Haxthausen samt Oberstlieutenant Bielefeldt for fælles med Generalmajor v. Mansbach og efter hans Begjæring at overlægge, hvorledes den ham under 24de Januar givne Befaling til at overtage Bestyrelsen ved Norges søndenfjældske Kyst stod til at fuldføre paa den passeligste og hurtigste Maade[4]). Alle de Forsamlede vare enige i, at Christianssand og

---

[1]) i foran nævnte Brev. [2]) se Brev fra Mansbach til Kronprinsen, Christiania den 11te Febr., i den Højstbefalendes Arkiv. [3]) Det hedder i det første Brev, han fra Frederikshald den 31te Januar sendte Kronprinsen: Ueberhaupt wage ich es Ew. Königlichen Hoheit allerunterthänigst vorzustellen, wie es nöthig sein wird alle Autoritäten in Norwegen sowohl als wie die ganze Nation durch Befehle und Ermahnungen anzufeuern und aufzumuntern zur Defension des Vaterlandes und ihres Eigenthums alles mögliche beizutragen und muthvoll und kräftig zu wirken. Die Nation, an einen langen und tiefen Frieden gewohnt, scheint noch nicht eine nahe Gefahr zu ahnden, und es werden verschiedene Mittel dazu gehören um sie zu einer kräftigen Anstrengung aufzumuntern. Ich bin überzeugt, dasz ein Ermahnungs- und Aufmunterungsschreiben und ein Circulair von Ew. Königlichen Hoheit Selbst an die Civil-Beamten und Magistrate der Städte eine gute Wirkung machen wird, und ich unterstehe mich zu sagen, dasz ich solches vor höchst nöthig halte. [4]) En Protokol over Forhandlingerne, som Hr. Birch var anmodet om at føre i Pennen, hvorfor han var tilstede ved dem, indsendtes til Kronprinsen og findes i den Højstbefalendes Arkiv.

Frederiksværn fremfor alt burde sættes i Forsvarsstand, og at der — uagtet Vinteren forbød Arbejde i Jorden og Transporter til Søs — strax med al Kraft burde tages fat paa Opgaven. For Christianssands Vedkommende maatte der skaffes tilveje Kanoner med Tilhehør, Artillerister og Forplejning. Kanoner havdes i Frederikstad og Christiania, og der var allerede i Aarets Begyndelse indskibet i disse Stæder, hvad Christianssand behøvede baade af Kanoner og af Krudt og Kugler, men Vinteren havde forhindret Sejladsen. Et fra Christiania afgaaet Skib laa indefrosset ved Drøbak, og to sejlfærdige Skibe ved Frederikstad havde ikke kunnet komme ud paa Grund af Is. Man haabede dog paa disse Transporters Ankomst og ventede, naar man fik Rapperter fra Kjøbenhavn og Mangelen paa Artillerister afhjulpen, at Christianssand kunde komme i Forsvarsstand. Det vanskeligste var Provianteringen, men det oplystes, at der ved Prins Carl af Hessens Omsorg var samlet ikke ubetydelige Magasiner af Levnedsmidler, bestemte for Hæren i Tilfælde af Marcheordre. Kaas ansaa det udenfor al Tvivl, at disses Beholdninger under de nærværende Forhold kunde anvendes, og da Alle samstemmede deri, lovede han at træffe Foranstaltninger til den fornødne Transport. Der omtaltes særligt 3 Magasiner, et i Frederikstad, et i Christiania, et paa Strømsø. Det sidste bestemtes for Christianssand. Da Drammens Fjord var tilfrossen, maatte det føres over Land til Tønsberg og Laurvig, hvorfra det med Baade indenskjærs kunde naa Christianssand. Med Hensyn til Frederiksværn vare ogsaa alle enige i, at alle Foranstaltninger, som sigtede til at gjøre dette Punkt mere forsvarsdygtigt, vare af yderste Vigtighed, men om Hensigtsmæssigheden af, at det Korps sammendroges, som Mansbach i Følge Carl af Hessens Inddelingsinstruktion anbefalede, var der delte Meninger. Det viste sig, at Beholdningerne til Hærens Brug ingenlunde vare saa ringe, som man almindeligt troede. Ved de af Prins Carl af Hessen trufne Foranstaltninger vare Feltrekvisiterne ikke blot for den Del af den norske Hær, som var beredt til hurtigt Opbrud, men for alle Tropper i Riget i fuldkommen Stand, og hvad det norske Munderingsdepot angik, da vare dets Forraad vel ej af den Beskaffenhed, som Intendanten ønskede, og heller ikke saa store, som det var bestemt, at de skulde være, men paa den anden Side heller ikke ubetydelige. Der fandtes 3383 Par Munderingssko; disse vare vel nu paa 500 nær rekvirerede af Regimenterne, men Intendanten havde, lige saa snart de krigerske Rygter begyndte at udsprede sig, hos Skomagerlavet i Christiania betinget sig 3000 Par, som ventedes leverede til April Maaneds Udgang. Kaas erklærede imidlertid, at han for et saa stort Korps, som 3500 Mand, paa et bestemt Sted vilde have Vanskelighed ved at samle Magasiner. Med Undtagelse af de 1200 Mand, som ansaas nødvendige for Frederiksværn, og om hvis Tilvejeskaffelse alle vare enige, kom man derfor ikke til nogen Enighed om denne Troppeopstilling. Wackenitz og Haxthausen fraraadede den, medens Gedde og Bielefeldt anbefalede den.

Til sidst bragte Kaas Sagen om det borgerlige Kystværn frem. Han sagde og forlangte det tilført Protokollen, at adskillige Kjøb-

stæder havde tilkjendegivet ham deres Attraa efter at oprette armerede Korpser til Byernes og Landets Defension, og vilde erkyndige sig hos de tilstedeværende Militaire, om det var muligt af de Kongelige Arsenaler at erholde nogle brugbare Geværer med tilhørende Ammunition, samt om han kunde blive assisteret paa hvert Sted med en Officer og en Underofficer til at organisere disse Borgerkorpser. Oberstlieutenant Bielefeldt svarede hertil, at der baade i Christianias og i de øvrige søndenfjældske Arsenaler var Geværer nok, til at et tilstrækkeligt Antal kunde blive udleveret til hint Brug, og Conferencens samtlige Medlemmer erklærede med Hensyn til Forlangendet om Officerer og Underofficerer, at de bedst mulige Anstalter skulde blive føjede til en saa patriotisk Hensigts Fremme, som den Kaas havde omtalt.

I en udførlig Følgeskrivelse[1]) til den her omtalte Protokol forsvarede Mansbach sit Standpunkt for Kronprinsen og foreslog nogle mindre Foranstaltninger, der ikke havde været paa Bane under Raadslagningen, saaledes at noget Artilleri mobiliseredes. I det Hele var han nu ved godt Mod og betragtede Tilstanden med et lysere Blik end før[2]).

Som Generalmajoren nu gjorde sig i Stand til den Rejse til Christianssand, som han i Forsvarssagens Interesse vilde gjøre i Selskab med Kaas og Haxthausen, gik det Rygte pludseligt som en Løbeild gjennem Landet, at Englænderne havde begyndt Krigen. Det var den bekjendte Tildragelse ved Øster-Risør, hvor en engelsk Fregat under Kapitajn Hamstead tog 4 svenske Handelsskibe, der gav Anledning til Bevægelsen. Generalmajor Mansbach sendte øjeblikkeligt af Hensyn til Mangelen paa Artilleri i Christianssand det gevorbne Artilleri-Kompagni i Christiania paa Slæder til hin Fæstning og paalagde dens Kommandant at drage Tropper ude fra ind i den. Noget

---

[1]) Fra Mansbach til Kronprinsen. Christiania den 11te Februar. [2]) I Brevet af 11te Februar hedder det: Ich kann das Glück haben Ewr. Königlichen Hoheit allerunterthänigst zu versichern, dasz ich hier bei dem gröszten Theil der Nation die beste Stimmung und den gröszten Eifer und Muth sich zu vertheidigen bemerke. Wohl sieht man an vielen Orten Noth und Mangel, aber noch bemerke ich keine Niedergeschlagenheit sondern im Gegentheil Entschlossenheit sich zu vertheidigen. Die Bürger der Städte fangen schon an sich zu bewaffnen und zu organisiren. Man wird ihnen Waffen aus den Zeughäusern geben, und man wird sie auf alle möglichen Weisen aufmuntern zur Vertheidigung ihrer eigenen Habseligkeit und des Vaterlandes alles beizutragen. Es hält natürlicherweise schwer, Menschen, die über 80 Jahre ruhig geschlafen haben, lebhaft aufzuwecken, und eine Nation, die glücklicherweise in 8 Generationen nichts mehr von einem Kriege gefühlt hat, kriegerisch zu machen. Allein ich hoffe, wir wollen mit Gottes Hülfe von der Treue, Geduld, Folgsamkeit, Patrotismus und Muth der norwegischen Nation allen möglichen Vortheil ziehen. Sobald dieser Courier und die nöthigen Ordres expedirt sind, so werde ich in Gesellschaft des Stiftsamtmanns Kaas und des Generalkriegskommissairs Haxthausen eiligst nach Christianssand reisen. Wir werden auf der ganzen Westseite durch alle Städte reisen um die Vertheidigungs-Anstalten zu untersuchen, die Bürger aufzumuntern, anzufeuern und zum kräftigen Widerstand zu organisiren, und alle Mittel und Ressourcen auszuforschen, wie man die Vertheidigung des Landes und die Subsistence der Truppen am besten einrichten kann.

efter meldtes det ham fra Christianssand, at et svensk Skib, som laa i Byens Havn for at reparere, havde en Last af 8—10,000 Tønder Hvede og 1000 Tønder Byg, hvilken det for engelsk Regning skulde føre til England. Man forespurgte sig hos ham, om ikke denne Ladning, der vilde være Fæstningens Magasiner velkommen, kunde tages som Repressalie for, hvad der var sket ved Øster-Risør, men han turde ikke tage Ansvaret for en saadan Beslutning paa sig og henstillede blot Sagen til Kronprinsen[1]).

I Midten af Februar Maaned tiltraadte Mansbach sin Rejse syd paa med Kaas og Haxthausen og fandt paa hvert Punkt af Kysten Anledning til Foranstaltninger. For Svelvig, der fandtes egnet til at være et sikkert Tilflugtssted for Skibe, bestemtes der en Garnison paa 50 Mand under en Kapitajn, i Holmestrand henlagdes der et Detachement paa 40 Mand for at yde Borgerne, som vilde væbne sig, Bistand, i Tønsberg, hvor der ved Generalens Ankomst var opstaaet en blind Allarm paa Grund af, at et Skib, som havde nærmet sig, var blevet anset for en engelsk Kaper, hidkaldtes der et Par Kompagnier til Beskyttelse for Egnen, og afgaves der til Stedet et lille Detaschement Tropper, som skulde være Borgerne behjælpelige med deres militaire Organisation. I Frederiksværn traf Generalen alt i bedste Gang; Kommandeur Zimmer havde sendt et Skib til Jylland for at opkjøbe Magasinfornødenheder. Rejsen fortsattes paa lignende Maade til Laurvig, og Udbyttet af den personlige Berøring med Kystmyndighederne og Beboerne var i alle Henseender heldbringende. Der skal saaledes her nævnes et Forslag, som Mansbach indsendte fra Laurvig den 25de Februar[2]), og som var i Overensstemmelse med et almindeligt Ønske. Der stod efter hans Opgivende 16,000 Mand i Rullerne som Reserve for Landhæren, af hvilke sikkert de to Trediedele aldrig vilde komme til at tjene som Soldater. Han gjorde opmærksom paa, at der af de til denne Klasse hørende Værnepligtige, som boede langs Kysten fra Christiania til hen imod Stavanger, med Lethed kunde udskrives 2000 gode Matroser, naar man lovede dem, at de vilde blive strøgne af Landrullen og tilførte Sørullen. Mange af Kystbeboerne vare nemlig ved deres Optagelse i Landrullen forhindrede fra at søge Erhverv paa Søen. Den anbefalede Foranstaltning vilde i lige Grad være til Fordel for Orlogsflaadens Forsyning med Matroser og for den private Søfart.

I Laurvig blev Mansbach syg. Kaas og Haxthausen maatte derfor uden Generalen fortsætte Rejsen til Christianssand, men ledsagedes paa denne sidste Strækning af Bielefeldt, der repræsenterede Generalen og forsynedes med fornøden Fuldmagt af ham. Da Mansbach efter nogle Dages Forløb kom sig noget igjen, var det første, han gjorde, at bede Kronprinsen om forud at udnævne en successor

---

[1]) Allerunderdanigst Skrivelse fra Mansbach til Kronprinsen, Laurvig den 27de Februar. Postskriptum. Svaret findes i Kronprinsens Brev af 7de Marts i det følgende. [2]) Allerunderdanigst Skrivelse fra Mansbach til Kronprinsen, Laurvig den 25de Febr. (i den Højstkommanderendes Arkiv).

for ham, som i det Tilfælde, at han paa ny blev syg, strax kunde træde i hans Sted[1]). Han havde i Laurvig ingen anden Hjælp end en ung Officer, som han fra sit eget Regiment havde taget med sig som Adjudant. Ikke desto mindre maatte han fra et saa afsides liggende Sted føre en vidtløftig Brevvexling med borgerlige og militaire Øvrigheder i den store Landstrækning, som var ham underlagt, ikke at tale om de nødvendige Indberetninger til Kronprinsen og Prins Carl. Derhos lagde nu en Sag af politisk Natur Beslag paa en stor Del af hans Arbejdskraft. General Carpelan, Landshøvding i Gøteborg, sendte i Anledning af Tildragelsen ved Øster-Risør en Officer til Frederikshald. Denne Officer, Kgl. svensk Kapitajn Krusell, skulde søge Mansbach og erholde Svar paa følgende Spørgsmaal:

1) Om det var sandt, at en engelsk Fregat ved Øster-Risør havde taget svenske Skibe?

2) Hvad Modværge der var sket af Kommandeurkapitajn Zimmer fra Frederiksværn, som troedes i Nærheden, for at forhindre Skibenes Bortførelse[2])?

Da Kapitajnen hørte, at Mansbach ikke var tilstede, rejste han igjen efter at have udsagt, at der ved Strømstads Kyster som Repressalie var lagt Beslag paa nogle engelske Skibe, der vare førte til Marstrand, efter at de først vare berøvede deres Besætninger, der vare sendte ind i Landet. Denne Tildragelse havde bevæget Kaas til strax at sætte sig i skriftlig Forbindelse med Carpelan, og saa snart Mansbach blev rask, sendte ogsaa han Carpelan pr. Expres en authentisk Beretning om Sagen, som den var foregaaet, for at bortrydde enhver Anledning til Mistro. I Forening med Kaas blev derhos følgende Foranstaltning truffen. Mansbach bestemte 2 Punkter, hvor Skibe kunde være i Sikkerhed for Kaperes Røverier, nemlig Svelvig ved Drammen i Christiania Fjord og Porsgrund i Langesunds Fjord. Kaas bekjendtgjorde dette i alle Søstæderne langs Kysten med den Tilføjelse, at de, som ikke kunde eller vilde benytte disse Tilflugtssteder, maatte være beredte paa ikke altid at kunne blive understøttede i Tilfælde af Overfald[3]).

Først i Begyndelsen af Marts Maaned vendte Mansbach tilbage til Christiania, hvor Væbningen imidlertid havde gaaet sin Gang, ansporet af Kaas, der var Sjælen i Ledelsen[4]).

---

[1]) Allerunderdanigst Skrivelse fra Mansbach til Kronprinsen, Laurvig den 25de Februar, i den Højstkommanderendes Arkiv. [2]) Se allerunderdanigst Promemoria fra Holst til Kronprinsen, Frederikshald den 15de Februar 1801, i den Højstkommanderendes Arkiv. [3]) Ordene kjendes ikke nøje. [4]) I et Brev til Kronprins Frederik, hvis Datum ikke kan opgives, da det ikke for Øjeblikket kan findes, siger Kaas om denne Væbning, at det var Medicinen, som vilde hjælpe mod de svenske Forsøg paa at revolutionere Norge, som ingen kjendte bedre end han, og at det var Midlet til overhovedet at rykke ikke blot det norske Folk, som han elskede og agtede, men ogsaa det danske ud af den apathiske Søvn, hvori et karakterløst, blødsindet Enevoldsherredømme og en 80aarig Fredsperiode havde neddysset det, og at hæve det op til den nationale Selvfølelse, der ene kunde gjøre det skikket til at hævde sig Plads i den nye Tid, som var ved at bryde frem.

Videre skulle Tildragelserne i det søndenfjældske Norge ikke her fortælles. Som det vil ses af Kronprins Frederiks Brev i det følgende[1]), tilsagdes der Norge en Hjælp, som det derefter maatte gjøre Regning paa, men denne Hjælp havde, vel mest paa Grund af Vinteren, ikke endnu forladt Kjøbenhavn, da den engelske Flaade spærrede Vejen til Norge. Her har det kun været Hensigten at vise, hvorledes i Begyndelsen af 1801 Grunden lagdes til den Forsvarsordning, som i Foraaret 1801 standsedes i sin Udvikling, men derpaa gjenoptoges. Paa det Tidspunkt, hvortil vi her ere komne, vare Rustningerne i fuld Gang ogsaa i de andre Dele af Monarkiet, ikke blot i det nordenfjældske Norge og i Østjylland, til hvis Kysters Befæstelse Ordrer udgik samtidig med dem til Norge, men ogsaa i Fyn og paa Sjælland, hvor Kronprinsen personlig tog sig af Kronborgs Udbedring og lod en Telegraf lægge gjennem Sjælland og Fyn.

Da det, som skete paa disse Steder, imidlertid i det følgende vil blive søgt oplyst ved Aktstykker, som fremlægges in extenso, ville her endnu kun nogle almindelige Bemærkninger være nødvendige.

Skjønt Prins Carl af Hessen havde paalagt Generalmajor Mansbach at indsende sine Rapporter direkte til Kronprinsen, var der endnu ikke Tale om nogen Forandring i Kommandoforholdet opadtil, og General Mansbach vedblev ogsaa at holde Prins Carl vidende om, hvad der foregik i hans Kommandodistrikt. Den 13de Februar derimod, da Generalitetskollegiet i Følge en Anmodning fra Kronprinsen[2]) indstillede, at en lignende Beslutning, som under 16de Januar var fattet for det søndenfjældske Norges Vedkommende, nu ogsaa toges for Jyllands Vedkommende, i det det ansaas for nødvendigt, at en Befalingsmand udnævntes til at føre den militaire Kommando i Jylland og at forestaa Forsvarsanstalterne langs de jyske Kyster, approberedes det i Statsraadet efter Kollegiets Indstilling ikke blot, at denne Kommando overdroges Generalmajor Moltke, men ogsaa, at Generalmajoren maatte instrueres derhen, at han havde at rette sig efter Hs. Kongelige Højhed Kronprinsens Ordres og umiddelbart til Højstsamme indsende sine Rapporter[3]). De nævnte Befalingsmænd kaldtes af Kronprinsen kommanderende Generaler; snart efter oprettedes en ny Generalkommando for Fyn og Langeland under Generalmajor F. S. Baron v. Rantzow, Chef for de fynske Dragoner, og senere en fjerde, nordenfjælds, under General G. F. Krogh, Chef for 1ste trondhjemske Regiment og Kommandant i Trondhjem. Paa Sjælland udnævntes der ikke nogen kommanderende General, fordi Kronprinsen selv udfyldte denne Post. Overkommandoen over Rigernes Stridskræfter koncentreredes paa den Maade mere og mere i Kronprinsens Haand. Kun Generalkommandoen i Hertugdømmerne rørte han ikke ved, og Landeværnsindretningen samt Kystvæbningen udstraktes ikke til Slesvig og Holsten. Dog bragte han gjennem

---

[1]) Brevet af 20de Februar 1801. [2]) se Kronprinsens Brev til Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet af 24de Januar i det følgende. [3]) Generalitets- og Kommissariats-Kollegiets Forhandlingsprotokol for 1801.

Kapitajnlieutenant Ulrich, der var Chef for Søequipagen i Glückstadt, Kystdefensionen i Hertugdømmerne paa Bane paa lignende Maade som i det øvrige Land. Kapitajnlieutenant Ulrich rejste i Forening med Ingenieurkapitajn H. J. Czernichow om til alle Kyststæderne i Holsten og Slesvig for at se, hvad der i disse havdes eller kunde tilvejebringes af Defensionsskibe og Skyts, og Prins Carl understøttede dem, men derved blev det foreløbigt. Da de begyndte Rustninger paa Grund af den daglig voxende Krigsfare fremkaldte en fædrelandsk bevæget Stemning i begge Riger, der var saa stærk, at vi først i 1848 have set Magen til den, indløb der fra Beboerne i Slesvig og Holsten Anmodning til Kronprinsen om at lyksaliggjøre Hertugdømmerne med en lignende Rejsning til Forsvar, som fandt Sted i det øvrige Monarki. Men Kronprinsen nøjedes med at henvise disse Ansøgere til sin Svigerfader paa Gottorp.

Med Hensyn til de nævnte Rustningers og Forsvarsanstalters Natur maa det bemærkes, at de vare i nøje Overensstemmelse med, hvad alle de forbundne Magter dengang foretoge sig efter Kejser Pouls Tilskyndelse. Det var Løsenet, at Englænderne skulde holdes borte fra alle Havne og Indløb og fra Østersøen, der erklæredes for et lukket Hav. Sverig sendte baade Tropper og Materiel til Vestkysten, hvor der paa Strækningen fra Norge til Helsingborg, hvilket sidste Punkt af Hensyn til Danmarks Højhedsret over Sundet lodes ubefæstet, byggedes Skanser og toges Forholdsregler til Kystens Beskyttelse, nordligst af den 5te eller Vestgöta-Divisionen, sydligst af den 3die eller Skaanske-Divisionen, som kommanderedes af Generallieutenant Friherre J. C. Toll. Preussen rykkede ind i Hannover for at lukke dette Riges Havne for Englænderne, men den danske Regering havde Mod og Kraft nok til midt under de nævnte Rustninger at sende Prins Carl af Hessen med hele Troppestyrken i Holsten og Slesvig, forøget med fynske Regiment fra Fredericia samt noget Fodfolk fra den øvrige Styrke i Nørrejylland, til Hamburg og Lübeck, for at Preussen ikke ogsaa skulde besætte disse Stæder.

Ingensinde har Kontinentalsystemet tilnærmelsesvis været saa fuldstændig gjennemført som i 1801, da Kejser Poul og Bonaparte mødtes i deres Bestræbelser for at modsætte sig England. Hele Evropas Kyst spærredes. Fra det nordlige Norge gik den befæstede Linie langs Norges Kyst til Sverig, dernæst langs dette Lands vestre Kyst til Øresund, derfra langs Sjællands og Fyns Nordkyst til Jylland og rundt om Halvøens Kyst ned til Elben, hvor Prins Carl var i Hamburg. Derfra tog Preussen Spærringen i sin Haand indtil Hollands Kyst, hvorfra Bonaparte overtog den og satte den i Værk langs hele den sydligere evropæiske Kyststrækning lige til Neapel.

Ved Prins Carls Opbrud til Hamburg bleve de Dele af den staaende Hær, som efterlodes i Jylland og Fyn til Støtte for den Væbning, der rejstes, meget ringe, og dog var det udenfor enhver Tvivl, at Danmark maatte blive det første Maal for den engelske Flaades Operationer, da den maatte søge at komme i Besiddelse af Sundet og Bælterne, for at disse ikke skulde lukkes for den. Det

fulgte af Theorien om Østersøen som et lukket Hav, at Østersømagternes Flaader ved Fredsbrud maatte have deres Plads ved de Indgange til Østersøen, af hvilke Danmark var den naturlige Vogter. De udrustedes ogsaa i dette Øjemed, og Kong Gustav IV Adolph begav sig til Carlskrona for at skynde paa den svenske Orlogsflaades hurtige Udrustning. Isen tøede imidlertid senere op i Østersøens indre Havne end ved Danmark, og det var sandsynligt, at den engelske Flaade vilde følge Isen, efterhaanden som den brød op.

Kommissionsforretning i Laurvig den 26. Januar 1801,

som Bilag til: Rustningerne 1800—1801[1]).

Aar 1801, Mandagen den 26de Januar, vare underskrevne forsamlede i Laurvig for, i Overensstemmelse med en til mig, Kommandeur Bierck, som Enroleringschef for Bragnæs Distrikt indløben Admiralitets-Ordre af 3die Januar, at overlægge med Stiftamtmanden og Amtmændene samt Kommandanten angaaende Byerne og de Stæder i deres anfortroede Distrikt, som nødvendig behøve Defension ved indrettende Blokskibe eller Pramme, armerede med svært Skyts, for at kunne afværge, om noget fjendtligt skulde foretages mod ovenmeldte Byer, Stæder og deres Skibe m. v.

Stiftamtmand Kaas foreslog at fastsætte visse Punkter til nærmere Overvejelse og videre Beslutnings Tagelse. Disse vare følgende:

1) at bestemme, hvilke Hovedpunkter nødvendig maatte sættes i Defensionsstand, da man umulig kunde tænke paa et tilstrækkeligt Forsvar for den hele Kyst, nemlig fra Kragerø til Indløbét af Drammens Fjord,

2) af hvad Art Defensionen egentlig bør være med Hensyn til den formodentlige Fjende, man skal forsvare sig imod,

3) at bedømme, hvilke Midler man har, og hvorledes disse rigtigst og mest hensigtsmæssig fordeles.

Kommandeur Bierck fremlagde en af ham og Amtmand Selmer forfattet Plan til Forsvar af Indløbet til Langesunds-Fjorden og Helgeraaen, hvilken er under 21de Januar afsendt til det Kongelige Admiralitets- og Kommissariats-Kollegium.

Ligeledes foreviste Kommandeur Zimmer, hvad han havde tilskrevet højbemeldte Kollegium betræffende Frederiksværns Til- og Forsvars-Stand.

Til 1ste Punkt blev man enig om, at Indløbene til Langesunds-Fjorden, til Frederiksværn- og Christiania-Fjord vare de Hoved-Punkter, som man især maatte henvende sin Opmærksomhed paa. Ved første defenderes Stæderne Skien, Porsgrund, Brevig og Langesund med

[1]) Se Side 58.

det hele Land, som støder til begge Sider af Fjorden. Frederiksværn, sat i behørig Forsvars-Stand, beskytter Laurvig By og Værk samt sikrer tillige for en Landgang fra den Side, hvorved Fæstningen kunde attakeres fra Land-Siden.

Christiania Fjord, beskyttet ved armerede Skibe, som henlægges paa dertil bekvemme Punkter, dels ved Østlandet, dels ved Vestlandet, forsvarer foruden Christiania By og Fæstning tillige Mors By, Indløbet til Tønsberg og Drammen samt Vallø Saltværk og gjør alle videre Forsvarsanstalter længere oppe i Fjorden overflødige.

Kragerø Bys Indløb fra Søkysten formenes bedst at forsvares ved Stykpramme, der kunne stationeres ved de smalle Indløb, der mellem Øerne findes til Kragerø By.

Til 2det Punkt. Det første, som herved maa tages Hensyn paa, er: mod hvem skal de tilsigtende Forsvarsanstalter rettes.

Næppe kan Hensigten være anden end at betrygge Byerne og Landet saa vidt muligt for Overfald af Kapere og smaa armerede Fartøjer, der kunne vove sig ind i Skjærene og Fjordene med det Forsæt at plyndre, brænde og brandskatte, thi mod nogen fjendtlig Flaade eller nogen ordentlig lagt Plan til Landgang og Fjendtligheders Udøvelse i Landet kan de Forsvarsanstalter, som det staar i vor Magt at overskue og foreslaa, intet udrette. Det Kongelige Admiralitets- og Kommissariats-Kollegiums Skrivelse synes og tydelig at tilkjendegive saadant, da den udtrykkelig tilkjendegiver de Forsvarsmidler, man har at indskrænke sig til, nemlig armerede Baade og Blokskibe. Dette forudsat, blev man efter nøje Undersøgelse af alle under saadanne Tilfælde brugelige Forsvarsanstalter enig om, at den bedste og mindst bekostelige Defensionsmaade af en saa vidtløftig og med saa mange Indløb og Fjorde forsynet Kyst var at etablere en liden Eskadre af 8 Fartøjer i det mindste, som bleve fordelte paa visse bekvemme Punkter og satte i Kombination med hinanden ved dertil indrettede Signaler. Fartøjerne hertil vilde bedst vælges blandt Landets Koffardiskibe, og af disse tror man Brigskibe mest bekvemme.

Man skulde til den Ende ærbødigst foreslaa:

a) at Sø-Kapitajn Sølling, som nu opholder sig i Laurvig, blev beordret til uopholdelig at undersøge, hvor man kunde erholde det dertil beskikkede Antal Skibe, at han derefter forfattede en Plan til deres Istandsættelse og Armering efter Overlæg med Kommandeur-Kapitajn Zimmer, som ligeledes maatte beordres, saa vidt Omstændighederne tillod det, at understøtte Udførelsen af den Plan med alt, hvad Frederiksværn af fornødne Ting dertil kan undvære.

b) Disse Fartøjer maa absolut kommanderes af Sø-Officerer, og ønskeligt var det, om de fornødne kunde undværes fra Hans Majestæts Flaade; men skulde det ikke være muligt, saa maatte det overdrages bemeldte Kapitajn Sølling efter Overlæg og i Forening med begge Enroleringschefer at vælge blandt Stiftets Koffardikapitajner og Styrmænd duelige Folk under Navn af Maaneds-Lieutenanter til at kommandere disse Fartøjer, som

kan besættes for en stor Del med erfarne Lodser, der under disse Omstændigheder ikke blive saa meget nødvendige ved Lodsvæsenet,

c) at Kapitajn Sølling faar en Overkommando over dem[1]),

d) de bekvemmeste Stationer for disse Fartøjer formene vi ere:

2 ved Agerøen, som tillige beskytte Indløbet til Frederikstad og kan have Tilsyn med det østre Indløb af Christiania-Fjorden,

2 i Nevlungen, som beskytte Indløbet til Langesunds-Fjorden og Helgeraaen samt i fornødent Tilfælde kan bruges uden for Frederiksværn- og Laurvigs-Fjorden,

1 ved Kragerø og

1 ved Kjærringsvigen.

Maaske kunne Omstændighederne gjøre en Forandring herved nødvendig, som de Sagkyndige og den højst Kommanderende altid nærmere vil kunne bestemme.

e) paa Færder oprettes et Signal, som altid korresponderer med disse Fartøjer og averterer dem, saa ofte noget fjendtligt Fartøj spores, paa det de strax kan foretage sig en Krydsning og henvende sig til de Stæder, som trues; skulde flere Signalsteder anses nødvendige, maatte de og etableres.

f) Til bestandig at vedligeholde en Kommunikation saa vel mellem disse Skibe indbyrdes, som mellem dem og den kommanderende General i Landet samt alle Fæstnings-Kommandanter, foreslaas 2, 3 à 4 Skjærbaade eller dobbelte Chalouper.

g) al Land-Befæstning af Kysterne maatte ene overdrages den kommanderende General, paa det han tillige kan etablere en Kommunikation og Soutien af disse Batterier, uden hvilken de blive mere skadelige end gavnlige.

h) Kragerø bliver altid et vanskeligt Punkt at beskytte, fordi den er saa isoleret og dens Forsvar paa ingen Maade kan sættes i Forbindelse med de her foreslaaede Anstalter. Derimod ligger den kun 2 Mile fra Øster-Risør, og vi skulle derfor ærbødigst foreslaa, om ikke Kragerø i Defensionsvæsen kunde henlægges under Christianssand Stift.

Hermed er da altsaa det 3die Punkt ogsaa besvaret.

Disse vore Tanker underkaste vi herved det høje Kollegiums nærmere behagelige Overvejelse.

Kaas. Haxthausen. Bierck. Zimmer. Selmer.
Bull. Hammer.

---

[1]) Under 22de Januar var der tillagt Kapitajn C. F. Grove Ordre fra Admiralitetet til at undersøge og bedømme, om der i de norske Havne fra Christianssand øst paa fandtes Fartøjer til Befragtning eller Kjøb, egnede til Krydsere ved Kysten mod Kapere. Efter nærværende Kommissionsbetænknings Ankomst til Kjøbenhavn overdroges Hvervet til Kapitajn P. W. Sølling for Aggerhus Stifts Vedkommende, hvor Sølling ogsaa blev Højstkommanderende over disse Fartøjer, medens Groves Virksomhedsomraade indskrænkedes til Christianssand Stift.

Breve fra Kronprins Frederik

som Bilag til: Rustningerne 1800—1801.

Den 24 Januar 1801[1]).

Til Generalitets- og Kommissariats-Kollegium.

Ved at eftertænke alt, hvad der hører til Landets Defension, finder jeg endnu adskillige Punkter, som ere uden Defension. End videre ere adskillige Bestemmelser fornødne, hvilke vilde lette Defensionen. Dette er Tilfældet med den jyske Kyst, som er aldeles blottet for alt, hvad Navn haver af Defension.

Til den Ende vil det først være fornødent, at Sø-Batterierne ved Fredericia bringes i Stand og monteres, ligeledes at Hals Skanse bringes i fuldkommen Defension. Hvad begge disse Steder angaar, formoder jeg, at Kommissionen, som har Arrangementet af Fæstnings-Artilleriet[2]), vil bidrage.

Men foruden dette vil Krydsere og Kanoner-Pramme blive fornødne, hvilket Admiralitetet ogsaa beskæftiger sig med. End videre vil Landbatterier blive fornødne, for at de bedste og rigeste Landstrækninger ej skal blive et Rov for Kaperes Vindelyst. Til den Ende vil følgende Skyts og Batterier blive nødvendige paa den østlige Kyst af Jylland.

1) Hals Skanse istandsættes og besættes med Artilleri, samt en Flèche anlægges paa Sydsiden for at beskyde Limfjorden.

2) Fredericia, for saa vidt Sø-Batterierne betræffer.

3) Paa den s. s.-østlige Side af Limfjorden lige over for Hals anlægges et Batteri, hvis Face vender mod Limfjorden, n. n.-øst med 2 Flanker.

4) Et Batteri ved Sæby imod Nordøst vilde beskytte meget.

5) Tvende Batterier ved Randers Fjord samt 1 eller 2 flydende Batterier i Fjorden vilde ganske dække dette Sted.

6) Vejle, Horsens Fjord, Aarhus, Grenaa og Mariager Fjord besættes med Batterier; disse Batterier besættes i Krigstider med Landeværn.

---

[1]) Brevene i det følgende ere, naar ingen andre Kilder udtrykkeligen ere angivne, trykte efter Kopibogen i den Højstbefalendes Arkiv. [2]) se Side 48.

For Fyn véd jeg intet andet at udrette, end hvad som allerede er iværksat, uden Telegrafen, hvorved Kommunikation kan holdes saa vel med Jylland og Holsten som med Sjælland; det vil være fornødent at udnævne en Mand til at have Kommandoen over Fyns Defension.

Til at kommandere Defensionen af Jylland maatte General-Major Moltke, Chef for 3die jyske Inf.-Regiment, udnævnes samt melde mig alt, denne Sag betræffende. Major Czernikow af Ingenieurerne eller, i Fald han ej ved sin nu havende Post kan undværes, en anden Ingenieur-Officer beordres at rejse til Jylland for at udføre alt, hvad til Batteriernes Anlæg hører, og alt andet, hvad General-Major Moltke maatte overdrage ham.

End videre vilde Batterier ved Præstø være at anlægge, et Batteri ved Strude Gaard og et sønden for samme paa den lige over for liggende Kyst, som da kunde beskyde dette Indløb. Grønsund maatte ligeledes paa begge Sider forskanses.

Til denne Hensigts Opnaaelse snarest muligt maatte:

1) En Ingenieur-Officer beordres til Grønsund og Præstø.
2) Alt det Skyts, som bliver tilovers, naar alt, hvad til Fæstninger og Felt-Artilleri udfordres, er anvendt, bestemmes dels for Feltskanser, dels til at armere Fartøjer. Til den Ende maatte over dette Skyts forfattes en Liste snarest muligt, og da Admiralitetet gjør det samme, kan begge Militair-Kollegier ved nærmere Overenskomst faa samtlige Feltskanser og de for Kyster og Floder nødvendige Fartøjer med fornødent Artilleri besat.

Til Slutningen maatte alt Arbejde paadrives med muligste Kraft, da Tiden er kort, og hellere antages flere Arbejdere, end at noget af, hvad der er befalet, skulde trække i Langdrag. Skulde Kollegiet endnu ønske et eller andet tilføjet, da ser jeg Forslaget derover i Møde.

Til Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet[1]).

Jeg kan ingenlunde være enig med Kommissionen i Henseende til, at hvert Amt skal gjøre en Afdeling for sig. Hver 150 Mand er et Kompagni, som anføres af en Kapitajn og en Premier- samt en Sekond-Lieutenant; 4 saadanne Kompagnier formere en Bataillon under en Stabsofficers Anførsel. End videre bliver det hele inddelt i følgende Regimenter: det nordre sjællandske Landeværns-Regiment, hvortil hører alle de Batailloner, der komme norden for den Linie, som trækkes fra Korsør til Kjøbenhavn, det søndre sjællandske Landeværns-Regiment, alt det, der ligger sønden for denne Linie som og Øerne Laaland, Falster og Møen, det fynske Landeværns-Regiment, hvortil hører Fyn og Langeland, det

[1]) Datum mangler, men Skrivelsen er afgaaet i Begyndelsen af Februar, da Colbjørnsens og Haslers Kommissionsbetænkning, som omtales i den, er afgiven den 31te Januar 1801.

nordre jyske Landeværns-Regiment, alt hvad der er norden for Limfjorden, det østre jyske Landeværns-Regiment indbefatter alt, hvad der ligger østen for Viborg, men sønden for Limfjorden, det vestre jyske Landeværns-Regiment alt, hvad der er sønden for Limfjorden og vest for Viborg.

Vaaben, Kanonerne og Trommerne bevares stedse, hvor der er Garnisoner, for Sjælland i Kjøbenhavn, Kjøge, Næstved, Korsør, Roskilde, Kronborg og Slagelse; for Fyn i Nyborg og Odense; for Jylland i Fladstrand, Aalborg, Randers, Aarhus, Horsens, Fredericia og Vejle.

Vaaben. Disse bør ej være andre end Geværer med Bajonetter, Sabler eller Pallasker, Pistoler og 2 3-Pds. Kanoner pr. Bataillon og desuden 3 Trommer pr. Kompagni. Uniformen bør være rød med en blaa Krave og Opslag, smaa Knapper, rund Hat og en grøn Fjederbusk i Hatten, Lærreds-Trousser og sort Lædertøj omtrent som det, der er reglementeret for det lette Infanteri. Sammelpladserne bør være i enhver Bataillons Distrikt og kan ej uden i Krigstid ganske bestemmes.

Regiments-Cheferne bør ej i Almindelighed udnævnes uden i Krigstid, da det saare vil ankomme paa disses Talenter og Kundskaber; derimod bør enhver Bataillons-Kommandeur have Forslaget til Officerspladserne i Fredstider igjennem Generalitetet. I Fredstider erholdes ingen Gager, men saa snart de marcherer, betales dem Gage ligesom den øvrige Armé. Ingen kan for Fremtiden blive Officer ved Landeværnet uden at have vist sig duelig dertil og at have gjort Tjeneste samt aflagt de befalede Prøver. I Fald dette ikke sker, da vil snart denne Kjærne af Landets Mænd som Korps tabe deres Agtelse og i Krigstid blive et Offer for Uerfarenhed og Uvidenhed. Underofficererne bør udtages helst af de National-Gevorbne, og deraf burde vel 12 ansættes ved ethvert Kompagni og have en liden Epaulet paa Skuldrene; hertil maatte ingen tages, som ikke kunde skrive og ej havde en god Attest fra Regimentet, hvor han havde tjent.

For stedse at have Tamburer kunde ethvert Regiment befales at lade aarlig 20 National-Gevorbne lære at slaa paa Tromme. Da enhver Bataillon skal have en Fane, saa kan denne efter Forordningens Bydende, naar den ej bruges, bevares hos den nærmeste Amtmand.

Officererne bære Uniform og Felttegn, da de løse Depeche og Bestalling som deres øvrige Vaabenbrødre. De, som nu strax ansættes, maatte vel befries for at betale Depeche og Bestalling. Fanen skulde være som Danebrogsflaget, i alle Hjørner Kongens Sifre, og i Midten anbringes „Landeværn for Kongen og Fædrenelandet“[1]).

---

[1]) Se Kancellicirkulaire af 23de Februar 1801, angaaende Landeværnets Indretning, Faner og Ed, i Fogtmans Reskriptsamling.

Den 7 Februar 1801.

Til Hr. General-Major Mansbach, kommanderende General søndenfjælds i Norge[1]).

Mein lieber General-Major v. Mansbach!

Ich freue mich sehr darüber, durch diese Gelegenheit näher mit Ihnen zu thun zu haben, und wir werden uns beiderseitig helfen in Vertheidigung des Vaterlandes.

Ich bin ganz mit Ihnen einig, dasz Christianssand und Flekkerø sehr wichtig sind, und dasz die Engländer alles thun werden um diese Oerter zu erhalten. Mit ein Paar Prammen und dem für diese Oerter bestimmten Geschütz hoffe ich, dasz dies nicht angehen wird. Nach Ageröen sind die ermessensten Befehle gegangen um solche mit Geschütz und allem Nöthigen zu versehen. Laurkullen ist ein hier wenig bekannter Flecken; sollten Sie aber diesen Flecken so wichtig halten, so erwarte ich Ihren näheren Vorschlag.

So nöthig eine Central-Position wäre, so wenig glaube ich, dasz die Lebensmittel dieses erlauben. Könnte dies nämlich nicht durch Verstärkungen der schwachen Garnisonen und durch Kantonnements bewerkstelliget werden, wobei man weit kleinere Magazine nöthig hätte und doch à porté wäre einen jeden Flecken zu unterstützen? Sollte zum Beispiel durch eine Sürprise im ersten Anfang Christianssand gleich genommen werden, müszten Sie gleich ohne weiteres diesen Flecken angreifen; zu diesem Behufe müssen Sie eine Batterie von 10- bis 20-Pfd. Haubitzen haben, die Sie mit Ihrem Corps marschiren lassen können. Mit diesem Geschütze und einigen armirten Fahrzeugen würden Sie durch einen entschlossenen Angriff bald Meister von diesem Flecken sein. Wegen solcher armirten Schiffe sind dem Kapitain Grove im See-Etat die nöthigen Befehle gegeben, er wohnt in Christianssand und hat die Küste aufgemessen. Die Stiftamtmänner haben so ermessene Befehle erhalten, dasz Sie sich von ihnen alle Hülfe erwarten können.

Wegen unserer politischen Lage kann ich Ihnen versichern, dasz wir uns mit dem Kaiser von Ruszland sehr gut stehen. Er war nur mit unserem Gesandten, Gott weisz warum, nicht zufrieden. Der Lisakowitz verliesz seinen Posten in Kopenhagen nicht auf Befehl, sondern aus Furcht. Preuszen hat nicht allein den Traktat unterschrieben, sondern hat die stärkeste Note gegen England wegen des Embargo ergehen lassen. Von Portugal sind die Engländer auch fast abgeschnitten durch Spaniens und Frankreichs Mitwirkung. Als Präsident in Nord-Amerika ist Jefferson erwählt, der Tod-Feind von den Engländern. Mit den Barbarischen Mächten haben wir Friede, Tunis ausgenommen, indessen erwarte ich täglich den unterschriebenen Friedens-Traktat zu erhalten. Ich danke Ihnen sehr für Ihren ausführlichen und deutlichen Rapport. Ganz der Ihrige

[1]) Svar paa Mansbachs Brev af 31te Januar, se Side 59.

10 Februar 1801.

Til den højstkommanderende Kongelige Danske Søofficer i Livorno[1]).

Da Sagen med Rusland haver taget en meget god Tournure for os, saa holder jeg det fornødent at underrette Dem herom. Rosenkrantz's Bortsendelse var intet andet end blot noget personligt imod ham, hvilket Kejseren haver ladet paa det højtideligste erklære tillige med den Forsikring, at han stolede paa Danmark og var stedse Danmarks Ven.

Med Længsel venter jeg Efterretning fra Dem.

14 Februar 1801.

Til Kommandanten paa Kronborg, Hr. Oberst Stricker.

Min kjære Oberst Stricker! Da nu Deres Garnison bliver forstærket, saa haver De med al Kraft at paadrive det befalede Arbejde og alt det, De endnu maatte finde fornødent til Kronborg Fæstnings Istandsættelse.

Til den Ende haver De især at henvende Deres Opmærksomhed paa følgende:

1) At alt Arbejde bør være tilendebragt den 1ste Marts.
2) Den søndre og nordre Side imod Søen gjøres saa godt som muligt i Stand, indtil man ved et muret Vagthus paa begge Sider, forsét med Skydehuller, kan gjøre et fjendtligt Anfald Ophold.
3) Det svære Artilleri placeres mest paa de Batterier, der vende imod Søen; skulde Batterierne ikke overalt findes brede nok, saa maa De gjøre disse bredere.
4) Kanonerne maa paa Søbatterierne snarest muligt placeres i Følge den Dem af Generalitetet givne Befaling.
5) Skulde paa Søbatterierne Kanonerne formedelst Brystværnet ej staa Søen ganske nær, hindrer det ingenlunde, at disse Piecer stilles, indtil det er færdigt, nogle Alen længere tilbage.
6) Da alt overdrages Dem, og De alene skal staa til Ansvar for Arbejdet som og for Kanonernes Placering, saa forventer jeg nærmere Deres Rapport om alt.
7) Af Garnisonen tager De saa mange Arbejdere, som De finder fornødent, og indskrænker til den Ende Vagttjenesten saa meget som muligt, da Arbejdet nu er det vigtigste.
8) De er Kommandeurerne behjælpelig i alt, hvad henhører til det ny indførte Marketenderi, det er at sige, at Soldaten kan faa et Maaltid Mad, som er sundt og fødende. Jeg er vis paa, at De er behjælpelig i en saa nødvendig Sag.

---

[1]) Duplikater af denne Skrivelse ere i Følge en Bemærkning i Kopibogen sendte til Mallaga og Genua.

9) Nødvendigt Skansetøj vil De erholde, i Fald De skulde have Mangel derpaa.

Videre vidste jeg for Tiden ej at underrette Dem om. Jeg tror ej heller, at en Mand af Deres Kundskaber behøver videre.

Deres hengivne

14 Februar 1801.

Til Kommandeur-Kapitajn og General-Adjudant L. Fisker.

Da Pr.-Lieutenant Oppen, til hvem jeg har anbetroet Anlæget af Telegraf-Korrespondancen igjennem Sjælland og Fyn[1]), har indberettet til mig, at Tømmer af den Førlighed, som til Telegrafen udfordres, ikke er at erholde i Fyn, og derved ytret den Formening, at det var bedst, de Telegrafer, der forfærdiges paa Frederiksværk, bleve transporterede til Vands til Fyn, og de, der skal bruges i Sjælland, derimod bleve forfærdigede her i Staden, samt end videre, at det fornødne Tovværk til Telegraferne maatte leveres fra Søetaten tillige med et Par Takkel-Matroser og en Tømmermand, som havde Øvelse i at oprejse Telegrafer, og endeligen, at til hver Telegraf maatte stadig kommanderes en veløvet Matros til at holde Takkeladsen paa samme i Orden, saa ønskede jeg i Henseende til disse Forslag snarest muligt at erfare Deres Tanker. Deres bevaagne

14 Februar 1801.

Til Statsminister, Geheimeraad Grev Christian Reventlow.

Da der for den telegrafiske Korrespondance-Linie, jeg lader anlægge igjennem Sjælland og Fyn, især paa sidste Sted findes en Del i Vejen staaende Træer, som aldeles forhindre Sigtet fra en Station til anden, saa vil det blive nødvendigt i Henseende til sammes Bortryddelse at tage de samme Mesurer, som ved Landevejenes Anlæg ere bestemte, hvilket jeg ønskede, De saa snart muligt vilde se foranstaltet.

Ligeledes finder jeg det nødvendigt at underrette Dem om, at jeg til samme Øjemeds Opnaaelse har beordret Lieutenant Oppen at

---

[1]) Pr.-Lieutenant Oppen havde, som det alt fremgaar af Noten S. 32, studeret Telegrafvæsenet. Han havde Blik for, at Elektriciteten var den Naturkraft, som forplantedes med den største Hurtighed, men da dens den Gang bekjendte Virkninger imidlertid ikke vare tilstrækkelig anvendelige, havde han grundet den i Noten S. 32 omtalte af ham opfundne Telegraf paa Syn og Hørelse. Der var forskjellige nye Telegrafsystemer, som bragtes paa Tale i 1801. Saaledes anbefalede Bintzer det engelske System og indsendte Forslag og Tegninger til dets Indførelse her. De Linier, som byggedes i 1801, sluttede sig imidlertid til de alt her indførte Systemer (se herom Kronprinsens Brev af 3die Marts i det følgende). Der indrettedes én Linie fra Kjøbenhavn til Korsør, én fra Nyborg til Fredericia og én fra Nyborg til Slesvig og derfra videre gjennem Holsten. Desforuden havdes der langs Sjællands Østkyst en Linie, som stod under Marinen.

lade fælde nogle saadanne paa Sigtlinien staaende Træer i Kongens Skov paa Sorø Amt samt at indberette Fældningen til Forstvæsenet.

Deres hengivne

17 Februar 1801.

Til General-Major Mansbach, kommanderende General søndenfjælds i Norge.

Mein lieber General-Major v. Mansbach.

Ich erhielt gestern Morgen Uhr 7 Ihren Rapport, worin Sie mir melden, dasz eine englische Fregatte schwedische Schiffe im Hafen von Østerrisøer genommen hat. Diesz ist gegen alles Völkerrecht und kann nie gelitten werden, ja die Sache ist so bedeutend, dasz man in jedem Falle berechtiget ist, solche Schiffe ihnen wieder abzunehmen, da es eine Handlung ist, welche gegen alle Territorial-Hoheit streitet. Ermessene Befehle wüszte ich folglich nicht Ihnen zu geben, als dasz Sie nichts von der Art zu leiden haben. Sobald das Eis uns nur hier verläszt, werden Kreuzer nach Norwegen gesandt. Kommandeur-Kapitain Zimmer in Frederiksværn hat Ordres durch Flösze den Einlauf von seinem Hafen zu schützen. Kapitain Sølling soll die Defensions-Schiffe einrichten und kommandiren von Langesunds Fjord bis Christiania Fjord. Kapitain Grove hat dasselbe Geschäft von Næsset bis Østerrisøer. Dasz Sie die Garnisonen von Christianssand und Frederiksværn verstärken, findet ganz meinen Beifall. Auf Ihren Vorschlag, eine Batterie von 4 3 ℔ gleich beritten zu machen, werden die näheren Verfügungen bald möglichst eingehen. Im Politischen geht alles nach den Umständen so gut als möglich; Preussen hat die stärkeste Note geschrieben und England gedroht, dasz sie Messüres nehmen müszten, zufolge ihrer mit Dänemark, Ruszland und Schweden vorhandenen Traktate, wenn nicht das auf die dänischen, russischen und schwedischen Schiffe gelegte Embargo bald möglichst aufgehoben würde.

Leben Sie wohl und zufrieden. Ganz der Ihrige

20 Februar 1801.

Til dHrr. Generaler Wackenitz, Mansbach, Gedde, Stiftamtmand Kaas, Generalkrigskommissair Haxthausen og Oberstlieutenant Bielefeldt[1]).

De værdige Mænd, som ere sammentraadte for at overveje, hvilke Midler der hører til at forsvare Norge i en Søkrig imod Storbritannien, modtage her min Tak for Deres Iver og for den Lejlighed, de have givet mig til at kunne gjøre følgende Bestemmelser:

1) En Fregat og en Brig opsendes snarest muligt til Norge; disse konvojere tvende Transportskibe, hvoraf det ene til Christians-

---

[1]) Se Side 60.

sand og det andet til Frederiksværn. Disse ere ladede med Provisioner for 2000 Mand til ethvert af de nævnte Steder. Fregatten medbringer Rapperterne for Christianssand; desuden skal denne Konvoj medbringe Undermunderingsstykker.

2) Christianssand, Frederiksværn og Frederikstad besættes i det mindste med 1200 Mand for hver af disse Fæstninger.
3) Christianssands Fæstning med tilhørende Forter istandsættes, naar Vejrliget det tillader, dog uden at desarmere Batterierne.
4) Maaneds-Lieutenanter, Styrmænd og Matroser antages saa vel for den Frederiksværnske Flotille som for Fartøjerne i Frederikstad. Til denne Hensigts Opnaaelse er allerede alt befalet.
5) Saa snart Krig udbryder eller General-Major Mansbach beordrer det, skal et Korps af 3000 Mand forsamle sig ved Laurvig, som da erholder Felt-Tillæg. De Nationale, som indkaldes til Garnisonerne, skal formedelst Dyrheden af alle Levnedsmidler erholde Kantonnements-Tillæg.
6) At et 3-pundigt Batteri af 4 Pjecer gjøres beredent, og at de dertil fornødne Heste indkjøbes, finder mit Bifald.

Da dette anførte vil tjene Dem samtlige til Rettesnor, saa haver jeg strax besvaret Deres ved Kureren, Pr.-Lieutenant Todten, mig tilstillede Skrivelse. Jeg stoler stedse paa Deres samtlige Iver og Kjækhed til at virke alt til Landets Vel; paa de kjække Normænds Iver og Standhaftighed bygger jeg.

20 Februar 1801.

An den General-Major Mansbach, kommandirenden General in Norwegen.

Mein lieber General-Major Mansbach. Ich danke Ihnen für Ihren Eifer und Thätigkeit. Es war in aller Rücksicht die beste Art, wie Sie die Sache organisirt haben, da nun Civil und Militair sich die Hände bieten. Mit dem Courier, Pr.-Lieutenant Todten, erhalten Sie und sämmtliche Herren meine Antwort. Ihre Vorfragen folgen mit meiner Antwort zurück. Folgende Bestimmungen habe ich noch geglaubt beifügen zu müssen:

1) Eine Fregatte von 40 Kanonen und eine Brigg von 18 sollen bald möglichst mit Transportschiffen nach Norwegen gesandt werden. Dadurch werden Sie erhalten die nöthigen Untermontirungs-Stücke. Provisionen für 2000 Mann auf 3 Monate berechnet, sowohl für Christianssand als für Frederiksværn.
2) Monats-Lieutenants, Steuerleute und Matrosen sind beordert sowohl für Frederiksværns Flotille als für die in Frederikstadt stationirten Fahrzeuge.
3) Die Garnisonen von Christianssand, Frederiksværn und Frederikstadt werden gleich bis auf 1200 Mann verstärkt, wenn nicht die Umstände grössere Garnisonen erfordern.
4) Ein Corps von 3000 Mann versammelt sich, sobald Krieg ist oder im Fall, dasz Sie es nöthig finden, bei Laurvig.

5) Was nach den Garnisonen kömmt, erhält Kantonnements-Zulage, was aber marschfertig ist, erhält Feltzulage.
6) Die nöthigen Pferde für die reitende Artillerie werden eingekauft um 4 3 ℔ beritten zu machen.
7) Christianssand wird bald möglichst in Stand gesetzt, doch ohne die Batterien zu desarmiren.

Da ich jetzt die Norwegische Post erhalte und sehe die wieder geschehenen Gewaltthätigkeiten der Engländer, so müszte man suchen, ihnen die Schiffe wieder abzunehmen. Denn da wir noch neutral sind, so müssen wir nie unser Territorium mehr als eine Meile von der Küste rechnen. Ganz der Ihrige

21 Februar 1801[1]).

Til Hr. General-Major Hesselberg, Inspekteur af Infanteriet, Kommandant paa Aggerhus Fæstning og Direkteur for det norske militaire Institut i Christiania[2]).

Paa Deres Skrivelse af 14de dennes har jeg ikke villet undlade herved at give Dem til Gjensvar, at de vigtige Poster, De beklæder, maa være Dem tilstrækkeligt Bevis for, at man sætter den største Tillid til Dem, og naar Defensions-Indretningerne paa den søndenfjældske Kyst ere blevne overdragne til General-Major Mansbach, da er det ikke i nogen Maade sket, fordi man miskjender Deres Nidkjærhed, Duelighed eller militaire Indsigter; tvært imod forbeholder man sig at benytte disse paa anden Maade.

Imidlertid beder jeg Dem være forvisset om, at jeg altid er Deres bevaagne

21 Februar 1801.

Til Kommandanten paa Kronborg, Hr. Oberst Stricker.

Af Deres Skrivelse af 17de Februar ser jeg, at De paa et Søbatteri haver placeret 12-Pds. Kanoner, som jeg ej kan bifalde, uden at det er et blot Flanke-Batteri, som ingen egentlig Virkning kan gjøre paa Skibe. Ligeledes haver De at sætte 18-Pds. Kanoner paa Flag-Batteriet, da det efter mine Tanker er et Batteri, der med svære Kanoner kan virke paa Skibe.

At De mangler Jord, er vist ikke godt, men at demolere Batterierne for at faa Jord, ønsker jeg ikke; derimod tror jeg, at de i Nærheden liggende Bakker kunde afgive den manglende Jord. Endelig ville De tilstille mig Deres Garnisons Styrke og Tjenst-Detail. Deres hengivne

---

[1]) trykt efter Jessens Kopibog. [2]) J. H. Hesselberg, der ogsaa var Inspekteur over Fodfolk i Norge, var Mansbachs Formand i Anciennetetslisterne.

28 Februar 1801.

An den Hrn. General-Major Mansbach, kommandirenden General søndenfjælds.

Mein lieber General-Major v. Mansbach.

Es sollte mir leid sein, wenn Ihre Gesundheit Sie abhalten sollte alles selber zu sehen. Bei Ihrer Vertheilung von Truppen finde ich in Rücksicht auf die Detachements eigentlich nichts zu erinnern; indessen wünsche ich doch, dasz diese Maszregel nicht möge zu weit gehen, denn erstlich schwächt man sich durch Detachements, zweitens verlieren diese auch durch das ewige Einerlei ihre Aufmerksamkeit. Legen Sie lieber nahe an so eine offene Stadt ein Piquet mit ein Paar Feldkanonen, lassen Sie gewisse Zeichen geben, wodurch die nächste National-Kompagnie zur Unterstützung kommen kann; alsdann haben Sie hinlängliche Kraft, wodurch Sie alle kleine Invasionen abhalten können.

Schwere Kanonen aus den Festungen zu nehmen, ist nicht gut; erstlich weil man diese nicht in so einer Menge hat, dasz man sie entbehren kann, zweitens, weil 2 oder 3 Kanonen von verschiedenem Kaliber nicht viel ausrichten können in einem offenen Ort, wo weder Batterien noch nichts von der Gleichen ist.

Dasz alle Städte Gewehre, Kanonen und Garnison verlangen, ist rühmlich, und ich erkenne ihren Eifer, aber dasz Sie alles dieses mit Vorsicht und in Rücksicht auf unseren Behalt erfüllen, dafür ist mir Ihre bekannte Klugheit und Einsicht Bürge.

3 Marts 1801 [1]).

Til Hr. Pr. Lieutenant Oppen.

Jeg har bestandig været lige saa overtydet om de Vanskeligheder, der vilde møde ved at anlægge Korrespondance-Linien igjennem Fyn, som om Deres Indsigter og Duelighed til at overvinde dem. Naar De derfor faar Linien til Fredericia fuldkommen bestemt, ville De saa snart muligt beregne og til mig indberette, hvor mange Telegrafer der vil udfordres til at besætte den hele Linie, for at det deraf flydende kan blive foranstaltet.

Jeg finder det bedst, at Postamtets Telegrafer, for saa vidt de allerede ere færdige, forblive efter den svenske Model, men at de, som af nyt bygges, derimod indrettes i Overensstemmelse med Kyst-Telegraferne. De kunde derfor paa deres Tilbagerejse aftale det fornødne i saa Henseende med Bygmesteren. Da jeg lader et Antal unge Studerende give fornøden Undervisning til at anbringes ved Telegrafien, saa vil der ikke blive Mangel paa duelige Personer hertil.

Deres bevaagne

---

[1]) Jessens Kopibog, Nr. 200.

8 Marts 1801.

Til det Kgl. Generalitets- og Kommissariats-Kollegium.

Da det er saare nødvendigt baade for Generalitetet som og for Rentekammeret at være underrettet om, hvilke Forraad der ere for Armeen nødvendige, saa gjøres følgende Bestemmelser:

I Holsten vil et Korps blive forsamlet, som dog for det første ej sættes paa Feltfod, af 16 Bataillоner, 14 Eskadroner, 4 Batterier Fod-Artilleri, 1 ridende Batteri. Hovedmagasinerne blive i Rendsborg, Glückstadt, Itzeho. Dette sidste Sted bliver i Særdeleshed for Fouragen. Ligeledes maa der være et Fouragemagasin for 4 Eskadroner i Slesvig. Tønning, Frederiksort og Sønderborg maa forsynes med Forraad for én Bataillon. I Glückstadt maa ligeledes forsynes for 2,400 Mand foruden de 600 Mand, som ere bestemte for Flotillen.

Dette Forraad bestemmes indtil Udgangen af Oktober for den fulde Styrke; siden vil formodentligen et Magasin for den halve Styrke være nok. Hvilket herved tilkjendegives Generalitets- og Kommissariats-Kollegium.

7 Marts 1801.

Til General-Major Mansbach, kommanderende General søndenfjælds.

Mein lieber General-Major Mansbach!

Es freuet mich sehr zu sehen, dasz Sie jetzt wieder besser sind. Ihr Verlangen, einen General unter Ihnen zu setzen, könnte sehr nützlich sein, aber da ich noch keinen kenne, dem Ihr Posten anvertraut werden könnte, so kann ich hierin nicht Ihren Wunsch erfüllen und hoffe, dasz Sie sich bald ganz erholen werden, und alsdann wäre diese Verfügung unnöthig. Ich verlasse mich ganz auf Ihre Thätigkeit und Eifer und wünschte ungern dies Geschäft in andern Händen zu haben.

Da Sie jetzt den Bezahlungs-Plan haben, so hoffe ich, dasz dies jeden Mann zufrieden machen wird. Wegen der Reserven in Norwegen werde ich das Nöthige verfügen.

Das für Englische Rechnung in Christianssand auf schwedischen Schiffe befindliche Korn musz man suchen zu kaufen, aber vor Beschlag müszte man so lange als möglich sich hüten. Ich wünsche Ihnen gute Besserung. Ganz der Ihrige

7 Marts 1801.

Til Stiftamtmand, Kammerherre Kaas i Christiania.

Min kjære Stiftamtmand Kaas. Jeg takker Dem meget for Deres Skrivelse, dateret Christiania den 28de Februar[1]). Alt, hvad De tilmelder mig deri, finder i Et og Alt mit Bifald. At Matros-Trans-

[1]) Findes ikke i Arkivet.

porterne for de sidste Distrikter standsede, hidrørte alene fra Obristlieutenant Holsts Forsigtighed; imidlertid er han nu underrettet, at de maa gaa, som de øvrige af deres Landsmænd, gjennem Sverig, og i Gaar erholdt jeg Tilladelse at lade transportere 100 ad Gangen i Steden for 60, hvilke hidtil kom daglig. General-Major Mansbachs Sygdom er beklagelig, især i dette Øjeblik, men da han nu er i Bedring, er jeg kommen ud af en stor Forlegenhed, thi at sætte en en second ved ham vil i alle Henseender være vanskeligt. De Skibe, som ere tagne i vore Havne og som vare svenske[1]). Dette er i Førstningen bleven anset paa en for os ubehagelig Maade, hvilket De ved Deres Klogskab haver tilintetgjort, hvorfor De herved modtage min Tak. Deres hengivne

[1]) Eftersætningen mangler i Kopibogen.

Brevvexling
mellem
Kronprins Frederik og Generalmajor A. L. Moltke
i Januar—Marts 1801.

Fra Moltke til Kronprinsen.

Aalborg d. 19 Januar 1801.

Deres Kongelige Højheds naadigste Brev af 10de Januar[1]) haver jeg tillige med Dokumenterne af den i 1795 holdte Kyst-Defensions-Kommission i dybeste Underdanighed modtaget den 14de, og efter at have ud af disse uddraget, hvad som kunde anvendes ved den Kommando, Deres Kongelige Højhed naadigst vil anbetro mig, saa følger Dokumenterne herved tilbage. Disse benævner endnu et Arbejde og formodentlig Tegning, som skal være gjort angaaende Fladstrand, ligeledes en Plan om Hals's bedre Anlæg og Istandsættelse; naar disse tvende Planer endnu maatte meddeles mig, saa kunde der formodentligen ogsaa deraf drages god Nytte.

Kapitajn Wulff[2]) er ankommen hertil den 17de og haver i Gaar raadført sig med mig angaaende den ham givne Ordre. Resultatet af vores Samtale indsendes i Dag af ham til Admiralitetet. Da min Ordre ikke tilholder at gjøre nogen Rapport, saa tillader jeg mig ikke her at berøre noget desangaaende; alene Vigtigheden af Fladstrand holder jeg for min Pligt atter at nævne efter min inderste Overbevisning.

Maatte dog Forsynet lade Deres Kongelige Højhed høste alle de mest forønskelige Frugter af den sluttede Konvention og af al den forudseende og beskyttende Omhu, hvormed De betrygger den Dem anbetroede Folkeslægt, og skulde dertil udfordres Nødvendigheden at afværge fjendtligt Anfald, da haaber jeg sikkert, at de Danske vil vise sig Dem værdige. Men, naadigste Herre, naar en saa stor Gjenstand som Jyllands Defension, en Strækning af 44 Mile, skal naadigst anbetros mig, saa er det min Pligt ogsaa underdanigst at bede, at vedkommende maatte befales paa det virksomste at fremskynde de dertil fornødne Midlers Iværksættelse, og dette — kan det vel finde Sted

---

[1]) Dette kjendes ikke. [2]) Enroleringschefen i østjydske Distrikt, nævnt S. 58.

nu mellem de uhyre Details, som Statens andre endnu langt vigtigere Dele udfordrer, uden at der gives mig en tilstrækkelig udvidet Ordre for at kunne hensigtsmæssigen sætte denne store Provinses Kræfter i saadan sammenstemmende Bevægelse, at den almindelige Sikkerhed derved som snarest kan betrygges? Naar Defensions-Værket tages under ét i sin hele Sammenhæng med Hensyn til de Angreb, som kan forventes, og i alle sine Details, og derefter under ét forlanges, hvad som uomgængelig dertil udfordres, saa kan uden Tvivl med Tidens og Kræfternes meget store Besparelse kraftigen udrettes meget. Land-Værnet vil sikkert udgjøre en meget vigtig Del af Forsvarsmidlerne, og dette skal indrettes. Var det vel at tiltro mig for meget, naar jeg troede, ved mine mange Aars Leven og Væren her i Provinsen og formedelst mine Beskæftigelser med de Nationale, at have vundet nogen Kundskab i dette Fag og en Grad af god Tro hos Embedsmændene og Almuen i Kjøbstæderne og paa Landet, som kunde gavnligen virke i dette Øjeblik? Jeg bør tro, at naar Deres Kongelige Højhed befalede tvende kyndige Mænd, som General-Krigskommissairerne Hasler og Driberg[1]), at træde personlig sammen med mig og Præsidenten i det danske Kancelli, saa vilde otte Dage være tilstrækkelige for at sætte denne Sag paa Fode og i samme Tid alle Grundlag til Jyllands Defension, og saaledes udrustet skulde jeg med Liv og Sjæl anvende, hvad Kraft jeg endnu kunde samle, for at opfylde de Pligter, Deres Kongelige Højhed vilde paalægge mig, og blidt vilde det være for mig en Gang i mit Liv at kunne give nyttig Prøve paa den Troskab og varme og uindskrænkede Hengivenhed, hvori jeg er stolt paa ikke at overgaas af nogen, og hvormed jeg i dybeste Underdanighed forbliver Deres Kongelige Højheds underdanigste og lydigste Tjenere og tro Arve-Undersaat A. L. Moltke.

Fra Samme til Samme.

Aalborg d. 29 Januar 1801.

Naadigste Kronprins!

Deres Kongelige Højheds naadigste Brev af 24de hujus[2]) lader mig forvente med næste Post min Instruktion, hvorledes Jyllands Defension skal iværksættes. Maaske jeg burde altsaa ikke fordriste mig til forinden at henvende mig til Dem, naadigste Herre; men Frygten: at forsømme noget af min Pligt, overvejer enhver Tvivl, og jeg vover underdanigst at forestille:

a) at da min Nærværelse vil ved Indretningen af Defensionsvæsenet behøves paa mange Steder i Landet, saa vil det udfordres, for at forekomme alt Ophold, at jeg bekommer et staaende Vognpas paa ubestemt Befordring, som gjælder hele Jylland igjennem,

[1]) C. A. W. Driberg, Kammerherre, overordnet General-Krigskommissair i Danmark. [2]) haves ikke i Arkivet, men Indholdet vil man for en Del kunne slutte sig til af Kronprinsens Side 71 trykte Skrivelse af samme Dag til Kollegiet.

saa vel i Kjøbstæderne som paa Landet, thi naar Kjøbstæderne (til hvis Bedste Anstalterne fortrinsvis gjøres) ikke ere pligtige, saa er Ophold uundgaaeligt,

b) at det vel var nyttigt, naar den Ingenieur-Officer, som skal tilsendes mig, mødtes med mig i Fredericia, thi saa spildtes aldeles ingen Tid, og han kunde, naar vi havde fuldendt Turen, opholde sig her i Egnen, hvor det meste bliver at gjøre. Om han blev medgivet de af Defensions-Kommissionen i Aaret 1796 indgivne Planer og Tegninger saa vel om det lokale som Værkernes Anlæg fra Fladstrand til Æbeltoft, saa vilde det meget lette Arbejdet, hvilket ogsaa var Tilfældet, om der fandtes slige Tegninger eller Planer angaaende Kysten fra Æbeltoft til Fredericia.

c) at det maatte være tilladt at tage af de 3 i Jylland liggende Infanteri-Regimenter Officerer (maaske ogsaa af Kavaleriet), som vare tjenlige til dels at assistere Ingenieur-Officererne ved Skansernes og Batteriernes Anlæg, dels at optage nøje Situationskort, og at disse Officerer blev tillagt Diætpenge eller et Gratiale efter Omstændighederne, hvilket vel kunde betynge Regimentskasserne,

d) om det var overensstemmende med Deres Kongelige Højheds Hensigter, naar jeg benyttede mig af den Tillid, som jeg tør haabe at nyde i nogle Kjøbstæder, for at stemme Borgerskabet til at paatage sig en Del af Udgifterne til de fornødne Defensions-Anlæg, især Skyts, Prammene, Tømmeret til Batterierne, nogle Artilleristers Lønning og Undervisning, frivillige Skarpskyttekorpsers Oprettelse &c. &c. &c., thi af Borger-Kompagnierne venter jeg — jeg tilstaar det — saare lidt. Det forstaar sig, at jeg ikke indgriber i nogen Embedsmands Sag, da deres Venskab er mig alt for vigtigt for at kunne vel udføre det, som Deres Kongelige Højhed naadigst agter at anbetro mig. Jeg tør sige, at de Pramme ved Randers og Horsens, hvorom der er blevet indberettet, ikke vil svare til Hensigten, men naar man ikkun faar de fornødne Oprids og Tegninger og maaske en Skibstømmermand paa hvert Sted, saa gaar det nok an at bygge dem af ny.

e) Da der slet ingen stukne Kort haves over den vestlige Del af Jylland, saa var det at ønske, at der maatte udleveres nogle tegnede, enten ud af Arkiverne eller og af Videnskabernes Selskab, som haver dem, og af hvilket Obermarskalk Hauch er Medlem.

f) Da Deres Kongelige Højhed agter at lade mig befale, at jeg skal henvende mig til Dem selv i alt Jyllands Defension angaaende, en Lykke, som jeg i højeste Grad paaskjønner, saa udbeder jeg mig underdanigst naadig Befaling, om jeg tør indsende mine Forespørgsler in duplo, hvormed jeg gjør her Begyndelse, da Duplikatet kunde tjene til de derpaa faldende Ordres.

Dokumenterne fra Defensions-Kommissionen vil være ankomne den 26de med Kjøre-Posten. Da jeg haver vedliggende Detail[1]) færdig, saa haaber jeg ikke at fejle ved underdanigst at fremsende den. Endelig bør jeg ikke skjule, at min Trang til at nedlægge min underdanigste og varmeste Taksigelse for det min Søn saa naadigen givne Kompagni haver maaske noget fremskyndet denne min underdanigste Skrivelse. Maatte den i Naade optages af Deres Kongelige Højhed fra Deres underdanigste og lydigste Tjenere og tro Undersaat

A. L. Moltke.

Fra Samme til Samme.

Aalborg d. 2 Februar 1801.

Deres Kongelige Højhed!

Med Posten i Gaar haver jeg modtaget Ordre fra Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet af 27de f. M., hvorved mig tilkjendegives, at Defensionen af Jyllands Kyster vil blive henlagt under min Kommando, samt at Major von Czernichow eller en anden Ingenieurofficer skal overlægge med mig og efter min nærmere Ordre udføre de Anlæg. som i bemeldte Brev ere navngivne. Deriblandt findes ikke Anlægene ved Hurup, Norsminde og Æbeltoft, ej heller det, som eragtes fornødent paa Vestsiden af Landet; af de flydende Batterier er alene de ved Randers Fjord benævnte, men der tales om intet sligt ved Limfjorden, Aarhus, Horsens Fjord eller paa Vestkanten. Dette underdanigst at indberette til Deres Kongelige Højhed haver jeg anset for min Pligt, da jeg er uvis, om dette ganske eller til Dels er den Instrux, som jeg i Følge Deres Kong. Højheds Befaling af 24de Januar skulde forvente i Gaar fra Dem, naadigste Herre. Ordren, i alt at henvende mig til Deres Kongelige Højhed, er ikke heller given mig endnu. Jeg lader altsaa med Dagsposten afgaa den anden Del af min Udarbejdning om Kystdefensionen til Generalitetet, til hvem den første Del blev afsendt den 26de[2]). Naar begge forelægges Deres Kongelige Højhed, saa ønsker jeg højligen, at Grundene, som jeg anfører for hver opgiven Defensions Anlæg og Troppernes Fordeling, maatte fortjene til Dels naadigst Bifald; men særdeles ønsker jeg, at Deres Kongelige Højhed vil anse det som Opfyldelsen af en tro Undersaats Pligt, naar jeg endog, efter at De, naadigste Herre, haver tilkjendegivet mig, at mange andre haver bedømt Fladstrand anderledes

---

[1]) En Opgivelse af, hvad Moltke ansaa nødvendigt for Nørrejylland, for at det kunde komme i Forsvarsstand. Foruden Fredericia ønskede Moltke følgende Punkter forsynede med Skanser eller Batterier: Vejle Fjord, Horsens Fjord, Nors Minde, Aarhus, Grenaa, Æbeltoft, Udby s. for Randers Fjord, et Punkt n. for Randers Fjord, Mariager Fjord, Hurup Strand, et Punkt s. for Limfjorden, Hals, Sæby, Fladstrand samt et Punkt paa Vestkysten af Jylland. To andre Punkter vare nævnede med, nemlig Vaarsaa og Gjeraa, men Befæstninger der ansaas undværlige. I alt foreslog han anlagt 8 Skanser og 10 Batterier med 76 Kanoner, hvortil ønskedes føjet 6 Stykpramme med 42 Stykker svært Skyts samt 6 Krydsere, hver paa 6 til 12 Kanoner. [2]) Disse vidtløftige Aktstykker findes i den Højstbefalendes Arkiv.

end jeg, endnu vover mig til herved at indsende de Oplysninger, som jeg haver indhentet angaaende bemeldte Red, tillige med de Slutninger, jeg drager derudaf. Oplysningerne ere fra en lyst tænkende og i denne Sag meget kyndig Mand, Kommissair Uebersax. Det Tilbud, han gjør, paa egen Bekostning at anlægge en Bro af Sten til de fornødne Ind- og Udskibninger imod at nyde en Indtægt af det, som der blev ladet, synes at fortjene al Opmærksomhed.

Jeg er altsaa i alle Henseender i Forventning for uden Tidsspilde at kunne skride til Udførelsen, og deri frygter jeg intet i Verden uden de mødende Ophold, og disse kan vel alene hæves ved en tilstrækkelig Autoritet og Indflydelse. Jeg vover underdanigst at lægge herved en Afskrift af den Ordre, hvorved Deres Kongelige Højhed satte mig i Aaret 1788 i Stand til i mindre end 14 Dage at udrette hel meget[1]), og uden en lignende Ordre indser jeg ikke, hvorledes Anlægene vil kunne fuldbyrdes med den fornødne Skynding; men naar jeg bekom den med Hensyn til Kyst-Defensionen i sit hele Omfang, og de fornødne Betalinger ligeledes blev autoriseret paa min Anvisning, saa tør jeg love at udrette med Økonomi, Virksomhed og efter Omstændighederne med al mulig Lempe det mig paalagte. Mit brændende Ønske, at blive værdig Deres Kongelige Højheds naadigste Bifald, er i det mindste Borgen for alt, hvad min allerbedste Vilje ved indskrænkede Evner nogenlunde formaar.

Underdanigst A. L. Moltke.

Fra Samme til Samme.

Aalborg d. 5 Februar 1801.

Deres Kongelige Højheds naadigste Befaling af 31te Januar, at Kommandoen over den jyske Kysts Defension mig er anbetroet, og Højstsammes Instruktion[2]), hvorefter jeg haver at rette mig, haver jeg i Gaar den 4de hujus imodtaget til pligtskyldigst Efterlevelse, og for saa vidt den Ordre, som jeg erholdt med forrige Post fra Generalitetet var enslydende, saa refererer jeg mig underdanigst til min under 2den hujus til Deres Kongelige Højhed indsendte ydmygeste Rapport og Forestilling desangaaende samt min under 26de Januar og 2den Februar til Generalitetet indsendte detaillerede Defensionsplan. Jeg oppebier med Begjærlighed Øjeblikket, da Deres Kongelige Højheds Befaling sætter den mig anbetroede Kommando i Virksomhed, og

[1]) Denne Afskrift findes ikke længere ved Moltkes Skrivelse. I 1788 byggedes der flere Kystskanser i Jylland, saaledes en ved Aarhus Havn, der rejstes af en Artilleri-Underofficer, som i den Anledning ankom fra Kjøbenhavn. Der ankom ogsaa Kanoner fra Kjøbenhavn, og ved Aalborg sammendroges der i Følge Befaling fra Kronprinsen til Moltke et Korps, bestaaende af de jyske Dragoner og slesvigske Ryttere samt af det aalborgske og det viborgske Inf.-Regiment. Se i øvrigt Otto Vaupell: „Den dansk-norske Hærs Historie". 2den Del (Kjøbenh. 1876), Side 244. [2]) haves ikke i Arkivet.

vedkommende anvises at udrette det, som Udførelsen af denne Kommando udfordrer. Denne min Uro er des større, da man intet hører uden om de mange bevæbnede engelske Fartøjer, som skal være i Farvandene, formodentlig uden Grund.

Angaaende Defensionen paa Vestkanten af Landet vover jeg underdanigst at forestille, at om Nyminde kunde betrygges alene ved nogle Feltstykker, saa skal derimod Hjerting Havn være des mere betydelig, og en Insulte endog paa denne langt bortliggende Kant af Landet var altid smertelig og kunde forekommes ved den dog ikke betydelige Foranstaltning af en Skanse paa 4 Kanoner og nogle regulaire Tropper efter mit underdanigste Forslag. Foruden disse frygter jeg, at Land-Værnet især i Førstningen vil mangle Fasthed. I dybeste Underdanighed A. L. Moltke.

Fra Kronprinsen til Moltke.

Kjøbenhavn d. 10 Februar 1801.

Til Hr. Generalmajor Moltke.

Min kjære Generalmajor Moltke! At der paa nærværende Tid skulde være Krydsere i Nordsøen, tror jeg ikke. Imidlertid synes Øjeblikket at fordre, at Regimenterne formeligen blive underlagt Deres Kommando, hvilket er foranstaltet.

Hvad Vestkanten af Jylland betræffer, da maa jeg ganske henholde mig til, hvad jeg i mit sidste Brev haver tilmeldet Dem.

Den foreslagne Ordonnanslinie[1]) er ganske efter mit Ønske anlagt.

Kyst-Signalerne vil særdeles for Landeværnerne blive fornødne, da man ved Hjælp af disse kan forstærke Strandvagterne eller samle Landeværnerne til med forenet Kraft at forjage Fjenden.

At De tager Deres Standkvarter i Randers, finder jeg meget passende.

Ligeledes bifalder jeg Deres Forslag til at bruge Strandingskommissair Uebersax til at erfare alt, hvad der maatte lade sig se ved Fladstrand og i dette Farvand.

Endnu have vi ingen Krydsere ude, hvilket hidrører dels af Mangel paa Matroser, da de faa, vi endnu have, bruges til Flaadens Ekvipering, dels er her megen Is endnu.

Alle Rapporter gaa til mig; skulde en engelsk Flaade lade sig se, da er Sagen saa interessant, at enhver kan ønske at vide det, og i dette Tilfælde bør De rapportere det til den kommanderende General i Hertugdømmerne.

---

[1]) Herfra er Brevet en Besvarelse af nogle Spørgsmaal, som Moltke den 5te Februar, altsaa samtidigt med forrige Brev, paa brudt Papir in duplo rettede til Kronprinsen, affattede i 7 Punkter. Den omtalte Ordonnanslinie var en Rytterrelaislinie mellem Fladstrand og Fredericia, bestaaende af 12 Stationer, paa hver af hvilke fandtes 4 Heste, hvoraf en stedse opsadlet. I Fredericia sluttede den sig til de under Bygning værende Telegraflinier (se S. 76).

Da alle Frifolkene ere indkaldte, vil Nødvendigheden fordre, at samtlige Officerer indkaldes.

I Henseende til de skarpe Patroner haver jeg igjennem Generalitetet foranstaltet det fornødne.

E. Skr. Major Czernikow beordrer De snarest muligt tillige med en anden Officer af Deres Korps at afgaa til Samsø for der at lade opkaste Batterier saa vel ved Kyholms Sund som Havn. Her kan alle Koffardimænd samle sig, som fra Jylland vil til Kjøbenhavn eller passere Bælterne, og de under Konvoj gaa hen, hvor det skal være. Naar Major Czernikow har anvist Punkterne, kan han rejse til Jylland, og Arbejdet fuldføres af den Officer, De haver medsendt.

Fra Moltke til Kronprinsen.

Aalborg d. 9 Februar 1801.

Deres Kongelige Højhed meldes underdanigst, at i dette Øjeblik, den 9de Februar Kl. 6 om Aftenen, skrives mig fra Fladstrand ved Kommissair Uebersax følgende under Gaars Datum, den 8de: I dette Øjeblik — Kl. er 11 Slæt Formiddag — ankom Skipper Jens Lisbjerg jun. heraf Byen med sin liden Jagt fra Laurkullen; han beretter, at i Fredags har en engelsk Fregat dels i Nordsøen og dels i Havnen ved Østerrisør taget 6 norske Koffardiskibe, som alle ligge i sidstmeldte Østerrisør. Formodentlig vil Rapporten fra Norge nærmere oplyse denne Efterretning.

Jeg erfarer, at Ammunitionen ikke er flyttet fra Fladstrand til Kjøbenhavn, omendskjønt Generalitets-Ordre syntes at give det tilkjende. Naar Posten i Overmorgen ikke bringer mig anden Befaling, saa vover jeg at lade Regimentets Ammunition komme hertil, og 3 gamle Rapperter, som ogsaa endnu skal være der, gaar til Hals. Nu, da det er Frostvejr, saa kunde dog de 3 Stykker monteres; man haver ét Ladetøj; jeg vil saa lade gjøre et Par til, mens maaske at nærmere Ordres giver mig min Virkekreds. Kapitajn Stub[1]) kom her i Løverdags og er nu i Fladstrand; af Ingenieur-Officerer haver jeg intet hørt. Underdanigst A. L. Moltke.

Fra Samme til Samme.

Aalborg d. 12 Februar 1801.

Underdanigst Rapport.

Deres Kongelige Højhed meldes underdanigst, at Kapitajn Stub, efter at have konfereret med mig om de Gjenstande af Kystdefensionen,

---

[1]) Den 19de Januar befalede Admiralitetskollegiet Kapitajn O. F. Stub at afrejse til Søstæderne paa den jyske Kyst for, „at overveje, optegne og til Kollegiet indberette, hvad han maatte finde at være tjenligt til Kysternes Defension af Sejlfartøjer til Krydsere“. Kapitajnen anmodedes om at raadføre sig med Generalmajor Moltke, og han gjordes bekjendt med de Ordrer, der vare givne de jyske Enroleringschefer. Samme Dag, den 19de Januar, skrev Kollegiet nemlig om Vestkystens Defension til Chefen for Vestjyllands Enroleringsdistrikt, Kommandeurkapitajn D. C. Bagge i Hjerting.

som kan falde ind under vores fælles Overvejelse, rejste den 9de til Fladstrand og Hals og er kommen tilbage i Gaar sildig, og da Major Czernichow ankom paa samme Tid, saa har jeg imodtaget begges Formeninger i Dag, hvoraf Resultatet, som afgaar med Mandagsposten fra Kapitajn Stub til Admiralitetet, vil uden Tvivl fra denne Side blive forelagt Deres Kongelige Højhed og synes at frembyde Bestyrkelse af de Grunde, jeg har anført for Fladstrands Istandsættelse, samt angiver nogle Details desangaaende; ligeledes om den foreslaaede Skanse ved Norsminde, hvorimod vi ere overenskommen, at Skansen ved Hurup kunde spares, naar i dens Sted Batteriet paa den søndre Side af Limfjorden blev sluttet [1]) eller en Skanse.

Major Czernichow gaar i Morgen til Hals til nøjere Undersøgelse, og jeg følger i Overmorgen, hvorved da alting skal blive bestemt og præpareret efter min Instruktion, indtil jeg ved nærmere højeste Befaling faar de fornødne Midler til Udførelsen. Jeg er overenskommen med Major Czernichow, at da hans Ophold dog vil være mest nødvendigt i denne Egn, saa vil vi begynde med at se de sydlige Dele, især Fredericia, og jeg tager den 16de Turen over Viborg til Ringkjøbing og Varde for at gjøre mig det lokale bekjendt, og rejser jeg saaledes, at de Befalinger, der maatte være adresserede til mig med Posten, som afgaar den 14de og 17de fra Kjøbenhavn, træffer mig i Vejle, og jeg altsaa kan besvare dem uden Tidsspilde, hvorefter Major Czernikow og Kapitajn Stub møder mig den 21de i Fredericia, efter at have med fælles Overlæg set den østre Kyst, da vi bestemmer i Fredericia, hvad som mig er paalagt at udføre. Jeg gjør derpaa Turen med Major Czernichow langs Kysten, ser alle Punkter og efter vores Tilbagekomst ved Aalborg iværksættes her i Egnen, hvad som bør. Ordrerne af 21de [2]) træffer mig i Aarhus, de af 24de i Randers og de af 28de i Aalborg.

Naar Land-Værnet bliver sat paa Fode, saaledes som Deres Kongelige Højhed naadigst giver mig tilkjende, saa vil Vestkysten uden Tvivl kunne undvære andet Forsvar, især naar det har Artilleri og modige Anførere. Meget anselige Jordegods-Ejere har allerede ytret til mig Ønsket at blive ansat her i Egnen ved Land-Værnet. Da ikkun 5 Batailloner er bestemte til den østlige Kysts Defension, saa vil den imellem Randers og Aarhus bestemte Reserve falde bort.

Underdanigst A. L. Moltke.

Fra Samme til Samme.

Aalborg d. 16 Februar 1801.

Underdanigst Rapport.

I Dag kommer jeg tilbage fra Hals, hvor jeg har taget med Major v. Czernichow alle Bestemmelser for at udføre Deres Kongelige Højheds Befalinger denne Plads angaaende. Vi finde begge, at, foruden de øvrige Artikler, det vilde være nødvendigt at forsyne Pladsen

---

[1]) ɔ: lukket. [2]) Posten gik dengang kun nogle Gange om Ugen.

med en Palissadering som til Feltforskansning, hvortil 2500 Stk. vilde udfordres. Dette anses des mere nødvendigt for at værne imod en coup de main, da Gravene paa mange Steder kan let vades igjennem og Opmudring vil medtage en hel Del Tid, omendskjønt den dog maa fuldføres saa snart gjørlig. En Barakke af Tømmer og Fjæl til circa 130 Mand er en anden Hovedfornødenhed. Til alt er nu Tingene saaledes præpareret, at saa snart Deres Kongelige Højheds naadigste Befaling indløber til mig, hvorved jeg bemyndiges til Udførelsen og bliver forsynet med de behøvende Pengemidler, saa kan Hals Skanse med Flanker og Batteriet paa søndre Side af Limfjorden i 3 Uger være fuldfærdig. Denne Befaling venter jeg da underdanigst og med Længsel. Naar jeg haver været i Fredericia, saa kan min fuldstændige Rapport om alting underdanigst indsendes. Fandt Deres Kongelige Højhed for godt maaske at lade stille en vis Summa, c. 10 à 12,000 Rdl., til min Disposition, saa vilde alting meget fremmes.

Major v. Czernichow gaar i Følge højeste Befaling til Samsø, saa snart Isen tillader det. Han ønsker overmaade at faa Kortet over Kyholm Sund, tegnet af Kapitajn Stub, hvorpaa Defensionen grunder sig. Jeg maa altsaa underdanigst paa hans Vegne bede om samme, som og om de Tegninger, der er gjort om Anlægene, hvorved Arbejdet vilde lettes en Del for ham. Jeg har kommanderet Kapitajn v. Tidemann[1]) at gaa med ham til Samsø. Men, naadigste Herre, dette er ogsaa den eneste Officer, jeg kjender i de jyske Regimenter, som har de Kundskaber, hvorved Major Czernichow kunde understøttes. Naar det nu tages i naadigst Betragtning, hvad der skal gjøres i Fredericia, ved Horsens og Randers Fjord, ved Hals og — jeg tør med Sikkerhed forvente det — ogsaa Fladstrand som det først exponerede Punkt, saa tror jeg vist, at Nødvendigheden vil blive indlysende, at endnu en Ingenieur gives Major Czernichow til Hjælp, hvorom jeg altsaa underdanigst tør bede.

Ved Hals behøves uomgængelig et Brohoved som det, der blev bygget og afbrudt Anno 1788, for at kunne udskibe svære Kanoner. Stiftamtmand Pentz staar derom i Korrespondance med Rentekammeret; men Sagen er pressant, og Deres Kongelige Højheds Befaling vil udfordres for at undgaa Ophold, som kunde være saare skadelig. Jeg kan end videre ikke undgaa underdanigst at berette, omendskjønt det ikke er saa lige i mit Fag, at det befindes rent umuligt at skaffe en saadan Flaade, som det Kongelige Admiralitet haver skrevet om til Kammerherre Pentz og Kapitajn Wulf[2]). Tømmeret dertil var ikke at finde i hele Jylland samlet. En ordentlig bygget Stykpram findes ikke heller Udveje til, men Kapitajn Stub har fundet her en saakaldet 3mastet Hukkert paa 102 Læst, som kunde blive et Blokskib til 6 à 8 Stk. 18-Pds. Kanoner. Dette synes ogsaa at være det nærmeste, mindst kostbare og mest brugbare Batteri, der kunde

---

[1]) N Tidemann ved 1ste jyske Regiment i Aarhus. [2]) Admiralitetet havde anbefalet Tømmerflaader af en egen opgiven Konstruktion som passende til Defensionsfartøjer. Kammerherre Pentz var Stiftamtmand i Aalborg.

ønskes, og Arbejdet derpaa kunde strax begyndes. Blev dette Parti forenet med Defensions-Kommandoen, saa kunde det bedrives under ét. Jeg frygter saa meget Forsinkelse.

Endnu haver jeg ikkun taget én Adjudant, men nogle Officerer ere kommanderede til Kortoptagelse; ogsaa Kapitajn Tidemann bliver det, og forventer jeg underdanigst Ordre om Tillæget, som maatte tilstaas dem.

I Morgen tidlig tiltræder jeg min Rejse i Følge af, hvad jeg underdanigst haver berettet med forrige Post.

Underdanigst A. L. Moltke.

Fra Kronprinsen til Moltke.

Kjøbenhavn d. 21 Februar 1801.

Til Generalmajor Moltke, kommanderende General i Nørrejylland.

Af Deres Rapport ser jeg, at en Hoben Ting fejler ved Hals Skanse. Dette maa De ufortøvet lade iværksætte. Broen ved Hals bliver af Rentekammeret istandsat. En Anvisning paa 10,000 Rdl. vil igjennem det Kgl. Generalitet blive udstedt. At Sø-Defensionen i det Hele underlægges Dem, finder jeg intet at erindre imod. Samtlige Officerer, som kommanderes til Kortoptagelse, betales daglig 1 Rdl.

Major Czernikow kan ej erholde en Officer af Ingenieurkorpset til Hjælp; det vil derfor være bedst, at Kapitajn Tidemann gaar Majoren til Haande. Hermed følger et Forslag fra Amtmand Ferslev[1]), som nu ikke i Henseende til hans Anførsel er passende, men dog vidner om hans gode Hensigt. Deres hengivne

P. S. Da Tidemanns Arbejde er vigtigt, kunde han loves foruden sine Diætpenge en klækkelig Douceur, naar hans Arbejde var hastigt fuldført.

Fra Moltke til Kronprinsen.

Aarhus d. 26 Februar 1801.

Underdanigst Rapport.

For Deres Kongelige Højhed nedlægges herformedelst underdanigst Udarbejdningen over Defensionsanlægene langs med Kysten fra Fredericia til Hals, grundet paa Deres Kongelige Højheds mig naadigst under 31te Januar givne Instruktion. Ønsket, rigtigst at bevirke deres Udførelse og altsaa Kystens og Landets Forsvar mod de Angreb, som i dette Øjeblik kunde forudsættes, haver derved vejledet mig med Anvendelse af Major v. Czernichows og Kapitajn Stubs Kundskaber, hver i sit Fag.

G r u n d e n e t i l d e f o r e s l a a e d e D e f e n s i o n s a n l æ g. Jeg tager an, at ingen fjendtlig egentlig Landgang kan formodes paa de

[1]) Rimeligvis det Side 42 under Nr. 155 omtalte.

jyske Kyster, men alene Forsøg at sætte Landet i Kontribution og især at skaffe sig Provisioner for Flaaden, maaske endnu Hensigten at trænge igjennem det lille Bælt og altsaa afskære Kommunikationen mellem Jylland og Øerne, og endelig Hensigten om mulig at forskaffe sig en Havn eller Tilflugtssted. Nogle Fregatter og lette Fartøjer, saaledes armerede, som Deres Kongelige Højhed naadigst haver tilskrevet mig, understøttet af et forholdsmæssigt Antal Landtropper, maaske en 8 til 1200 Mand, dette synes at være den Magt, som Fjenden kunde med Fordel anvende for at opnaa de formeldte Øjemed, og paa intet mere end slige lette Angreb er da de Anlæg kalkulerede, som underdanigst forelægges. Dermed er kombineret det Antal og den Kvalitet af regulaire Tropper, som er anviste til min Kommando, og det Landeværn, som forventes organiseret til Beskyttelse for Landets enkelte Dele. Vare de fjendtlige Hensigter af større Omfang og deres Angreb altsaa understøttet af større Magt, saa vilde Kystdefensionen ikke længere staa i Forhold dermed, og man maatte koncentrere sig saa meget som muligt og søge igjen at fordrive Fjenden med den samlede Magt af regulaire Tropper og Landeværn.

Af ovenmeldte som formodentlig antagne fjendtlige Hensigt, anvendt paa Jyllands østlige Kysts Udstrækning, som med sine Udbugtninger andrager circa 55 Mile, og paa deres naturlige Beskaffenhed, følger, at Fjenden, saa længe han ikke fordrives ud af Søen, kan holde det hele Land i bestandig Opmærksomhed og nødsager den til Forsvar bestemte regulaire Landmagt at fordele sig, dog saaledes, at den i en kort Tid, som om muligt ikke maatte være over 24 Timer, kan komme det Punkt til Hjælp, som Fjenden angriber. Disse Punkter er da især de Hovedindgange til Landet fra Søen, nemlig Limfjorden, Randers Fjord, Aarhus, Horsens Fjord og Fredericia (Fladstrand og Norsminde er her ikke beregnet).

De Anlæg altsaa, som skal forsvare disse Indgange, bør være saaledes anlagte, at de ikke løber Fare at blive borttaget ved en coup de main. Vilde man paastaa, at det ikke er sandsynligt, at Fjenden bringer end ikke den liden Landmagt af tusend Mand, og at altsaa de Omkostninger, som Anlægene vil koste for at svare til dette Øjemed, kunde spares, saa kunde man i alt Fald lade den mindre eller større Sandsynlighed henstaa ved sit Værd, men at lade det komme an derpaa alene for at spare nogle faa tusende Rigsdaler, naar der handles om en stor Provinses Velfærd, dette vilde uden Tvivl være Grund til vigtig Bebrejdelse imod mig.

Randers og Horsens Fjord. Grenaa. Det er altsaa paa disse Grunde, at det dominerende Batteri saa vel ved Randers Fjord som ved Horsens Fjord er beregnet til en god Skanse, med inclinerede Stormpæle, spanske Ryttere og, hvad videre Forsvar Tiden tillader, samt et Vagthus, der er indrettet til en god Resistance imod ethvert Angreb, som sker uden Artilleri. Blev et af disse dominerende Batterier overrumplet, saa var al øvrig Defension af det Indløb, som beherskes af samme, forgjæves, hvilket især gjælder om den vigtige Havn, der befindes bag Hundshage ved Horsens Fjord. Paa lige

Maade ønsker jeg Batteriet ved Grenaa bedækket som en point d'appui, der kunde forhindre Fjenden saa let at trænge frem fra den Side af Kolind Sund, og ligeledes Batteriet ved Norsminde, naar denne Havns Defension approberes.

Hals. Jeg berører intet videre om Hals, da Forslaget derom allerede er naadigst approberet[1]).

Norsminde. Angaaende Norsminde, da samme ikke findes i Deres Kongelige Højheds mig givne Instruktion, saa vil det komme an derpaa, om de Grunde, som Søkapitajnerne v. Wulf og v. Stub har anført for denne liden, men saa meget vel beliggende og gode Havns Maintien, vil finde naadigst Bifald. Blev den ikke forsvaret, saa paastaas, at en fjendtlig Fregat sikkert kunde ligge der i Hjærtet af det bedste Land, men naar den defenderes, saa kunde den give Beskyttelse til Landets egne Skibe og favorisere Kommunikationen med Sjælland end bedre end Aarhus. Herom altsaa forventes naadigste Resolution.

Aarhus. Hvad Aarhus angaar, saa forsikrer man, at endog Krigsskibe kan ligge der paa Kanonskud nær; imod slig Overmagt haver da denne By intet Middel. Men for dog at kunne opholde nogenledes nogle Fregatter, saa er det angivne Antal af Batteristykker aldeles nødvendigt og rettere for lidet end for stort, da i Mangel deraf ingen Landmagt kan beskytte Aarhus fra at maatte adlyde Fjendens Forlangende eller løbe Fare at blive opbrændt. Formedelst det lige paa Havnen staaende Hav tror Kapitajn v. Stub ikke, at noget flydende Batteri, være sig Pramme eller Blokskibe, kunde være af synderlig Nytte, som ved det Kongelige Admiralitet uden Tvivl bedst vil bedømmes.

Fredericia. Jeg kommer nu til Fredericia, hvorved jeg først maa anmærke, at der nu for Tiden egentlig aldeles intet Søbatteri existerer, thi det saakaldte Kastel med dets høje Volde kan ikke kaldes saaledes, saasom det ikke kan gjøre Skibene uden saare ubetydelig Skade; men, naar ogsaa et virkeligt Søbatteri bliver anlagt, saa kunde fjendtlige Skibe alligevel uden Hinder gaa paa den fynske Side, da den mindste Distance mellem begge Landene er 2700 Skridt. Deraf følger altsaa den uomgængelige Nødvendighed af et Batteri paa den fynske Side, og naar alligevel fjendtlige Skibe forsøgte at forcere igjennem Farten, saa behøves der endnu nødvendigt et Batteri for den sydligste Bastion af Fæstningen, som kunde beskyde skibslangs. Desuden vilde et sejlende fjendtligt Fartøj holdes en alt for kort Tid, neppe 8 à 9 Minutter, under Landbatteriernes Ild, hvorfor da og Kapitajn v. Stub paastaar og, naar det lokale betragtes, med den højeste Grad af Rimelighed, at, for at kunne med Vished forsvare dette Bælt imod nogle Fregatter, saa maatte endnu en bevægelig Defension anbringes, helst af en Fregat, som med nogle smaa Avis-Fartøjer krydsede imellem Jylland og Sjælland, og naar den ikke

[1]) Sigter til Skrivelsen fra Kronprinsen af 21de Februar.

længer kunde soutenere sig, da lagde sig i Forbindelse med Fredericia Batteri.

Efter alle disse Omstændigheder vil det forlangte Antal Piecer for Fredericia heller anses som for lille end for stort, men derved bliver det hele ogsaa af saadan Vigtighed, at det ikke blotstilles for en coup de main. Derfor altsaa bør det saakaldte Kastel — til Beskyttelse for Søbatteriet, som nu skal anlægges — samt for Magasinerne, som ligger i samme, sluttes med en saa stærk Forskansning, at den kan betrygge imod ethvert rask fjendtligt Angreb. Det sydlige Søbatteri maa anbetros Borgerskabet med Hjælp af nogle virkelige Artillerister, hvortil Borgerskabet under Stiftamtmandens opmuntrende Tilskyndelser ogsaa lader hel villigt. Men i Henseende til Anlæget paa den fynske Side udfordres særskilte Befalinger af Deres Kongelige Højhed, da min Virkekreds ikke strækker sig der hen; dog lader Sagens Vigtighed og, jeg tør sige, Uomgængelighed mig haabe den naadigste Understøttelse herudi.

De bevægelige Defensionsmidler. I Henseende til de bevægelige Defensionsmidler, saa synes det foreslaaede Blokskib ved Limfjorden at være alt, hvad der kan ønskes i saa Henseende, da den omventilerede synkefri Flaade er, som jeg allerede under 16de hujus underdanigst haver ytret, næppe mulig at tilvejebringe formedelst Mangel paa saadant Tømmer i slig Kvantitet. Ved Randers tror Kapitajn v. Stub, at tvende af de der værende Pramme nok kunde indrettes til Kanoner, og at tvende Galeaser kunde ved Horsens ligeledes komme Landbatterierne til Hjælp, naar de fik det Skyts, som de kunde imodtage. Paa den Maade blev der en betydelig Del Omkostninger og Artilleri besparet imod de Stykpramme, som befandtes ansatte i min Fortegnelse af 29de Januar[1]), hvilken grunder sig paa Søkapitajn v. Wulfs Angivelse. Derimod tør jeg des mere haabe, at det Kongelige Admiralitet vilde være genegen til at anskaffe og armere et i Randers beliggende Skib, der tilhører en Kjøbmand i Aarhus, hvilket Kapitajn Stub anser som meget bekvemt til et Defensionsskib, hvilket var saa meget nyttigt at have i Reserve for at bruges, hvor fornødent gjordes.

Sæby, Mariager, Vejle, Æbeltoft. I Henseende til Batterierne ved Sæby, Mariager, Vejle og Æbeltoft finder jeg intet især at melde, men hvad de Grunde angaar, som Kapitajn v. Stub anfører for at beskytte Asaa Havn med tvende Batterier og Begtrup Vig med Helgenæs Land ligeledes, saa maa jeg underdanigst henholde mig til, hvad jeg i samme Rapport haver anført, hvorved jeg dog aldeles erkjender den Fare, som det vilde medføre for hele Kysten, naar fjendtlige Skibe vilde etablere sig i en eller anden af de norden for Aarhus befindlige Vige og Havne og satte sig i Besiddelse af Helgenæs, som de letteligen kunde med Artilleri sætte paa dens Landtunge i saadan Forsvarsstand, at det ikke kunde fratages dem uden svært

---

[1]) Se Side 86, Note 1.

Artilleri. Men mod dette Onde finder jeg intet Middel i min Virkekreds og haaber at være uden Ansvar, naar det indtræffer.

Fladstrand. I Henseende til Fladstrand forventes højeste Befaling i Følge de derom til Deres Kongelige Højhed og det Kongelige Admiralitet indgivne udførlige Rapporter.

Artilleri. Nu bliver mig endnu tilovers underdanigst at bede, at det paa Major v. Czernichows Fortegnelse anførte Artilleri og Ammunition — som in summa er saa meget talrigt og som alligevel i Henseende til 55 Mil Kyst og de 5 Hovedpunkter, som befindes paa samme, saa aldeles ikke kan taale nogen Formindskelse, naar ikke alt skal blotstilles for den største Fare — at dette allerførste requisitum til Kystdefensionen maatte saa snart muligt sendes her over og endnu desuden 4 Haubitser for at plongere de Batterier, som forsvares af de højt liggende Skanser. Endnu faar Regimenterne vel det, de skal have af Ammunition og Regimentsartilleri (da Regimenternes nærværende Feltstykker ikke anses for brugelige for de regulaire Tropper og formodentlig gives Land-Værnet).

Naar det ved naadigst Befaling bliver bestemt, hvilket Korps egentlig bliver disponible til min Kommando, saa skal den efter min ringe Indsigt til den nærværende Tingenes Situation mest passende Plan underdanigst bleve forelagt, som kunde ske i langt større og mere konsolideret Omfang, naar Kjøbstædernes og Landets civile Forsvarsforanstaltninger blive satte i Forbindelse i deres Anlæg med de militaire, mig anbetroede. Jeg indstiller underdanigst til naadigst Befaling, ihvorvidt denne Forening af alle Forsvarsdele kan anses for gjørlig, da dens Nytte, ja jeg tør sige Nødvendighed, næppe kan paatvivles. De Tilfælde, hvor den civile Øvrigheds Medvirkning ved Troppebevægelser, Veje, Kjørsler, nødvendige Fourniturer er uomgængelig, disse ere alt for mange for at kunne alle forudses og taale næppe den Opsættelse, som behøves for i hvert Tilfælde at erholde Kollegiernes Ordre, i hvilken Henseende jeg slutteligen endnu vover at tilføje, om det ikke var godt, at Kollegiernes Foranstaltninger angaaende Defensionen gik lige til mig, i Stedet for at jeg faar dem og somme Tider tilfældigvis igjennem de enkelte Civile eller Militaire, som modtager dem. Underdanigst A. L. Moltke.

Fra Kronprinsen til Moltke.

24 Februar 1801.

Til Generalmajor Moltke, kommanderende General i Nørre-jylland.

Af Deres Skrivelse erfarer jeg, at De haver efter mit Ønske alt i den bedste Drift. Den Ubehagelighed, at Englænderne skulde have opmaalt Fanø, begriber jeg ej, da det nu først er sagt, og jeg før aldrig haver bragt dette i Erfaring. Imidlertid bør man lægge Mærke dertil og søge at gjøre Indbyggerne opmærksomme paa saadant.

De to i Jylland værende Kavaleri-Regimenter har jeg bestemt for Landets Defension, men hvad Infanteriet betræffer, da kan jeg endnu intet bestemme.

I Dag afgaar Ordren at indkalde samtlige Nationale af Infanteriet i Jylland samt at ingen National afskediges, forinden at de indkomne Rekrutter ere exercerede. Til den Ende skal alle Rekrutter uden Undtagelse leveres til Regimenterne, lige som de ved Sessionerne ere udtagne.

De vilde snarest muligt foreslaa mig den Stabsofficer, som De finder mest bekvem til Chef for Grenadér-Bataillonen af 1ste og 3die jyske Infanteriregiment. Derès hengivne

Fra Moltke til Kronprinsen.

Underdanigst Rapport. Aalborg d. 2 Marts 1801.

Deres Kongelige Højheds naadigste Befalinger af 24de haver jeg i dybeste Underdanighed modtaget den 28de i Randers, efter at Posten allerede var gaaet forbi; den blev mig sendt fra Fredericia, hvor hen den var adresseret.

Angaaende Fanø Havn vil Kapitajn v. Stubs Indberetning til det Kongelige Admiralitet formodentlig indgaa med denne Post, naar han har kunnet fremme sin Rejse efter Ønske, da det indtrædende Tøvejr gjør Vejene næsten ufremkommelige. Stiftamtmand Moltke skriver mig, at Kommandeurkapitajn Bagge nu har talt med ham[1]) om Defensionsvæsenet, hans Amter vedkommende, fra Søsiden, saa at det, som findes fornødent, vil kunne anordnes. De engelske Opmaalinger skal være sket for 3 eller 4 Aar (siden), og man sagde mig i Varde, at der skulde allerede være stukket Søkort derom.

Begge Kavaleri-Regimenterne har ved deres Lister oplyst for mig, at de nu aldeles intet Mandskab har tilovers fra Garnisons- og Staldtjenesten. Indkaldelsen af deres Frifolk vilde altsaa være nødvendig nu, da Søen er gaaet op og man fra Hals og Fladstrand har med Expres meldet mig, at der nu alene er Drivis tilbage, som i et Par Dage vil være borte, og altsaa Søen være aaben for de Operationer, som der foretages.

Omendskjønt Deres Kongelige Højhed befaler at underrette mig om, at der angaaende Infanteriet, som kunde blive under min Kommando, endnu intet kan bestemmes, saa maa jeg dog underdanigst bemærke, at naar

Skibskommandoen[2])	160,
de til Glückstadt afgivne	40
og de gevorbne Grenaderer[3]) . .	100
	er 300 Mand Gevorbne

fradrages, saa bliver ikkun ved hvert Regiment 200 Gevorbne tilovers.

[1]) Ordren af 19de Januar til Kommandeurkapitajn Bagge (se S. 89, Noten) var ligelydende med de til de norske Enproleringschefer udstedte og bød ham at forhandle med Stiftamtmænd, Amtmænd o. s. v W. J. A. Moltke var Stiftamtmand i Ribe. [2]) Folk afgivne til Defensionsskibene ved Kjøbenhavn. [3]) For

Derfra Skarpskytterne, som jeg har beordret den jyske Brigade at beholde ved Fanerne 96,
Vicekorporaler 32,
Tømmermænd 16,
Officersoppassere 40,
er 184,

saa følger altsaa, at der saa at sige ingen Gevorbne komme til at træde ind i Bataillonerne. At disse derved taber utrolig meget i deres Brugbarhed, er vel unægtelig, og især ved Detachements, Postering og deslige. Højlig var det at ønske, at Skibskommandoen kunde have bestaaet af Nationale. og at altsaa hvert Regiment havde beholdt de 160 Gevorbne for at blande dem med de Nationale. Om denne Forandring endnu er mulig, lader jeg underdanigst staa derhen.

Og ved den Lejlighed, at Deres Kongelige Højhed befaler mig at foreslaa en Chef for Grenaderbataillonen af 1ste og 3die jyske, saa maa jeg ikke heller skjule den store Forlegenhed, hvori jeg befinder mig, naar der handles om Kommando og Anførsel af de brave Soldater og Nationale, som tjener Hans Majestæt i disse tvende Regimenter; den moralske Værd af dem, som det tilkommer at kommandere enten som Chef eller Majorer, er saa afgjort, at det er tungt at tale om det, der mangler paa fysiske Kræfter eller fornøden Evne, men disse Mangler er alligevel opfaldende. Dog, da jeg ikke véd noget at foreslaa for at afhjælpe dem, saa bør jeg ikke forurolige Deres Kongelige Højhed med deres Detail.

Efter disse Forudsætninger kan jeg ikke underdanigst foreslaa nogen anden end Major v. Maule, 5te Stabsofficer af 1ste jyske[1]), til at kommandere Grenaderbataillonen. Ikke at jeg kjender ham som udmærket duelig dertil, men fordi jeg ikke véd, at han er uduelig til saadan Kommando — men aldeles uvant til selv at kommandere er han —, og naar han gaar fra Regimentet, saa bliver Majorerne Jensen og Kellermann alene tilbage. Hr. Oberst v. Brackel er desuden overmaade svag, formedelst en langvarig Sygdom, Major v. Kellermann maa gaa paa Session indtil den 13de Maj, og i Henseende til Kommando var det vel ikke heller til Hinder, men saa er dog Major v. Jensen ene Stabsofficer ved Regimentet. Maatte altsaa Deres Kongelige Højhed have befalet, at Major v. Uhle af Kongens Regiment blev givet denne Grenaderbataillon, saa var dog dette skjønne Korps i en tilforladelig Mands Hænder, og det 1ste jyske Regiment havde tre brugbare Stabsofficerer.

Ogsaa jeg, naadigste Herre, befinder mig saare isoleret, og mine indskrænkede Evner med Umuligheden at være allevegne, hvor det udfordres, især naar det kommer til Alvor, lader mig levende ønske,

---

hver to og to af Regimenterne traadte i Krigstid Grenaderkompagnierne sammen i egne Grenaderbataillоner. Den af 1ste og 3die jyske Regiment dannede Grenaderbataillon bestemtes. som det senere vil ses, for Prins Carls Korps. [1]) 1ste jyske Regiment, ved hvilket Chefsposten var ubesat, kommanderedes af Oberst F. W. Brackel, der stod i Oberstlieutenants Nummer. Som Majorer tjente F. A. Jensen, J. W. Kellermann og H. F. N. Maule.

at en Mand som Kapitajn Seyersted[1]) maatte gives mig til Hjælp; han kunde saa være min første Adjudant. Men disse saa vel som jeg selv trængte vel til Heste og til Midler for at anskaffe dem tillige med en Del andre Fornødenheder, samt Fourage in natura til deres Underhold. Om det første kunde ske ved et Forskud eller paa anden Maade, indstiller jeg med underdanigst Tillid til Deres Kongelige Højheds naadigste Befaling.

Major v. Czernichow er paa Samsø med Kapitajn v. Tidemann, og frygter jeg, at tvende Breve, som er gaaet til Aalborg for ham — formodentlig hans Kommission angaaende — vil ikke mere træffe ham der, omendskjønt jeg har bestilt Expres-Farter for at bringe ham dem, naar han er der endnu ved Brevenes Ankomst i Aarhus. En Lieutenant Müller er ansat som hans Aide ved Aarhus, Kapitajn Castonier ved Horsens Fjord, en Fændrik Friess med en overmaade meget rost Underofficer i Fredericia, Lieutenant Hegermann og endnu en Officer ved Anlægene ved Limfjorden. Endnu haver jeg ingen ved Randers Fjord, men der findes nok en ved det jyske Dragonregiment, hvor der er en Del instruerede Officerer. Jeg bliver urolig, indtil jeg erfarer, om Deres Kongelige Højhed naadigst bifalder, at jeg haver tilsagt Subaltern-Officererne, som tager Situationskort eller assistere Ingenieurerne, 4 Mk. daglig og Kapitajnerne 1. Rdl. med Løfte af en Gratial til de første, naar Situationskortene indleveres. Jeg lader det udbetale af Regimentskasserne; maaske at det skal refunderes at mig, naar jeg imodtager den mig ved naadigste Befaling af 21de Februar bestemte Anvisning, hvilken jeg underdanigst forventer ligesom Befalingen, hvorved Sø-Defensionen underlægges min Kommando. Omendskjønt hidindtil ingen officiel Forbindelse existerer mellem det Civile og mig, saa maa jeg dog rose den Beredvillighed, som jeg finder allevegne ved den civile Øvrighed og Almuen. Jeg henholder mig underdanigst til, hvad jeg derom forhen haver forestillet. Allevegne haver jeg anprist, at Kjøbstæderne maatte lade undervise Artillerister og danne frivillige Korps af gode Skytter; disse, annekterede til Borgerkompagnierne, vilde uden Tvivl være af en Brugbarhed, som ikke saa letteligen kan ventes af de ellers i saa mange Henseender nyttige Kompagnier selv. Ogsaa ved min Rejse langs med Kysten har jeg hist og her fundet Mænd, som, varme for Fædrelandet, var villige til at samle i de Sogne, som ligger ved Stranden, et frivilligt Mandskab af dem, som ikke henhører til Landeværn, og selv at anføre dem imod de Røverier, som kunde forefalde, fra en Mil omtrent til en anden. Generalkrigskommissair Fønss ønsker virkelig med Ædelmodighed at paatage sig en slig Bestyrelse fra Grenaa til Udby Høj, som er 6 Mils Distance, hvor han som Ejer af Løvenholm og Administrator af Grevskabet Scheel har betydelig Indflydelse. Jeg kan ikke andet end meget ønske at være bemyndiget til at opmuntre slige frivillige patriotiske Foretagender, hvorved Undersaatterne blive oplivede

[1]) J. Seyersted var Premierlieutenant i 3die jyske Regiment i Aalborg indtil 1794, da han udnævntes til Aide-Generalkvartermester.

151550

og de enkelte Ejendomme ved Stranden satte i Sikkerhed mod Røverier uden Statens Omkostning, ligesom og Strandvagterne lettes. Jeg vover i den Henseende underdanigst at forelægge Generalkrigskommissair Fønss's Brev til mig i denne Sag. Angaaende vedliggende Forespørgsel af Kommandantskabet i Fredericia udbedes underdanigst Deres Kongelige Højheds Befaling.

Ved min Ankomst i Dag Eftermiddag her i Aalborg erfarer jeg med Glæde, at det Kongelige Admiralitet har befalet Indkjøbet af de til Defensionen udsete Skibe, og tillige Aalborg Bys nidkjære Hengivenhed for Deres Kongelige Højhed og deres Pligt, da Byens formuende Indvaanere, ikke de Fattige, tilbyder nogle tusinde Rdl. til Defensionsanstalterne. Da Kapitajn Wulf er her, saa haver jeg taget det paa mig at handle i Kapitajn Stubs Navn, da ellers Tingene aldeles vilde komme i Henstand formedelst den Uvished, om og naar Kapitajn v. Stub kommer her igjen.

Fra Kronprinsen til Moltke.

7 Marts 1801.

Til Generalmajor Moltke, kommanderende General i Nørrejylland.

At Major Maule kommanderes til Grenaderbataillonen af 1ste og 3die jyske Regimenter, bifaldes. I Henseende til Bevæbningen af Indvaanerne, da maa jeg tilstaa Dem, at jeg ej finder det nyttigt uden der, hvor ingen Landeværn kan indrettes, som er Tilfældet paa Samsø og Fanø. Desuden føler jeg Vanskeligheden i at besætte Pladserne ved Landeværnet, hvorledes tør man da haabe, at civile Personer, der stedse have haft Modbydelighed for det militaire, nu med ét skulde virke derfor, ja handle i højere Klasser?

Kanoner for Defensionsskibene skal De erholde. Norsminde skal i Steden for Aarhus med Batterier forsynes. Fanø skal erholde Kanoner og Geværer samt en duelig Officer til at anføre Indvaanerne, hvilken De strax maa udnævne og hensende paa min nærmere Approbation.

Med Kapitajn Stub haver jeg aftalt det, hvad Skibene betræffer. Samtlige Stiftamtmænd i Jylland haver jeg tilskrevet for at underrette dem om, at de maatte iværksætte alt, som De og Kapitajn Stub maatte fordre af dem. Deres meget hengivne

Fra Moltke til Kronprinsen.

Aalborg d. 5 Marts 1801.

Underdanigst Rapport.

Deres Kongelige Højhed meldes herformedelst underdanigst, at da det Kongelige Admiralitets Befaling af 24de paalægger Kapitajnerne v. Wulf og v. Stub at indkjøbe og istandsætte de foreslaaede Defensionsskibe, men Kapitajn Stub er rejst fra Ribe af hjem og altsaa

maaske endnu i dette Øjeblik ikke har faaet bemeldte Brev, saa har jeg efter min Tilbagekomst i Mandags taget det paa mig, for ikke at forsinke Kongens Tjeneste, at slutte Kjøb fælles med Kapitajn v. Wulf om Defensionsskibet for Aalborg. Man forsikrer mig, at det er saare godt Kjøb, 3377 Rdl. for Skibet paa 102 Kommercelæster med alt Varpgods. Fra i Dag af er Skibet under Arbejde og under en brav Maaneds-Lieutenants Bestyrelse. Kapitajn v. Wulf rejser nu for at akkordere om Skibene paa de andre Steder — et paa Kjøb og tvende andre paa Fragt — nemlig dem i Horsens. Dog udsættes Slutningen til Kapitajn Stubs Komme, paa hvilken jeg venter med Længsel.

Arbejdet ved Hals begynder med næste Uge med 100 Arbejdere, naar ikkun Major Czernichow kommer i Morgen — er Fredag — som jeg haver forlangt. Da Amtet finder sin Konveniens derved at betale Militaire i Steden for at opbyde Bønder til Skansearbejde, saa har jeg for Hals foranstaltet det nu, da de Nationale indkommer. Man giver Arbejderne 10 Sk. Tillæg og Lønningen, som altsaa Kassen besparer, og alligevel er det stor Fordel for Bønderne, hvilket jeg tør haabe finder Deres Kongelige Højheds naadigste Bifald.

Ved min lokale Besigtelse af Grenaa er jeg frafalden den Tanke at anlægge en Skanse der. Land-Værnet og Strandens Beboere vil kunne med Hjælp af et lidet Batteri værne for denne Del af Landet, naar mine i sidste Rapport underdanigst gjorte Forslag desangaaende maatte naadigst approberes. Kapitajn v. Stub har sendt mig hans Rapport angaaende Fanø; han finder Sagen vigtig og ønsker et Batteri paa 3 12-pundiger med 5 armerede Fartøjer og 300 Geværer for Indvaanerne, hvis Iver han roser overmaade. Han tror, at det fornødne Artilleri maatte igjennem Kanalen gaa til Husum, hvor Indvaanerne selv vilde afhente det udenskjærs.

Angaaende Fladstrand har det Kongelige Generalitet reskriberet mig, at Ingenieurkorpset er beordret strax at istandsætte det. Jeg forespørger underdanigst, om saadant derved er lagt udenfor den mig allernaadigt anbetroede Bestyrelse og Ansvar, eller om jeg skal besørge det som det øvrige, og Ingenieurkorpset alene give den dertil fornødne Officer? Egnen ved Fladstrand lægger i sig selv, formedelst dens Nøgenhed, en hel Del Vanskeligheder i Vejen, og man vil vel med Grund sige, at der af Amtets Øvrighed ikkun lidt eller intet kan forventes, medens der allevegne ellers spores den virksomste Driftighed.

Ordren, at Sø-Defensionen i det Hele underlægges min Kommando, og den ved Befaling af 21de Februar paa 10,000 Rdl. bestemte Anvisning er endnu ikke kommen til mig, og da jeg haver sluttet en Del Kjøb, saa begynder jeg at blive forlegen. Ellers er alting i fuldeste Drift, og alle kappes om at bevidne Fædrelandskjærlighed og sin allerunderdanigste og varmeste Hengivenhed for Deres Kongelige Højhed.

Den sidste højeste Befaling, jeg haver faaet, er af 24de Februar.

Underdanigst A. L. Moltke.

Fra Kronprinsen til Moltke.

10 Marts 1801.

Til Hr. Generalmajor Moltke, kommanderende General i Nørrejylland.

Jeg takker Dem meget, min kjære Generalmajor Moltke, for den Iver, hvormed De bedriver alt, hvad Dem er anbetroet, og at De strax har kjøbt de foreslagne Fartøjer. At Arbejdet bedrives bedst ved Soldater, derpaa tvivles ej, men Spørgsmaalet bliver: kan Soldaterne bestride den Mængde af Arbejde, og jeg tror, at det maa ganske benægtes. Desuden kan Bonden nu bruges, længer hen paa Foraaret vil det være vanskeligere. Samsø er nu underlagt Deres Kommando. Kapitajn Kyhns skal være Kommandant paa Øen; denne skal melde sig hos Dem, og haver De at underrette ham om alt. 200 Geværer med skarpe Patroner haver jeg bestemt for Samsø som og for Fanø. Disse Geværer ere bestemte for Indvaanerne, som kunde inddeles i 2 Kompagnier. At rejse til Fanø og Samsø vil jeg fraraade Dem, da det er nok, at De ved duelige Mænd, som De haver, bringer Tingene i Orden. Deres Nærværelse i Jylland er mig fornøden, som og at paadrive Fladstrands Istandsættelse.

At Generalmajor Rantzau har erholdt Kommandoen i Fyn, tilmeldes Dem herved som og, at samtlige Nationale og Frifolk af Kavaleriet nu strax skal indkaldes. Deres meget hengivne

Fra Moltke til Kronprinsen.

Aalborg d. 9 Marts 1801.

Underdanigst Rapport.

Deres Kongelige Højhed meldes alene underdanigst, at Major v. Czernichow endnu ikke er ankommen, formodentlig opholdt formedelst kontrair Vind paa Samsø, hvor hen han afgik den 26de eller 27de Februar. Endnu har altsaa Spaden ikke kunnet komme i Jorden til Anlægenes Fuldførelse, og næsten — næsten synker mig Modet — alting er med Anspændelse, med yderste Nidkjærhed anordnet fra Fredericia til Hals, da Fladstrands Istandsættelse ikke er mig anvist. Havde jeg ikkuns en Ingenieur.

Anvisningen fra det Kongelige Generalitet er ikke endnu kommen; jeg hjælper mig imidlertid, saa godt jeg kan. Man siger, at der skal existere her i Byen en Anvisning alene til Major v. Czernichow, hvorom jeg er uvidende; men jeg haaber i underdanigst Tillid, at Deres Kongelige Højhed naadigst beskytter mig i den mig anbetroede Kommando, at min Tillid ikke bliver svækket i Publici Øjne, og at jeg ikke forbliver blottet for de Midler, som udfordres for alvorligen og med Nytte og Energi at kunne virke. I Aaret 1788 blev 20,000 Rdl. ad Gangen stillet til min Disposition, og jeg tør haabe, at ingen Regnskabsfører i Danmark har virket med mere Sparsomhed og aflagt Regnskab med mere promptitude.

Naar det naadigst maatte bifaldes, hvad jeg med sidste Post underdanigst meldte, at nemlig Skansearbejdet her i Egnen forrettes af de indkaldte Nationale, hvorved disse befinde sig vel, Bonden skaanes og Kassen profiterer Lønningen, saa kunde samme Indretning gjøres ved Fredericia og Aarhus, saa længe Militairet ikke bliver udkommanderet.

Indretningen af Aalborg Blokskib, „Aalborg Værn" kaldet, drives med Iver. Dog ønsker jeg særdeles meget Kapitajn v. Stubs Komme.

Landfogden fra Læsø har skrevet mig underdanigst vedlagte Brev; disse brave Folk synes at fortjene det lidet, som de forlanger. — Krudt og Kugler. Maaske man kunde sende dem noget fra Fladstrand af den Ammunition, jeg havde reserveret til Land-Værnet af Vendsyssel, men jeg frygter, den vil formodentlig blive den sidste, som kommer i Stand.

Paa mine underdanigste Rapporter og Forespørgsler af 25de og 28de Februar, 2den og 5te Marts forventes endnu underdanigst naadigste Resolution. Underdanigst A. L. Moltke.

Efter denne underdanigste Rapports Slutning bringer en Expres fra Aarhus mig Efterretning, at Major v. Czernichow er endelig tilbagekommen fra Samsø, og herved følger underdanigst Rapport om de af ham tracerede Værker, som nu Kapitajn v. Tidemann fortsætter, og om det dertil hørende Artilleri. Den sidste ønsker meget at se sig understøttet ved og anvist til nogen Kommando, ligesom og Landfogden der paa Landet eller Inspekteuren for Grev Danneskjold-Samsø ønsker at vorde udtrykkeligen bemyndiget paa sit Herskabs Vegne at anskaffe og anordne, hvad han nu tilvejebringer i Følge den Rekvisition, som jeg haver sendt ham.

D. u. s. Underdanigst A. L. Moltke.

Fra Samme til Samme.

Aalborg d. 16 Marts 1801.

Underdanigst Rapport.

Deres Kongelige Højhed bringes herformedelst min ydmygeste og dybeste Erkjendtlighed for den naadigste Tillid, som ytres i det med Deres højeste Underskrift forsynede Brev fra det Kongelige Admiralitet af 2den Marts til den i Dag her ankomne Kapitajn v. Stub. Mit Liv og Blod er intet, naar jeg ikkun maa stedse (være) saadan Naade værdig. Maatte jeg nu ikkun ogsaa være saa heldig at tilvejebringe mig samme Tillid ved det Kongelige Generalitet, mine direkte høje Foresatte. Jeg lægger herved et Duplikat af en Rapport, som jeg afsendte den 14de pr. Estafette over Samsø, og som jeg frygter, formedelst den indfaldne skrækkelige Vinter siden i Gaar, ikke maaske endnu er ankommen ved denne Posts Komme. Foruden den Kollision, som af forommeldte Rapport oplyses, vilde Deres Kongelige Højhed naadigst erfare — udaf vedliggende Forestilling — den Forandring,

som det Kongelige Generalitet haver gjort ved det under 16de Marts indgivne Forslag om Fladstrand og især Degets Besættelse[1]), om hvilken Ordre jeg er bleven underrettet i Dag af Hr. Oberstlieutenant v. Gørtz[2]) paa Hals, og hvorved den tilsigtede Nytte saa aldeles formindskes. Da jeg med saa megen Møje haver søgt at tilvejebringe mig lokal Kundskab — endog efter Kollegiernes Befaling — om Fladstrand, saa er det ydmygende for mig at erfare af en Subordineret de vigtige i min Forestilling gjorte Forandringer. Ligeledes er der givet til Hr. Oberstlieutenant v. Gørtz Ordre under 7de Martii i Forbindelse med Kammerherre v. Pentz om Palissader og andet, hvorom jeg allerede 16de Februari haver gjort Foranstaltninger i Følge min havende Ordre, hvorved Hals's Istandsættelse overdrages mig[3]). Min Autoritet svækkes derved hos mine Underhavende og i Publici Øjne, og min Virkekraft vil blive til intet, naar det ikke maatte behage det høje Kollegium at give de Ordrer, som skal iværksættes inden Grænserne af min Kommando, igjennem mig til mine Subordinerede.

Jeg haaber ellers, at intet uden det, som er umuligt, skal blive undladt, naar Deres Kongelige Højhed vil naadigst beskytte mig for Indblanding og Standsning i den af mig iværksatte Tingenes Gang. Major v. Czernichow, efter at have overdraget Arbejderne ved Hals og sønden for Limfjorden til Lieutenanterne v. Hegermann og v. Andrea[4]), rejser i Overmorgen til Fredericia. Maatte saa Kapitajn v. Krag[5]), som skal i rolige Tider være bestemt for de jyske Fæstninger, komme hertil for at lade Fladstrand standsætte, saa haver jeg endnu Haab, ikkun at Artilleriet ikke maa mangle.

Herved lægges underdanigst en Optegnelse af en Del Kanonèr, som skal befindes i Nærheden af Fladstrand tilkjøbs. Havde man her en nøjagtig Tegning til Rapperter, helst Slæderapperter, saa fik man vel noget gjort her i Landet, naar Artillerikorpset ikke nu kunde tilvejebringe det i Kjøbenhavn.

Underdanigst A. L. Moltke.

---

[1]) Generalitetet havde befalet, at det saakaldte Kastel ved Fladstrand skulde besættes med 7 Stykker Skyts, Nordskansen med 6, men Skansen „Deget" kun med 5 Stykker, hvoraf de tre 8-Pds. Kanoner og de to 10-Pds. Haubitser. Dette stred mod, hvad Moltke, Czernichow og Stub havde foreslaaet, i det de havde forlangt paa Øen Deget et Batteri paa 10 à 12 18-Pds. Kanoner. I den nævnte Forestilling gjentoge de deres Forlangende, idet de fralagde sig ethvert Ansvar, naar Deget fik et saa ubetydeligt Værn, hvorved „Hensigten ikke opnaaedes, men snarere det modsatte". [2]) F. C. O. v. Gørtz, Major i 8die jyske Regiment, ansattes som Kommandant i Hals Skanse, hvorfor han afgik fra Regimentet og stilledes paa Vartpenge med Oberstlieutenants Karakter. [3]) Disse og mange lignende Kollisioner vare dels en Følge af, at Generalitetet ikke altid kjendte de Ordrer, Kronprinsen gav, dels af, at Admiralitetskollegiets og Generalitetskollegiets Myndighedsomraade med Hensyn til de Fæstninger og Skanser, som laa ved Søen, ingenlunde var skarpt begrænset. [4]) D. U. Hegermann og J. D. Andrea vare Sekondlieutenanter i 3die jyske. [5]) R. v. Krag, Kapitajn i Ingenieurkorpset og Generalkvartermesterlieutenant.

Fra Kronprinsen til Moltke.

14 Marts 1801.

Til Hr. Generalmajor Moltke, kommanderende General i Nørrejylland.

Min kjære Generalmajor Moltke.

At Dem ej blev den første Anvisning tilstillet, var blot fordi Czernikow havde Arbejdet og ej for at fornærme Dem, hvilket den Dem længst tilstillede Anvisning udviser. Imidlertid kan det let forandres for Fremtiden og De nu erholde Anvisningerne. Jeg tilstaar Dem aabenhjærtig, at jeg ej er af Deres Smag i denne Henseende; thi at attraa at være Regnskabsbetjent vilde aldrig være mig muligt, og jeg tror, at Deres saa udstrakte og saa særdeles vigtige Forretninger næppe vil levne Dem Tid for Regnskabsvæsenet.

At understøtte Læsøerne tillader jeg gjærne, og jeg autoriserer Dem dertil.

Paa Samsø maa Arbejdet med Kraft bedrives saa vel i Henseende til Organisationen af Indbyggerne som til Batteriernes Istandsættelse. Ligeledes forventer jeg snarest muligt Efterretning fra Dem om Organisationen paa Øen; Planen af Czernikow finder i et og alt mit Bifald. Deres meget hengivne

Fra Samme til Samme.

17 Marts 1801.

Til Generalmajor Moltke, kommanderende General i Nørrejylland.

Deres Valg til at bruge paa Fanø Premierlieutenant Nederaas[1]) finder ganske mit Bifald. Ligeledes billiger jeg Deres Foranstaltninger og maa ganske overdrage Dem Organisationen af Landeværnet. At De vilde nævne mig snarest muligt nogle Mænd, som De kjender, til Anførere for denne Kjærne af Landets Indvaanere og melde mig alt, hvad haster, pr. Ordonnans, thi igjennem Sjælland og Fyn ere ligeledes saadanne Linier indrettede.

Følgende haver De strax at foranstalte:

1) Grenaderbataillonen af 1ste og 3die jyske Regimenter marcherer til Fredericia. 1ste Bataillon af det 1ste jyske Regiment gjør det samme. 2den marcherer til Nyborg, hvor den underlægges den i Fyn værende kommanderende Generals Bestemmelse.
2) De til Fredericia marcherende Batailloner oppebie der deres nærmere Bestemmelse.
3) Den 1ste Bataillon af 1ste jyske Regiment maa i Fredericia undervises, for saa vidt det derværende Artilleri til Søbatteriernes Betjening er (u)tilstrækkelig, i Kanonexercits.

---

[1]) C. H. Nederaas, Premierlieutenant i 3die jyske Regiment.

4) Er det nødvendigt at besætte Fladstrand og Hals, indtil at Landeværnet og kanske frivillige Borgerkorps kunde gjøre det, hvilket De besørger strax ved det 3die jyske Regiment.
5) At De snart vælger Randers til at etablere Deres Kommandokvarter, er nødvendigt; ligeledes bør De være betænkt paa at gjøre Deres Regimentsartilleri bevægeligt, enten ved at lade Mandskabet kjøre paa dertil indrettede Vogne eller gjøre Mandskabet beredent Disse Kanoner forlægges til Randers.
6) De detacherer en Eskadron af det jyske Dragonregiment til Hals.
7) Tvende Eskadroner af Slesvig Ryttere forblive i Horsens, tvende marchere til Aarhus.

End videre haver De ønsket Korporal Buchholtz's Udnævnelse til Hververofficer. Dette vil blive Hs. Majestæt forelagt til Approbation paa næste Fredag. Hvad Fyns Defension betræffer, haver jeg tilskrevet General Rantzau, saa at Skansen ved Strib snart vil tages under Arbejde. Da Kapitajn Seyersted er ansat i Holsten og der umistelig, da han foruden sine andre Forretninger haver meget med Telegraferne at gjøre — til den Ende haver jeg beordret Major Wegener at afgaa til Dem for at være Deres Adjudant; det er en Mand, De kan bruge baade som Ingenieur og som Anfører, hvor De maatte mangle Mænd, som f. Ex. til Organisation af Landeværnet, Borgerkorps og andet mere. Ligeledes underrettes De om, at til Samsø bliver sendt med Artilleriet en duelig Underofficer og 4 gevorbne Artillerister; ligeledes afgives til Jyllands Søkystbatterier 1 Underofficer og 20 gevorbne Konstabler. Disse bruges til Undervisning af de øvrige, som, naar de forenes med Regimentsartilleriet og Landeværnsartilleriet, kan gjøre megen Nytte. Fladstrand og Fredericia erholde desuden Artillerister herfra. Deres meget hengivne

Fra Moltke til Kronprinsen.

Aalborg d. 19 Marts 1801.

Underdanigst Rapport.

Deres Kongelige Højhed meldes underdanigst Imodtagelsen af Deres højeste Befalinger under Datum af 14de hujus, og er jeg inderlig og underdanigst taknemmelig for den Naade, med hvilken De, naadigste Herre, hæver et Anstød, som kan møde mig i det mig anbetroede Kommando. Nej, naadigste Herre, det er ikke heller Regningsvæsen, som jeg attraar, men at have den Ære at være kommanderende General paa en saa vidt udstrakt Distance uden at kunne disponere over den mindste Summa, dette, nægter jeg ikke, smertede mig. Nu er det hævet, og da jeg ved et Brev fra det Kongelige Generalitet — ogsaa af 14de Marts — ser, at jeg haver at melde højsamme[1]) de Foranstaltninger, som eragtes fornødne, og at

[1]) ɔ: Kollegiet.

give — foruden den befalede direkte Rapport til Deres Kongelige Højhed — ogsaa Rapport til det Kongelige Generalitets- og Kommissariats-Kollegium, især om Batteriernes Anlæg og saadanne Foranstaltninger, som i Hensyn til det økonomiske er Kollegium nødvendig at vide, saa kan jeg ogsaa aldeles forvente højsammes Medvirkning, og jeg indsender endnu i Dag, foruden en detailleret Rapport, ogsaa min under 28de Februar til Deres Kongelige Højhed indgivne Defensionsplan med Major v. Czernichows Rapport til mig om, hvad der udfordres til Hals og alle øvrige nødvendige militaire Anlæg, Fladstrand undtagen, hvor jeg med Utaalmodighed ønsker at begynde Arbejdet, men mangler en Ingenieur. Dog lever jeg i Haabet at faa Kapitajn Krag fra Samsø. Imidlertid har jeg anset det for min Pligt uden videre Ophold at sætte det saakaldte Kastel eller Taarnet nogenledes i Sikkerhed ved et Detachement under en duelig og determineret Officer, Premierlieutenant v. Grüner, med 95 Grenaderer. Paa Deget, som er en øde Banke, lader jeg bygge et Skur, og Detachementet kan, naar det naadigst tillades, ogsaa tjene til Arbejde, og Soldaten derved vinde et Tillæg, som i hin øde Egn er saare nødvendig.

Ved Hals gaar Arbejdet drivendes under Lieutenant v. Hegermann og v. Andrea, med hvilke Major Czernichow er meget fornøjet. Barakkerne blive snart færdig, og Skansen med Blokskibet haaber jeg bliver det i mindre end 3 Uger, og Fredericia, hvorhen Majoren nu er rejst, saa henved, i Forhaabning at Befalingen snart indløber angaaende Batteriet paa den fynske Side. Ved vore Blokskibe er mange Hænder i Gang under den brave Kapitajn Stubs Bestyrelse, som afrejser den 22de til Fanø, hvor jeg ønsker, at Lieutenant v. Nederaas maa være ankommen.

Jeg foreslaar det Kongelige Generalitet at lade mig underrette, hvor mange Geværer man kunde vente til Jylland, foruden det, som Landeværnet skal have; da det ikke kan haabes, at alle de, som Øboerne og Borgervæbningen udfordrer, kan bringes tilveje, saa kunde jeg efter lokal Kundskab tildele det Nødvendigste des mere, da det danske Kancelli ogsaa haver rekvireret min Tilvirkning ved Borger-Bevæbningen. Skulde det træffe saa uheldigt, at ikke heller det hele Artilleri, som er fornødent, kunde bekommes, saa var det vel saare godt, naar jeg ogsaa blev underrettet i Forvejen om, hvad og hvor meget der kan skaffes, og det saa blev mig anbetroet at bedømme, hvor meget ethvert Anlæg skulde tildeles, da jeg dog burde være bedst underrettet om ethvert af mig anlagt Steds Fornødenhed, hvori der let kan fejles, naar, uagtet manglende lokal Kundskab, der gjøres Bestemmelser og forelægges til højeste Autorisation.

Endelig maa jeg og nævne min Person og yde min underdanigste og levende Taknemmelighed for det mig naadigst anviste Forskud, for Kommandanttillæget for Oberstlieutenant v. Bülow[1]) og det for

---

[1]) U. A. O. v. Bülow, Oberstlieutenant og Generaladjudant, var Næstkommanderende ved 3die jyske Regiment.

mine Adjudanter. Endnu haver jeg ikke taget en 2den Adjudant, i Forhaabning, at Kapitajn v. Seyersted maatte naadigst tilstaas mig. Imidlertid hjælper jeg mig ad interim med en Officer i hans Sted.

Underdanigst A. L. Moltke.

(Efterskrift).

Efter at have sluttet denne min underdanigste Rapport kommer en Expres fra Amtmand Ferslew i Thisted, som tilmelder mig følgende:

„Thisted d. 18 Marts, Kl. 3 om Eftermiddagen.

„I dette Øjeblik melder en Expres fra Hanstholmen mig, at „i Gaar (den 17de) mod Aftenen hørtes der fra — efter Gisning „næppe 3 Mil til Søs — Signalskud af svære Kanoner, først 7, „derefter 3, til sidst ét Skud, der havde saadan Virkning, at Vin„duerne i deres Huse bevægede sig. Men formedelst Regn og „Taage var Luften usigtbar, saa at Strandboerne slet ikke kunde „se Havet“ [1]).

Jeg haver i Dag anordnet en ridende Ordonnanslinie af Bønder mod Fladstrand. Faar jeg nogen mistænkelig Efterretning derfra, saa lader jeg et Grenaderkompagni marchere derhen og beordrer et Detachement Kavaleri fra Randers til Vendsyssel, som jeg haaber haver højeste Bifald.

D. u. s. Underdanigst Moltke.

Fra Samme til Samme.

Aalborg d. 20 Marts 1801.

Deres Kongelige Højhed meldes hermed underdanigst, at jeg i dette Øjeblik, Kl. $5^3/_4$ om Morgenen, imodtager følgende pr. Hjørring:

Paa Højden af Hirtshals — Horne Sogn — Horne Grund har man i Dag set en engelsk Krigsflaade paa 32 Sejl og deriblandt 4 Kuttere, som styrede (til) Kattegattet. Man tror dog ikke, at samme Flaade med denne Vind gaar Skagen forbi, men at den vil holde sig i Nordsøen, indtil Vinden bliver føjelig og rask.

Den 19 Marts, Kl. $3^1/_2$ Eftermiddag.

Brandt,
By- og Herredsfoged i Hjørring.

Dette stemmer overens med, hvad jeg tilmeldte i Aftes med Posten om Signalskud, som var hørt ved Thisted den 18de.

Jeg lader i Overensstemmelse med samme Rapport saa strax marchere et Grenaderkompagni til Fladstrand og sender Kavaleri-

[1]) Den engelske Flaade under Parker, ialt 53 Sejlere stærk, havde den 12te Marts forladt Yarmouth.

detachement derhen, beordrer og Kapitajn Stub at gjøre nogen Foranstaltning med Lodserne langs Kysten.

Underdanigst Moltke.

(Efterskrift).

Forholds-Ordrer, hvorledes man skal forholde sig med de Engelske, saa længe ingen Fjendtlighed er erklæret, udbedes underdanigst, hvorved det vil komme i Anslag, at her aldeles ingen Anlæg eller Artilleri befindes, ligeledes om Tropperne nu maa disponeres efter min Defensionsplan.

Fra Samme til Samme.

Aalborg d. 21 Marts 1801.

Underdanigst Rapport.

Deres Kongelige Højhed holder jeg det for underdanigst Pligt at melde, hvilke Anstalter jeg har forføjet her i Landet i Anledning af den engelske Flaades Komme, til hvilken Ende jeg lægger underdanigst herved en Afskrift af de almindelige Foranstaltninger, jeg haver anmodet samtlige Stifts- og Amtmænd at gjøre i muligste Skynding[1], og som jeg haaber vil i faa Dage være paa Fode, maatte de naadigst approberes. Jeg sender det Kongelige danske Kancelli en Gjenpart deraf.

Videre har jeg beordret Søkapitajnerne v. Stub, v. Wulf og v. Bagge at foranstalte ved Lodserne og Sømærkerne, hvad som kunde tjene til Landets Sikkerhed, den første fra Fladstrand til Aarhus, den anden fra Aarhus til Fredericia og den tredie paa Vestkysten, især paa Fanø, hvorom jeg giver Rapport til det Kongelige Admiralitet.

Det 3die jyske Regiments 1ste Grenaderkompagni er afmarcheret i Middags Kl. 12 under Kapitajn Moltke med 162 Hoveder og Ordre: i alle Tilfælde at forsvare Kastellet ved Fladstrand, men for det øvrige at anse Englænderne som nevtrale, naar de komme ubevæbnede, men ikke at tillade, at bevæbnede komme i Land. De har deres Kanon og Ammunition med sig.

I Overmorgen gaar et Detachement jyske lette Dragoner til Vendsyssel. Førend jeg modtager højeste Ordre om Troppernes Forlæggelse, formoder jeg ikke at kunne gjøre mere, især da de Nationale ved Kavaleriet komme saare langsomt. Jeg beder alle Amtmænd at skynde derpaa det bedste, de kan.

Alting er her fuldt af Mod, ikke et nedslaaet Ansigt. Mine vakre Grenaderer kommer vist ikke igjen uden Ære, i Fald der handles om Fjendtligheder, men Artilleri, Gevær og Ammunition derpaa raabe alle. Nu — de komme vel ogsaa, men for de arme Øboere

---

[1] Se næste Side.

véd jeg sandelig ikke at gjøre noget. Naar der var Artilleri paa Samsø, saa vovede jeg at sende et Detachement fra Aarhus der hen, men nu er det enten unyttigt eller opofret.

Jeg haver med Estafette givet Efterretning om den engelske Flaades Komme til Hs. Durchlauchtighed Prins Carl af Hessen.

Oberst Neckelmann[1]) melder mig, at han haver Ordre at holde sig marchefærdig til Holsten, men her hid kommer ingen. Jeg haver paa alle Tilfælde beordret 2den Bataillon af 1ste jyske at marchere til Fredericia, som jeg haaber underdanigst er overensstemmende med Deres Kongelige Højheds naadigste Vilje.

Underdanigst A. L. Moltke.

Bilag.

Kopi af følgende Henvendelse til Stiftamtmænd og Amtmænd i Jylland, dateret Aalborg 20 Marts 1801[2]).

Da det anbefalede Landeværn endnu ikke er organiseret, saa udfordres under nærværende Omstændigheder saadanne Foranstaltninger, som efter Muligheden træde i dets Sted, indtil det kan komme i Stand. For det første:

1) Maa Signaler langs Stranden oprejses efter det, som derom er blevet aftalt.
2) Disse Signaler bestaa i Stænger af forholdsmæssig Højde, men vel faste i Jorden. Ved hvert Signal plantes tvende saadanne Stænger; paa den ene fæstes et stort Knippe Halm, som holdes fugtigt, og hvor i Midten lægges noget tørt Halm til at tænde. Dette er bestemt for at give Varsel om Dagen, formedelst Røg af den vaade Halm. Paa den anden en Tjæretønde, som tændes an til Varsel om Natten.
3) Ved hvert Signal maa der være en Vagthytte, hvori der befindes flere Knipper Halm, Fyrtøj, Tov, Spade, Øxer, Svovlstikker og Svovltraad samt 3 Mand, som bliver der i 24 Timer, og hvoraf stedse den ene er Skildvagt, for at se om noget fordægtigt nærmer sig Strandbredden. En af de tre ved Signalet befindlige Mænd maa have en Hest for at kunne ride, hvor fornøden gjøres.
4) Foruden disse Strandvagter maa der endnu anlægges én eller flere Vagthytter, i hvilke ligeledes holdes Vagt, som ved Signalet; dog behøves ingen Hest derved. De, som er Skildvagt, gaar nogle hundrede Skridt frem og tilbage ved deres Hytter, men ikke længere, end at de kan raabe til deres Vagthytte, om noget mødte dem. Det maa ses derhen, at der kan være Vej fra én Vagthytte til den anden.
5) Der maa ligeledes anlægges Herreds- eller Kommunikationssignaler, som tager Varsel paa Stranden.

---

[1]) fynske Regiment i Fredericia. [2]) Meddeles forkortet. De Steder, hvor noget er udeladt, ere mærkede med Streger.

6) Landeværnet, som — — — — endnu ikke har kunnet til fulde organiseres og bevæbnes, forsamler sig paa de anviste Samlingspladser efter Omgangsbud eller Ildsignaler om Natten og Røgsignaler om Dagen. Der skal de forenes med gevorbne Tropper, understøttet af Rytteri, og de selv møde med Høleer, satte paa Skaft — et frygteligt Vaaben i en brav dansk Mands Haand. Hver Landeværner maa medbringe paa Samlingspladsen Brød for 3 Dage, men ikke belæsse sig med nogen Madpose eller det, som kan hindre ham i at slaa fra sig som en kjæk Mand. En Fjeder paa Hatten maa gjøre ham kjendelig, indtil han faar den ham bestemte Mondur.

7) Da Landeværnets Samling og de Gevorbnes Understøttelse altid endnu kan lade Tid for enkelte Plynderier, endogsaa uden egentlig Fjendtlighed, saa længe en stor fremmed Flaade er i Nærheden, saa vilde følgende uopholdelig iværksættes: a) I hvert ved Stranden beliggende Sogn bliver om mulig paa næste Søndag, er den 22de, alle Sognemændene samlede og forfatte en Fortegnelse over dem, som erklærer sig villige til at forsvare deres egen og Naboernes Koner, Børn, Hus og Ejendom. Naar det ikke kan ske den 22de, da den Dag, som det allerførst er muligt. b) Disse frivillige forpligter sig, saa snart de opbydes ved Strandsignalerne eller ved Budstik, at møde paa deres Sogns Sammelplads (i store Sogne paa 2) og der under Anførsel af en brav, dem bekjendt Mand at drage langs med Stranden hen ad det Sted, hvor Røvere og Plyndrere er faldet ind, og forjage dem. Uden Tvivl vil der findes en Del, som kan komme til Hest, som da kan tjene til at sendes forud, men der maa ikke være mange af slige, med mindre de kunde ved patriotiske Proprietairer eller udmærkede Mænd blive bevæbnet med Kaarde eller Pistoler; de øvrige komme med deres landlige Vaaben, som de kan afstedkomme. Uden Tvivl vil i hvert Distrikt findes Mænd af Kundskab og Indflydelse og ædel varm Patriotisme, som er villig at opofre en Del for Fædrelandet og de dem nærmeste Medborgere. Dhrr. Kammerherre Arenstorff, Baron Christian Rosenkranz, Major v. Rodenburg, Kammerraad Møller haver bevidnet mig at være villige til dette ærefulde Kald i Aalborghus Amt. Hr. Generalkrigskommissair Fønss og Kammerherre Rosenørn, Hr. Birkedommer Møller i Strandkanten af Randers Amt, og den første med Vilje og Evne at virke fra Udbyhøj til Grenaa.

Jeg tvivler ikke, at jo i Vendsyssel, i Aarhus Amt, i Bjerge Herred findes lignende Patrioter, som i Elbo Herred Kammerherre, Baron Wedel er mig bekjendt. Disse Anførere, oplivet af ægte dansk Tænkemaade, vilde imodtage de foromtalte Fortegnelser, vilde skaffe en Orden imellem disse frivillige Landets Forsvarere, vilde anvise hvert Sogn, hvorledes det bedst kan virke imod en til Plyndring i Land stegen Flok, nemlig ikke enkelt, men efter at være samlet paa et

nogenlunde bedækket Sted falde uforfærdet med Høtyve, Høleer eller hvad haves, paa slige Udædiske — — — —

At alt dette sker under dHr. Stifts- og Amtmænds Bestyrelse, forstaar sig selv, og anmodes disse høje Embedsmænd herformedelst paa det angelegenste at iværksætte det med den saa bekjendte vise Indsigt og Nidkjærhed, som udgjør den vigtigste Støtte af det mig anbetroede Kommando. Efterretning forventes, som naturlig, uden al Ophold.

Moltke.

Kopiens Rigtighed tilstaar

Bruun,
Adjudant hos den kommanderende General i Nørrejylland.

Brevvexling

mellem

Kronprins Frederik og General G. F. Krogh

i Februar og Marts 1801.

Fra Kronprinsen til Krogh.

Kjøbenhavn den 21de Februar 1801 [1]).

Til Hr. General Krogh, kommanderende General nordenfjælds, Ridder af Danebrog og Kammerherre, i Trondhjem.

For den Nidkjærhed og Iver, med hvilken De lader Dem være anlegen at sætte den Del af Norge, som er underlagt Deres Kommando, i Stand til at afvise fjendtlige Angreb, modtage De herved min Tak. Det er mig meget beroligende at vide denne vigtige Del af Landets Forsvar i saadan Mands Hænder. Ved at tilkjendegive Dem, at jeg i Følge den Anmodning, De derom har gjort til min Svigerfader, Hs. Durchlauchtighed Prins Carl af Hessen, har ladet Kommandeur Tønder beordre til at modtage Kommandoen over Christianssund [2]), vilde jeg

---

1) Meddelt efter Jessens Kopibog. 2) Om Istandsættelsen af de trondhjemske Fæstninger, Munkholm, beliggende paa en Ø i Trondhjemsfjord ud for Staden, Christiansten paa Baklandet øst for Staden og Carl af Hessens Batteri, samt om Forsvaret af Trondhjem i det hele havde der fra September Maaned været brevvexlet mellem General Krogh, Generalitetet og Prins Carl af Hessen. General Krogh havde anset det for nødvendigt, at der anskaffedes 3 Flaadebatterier til Fæstningernes Understøttelse, og Generalitetet havde ønsket dem byggede i Trondhjem; men da Sagen kom for Admiralitetet den 25de Januar 1801, gjorde dette opmærksom paa, at Trondhjem laa 24 Mile inde i Landet, at der til Staden var en vanskelig Lods-Indsejling, og at det derfor var vigtigere at befæste Christianssund, som laa ved den aabne Sø og lige ved Indløbet. Det havde intet mod Flaadebatteriernes Anskaffelse, naar blot Kommandeur Tønder toges paa Raad med, men Christianssund forekom det vigtigst. Den 31te Januar befalede Admiralitetet dernæst Kommandeur Tønder at paabegynde Christianssunds Befæstelse, dog efter Samraad med Kommandanten og Stiftamtmanden, og denne Ordre opretholdtes, hvorvel Kommissionsforretningen for det nordenfjældske, som affattedes sidst i Januar og indkom senere, tillagde Christianssund liden Værd og mente, at dets Befæstelse vilde fordre meget Arbejde.

tillige herved have Dem underrettet om, at De om alting, Deres Kommando nordenfjælds betræffende, haver umiddelbart til mig at indsende Rapporter, hvilke, saafremt de skulde indeholde noget af pressant Vigtighed, afsendes pr. Estafette. Deres bevaagne

Fra Krogh til Kronprinsen.

Trondhjem den 3die Marts 1801 [1]).

Underdanigst Anmeldelse.

Deres Kongelige Højhed tillader naadigst, at jeg for at vinde Tiden underdanigst vover direkte at gjøre efterfølgende underdanigste Anmeldelse. Da Hans højfyrstelige Durchlauchtighed Feltmarechal Prins Carl af Hessen naadigst har anbefalet mig at bestyre Trondhjems og Bergens Fæstninger og begge Stifters Søkysters Defension og udi naadigst Tillid, at jeg vilde stræbe at opfylde mine underdanigste Pligter, ej villet give mig nogen Instrux, men gav mig frie Hænder; saa, da jeg i Henseende (til) de Bergenske Fæstninger og Defensionen der var ganske ukyndig, ligesom om de Ordres, som maaske de Kongelige Kollegier kunne have udstedt til Kommandanten, General Moltke, tog jeg den Beslutning strax at sende derhen en kyndig, paalidelig og hurtig Officer, nemlig Premierlieutenant Carsten von Rosenvinge, som var vel øvet at gaa paa Skier, for, i Fald at lille Fjældet formedelst den i samme Tid faldende Mængde af Sne skulde hindre Passagen, da at bruge Skier. Med ham sendte jeg de fornødne Ordres til Kommandanten og lod Duplikaterne gaa med Posten, i Fald at Lieutenant von Rosenvinge skulde tilstøde noget paa nævnte Fjæld eller paa den øvrige Vej.

Deres Kongelige Højhed vil naadigst af underdanigst vedlagte fra Kommandanten bemærke, at denne Officer, som kom tilbage i Gaar Klokken 3 Eftermiddag, at han kom til Bergen 8 Dage før Posten, hvilket var en betydelig Vinding, da Defensionsanstalterne samme Dag, han kom, toge mærkelig til og nu drives med den pligtigste Iver.

Dette Brev fra Kommandanten ansér jeg meget vigtigt i tvende Henseender: 1) i Henseende (til) det russiske Linieskib paa 74 Kanoner [2]), som der ligger under Reparation. Mig kommer det mere end forunderligt for, at Chefen for dette Skib lader alt sit Krudt bringe udi Sikkerhed paa Fæstningen uden at tænke paa Skibets Forsvar, hvorved han meget kunde bidrage til Bergens Defension; men jeg tør ej fordriste mig at foreskrive Kommandanten noget i saa Henseende. Da dette Skib ej er tiltaklet, kunde det saaledes stationeres, at det ej brugte mere end det halve Skyts, den anden halve Del kunde laanes

---

[1]) Skrevet inden Modtagelsen af Kronprinsens foranstaaende Brev. [2]) „St. Peter", under Kapitajn Loudochin, havde ligget ved Bergen fra Januar 1800. Det sejlede først hjem til Rusland i Avgust 1801 (passerede Kronborg den 28de Avgust).

saa vel til de allerede existerende, som til de af Kommandanten foreslagne Batterier, thi det Skyts, som haves ved Trondhjems og Bergens Fæstninger, er ej af den Kaliber, at det med Sikkerhed kunde bringe det svære engelske, som deres Fregatter, end sige Linieskibe, føre, til at tie eller ødelægge de attakerende Skibe.

2) Da den hollandske Konsul eller Kommissair i Bergen skal have lovet at assistere med en Del Kanoner, Republiken tilhørende, som ligger der, hvoriblandt formodentlig de ere, som Fregatten „Pollux“ [1]) førte, som en Tid lang har ligget her paa Reden og som havde 26 af de skjønneste 18 Pds. Kanoner foruden 12 Pds., jeg og flere have set. Denne Fregat blev saaledes af en Orkan paa Hjemrejsen tilredet, at den med Møje kunde redde sig udi Bergens Havn, hvor det hedder, at den med et andet batavisk Skib er solgt for 12,000 Rdl. Til Christianssunds Forsvar haves ingen Kanoner. Denne By er for sin ypperlige Havns Skyld, hvor en hel Flaade kan ligge udi Sikkerhed [2]), for sig selv vigtig, ligesaa for Trondhjem; thi har en Fjende den inde, kan ej en Jagt, end sige et Skib komme til eller fra sidstbemeldte By, da fra Christianssund udsendende smaa armerede Skibe vilde borttage (alt), inklusive Baade. Denne betydelige Mangel af Kanoner kunde ganske og fuldstændig afhjælpes, naar Deres Kongelige Højhed fandt det naadigst for godt at bringe det derhen, at af de i Bergen værende hollandske Kanoner, mest 18 Pds., 32 i alt med Rapperter, Ladetøj samt Ammunition med smaa Fartøjer indenskjærs maatte bringes til Christianssund. Om disse tvende Poster ansøges underdanigst, at Deres Kongelige Højhed naadigst direkte til Bergen, for at vinde Tiden, vilde lade udstede Ordre, samt at de tvende af Kommandanten foreslagne Batterier maatte iværksættes.

Underdanigst har jeg ved denne Lejlighed at melde: at i Gaar ere 19 Officerer og 32 Underofficerer af de Nationale bragte saa vidt med Exercicen med Vold-Kanoner, at de i Dag have begyndt at undervise 600 nationale Grenaderer og Kanonerer. Denne Exercice kontinuerer hver For- og Eftermiddag til det, de have opnaaet Fuldfærdighed. Giver Fjenden os 12 à 14 Dages Frist, haaber jeg sikkert, at han paa en værdig Maade skal blive modtagen. I Overensstemmelse med Stiftsbefalingsmanden, Grev Moltke, og Kommandeur Tønder skal jeg medvirke alt muligt til Tjenestens bedste og udføre alt saa hurtig gjørligt, men den fatale Aarets Tid og Mangel af alle Slags Materialier i Christianssund lægge næsten uoverstigelige Hindringer i Vejen. Dog haaber jeg nu, at de største Anstødsstene blive ryddede af Vejen. En Glæde er det for mig at arbejde i Forening med disse tvende nidkjære Embedsmænd, som ene have den Kongelige Tjeneste til Formaal. Underdanigst G. F. Krogh.

[1]) 2 hollandske Fregatskibe „Iris“ og „Pollux“ laa ved Bergen. [2]) Christianssund er anlagt af Christian IV, som paa Stedet selv bestemte dens Anlæggelse.

Fra Samme til Samme.

Trondhjem den 3die Marts 1801.

Ved Postens Afgang erholder jeg Deres Kongelige Højheds naadigste Ordre af 21de forrige Maaned, og Tiden tillader mig ikkun underdanigst at melde: at en 70 Aars gammel Mand maa blive, om ikke ung, saa dog føle ny Kraft til underdanigst at udføre sine Pligter. Denne Følelse fandt jeg levende, da jeg læste Deres Kongelige Højheds naadigste Bifald over de af mig trufne Foranstaltninger. Nat og Dag skal jeg underdanigst pligtmæssig søge at udrette alt til min tilkommende Konges sande Tjeneste.

Inderlig længes jeg efter, at Grev Moltke maatte erholde naadigst Bifald i Henseende til Pris-Tømmeret, som findes i Christianssund; derved kunde vi blive trukne ud af den værste Forlegenhed. Vel have vi foranstaltet Tømmer hugget i Skovene, men dette røver os for megen Tid, da hvert Øjeblik er kostbart.

Underdanigst G. F. Krogh.

Fra Samme til Samme.

Trondhjem den 10de Marts 1801.

Underdanigst Rapport.

Da jeg til min Efterretning maatte tage en Gjenpart af underdanigst vedlagte fra Kommandanten i Bergen, Generalmajor von Moth, saa kunde jeg ej med forrige Post lade samme følge. Deres Kongelige Højhed vil naadigst deraf erfare, at udi 130 til 140 Aar have Fæstningsværkerne henlagt uden Reparation, end sige højst fornødne Fæstningsværkers Anlæg af ny er bleven iværksat. Havde aarlig noget lidet været anvendt til Vedligeholdelsen, havde de gamle Værker umulig kunnet være saa forfaldne, som desværre nu bemærkes og maaske i Øjeblikket, at de skulle forsvare Bergens saa vigtige By, den største i Norge[1]).

Da den engelske Nation i denne Krig saa ofte har brudt de mellem Nationerne bestemte Love, saa kunde den let søge under et venskabeligt Flag at nærme sig saa meget Munkholms Fæstning og ej hejse det engelske Flag, før de ere den nær paa et Kabeltovs Længde, og da i samme Øjeblik lade deres Kanoner spille. For paa en, som jeg haaber, god Maade at forekomme dette, har jeg ladet trykke nogle Exemplarer, ligelydende med underdanigst vedlagte Avertissement[2]), som jeg saa meget ønsker maatte erholde Deres

---

[1]) Til Forsvar for Bergen By anlagdes der efter Konference mellem Amtmand Hauch, Enroleringschefen og Moth et Landbatteri paa 12 Kanoner paa Øen Christiansholm og et andet Batteri paa Hægernæsset nær Bergens Forstad Sandvigen. Disse Skanser, af hvilke den sidste byggedes af General-Vejmester Major Hammer, opførtes under Amtmandens Ledelse. [2]) Dette Avertissement, trykt paa Fransk og Engelsk, lyder i den engelske Text saaledes: With

Kongelige Højheds naadigste Bifald. Forinden jeg iværksatte dette, har jeg underdanigst tilmeldet under 3die Februar Hans højfyrstelige Durchlauchtighed, Feltmarechal Prins Carl af Hessen, at jeg troede, at saadant Avertissement vilde tjene til Munkholmens Sikkerhed, paa hvilken Trondhjems Bys Konservation saa meget beror.

Højstsamme har haft den Naade at bifalde alle mine gjorte Foranstaltninger uden specielt at berøre denne Sag. Jeg har altsaa ej taget i Betænkning at lade Avertissementet trykke; jeg har og tilsendt Kommandanten i Bergen et Exemplar med Anmodning at overlægge med Stiftsbefalingsmanden, om deslige Avertissements kunde være passende for Bergen og, om saa var, da at forandre det fornødne, forinden han lod trykke nogle Exemplarer.

Jeg er ganske forvisset, at sker noget fjendtligt Angreb mod Trondhjem, ville Englænderne, som mange Aar have havt de tvende hollandske Ostindie-Farere i Sigte, som ligge aftaklede paa Ilvigs-Bugten[1]), ved at binde an med Munkholmen afsende et Par Slupper for at sætte disse Skibe i Brand. Prins Carl af Hessens Batteri er ej blevet forsynet med én af de 24 18-Pds. Kanoner, jeg i saa lang Tid har rekvireret, og hvorved Trondhjems By maa savne et saa væsentligt Bidrag af Defensionen, som dette solide Batteri ellers vilde give; nævnte tvende Skibe tabe og herved deres eneste Beskyttelse. Dette har anlediget, at Stiftsbefalingsmanden og Kommandeur Tønder ere blevne enige med mig for at redde det bedste og brugbareste af disse Skibe, at lade sammes Kanoner montere og forsyne dette Skib med fornøden Ballast uden at ekvipere samme. Dette lader Kommandeuren i disse Dage udføre ved Lieutenant Møller af den Kongelige Sø-Etat. Paa belejlig Tid bliver dette Skib buxeret og henlagt tæt ved Munkholmen, hvor det kan forsvare sig selv, bidrage til Fæstningens Defension og beskyttes af samme.

I Christianssund ere Indvaanerne i stor Angest og begynde at flytte derfra. For at oplive deres Mod rejser Stiftsbefalingsmanden, Kommandeuren og Krigskommissair Wibe der hen, saa snart det rasende Vejr, vi nu have, ophører, for tillige at lade bygge Flaade-Batterierne, hvortil det fornødne Tømmer nu haabes at erholdes. Vi have og besluttet at sende der hen tolv 8-Pds. og otte 4-Pds. Kanoner

---

Regard to the Epidemiqve and Contagious Diseases, which have been the Cause of So much Evil to Europe, has it pleased the King my Master to ordain:

That no Vessell or Ship of what Nation whatsoever is permitted to approach the Coasts of Norway without legitimating itself before one of the Commissions appointed to that Purpose. I hope therefore earnestly that as Dannemark lives in Peace with every Nation, that all Ships or Vessells will regulate themselves according to this Advertisement which I will ordain to be delivered to them by Custom-Houseofficers in Presence of Wittnesses. But if Contrary to this any Ship or Vessell should presume without Legitimation to approach the Port of Dronton then I will ordain that there shall be fired on them from all the Batteries with red hot Bullets. [1]) Ilvigen vest for Ilvig (Ihlvig), Trondhjems Forstad mod Vest.

fra det andet gamle hollandske Skib, hvorfra de øvrige bringes paa det bedste, som nu monteres. Vel ere disse Kanoner langt fra ej af det ønskede Kaliber, men noget er bedre end intet, og Indvaanerne se dog, at man gjør alt muligt til deres Forsvar. Maatte vi dog blive saa heldige, at træffe det rette, og at Deres Kongelige Højhed naadigst kunde approbere vore Handlinger! Vi føle ofte, hvor tungt det er at være langt borte fra Deres Kongelige Højheds naadigste Befalinger.

At vi lykkeligvis have erholdt godt Fyrretømmer til en stor Flaades Bygning, vil Kommandeur Tønder sikkert indmelde. Skulde Deres Kongelige Højhed naadigst bifalde det af Chefen for det 2det Trondhjemske mig leverede og underdanigst medfølgende Forslag fra Kapitajn v. Ræder til Molde Bys Forsvar, saa ansøges underdanigst desangaaende at erholde naadigste Ordre.

3 Skibe ere i disse Dage ankomne, hvoraf et fra Kjøbenhavn, som længe har været undervejs, og et fra Bergen. De have ej antruffet eller set noget Krigsskib i Søen at krydse.

Underdanigst G. F. Krogh.

Fra Samme til Samme.

Trondhjem d. 31. Marts 1801.

Underdanigst Rapport.

Jeg tror, at min underdanigste Pligt fordrer, underdanigst at melde Deres Kongelige Højhed, at jeg under 13de denne Maaned fra Stiftsbefalingsmanden i Bergen, Kammerherre Hauch, har erholdt den glædelige Indberetning om den udmærkede Iver og Samdrægtighed, hvormed Forsvarsanstalterne drives der, og at man dermed allerede var avanceret temmelig vidt. Den bataviske Konsul i Bergen har foregaaet sammes herværende Kommissionair med et saa godt Exempel af Tjenstagtighed ved Udlaan af 18- og 12-Pds. Kanoner med Kugler og Tilbehør, at denne sidste baade udlaaner det bedste af de to hollandske Ostindiefarere her for at indrettes til et Blokskib, som dertil allerede er færdigt, men endogsaa af begge Skibene de havende 8- og 4-Pds. Kanoner med Tilbehør, hvoraf allerede ere sendte og ankomne til Christianssund 12 8-Pds. og 8 4-Pds., som Kommandeur Tønder er beskæftiget med der at anbringe paa bekvemme Steder, indtil de foreslagne Batterier fuldstændigen kunne blive opførte og Flaadebatterierne forfærdigede.

Det var alene i Nødstilfælde, at jeg underdanigst har foreslaaet disse Kanoners Kjøb i Mangel af sværere Kaliber; men da jeg nu kan erholde samme til Laans, er dette saa meget des ønskeligere, paa det den Kongelige Kasse ej skal besværes med Udgifter, som paa nogen Maade kunde bespares.

Til samme Hensigt har jeg anmodet Stiftsbefalingsmanden her under 21de denne Maaned, hvoraf underdanigst vedlægges Gjenpart, at formaa Borgerskabet i Christianssund, til eget Forsvar og for at

lette de svære Udgifter for den kongelige Kasse, at levere de fornødne Sten til Batteriernes Opførelse. Jeg tør langt fra ej haabe, at alle behøvende Sten herved skulle erholdes; men hvor faa Kubikfavne end paa denne Maade kunde bekommes, bliver det dog til Afdrag paa Udgifterne.

Til Sand-Batteriets Brystværk at opføre her behøves et stort Antal Kubikfavne af graa Sten; alt, hvad Geniet[1]) til Dato har kunnet forskaffe, opløber alene til 25 Favne; men nu haaber jeg, at denne Bys Indvaanere, som have Heste, ville bestræbe sig at levere en god Del uden Betaling, i det mindste har jeg dertil gjort Anlæget.

Det rasende Vejr, her har vedvaret næsten en hel Maaned, har sinket Vold-Kanon-Exercicen alt for meget, dog ere Mandskaberne nu bragte saa vidt, at vi denne Uge med Sikkerhed kunne lade dem til Øvelse gjøre et Par Skud pr. Piece med Krudt. En veltænkende, som ej vil være sit Navn bekjendt, har leveret 100 Rdl. til Præmier for de Grenaderer, som gjøre de bedste Skud til Skiven.

At Enthusiasmen og Forbitrelsen mod dem, som paaføre Rigerne saa megen Vold, har steget her til det højeste, kan jeg underdanigst bevidne. Underdanigst G. F. Krogh.

---

[1]) Ingenieurkorpset.

Breve angaaende Rustninger paa Fyn.

Fra Kronprinsen til Generalmajor F. S. Baron Rantzau, kommanderende General i Fyn.

Den 10. Marts 1801.

Da De nu er udnævnt til at have Kommandoen i Fyn, Langeland og Ærø, og De til mig haver at melde og korrespondere om alt, hvad denne Sag betræffer, saa haver De nøje at overveje og udføre følgende Instruktion. Til Hjælp i Deres Arbejde erholder De den værdige og talentfulde Kapitajn og Generalkvartermester-Lieutenant Krag, som er en Mand, der besidder min fulde Tiltro, og paa hvem De i alt kan forlade Dem[1]).

1) De gjør Dem bekjendt med Nyborg Fæstning samt indberetter, hvorvidt Redouten ved Slipshavn er færdig, og hvad deri maatte fejle.
2) Undersøger Nyborgs Garnisons Tilstand, og om de der ansatte Officerer ere duelige og bekvemme til deres Pligters Opfyldelse.
3) Kapitajn Krag beordrer De til Stribs Færgested lige over for Fredericia; her efterses, om et Batteri kan opkastes. Findes Pladsen dertil bekvem, det er at sige, at Fartøjerne maa løbe Landet paa Kanonskud nær, saa bør her anlægges en Skanse. Dette Arbejde kan let af Indvaanerne besørges.
4) Paa de forskjellige Telegraflinier lægges paa hver 2 Mil tvende Dragoner som Ordonnanser for dels at besørge, hvad der maatte

---

1) R. Krag, nævnt Side 104, var født paa Gaarden Øje i Trondhjems Stift 1763. Fra 1784, da han blev Sekondlieutenant i Ingenieurkorpset, var han tjenstgjørende ved Ingenieur-Detachementet i Norge og var beskæftiget ved Frederiksværn, hvor der i 1790—92 foretoges omfattende Defensionsanlæg. I 1793 fik han Tilladelse til at rejse udenlands og gaa i fremmed Tjeneste. Først gjorde han et kort Ophold i Østerrig og Preussen og begav sig dernæst til den hollandske Hær, hvor han fik en Stilling som Volontair i Prinsen af Oraniens Stab. Han deltog i Krigene 1793 og 94 og gjorde Vinterfelttoget 1795 med. Da i dette Aar Freden sluttedes mellem Frankrig og Holland, begav han sig til Paris, men derfra blev han kaldt hjem, hvor han fik Kapitajns Karakter og blev fast Ingenieur ved Nyborg og Korsør Fæstninger samt Ingenieur-Inspekteur over Fredericia, Hals og Fladstrands Fæstningsværker.

forefalde med Breves Bortsendelse for mig, som og i taaget Vejr at modtage Depecher, naar Vejret ej tillod at telegrafere.

5) Deres Ophold bør for største Delen blive Odense, som er Middelpunktet af Deres Kommando.

6) De haver nøje at undersøge de Punkter, hvor Landeværnet bedst kan samles, hvor Strandvagter bør sættes, hvor Replier og Rallieringspunkter kan udsættes, samt hvor og hvorledes Signalerne til Samling bedst kan gives.

Deres meget hengivne

Fra Rantzau til Kronprinsen.

Odense d. 11. Marts 1801.

Allerunderdanigst Pro Memoria.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — [1])

Allerunderdanigst Rantzau.

P. S. Efter at dette mit Brev var affærdiget til Postens Afgang, har jeg havt den Naade at modtage begge Deres Kongelige Højheds Skrivelser af 10de hujus[2]), og skal sammes Indhold af mig i alle Dele underdanigst vorde efterkommet, og alle mine Bestræbelser have til Formaal at gjøre mig ved Pligters Opfyldelse værdig til det mig allernaadigst overdragne Kommando, stolende mindre paa min Duelighed i at exekvere det mig anbefalede end paa Deres Kongelige Højheds naadige Overbærelse, om i paakommende Tilfælde en eller anden Fejl skulde indløbe for mig, den jeg tør haabe mig naadigst vorder eftergivet.

Rantzau.

Fra Samme til Samme.

Odense den 14de Marts 1801.

Underdanigst Pro Memoria.

Ikke tør jeg undlade underdanigst at tilmelde Deres Kongelige Højhed, at saa hurtig, som Deres naadige Befaling af 10de Marts mig indløb, skrev jeg Hr. Generalkvartermester-Lieutenant Kapitajn von Krag, som jeg formodede at være udi Nyborg, at ville indfinde sig hos mig her udi Odense for i Conjunktion med ham at iværksætte det mig af Deres Kongelige Højhed anbefalede, men da jeg til Dato ingen Svar fra ham haver erholdet, saa maa jeg tro, han ej er der tilstede, men efter Rygter maa være paa Samsø. Jeg tror da at handle rettest og efter Deres Kongelige Højheds naadige Vilje i at oppebie hans Ankomst, forinden de mig anbetroede 5 Poster uden hans Nærværelse som Ingenieur af mig iværksættes. Hvad den mig udi 2den Post anbefalede Undersøgelse om Nyborger Garnisons Til-

---

[1]) Brevet selv underretter Kronprinsen om en fra Generalitetskollegiet modtagen Ordre om de udskrevne Landrekrutters og Nationales Uddannelse, hvilken ikke finder Generalens Bifald; men har ingen Interesse. [2]) Kun én kjendes.

stand angaar, og om de der ansatte Officerers Duelighed og Bekvemhed til Deres Pligters Opfyldelse, da tror jeg ligeledes at handle overensstemmende med Deres Kongelige Højheds naadige Vilje at oppebie Hr. Kapitajn Krags Ankomst, der formodentlig specielt kjender enhver især og kunde give mig den fornødne Efterretning, da jeg ellers ved nær Undersøgelse letteligen kunde rose eller laste for lidet eller for meget efter den Idé, jeg forbinder med Garnisons Kompagni.

Underdanigst Rantzau.

Fra Kronprinsen til Rantzau.

Den 17de Marts 1801.

Til Generalmajor Rantzau, kommanderende General i Fyn.

Om endskjønt De vist haver havt Deres Grunde for at udsætte Udførelsen af den Dem givne Befaling, saa er dog Tingenes Forfatning saaledes, at ingen Opsættelse maa foraarsage et skadeligt Ophold i de Dem overdragne Forretninger.

Den anden Bataillon af 1ste jyske Regiment haver erholdet Ordre at marchere til Nyborg for at forstærke den derværende Garnison. Desuden detacherer De en Eskadron til Raskenberg, som staar under Kommandanten i Nyborg. Dennes Bestemmelse er at patrouillere imod Østen og den nordøstlige Strandbred.

Deres meget hengivne

Fra Kammerherre F. Juel til Kronprinsen[1]).

Thorseng den 24de Marts 1801.

Da jeg ved en Generalitetsordre erfarer, at Hans Kongelige Majestæt har haft den Naade at anbetro mig Kommandoen over det fynske Landeværns-Regiment, saa vilde Deres Kongelige Højhed tillade, at jeg for denne lige saa store som mig uventede Naade herved aflægger min allerunderdanigste Taksigelse.

Gid jeg kun maatte være i Stand til at gjøre mig værdig til den udmærkede Bevaagenhed, hvormed min allernaadigste Monark og Deres Kongelige Højhed beære mig. Min ivrigste Bestræbelse skal

---

[1]) Kammerherre Juel til Thorseng blev udnævnt til Chef for det fynske Landeværnsregiment paa 7 Batailloner à 600 Mand, og der tillagdes ham samtidigt Karakter og Benævnelse som Oberst. De her meddelte Breve ville vise, at han strax satte sig i direkte Forbindelse med Kronprinsen, som ogsaa for det meste direkte gav ham Ordrer, altsaa med Forbigaaelse af Grev Rantzau, under hvem Landeværnet paa Fyn i Følge Resolution af 17de Marts stod. Det samme var Tilfældet med den langelandske Bataillon paa 480 Mand, hvilken betroedes Oberstlieutenanten ved Livregiment Ryttere, Frederik Ahlefeldt-Laurvig, som i den Anledning fik Orlov fra sin Regimentschef, Prins Christian af Hessen, og i sin Egenskab af Chef for Langelands Væbning korresponderede direkte med Kronprinsen, skjønt ogsaa han stod umiddelbart under Grev Rantzau, til hvem han ogsaa tillige indgav Rapporter.

dette i det mindste stedse være, ligesom at vove Liv og Blod for Kongehusets og Landets Forsvar min helligste Pligt.

Deres Kongelige Højheds allerunderdanigst tro Tjener
F. Juel.

Fra Samme til Samme.

Odense den 25de Marts 1801.

Vedlagt følger mit underdanigste Forslag til de Officerers Ansættelse ved det fynske Landeværn-Regiment, som jeg af dem, der fandtes paa den mig naadigst tilsendte Liste, dertil troede duelige, tillige med en Liste paa de Civile, som ønske sig ansatte ved Regimentet, hvilket alt saaledes indstilles til Deres Kongelige Højheds naadigste Approbation.

Aarsagen, hvorfor jeg ej har foreslaaet Ritmester Sehested i Odense til Ansættelse ved Regimentet, er, fordi jeg af Generalmajor, Baron Rantzau blev underrettet om, at han vilde foreslaa ham til Kommandeur af Jægerne, som Godsejerne skal levere.

De tvende Batailloner i Odense og Ruggaards Amter, som Generalmajor Rantzau især ønskede snarest muligt organiserede, ere nu inddelte, saavel bataillons- som kompagnivis, og har jeg indleveret Listerne derover til bemeldte Hr. Generalmajor.

I Morgen skal jeg selv begive mig til Amtmanden i Svendborg Amt for saa meget muligt at paaskynde Inddelingen af de i dette Amt bestemte Batailloner, medens Major Bülow er i Færd med at faa Inddelingen af Assens og Hindsgavls Amter fuldført med vedkommende Amtmænd. Underdanigst F. Juel.

Forsvaret af Sjælland 1801.

Ligesom i de øvrige Dele af Monarkiet, var der i Vinteren 1800—1801 ogsaa paa Sjælland lagt Haand paa Tilvejebringelsen af en for denne Ø hensigtsmæssig Kystbefæstning. Foruden Kjøbenhavn og Kronborg, paa hvis Istandsættelse der var begyndt i Avgust 1800, fandtes der paa Øen Korsør Fæstning, som beskyttede Korsør Havn. Ellers existerede der kun Levninger af tidligere, nu forfaldne Skanser ved forskjellige Havne og Indløb, saasom ved Holbæk, Kalundborg og paa Øerne syd for Sjælland. Ved den Methode, som man den Gang anvendte for at holde Kapere og enkelte Krigsskibe fra et Indløb, nemlig at lægge et Defensionsskib midt i Løbet og anbringe Skanser i Land paa begge Sider, var man i Stand til at sikre Forbindelsen mellem Sjælland og Øerne syd der for, da de adskillende Farvande ere meget snævre. Kronprins Frederiks Brev til Generalitetet af 24de Januar (Side 71—72) viser, at han da alt havde Øjet henvendt paa denne Forbindelse. Der havde tidligere været Skanser paa Sjælland, Møen og Falster, hvilke, indbyrdes korresponderende, i Forening med Defensionsskibe havde dannet en egen lille Befæstning med Stubbekjøbing som Centrum til Beskyttelse af Forbindelsen mellem Sjælland og Øerne. Det er uden Tvivl den, til hvilken Kronprinsen i det nævnte Brev sigtede, i det han befalede en Ingenieurofficer afsendt til Grønsund. Det følger af sig selv, at man ved en saa hurtig Rustning som i 1801 ikke kunde begynde paa at konstruere nye Befæstningssystemer. Man maatte underordne sig det gjældende og blot istandsætte, hvad der var forfaldent, og bygge, hvad der manglede. Den omtalte lille Befæstning gjenrejstes ogsaa virkelig, ligesom de andre forfaldne Skanser paa forskjellige Steder af Sjællands Kyster, under General Huths Overtilsyn; men da de først bleve færdige i 1802, skulle de ikke omtales nærmere her. Kun med Hensyn til Forholdene ved store Bælt maa et Par Ord siges. Amtmand Stemann i Sorø havde tidligt været betænkt paa Foranstaltninger, som sigtede til en Beherskelse af Bæltet. Hans før nævnte Forslag til en Borgervæbning for Sorø Amt[1]) havde som Forudsætning Forskansninger paa Sjællands Vestkyst og Sprogø, og han anbefalede

---

[1]) Side 57 øverst.

saadanne som et Middel til at sikre Postforbindelsen med de vestlige Dele af Monarkiet. Kronprinsen ansaa det for umuligt at kunne beherske store Bælt, men ønskede i Steden for Forskansninger, som sigtede hertil, Postjagterne og Smakkerne armerede. Postamtet, hvis Mening indhentedes herom, ansaa vel dette for gjørligt, men troede ikke, at Postfartøjerne vilde kunne blive saa stærke, at de kunde modstaa andet end fjendtlige Baade, og foreslog derfor, at der stationeredes Krigsskibe i store Bælt til Konvojering af Posten mod Konvojpenge, lagte paa Passagerbilletternes Pris. Da det imidlertid stred mod de antagne Principer at anvende Krigsskibe i Kystbevæbningens Tjeneste, fordi denne burde sættes i Værk af Kræfter uden for Hær og Flaade, kunde dette Forslag ikke bifaldes, uden for saa vidt som der jo i Almindelighed var et Vagtskib i store Bælt, der under rolige Forhold beskyttede Postgangen. Naar Vagtskibet maatte forlade sin Station, maatte Postfartøjerne sikre sig selv. Hertil sattes de nu i Stand. Kapitajnlieutenant N. S. Acheleye, der blev Chef for Vagtskibet i store Bælt, beordredes den 9de Marts til at forestaa Postskibenes Armering. En Færgejagt, „Store Bælt“, udrustedes som Konvojskib, i hvilken Anledning Passager- og Godstaxten ved Res. af 20de Marts forhøjedes; men alle de mindre Smakker og Fartøjer bevæbnedes ogsaa med Falkonetter, Bøsser og andre Vaaben, hvorhos de forsynedes med Aarer for at kunne bevæge sig mod Vind og Strøm og lægge til, hvor det var bekvemmest. Ogsaa blev der truffet Foranstaltning til, at disse Fartøjer kunde gaa ud fra forskjellige Steder paa hele Sjællands Vestkyst, hvorved de kunde benytte enhver fjendefri Strækning af Bæltet, som viste sig. Da de smaa Fartøjer opdagede de større, før de større de smaa, og besad Evnen til at søge ind paa grundt Vand, hvor de kun kunde forfølges af Baade, vilde de, naar de vare i Stand til at modstaa saadanne, kunne haabe i de fleste Tilfælde, selv om Dagen, at kunne holde Postgangen regelmæssig ved lige.

Vigtigst paa Sjælland var de to Fæstninger ved Øresund. I Begyndelsen synes Kronborg endog at have tildraget sig størst Opmærksomhed. Den Gang haabede man rimeligvis, at den søgaaende Flaade, som man allerførst havde lagt Haand paa at udruste, skulde komme til at forene sig med den svenske og tage Plads, som i 1794 og de følgende Aar, ved Øresundets Indgang til Territoriets Beskyttelse, og at Krigen maaske endog ganske vilde holdes borte. Men heri er der hurtigt foregaaet en Forandring. Da Kong Gustavs Generaladjudant for Flaaderne, Admiral Cronstedt, i Begyndelsen af Februar kom til Kjøbenhavn for at aftale en Operationsplan til Sundets Forsvar[1]), synes Kronprinsen at have næret Betænkeligheder ved at henlægge Hovedforsvaret til Sundets Indgang og at have foretrukket Farvandene ud for Kjøbenhavn. Selvfølgelig kan dette simpelt hen være begrundet

---

[1]) C. W. Bergman: Minnen ur Sveriges nyare historia, samlade af B. v. Schinkel, (2. Opl. Stockholm 1856) S. 116.

i den Omstændighed, at det allerede den Gang var forudseeligt, at den danske Flaade ikke kunde blive sejlfærdig; men uden Tvivl var der en anden Grund med i Spillet, nemlig at en Kampstilling ved Kronborg maatte nødvendiggjøre Forskansninger paa den svenske Side af Sundet, og til saadanne turde den danske Regering af Hensyn til Sundtolden og dens Historie ikke give sit Minde. Afgjørelsen af Spørgsmaalet, som Cronstedt havde rejst, henvistes til et Møde, som Kronprinsen den 5te Marts havde med den svenske Konge i Helsingborg. Paa dette skal Kronprinsen have afvist et Tilbud fra Kong Gustav IV's Side om at opkaste Batterier ved Helsingborg som unyttigt[1]), og det blev bestemt, at den svenske Flaade skulde tage Station ved de smalle Farvande ud for Kjøbenhavn, Drogden og Flinterenden. En Instruktion i denne Retning afgik til Carlskrona, hvor en Del af den svenske Flaade virkelig naaede at blive sejlklar i god Tid.

Kronborg var ikke desto mindre — ogsaa efter at Flaaderne ikke længer skulde samles der — af stor Betydning. Beliggende paa den Spids, som det nordostlige Sjælland skyder ud i Øresund, hvor dette er smallest, behersker denne Fæstning, saa langt dens Kanoner række, Farvandene norden og sønden der for. Selv om dens Kanoner ikke kunde naa til Sverigs Kyst, langs hvilken der var saa dybt Vand, at de største Skibe, som den Gang havdes, kunde besejle det, lagde de dog Baand paa en fjendtlig Flaades Bevægelser, i det der behøvedes en særlig god Vind for at kunne holde sig uden for deres Rækkeevne.

Kronborg var imidlertid i en saadan Tilstand, at den fast ingen Fordringer kunde opfylde. Fra det omgivende Land var Fæstningen afsondret ved en dobbelt Forsvarslinie, hvoraf den inderste dannede et med Bastioner i hvert Hjørne umiddelbart ved det høje Kronborg Slots Fod beliggende firkantet Indrefæste. Mod Søen var den mindre stærk, men det, som Kronprinsen tilsigtede ved sine Ordrer til Kommandanten, Oberst Stricker, var Anbringelsen af Søbatterier paa Dæmningen mellem Indrefæstets Voldgrav mod Øst og Søen, saa stærke, at Fæstningen blev i Stand til udøve et virkeligt Herredømme over Søen. Det var ikke ubetydelige Arbejder, som nødvendiggjordes. Hele Ydrepartiet mod Søen maatte bygges om, for saa vidt som der maatte skaffes Plads til de nye Batterier og til Kanonernes Rekyle; Brystværn maatte skaffes til Veje eller forhøjes, og dertil saa vel som til nogle nødvendige Traverser behøvedes der Jord tilkjørt. Endelig maatte Kanoner med deres Tilbehør af Rapperter, Slæder og Brisker komme fra Kjøbenhavn, og de vare ikke en Gang alle færdige til Forsendelse der, skjønt der ved den af Kronprinsen befalede Regulering af Fæstningsskytset i det hele var blevet en Del disponibel

---

[1]) Se Holm I, Side 396. I de danske Krigsarkiver findes intet om, hvad der blev aftalt i Helsingborg. I øvrigt henvises til „Memorial du colonel Gustasson", Leipzig 1826, S. 18 og 19, og den danske Oversættelse af denne lille Bog: „Mindeskrift af Oberst Gustafson". Fra det Franske ved J. N. Høst, Kjøbenhavn 1827, S. 12 og 13.

for Kronborg. Det Antal Kanoner, som foreløbigt blev normeret for Kronborg, var 160, hvoraf 100 mod Søen og 60 mod Land. Arbejdet paabegyndtes med stor Kraft under Ansporing af Kronprins Frederik, som i en særegen høj Grad tog sig af denne Befæstning og flere Gange sendte sin nye Adjudant, Kapitajn F. Bülow, ned for at se, om alt fremmedes med behørig Kraft. Én Gang, paa Vejen til Mødet med den svenske Konge i Helsingborg den 5te Marts, eftersaa han personlig Arbejderne. Som Garnison paa Kronborg var der i Aarets Begyndelse kun det sjællandske Jægerkorps og de kronborgske Artillerikompagnier, eftersom den i 1800 til Kronborg afgivne Forstærkning efter Konventionen af 29de August var vendt tilbage til Kjøbenhavn. Den 5te Januar 1801 afgik et Kommando paa 100 Mand med de fornødne Befalingsmænd fra Garnisonen i Kjøbenhavn til Helsingør for at være til Raadighed for Kommandanten som Kronarbejdere til Søbatteriernes Anlæg. I Februar sendtes et større Artilleridetachement og sjællandske Regiments 8 Musketerkompagnier til Kronborg Desuden afgik idelige Søtransporter til Fæstningen med det Materiel af enhver Art, som var færdigt til Afsendelse. Helsingør By maatte hjælpe til med alt, hvad den kunde præstere. Den i Staden værende Vognkraft benyttedes til at kjøre Jord til Fæstningen. Byen maatte ogsaa levere Hjulbøre, Spader og andet Værktøj samt Proviant og Halm til Kronborg, i hvilken Henseende Ansvaret paalagdes Byens højeste lokale Embedsmand, Kammerherre Præsident G. C. Hauch. Den Overlegenhed, Landbatterier den Gang havde lige over for Krigsskibe, forhøjedes betydeligt derved, at de vare i Stand til at kunne bruge glødende Kugler. Der fandtes en Del i dette Øjemed tidligere opførte Ovne paa Kronborg, men de nedreves som forældede. I Steden for skredes der til Opførelse af 6 nye Ovne efter et nyt System, som var prøvet i Citadellet Frederikshavn ved Kjøbenhavn, og hvortil dettes Kommandant, General Peymann, havde givet Tegningen.

Med Hensyn til Hovedstadens Sikring er følgende at mærke.

Kjøbenhavn var den Gang en rund, sluttet Fæstning, der bredte sig paa begge Sider af Havnen, dels paa Sjællands, dels paa Amagers Grund. Den bastionerede Vold, som omsluttede Byen, endte paa den nordre Side ved Søen i Citadellet Frederikshavn (Kastellet) og lige over for paa Amager i Quintus, hvorved maa forstaas ikke blot den nordligste Bastion paa Christianshavns Side, Christianus Quintus, men ogsaa de Forværker, Quinti Lynette og Batteriet til højre for denne, som vare anlagte paa den Dæmning (den bedækte Vej), der laa mellem Christianshavns Hovedvold og Havet, samt Sextus, hvilket ikke var anlagt som Batteri i 1800, men afgav Plads for 30 bag Bolværket anbragte Kanoner. „Quintus" benævnedes hele det Komplex af Fæstningsværker, som indtog det paa Revshalegrunden fremspringende Hjørne af Fæstningen. Kastellet og Quintus vare de to Punkter, som paa begge Sider af Indsejlingen til Havnen dannede Fronten mod Søen, og mellem dem laa Dæmningen med Bommens Batteri, der dækkede Indløbet umiddelbart, medens Batteriet Trekroner laa ude i

Havet, saa at det kunde sekonderes baade fra Kastellet med dets Forværker[1]) og fra Quintus.

Forsvaret af Indløbet til Kjøbenhavn var saaledes ganske i Overensstemmelse med de den Gang antagne Principer om Defensionsskibe i Midten af Indløbet og Skanser i Land paa begge Sider, kun at Defensionsskibet her var blevet til Trekroner og Skanserne til Kastellet og Quintus. Men én Omstændighed forringede Nytten af denne Befæstning, nemlig at det almindelige Farvand gjennem Øresund mod Syd, Drogden, var saa nær ved Kjøbenhavns Fæstnings østlige Side, at der derfra kunde kastes Bomber ind i Staden. Paa det farligste Sted laa der vel en Grund, Middelgrunden, som i visse Maader var en Beskyttelse, i det der mellem den og Landgrunden (Revshalen) kun var et smalt Løb, Kongedybet, som kunde benyttes af Sejlere. Til Beherskelse af dette Dyb — for at holde Bombarderfartøjer borte fra dette Sted — havde der tidligere existeret et Batteri, Prøvesten, men dette fandtes ikke længer.

Imidlertid besluttedes det i Begyndelsen af Februar, at det skulde gjenrejses. Det gamle Prøvestens Batteri havde nemlig ikke været noget fra Grunden opmuret Fort. Tre Linieskibe vare satte paa Grund og indbyrdes forbundne med hinanden. Dernæst vare de blevne fyldte med Jord og Stene til Vandgangen, og denne Jordmasse holdtes ved lige ved aarlig Paafyldning, som i Tidens Løb dannede en lille Ø.

Den 9de Februar befaledes det[2]), at de 3 gamle Linieskibe „Christian VII", „Jylland" og „Wagrien" skulde danne Batteriet Prøvesten, for hvilket Kapitajn F. C. Risbrich blev Chef under Kommandeur J. O. Fischers Overkommando, thi denne, der var det betydeligste Medlem af Kjøbenhavns Defensionskommission, ansaas af Kronprinsen som selvskreven til at lede den Del af Kjøbenhavns Forsvar, som laa paa Søen uden for Fæstningens egen Søfront.

Efter Bestemmelser, tagne i Februar Maaneds Begyndelse, vilde denne ydre Del af Kjøbenhavns Forsvar mod Øst komme til at bestaa af Batterierne Trekroner og Prøvesten samt 4 Blokskibe, „Mars", „Elefanten", „Danebrog" og „Indfødsretten", hvilke skulde udfylde Mellemrummene dels mellem de 2 Søbatterier og dels mellem Trekroner og Kastellet. Derhos ansaa Defensionskommissionen Anlæggelsen af et Batteri paa Amager ved Strandkanten nær Krudttaarnsvejen for nødvendig, da det kunde understøtte Prøvestensbatteriet. Admiralitetskollegiet forlangte ved Henvendelse til Generalitetet[3]) et saadant Batteri bygget under Generalmajor Peymanns Ledelse af en Ingenieur-

---

[1]) Kastellets Forværker mod Søen laa paa Langelinie, der var spækket med Kanoner ved Huths og Islands Batterier samt mellem sidstnævnte og Pinnebergs Ravelin. I Ingenieurkorpsets Arkiv findes en Plan over Søfrontens Armering i Avgust 1800, der maa antages i det væsentlige at være den samme, som havdes i April 1801. [2]) Se Admiralitetskontorets Referatprotokol. [3]) I Januar 1801.

officer og Kronarbejdere (Soldater) og tilføjede, at de Materialier, hvormed Søetaten kunde assistere, paa Rekvisition skulde blive udleverede.

I øvrigt tiltænktes der Defensionen yderligere en synkefri Fregat „Hjælperen“, 3 Kavaleripramme „Rendsborg“, „Aggershus“ og „Nyborg“, et af Bjælker sammensat Flaadebatteri (Willemoes's senere Fartøj) af den Art, som Admiralitetet havde anbefalet Moltke at bygge, og som ogsaa Krogh i Trondhjem byggede et af, 3 Stykpramme og 2 Defensionsskibe „Amalie Augusta“ og „Kronborg“.

Denne Ordning var imidlertid uudførlig for Batteriet Prøvestens Vedkommende. Der behøvedes længere Tid, end der sandsynligt stod til Raadighed, for at bringe det i Orden. Den 20de Februar opgaves Bygningen; det befaledes da, at de 3 dertil bestemte Skibe i Steden for skulde udrustes som svømmende Blokskibe. De bleve lagte sydligst i Rækken af dem, der nu i en Krans om Trekroner og dernæst i en Linie mod Syd i Kongedybets vestre Del udgjorde Fæstningens ydre Defensionslinie[1]). Ved Udlæggelsen fik „Christian VII“, der kom til at ligge sydligst, Navnet „Prøvesten“.

Hvad den søgaaende Flaade angaar, da bestemtes det efterhaanden, at flere og flere Skibe skulde tages under Ekvipering og oplægges som i Krigstid med Ballast[2]). I Februar var næsten hele Flaaden tagen under Ekvipering, og der var befalet Soldateske afgiven til 16 Linieskibe og 4 Fregatter, nemlig Orlogsskibene „Valdemar“, „Neptunus“, „Danmark“, „Norge“, „Kronprins Frederik“, „Kronprinsesse Marie“, „Arveprins Frederik“, „Prinsesse Sophie Frederikke“, „Skjold“, „Trekroner“, „Odin“, „Sjælland“, „Justitia“, „Prinsesse Lovise Augusta“, „Ditmarsken“ og „Holsten“ samt Fregatterne „Iris“, „Frederiksværn“, „St. Thomas“ og „Frederikstad“. Af disse fik under 9de Marts Orlogsskibet „Trekroner“ og Fregatten „Iris“ Ordre til i Forening med Briggen „Sarpen“ at underlægge sig Kommandeurkapitajn Steen Bille, der havde faaet det Hverv at tage de med Kornvarer ladede Skibe, som Kronprinsen havde lovet at sende til Norge (Side 78), under Bedækning. Senere kom Orlogsskibet „Danmark“ og Briggen „Nidelven“ med i Billes Eskadre, der, som bekjendt, ikke kom bort inden den engelske Flaades Ankomst og under Slaget den 2den April laa paa Indrereden. To andre af Orlogsskibene, „Sjælland“ og „Holsten“, forstærkede i sidste Øjeblik Defensionen paa Reden, to endelig, „Norges“ og „Kronprins Frederiks“ Udrustning syntes opgiven. Tilbage blev der til sidst kun 10 Linieskibe, hvilke bestemtes til at være Danmark-Norges Bidrag til den søgaaende Flaade. For disse bleve under 14de Marts følgende Chefer udnævnte: For „Neptunus“ Kommandeurkapitajn L. H. Fisker, „Valdemar“ Kapitajn C. v. Thun, „Kronprinsesse Marie“ Kommandeur O. Lütken, „Arve-

[1]) Se Plan over Slaget paa Kjøbenhavns Red i Gardes „Den dansk-norske Sømagts Historie“. [2]) Saaledes f. Ex. den 19de Januar „Odin“, „Arveprins Frederik“, „Louise Augusta“, „Holsten“ samt Briggen „Sarpen“.

prins Frederik" Kommandeur A. Lützow, „Prinsesse Sophie Frederikke" Kommandeurkapitajn J. Bille, „Skjold" Kommandeurkapitajn Herbst, „Odin" Kommandeurkapitajn Grib, „Justitia" Kommandeurkapitajn Schultz, „Prinsesse Lovise Augusta" Kommandeurkapitajn Holstein, „Ditmarsken" Kapitajn, Generaladjudant H. Lindholm.

Vanskeligheden ved den søgaaende Flaades Udrustning bestod i at faa Søfolk; thi de, der kunde opdrives paa Sjælland, hvor alt toges, og i det nærliggende Land, udgjorde kun et lille Antal i Forhold til Behovet. Hele den norske Søudskrivning var ved Skagerak og Kattegat adskilt fra de Skibe, den skulde bemande, og denne uheldige Ordning, som næsten umuliggjorde enhver hurtig Udrustning, fornemmelig om Vinteren, viste især sine fordærvelige Følger, da Søvejen mellem Norge og Danmark ikke mere kunde benyttes. Alt i Begyndelsen af Februar var denne usikker. Engelske Krydsere opholdt sig den Gang mellem Næsset og det nordlige Jylland og borttog danske og norske Skibe.

I Januar Maaned gik Udskrivningen for sig paa den tidligere anførte Maade, i det Enroleringschefen paa Sjælland udskrev alle de Søfolk, som kunde erholdes, medens de andre Chefer kun udskrev et bestemt Antal, hvilket imidlertid den 5te Januar forøgedes saaledes, at enhver Enroleringschef uden for Sjælland fik Befaling til at tage 600 Søfolk flere, end først fordret. Den 29de Januar, da den engelske Embargo var bleven bekjendt, paalagdes det derimod alle Enroleringschefer og Ulrich i Glückstadt at udskrive alt, hvad de kunde faa fat paa, eftersom Skibsfarten paa Grund af Embargoen dog var indskrænket til den østersøiske og den mellemrigske (det er den, som fandt Sted mellem Norge og Danmark). End videre tog Regeringen alle Lodser og Færgefolk paa Sjælland i sin Tjeneste, for at faa en Stamme af gode Søfolk til at begynde med. Den motiverede dette Skridt ved Hensynet til, at Skibsfarten dog var standset, men lovede i øvrigt at give disse Folk fri igjen, saa snart der var kommet saa mange Søfolk tilstede, at de kunde undværes.

Foruden de Vanskeligheder, som Transporten til Sjælland frembød, — de norske Matroser kom i Marts Maaned i Hold paa 60 eller 59 til Helsingborg, de fra Jylland samledes i Kolding og førtes i Hold syd om Øerne til Kjøbenhavn — opstod der andre. Søfolk ere aldrig saa villige til at gaa til Orlogs som Soldater til at møde ved deres Afdelinger. I det vestlige Norge laa ikke faa Skibe for udgaaende, uagtet Regeringen havde forbudt at sende Skibe til Storbritannien. Paa den danske Halvø unddroge mange Søfolk sig Udskrivningen ved Bortrejse, medens andre, f. Ex. paa Vesterhavsøerne, ikke vilde give Afkald paa deres Vinterro i Hjemmet og næsten maatte føres bort med Magt. Derhos vilde Øvrighederne trindt om i begge Riger beholde Søfolk hjemme til det betydelige lokale Forsvar, som rejste sig alle Steder, og Søfolkene selv foretrak at udføre deres Værnepligt nær den hjemlige Arne. Dette forbødes paa det strængeste og gjentagne Gange. Til det lokale Forsvar maatte hverken

Hær eller Marine anvendes. En Ordre af 19de Februar til de norske Kystøvrigheder paalagde disse at udtage det til det lokale Forsvar fornødne Mandskab af de gifte Folk, som hørte til Extrarullen. En anden Ordre, af 21de Februar, bestemte, at dels Byerne, dels Egnene om disse maatte afgive det til Kystforsvaret fornødne Mandskab, men af Folk, som ikke stod for Udskrivning, helst ældre, gifte Mænd.

I Forbindelse hermed stod den Plakat, som udkom 18de Marts[1]), hvorved Magistraten i Kjøbenhavn og Øvrighederne i de danske Kjøbstæder opfordredes til at antage alt arbejdsført Mandskab, som det kunde træffe, for en Gave af 15 Rdl. strax og i øvrigt mod Underhold og Betaling som for enrolerede Søfolk. Det var i Virkeligheden en Presning, hvilket Plakaten selv udtalte, hvorvel den gav den Form af Frivillighed. Plakaten udsagde kun, at disse Folk skulde deltage i nødvendige Arbejder, men med dette Mandskab fyldtes Defensionsskibene rundt om i hele Danmark. Det er derfor næppe rigtigt, naar en Del Forfattere have ment, at det var af Mangel paa øvede Søfolk, at Defensionsskibene ved Kjøbenhavn maatte besættes for saa stor en Del med frivillige og pressede Folk, de saakaldte „15 Dalers Karle“. De øvede Søfolks Plads var ikke paa Defensionsskibene, men paa den søgaaende Flaade.

Det af Mansbach gjorte Forslag om at tage de norske Land-Reservister til Søfolk (Side 63) optoges ikke blot for det søndenfjældske, men ogsaa for det nordenfjældske Norge[2]). Den 6te Marts stillede Kronprinsen 2000 Reservister af den norske Hær til Søetatens Raadighed; men havde man Vanskeligheder nok med at faa selv den ordinaire Udskrivning ned til Sjælland, saa bleve disse fast uoverstigelige, naar det gjaldt om midt i Vinteren at føre en saa stor Styrke gjennem fremmed Land her til.

Om Forsvarsstyrken paa Sjælland og dens Udvikling kan følgende oplyses. Foruden Artilleri- og Ingenieurkorpset, for hvilke Huth var Chef med Oberst E. G. Mechlenburg under sig som Kommandeur for Artilleriet, Livgarderne til Hest og til Fods, som stode henholdsvis under Oberstlieutenant A. N. C. Kardorff og Generallieutenant F. W. P. Prins til Würtemberg-Stuttgart, og Marinekorpset, som kommanderedes af Generalmajor F. X. J. Grev Danneskjold-Løvendal med Major S. J. Meyer som Næstbefalende, bestod Troppestyrken paa Sjælland i Vinteren mellem 1800 og 1801 af 6 Infanteriregimenter, 2 Rytterregimenter og 3 lette Batailloner. De 6 Infanteriregimenter vare:

1. Danske Livregiment under Generalmajor F. C. E. Prins Emil til Slesvig-Holsten-Augustenborg og norske Livregiment, kommanderet af Oberst C. D. Michaelsen;

2. Kongens Regiment under Oberstlieutenant C. F. Beck og Kronprinsens Regiment under Generalmajor J. F. Leth;

---

[1]) Se Schous Forordninger. [2]) Se Kgl. Resolution af 20de Marts, om Mandskabets Overgang fra Land- til Sørullen i Trondhjems Amt, i Fogtmans Reskriptsamling.

3. Sjællandske Regiment under Oberst C. Grev Baudissin og Prins Frederiks Regiment under Oberst C. H. Lepel.

De to Rytterregimenter vare: Husarregimentet under Generalmajor V. v. Berger og Sjællandske Rytterregiment under Generalmajor J. M. H. Castenschjold.

De 3 lette Batailloner vare: Sjællandske Jægerkorps under Oberstlieutenant O. D. Grev Schack til Schackenborg, 1ste Bataillon let Infanteri under Major P. M. Baron Haxthausen og 2den Bataillon let Infanteri under Oberstlieutenant H. F. Roepstorff.

Disse Afdelinger, som alle laa i Kjøbenhavn og Citadellet med Undtagelse af Jægerkorpset, der udgjorde Kronborgs Besætning, og Sjællandske Rytterregiment, som havde Garnison i Roskilde, samt en Del af Husarerne, som kantonnerede uden for Hovedstaden, havde for største Delen tysk Mandskab. De førte vel en Styrke af Landsoldater og Landrekrutter i deres Ruller, men denne laa ikke til stadig Tjeneste, var i alt Fald kun i en højst ringe Grad repræsenteret i den tjenstgjørende Garnisonsstyrke. For Fodfolkets Vedkommende kan et Regiments Fysiognomi betegnes saaledes: Dets Styrke var i det hele for Krigstilfælde omtrent 1700 Mand; deraf bestod Halvdelen af Landsoldater og Landrekrutter og var dansk, medens den anden Halvdel, som bestod af Hvervede, var overvejende tysk. Den danske Halvdel var i Almindelighed hjemsendt til Distrikterne, og af den hvervede Halvdel var atter Halvparten permitteret som Frifolk, hvorved forstodes saadanne, som, uagtet de vare hvervede til stadig Tjeneste, havde faaet Tilladelse til at opholde sig som Privatfolk i Byen eller dens nærmeste Omegn mod at være pligtige til øjeblikkeligt Møde, naar som helst det forlangtes. Ved Artilleriet, som kun talte 1000 Mand, var Forholdet mellem de hvervede og nationale omtrent det samme som ved Fodfolket.

I Begyndelsen af Vinteren var Styrken i Kjøbenhavn i Følge det fremstillede derfor kun ringe, men Frifolkene indkaldtes snart. Tidligst skete dette ved Artilleriet, som allerede i December Maaned var beskæftiget med Skytsreguleringen, den 7de Februar begyndte paa Armeringen af Kjøbenhavns Volde og kort efter i samme Maaned maatte afgive Artillerister ikke blot, som vi have set, til Kronborg, men til næsten alle de danske Provinser, til Nyborg, Fredericia, Fladstrand o. s. v. I Februar Maaneds Midte var overalt den hvervede Halvdel af Styrken indkaldt, hvilket for Infanteriregimenternes Vedkommende var nødvendiggjort ved Mandskabsafgivelserne til Kronborg og ved de Krav paa Arbejdskraft, der stilledes til dem. I Begyndelsen af Marts maatte Halvdelen af den nationale Styrke indkaldes, og endelig kaldtes i Midten af Maaneden alt til Fanerne i hele Riget, hvorefter Grenaderbataillonerne formeredes, og Hæren i det hele stilledes paa Krigsfod.

Fordringerne til Artilleriet vare overvældende i Forhold til dets ringe Styrke, men de opfyldtes godt af dets Kommandeur, Oberst Mechlenburg. Det vil erindres, at Infanteriregimenterne den Gang havde

deres eget Artilleri, Regimentsartilleriet, og at Skytsbetjeningen i Fæstninger sædvanlig udførtes af lokale borgerlige Korpser, i Kjøbenhavn saaledes af det borgerlige Artilleri under Major Junge Boye. Det var derfor i Reglen kun Artilleriets Sag at støtte Kanonbetjeningen ved Regimenterne eller i Fæstningerne ved mindre udsendte Detachements, der kunde vejlede og undervise dem, der paa disse Steder skulde udføre den artilleristiske Tjeneste, men i øvrigt at udføre den Del af Artilleritjenesten, hvortil der hørte speciel teknisk Kundskab, og ved Krigsudbrud at danne ridende Batterier, som kunde optræde som Artillerireserve. Mechlenburg sendte ikke blot Artilleridetachements ud til næsten alle Kystbefæstninger i Jylland og Fyn, men han expederede Artillerimateriel ud til de samme Punkter, armerede dernæst Kjøbenhavn, overtog helt den artilleristiske Betjening af Kronborg og Citadellet Frederikshavn, sendte dels Artillerister, dels bespændte Kanondelinger ud til de forskjellige Punkter paa Sjællands Kyst, hvor vi senere ville finde saadanne, og stillede endelig en Del ridende Batterier paa Benene som Artilleriets Bidrag til den i Marts paa Sjælland mobiliserede Hær.

Da Hæren i Marts sattes paa Krigsfod, formeredes 1ste Grenaderbataillon af danske og norske Livregiments Grenaderer under Major M. v. Scheel af det danske Livregiment til Fods, 2den Grenaderbataillon af Kongens og Kronprinsens Regimenters Grenaderer under Major J. A. Zerzog af Kronprinsens Regiment, 3die Grenaderbataillon af sjællandske og Prins Frederiks Regimenters Grenaderer under Terts-Major G. W. Strambow af sjællandske Infanteriregiment. I Kjøbenhavn var der derefter, foruden Garderne og en enkelt Husareskadron, 11 Batailloner, nemlig de 3 Grenaderbatailloner og de 8 Musketerbatailloner af danske og norske Livregiment, Kongens og Kronprinsens Regiment. I Citadellet var der en Musketerbataillon af Prins Frederiks Regiment og paa Trekroner den anden af samme Regiment. Paa Kronborg endelig det sjællandske Regiments 2 Musketerbatailloner. De lette Batailloner, som havde været paa Kronborg og i Citadellet Frederikshavn, vare opstillede ved Kysten, Jægerkorpset paa begge Sider af Helsingør, de to andre lette Batailloner henholdsvis nord og syd for Kjøbenhavn. Husarerne havde 3 Eskadroner i det nordlige Sjælland og Bosniakeskadronen i Kjøge. Sjællandske Rytterregiment i Roskilde bevogtede Issefjorden ved udsendte Detachements.

Foruden de nævnte Afdelinger var der i Kjøbenhavn Detachements fra fynske Regiment i Fredericia, 1ste jyske i Aarhus og 3die jyske i Aalborg. Disse vare komne for at tjene paa Flaaden. Marinekorpset var nemlig knap i Stand til at give en Fjerdedel af den Soldateske, som behøvedes, og Regimenterne i Kjøbenhavn kunde ikke alene yde Resten[1]).

[1]) I den Højstkommanderendes Arkiv findes der en af Gouverneuren i Kjøbenhavn den 14de April indgiven Liste over „den militairiske Styrke, som var komman-

I Slutningen af Marts Maaned begyndte Landeværnet at antage Skikkelse. Den 17de Marts bestemte en Kgl. Resolution Landeværnets Inddeling paa Øerne, og en ny Kgl. Resolution af 20de bragte Udnævnelsen af de overordnede Befalingsmænd ved dette. Det sjællandske Landeværn dannede 19 Batailloner, inddelte under et nordre og et søndre sjællandsk Landeværnsregiment. Til Chef for det nordre Regiment udnævntes første Direkteur i Postamtet, Kammerherre E. F. Waltersdorff, som tidligere havde været Gouverneur over de vestindiske Øer og i denne Stilling den 29de August 1788 faaet Generalmajors Titel. Det søndre sjællandske Regiment gaves til P. L. Oxholm, som 1778 var traadt ud af den militaire Tjeneste ved slesvigske Infanteriregiment for at blive Regeringsraad paa St. Croix og nu blev Oberst i Landeværnet. Bataillonerne fik deres bestemte Kadrer, i det Sjælland og Øerne syd der for deltes i 19 Kredse, der svarede til de 19 Batailloner. Disse Kredse sluttede sig til den administrative Inddeling. 1ste Bataillon i nordre Regiment, som betroedes Major og Kammerherre L. v. Schrødersee, der var afgaaet fra Livgarden 1789 og senere havde staaet à la suite paa Vartpenge, oprettedes saaledes i Kjøbenhavns Amt. 8de og 9de Bataillon oprettedes i Kronborg, Frederiksborg og Hørsholms Amter og gaves, den 8de til Major D. A. Recke, en tidligere Ingenieurofficer, som stod à la suite i Hæren, den 9de til Overkrigskommissair Ely, som fik Majors Karakter. Disse Batailloner og en enkelt til mere vestlig vare de eneste, som bleve formerede inden Maanedens Slutning[1]).

Af de frivillige Korpser uden for Kjøbenhavn kom kun et ridende Korps af Skytter fra Herregaarde tilstede ved Fjendtlighedernes Begyndelse. De andre under Oprettelse værende naaede ikke at blive organiserede saa hurtigt; da Medlemmerne af et i Hellebæk under Organisation værende frivilligt Korps pludseligt kaldtes sammen, vidste de saaledes ikke rigtigt, om de vilde eller ej. Heller ikke det frederiksværkske før omtalte Korps blev færdigt, men toges dog med i Beregning som Kysttropper. Til Chef for Korpset var Hasler udnævnt (Side 55), men da han paa denne Tid mest var i Kjøbenhavn, maa den Næstbefalende, P. E. Tscherning, antages at have varetaget Op-

---

deret paa Defensionsflaaden, forinden Slaget begyndte med den engelske Flaade den 2den April". I Følge denne Liste var Styrken — der var afgiven af følgende Regimenter: danske Livregiment, norske Livregiment, Kongens Regiment, Kronprinsens Regiment, 1ste og 3die jyske, fynske Regiment og Marinekorpset — i alt 30 Officerer, 112 Underofficerer, 33 Spillemænd og 1450 Menige. Listen indeholder ikke Oplysning om, paa hvilke Skibe disse tjente, og da den ikke kan bringes i Samklang med den i Nyt Arkiv for Søvæsen I S. 196 trykte Liste, der stemmer med Admiralitetets, som er trykt i Gardes „Den dansk-norske Sømagts Historie" S. 393 og 394, er det rimeligt, at Gouverneuren har medtaget Soldateskerne ogsaa paa de Skibe, som ikke hørte til den egentlige Defensionsflaade. Tallet angiver da blot den Styrke, som i det hele fra Hæren var afgiven til Flaaden for at tjene paa Skibe. [1]) Til Oplysning om Landeværnets Tilstand ville et Par Indberetninger til Kronprinsen fra Waltersdorff og Oxholm findes blandt Aktstykkerne.

rettelsen paa Stedet[1]). Nogle Borgervæbninger fremstod i forskjellige Kjøbstæder, nemlig i Holbæk, Kalundborg, Sorø, Slagelse og Vordingborg, men heller ikke disse fik endnu nogen Betydning. Derimod fortjener Kjøbenhavns Borgerværn Omtale.

For Hovedstadens Vedkommende havde Væbningen en fast territorial Grundordning. Der bestod et Kompagni for hvert af Byens Kvarterer, og de benævnedes efter disse. Der var kun en enkelt Undtagelse. Da nemlig St. Annæ Kompagni var af en uforholdsmæssig Størrelse, eftersom det ikke var delt, den Gang St. Annæ Kvarter deltes i St. Annæ Vester- og St. Annæ Øster-Kvarter, udsondredes i 1799 af St. Annæ Kompagniet et nyt, hvilket kom til at svare til St. Annæ Øster-Kvarter, men efter Kronprinsen kaldtes Frederiks Stadskompagni[2]). Ved Indordningen under Divisioner (S. 56) kom 1ste Division til at bestaa af Øster-, Kjøbmager, St. Annæ og Frederikstads Kompagnier, 2den Division af Nørre-, Klædebo, Frimands og Rosenborg Kompagnier og 3die Division af Strand, Snarens, Vester- og Christianshavns Kompagnier. Kompagnierne vare af forskjellig Størrelse og bestod dels af virkelige Borgere, dels af yngre tilkaldt Mandskab. Kun en Del af Styrken var bevæbnet. I det hele udgjorde Borgerkompagnierne i Begyndelsen af April 1801 10512 Mand, hvoraf 3818 dannede den bevæbnede Styrke, som omfattede baade virkelige Borgere og ungt Mandskab, og 6694 dannede den ligeledes af Borgere og ungt Mandskab bestaaende Styrke uden Gevær, for hvilken der ved mange Lejligheder, saasom ved Ildebrande, var Brug. Der var stærk Efterspørgsel efter Vaaben. J. F. Tscherning, som var Stadsadjudant og Exercermester samt Mønsterskriver under Stadshauptmand Mylius, siger i en Indberetning til Kronprinsen af 7de April, at flere end 2000 unge og modige Embedsmænd og Indvaanere havde begjæret Gevær, og at andre 2000 vilde følge Exemplet, naar der erholdtes Vaaben.

Af disse Borgerkompagnier vare de særlige Borgerkorpser udskilte. Til disse hørte først det borgerlige Artilleri under Brand-

---

[1]) Befalingsmændene ved dette Korps ønskede ikke Benævnelserne Kapitajn, Lieutenant o. s. v., fordi de vare udanske. De ønskede kun Ordet „Befalingsmand" anvendt for at betegne de Kommanderendes, baade Officerernes og Underofficerernes, Stilling, men med et Forord, som angav Vedkommendes Plads i Rækken, saasom: Øverste-, Næst-, Over-, Under- o. s. v. I Patent af 9de Januar 1801 var dette Ønske for saa vidt imødekommet, som der for Officerernes Vedkommende var indført Benævnelserne: Befalingsmand, Næstbefalingsmand og Underbefalingsmænd. Baade Hasler og Tscherning bleve Befalingsmænd, og som saadanne erholdt de Rang med Kapitajner. [2]) Se „Beskrivelse over den Fane, Hs. Kgl. Højhed Kronprins Frederik har foræret det ny oprettede Frederiks-Stads Borgerkompagni, og de Højtideligheder, hvormed den blev modtagen, samt en Tale, holden i den Anledning af Hr. Stadshauptmand Mylius". Af J. F. Tscherning. Kjøbenhavn 1800. Paa Fanen stod: „Kompagniets Navn Frederik er efter Hs. Kgl. Højhed Kronprinsen". I Kgl. Resolution af 26de April 1799 om en ny Inddeling af Kjøbenhavns Stadskompagnier kaldes Kompagniet dog: St. Annæ Øster- eller Frederikstads Kompagni, medens det, som svarede til St. Annæ Vester-Kvarter, kun kaldtes St. Annæ Kompagni.

major J. Boye Junge, som nys var udvidet til 3 Kompagnier i Steden for 2; men dernæst et Par Korpser, som udskiltes i Slutningen af Marts. Den 25de Marts opfordrede Kronprinsen nemlig Studenterne til at møde om Eftermiddagen Kl. 4 eller næste Morgen for at lade sig indskrive i et Korps, der skulde benævnes Kronprinsens Livkorps og kommanderes af Hofmarechal A. W. Hauch. 968 Studenter lode sig strax indskrive og bevæbnedes uopholdeligt, hvorefter deres Indøvelse begyndte. Dette Korpses Udtrædelse af den almindelige Borgervæbning vakte en Del Misnøje, især da det viste sig, hvad man dog ikke strax troede, at alene akademiske Borgere maatte faa Adgang til det. Der indkom mange Ansøgninger fra Folk i Stillinger, som kom Studenternes nær, om at maatte indtræde med i Livkorpset, og det udtaltes af forskjellige Ansøgere, at de følte sig lige saa vel skikkede og berettigede til at værne om Kronprinsens Person som Studenterne. Kronprinsen afslog disse Anmodninger, men for at komme dem i Møde lod han sige, at dersom der mellem Kunstnere, Farmaceuter, Studerende, som ikke vare akademiske Borgere, og andre unge Mænd uden for det egentlige Borgerskab skulde findes saa mange frivillige, at de kunde danne et Korps, et saadant da maatte oprettes under Navn af Kronprinsens Livjægerkorps og befales af afskediget Sekondlieutenant af Livgarden til Fods F. C. Holstein. Der meldte sig strax saa mange, at dette Korps, som dog fik Navnet Kongens Livjægerkorps[1]), kunde træde sammen i et Antal af 100 Medlemmer, delte i 2 Kompagnier. Korpset lagdes ud paa Amager.

Fra det Øjeblik, den engelske Legation og det fra Flaaden til Kjøbenhavn ankomne engelske Sendebud Vansittard rejste bort, ansaas Krigen for sandsynlig, og Kronprinsen skrev til alle de Kommanderende[2]) og gjennem Admiralitetet til Ulrich i Glückstadt.

Som vi have set, vidste Moltke i Jylland Besked og havde alt truffet sine Forholdsregler. Ogsaa ved de andre Kyster af Kattegattet paa norsk og svensk Side gav den engelske Flaades Ankomst Signalet til storartede Forsvarsanstalter.

Mansbach fik sin første Underretning om Flaadens Ankomst fra en norsk Skibskapitajn, som førte en Galease og 18 Mil vest for Arendal traf 49 engelske Skibe. Han var om Bord i et af dem og hørte, at Flaaden agtede sig til Helsingør. Herom afgav han Melding til sin nærmeste Øvrighed, der igjen meldte det pr. Expres til Mansbach. Denne expederede atter Meldingen ilsomst til Kronprinsen[3]), men mobiliserede tillige Hæren, lod den indtage de aftalte Stillinger langs Kysten og samlede desuden det Centralkorps ved Laurvig, hvorom der havde været Tale, og hvis Sammendragelse under visse Omstændigheder Kronprinsen havde befalet i Skrivelse af 20de Februar[4]). Til Korpset ved Laurvig valgtes de gevorbne Regimenter, nemlig det

[1]) Resolution af 15de April (Fogtmans Reskriptsamling). [2]) Disse Skrivelser ville findes i det følgende. [3]) Expres fra Mansbach, Christiania den 21de Marts 1801 (Højstbefalendes Arkiv). [4] Side 78, nederst.

søndenfjældske, som under Mansbachs Fraværelse kommanderedes af Oberstlieutenant H. G. Holst, der dog, som det synes, forblev i Frederikshald, beskæftiget med Matrostransporten, det nordenfjældske under Oberstlieutenant J. v. Grüner, og det norske Jægerkorps under Oberstlieutenant B. D. Staffeldt samt det norske Husardetachement og et 3-Pds. ridende Batteri. Hvert af de gevorbne Regimenter mødte med én Grenader- og 2 Musketerbatailloner. I Garnisonerne efterlodes indkaldte nationale Tropper. Den Stilling, som i det hele indtoges, vil ikke her kunne vises i sine Enkeltheder[1]), men den var i det store overensstemmende med, hvad der derom er forklaret i det foregaaende. Alle Tropperne i det Søndenfjældske, nemlig foruden de ovennævnte det 1ste aggerhusiske Regiment, der efter Generalmajor C. F. Kaltenbaums nylig stedfundne Død kommanderedes af Oberstlieutenant W. N. de Seue, det 2det aggerhusiske Regiment under Oldingen, Generalmajor C. A. Stricker, det telemarkske under Oberst O. H. Schleppegrell, det oplandske under Oberst N. Harbou og det vesterlehnske under Oberst P. Tobiesen, havde med Undtagelse af det 1ste aggerhusiske Regiment, hvilket kun havde sine gevorbne Kompagnier under Vaaben, alle Nationale indkaldte, og det samme var Tilfældet med Dragonregimenterne og Artilleriet, som foruden sin gevorbne Del indkaldte 4 nationale Kompagnier.

Kaas og Haxthausen ordnede Forplejningen, som var vanskelig, fordi den lovede Transport fra Kjøbenhavn ikke var kommen. Kaas udfærdigede derhos Marcherouter for Tropperne og udførte efter Mansbachs egne Ord en Generalkvartermesters Forretninger.

I Sverig skete der betydelige Sammendragninger af Tropper til Kysten, og Kong Gustav IV befalede[2]), at den svenske Kystbevæbning skulde staa i Alarmstilling, saa længe den engelske Flaade var i Kattegattet. I Gøteborg, som han især frygtede for skulde blive angreben, var der 2 Livgrenaderbatailloner, det Stedingske Regiment, Skareborg og Elfsborg Regimenter foruden lidt Rytteri, mest dog uden Heste, og Artilleri af den gøteborgske Brigade, alt under Overbefaling af General Wrede[3]). Det Stedingske Regiment var i Skjærgaarden paa bemandede Skjærgaardsbaade. Der fandtes Skjærgaardsfartøjer langs hele Kysten, og desuden vare alle Baade, som kunde føre Kanoner, tagne i Besiddelse. Der var militairt Røre paa hele Kyststrækningen. Bohuslehnske og Vestgöta Regimentet traadte ogsaa under Vaaben. Folkets Deltagelse var lige saa stor som i Norge og Danmark. Der samledes Penge til Rustninger; Gøteborg gav en større Sum[4]).

---

[1]) Der mangler en Del Detailoplysninger i Arkiverne. [2]) Bergman: Schinkels Minnen IV, 116. [3]) Disse og følgende Meddelelser om den svenske Hær støtte sig til samtidige troværdige Efterretninger, som findes i de danske Arkiver. [4]) Mansbach meddelte Kronprinsen, at de svenske Tropper langvejs fra bleve transporterede til Kysten ved mange tusende Hestes Hjælp, og at man begyndte at blive mistroisk i Sverig, fordi de norske Troppebevægelser skete med større Langsomhed.

Den 23de Marts var den engelske Flaade nord for Sjælland, ud for Nakkehoved og Gilleleje, og mellem disse Landsbyer og hen til Hellebæk og Kronborg ytrede der sig et bevæget militairt Liv. Besætningen fra Hellebæk vest paa bestod af Husarer, Jægere og et Artilleridetachement paa 4 Amusetter; til dens Forstærkning ved Landeværn gjordes der Anstalter. Kronprinsen sendte sin Adjudant, Kapitajn F. Bülow, til Kronborg for at undersøge Fæstningens Tilstand og hjælpe Kommandanten med at træffe de Foranstaltninger, som behøvedes[1]). Der var to Tilfælde mulige, enten at Englænderne vilde sætte en Styrke i Land for at overrumple og tage Fæstningen, eller at de vilde forcere Sundet ind, hvilket dog kun var gjørligt under en gunstig Vind, som for Øjeblikket ikke havdes. Kronborg sattes derfor i Forsvarsstand ogsaa mod Landsiden, Garnisonen holdtes om Nætterne paaklædt, og der passedes paa Vinden, for at der kunde blæses Alarm, saa snart den blev gunstig for Englænderne. Som bekjendt var der om Bord paa den engelske Flaade delte Meninger om den Fremgangsmaade, man i det hele burde vælge. Man vidste ikke ret, om man skulde forcere Kronborg for at angribe Kjøbenhavn, eller om man skulde gaa igjennem store Bælt for at komme syd fra til Kjøgebugt, stille sig mellem den danske og svenske Flaade og, naar den svenske Flaade var jaget i Havn og den danske holdt i Tømme, sejle til Reval, inden den der stationerede Del af den russiske Flaade ved Isens Opbrud blev sat i Stand til at søge Ly ved Kronstadt. Omsider bestemte Parker sig for store Bælt og satte Flaaden under Sejl der hen; men da han ikke havde Lodser om Bord, derimod kun bekjendte Mænd, medtagne fra England, hvis Kjendskab til Farvandene i Østersøen var indsamlet under Sejlads med mindre Skibe mellem udlagte Sømærker, rejste der sig saa mange Betænkeligheder ved at benytte det i hin Tid temmelig ukjendte Farvand, fra hvilket alle Sømærker vare borttagne, at Parker efter kun nogle Timers Sejlads gav efter for de levende Forestillinger og vendte om for at forcere Kronborg. Denne Bevægelse maa være sket den 25de[2]); thi denne Dag saas fra Nakkehoved, da Taagen lettede, Kl. 10 om Formiddagen Flaaden under Sejl med Kurs ad Issefjorden til. Om Eftermiddagen Kl. 4 saas den derimod fra Telegrafstationen paa Boder Bakken ved Aalsgaard, 36 Skibe stærk, styrende sydost hen, ligesom man Kl. 6 fra Slotstaarnet paa Kronborg saa 8 større Skibe i det fjærne. Den 26de laa Flaaden, i alt 52 Skibe stærk, en halv Mil i Nordost til Nord fra Nakkehoved. Den 27de gik Flaaden under Sejl, i det mindste en Del af den; Kl. $6^1/_2$ om Aftenen saas fra Kronborg Taarn 24 Skibe, hvoraf 18 lagde sig i Hornbækbugten, $2^1/_2$ Mil fra Kronborg. Den 28de kom 6 Fregatter, ledsagede af nogle mindre Skibe, op til Fæstningen. En af dem lagde sig 3000 Skridt fra samme, Resten i Linie ved den svenske Kyst. Flaadens Gros bevægede sig efterhaanden fra Hornbæk-

[1]) Bülows Rapport, dateret Kronborg den 24de Marts, findes blandt Bilagene.
[2]) Ikke den 26de, som almindeligt angives.

bugten til Hammermøllen, hvor den var samlet Kl. 3. Denne Dags Morgen modtog Stricker af en engelsk Kapitajn det Brev fra Parker, som besvaredes om Aftenen, efter at Kronprinsens Befaling angaaende Svaret var kommen til Stricker Kl. $7^3/_4$[1]). Den 29de endelig begyndte Flaaden Kl. $3^1/_2$ om Eftermiddagen at gaa under Sejl mod Øst og trak sig i Linie langs hen ad den svenske Kyst, indtil den naaede de fra Gaarsdagen der for Anker liggende Fregatter, hvorefter ogsaa de nyankomne Skibe kastede Anker.

Stemningen i Helsingør var meget bevæget. Paa Kronborg, hvor alt havde et krigersk Præg, hvor Garnisonen Dag og Nat var paa Færde, og hvor der brændte Ild i Ovnene til at gløde Kugler, arbejdedes der med feberagtig Hast paa at fuldstændiggjøre Forsvarsanstalterne, thi der var kun lidet færdigt. Transporterne af nødvendigt Materiel ventedes endnu stedse fra Kjøbenhavn. Natten til den 25de kom der saaledes saa mange Brisker, at 2 Søbatterier den følgende Dag kunde gjøres i Stand; Natten til den 26de kom der saa mange, at en Bastion og et Søbatteri til kunde monteres Dagen efter. 50 Vogne fra Byen kjørte daglig Jord til Fæstningen. Indbyggerne i Helsingør flokkedes Dag og Nat ved Havnen for at spejde efter den frygtede Fjende. De saa Sprøjterne fra Frederiksborg og Hørsholm ankomme og Foranstaltninger blive trufne til at modtage et Bombardement. En Del af de mere velhavende flyttede deres Gods bort. Paa den modsatte Side af Sundet var man ikke mindre bevæget. Kong Gustav kom paa ny til Skaane, som han for kort Tid siden havde forladt, og tog Ophold i Helsingborg. Senere forlagde han sit Opholdssted til Landskrona, fra hvis Taarn han saa Slaget den 2den April. Han havde sin hele Tanke henvendt paa den svenske Flaades Komme og sendte den højeste Befalingsmand i Carlskrona, Grev C. A. Wachtmeister, fornyet Befaling til ej at tabe en Minut, hverken Dag eller Nat, for at faa Flaaden afsendt til Sundet og tilføjede, at det skulde smerte ham, om han ej fik se den svenske Flaade deltage i den Strid, som forestod. Man bør vove noget, skrev han, for en Forbundsfælle i Nød[2]). Tillige lod han Admiral Cronstedt, som atter var kommen til Kjøbenhavn for at melde, at den svenske Flaade, naar den kom, vilde tage Stilling i Drogden og Flinterenden, og den svenske Gesandt Oxenstjerna melde Regeringen i Kjøbenhavn, at den svenske Flaade vilde komme den 2den April, 7 Linieskibe og 3 Fregatter stærk. En saa stor Eskadre var nemlig sejlklar i Carlskrona under Kontreadmiral R. Cederstrøm, og der var givet Wachtmeister Befaling til at lade den løbe ud den 31te Marts[3]). Det var imidlertid Modvind den Dag.

Efter den engelske Flaades Ankomst til Sundet tog Kronprinsen

[1]) Se Southey, Life of Nelson, London 1819, S. 109; K. H. Seidelin, „Krigstildragelserne mellem Danmark og England fra 30te Marts 1801 til Begyndelsen af Stilstandsunderhandling, Kjøbenhavn 1801, S. 40 og flg. [2]) Bergmann, Schinkels Minnen, IV, 117. [3]) Schinkels Minnen IV, 119, Noten.

paa en afgjørende Maade Befalingen over Rigernes Stridskræfter, i det han udstedte sin første Parolbefaling. Der havde vel været Parolbefalinger før, udstedte af Kollegiet som Organ for Kongens Vilje, end videre Parolbefalinger, udgivne af Kommandanter i Fæstninger eller Kommandeurer for Troppesamlinger. Men de Parolbefalinger, som nu begyndte, udstedtes af Kronprinsen som højstbefalende, skjønt de i Begyndelsen næsten ene angik Hærbevægelserne paa Sjælland. Disse Parolbefalinger fortsattes, efter at de først vare begyndte, og ere en af de værdifuldeste Kilder til Oplysning om Hærens Historie under Frederik VI. Parolbefalingsbøgerne, som imidlertid ere sjældne at finde for de ældste Perioder, begynde med en Skildring af den militaire Situation, der danner ligesom Udgangspunktet for de følgende Befalinger. Denne Indledning, som i Parolbefalingsbøgerne er udateret, er den 28de Marts 1801 given Afdelingerne som en almindelig Instrux. Den følgende Dag udstedtes en Ordre, som supplerede hin, og fra den 30te faar det dikterede fuld Karakter af Parolbefalinger. Det vil til Oplysning om Hærens Bevægelser paa Sjælland efter den engelske Flaades Ankomst være hensigtsmæssigt at meddele in extenso Kronprinsens første Parolbefalinger og da allerførst Indledningen og Befalingen af 29de Marts. De lyde saaledes[1]:

„Paa Amager ligger Rantzaus Husareskadron, 1ste Bataillon let Infanteri og 2 3-Pds. Kanoner. Kanonerne ere placerede i Dragør og Bataillonen har Udposter rundt om hele Øen, som skal observere, naar noget fjendtligt lander, og da repliere sig paa deres Feltvagter, som efter Omstændighederne enten opholde Fjenden eller trække sig til en af Haxthausen[2]) opgiven Samlingsplads, hvorfra de søge at attakere Fjenden. De maa altid søge, at deres Retraite til Fæstningen ej bliver dem afskaaren.

I Kjøge ligger Bosniak-Eskadronen, som patrouillerer og observerer Strandkanten ned mod Præstø og fra Kjøge op mod Kjøbenhavn.

General Castenschjolds Regiment[3]) ligger i Roskilde og har Detachement i Holbæk; dette Regiments Pligt er at observere og patrouillere Issefjorden og Roskildefjord.

Frederiksværk er besat med den der værende Landmilice[4]), dets Kanoner og desuden 1 Officer og 24 Husarer.

Grev Schacks Jægerkorps[5]) med 4 Kanoner, 1 Officer og 24 Husarer staar med den venstre Fløj til Hellebæk langs Kysten ned til Helsingør, den højre Fløj staar ved Snekkersten langs ad Kysten til Helsingør. De har Ordre at observere, om nogen fjendtlig Landgang i denne Egn skulde ske, da strax at berette Kommandanten paa Kronborg det og siden harcellere og forurolige Fjenden paa alle

---

[1]) Gjengivne efter en Parolbefalingsbog, som er funden i Landgrev Carls Arkiv, da der ikke længere findes nogen for de første Aar i Krigsministeriets Arkiv.
[2]) Kommandeur for 1ste Bataillon let Infanteri. [3]) Sjællandske Ryttere.
[4]) Haslers Korps. [5]) Sjællandske Jægerkorps.

mulige Maader; men skulde de nødes til Retraite, da sker det ind i Frederiksborg og Fredensborg Dyrehave, men paa ingen Maade til Kronborg.

Flindts Eskadron[1]) ligger i Stederne (til) højre og venstre af Humlebæk og patrouillerer denne Kyst. Oberstlieutenant Roepstorff med sin Bataillon[2]) og 2 Kanoner samt Engelsteds Husareskadron er posteret saaledes: ét Kompagni paa Østerbro, ét Kompagni i Husene paa Strandvejen, saasom Tuborg o. s. v., tvende Kompagnier ligge i Gjentofte, som udsætte et Piket ved de 2 Kanoner, som staar ved Konstantia Bro. Hin Side denne Bro til Taarbæk patrouillerer Husarerne. Skulde dette Korps retirere, da sker det til Kjøbenhavn.

Paa gamle Kalkbrænderi er et Piket af Kjøbenhavns Garnison, som afløses daglig.

Garden til Hest udsender Patrouiller ud af Ryssenstens Kykkenkurv[3]) langs Kysten, som i Forening med Patrouillerne af Bülows Eskadron[4]) patrouillerer til Flaskekroen saa vel som Frederiksberg og alle tæt om Byen liggende Veje og Steder. Kastellet er besat med 1ste Bataillon Prins Frederiks Regiment, og 2den Bataillon af samme Regiment har besat Batteriet Trekroner.

Batteriet paa Amager, som endnu ej er ganske færdigt, har 6 36-Pds. Kanoner og 2 100-Pds. Mørsere samt 100 Mand af Kjøbenhavns Garnison til Besætning.

Kjøbenhavns Borgerskab og det borgerlige Artilleri har Ordre, saa snart Generalmarchen slaas, at forføje sig til deres Alarmpladser, forsynede med skarpe (Patroner), og der oppebie Ordre, om de skal strax eller paa nærmere Ordre besætte Byens Volde og Portvagter saa vel som Slots- og alle indre Vagter.

Ved Hellebæk bliver posteret foruden det der oprettede Korps endnu Elys Landeværnsbataillon. Reckes Landeværnsbataillon kommer til at staa i Egnen af Kokkedal og Hirschholm. En Landeværnsbataillon besætter Kalundborg, en Bataillon besætter Vordingborg. De øvrige Batailloners Placering er endnu ej bestemt.

Paa Vejen til Korsør, paa Vejen til Helsingør holder paa hver 2 Mil 2 à 3 Ryttere eller Husar-Ordonnanser for at besørge Breve; det samme sker igjennem Fyn fra Nyborg til Bøjden[5]).

Paa Langeland kommanderer Grev Ahlefeldt en chef.

I Fyn kommanderer General Rantzau og Kammerherre Oberst Juel.

I Nørrejylland kommanderer General Moltke.

I Holsten Prins Carl.

Søndenfjælds i Norge kommanderer General Mansbach.

Nordenfjælds i — — — v. Krogh.

---

[1]) af Husarerne. [2]) 2den Bataillon let Infanteri. [3]) d. e. Kigkure. [4]) af Husarerne. [5]) Bøjden paa Horneland lige over for Fynshav paa Als var det Sted, hvor Telegraflinien, som var under Arbejde, men langt fra færdig, endte paa Fyn.

Defensionen paa Reden kommanderer Kommandeur Olf. Fischer.
Den bevægelige Reserve-Defension kommanderer Kammerherre og Kommandeurkapitajn Steen Bille.

Den 29de Marts.

For at kunne dække Frederiksværk og Kronborg og tillige for at kunne tjene den ved Kjøbenhavn værende Strand-Postering til Soutien, befales følgende:

General Castenschjold med 2 Eskadroner af sit Regiment (begiver sig) til Fredensborg og Nyrup; 4 Kanoner af det ridende Artilleri støder til ham ved Fredensborg. En Eskadron af samme Regiment marcherer til Arresø, hvor den indkvarteres i Ramløse, Skærød og Amundrup; denne patrouillerer til Tisvilde og Raageleje, sættende sig i Forbindelse med det frederiksværkske Korps, og falder Fjenden i Flanken, dersom han lander. Skulde den engelske Flaade sejle herop [1]), marcherer General Castenschjold tillige med sine 2 Eskadroner og det ridende Artilleri til Brønshøj, Emdrup og Uttersløv. Saa længe General Castenschjold er paa Fredensborg, staar de 2 Landeværnsbatailloner Recke og Ely under ham; disse udsætter Piketter fra Raageleje indtil Hellebæk. Naar Oberstlieutenant Grev Schack bemærker Englændernes Opsejling, lader han sit Korps tillige med Husarer og Kanoner følge langs Stranden sønder efter og indkvarterer sig i de nærmeste Steder indtil Charlottenlund. Dog maa han ej nærme sig dette Sted, førend Flaaden. Ellers bliver alt ved Ordren fra i Gaar."

Indtil den 30te Marts Kl. $5^1/_2$ Morgen var Vinden ubrugelig for den engelske Flaade nord for Kronborg, men paa det angivne Klokkeslet sprang den pludselig om, og næppe var man paa Kronborg bleven opmærksom derpaa, før den engelske Flaade saas i Færd med at løsne Mærssejl og lette Anker. Kl. $7^1/_2$ affyrede Kronborg sit første Skud, og Fægtningen begyndte, hvilken fra engelsk Side førtes af dens Bombarderskibe og Kanonbaade, der nærmede sig Fæstningen for at dække Flaadens Gros, som sejlede forbi saa nær den svenske Kyst som muligt [2]).

Krigen var først nu for Alvor udbrudt, og i Erkjendelse heraf lød Kronprinsens Parolbefaling af 30te Marts saaledes:

„Parol: Gud; Feltskrig: den retfærdige Sag.

Det kommer an paa Danmarks Ære, og vi ere Soldater og danske Mænd, og dette giver mig Anledning til at fordre alt af mine brave Vaabenbrødre" [3]).

Den engelske Flaade lagde sig i Sundet et Par Mil fra Kjøbenhavn, og Generalmarchen sloges i Staden. Der var forud truffet Be-

[1]) ɔ: til Kjøbenhavn. [2]) Strickers Rapport om „Slaget ved Kronborg", som han kaldte det, kan for Øjeblikket ikke findes, men iblandt Aktstykkerne vil en anden Skrivelse om Fægtningen blive meddelt. [3]) Denne Parolbefaling er berørt i E. M. Oettingers Geschichte des dänischen Hofes von Christian II bis Friedrich VII, 6. Band, Hamburg 1858, S. 178.

stemmelser for, hvad der skulde ske, naar denne lød. Hvad der hørte til Defensionen paa Reden, søgte om Bord. Den staaende Hær mødte paa sine Alarmpladser, Livregimenternes Musketerbatailloner i og udenfor Sølvgadens Kaserne, Kongens og Kronprinsens Regimenter under Volden, de 3 Grenaderbatailloner paa Rosenborg Exercerplads, og tre Batailloner af de mødte satte sig i Følge Instrux for dette Tilfælde strax i Marche over Volden til følgende Steder: én Bataillon til Quintus, én til Lynetten ved Langebro og én til Christianshavns Port, samt et mindre, fra en af Bataillonerne afgivet, Detachement til Gl. Kalkbrænderi. Det borgerlige Artilleri besatte Quintus og Voldene, og Borgerkompagnierne fik Ordre til at holde sig beredte til at overtage en Del af Vagttjenesten i Byen. Kongen og de Kgl. Prinsesser flyttede til Rosenborg. Brandkorpset under Brandmajor H. Brendemann, der i en vis Henseende stod under Kommandanten i Kastellet, Generalmajor Peymann, eftersom denne havde Ledelsen af Slukningsarbejdet ved Ildebrande i Kjøbenhavn, mødte ligeledes til Tjeneste, og Kar med Vand udsattes foran alle Bygninger, i det alle de Foranstaltninger toges i hele Kjøbenhavn, som efter hin Tids Organisation af Slukningsarbejdet skulde ske i den nærmeste Omegn af en opkommen Ildebrand.

Kjøbenhavn satte sig saaledes i Forsvarsstand. Da Tjenesten var ordnet, indtraadte der atter Hvile, men med Bibehold af Krigsordningen, saaledes at Stillingen markeredes ved Vagter og Piketter, med halv Besætning ved Batterierne, og at alle, som havde faaet Tilladelse til at gaa hjem, holdt sig beredte til at møde strax, naar Generalmarchen lød paa ny. Defensionen paa Reden holdtes selvfølgelig helt samlet. Der maatte ingen gaa i Land fra Defensionsskibene.

De følgende Dage, den 31te Marts, da den fjendtlige Flaade fortsatte sine alt den 30te begyndte Rekognosceringer i mindre Fartøjer, den 1ste April, da hele den engelske Flaade flyttede sig til den nordvestlige Side af Middelgrunden, hvor Parker gik til Ankers med 8 Linieskibe og 9 mindre Skibe, medens Nelson med 36 Skibe sejlede videre gjennem Hollænderdyb til den Plads syd for Middelgrunden, hvorfra han den 2den April løb op i Kongedybet, og endelig den 2den April, Slagdagen, udstedte Kronprinsen følgende Parolbefalinger:

Den 31te Marts.

„Samtlige paa Piket staaende Infanterister og Artillerister gives 2 Potter Øl og Brød om Dagen. Jægerkorpset[1]) og, hvad dertil henhører, sættes ganske paa Feltfod; derimod skal Mandskabet beholde det mere Tillæg, de have end Feltfod. Sekretair Løvmand, som forestaar Kommissariatsfaget[2]), udsender Levnedsmidler til de kanton-

---

[1]) paa begge Sider af Helsingør. [2]) J. Løvmand, ansat i Generalitetet som Fuldmægtig og Kancellist, tilforordnet de Deputerede.

nerende Tropper, hvor der maatte være Mangel. Oberstlieutenant Grev Schack indtrækker sine fra Gilleleje havende Kommunikationsposter og forbliver i sit nu havende Kantonnement paa hans Husarer nær, som forlægges til Sophienberg, Kokkedal, Rungsted, Nivaa og Michelsborg. Smidstrup maa nøje observeres. Rytterreskadronen fra Sophienberg forlægges til Sletten, Krogerup, Humlebæk og Tibberup, meldende sig hos Kommandanten i Kronborg, og afløser de der værende Husarordonnanser. Ordonnanslinien forlægges: Strandvejen til Kronborg; dog tager det ej sin Begyndelse før Kl. 9 Aften. End videre befales det, at Landeværnet organiseres og bevæbnes, saa hastig ske kan. Saa snart Landeværnsbataillon Schrødersee[1]) er organiseret, marcherer den her til Byen. Hellebæk bliver med Kanoner og Landeværn besat. Alt øvrigt forbliver ved de senere Befalinger. Alt Kavaleri formerer Brigade under Generalmajor Castenschjold. Borgerskabet besætter fra i Morgen af den herværende Palaisvagt og Slotsholm."

Den 1ste April.

„Parol: Danmark; Feltskrig: Æren.

Da jeg har bemærket, at Posterne ej ere ordentlig instruerede, saa skal Vagtcheferne derfor altid være responsable; end videre skal for Fremtiden et Piket af 1 Kapitajn, 1 Lieutenant være i Ryssenstens Bastion og lige saa mange i Kallebo Bastion i Steden for den der værende Bataillon. Piketterne medtage Brødsække, Vagterne ikke. Artilleriet skal deles i 4 Skifter, og Skiftet staar 6 Timer. Major Schrødersee's Bataillon marcherer paa Løverdag ind i Kjøbenhavn. Forposterne befales, om muligt at lokke de engelske Fartøjer i Land for at kunne fange nogle. Sker det, da bringes de til Hovedkvarteret. Alt øvrigt bliver uforandret. Tillæget for Folkene vedvarer indtil videre."

Den 2den April.

„Parol: Fædrelandet; Feltskrig: Kjøbenhavn.

I Steden for den halve Bataillon, som har Piket i Quintus, skal nu for Fremtiden dette Sted besættes med et Piket af 1 Kapitajn og 100 Mand. En halv Bataillon besætter Batteriet paa Amager med to 3-Pds. Kanoner, hvilke sidste ej sættes paa Batteriet, men placeres til dets Soutien saaledes, at de kan henbringes, hvor det skal være, og hindre Baade i at nærme sig dette Sted. Pikettet af den lette Bataillon, som stod i Batteriet, sættes imellem Kastrup og Batteriet ved det nærmeste Krudttaarn. Desuden skal 1 Officer og 40 Mand af det Kgl. Livjægerkorps besætte dette Batteri. Korpset selv indkvarteres i Sundbyøster og -vester og underholder Patrouiller imellem det lette Infanteri og de nærmeste Infanteriposter fra Krudttaarnet, som ligeledes patrouillerer Dammen. End videre skal Husarerne fra Amager patrouillere flittig denne Vej. For at kunne i Særdeleshed

[1]) 1ste Landeværnsbataillon for Kjøbenhavns Amt, Stabens Kvarter Lyngby.

om Aftenen beskytte Batteriet fra Søndersiden, skal der strax henbringes stærke spanske Ryttere. Det, som alleiede er befalet, at det lette Infanteri skal dække dette Batteri, bliver uforandret. Major Voigt erholder Kommandoen fra Kastrup indtil de yderste Poster ved Quintus Krudttaarn, for at der stedse kan være en, som kjender Vejen. De fornødne Telte og Straa udleveres til denne Post. Dersom Generalmarchen slaas, marcherer én Bataillon over Holmen til Quintus. Alt andet bliver uforandret."

Den 2den April sejlede Nelson op ad Kongedybet og angreb den danske Defensionslinie syd for Trekroner.

Kl. 10½ begyndte Slaget, og efter 4 Timers haardnakket Kamp havde Nelson kun opnaaet at faa den søndre Defensionslinie ødelagt, medens Trekroner og Defensionen paa den anden Side var uskadt. Nelson, som var kommen i en mislig Stilling i det vanskelige Farvand, sendte da det bekjendte Brev om Bord i det nærmeste Skib, som endnu havde Flag oppe, og da Lindholm af Kronprinsen var sendt ud til ham for at høre, hvad Meningen var dermed, skyndte han sig, saa snart Lindholm havde sat Foden paa hans Skib, at hejse hvidt Flag paa Stortoppen, hvilket hvide Flag synes at have bragt Fægtningen til at standse. Slaget skal ikke nærmere omtales her[1]), kun skulle nogle Oplysninger om Kommandoforholdene og Stillingen paa Land meddeles. At Fischer var underlagt den Højstbefalende, der i øvrigt ogsaa var hans Marinechef, følger af Parolbefalingen (Instruxen af 28de Marts). Han var imidlertid stillet umiddelbart under den Højstbefalende, hvad der kunde synes en Uregelmæssighed, da Defensionen paa Reden hørte til Fæstningen og maatte være dennes Overbefaling undergiven. Men Kronprinsen førte personlig Befalingen i Fæstningen, og hans Kommandoflag vajede den 2den April paa Holmen. Den tidligere Gouverneur, General N. M. Baron Gersdorff, afskedigedes den 26de Marts, og først den 2den April udnævntes i hans Sted Chefen for den Kgl. Livgarde til Fods, Generallieutenant P. W. P. Prins af Würtemberg-Stuttgart til Gouverneur, hvilken Post han skulde beklæde uden at opgive Kommandoen over Garden. I Mellemtiden mellem den 26de Marts og den 3die April udførtes Gouvernementets løbende Forretninger af Kommandanten, Chefen for Kronprinsens Regiment, Generalmajor J. F. Leth, men den overordnede Ledelse af Tjenesten udførtes af den Højstbefalende, hvad der ogsaa tilstrækkeligt fremgaar af Parolbefalingerne.

Om Overkommandoens Organisation foreligger der kun faa Oplysninger. Kronprinsen var omgiven af Spidserne for de forskjellige Administrations- og Styrelsesgrene, saa at Ordrerne kunde gives disse og besørges videre. Som umiddelbar Stab findes om Kronprinsen

---

[1]) De nødvendige Oplysninger til en fuldstændig Beskrivelse af Slaget ere langtfra tilvejebragte. I Krigsarkiverne findes der overhovedet kun et Par enkelte, mindre betydende, Aktstykker til Slagets Historie, hvilke ville blive meddelte i det efterfølgende.

Generaladjudant Kirchhof, Kapitajn Bülow og en stor Del Adjudanter og Ordonnansofficerer, som bleve sendte med Ordrer. Kapitajn Lindholm, som sendtes til den engelske Flaade, hørte ikke til hans Stab; han var Chef for Linieskibet „Ditmarsken", som laa under Udrustning inden for Bommen, men han sluttede sig for denne Dag til Kronprinsen, til hvem han alt fra Felttoget 1788 stod i nært, fortroligt Forhold.

Med Undtagelse af Kastellet var den øvrige Fæstningsfront mod Søen den Dag ikke undergiven nogen særlig udnævnt Befalingsmand, men kommanderedes faktisk af Kommandeuren for Artillerikorpset, Oberst E. G. Mechlenburg. Quintus var — naar fraregnes Sextus, hvilket den Gang ubeskyttede Batteri tillige med Bommens Batteri betjentes af Holmens Tømmerfolk under Equipagemesteren, Kommandeur Kjerulff — besat af det borgerlige Artilleri under Major J. Boye Junge med Infanteripiketter til Understøttelse, og Batteriet paa Amager kommanderedes af Premierlieutenant J. A. Stricker af det nordenfjældske Infanteriregiment [1]. Artilleriofficerer af det Kgl. Artilleri vare fordelte langs Linien. Premierlieutenant A. M. Wenzel Haffner kommanderede saaledes i det „yderste Værk ved Quintus, lange Linie kaldet" [2], hvorfra han underholdt en levende Kanonade, „især paa de engelske Bombeskibe, som han flere Gange havde det Held at fjerne og beskadige, medens 60 Bomber, som faldt tæt foran og bag Dammen samt paa denne, og af hvilke 7 kreperede mellem Skytset og Krudtmagasinerne, ikke dræbte en eneste Mand, men blot blesserede flere" [3].

Som bekjendt, nedslog Slagets Udfald flere af de højst stillede Mænds Mod i en Grad, som den almindelige Stemning, der var hævet ved den djærve og udholdende Kamp, ikke forstod. Især saa Præsidenten i det tyske Kancelli, Cay Reventlow, Tilstanden i et mørkt Lys og mente, at vi vare nødte til at bøje os for Sejerherrens Vilje. Den 3die April om Morgenen, da Situationen var den, at Parker forlangte en defensiv Alliance med Danmark og Foreningen af 10 danske Linieskibe med 90 engelske til en fælles Eskadre, raadede han til Eftergivelse i det Haab at kunne opnaa Alliancen hemmeligholdt, saa at Overenskomsten kun fik Udseende af at være en af et uimodstaaeligt Tryk bevirket Suspension af Forpligtelserne mod de andre Magter. Senere, da efter Samtalen mellem Nelson og Kronprinsen og de begyndte Forhandlinger med Fjenden Tilstanden syntes mindre trøstesløs, raadede han til Skyndsomhed med Hensyn til at faa en Overens-

---

[1]) En Fortegnelse over Besætningen af Landfronten mod Søen findes i Seidelins „Krigstildragelser mellem Danmark og England" S. 28 og flg. [2]) Efter en Opgivelse af ham selv. Der fandtes paa Quintus en „lang Linie" foruden den ved Kastellet. [3]) Meddelt af Haffner i en Autobiografi. Denne Ild fra Kysten er paa en interessant Maade omtalt af Nelson i hans Brev til Lindholm angaaende Fischers Rapport, se Nyt Arkiv for Søvæsen I, Side 190 og Southeys Life of Nelson, dansk Oversættelse: Nelsons Levnet af R. Southey, oversat af Frederik Schaldemose (Kjøbenhavn 1838), Side 275.

komst i Stand, blandt andet, fordi han mente, at Englænderne ved Samfærdsel med engelske Beboere i Kjøbenhavn, hvilken Samfærdsel han ikke tænkte sig Muligheden af at kunne forhindre, maatte blive oplyste om vor efter hans Mening saa store Svaghed. Ministerens Haabløshed deltes af andre Medlemmer af Statsraadet[1]) og af største Delen af de højere Officerer; men Kronprinsen holdt sit Mod oppe, uagtet han saa Stillingen i dens hele Alvor, i det de engelske Bombarderfartøjer nu laa der, hvor Defensionslinien skulde have forhindret dem fra at tage Plads[2]). Dagen efter Slaget, da Lindholm og Steen Bille, hvilken sidste da paa Grund af Fischers Saar havde overtaget Kommandoen over Defensionen paa Reden, gik om Bord hos Parker for at indlede de Forhandlinger, som hurtigt efter under en alvorligere Form begyndte mellem de engelske Admiraler paa den ene Side og Chefen for det nordre sjællandske Landeværnsregiment, Generalmajor E. F. Waltersdorff, og Kapitajn Lindholm paa den anden, udgav Kronprinsen følgende Parolbefaling:

Den 3die April.

„Parol: Danmark; Feltskrig: Æren.

Hans Majestæt Kongen, min Fader, har tilbudet sig at være Mediateur mellem de nordiske Magter, hvilket er alt, hvad man kan gjøre. Men dersom dette ikke skulde antages af Englænderne, saa haaber jeg, at enhver ærekjær Mand staar og falder med mig. I et ulykkeligt Tilfælde[3]) er Kommandoen overdragen til Prinsen af Würtemberg, til hvem alle Meldinger sker."

I Dagene efter den 2den April og indtil Forhandlingerne havde ført til Konventionen af 9de April, arbejdedes der ivrigt paa Forstærkningen af Søfronten og af Kastellet, som havde holdt sig den 2den April. De fra Defensionen i Land komne Søenrolerede, Frivillige og Pressede toges under Kommando paa Holmen. Styrken paa „Elefanten", „Mars" og „Hjælperen" forøgedes ved Benyttelse af det overflødige Mandskab. Til Brug paa Reden befaledes Flaadebatteriet Nr. 1, til hvilket Lieutenant Willemoes paa ny beordredes, atter udlagt, saa snart det var repareret. 12 Baade eller Jagter holdtes beredte til at overføre Forstærkning til Trekroner, hvis det angrebes. Premierlieutenant T. Fasting blev ansat som kommanderende for denne Førselsflaade. En ti Aarers Travailchaloupe lagdes armeret ved Kallebo. Paa Nyholm anvendtes de tilovers værende Officerer til Hjælp for Kapitajn Kjerulff ved For-

---

[1]) Se danske Samlinger (Kjøbenh. 1865 og 66) I, S. 179—80 og Holm I, S. 400, Noten. I de Optegnelser af Engelstoft, som paa disse Steder omtales, nævnes ikke Cay Reventlow, men kun C. D. Reventlow, hvilken imidlertid efter Aktstykkerne i den Højstbefalendes Arkiv at dømme ikke var saa ubetinget eftergivende stemt som C. Reventlow. De Aktstykker, hvortil her sigtes, ville først ved en senere Lejlighed kunne forelægges. [2]) Et Brev fra Kronprinsen om Slaget, skrevet den 4de, vil blive meddelt i det følgende. Med Undtagelse af dette ere desværre indtil den 15de Maj næsten ingen af hans Breve bevarede. [3]) Her sigtes til, at Kronprinsen kunde falde.

anstaltninger, sigtende til at sikre Holmen i Tilfælde af Angreb eller Brand. Der blev truffet omfattende Forholdsregler ogsaa med Hensyn til Landfronten, hvor Kanonernes Affutering viste sig uhensigtsmæssig, og mange Mangler i det hele forefandtes. Følgende Parolbefalinger ville til en vis Grad vise, hvad der fra Kommandoens Side skete:

„Den 4de April.

Samtlige Marineunderofficerer kommanderes til Batteriet Trekroner. 1 à 2000 Sandsække afgives til dette Batteri; Kitler afgives til Forstærkningen af dette Batteri, og i Steden for det sunkne Krudtskib besørges et andet henlagt i Batteriets Havn. Ingen Baade tillades at anlægge, langt mindre at lodde Grunden. Skulde dette alligevel ske, saa afholdes de først derfra ved at sende Bud; hjælper det ikke, da maa Magten bruges. Paa Batteriet mellem Kastrup og Quintus skal Garnisonen om Dagen have 2 Divisioner, om Natten maa det forstærkes indtil 400 Mand. Telte, Straa og andre Fornødenheder samt Fødevarer udsendes til Mandskabet. I Steden for de to Kompagnier, som af mit Regiment blev detacheret til Trekroner, afgiver Garnisonen 200 Mand med fornødne Over- og Underofficerer.

Den 5te April.

Da jeg finder det fornødent at have en Mand paa Quintus, som kan have Kommando over de der værende Batterier og dets Besætning, udnævnes Major Hirsch af Artilleriet[1]).

Oberst Mechlenburg er ved min Person for at besørge alt, hvad Artilleriet maatte betræffe.

Den fornødne Soldateske til Flaadebatteriet holdes i Beredskab og afgives paa Kommandeur Kjerulffs Rekvisition.

Landeværnet besætter i Morgen Kallebo og Ryssenstens Officersvagter. Underofficersvagten i Lynetten besættes af Garnisonen. Ingen Matros tillades at gaa ud af Porten.

Den 6te April.

Naar Generalmarchen slaas, skal alt forblive, som det er befalet, paa trende Poster nær, nemlig: 1) Kallebo og Ryssensten, hvor det bliver ved det bestemte Piket, 2) skal, naar Generalmarchen slaas, 600 Mand med 8 Ober- og 20 Underofficerer opmarchere i 2 Geledder i Kastellet for at bruges, hvor det maatte være nødvendigt, 3) en Bataillon besætte Charlottes Bastion[2]), Rytterne indfinde sig ved Nørreport[3]).

De Regimenter eller Korps, som maatte have Kvæstede, giver en Liste paa disse til Sekretair Løvmand, ligeledes paa de Døde, hvorved nøjagtigt maatte anføres, om de have efterladt Kone og Børn.

---

[1]) J. P. U. Hirsch, tjenstgjørende Major ved Artilleriet i Kjøbenhavn. [2]) Bastionen nærmest Quintus paa Fronten mod Søen. [3]) Fra Kantonnementet Brønshøj-Uttersløv. Se Parolbefaling 29de Marts.

Den 7de April.

Gouverneuren i Kjøbenhavn haver med Stadshauptmanden at aftale de Punkter, som Borgerskabet skal besætte. Derved bemærkes, (at) de nærmeste Bastioner, som ere ved Borgerskabets Alarmpladse, dertil tages. I Tilfælde af Bombardement skal Exercerhuset aabnes, paa det at Indvaanerne kan deri sætte deres Gods[1]; desuden afgives 30 Soldater til det østersøiske Kompagni. For at alle og enhver kan vide, naar Vaabenstilstanden ophører, bliver et blaat Flag hejset paa Nyholms Kran; naar da Orlogsskibet „Danmark" hejser et halvt rødt og halvt hvidt Flag, er det Tegn paa, at de har forstaaet Signalet for Vaabenstilstandens Ophævelse.

Den 8de April.

Alt bliver ved det befalede, som de forrige Dage er givet.

Den 9de April.

Da Trekroners Værk er blevet forstærket med 200 Mand, saa har Søetaten at besørge et Fartøj udlagt i dets Havn, hvori disse Folk kan indkvarteres. Alle Befalinger forbliver ved det senere uforandret."

Efter Vaabenstilstandens Afslutning udstedte Kronprinsen endelig den 10de April følgende Parolbefaling:

„Da Vaabenstilstanden er sluttet med den engelske Flaade, saa maa det nøje overholdes, at ingen Fjendtligheder udøves. Ved Toldboden er det eneste Sted, hvor enkelte Baade af de Engelske tillades at anlægge. Vagterne maa nøje paasé, at ingen Uordener herved indløbe, og hellere arrestere en af de Engelske end tillade Uordener. Paa Holmen og i Byen afholdes de. Landeværnsbataillonen Schrødersee afmarcherer i Morgen til deres Standkvarter. Deres Vagter afløses af Garnisonen. Borgerskabet afløses i Morgen. Garden besætter Palaierne, Garnisonen de andre Vagter. Piketterne her i Byen afgaar indtil videre paa 40 Mand nær, som forblive paa Batteriet ved Kastrup. Artilleristerne paa Voldene afgaar, undtagen ved Quintus, hvor der bliver en Vagt. Ved Kastrup bliver samtlige kommanderede Artillerister. Det Kgl. Livjægerkorps indmarcherer i Dag til Kjøbenhavn. De fra Rostock og andre nevtrale Steder kommende Skibe anholdes ej mere."

I Følge Konventionen af 9de April skulde Fjendtlighederne mellem de engelske Skibe og Danmark ophøre i 14 Uger og derefter, til Opsigelse var sket med 14 Dages Varsel. Regeringen forpligtede sig til at holde sine Krigsskibes Armering i samme Tilstand, som de vare i ved Vaabenstilstandens Afslutning; de Engelske fik fri Passage gjennem Sundet og kunde forsyne sig i Kjøbenhavn og ved de danske

[1]) At Exercerhuset i Gothersgade ansaas liggende uden for Skudvidde, kan udledes deraf, at den kongelige Familie var ført til Rosenborg.

Kyster med enhver Ting, som behøvedes til deres Mandskabers Forfriskning og Helbreds Konservation, medens Parker havde at holde sine Skibe uden for Kanonskuds Afstand fra Kjøbenhavns Fæstningsværker og Krigsskibe.

Om nogen Afvæbning blev der i Følge Forholdene ikke Tale. Kun paa Sørustningernes Fortsættelse var der lagt et Baand. Vaabenstilstandsperioden var altsaa tjenlig til at fortsætte, hvad der i øvrigt var begyndt. I Parolbefalingen af 12te April befalede Kronprinsen:

„Vaabenstilstanden benyttes dels til at organisere Landeværn, dels til at istandsætte Artilleriet og Fæstningsværkerne samt de befalede Skanser.“

Aktstykker

vedrørende

Sjællands Forsvar 1801.

Fra Kapitajn F. Bülow til Kronprinsen.

Kjøbenhavn den 24de Marts 1801.

Underdanigst Rapport.

Ved min Ankomst til Kronborg Fæstning fandt jeg den langt ej at være i den Stand, som den burde være, thi meget, som hører til en god Defension, fejler endnu.

Det 1ste, 2det, 3die, 12te og 13de Batteri er enten ej begyndt eller og endnu ej færdig.

Det 4de, 5te, 6te og det halve af det 7de og 11te Batteri er ej monteret endnu formedelst de 36-Pds. og 18-Pds. Kanoners Rapperter, som ej ere ankomne endnu fra Frederiksværk.

Af de befalede Traverser er kun én begyndt, som næsten er færdig, men de andre ere endnu ej begyndte.

Brystværnet paa de søndre Bastioner ere ej endnu begyndte at forhøjes.

Den forlængede Face af det nordre forsænkte Batteri, som skulde dækkė den nordre Indgang imod Surprise, er ej halv færdig.

Jeg erfarede ved min Ankomst, at det var fuldkommen vist, at den engelske Flaade krydsede imellem Kullen og Hornbæk i en Afstand 4 à 5 Mil fra Kronborg, men at de med den da staaende Vind ej kunde komme op til Kronborg. I den kritiske Forfatning fandt jeg, at adskillige Ting strax burde forandres og andre i det Sted iværksættes. Desaarsag anmodede jeg strax Kommandanten, at i Steden for 100 Mand Piket der da maatte kommanderes 200 Mand, som rykkede ud, saa snart det blev mørkt (NB. saa længe Fjenden var saa nær), og lade disse saa vel som alle Vagter trække op med skarpladte Geværer, anraabe alt, hvad som nærmede sig, og ej lade nogen passere uden imodtagen Feltskrig og overhovedet bruge samme Paapassenhed og Agtsomhed som midt i Krigen.

De trende gloende Ovne, som ere færdige, lod jeg afdække og lægge Ild paa.

For at forebygge en Overrumpling ved Nattetider og den derpaa følgende Indtrængning i Enveloppen og paa Søbatterierne, lod jeg den aabne nordre Indgang dække ved tredobbelte Rader spanske Ryttere, da jeg derved troede at sikre det udsatte Piket og give det et Hjælpemiddel, hvorved det lettere kunde imodstaa og opholde Fjenden, indtil Garnisonen kom det til Soutien. De 100 Mand, som denne Aften extraordinairt blev kommanderede paa Piket, lod jeg give lidt Tillæg eller Brændevin, alt efter som Kommandanten fandt det bedst, thi de havde enten arbejdet om Dagen, eller de skulde arbejde Dagen efter. Jeg anmodede ligeledes Kommandanten om herefter at holde Arbejderne længere paa Arbejde og for denne Tid at give dem Timepenge.

Jeg tilskrev Præsidenten, Kammerherre Hauch, tvende Breve, som indeholdt:

a) Rekvisition om at aflevere alle i Byen værende Hjulbøre og Spader til Kommandanten;

b) at beordre alle ved Byen værende Møllere, at de uopholdelig skulde male det Korn, som Kommandanten forlangte malt;

c) at Byens Kuske maatte tilholdes at kjøre større Læs Jord end hidtil;

d) at det fornødne Straa, som Kommandanten vilde behøve, maatte saa vidt muligt blive leveret;

e) og at den af Kommandanten rekvirerede Proviant, saa snart ske kunde, blev leveret.

Jeg sagde Kommandanten tillige, at det var Deres Kongelige Højheds alvorlige Vilje, at Søbatterierne saa vel som andre betydelige Udenværker, saasom Kronværket etc., bleve imod en Surprise forsvarede til det yderste, og at, hvis der noget skulde kunne trænge ind i samme, det da strax blev drevet tilbage med Bajonetten, og at han vilde have et stort Ansvar paa sig, om han lod Fjenden bemestre sig omtalte Værker, thi efter min Mening vilde han ej kunne undskylde sig, da hans Garnison for nærværende Tid var saa stærk, at den maatte kunne afslaa ethvert coup de main, især då den var besjælet af Mod og Lyst til at gaa løs paa Fjenden, naar kun han (som vist ej vilde mangle) gav de fornødne Ordrer og bestemt Instrux til vedkommende Officerer.

Jeg har tillige anmodet Kommandanten om at lade befale, at Folkene skulle skærpe deres Bajonetter, da de intet kan udrette med dem i den Forfatning, de nu ere.

Saa længe som Englænderne ligge saa nær, har jeg og anmodet Kommandanten om, at det maatte befales Folkene ej at afklæde sig om Natten, og at saa snart Vinden drejede sig saaledes, at Fjenden kunde sejle ned, da strax lade Generalmarchen slaa og rykke ind i Fæstningen af den imodsatte Side af den, Attaken kunde ventes fra.

Kommandanten lovede mig en af Dagene at ville gjøre blind Alarm om Natten, for derved at øve Folkene gesvindt og uden Uorden at finde deres forskjellige Poster i Mørke.

Jeg har sagt Kommandanten, at Deres Kongelige Højhed tillod, at han kunde give de Folk, som bleve flove ved deres svære Arbejde, det nødvendige Brændevin til Styrke og Varme.

Jeg proponerede Kommandanten at belægge Slotsgaarden med 2 Fods høj Hestemøg imod Bomber, men han vil hellere have Stenbroen opbrukken. Underdanigst Bülow.

Fra P. L. Oxholm, Chef for søndre sjællandske Regiment, til Kronprinsen.

Næstved den 25de Marts 1801.

Rapport.

I Sorø og Vordingborg Amter ere Bataillоner og Kompagnier inddelte og saa vidt muligt Bataillons- og Kompagnichefer ad interim ansatte. Over dette tillader Deres Kongelige Højhed mig underdanigst at bilægge et Forslag, paa det der kan være en Officer ved hver Kommando, indtil Tid og Kundskab giver Anledning at vælge flere. Men her mangler aldeles Vaaben. Jeg har anmodet Amtmændene at lade udspørge, hvor Geværer kunne faas til Laans, og lovet hver Landeværnsmand, som bringer et godt Gevær til Alarmpladsen, et Par Sko til sin Mundering, hvilket jeg beder maatte naadigst bifaldes.

I Aften rejser jeg til Laaland og har efterladt hos Amtmændene en General-Forholdsregel i Tilfælde af Kaperes Overlast, hvorom siden underdanigst nøjere at indberette.

Maatte det behage Deres Kongl. Højhed at anbefale nogle Geværers hastigst mulige Udsendelse til Sorø og Næstved for derfra at uddeles iblandt de Mænd, som bo nærmest Kysterne. I Fald det anselige Forraad paa Nyholms Arsenal ikke er mere nødvendigt paa et andet Sted, kunde maaske disse bruges dertil, om de til Lands strax udkjørtes.

Jeg har mødt Grev Moltke paa Vejen til Regimentet i Jylland; da han som à la suite der ikke er saa nødvendig, som her i Stevns Herred, hvor muligen fjendtligt kunde komme, har jeg anmodet ham at blive her og tage Kommandoen over denne Bataillon, hvilket han paa Forventning af højeste Tilladelse har indgaaet, dog med Forbeholdenhed, at hans Plads og Anciennetet i Regimentet, hvorudi han tjener, ej fratages ham, da han alene af Patriotisme, fordi han haaber her at kunne gjøre Nytte, har antaget mit Tilbud. Om Deres Kongl. Højhed maatte finde for godt at ansætte ham som Bataillonschef med Majors Karakter, ligesom de andre Bataillonschefer, vilde man derved erholde en flink Mand paa den Post.

Major Neergaard opholder sig i Kjøbenhavn paa nærværende Tid. Om han og Quistgaard og Post kan og vil tjene, véd jeg ikke

med Vished. Kapitajn Bornemann og Major Bache ere villige. Oberst Gyldenskjold er en udlevet Olding og ej i Stand at efterleve den Kongelige Befaling.

Saa snart Inddelingen er sket paa Laaland, skal jeg underdanigst personlig afhente Forholdsordrer, med mindre Deres Kgl. Højheds Ordre forefindes ved min Ankomst i Kjøge til andre Formaal.

Underdanigst P. L. Oxholm.

Fire Breve fra Chefen for det nordre sjællandske Regiment, Generalmajor E. F. Waltersdorff, til Kronprinsen.

Kjøbenhavn den 28de Marts om Morgenen Kl. 9.

Til Kronprinsen!

Hvad jeg pr. Estafette har tilskrevet Geheimeraad Levetzau[1]) og Major Ely, vil Deres Kongelige Højhed af indlagte Kopier naadigst erfare. Dersom jeg ikke endnu i Eftermiddag Kl. 4 erholder andre Befalinger fra Deres Kongelige Højhed, afgaar jeg til den Tid til Hirschholm og medtager de 12 Militaire, som fra Toldvæsenet ere ansatte ved mit Regiment, for saa hastig som muligt at organisere Major Elys og Reckes Batailloner. Gid jeg kun kan faa nogle Patrontasker med mig; thi dem, som jeg skulde have haft efter min første Rekvisition, ere sendte til Fyn. Jeg gaar nu til Generalitetet for at paadrive, at jeg erholder det fornødne, saa vel for 1ste eller Major Schrødersee's Bataillon, som hvad endnu fattes til 8de og 9de Bataillon.

Underdanigst Waltersdorff.

Hirschholm den 29de Marts om Middagen Kl. 12.

Til Kronprinsen!

Ved min Ankomst til dette Sted i Gaar Aftes fandt jeg her Major Recke, Kapitajn Cassernowitz og endnu 8 Officerer af 8de Bataillon.

Ritmester Funk med tvende Lieutenanter og 96 Heste er ankommen i Gaar Aftes til Sophienberg og Nivaa. En Korporal og 10 Mand ligger paa Sophienberg, 1 Lieutenant og 16 Mand i Mikkelsborg og Ritmester Funk med Resten af Eskadronen i Nivaa. Men især paa dette sidste Sted ere Menneskene og Hestene meget ilde kvarteret. Jeg indstiller desaarsag til Deres Kongl. Højheds naadigste Bestemmelse, om ikke bemeldte Eskadrons Ryttere kunne forlægges paa følgende Maade: 1 Korporal med 10 Mand til Rungsted, 1 Lieutenant med 10 Mand til Kokkedal, 1 Korporal med 15 Mand til Vallerød, 1 Korporal med 10 Mand til Rungsted Kro, 1 Officer med 16 Mand i Mikkelsborg, Ritmesteren med 21 Mand i Nivaa, 1 Korporal med 10 Mand i Jellerød.

---

[1]) Amtmand over Frederiksborg, Kronborg og Hirschholms Amter.

Jeg har i Dag redet rundt ved Kysten fra Smidstrup til hen imod Nivaa, men intet observeret. Nu samler Major Reckes Bataillon sig. Folkene ere muntre og ved godt Mod, men alle raabe om Brød og Mad. Jeg lader nu bage saa vel for Eskadronen som Bataillonen. Jeg har ladet kjøbe Smør, Ost, Øl og Brændevin. Hvad Rug og Kartofler (omtrent 100 Tønder), jeg har paa Kokkedal, vil jeg anvende til at føde Folkene, thi ellers blive de yderst misfornøjede. Men jeg maa avtoriseres til disse Udgifter, som ske under Major Reckes specielle Opsigt, og hvorover Kvartermesteren fører Regnskab. Bedre endnu var det, om man sendte mig en Krigs- og Proviantkommissair; men det maatte være en Mand, som kjender det lokale, med mindre man har Magasiner, hvoraf man vil udlevere.

Da begge Bataillоner nu gjøres mobile og hver Dag skal exercere, anser jeg dem som satte paa Feltfod, og for at tilfredsstille Landeværnsmændene og at indprente dem, at det nu er Alvor, har jeg sagt dem, at de fra i Dag af ere paa Feltfod; men jeg véd ikke, hvad deres Sold i dette Tilfælde er, og om de faar Brød, som er nødvendigere end Sold. Herom beder jeg mig af Deres Kongelige Højhed naadigst underrettet.

Jeg vedlægger underdanigst en Rapport om de af mig trufne Dispositioner, hvorover jeg udbeder mig Deres Kongelige Højheds naadigste Bedømmelse. Ligeledes vedlægges tvende Rapporter fra Major Ely og Recke. End videre vedlægges en Paquet Breve, som kom her til Postkontoret under en fordægtig Konvolut og adresseret til en Mand, som skal have gjort sig mistænkelig og er rejst fra Landet. Deres Kongelige Højhed vil nu selv bestemme, hvad dermed skal gjøres.

Det har ikke villet lykkes Major Ely at organisere det intenderede Jægerkorps i Hellebæk; Folkene der vilde og vilde ikke. Om en Time gaar jeg til Frederiksborg og i Morgen tidlig derfra til Tisvilde og saa langs Kysten til Helsingør, hvor jeg bliver Natten over, og paa Tirsdag Middag Kl. 12 agter at være tilbage i Hirschholm. Underdanigst Waltersdorff.

Frederiksborg den 29de Marts 1801.

Til Kronprinsen!

Af Deres Kongelige Højheds i Dag udgivne Ordre[1]) erfarer jeg, at De har givet Generalmajor Castenschjold Overkommandoen i denne Part af Sjælland, og at Major Elys og Reckes Batailloner skal staa under ham. Jeg vil desaarsag stræbe af alle Kræfter at faa disse Batailloner organiserede. Deres Kongelige Højheds Ordre af Gaars Dato at bevæbne Landeværnet, som jeg havde kommuniceret Geheimeraad og Amtmand Levetzau, indløb saa sildig til ham, at han ikke kunde indkalde alle Kompagnierne til at møde paa den General-

---

[1]) Parolbefaling 29de Marts.

Alarmplads, nemlig Frederiksborg for Elys Bataillon og Hirschholm for Reckes. Paa sidst bemeldte Sted mødte der ikkun Kapitajn Cassernowitzes Kompagni, som bestaar af Landeværnsmændene i Hirchholms Amt. Af 81 Mand, som dette Kompagni er stærk, mødte 55 Mænd, hvilket endda er taaleligt. De viste sig alle villige og skikkelige, men forestillede Nødvendigheden, at man skulde føde dem. Jeg har underdanigst meldt Deres Kongelige Højhed, hvad jeg i saa Henseende i det første Øjeblik har foranstaltet. Nu vil naturligvis General Castenschjold give de fornødne Ordres saa vel i Henseende til bemeldte tvende Batailloners Forflegning, som i Henseende til deres Kantonneringer. Et Par Mænd af Kapitajn Cassernowitzes Kompagni, som havde faaet noget i Hovedet, talede nok om, at det var ubilligt, at de nu skulde forlade Hus og Kone og Børn for at forsvare Landet, naar derimod unge Mænd, som aldrig havde tjent, vare frie[1]). Men jeg forestillede dem, at Kongen ikke havde Geværer nok til at bevæbne alle sine Undersaatter, at Hs. Majestæt derfor, indtil han faar flere Geværer, lader dem, som han har, uddele iblandt de af hans Undersaatter, som han har mest Tillid til, og som bedst véd at bruge dem; men at det unge Mandskab ligeledes vil vorde opfordret til at bevæbnes, saaledes som bedst ske kan, og til at slutte sig an til Landeværnet. Dermed gave de sig tilfreds. De bleve beordrede at komme igjen i Morgen for at modtage deres Vaaben og Lædertøj.

I Frederiksborg havde Geheimeraad Levetzau faaet tre Kompagnier af Major Elys Bataillon samlet. Men da jeg formedelst de Foranstaltninger, som jeg havde at træffe i Hirschholm, ikke kunde komme til Frederiksborg førend i Eftermiddag, havde en Del af de samlede Landeværnsmænd til Tidsfordriv drukket sig fuld og begyndt med at raisonnere om Ubilligheden, at de skulde forlade Hus og Gaard, naar det unge Mandskab kunde sidde rolig hjemme. Amtmanden og Major Ely søgte at tale dem til Rette, og den sidste skal især have vist megen Sindighed og Klogskab, men forgjæves. Amtmanden tog da efter Elys Raad det Parti at sige til dem, at da Generalen formedelst andre indtrufne Forretninger ikke var kommen, saa kunde enhver nu forføje sig hjem til sit, men at ethvert Kompagni, naar det blev tilsagt, eller Alarmklokken ringes, maatte indfinde sig paa sin Alarmplads. Nu skal Valdbys Kompagni (det 6te i Elys Bataillon) møde i Morgen i Valdby og modtage Gevær, Lædertøj og Mundering. Geheimeraad Levetzau og jeg følge i Morgen med Ely til Valdby. I Morgen møder ligeledes 1ste Kompagni af 8de Bataillon i Fredensborg for af Major Recke at vorde inddelt og bevæbnet. Overmorgen gaar jeg med Geheimeraad Levetzau og Major Ely til Lynge og Slangerup for at bevæbne 3die og 4de Kompagni af Recke. Deres Kongelige Højhed kan være forvisset om, at intet Øjeblik skal vorde

[1]) Landeværnet sammensattes af de vaabenøvede Landsoldater og Landrekrutter, som havde udtjent i den staaende Hær, saa at de, som ikke vare udskrevne til Landsoldat eller Landrekrut, vare frie.

tabt; men Tingen lader sig ikke brusquere, med mindre man strax kan kaste en hel Bataillon ind i en Fæstning. Jeg har megen Aarsag til at tro, at Majorerne Ely og Recke ere vel skikkede til den dem anbetroede Kommando, og at de godt forstaa at omgaas de Folk, hvormed de har at bestille.

Jeg indstiller til Deres Kongelige Højheds naadigste Bedømmelse, om det ikke skulde være godt, at mig blev given Ordre ufortøvet at organisere et Pionérkompagni pr. Bataillon eller og at organisere det unge Mandskab i de forskjellige til mit Regiment henhørende Bataillonsdistrikter, og saa snart det har lært at marchere og er i Stand til at anslutte sig til Landeværnet, da at rekvirere Geværer og Ammunitioner for samme.

Underdanigst Waltersdorff.

Hirschholm den 31te Marts 1801 om Middagen Kl. 12.

Underdanigst Rapport!

8de Bataillons 1ste og 2det Kompagni, som ere her, kunne marchere mod Fjenden, naar det skal være, og have Lyst dertil. De have i Dag exerceret og marcheret ret godt. Jeg oplæste i Dag for dem Deres Kongelige Højheds Parole-Ordre fra i Gaar, sagde dem Anledningen dertil, underrettede dem om de Engelskes Trusler og forsikrede dem om Deres Kongelige Højheds Tillid til sine Vaabenbrødres Mod og Standhaftighed. Naar alle Kompagnierne af mit Regiment er saa vidt organiseret og saa vel stemt, som ovenmeldte Kompagnier, og det haaber jeg, at de snart skal være, da skulle de fortjene Navnet af Landets Værn.

Intet Nyt i denne Egn.

Underdanigst Waltersdorff.

To Breve fra Kommandeuren for Defensionen paa Reden, Steen Bille, under Vaabenhvilen med den engelske Flaade.

Orlogsskibet „Danmark“ den 8de April 1801.

Naadigste Kronprins!

Tilgiv, naadige Herre, at jeg adresserer Dem disse Linier i Anledning af det, jeg hører, Lord Nelson igjen har faaet Tilladelse at præsentere sig for Dem. Da denne Lord var om Bord paa mit Skib (jeg selv var den Gang om Bord hos Admiral Parker), skal hans Folk have sagt til mine, at de vare ikkun saa faa om Bord paa deres Flaade, samt viste meget Mismodighed, ja de paastaar, at en vilde sprunget ind af Porten, hvor de laa under, men blev af de andre halet tilbage. Flere om Bord hos mig har set, at Nelsons Division blev Dagen før Slaget forstærket med Folk fra Parker. Lieutenant Bardenfleth, som i Dag har Ordonnans hos Deres Kongelige Højhed,

vil kunne sige Dem det samme; deraf slutter jeg, at de ikkun ere svage fra den Side, og hvad deres Skibe angaar, da kan man godt se, hvad de har lidt. Hvorledes Deres Kongelige Højhed tænker i vores nærværende Stilling, er jeg temmelig bekjendt med, men da Mængden, som jeg senest traf i Deres Forgemak den første Dag, Generalmajor Waltersdorff havde været om Bord hos de engelske Admiraler, lod til at være forskrækkelig lavt stemte, saa frygter jeg for, da disse Personer muligen nærmer sig Deres Person, de da kunde anbringe Grunde, der kunde synes antagelige, og derved svække Deres Kongelige Højheds én Gang tagne, kjække og standhaftige Parti. Tilgiv, naadige Herre, at jeg taler saa frit. Jeg holder for, at, forinden nogen Vaabenstilstand sluttes, skulde den Eskadre af Bombarderer, Brandere etc., som ligger lige for Batteriet og mit Skib, trække sig nord paa til Admiralen, og dernæst, at intet Skib, stort eller lille, tør nærme sig Batteriet paa Kanonskud, med mindre det vil risikere, at der skydes paa det. Efter jeg nu har sagt, hvad der laa mig paa Hjærtet, har jeg intet tilbage end bede om Deres Tilgivelse for min Frihed og dernæst at anbefale mig i Deres Naade.

Underdanigst Steen Bille.

Orlogsskibet „Danmark" den 8de April 1801.

Indsluttet haver jeg den Ære at tilstille Deres Kongelige Højhed Kopi af de Signaler, som jeg i Gaar har givet til Major Meyer[1]), hvorved han er i Stand til at kalde 50 til 300 Mand ad Gangen. Et ligelydende System har jeg givet Lieutenant Fasting, der haver 6 Baade liggende ved Kastellet og 6 andre ved Kalkbrænderiet samt en Barkasse paa hvert Sted, for at bringe dem i Baadene. Lieutenant Fasting skulde opholde sig i Kastellet (hvorfra han kan se, naar jeg repeterer Batteriets Signaler), paa det han da strax kan befordre Transporten. Saaledes haaber jeg at have opfyldt min naadige Herres Befaling den Sag angaaende. Fjenden, som ligger bestandig for mine Øjne, reparerer sine Skibe, som han bedst kan; et af dem ser jeg maa gaa her fra uden Stormast; han har i det Sted sat en Stang op og der oven paa en Bramstang; Kontreadmiralen har endnu ingen Storraa faaet ej heller Bramstænger; en tredje krænger helt paa Siden for at helbrede sine Grundskud, og saaledes har alle de, som var i Aktionen, nok at reparere. Trekroners Batteri tror jeg nu er temmelig i Stand til at holde en Fjende fra Livet, og, saa vidt mine Indsigter gaar, tror jeg aldrig nogen Fjende skal kunne forjage os der fra. Og om Deres Kongelige Højhed fik Tid og Lyst til at ville se det, tør jeg smigre mig med, at De vilde være af samme Mening.

Underdanigst Steen Bille.

---

[1]) paa Trekroner.

Brev fra Kommandanten paa Kronborg til Kronprinsen, skrevet i Maj 1801.

Kronborg den 10de Maj 1801.

Underdanigst Pro Memoria.

Vedlagt følger underdanigst Listen over Kronborgs Garnisons Styrke.

Foruden de adskillige goddædige Gaver, som af Helsingørs Indvaanere til almindelig Uddeling for den Kronborgske Garnison i Anledning af Slaget her den 30te Marts sidst blev mig tilsendt, som allerede er uddelt, er fra Kapellanen ved Garnisons-Menigheden, Pastor Grüner, der tillige er Bogtrykker i Helsingør, givet Indtægten af Nr. 86 af den af ham udgivne Skipper-Liste, der indeholdt Beretning om Slaget benævnte Dag, til den eller de Underofficerer eller Soldater, som den Dag i Følge sit Forhold under Affairen fandtes mest værdig til at imodtage et Erindringstegn for udvist godt Forhold. Men da denne Indtægt imod velbemeldte Grüners Forventning og Ønske ikke beløb sig til mere end 16 Rd. 15 Sk., har jeg, uagtet jeg under hele Affairen hos enhver Mand fandt Mod og Lyst til at betjene Kanonerne, i Betragtning, at Bombarder Møller af 9de Kompagni paa 6te Søbatteri blev blesseret paa Haanden og Fingrene ved et Granatstykke, som han bevandt med et Lommetørklæde med det Udtryk: „jeg vil ikke forbindes, førend alting er forbi“, og saaledes fandt jeg ham vedblive sin Devoir med Munterhed, i det han svarede mig, at han ikke vidste, hvad Skade han egentlig havde faaet; saa og efter Lieutenant Schwartzes Indmelding har Oberjæger Lynche víst Mod og Aandsnærværelse paa 2den Syderbastion, da en Granat dræbte en Mand ved hans Kanon, hvorved han selv fik en stærk Kontusion, vilde han paa Lieutenantens Anmodning ikke forlade sin Post, men besørgede den døde bedækket for ej at svække Modet paa de andre ved dette Syn, men tvært imod opmuntrede dem til at vedblive deres Tjeneste. I Betragtning af anførte Omstændigheder har jeg bestemt for enhver af dem en Sølvdaase, hvorpaa jeg lader udstikke adskillige Militairattributter med Inskription: den 30te Marts 1801. Saaledes agtede jeg at bestemme og uddele disse Mindestegn, naar det maatte finde Deres Kongelige Højheds naadigste Bifald.

Ved denne Lejlighed maa det naadigst tillades mig endnu underdanigst at tilføje, at den i Slaget her faldne Soldat Skovlund har efterladt sig en Enke, for hvilken jeg (har skrevet) til den nedsatte Kongelige Kommission, der i sin Tid skal gjøre allerunderdanigst Forestilling til at afhjælpe den Trang, Enker eller Børn er bleven paaført ved Tabet af Mænd eller Fædre, i det de fægtede for Kongen og Fædrelandet; men herpaa har jeg endnu ikke erholdt Svar. Men imidlertid er til bemeldte Enke fra Helsingørs Indvaanere mig tilsendt 20 Rdl. 23 Sk., som hun ugentlig med 4 Mk. vorder udbetalt, saa længe disse kan vedvare. Underdanigst Stricker.

Rapport med Følgeskrivelse fra Oberst E. G. Mechlenburg til Kronprinsen.

Kopenhagen den 25. Juni 1801.

Gnädigster Kronprinz!

Gerührt über die Gnade, welche Ew. Königl. Hoheit durch Höchstdero eigenhändige Zuschrift mir haben erweisen wollen, sehe ich auch darin die angenehmste Aussicht auf die Wiedererlangung Ihres mich vormals so beglückenden Zutrauens geöffnet, dasz Ew. Königl. Hoheit geruhen mir Allergnädigst einige Punkte bestimmt anzugeben, in Ansehung derer mein Betragen in dem mir anvertrauten Posten einer Rechtfertigung zu bedürfen scheint.

Das erste, wozu ich durch diese mir erwiesene Gnade mich aufgefodert fühlte, war die Abfassung des Rapports, den ich Höchstdenenselben in tiefster Ehrfurcht überreiche.

Das zweite ist die unterthänigste Bitte, dasz Ew. Königl. Hoheit die Gnade haben wollen, über einen jeden Umstand in meinem Betragen auf Quintus, in so ferne dasselbe nicht durch beiliegenden Rapport hinlänglich aufgeklärt würde, die strengste Untersuchung zu verfügen.

Wenn an der einen Seite das Bewusztsein mich gegen jeden Vorwurf rechtfertigen zu können und ein pflichtmäsziges Ehrgefühl diese Bitte entschuldigen werden, so drängt mich dazu von der anderen Seite das tiefgefühlte Bedürfnisz mich nicht länger des unschätzbaren Zutrauens beraubt und unwürdig geachtet zu sehen, wodurch Ew. Königl. Hoheit mein Leben einst beglückten und jede Sorge desselben in einem so hohen Grade milderten.

Ja, gnädigster Kronprinz! Ihrer Gnade unwerth zu erscheinen, wäre nach meiner Empfindung das gröszte Unglück, das mich treffen könnte.

Ihr huldreiches Vertrauen mir wiedergeschenkt zu sehen, wird mich mit neuer Lebenskraft beseelen.

Mit diesen Gesinnungen ersterbe ich in tiefster Ehrerbietung

Ew. Königl. Hoheit

unterthänigster Diener Mechlenburg.

Kjøbenhavn den 25de Juni 1801.

Underdanigst Rapport
over mit Forhold paa Quintus og over det til Arrangeringen sammesteds af mig foretagne.

Efter at det Kongelige Generalitets- og Kommissariats-Kollegium under 3die Januar havde tilstillet Korpset Designationen af det Skyts, som til Kjøbenhavns Fæstning og Quinti Bastion skulde arrangeres, og om dets Placering' Gouvernementets Formening var udbedet, blev fra Korpsets Side bidraget alt for bedst muligt at montere det ved den dertil forhaandne Affutering, og dette Arbejde for Quintus og de nærliggende Bastioner overdraget Kapitajn v. Saint-Aubain.

Den 24de Marts blev heraf overleveret de paa Quinti Lynette arrangerede 12 Stkr. 24-Pds. Kanoner og de 5 Stkr. Sømorterer paa den bedækte Vej til det borgerlige Artilleri, hvilket Skyts dette Korps havde udbedet sig at maatte tildeles.

Ved Arrangeringen har jeg, saa vidt mine øvrige Forretninger tillod det, personlig sørget saa vel for Arbejdets Fremgang og Orden som for Anførelsen ved Betjeningen.

Den 1ste April, da den engelske Flaade lagde sig sønden for Middelgrunden hen imod Kongedybden ved Amagerland, var jeg paa Quinti Lynette, hvor Lieutenant v. Stricker fra Castrup Batteri lod forespørge, om han skulde kaste med Morterene, da han kunde naa de fjendtlige Skibe. Da jeg tvivlede om, at disse virkelig var kommen saa nær, fordi Vinden ikke var dem føjelig til at gaa ned i Kongedybet, og adskillige af vores agtværdige Sømænd, som kjender Farvandet, troede, at Hensigten, hvorfor de havde taget deres nuværende Stilling, alene kunde være at ville gaa til Østersøen, saasom de ikke lettelig kunde attaquere fra denne Side og mindst med denne Vind, saa holdt jeg det meget betænkeligt ved tvende Morterer, som ikke kan kaste længere end 4500 Alen, at hendrage Fjendens Opmærksomhed til Castrup Batteri og lade ham vide, at her fra kunde kastes Bomber, førend han var kommen nær, da i fornævnte Distants al Virkning mod Skibe er yderst usikker, og dette Batteri, som beliggende henimod 2000 Alen fra Quintus og endnu længere fra Castrup By, i dette Øjeblik var uden Soutien.

I muligste Hast ilede jeg derfor til Deres Kongelige Højhed for først at indhente Deres Befaling. Da denne var: at kaste, naar man kunde ramme dem, sendte jeg flux Ordre til Castrup Batteri at gjøre Forsøg med Bombekastningen, naar man troede de fjendtlige Skibe nær nok, og nu skete der 3 Kast.

Men da med yderste Opmærksomhed fra Quinti Lynette, som det bedste Sted til fra Landet af at observere Kastene, ikke kunde ses, at disse Bomber naaede, da tillige ved det 3die Kast Mørkningen begyndte, og da adskillige Sammenligninger endnu mere overtydede mig, at selv de forreste fjendtlige Skibe maatte være i større Distants end 5000 til 6000 Alen fra Castrup Batteri, saa gav jeg Ordre ikke at kaste mere, naar man ikke paa Batteriet var forvisset at have naaet dem. Hertil bevægedes jeg saa meget mere, da en (sandsynlig uden al Nytte) vedblivende Bombekastning maaske kunde have foranlediget, at Fjenden om Natten havde fremsendt nogle Bombarderfartøjer over Middelgrunden for at kaste mod Holmen, men og i det Tilfælde, at virkelig nogen af Bomberne var kommen deres forreste Skibe nær, saa vilde disse i den meget mørke Nat, uden at man kunde vide det, let have trukket sig noget længere bort.

Under saadanne Omstændigheder Natten igjennem at forcere Bomberne af disse Metal-Morterer med spærret Globe-Kammer kunde tillige haft den Følge at gjøre dem og deres gamle Blokke uduelig, førend de var kommen til nyttig Brug.

Jeg saa mig altsaa nødsaget til at bringe Deres Kongelige Højhed den Rapport, at ikkun 3 Bomber vare kastede, og at jeg troede Fortsættelsen af Bombekastningen forgjæves.

Den 2den April var jeg ved Dagbrækningen paa Quintus, hvor jeg ved nøje at observere Fjendens Beliggende endnu mere overbeviste mig om Umuligheden af at kunne have naaet nogen af hans Skibe.

Jeg var igjen paa Vejen til Quintus fra Byen af, da Kanonaden tog sin Begyndelse, fordi jeg troede at maatte tage min Post der, hvor det betydeligste kunde forefalde. Tillige med Skibet „Prøvesten" havde ogsaa Castrup Batteri begyndt at fyre. Men da jeg ikke saa, at der fra blev kastet Bomber, gav jeg dertil Befaling.

Ved den store Mængde engelske Skibe, som alt mere nærmede sig vores Defensionslinie, gav jeg ogsaa Ordre til at begynde Bombekastningen af de 5 Morterer paa Quinti bedækte Vej.

Da længere hen Skytsprammen „Rendsborg" blev nødsaget at gaa tilbage, befalede jeg Major Boye Junge ved nogle enkelte Skud i lave Elevationer med de 4 Stkr. 24-Pds. Kanoner paa Søndersiden af Quinti Lynette at forsøge, om de vores Defensionslinie nærmest kommende fjendtlige Skibe kunde rammes ved Ricochettering.

Da man ikke lettelig kan se Virkningen af disse i store Distantser afskudte Kugler, saa var Major Boye Junge ikke af den Formening, at flere Skud maatte ske, hvilket jeg dog paastod, da Distantsen ikke var for stor, at jo Kuglen kunde henbringes, og det her ikke maatte komme an paa noget Krudt og Kugler, men muligst, ihvor lidet det end var, at bidrage til Sødefensionens Understøttelse og afholde Fjenden fra samme.

Efter kort Standsning vedblev man ogsaa uden videre Modsigelse, da Fjendens Bomber begyndte i Mængde at nedslaa saa vel paa Lynetten som tæt omkring samme og bagved paa Holmen, hvorved ogsaa Kanonerne paa den bedækte Vej begyndte at chargere.

For at være des mere sikker paa, at Kuglerne kunde naa de fjendtlige Skibe, befalede jeg at gjøre Bueskud først med 10 Grad og, naar derved ikke kunde naas, med 15 Grads Elevation.

Med de hertil behøvende Retningsforandringer vare de betjenende ikke tilstrækkelig bekjendte og lige saa lidet øvede, uden Tidsspilde at kunne tage Linien efter bevægeligt Maal, medens de fjendtlige Skibe passerede Mellemrummene af vores Defension.

I den foranderlige Direktion, som Kuglerne i saa store Distantser ere underkastede, maatte det endnu omhyggeligere paasés end ved de kortere, at Skuddene ikke kom vores egne Skibe for nær.

Disse Bueskud maatte ogsaa ved deres Usikkerhed i Virkningen helst bruges, hvor flere fjendtlige Skibe saas samlede imellem Intervallerne.

Ved disse saa nødvendige Iagttagelser blev jeg fra Tid til anden nødsaget at standse en og anden Kanons Affyring, naar den ved dens Ophold i Retningen for sildig var bleven færdig til Skud mod

det bestemte Skib, følgelig et andet Skib maatte tages til Gjenstand i Intervallerne.

Mod Sidstningen, da de fjendtlige Skibe mere nærmede sig den nordre Del af Defensionslinien, begyndte ogsaa de øvrige Batterier paa Nordsiden af Quinti Værker at chargere, mere for i det hele at vise, hvor gjærne man anvendte alt muligt for at secondere Defensionen og afholde Fjenden fra ikke endnu mere at nærme sig, end at kunne gjøre Fjenden betydelig Skade.

Da Befalingen om Vaabenstilstanden var mig tilkommen ved Ritmester v. d. Maase, og Skydningen standset, forføjede jeg mig strax ud paa Holmen til Deres Kongelige Højhed. Da jeg var kommen over Kongebroen, mødte jeg Ritmester v. Friboe, som bragte mig den Ordre af Deres Kongelige Højhed, at Batterierne skulde vedblive at skyde. Der begyndtes da strax igjen, men da Ritmester v. d. Maase kom tilbage fra Amager, som ikke kunde vide min sidste Ordre og derfor tilraabte Batterierne, at der ikke maatte skydes mere, vilde man standse alle Vegne. Jeg befalede i Følge min sidste Ordre at vedblive, men man troede, jeg gjorde Uret, saa meget mere, da hvide Flag vare hejsede. Jeg sammenkaldte Officererne og tilkjendegav dem min bestemte Befaling, at man maatte vedblive med Fyringen uagtet de hejsede Stilstandsflag. De vare næsten samtlige af den Formening, at Skydningen ikke længer burde fortsættes, da flere Stilstandsflag vare komne til Syne, og Skydningen standsede mere og mere paa vores Defension.

Den sidste Omstændighed, og at Kontraordren ikke endnu havde kunnet naa mig, og at Virkningen af vores Kugler i den lange Frastand ikke var saa meget betydelig, — disse Omstændigheder bestemte mig at lade indeholde alle Steder, og jeg forføjede mig til Deres Kongelige Højhed i Citadellet, at indhente nærmere Befaling, da De naadigst bifaldt, at jeg havde standset med Skydningen.

Al Arrangering af Skytset med dets Tilbehør paa Quintus og dets bedækte Vej var af mig med muligst Omhu foranstaltet. Den største Forlegenhed var den med Ammunitionen, da Artilleriet fra Quintus til Amagerport aldeles intet Ammunitionshus og Krudttaarn havde, og det eneste paa Lynetten ikke var hvælvet, hvorfor ogsaa den følgende Dag, da denne Side var blottet af al Sødefension, af mig blev andraget som det nødvendigste, at i Bulværksvinklen af Lynetten en Kjælder til Ammunitionens Bevaring maatte indrettes, og at mod Enfiladen nogle Traverser maatte opkastes.

De øvrige Sikkerhedsanstalter, som med det forøgede Skyts og siden blev anbefalet, ere fra Artilleriets Side nøjagtig udførte.

Underdanigst E. G. Mechlenburg.

Brev fra Olfert Fischer til Kronprinsen, skrevet i 1802[1]).

Dokken den 28de November 1802.

Deres Kongelige Højhed, naadigste Kronprins!

Da nu næsten tvende Aar er forsvundne, siden Defensionen under mig modtog det engelske Angreb, — en Tid, som jeg tavs har ladet forsvinde, uden at jeg som uopfordret har søgt at berigtige Rygter eller Omtale i Anledning af dette Angreb, da jeg har ønsket og stræbt at gaa frem med den Beskedenhed, som kunde egne en Mand af sat Alder, der ikke var ubekjendt med Uhelds bitre Skaal; jeg er endog ved Deres Kongelige Højheds naadefulde Ytring, da jeg af Hans Majestæt Kongen modtog Hædersmedaillen for 2den April, herudi bleven styrket.

Hans Majestæts Naade og Deres Kongelige Højheds Tiltale erkjender jeg med grænseløs Taknemmelighed; — men, naadigste Kronprins, med(ens) al min Selvbevidsthed om rigtig Fremgang før, under og efter dette Angreb har vel kunnet give mig Rolighed i denne forløbne Tid, endskjønt langtfra ikke den behagelige Rolighed, min Overbevisning kunde ladet mig modsé, saa venter jeg nu at turde underdanigst forelægge til Deres Kongelige Højheds naadefulde Gjennemlæsning en og anden Omstændighed, hvorved denne Dags Handlinger maaske bedre kunne blive overskuelige.

Da den Kvæstion blev debatteret i Defensionskommissionen, „om Orlogsskibene Sjælland og Holsten skulde støde til Defensionen for derved at formindske Afstanden mellem Skibene i Linien," var jeg fuldeligen af den Tanke med Kommissionen, at dette var tilraadeligst at ske med kullede Master, jeg deklarerte endog (som jeg kan opfordre Hr. Generalmajor v. Peymann og Etatsraad Tetens at bevidne), at enhver Attaque paa en saadan fastliggende Linie var meget let, særdeles naar Afstanden mellem Liniens Skibe var stor; faa Skibe vilde kunne ødelægge samme, da Fjenden havde kuns ved Force at søge at demolere et eller flere Skibe i Linien og da at beskyde de andre agter og for ind.

I den Stilling, alting stod ved den Tid, Defensionen udlagde, var efter mine Kundskaber intet at gjøre uden, som sagt, formindske Afstanden mellem Liniens Skibe og i paakommende Tilfælde slaa saa længe muligst; angive noget Middel, der kunde afværge det ubehagelige, man forud kunde se, tror jeg ikke stod i nogen dødeligs Magt.

Ved denne grundede Overbevisning trak jeg altsaa Flaadebatteriet, Stykprammene Søhesten, Sværdfisken og Hajen endog ind under Linien som alt, hvad som havde Kanoner, saa nær Liniens Aabninger som muligt, for at gjøre al Gjennembrydning saa vanskelig som mulig.

[1]) En Del af dette Brev er trykt af Garde i „Sømagtens Historie" S. 378.

At min Forventning om Angrebsmaaden er bleven opfyldt, har Erfarenheden desværre vist, thi da Blokskibene Danebrog, Sjælland, Flaadebatteriet, Aggershus og Elven vare dels skudte fra deres Stationer, dels havde været nødte til at stryge uagtet deres fortræffelige Modstand, saa faldt det de engelske Skibe (som havde lagt tværs fra førstnævnte danske) let, ja meget let, ligesom de 5 à 6 Fregatter nord fra, ubehindret, ja næsten ganske uden at være udsat for at træffes af de danske, at beskyde Blokskibene Charlotte Amalie, Prammen Søhesten, Skibene Holsten og Indfødsretten, hvert Skib langskibs ind, baade agter og for fra, og derved i faa Øjeblikke at sætte disse sidstnævnte Skibe ud af Stand til at forsvare sig videre, ej engang mod de af de engelske, som laa tværs fra dem, da alt indenbords var ramponeret af de Skud, som kom langskibs ind. Hvad her er sagt om den nordlige Del af Linien fra Danebrog, gjælder næsten paa samme Maade for den Del af Linien sønder efter. Under disse Omstændigheder fandt jeg mig i den Stilling, at Pligt bød mig efter min Overbevisning at lade stryge paa Orlogsskibet Holsten, og da søndre Fløj af Linien var til Dels ødelagt, og nordre Fløj paa Fregatten Hjælperen nær ikke var mere til at redde, begav jeg mig til Trekroners Batteri, som det sidste af det mig underlagte, der kunde virke med Nytte. Jeg begav mig ej til Blokskibene Elefanten eller Mars, da jeg ansaa under daværende Omstændigheder den førstes Virkekreds kun for liden og den andens næsten for intet imod Vigtigheden af Trekroners Batteri. Jeg ansaa det rettere heller at dele Besætningens Skæbne paa Batteriet end blive nødt til, om endog kun paa Slutningen, at overgive mig som Krigsfange efter at have set saa meget tabt og ødelagt. Som alting da stod, kunde jeg ikke gjøre mig Tanke om det siden indtrufne; jeg maatte dømme og resolvere efter, som Tingen og Omstændighederne da stod; jeg kunde ikke dømme om det siden indtrufne; dette var skjult for mig den Gang, hvad nu ligger klart for dem, der var uden for min Stilling da.

Fra Orlogsskibet Sjælland, der imidlertid var dreven tværs for Trekroners Batteri og laa for sit Anker uden Flag, men med Vimpel, blev mig her meldt, at han havde fornaglet sine Kanoner til den Side mod Batteriet og var i Værk med at kaste sit Skarp over Bord. Strax sendte Chefen for Orlogsskibet Danmark, Hr. Kammerherre Kommandeurkapitajn Steen Bille en Officer til mig med Begjæring, at dette maatte blive ham beordret; jeg gav til Svar, at saadant var fra Skibet alt rapporteret at være iværksat.

Da Aftenen paakom og ikke rettere kunde skjønnes, end at Skibet Sjælland stod langs Grunden, ansaa jeg ej raadeligt (hvad enten han kunde ansés for at være dansk endnu eller ej) at tænke paa at faa ham inden Kronen i Mørket, dels for det knappe Farvand mellem Stubben og gamle Trekróner, dels for Blokskibene Elefantens og Mars's Sværankere, som stode i Løbet; han desuden havde Kjædepumper, Spillene m. m. aldeles demoleret, skulde altsaa buxeres ind ved Fartøjer; af saadanne havde Krigslykken kun levnet mig faa, og

disse faa vare bortsendte til Hjælp, hvor Pligt og Menneskelighed det paakrævede.

Uagtet jeg følte, det intet kunde være mere behagelig for hele Defensionens Besætning end at konservere dette Skib til skuelig Bevis for sand Forsvar mod den bestemteste Overmagt, lod jeg ham ligge, da jeg troede altid at kunne opbrænde ham, om Nøden bød det, hellere end se ham synke eller komme paa Grund i det smalle af Løbet, hvor han i saa Tilfælde blev hinderlig saa vel for den nordre Side ef Trekroners Batteri som for Blokskibene Elefantens og Mars's Kanoners Virksomhed. Om Natten ved Vindens Forandring observerede jeg, at han svajede og altsaa ej stod paa Grunden.

Fregatten Hjælperen, som var retireret inden Kronen, meldte sig strax til mig og modtog min Ordre til at placere sig lige for Indløbet mellem Kronen.

Af Nattekulden havde de Kontusioner, som jeg under Bataillen havde faaet paa mit Hoved og Kjæve, saaledes tiltaget med Smerte, at jeg ikke fandt mit Hoved tjenlig til nogen videre eftertænkende Anstrængelse. Jeg ansaa det altsaa for Pligt om Morgenen den 3die April ved min Adjudant, Hr. Lieutenant Uldahl, underdanigst at tilmelde Deres Kongelige Højhed dette med Begjæring: det en anden maatte kommanderes til at iagttage mine Pligter, da jeg ikke kunde være for det første videre til Nytte.

Ihvor ubehageligt dette Skridt var mig, troede jeg da, som nu, at:

„efter en afgjort Bataille, hvorudi jeg paa Menneskets deli-„kateste Parti, Hovedet, var bleven saa forslaaet, at jeg ikke „mere kunde virke med Nytte, det jeg uden Betænkning burde „tilmelde sligt som noget, jeg skyldte den Kongelige Tjeneste „og mit eget Ansvar i Tiden, og dette da saa meget mere, som „jeg og enhver kyndig Mand, som vejledes af Billighed, maa „tilstaa, at man endog med positiv Vished kunde indsé og vide:

„Det en Fjende, der havde udstaaet en Bataille, som den af „2den April, der havde ødelagt den danske Defensionslinie sønder „fra til Trekroners Batteri, derefter forlangt Vaabenstilstand, — „den skulde af blot Overmod, uden Nytte, forny en Bataille for „om muligt at tilintetgjøre Batteriet, et Værk, som paa ingen „Maade kunde lægge Hindringer i Vejen for hans egentlige Hen-„sigt, at bombardere Byen.“

Denne min Formening om Stillingen da og Deres Kongelige Højheds naadefulde Svar tilbage med min Adjudant gjorde, at jeg underrettede Hr. Major v. Meyer om min Afgang fra Batteriet og gik endnu om Bord til Chefen af Orlogsskibet Danmark, Hr. Kmhr. Kommandeurkapitajn Steen Bille for at underrette ham om det samme og anmode ham, at besørge det behøvende for Nattesikkerheden saa vel for Trekroners Batteri som det øvrige af Defensionen. Tillige var mit Forsæt, at tale med bemeldte Hr. Kmhr. Kommandeurkapitajn om Muligheden til at buxere Orlogsskibet Sjælland inden Kronen;

men denne Del af det, jeg egentlig vilde tale om, var tabt af min Hukommelse; dette har siden været mig Overtydning nok om min Afgangs Rigtighed.

Faa Dage efter, jeg var kommen til mit Hjem og søgt Hr. Professor Callisens Hjælp, indløb Deres Kongelige Højheds Befaling til mig at indgive Rapport om Slaget, som skulde trykkes. Jeg saa mig ikke i Stand hertil uden ved at anmode en anden at forfatte samme; jeg valgte en af mig agtet Mand, hvis varme Patriotisme jeg fuldeligen kjendte, jeg overdrog ham dette, ikke ubetydeligt for mig i den Forfatning, jeg da fandt mig, da jeg kuns lidet var skikket til at bedømme, hvad han affattede. Jeg har fundet siden, hvor rigtigt mit Valg har været, og hvor megen Forbindtlighed jeg herfore skylder denne Mand.

Dog maa jeg nu underdanigst udbede at turde oplyse tvende Ytringer ved denne Rapport:

1) Det Udtryk, som kunde forlede til at slutte, at Blokskibet Prøvesten mere end de andre Defensionsfartøjer havde udmærket sig, haver til Dels sin Grund i det, han laa allersydligst, og da Vinden var sydlig under Bataillen, saa var han befriet for at indhylles i Røg og Damp, som de øvrige. Herved faldt hans Kanonade mere virksom i Øjet fra Landsiden. Min Attention havde i de Dage før Bataillen været saa meget og saa idelig anstrængt til dette Skib, saa den fremfor alle de øvrige stedse var udmærket i min Hukommelse. Jeg skylder derfore samtlige de øvrige Herrer Chefer, som var i Bataillen, denne Erklæring for Deres Kongelige Højhed:

„Det jeg ingen Forskjel endog nu kjender for samtlige deres „Anstrængelse for at opfylde, hvad de skylde den Kongelige „Tjeneste."

2) At det Antal døde og blesserede, som er anført, at Blokskibet Danebrog skulde haft mod Slutningen af Bataillen, er fundet urigtigt; men her maa jeg tilstaa, dette var mig strax efter Bataillen saaledes meldt, dog ikke fra Skibets Chef.

Dette, naadigste Kronprins, er, hvad jeg underdanigst har ønsket at forelægge Deres Kongelige Højhed; jeg drister mig at tilføje:

„Det jeg efter min bedste Overbevisning intet kjender, endog „nu, som jeg skulde have Føje eller Aarsag at ønske, der „maatte have været forandret fra min Side i denne vigtige Sag."

Fra første Øjeblik, jeg tiltraadte Kommandoen over Defensionen, til jeg var nødt til at nedlægge samme, har efter min allerunderdanigste Skyldighed mit ivrigste, mit eneste Formaal været Bestræbelse for Hans Majestæt Kongens Tjeneste.

Underdanigst Olfert Fischer.

Breve fra Kronprins Frederik
i Marts og April 1801.

Den 21de Marts 1801.

Til Kommandanten paa Kronborg, Hr. Oberst Stricker.

Af Deres Skrivelser, hvoraf den første viser, at De vil og kan forsvare Dem, den anden, at Batterierne ej ere monterede, begriber jeg ej Deres Hensigt.

Til den Ende befales Dem at bringe alt i Orden, i Fald det ikke mod min Formodning er sket. Forsvare Dem til det yderste ved et Angreb, hvilket De skal undgaa, saa længe Kongens og Landets uadskillelige Ære det tillader. Til den Ende skal De intet gjøre, i Fald den engelske Flaade sejler længere fra Fæstningen, end Deres Skyts kan naa samme. Kaster den Anker i Nærheden af Fæstningen, maa De bestemt erkyndige Dem om Hensigten samt forespørge, om Embargoen paa vore Skibe var ophævet. Svares: ja, da maa De forholde sig passiv; er Svaret: nej, da maa De betyde en saadan Flaade, at den ej maatte lægge sig Deres Fæstning nær, da De ej i disse Konjunkturer kunde tillade det, forinden De havde forespurgt Dem. Saa længe som muligt maa De ej gjøre det første Skud, men det første Skud af de Engelske bør besvares paa det kraftigste.

Den 21de Marts 1801.

Til den kommanderende General i Fyn,
Hr. Generalmajor Rantzau.

Min kjære Generalmajor Rantzau! Da Krigen med England nu efter den engelske chargé d'affaires' Bortrejse er uundgaaelig, maa alt paadrives, som vedkommer Forsvarsvæsenet. De haver altsaa strax ved Oberst Juel, Chef for det fynske Landeværnsregiment, at organisere og fordele dette Regiment, end videre med Stiftamtmændene og Amtmændene at aftale, hvor samtlige Godsers Jægere kan samles og under en duelig Mands Anførsel, dels til Hest, dels til Fods, tjene

til denne for Kongen saa vigtige Provinses Værn. Om dette Korps kun var 100, hvoraf $^1/_3$ Del var bereden, vilde det dog være hensigtsmæssig. Deres hengivne

P. S. Det er Dem overladt at tage saa mange Adjudanter, som De behøver, og at beregne disse et maanedligt Tillæg af 30 Rdl.

Den 21de Marts 1801.

Til den kommanderende General i Nørrejylland, Hr. Generalmajor Moltke.

Min kjære Generalmajor Moltke! Dette Øjeblik fordrer en særdeles Anstrængelse. Dertil hører Mænd, som vil og som kan. I Dem haver jeg denne Tillid. Den engelske Chargé d'affaires er rejst, og Krigen, om endskjønt ej deklareret, saa dog vis. Til at forsvare Jylland udfordres Landeværnets snarlige Organisation; denne overdrages Dem, og pr. Expres skal De erholde en Liste paa Folk, som derved kunde ansættes, naar De finder Dem duelige. De følger Principerne i de én Gang approberede Planer, men da det lokale vil nødvendiggjøre Hindringer i mange Ting, som ved Forespørgsler kunde let indrettes og hjælpes, naar Tiden var dertil, saa haver De at indrette alt, udnævne Officerer, bevæbne alt enten med Geværer eller med Leer, Høtyve og Pike, alt efter Omstændighederne. Alle Deres Foranstaltninger blive interimistiske og indsendes til min Approbation. Alt sættes strax i Værk, da Fjenden er for Døren.

Samtlige Godsers Jægere ere ved Amtmændene befalede at møde. Disse sætter De Officerer, bestemmer dem Samlingspladser, som Randers, Horsens og Hals. Af disse maa en tredie Del være bereden. Deres hengivne

E. Skr. Hvis de ommeldte Kanoner ere at kjøbe, saa tillades det. Svenske Kanoners Pris er 10 à 12 Rdl. Stk.

Den 21de Marts 1801.

Til den kommanderende General søndenfjælds, Hr. Generalmajor Mansbach.

Mein lieber Generalmajor Mansbach! Ich danke Ihnen sehr für Ihre guten Einrichtungen und approbire alles, was Sie hierum mir gemeldet haben. Sie haben sehr recht gethan, dasz Sie sich nicht nach Gerüchten kehren. Der englische Chargé d'affaires ist abgereist, und der Krieg fast als schon angefangen anzusehen. Das übelste wäre, wenn man nicht die mit Provisionen und Korn beladenen Schiffe herauf nach Norwegen kriegen könnte. Was möglich ist, soll geschehen. Daran müssten Sie nicht zweifeln. Ganz der Ihrige

Den 24de Marts 1801.

Til den kommanderende General i Nørrejylland,
Hr. Generalmajor v. Moltke.

Min kjære Generalmajor Moltke! Jeg haver herved at underrette Dem om, at den engelske Flaade er ved Gilleleje siden i Søndags, dog i en Afstand af 3 Mile og fra Kronborg 5 Mile. Vi kan altsaa snart vente Besøg. At sejre kan ingen være vis paa, men mit og alle mine kjække Landsmænds Symbolum er: at sejre eller dø.

Ved første Fjendtlighed vil jeg besvare; at begynde agter jeg ej, uden at jeg ser, at dens Stilling enten kunde blive farlig, eller naar de foretog dem noget, der var imod den Agtelse, den ene Nation skylder den anden; andet kan jeg endnu ej sige Dem; saa snart Fjendtlighederne udbryder, skal jeg berette Dem det.

Deres Indretning til Landets Forsvar er overmaade god og haver ganske mit Bifald. Det bortdetacherede Kompagni af Grenadererne maa igjen støde til Bataillonen, og det beholder den én Gang givne Bestemmelse. At De ellers strax lod Fladstrand besætte, bifalder jeg ganske. Artilleriet for Hals og Fladstrand samt Fredericia agter jeg at sende Dem; det afgaar i Morgen sønden om Sjælland igjennem det lille Bælt. Deres meget hengivne

Den 24de Marts 1801.

Til den kommanderende General i Fyn,
Hr. Generalmajor Rantzau.

Af Deres Rapport ser jeg, at De har opfyldt alt, hvad jeg kunde ønske; Kanoner, Geværer og alt skal vorde Dem tilstillet. Kantonnement for Eskadronen finder mit Bifald, saa vel som de i denne Henseende givne Befalinger. Kapitajn Krag tillades at anskaffe sig tvende Heste, hvortil De kan tilstaa ham indtil 200 Rdl.

Den engelske Flaade er siden i Søndags ved Gilleleje 3 Mil i Nordost, omtrent 5 Mil fra Kronborg; vi kan altsaa snart vente Besøget. Mine kjække Landsmænd og jeg skal vist lade vores Liv dyrt kjøbe. Saa snart Krigen udbryder, skal De blive underrettet derom. Men følgende tjener Dem til Regler førend Udbrud af Krig:

1) at alt, hvad der strider imod den Agtelse, den ene Nation skal have imod den anden, ej taales;
2) at De ej lader noget engelsk Krigsskib eller andet Fartøj lodse;
3) afholder alle Landinger af store eller smaa engelske Baade; alle Forposter og Skildvagter have skarpladte Geværer;
4) ingen Stilling af armerede Fartøjer taales, som kunde være hinderlig for Skanserne.

Til Slutning vil jeg meget bede at paadrive saa vel Organisationen af Landeværnet som Skansen ved Strib og Slipshavns Istandsættelse,

hvilket første Sted befæstes paa den af Kapitajn Krag befalede Maade. Tegningen følger hermed tilbage. Telegraflinien til Holsten følger ligeledes hermed. Deres hengivne

Den 28de Marts 1801.

Til den kommanderende General i Nørrejylland, Hr. Generalmajor Moltke.

Jeg er særdeles vel tilfreds med Deres tagne Foranstaltninger. Hvorledes Cheferne, som De haver valgt, vil finde sig i det militaire Fag, vil Tiden lære; imidlertid, da det er Mænd af Hoved og besjælet med sand Iver for den gode Sag, haaber jeg det bedste.

Jeg haver intet imod, at en Bataillon forlægges til Aarhūs. Det gjør mig ondt, at jeg ej kan lade flere Tropper hos Dem i Jylland, men den lange Kyst, tror jeg, kan ved Deres Foranstaltninger af Indvaanerne selv dækkes. Den engelske Flaade er omtrent ved Hornbæk og agter med en god Vind, som jeg tror, at passere Sundet; nogle Fartøjer krydse 3 Mil fra Isefjord, nordost for Fjorden.

Deres meget hengivne

Den 28de Marts 1801.

Til den kommanderende General søndenfjælds, Hr. Generalmajor Mansbach.

Mein lieber Generalmajor Mansbach! Die Flotte der Engländer liegt noch in der Gegend von Helsingøer, 2 Meilen Norden von diesem Orte. Bald müssen wir erwarten, was diese ungeladenen Gäste wünschen. Kommen sie unter unsere Kanonen, so werde ich feuern lassen, wenn ich sie nicht mit Gutem davon abhalten kann, denn unter den Kanonen leide ich sie nicht; das können Sie auch als Regel für Ihre Kommandanten annehmen und in dieser Hinsicht die nöthigen Befehle geben. Ganz der Ihrige

Den 29de Marts 1801.

Til den kommanderende General søndenfjælds, Hr. Generalmajor Mansbach.

Da der Krieg jetzt so gut als ausgebrochen ist, so ermangle ich nicht Ihnen davon zu benachrichtigen. Die Flotte hatte schon seit einiger Zeit Norden vor Kronburg gelegen und gekreutzt. Der Admiral beschuldigte in einem Schreiben an den Kommandanten den König von Dänemark, dasz er den englischen Chargé d'affaires weggeschickt hätte, und versicherte, dasz der erste Schusz von Kronburg sollte als eine Kriegs-Erklärung angesehen werden. Ich liesz ihm durch Stricker antworten, dasz er keine Flotte, deren Absicht man

nicht kannte, erlauben dürfte unter seine Kanonen zu kommen. Hätte der Admiral aber Vorschläge zu machen, so müssten diese geschehen, bevor er sich nahete. Die Antwort war, dasz er dieses als eine Kriegs-Erklärung anzusehen hätte. Der Befehl wird folglich hiemit gegeben, alle englische Schiffe feindlich zu behandeln, Embargo auf alle Schiffe und Beschlag auf das englische Eigenthum zu legen.

Ganz der Ihrige

Den 29de Marts 1801.

Til Generalmajor Moth, Kommandant over Bergenhus Fæstning.

Da den i Sundet værende, men ej endnu Kronborg Fæstning passerede engelske Flaades Chef haver bekjendtgjort, at Fjendtlighederne skulle tage deres Begyndelse, saa haver De strax at belægge alle engelske Skibe med Embargo saa og belægge engelsk Ejendom med Beslag og behandle alle denne Nations Skibe fjendtlig.

Den 29de Marts 1801.

Til den kommanderende General nordenfjælds, Hr. General Krogh.

Min kjære General Krogh! Da Fjendtlighederne nu vil tage deres Begyndelse, hvilket den i Sundet værende, men endnu ej Kronborg passerte Flaades Chef haver bekjendtgjort, saa vil i Følge heraf intet engelsk Krigsskib mere taales, men fjendtlig vorde behandlet. Ligeledes tages al engelsk Ejendom under Beslag og alle engelske Skibe underlægges Embargo, hvilket De strax haver at foranstalte.

Den 31te Marts 1801.

Til den kommanderende General i Fyn, Hr. Generalmajor Rantzau.

Da Krigen nu er begyndt og Kronborg, endskjønt et langt Bombardement, intet haver lidt, som var af Betydenhed, saa undlader jeg ikke at underrette Dem derom og at bede Dem paadrive alt Arbejde. I Henseende til Deres Defensionsplan maa jeg kuns anmærke, at De bør holde Deres Regiment samlet, udsætte, indtil Landeværnet er organiseret, Bønderposter af 20 à 30 Mand under en Formand; ved enhver saadan Trop bør være 2 ridende Bud, den ene besørger, saa snart Landgang sker, Ringen med Klokkerne, paa det Bønderne med landlige Vaaben kan samle sig og komme disse Forposter til Hjælp, den anden rider til den nærmeste Amtmand, som beretter Dem Sagen. End videre maa De paadrive Landeværnets hastigste Organisation.

Deres hengivne

Kjøbenhavn den 4de April 1801.

Til Hr. Generalmajor, Baron v. Rantzau[1]).

Torsdagen den 2den April attakerede den engelske Flaade vores Defensionslinie paa Reden; Attaken begyndte Kl. $10^1/_2$ om Formiddagen paa vores højre Fløj og vedvarede i 4 fulde Timer. Udfaldet var uheldigt, men de brave Danske have forsvaret dem som Mænd og solgt deres Liv dyrt. Det var alene for den overlegne Magt, de maatte eftergive. 13 Skibe, stort og smaat tilsammen, ere dels tagne, dels sunkne, de dødes og blesseredes Tal er stort; men den engelske Flaade har og lidt betydelig og ligeledes mange døde og saarede. Paa adskillige af vore Skibe var til sidst ikke mere end 2—3 Kanoner brugbare, alle andre demonterede og Folkene bortskudte.

Nu er der sluttet en Preliminair-Armistice for at se, om man imidlertid kunde blive enig om visse Punkter, for derefter at indgaa en formelig Vaabenstilstand; men skulde det ikke lykkes, da skal jeg i Spidsen for mine brave Danske ej frygte nogen Engelskmand, hvad disse end maatte foretage sig.

De indkaldte Jægere forsamles i Odense, og derfra fordeler Hr. Generalen dem efter Omstændighederne. Hvad Fouragen for de beredne angaar, da maa De foranstalte det fornødne i den Henseende. Saa snart en Landeværnsbataillon er organiseret, gageres Folkene saa vel som Officererne, og er derom Generalitetet underrettet.

Frederik, Kronprins.

---

[1]) Dette Brev er taget af en Protokol, som er begyndt den 10de Marts og er betitlet: „Kopi og Extrakt af Kongelige, Kronprinsens og Generalitets Ordre“. Desværre findes der ikke Kopier af de Breve, som Kronprinsen har skrevet til de andre kommanderende Generaler efter Slaget, og i den Højstkommanderendes Kopibog er med Undtagelse af et enkelt Brev uden Værd til Mansbach af 25de April intet indført fra 31te Marts til Juli Maaned.

Generalkommandoen i Hertugdømmerne
og
Hamburgs og Lübeks Besættelse.

I Hertugdømmerne Slesvig og Holsten, hvor Prins Carl af Hessen-Kassel førte Kommandoen fra det befæstede Slot Gottorp ved Slesvig By, var Troppefordelingen i Aarets Begyndelse følgende:

Nordligst garnisonerede i Haderslev det holstenske Rytterregiment under Generallieutenant E. F. Düring med 2 Eskadroner detacherede til Kolding. Næstkommanderende ved Regimentet var Oberstlieutenant C. F. v. Köppen.

I Byen Slesvig laa Livregimentet Ryttere og det slesvigske Infanteriregiment. For disse havde tidligere Prins Carls to Sønner været Chefer, nemlig Prins Frederik for det slesvigske Regiment og Prins Christian for Rytterregimentet, uagtet de vare meget unge og den sidste endog mindreaarig, saa at Faderen paa hans Vegne maatte føre Kommandoen, til han blev myndig. I 1791 var Prins Frederik imidlertid bleven forflyttet til Kjøbenhavn som Chef for Kongens Regiment og Deputeret i Generalitetskollegiet, men kom i 1800 tilbage til Hertugdømmernes Generalkommando som Gouverneur i Rendsborg og Inspekteur over Infanteriregimenterne, de lette Tropper til Fods og Garnisonskompagnierne i Hertugdømmerne. Siden Prinsens Forflyttelse til Kjøbenhavn havde det slesvigske Regiment ingen Chef haft, men kommanderedes endnu i 1801 af den Næstbefalende, Oberst M. v. Waltersdorf, medens Chefsposten for Livregimentet Ryttere fra 1795 var bleven overtagen af Prins Christian personlig.

I Ekernførde laa det slesvigske Jægerkorps under J. Ewald og i Frederiksort et Garnisonskompagni.

I Rendsborg, hvor Prins Frederik af Hessen var Gouverneur, bestod Fæstningens Garnison af: det holstenske Artilleridetachement under Oberstlieutenant S. v. Gedde, en Ingenieurstab under Generalmajor C. F. Peymann, en Broder til H. E. Peymann i Kjøbenhavn, samt 3 Infanteriregimenter, nemlig: 2det jyske Infanteriregiment under Generalmajor C. M. Lützow som Chef og Oberst H. P. H. Lachmann

som Næstbefalende, oldenborgske Regiment under Generalmajor C. L. Blücher som Chef og Oberst C. v. Tellequist som Næstbefalende og holstenske Infanteriregiment, for hvilket Gouverneuren nu var Chef, medens Næstbefalende, Oberstlieutenant M. F. v. Heinen, paa hans Vegne førte den daglige Kommando.

I Kiel laa den slesvigholstenske Bataillon let Infanteri under Major W. A. Kardorff.

I Itzeho Livregiment lette Dragoner under Generallieutenant F. C. C. Ulrich Greve af Ahlefeldt til Langeland og Rixingen, tillige Inspekteur over Kavaleriet i Danmark og Hertugdømmerne. Af Regimentet var én Eskadron i Kiel og én i Plön.

I Fæstningen Glückstadt, hvor Generallieutenant D. Grev Rantzau til Ahrensburg var Kommandant, laa Dronningens Livregiment under Generalmajor L. F. Bechtolsheim som Chef og Oberst C. du Val de Saint-Contest som Næstbefalende.

I Altona Grenader-Jægerkompagniet under Kapitajn J. Leschly.

Paa Helgoland et Garnisonskompagni under Kapitajn C. v. Zeska.

Ved Grænsen de to holstenske Husareskadroner.

I alt udgjorde disse Tropper, naar de jyske Grenaderer kom ned, den Styrke, som er nævnt i Kronprinsens Brev til Generalitetet af 3die Marts (S. 81). Der dannedes nemlig af Regimenterne „Oldenburg“ og „Holsten“ én Grenaderbataillon under Major C. Prins af Solms (af førstnævnte Regiment), af slesvigske Regiment og Dronningens Livregiment én Grenaderbataillon under Major C. F. Roepstorff (af sidstnævnte Regiment), af fynske Regiment i Fredericia og 2det jyske i Rendsborg én under J. W. v. Eyben (af fynske Regiment), og dertil kom Grenaderbataillonen Maule (S. 100).

Den 9de Marts gav Prins Carl Afdelingerne Ordre til at være marchefærdige paa første Vink[1]), men der manglede endnu Udrustningsgjenstande i tilstrækkelig Mængde; først i Dagene mellem den 20de og 23de Marts forandredes ovennævnte Dislokation. I de Dage gik Jægerkorpset i Ekernførde og den lette Bataillon i Kiel til Elmshorn, Grenaderbataillonerne fra Rendsborg til Itzeho, Grenadererne fra Slesvig til Krempe, Livregimentet lette Dragoner til Horst og Livregiment Ryttere til Nienbrok. Samtidigt afgik der fra Rendsborg Artilleri baade til Kantonnementet om Itzeho og til Tønning ved Ejderens Udløb, hvor et Søfort paabegyndtes under General Peymanns Ledelse, og Defensionsskibe ligeledes udlagdes ved hans Initiativ.

Medens det var Meningen, at hele den tilstedeværende Styrke i Hertugdømmerne, forenet med Grenadererne fra Jylland, skulde samles mellem Rendsborg, Itzeho og Glückstadt til Støtte for den betydelige Udrustning til Elbens Forsvar, der var begyndt i Avgust 1800 og ikke senere standset, tænktes Ejderlinien og Als[2]) besatte af Tropper fra Jylland, særlig fynske Regiment fra Fredericia, og i øvrigt et Lande-

[1]) I Følge Aktstykker i „Landgreve Carls Arkiv“ i Krigsministeriet. [2]) Se Kronprinsens Brev til Generalitetet af 3die Marts (S. 81).

værn oprettet for Slesvig og Holsten i Lighed med det i Kongeriget. Herom udkom gjennem det tyske Kancelli Forordningen af 13de Februar[1]).

Det svømmende Kystværn fik paa Grund af Kapitajnlieutenant Ulrichs Virksomhed en temmelig stor Udvikling ved Kysterne af Holsten. Han var af den Mening, at der blandt Fartøjerne paa Elben, Støren, Ejderen, Slien og ved Flensborg, Sønderborg, Ekernførde, Kiel, Husum, Før, Sild og Helgoland let kunde samles 300 Skibe, som egnede sig til armerede Krydsere. Ethvert af disse vilde han have bemandet med i Gjennemsnit 30 Mand, nemlig 5 Sømænd, 1 Artillerist, 11 andre Soldater, 3 Drenge fra Opfostrings- eller Fattighuse, 8 almindelige Arbejdsmænd fra By eller Land og 2 Slaver, og Kommandoen foreslog han overgiven til Styrmænd, der havde gjort 3 Rejser som saadanne. Af de 300 Førere burde efter hans Mening dernæst hver femte gjøres til Maanedslieutenant[2]). Om denne Plan end ikke i sin Helhed kom til Udførelse, gav den dog Anledning til, at der rundt om i Havnene lagdes Haand paa at efterspore Fartøjer, der egnede sig til at armeres, og ved Elbmundingen paa Holstens Kyst var Tallet af de Fartøjer, som paa dette Sted indsamledes og indrettedes, ikke ubetydeligt. De Fartøjer, som erholdtes, kjøbtes mod 4 pCt. kgl. Obligationer, da Admiralitetet foretrak at erhverve dem paa denne Maade fremfor at fragte dem[3]). Den 20de Marts havde Ulrich 50 Skibe i Elbflotillen, hvoraf dog kun 18 vare helt færdige i Glückstadt; 15 ventedes fra Altona, hvor de alt vare armerede, og 17 fra Rendsborg, hvilke sidste dog endnu stode noget tilbage i Udrustning. Som Befalingsmænd stod under Ulrich foruden Premierlieutenant J. Krieger, der førte Vagtskibsbriggen „Støren", Premierlieutenant O. C. Budde samt Sekondlieutenanterne W. Halling, C. F. Bagger, J. Schmidt og L. Lorck og 14 Maanedslieutenanter. Soldater til Skibene kom fra Rendsborgs Garnison. Ulrich førte Kommandoen paa „Alvorligheden", Budde paa Kanonbaaden „Frederiksort", Bagger paa Kanonbaaden „Vardøhus"; de øvrige førte Skytsbaade. Flotillen var delt i Eskadrer, hvoraf én stedse skiftevis var paa Ejderen ved dens Udløb.

Om Hamburgs og Lübeks Besættelse findes der kun lidet i Krigsarkiverne. Bevægelsen mod Hamburg skete i Dagene efter den 25de Marts. Denne Dag tog Prins Carl fra Gottorp til Itzeho, hvor

---

1) Naar der S. 65 nederst er sagt, at Landeværnsindretningen og Kystværnet ikke udstraktes til Hertugdømmerne, sigtes der, hvad der formentlig ogsaa vil fremgaa af Sammenhængen, kun til Kronprinsens Virksomhed. Prins Carl ledede Udførelsen af Forordningen af 13de Februar selvstændigt og paa sin Maade.
2) Udateret Skrivelse fra Ulrich til Prins Carl i „Landgreve Carls Arkiv".
3) Derved kom Regeringen i Besiddelse af en Del Smaaskibe, om hvis Anvendelse i Fredstid der blev Spørgsmaal. Medens de Skibe, som man paa lignende Maade havde kjøbt i Norge og Jylland, for det meste atter solgtes efter Krigens Slutning, tænkte man paa at udleje den glückstadtske Equipages Smaafartøjer til Fragthandel o. s. v. Se herom Den glückstadtske Equipages Arkiv, der for en Del findes i Landgrev Carls Arkiv.

Ewald var stævnet til Møde. Den 26de rejste Prinsen til Glückstadt efter al Rimelighed for at træffe Aftale med Ulrich, da Hamburg samtidigt skulde angribes fra Land- og Søsiden. Efter at Feltjægerkorpset under Bintzer den 27de var indtruffet fra Kiel til Nienbrok, sattes den om Itzeho samlede Styrke i Bevægelse til Pinneberg, hvor fra den til Dels gjennem Altona begav sig til Hamburgerberg, hvor den opmarcherede, samtidig med at Flotillen kom fra Glückstadt og tog Stilling mod Hamburgs Havn, og Prins Frederik brød op fra Rendsborg med slesvigske og oldenborgske Regiment.

Da Hamburg, som den Gang var befæstet, havde givet efter for Prinsens Opfordring til Overgivelse, der var afleveret af Landdrosten i Pinneberg, Geheimeraad A. P. Levetzau, besatte den paa Hamburgerberg samlede Styrke den nærmeste Port[1]), og da Prins Frederik ankom fra Rendsborg, besatte hans Tropper Deichthor og Steinthor. Senere afmarcherede Prins Frederik med en Styrke til Lübek, der opfordredes af Oberst de Wisch til Overgivelse og derefter besattes af Prinsen, medens Oberst de Wisch blev Kommandant i Travemünde. Fra Lübek drog en mindre Styrke mod Syd ind i Lauenburg, hvor Kansleren ved den holstenske Landsregering i Glückstadt, A. G. v. Eyben, forud var rejst hen for at træffe Overenskomst med Myndighederne i Ratzeburg, men de danske Tropper vendte om igjen, da en preussisk Styrke, afsendt fra General Kleist, der havde Ordre til at besætte Hannover, alt var kommen til Lauenburg for at tage dette til Hannover hørende Land i Besiddelse[2]). Prins Carl oprettede sit Hovedkvarter og beholdt sine Tropper uden for Hamburg, med Undtagelse af dem, der daglig rykkede ind til Vagttjeneste og, medens de vare i Byen, stode under Ewald, der blev Kommandant i Hamburg. I Lübek var der derimod indkvarteret Tropper og ligesaa i Bergedorf, hvor Kapitajn ved det slesvigske Jægerkorps S. Waldeck var Kommandant.

Den preussiske Regering havde først set skjævt til Hamburgs Besættelse, men senere, da Kejser Poul havde udtalt sig for, at de besatte Landstrækninger skulde deles mellem Preussen og Danmark, saaledes at Preussen beholdt Kurfyrstendømmet Hannover for sig, fandt den det billigt og naturligt, at Danmark fik Hamburg. Forholdet mellem Prins Carl og de fremmede Magter, han kom i Berøring med, var derfor saa venskabeligt som muligt. Da den 3die April to preussiske Officerer, den ene fra den regerende Hertug i Brunsvig, kom til det danske Hovedkvarter for at tale om det fælles Forsvar og spiste ved Prinsens Taffel tillige med den ved den nedersachsiske Kreds akkrediterede preussiske Minister, Geheimeraad Schultz, blev

---

[1]) Chefen for det altonaiske Grenader-Jægerkompagni, Kapitajn Leschly, sendtes den 29de Marts til Kjøbenhavn for at melde Hamburgs Indtagelse. Han var den 2den April tilstede der. [2]) Se i øvrigt om Okkupationen af Hamburg og Lübek „Staatsbürgerliches Magazin von Carstens und Falck", 2ter Band, Schleswig 1823, S. 394 og flg., Vaupell: Den dansk-norske Hærs Historie II, S. 265 og 266 og C. Petersen: Historisk Dagbog 1801, S. 77.

der drukket paa det nordiske Forbunds Held og Hæder under Salut af 27 Kanonskud fra Flotillen paa Elben.

At denne militaire Bevægelse satte Liv i Holsten, er en Selvfølge. Der oprettedes borgerlige Artillerikorpser i Rendsborg og Glückstadt, og fra Helgoland indmeldte Kapitajn v. Zeska, at Indbyggerne i patriotisk Iver vilde deltage i Øens Forsvar baade som Jægere og som Artillerister. Ogsaa Kiels Indvaanere viste en lignende patriotisk Iver, og Prinsen befalede, at de Folk af den lette Bataillon, som vare efterladte ved dens Opbrud, maatte staa til Raadighed for Indvaanerne, naar de ønskede at øves i Vaabenbrug. Paa mange Maader tilkjendegav Holsten sin Offerberedvillighed. Byen Altona skød sammen til en Kanonbaad; adelige Godsejere afgav Jægere til et Korps i Glückstadt, som de selv ekviperede.

Ogsaa Landeværnets Organisation paabegyndtes. skjønt der i flere Retninger var Hindringer for en let Udførelse af Forordningen af 13de Februar. Ved Kysten af Wagrien gjorde Grev Rantzau til Rastorff derhos i Forening med tvende andre holstenske Godsejere Forsøg paa at rejse en lignende Kystbevæbning som den, Moltke havde indført i Jylland. Til Hærens Forstærkning vilde Prins Carl ikke anvende Landeværnet, men forstærkede Hæren ved en extraordinair Udskrivning[1]).

---

[1]) Den Skrivelse af 3die April 1801, hvori Prinsen melder det tyske Kancelli dette, lyder i Følge en Koncept i Landgrev Carls Arkiv saaledes: Bei der ausgedehnten Linie, welche ich gegenwärtig zu besetzen habe, fehlt es mir an den dazu erforderlichen Truppen, die, wenn ich sie auch durch Zusammenziehung von Landeswehrleuten ergänzen wollte, den Nachtheil mit sich führt, dasz die Küste der Ostsee zum Theil ihre besten Vertheidiger verlöre, die nicht nur die gehörigen Lokalkenntnisse besitzen, sondern auch noch auf der Stelle und an dem Ort, wo sie gebraucht werden, für ihren Heerd und ihr Eigenthum streiten, und ein noch eben so wichtiger und gleich bedeutender Grund scheint mir aus der Natur der Sache einzuleuchten. Diese Landeswehrleute haben bereits ihre Dienstzeit zurück gelegt, sind ansässig, und ein sehr groszer Theil derselben haben ansehnliche Hufe und Höfe; diese nun in einer Entfernung von 12 bis 16 Meilen zu verlassen und die Verwaltung ihren Knechten und Gesinde zu überlassen, denen eben die Verbindlichkeit oblag zum Militairdienst ausgenommen zu werden, die aber, weil sie ihrer Jahre wegen übergangen worden sind, weil es in den Jahren von 20, 21 und 22 Leute genug gab, jetzt ganz frei ausgehen sollten, musz einem jeden sehr auffallen, nicht einmal zu erwähnen, welche Gefühle es erregen musz, wenn der Mann in dieser weiten Entfernung dienen soll, und vielleicht sein sauer erworbenes Eigenthum selbst einer noch gröszeren Gefahr ausgesetzt ist, als wo er persönlich streitet. So besonders nützlich und zweckmäszig dahero auch die nicht genug anzupreisende Organisirung der Landeswehr ist, und deren Einrichtung ich möglichst beschleunigen werde, so habe ich doch nicht für zweckmäszig gehalten, sie zur Ersetzung des vorerwähnten Mangels zu benutzen, und ich habe mich dahero bewogen gefunden den beiden General-Kriegskommissairs in den beiden Herzogthümern aufzugeben aus beiden Herzogthümern zusammen 3200 Mann zum Dienst der Cavallerie und Infanterie, und zwar für erstere 200 und für letztere 3000 Mann, bei der diesjährigen Session extraordinair auszuschreiben und zwar von denjenigen Reserven, welche das 28. und 29. Jahr zurück gelegt haben, und so aufwärts. Indem ich nun

I Slesvig rejste Forsvarsbevægelsen sig ved Ankomsten af Tropperne fra Jylland. Det fynske Regiment fra Fredericia marcherede til Ejderen, i det det sendte Detachements til Fløjene Frederikstad og Tønning og og med sin Hovedstyrke rykkede ind i Rendsborg. Det holstenske Rytterregiment fra Haderslev og Kolding lagde sig med 1 Eskadron i Flensborg og 3 i Byen Slesvig og sendte derfra Detachements til Kiel, Ekernførde, Tønning og flere Steder. Chefen for det holstenske Rytterregiment, Generallieutenant E. F. Düring, fik fra Prins Carl i Hamburg Befaling til at organisere Landeværnet i Slesvig, og Prinsen skrev til alle Amtmænd i Slesvig derom. Begyndelsen skulde til en Prøve ske med Gottorp og Hütten Amter. Generallieutenant Düring rejste, efter at have overladt den Næstkommanderende Befalingen over Regimentet, rundt og saa, hvorledes Forsvarsrørelsen efter Slaget den 2den April mægtig tog til. Paa Als var afskediget Oberst V. H. Thienen bleven Øverstbefalende, og baade i Sønderborg og i Nordborg Amter samt i Sundeved var der alt sat Forsvarsindretninger i Gang. Flensborg og Aabenraa ønskede nu deres Fjordindløb befæstede, hvortil i det mindste Aabenraa for en Maaned siden paa given Anledning havde sagt nej. Til Hjælp for Flensborg sendte Prins Carl fra Hamburg Sekondlieutenant af Ingenieurkorpset B. M. v. Schnitler der op.

---

nicht zweifle, dass die Königlich deutsche Kanzlei meinen Gründen völlig beipflichten wird, so ersuche ich Dieselbe das Weitere gefälligst zu veranstalten, diese meine Maasregeln zur allergnädigsten Genehmigung vorzutragen.

Vaabenstilstanden 1801.

Da den engelske Flaade efter Vaabenstilstandens Afslutning begav sig syd paa — foreløbigt til Kjøge Bugt —, sendte Kronprinsen den 14de April General Castenschjold med de to Eskadroner, som kantonnerede om Uttersløv, til Kjøge og satte end videre 2den Bataillon let Infanteri med dens Kanoner i Marche til denne By, hvor der saaledes samledes et lille Korps, over hvilket Castenschjold overtog Befalingen, medens Berger i hans Sted tog Overbefalingen over Rytteriet nord for Kjøbenhavn. Det lille Korps, i hvilket Bosniakeskadronen og senere to Jægerkompagnier desuden indgik, lagdes i Kantonnement saaledes, at ét Kompagni og én Eskadron indkvarteredes i Kjøge, medens Resten, hvoriblandt Bosniakerne, anbragtes i Omegnen. Syd for dette Korps fik det sydsjællandske Landeværnsregiment Ordre til at opstille nogle Poster ved Kysten. Kronprinsen søgte paa den Maade at gjøre Front mod den engelske Flaade, hvor den viste sig, for at hindre den i at komme i Berøring med Folk i Land. Hele Kystvæbningen blev staaende paa Sjællands øvrige østre Kyst. Først den 18de April, da de fjendtlige Skibe vare borte, indskrænkedes Feltvagterne langs Kysten, men med det Forbehold, at Indskrænkningen kun fandt Sted, til der atter viste sig fjendtlige Krigsskibe.

Hvad der efter Vaabenstilstandens Indtrædelse først af alt paatrængte sig de Kommanderende i Kjøbenhavn som nødvendigt, var Forbedringen eller Ombygningen af Kjøbenhavns Fæstnings Søfront. Det var blevet alle klart, at hverken Trekroner eller Citadellet eller Quintus, de 3 Hovedpunkter, svarede til, hvad der behøvedes. Det overvejedes, hvorvidt det var muligt under Vaabenstilstanden at foretage en Hovedforbedring, og forskjellige Forslag stilledes i den Retning, deriblandt et af Premierlieutenant Wenzel Haffner, hvorefter Fronten paa 6 Uger kunde gjøres uangribelig[1]). Lieutenant Haffner var Konstruktionsofficer og Lærer i Artillerividenskab, var nøje kjendt med Udlandets nye Artillerikonstruktioner og foreslog Kanonrapperter paa Slæder saa høje, at Kanonerne kunde skyde over et Brystværn paa 6 Fod, hvorved Betjeningen kunde være dækket, og Skydningen blive hurtigere og sikrere. Der toges strax med al Kraft fat paa

[1]) Dette Forslag findes dog ikke i Krigsarkiverne.

Frontens Forbedring. Særlig Quintus's Udenværker blev Gjenstand for en Ombygning, Sextus omdannedes til et dækket Batteri, Nyholms Batteri, nogle Krudttaarne, Traverser og andre Anlæg paabegyndtes. Estakaderne ved Ryssensten besluttedes satte. Kronprinsen var den 26. April paa Quintus for at tage det nye Anlæg i Øjesyn, og en Del yderligere Udvidelser bestemtes den Dag. De Brystværn, som bibeholdtes eller byggedes af nyt, gjordes 5,8 Fod høje og forhøjedes senere til 6 Fod. Til Premierlieutenant Haffner overdroges den nye Montering, i hvilken Anledning han erholdt frie Hænder til at tage hele Byens Arbejdskraft i Tjeneste. Ogsaa for Trekroners Vedkommende toges der omfattende Forholdsregler, hvilke senere skulle berøres. Det synes, som om man har lagt an paa at faa Ombygningen fuldendt paa 6 Uger, hvorvel Vaabenstilstanden varede i 14. Der arbejdedes i Kjøbenhavn hen imod at naa en bedre Forsvarstilstand inden Udgangen af Maj, og det første Afsnit af Vaabenstilstanden karakteriseredes ved disse Bestræbelser og det rastløse Arbejde, de havde til Følge. For Kronborgs Vedkommende gjaldt det samme. Kronprinsen tog sig, som tidligere, temmelig personlig af denne Fæstnings Forstærkning. Hans Adjudant Bülow gjorde paa hans Vegne to Gange Rejser derned [1]) og fandt i Midten af Maj de fleste da besluttede Batterier færdige, 3 Ammunitionskjældere næsten fuldendte, et Batteri syd for Helsingør traceret o. s. v.

Under disse Forhold blev der god Anvendelse for Troppestyrken paa Sjælland. Denne forblev i sin Krigsformation samlet, saa længe Vaabenstilstanden varede, ligesom den i Norge og i Hertugdømmerne. Indtil Avgust Maaned gav Garnisonen i Kjøbenhavn daglig over 1000 Mand til Fæstningsarbejde samt en Vagtstyrke, som i Begyndelsen ikke var synderlig ringere, men senere gik ned og i Avgust udgjorde omtrent 500 Mand. Foruden Garnisonen deltog de Søindrullerede, Slaverne, Blokskibenes Besætninger samt betydelige private Kræfter i Arbejdet.

En Del Hjemsendelser af Mandskab skete dog fra Flaaden og Hæren. Den 16. April dimitteredes de, som vare antagne eller pressede efter Plakaten af 18. Marts, og det bekjendtgjordes ogsaa for de andre Provinser, at der ikke længer behøvedes frivillige eller pressede fra Kjøbstæderne, og at de, som havdes, skulde sendes hjem. Den 21. April permitterede Regimenterne de Soldater, som vare Gaardmænd eller Husmænd med Jord, og Søetaten løsgav ligeledes de Enrolerede, som havde Jord at dyrke eller vare uundværlige til Koffardifart. De saaledes hjemsendte fik Befaling til uopfordret at møde igjen d. 16. Juli, saa at alt kunde være tilstede ved Fanerne, naar Vaabenstilstanden udløb. Samtlige ridende Jægere hjemsendtes til d. 15. Juli. Selvfølgelig holdtes ingen Landeværnsmænd længer til fast

[1]) Se Bülows Rapporter over disse Rejser. Disse findes i H. A., men paa urigtige Steder. Rapporten af 21. April findes blandt indkomne Sager $\frac{531}{1801}$, Rapporten af 15. Maj $\frac{714}{1801}$.

Tjeneste, hvorvel Landeværnsbataillonernes Organisation og Indøvelse nu for Alvor toges for. Til Erstatning for Afgangen i Tjenestestyrken indkaldtes de Rekrutter, som ellers mødte om Vinteren, forlods til Møde i Maj og Juni[1]).

Med de samlede Tropper agtede Kronprinsen at foretage omfattende Øvelser, men de første sex Uger af Vaabenstilstanden overlodes Afdelingerne til Detailøvelser. Dog organiseredes i denne Tid en ny Tjeneste. Der holdtes daglig Parol, ved hvilken Kronprinsen ofte selv mødte, og ved hvilken Marinen og de tekniske Vaaben vare repræsenterede. For Kronprinsens Kommando indførtes Benævnelsen Hovedkvarteret, og dette blev den højeste Myndighed for alt, hvad der angik den krigerske Virksomhed, ikke blot paa Sjælland, men ogsaa paa Fyn, i Jylland og i Norge.

Ved den afsluttede Konvention blev Danmark-Norges Stilling til de fremmede Magter forandret, og især maa det Mistillidsforhold omtales, som efter den 9. April pludselig opstod mellem de nordiske Riger[2]). Næppe er nogen i højere Grad end Kong Gustav IV selv bleven skuffet ved, at Cederstrøms Eskadre ikke den 2. April ankom til Sundet. Vinden var da gunstig for dens Opsejling til Kjøbenhavn og højst ugunstig for Parkers Reserve, der ikke vilde have kunnet befri Nelson for en saa uventet Fjendes Angreb. Wachtmeister sattes ogsaa under Tiltale og dømtes af en Krigsret[3]). Men paa dansk Side ansaa man Sverigs Uvirksomhed som en Følge af en mindre god Vilje. Der taltes offentligen herom[4]), og Kronprins Frederik synes ikke ganske at have afholdt sig fra at istemme den almindelige Anklage mod Sverig, som, netop fordi den var ugrundet, affødte en stor Ophidselse i hint Rige. Paa sin Side fandt Kong Gustav Anledning til Besværinger over Konventionen af 9. April (Vaabenstilstanden), der efter hans Mening var en Opgivelse af den fælles nordiske Sag. Han lod Oxenstjerna beklage sig i Kjøbenhavn over denne og tilbagetog Tilladelsen til norske Matrosers Rejse gjennem Sverig under det Paaskud, at han ikke vilde bidrage til Bemandingen af en Flaade, som ikke længere tjente den fælles Sag.

At Kong Gustav i sin Vrede kan have tænkt paa Skridt imod Norge[5]), er selvfølgelig ikke umuligt, men der er intet, som bestyrker de Beskyldninger, der i saa Henseende ere rettede imod ham. Hvad angaar den i Schinkels „Minnen“ omtalte Spioneringsrejse ind i Norge af Kapitajn Lilliehorn, forklædt som Kjøbmand, da er den fuldt forklarlig ved den Stilling, Mansbach indtog. Strax efter Vaabenstilstandens Afsluttelse kom der nemlig en russisk Officer til Norge, og kort efter en svensk, hvilken sidste i Forening med en svensk Borgmester skulde søge at faa det Korn til Sverig, som svenske Skibe

---

[1]) I Exercerskolen for Kjøbenhavns Garnison under Major Voigt var der i Juni 1014 Rekrutter; deraf kun 49 egentlige Rekrutter (hvervede), men 395 Nationalgevorbne (Landrekrutter) og 570 Landsoldater. [2]) Holm I, S. 418—427. [3]) Se Schinkels Minnen IV, S. 119. [4]) Mémorial du colonel Gustasson, Side 18. [5]) Se Holm I, S. 425 og Schinkels Minnen S. 143.

havde bragt til Christianssand[1]). Dette var nok for Mansbach, der i saa mange Aar havde haft Post ved den svenske Grænse og stedse havde haft sin Opmærksomhed fæstet paa den mistænkelige Nabo, til at fatte Mistanke om, at der paa ny var noget fjendtligt i Gjærde fra den Kant[2]). Han tog Sagen saa alvorlig, at han fra det ved Laurvig koncentrerede Korps sendte 2 Batailloner henholdsvis til Frederikssten og Frederiksstad og lod Emissairer rejse til Sverig for at udforske, hvad der foretoges der.

Disse Emissairer bragte Efterretning om, at der intet fjendtligt mod Norge forberedtes, men at man derimod i Sverig var bleven opmærksom paa Mansbachs Holdning. Den første Udsending, Lieutenant Manthey[3]), blev strax ved sin Ankomst til Gøteborg modtagen af en Ordonnans, som førte ham saa vel til Kommandanten som til General Carpelen. Begge modtog ham høfligt, men koldt. Senere vilde Lieutenanten lade Ordonnansen gaa, men denne svarede, at han skulde forblive hos ham, saa længe han var i Gøteborg. Da Manthey ansaa dette for en Bevogtning under høflig Form, forlod han Byen, men fulgte den Højstkommanderendes, General Wredes, Spor, thi denne havde inden Mantheys Ankomst forladt Gøteborg for at foretage en Rejse til Uddevalla, Strømstad og den norske Grænse. Han fik dog et bestemt Indtryk af, at Generalen kun havde haft Defensiven for Øje; thi han havde kun befalet Skanser anlagte ved Qvistrum og Strømstad.

I den følgende Tid fik Mansbach mere end Vished for, at der intet Angreb forberedtes[4]). Han vidste, at de indkaldte Regimenter vare hjemsendte, at der ingen Tropper fandtes i Bohuslen, at Sverig var fattigt paa Levnedsmidler, „saa Folk“, som en Efterretningsmand udtalte, „var færdig at sulte ihjel“, og at der ingen Magasiner existerede, men desuagtet, efter at alt dette var kommet til hans Kundskab, skrev han til Kronprinsen[5]): Ich lasse es dahin gestellt sein, in wie weit die schwedischen Rüstungen unsere Aufmerksamkeit erfordern. Ich gestehe aber, dasz ich nicht ganz ruhig dabei sein kann, weil sie etwas mehr als blosze Vertheidigungs-Rüstungen bezeichnen.“ Den 23 Maj, da det var tydeligt for alle, at Sverig var i fuld Færd med at afvæbne, skrev han[6]): „Dem Anschein nach hat man von

[1]) Se Side 63 og 81. [2]) Mansbachs første Breve i Perioden efter Slaget d. 2. April ville findes blandt Aktstykkerne. [3]) Mantheys Rapport findes som Bilag til Mansbachs Skrivelse til Kronprinsen af 7. Maj. [4]) De Efterretninger, som indhentedes fra Sverig, give et tydeligt Billede af Omslaget i den svenske Stemning paa Grund af de gjensidig rejste Beskyldninger. Den 28. April hed det i en Beretning, at Folket roste de Danskes Mod og syntes godt om den danske Regering samt var opbragt paa Engelskmændene. I Wenersborg gav en Reder, som lod et Skib løbe af Stabelen paa Wenern, i Følge en anden Beretning, endog dette Navn af „Lasson“ efter Søhelten d. 2. April. I en senere Beretning hed det derimod: Folket er misfornøjet med den danske Regering, dog mest med Vaabenstilstanden. Endelig siger en fjerde Beretning, at en Biskop Vingård fra Prædikestolen endog havde kaldt Danmark-Norge for en svigefuld Nabo. [5]) Brev af 12. Maj (H. A.). [6]) Underdanigst Rapport, Laurvig d. 23. Maj.

einem Anfall von schwedischer Seite nicht so viel mehr zu befürchten, und es scheint fast, als wenn man der Nation einbilden wollte, dasz man von uns zu befürchten hätte, welches aber doch auf den vernünftigen Theil der Nation wenig Wirkung macht. Unterdessen werde ich doch keine Aufmerksamkeit versäumen und von Zeit zu Zeit einige kundigen Emissarien nach Schweden abschicken.“

At ogsaa Forholdet til Preussen maatte berøres af Konventionen, er en Selvfølge. Der var i Regeringen Stemmer for, at Hamburg strax efter Konventionen burde forlades af vore Tropper, men det skete ikke, da man frygtede for, at Preussen saa vilde besætte den. Prins Carl vedblev derfor at holde Byen besat, til Preussen i Maj tvang den danske Regering til at trække Tropperne ud af Hamburg[1]). Prins Carls Korps samledes nu helt paa holstensk Grund, men i Betragtning af, at Preusserne ikke forlode Hannover, indtog det en Holdning, som om det vaagede over, at Hamburg ikke besattes af fremmede Tropper. Prins Carls Styrke forøgedes med 1ste jyske fra Aarhus og med de Detachementer af fynske og 1ste jyske, som havde været i Kjøbenhavn. De sidste sendtes i Begyndelsen af Maj til Rendsborg for at indlemmes i de Regimenter, som havde afgivet dem. Det fynske Regiment stod da som før i Rendsborg med Detachements i Frederiksort og Tønning, men som Optagelsestropper, thi alle øvrige Prins Carl overladte Tropper, ogsaa de sidst ankomne, samledes i Holsten, hvor de indtil videre kantonnerede i spredte Kvarterer, men feltmæssigt inddelte og med Krigsstyrke.

Uagtet de Kommanderende paa Monarkiets modsatte Grænser saaledes paa en Maade gjorde Front mod Danmark-Norges Forbundne, og Rigerne befandt sig i en politisk isoleret Stilling, var Kronprinsen og Nationen dog mere tro i Kampen mod England end nogen af de andre Østersømagter. Kronprinsen betragtede Vaabenstilstanden som en midlertidig Suspension af Krigen, en nødtvungen Indrømmelse, han havde maattet gjøre paa Grund af Kampmidlernes aldeles ufyldestgjørende Tilstand; men han beredte sig paa at kunne optage Kampen igjen efter de 14 Ugers Forløb og anvendte alle sine Kræfter paa at bringe Forsvarsvæsenet paa en saadan Fod, at det til den Tid bedre kunde gjøre Fyldest. Rustningerne bleve derfor mere og mere omfangsrige og alvorlige, og Stemningen hos begge Rigers Befolkning, der paavirkedes af Rustningerne, blev stedse bitrere mod Englænderne og den Pittske Politik. Forbitrelsen steg betydeligt under Vaabenstilstanden, fordi man da fik Kundskab om Englands Fremgangsmaade mod vore vestindiske Øer. Endnu før Krigen faktisk var begyndt her hjemme, vare disse Øer tagne i Besiddelse af Englænderne, i det St. Thomas blev opfordret til Overgivelse d. 28. Marts og St. Croix d. 31.[2]).

---

[1]) Se Holm I, Side 416 og flg. samt Staatsbürgerliches Magazin (1823), Side 405 og 406. [2]) Se Johan Werfel: Efterretning om de dansk-vestindiske Øers Indtagelse af den engelsk-vestindiske Flaade under Kontreadmiral Dickworth og Generallieutenant Trigge, Kjøbhvn. 1801.

Garnisonen, som i Følge Kapitulationen skulde bringes til Evropa, var undervejs til Kjøbenhavn, hvor den ankom d. 26. Juli, landsattes ved Kalkbrænderiet og lagdes i Lejr paa Østerfælled.

Naget mod Englænderne kunde ikke holdes i Tømme. Overalt, hvor der viste sig Engelskmænd, det være sig i Norge eller i Danmark, skete der Opløb. Castenschjold havde i Kjøge den største Umage med at beskytte dem, der kom i Land. Adskillige Steder, saaledes i Kjøbenhavn og paa Bornholm, hvor en Gang nogle engelske Søofficerer vare i Land, kom det til nogle for de Fremmede meget nærgaaende Optrin. Dette gav Anledning til Konflikter med Nelson, som ogsaa her maa omtales.

Under Sejladsen til Carlskrona fik han den officielle Rapport fra dansk Side over Slaget den 2. April at se og blev derover saa forbitret, at han gav sin Vrede Afløb i nogle for Fischer saarende Breve til Lindholm, med hvem han efter Vaabenstilstandens Afslutning havde vedligeholdt Brevvexling[1]). Denne Korrespondance var endt i al Høflighed, da den engelske Flaade, efter at Nelson var bleven Overadmiral, d. 9. Maj[2]) afgik til Reval, hvorfra han siden sejlede til Rostock. Da han senere kom tilbage til Kjøge, var han meget lidenskabelig opirret og vred: „Denne Nation“, ytrede han, „vil aldrig tilgive os, at vi have beholdt Overhaand.“ Hvis man kan tro Southey, forlangte han af det engelske Admiralitet Tilladelse til at føre et saadant Sprog, som der anstod en engelsk Admiral, hvorvel det efter hans Ord[3]), „hvis han blev her, højst sandsynligt vilde gjøre Ende paa Vaabenstilstanden og sætte Kjøbenhavn i Brand.“ „Han saa Skibe bemandes, Kanoner bringes om Bord, svømmende Batterier udrustes,“ kort sagt alt muligt ske for at bryde Forliget. Han klagede ogsaa over, at det danske Kabinet var Frankrig aldeles hengivent, og at en fransk Officer var Kronprinsens stadige Ledsager og Raadgiver[4]).

Den engelske Regering bifaldt imidlertid ikke sin Admirals krigerske Stemning. Den 17. Juni sluttedes den Konvention mellem Rusland og England, som den danske Regering tiltraadte i St. Petersborg d. 23. Oktober[5]). I Slutningen af Juni hævede den Embargoen paa danske og russiske Skibe. Nelson afløstes (18. Juni) af Sir Charles Mourice Pole, der førte Flaaden gjennem store Bælt hjem til England[6]).

---

[1]) Denne Korrespondance er trykt i Nyt Arkiv for Søvæsen, 1ste Bind 1842, Side 189—196, i Kapitajn Zahrtmans Afhandling: Gjenlyd fra 1801. [2]) Denne Dato, der er forskjellig fra den ellers angivne, er hentet fra Castenschjolds daglige Beretninger. [3]) Citerede efter den danske Oversættelse af Southey, Life of Nelson: Nelsons Levnet, af Robert Southey, oversat af Frederik Schaldemose (Kjøbh. 1838) Side 286. [4]) Som bekjendt, sendte Bonaparte Macdonald med en stor Stab af franske Officerer til Kjøbenhavn for at staa Kronprinsen bi, men Macdonald kom først i Slutningen af Juli (Holm 1, 442, Note), saa at den Officer, til hvilken Nelson sigter, vel maa have været en, der er sendt forud for ham. [5]) Schous Forordninger for 1802. [6]) Nogle Aktstykker, som belyse Forholdet til den engelske Flaade, deriblandt nogle af Castenschjolds daglige Rapporter fra Kjøge og et Par af Brevene, vexlede mellem Nelson og Lindholm (de eneste utrykte, som haves i den Højstkommanderendes Arkiv), ville findes blandt de følgende Aktstykker.

At den Opfattelse, som Nelson havde faaet af de danske og norske[1]) Rustningers Størrelse, var rigtig, behøver ikke at bekræftes; men han fejlede, naar han mente, at Vaabenstilstanden derved krænkedes. Alle Rustningerne skete med nøje Overholdelse af dennes Bestemmelser. Flaaden holdtes paa samme Trin af Udrustning, hvorpaa den befandtes ved Vaabenstilstandens Afslutning, ikke et eneste Krigsskib sendtes fra Sjælland til Norge, derimod beordredes Middelhavsflaaden did hen. Orlogsskibet „Sejeren“ og Fregatterne „Najaden“, „Havfruen“ og „Freja“ ilede under Kommandeurkapitajn J. E. Krieger hjem og bragte det norske Forsvar en velkommen Forstærkning, men heri var der ikke noget, som Vaabenstilstanden forbød.

For nu at give et kort Billede af disse omtalte Rustninger, der gav Vaabenstilstandsperioden dens betydningsfulde Præg, vil det være hensigtsmæssigt at omtale efterhaanden de forskjellige Landsdele, som i militair Henseende vare Kronprinsen underlagte.

For Sjællands Vedkommende vil det blot være nødvendigt til, hvad der alt er fortalt, at føje nogle Oplysninger om Arbejdernes Fremgang. Efter de 6 Ugers Forløb var Ingenieurarbejdet alt saa vidt fremmet, at Fæstningsværkerne til Dels antoge et nyt Udseende mod Søen[2]), og Arbejdet var skredet saa vidt frem, at Monteringen kunde begynde.

Paa Fronten mod Kongedybet havdes der da de 3 Bastioner „Quintus“, „Charlotte“ og „Frederik“ istandsatte, og Udenværkerne bestode af følgende, der vare indrettede for det vedføjede Antal Skyts: a) Quinti Lynette: 3 100-Pds. Landmørsere, 12 24-Pds. Kanoner paa Slæder, 2 6-Pds. Kanoner paa Lavetter og en Ovn til at gløde Kugler; b) bedækt Vej mellem Lynetten og 1ste place d'armes: 3 150-Pds. og 2 100-Pds. Sømørsere, 22 36-Pds. Kanoner paa Slæder og 11 18-Pds. Kanoner; c) 1ste place d'armes (senere kaldt 1ste Redan): 4 36-Pds. Kanoner paa Slæder; d) et Batteri til højre for 1ste place d'armes: 8 36-Pds. Kanoner paa Slæder; e) 1ste Batteri paa Dammen til Amager: 8 36-Pds. Kanoner og en Ovn til at gløde Kugler; f) 2det Batteri paa Amager: 3 100-Pds. Mørsere og 10 36-Pds. Kanoner. Estakaderne mellem Kallebo og Ryssensten vare da færdige, Kjøbenhavns Hovedvold overalt forbedret, Ravelinen ved Østerport ombygget, og en bedækt Vej uden om Christianshavn begyndt. Citadellet Frederikshavn var Gjenstand for en betydelig Forbedring og Tilbygning, hvis Detailer det vilde blive for vidtløftigt at fortælle her. Derimod maa Trekroner omtales. For at bringe det saa vidt frem som muligt, bleve alle

[1]) Nelson henholdt sig udtrykkelig til Meldinger fra Norge, se Brev af 16. Juni, omtalt af Zahrtman i Nyt Ark. f. Søvæsen, 1ste Bind, S. 186, trykt i det følgende. [2]) Se blandt andet: Underdanigst Rapport fra Lønborg, Citadellet Frederikshavn 23. Maj 1801. I Parolen den 4. Maj befalede Kronprinsen: „Ingenieurkorpset har næste Onsdag ved Parolen at indlevere til mig, hvor vidt de ere komne med det befalede Arbejde her i Fæstningen, samt foreslaa, hvorledes alt ved yderste Kraft kan paadrives.“ Den tidligste Rapport efter den Tid, som findes i Arkivet, er ovennævnte.

Byens Vogne satte i Bevægelse, da der maatte transporteres Jord, Pæle, Lægter, Mursten, Kalk o. s. v. der ud. Fra Strandbredden førtes Fornødenhederne videre paa Pramme og andre Fartøjer. Den 17. Maj havde Batteriet modtaget 559 Pramme med Jord og 14 Jagter med Sten og andet Arbejdsmateriel. Senere modtog det daglig 20—23 Pramme Jord, der kom dels fra Holmen, dels fra Pramlavet, dels fra Bodenhoffs Plads. Af Soldatesken var efter Vaabenstilstandens Indtræden kun Halvdelen ad Gangen der ude, men der var en daglig Arbejdskraft til Raadighed, til hvilken Defensionsskibene gave et Bidrag. Det har uden Tvivl været holdt for Øje, at Batteriet ikke kunde blive helt færdigt til Vaabenstilstandens Udløb, saa Maalet vel har været til den Tid at naa en foreløbig Afslutning, hvorved det kom i bedre Stand end før. Da Vaabenstilstanden imidlertid gik over til Fred, kunde Arbejdet fortsættes, indtil Værket var fuldt færdigt. I Oktober vare alt nordre og søndre Vaabenhus samt nordre og søndre Krudttaarn færdige. Stilladset til det søndre Krudttaarn toges i denne Maaned bort. Arbejderne fortsattes til November, da Meyer gik i Land med Garnisonen, overladende Batteriets Bevogtning for Vinteren til en lille Vagtstyrke, som atter gav Plads for den tidligere Besætning, da Arbejdet gjenoptoges i Maj 1802.

De nye Slæderapperter bleve omtrent færdige til den fastsatte Tid. Haffner havde maattet tage 11 Tømmermestre og 37 Smedemestre, det er omtrent hele den brugelige Arbejdskraft, som Byen i den Retning kunde yde, i sin Tjeneste, og understøttedes end videre af Midler og Kræfter fra Orlogsværftet. Under Arbejdet fik han Befaling til ogsaa at lave Rapperter til Citadellet, hvis Brystværn Kommandanten, Peymann, d. 28. Maj blev beordret til at forhøje til 6 Fod; men ikke desto mindre fuldførtes Opgaven. Den 5. Juni opstilledes de færdige Rapperter i Christiansborg Slotsgaard, maaske for at forevises, og Monteringen begyndte. Dernæst fik Haffner Befaling til ogsaa at lave Rapperter foreløbig til Kronborg.

Med Hensyn til Søudrustningerne kan det blot siges, at Defensionen nøjagtig holdtes i den Udrustningsgrad, i hvilken Vaabenstilstanden havde truffet den. Kun vedbleve de Søindrullerede at komme, saa at de 10 Orlogsskibe i Havnen nu fik deres fulde Besætning.

For Kronborgs Vedkommende var Kommandanten næppe bleven færdig med det for Vaabenstilstanden befalede, før han den 14. Maj foreslog nye Forbedringer, og Huth, hvis Betænkning indhentedes, anbefalede dem[1]), saa at der begyndtes paa et større Befæstningsforetagende, end fra først af forudsat.

[1]) Huth: Pro memoria 17. Maj 1801 (H. A.). Følgende betegnende Udtalelse findes i samme: „Schlieszlich sei mir gnädigst erlaubt zu bemerken, dasz die meisten dieser Vorschläge schon seit mehreren Jahren vom Ingenieurkorps sind in Erwägung genommen; der befohlene, und auch nicht mehr als 50000 Rth. jährlich zur Unterhaltung der sämmtlichen Festungen bestimmte, Fond nur aber erlaubt hat allein dahin zu sehen, die Brücken und Gebäude vor dem gänzlichen Verfall zu bewahren, und also an keine Verbesserung der Fortifikation zu denken gewesen.“

Landeværnet organiseredes under Vaabenstilstanden paa Sjælland, skjønt der endnu var Mangel paa Befalingsmænd. Kronprinsen bestemte, at alle de Landeværnsofficerer, som ikke havde tjent før, skulde sendes til Kjøbenhavns Exercerskole for at undervises i Tjenesten, og at Officerer, som vel havde lært Tjenesten, men trængte til at opfriske deres Kjendskab til denne, kunde frivilligt gjennemgaa et Kursus der, saafremt Landeværnstjenesten tillod deres Rejse til Kjøbenhavn. Sidstnævnte Tjeneste organiseredes nu overalt, men paa forskjellig Maade. Øvelserne afholdtes om Søndagen. I Følge en Beretning fra 10. Bataillon af det søndre sjællandske Regiment (Sames) samlede saaledes Kompagnierne hver anden Søndag Kl. 6 Morgen deres Mandskab paa Samlingspladserne, exercerede til Kl. 8½, formerede dernæst Parade og marcherede til Kirke med Orden og Stilhed. Landeværnsøvelserne standsede dog noget i deres Fremgang, da England hævede Embargoen, og Handel paa England som Følge deraf atter blev tilladt. Toldvæsenet behøvede da sine Toldbetjente, som i et Antal af 36 vare satte ind i det nordre sjællandske Regiment.

Efter at Kronprinsen i Slutningen af Maj og i Begyndelsen af Juni havde holdt Specialrevuer over de forsamlede Tropper, begyndte der i Juni større Øvelser, under hvilke der d. 12. Juni holdtes Revue for Kongen. En kort Tid toges Prins Christian August af Augustenborg, Chef for fynske Regiment, til Tjeneste i Kjøbenhavn. Den 10. Juni formeredes der nemlig Brigader, og Prinsen, som havde været i østerrigsk Tjeneste, men var rejst hjem paa Grund af Fredsbruddet med England, fik den 1ste Brigade, der sammensattes af Garden og de 3 Grenaderbatailloner, medens Prins Emil af Augustenborg og General Leth fik de andre.

Om de borgerlige Korpser er der ikke meget at sige. I Begyndelsen af Juli præsenteredes Livkorpset (Studenterne) for Kronprinsen [1]. Korpset, som afsluttede sine Øvelser med en militair Fest paa Fælleden, hvor det i Vin fra Kronprinsens Kjælder drak patriotiske Skaaler, opløstes dernæst for først at træde sammen igjen, naar Fare paa ny nærmede sig. Derimod fik Livjægerkorpset Tilladelse til at vedblive at bestaa som Korps ogsaa under Fredsforhold.

Paa Fyn byggedes der mod Øst en Redoute ved Slipshavn og en Del Tilføjelser til Nyborg Fæstning. Det første Arbejde udførtes af Bønder, som gjennem Amtmanden vare rekvirerede i et Antal af 30 om Dagen, det sidste af Dagløonsarbejdere og Slaver. Tjenesten i Fæstningen besørgedes af Garnisonskompagniet i Forening med et fra Kjøbenhavn kommet Artilleridetachement og et Detachement Dragoner fra Odense. Til Strib, hvor det nye, før omtalte Værk byggedes af Kapitajn Heyde af Vejkorpset, afgav Frederiksværk Kanoner og Betjening, og Rantzau sendte 1 Officer og 12 Dragoner til Fods der hen tillige med Telte, hvori Styrken paa Grund af Landsbyernes ikke

---

[1]) I Parolbefaling for 2. Juli staar der: „Efter Kronprinsens Livkorps's Forlangende præsenteres de paa Nørrefælled næstkommende Lørdag Kl. 5" o. s. v.

ubetydelige Frastand maatte anbringes. Værket ved Strib byggedes, som det synes, i en vis Forbindelse med de nye Værker ved Fredericia. General Moltke betragtede dem som hørende sammen og foreslog nye Udvidelser baade paa den jyske og paa den fynske Side af lille Bælt, hvad der imidlertid først senere toges under alvorlig Overvejelse.

Over Landeværnet paa Fyn fik, som alt bekjendt, Rantzau ikke rigtig Kommandoen. Oberst Juel korresponderede direkte med Kronprinsen desangaaende, for saa vidt det var ham underlagt, og Frederik Ahlefeldt-Laurvig styrede — ligeledes under direkte Forhandling med Kronprinsen — Væbningen paa Langeland, for hvilken han udkastede egne Uniformer. Fra Slottet paa Tranekjær organiserede han til Dels paa egen Bekostning Langelands Væbning, som om han var Souverain over Øen og Krigsmagten ham underlagt. Heller ikke Juel sparede sine egne Midler[1]; men han gjorde Odense til Midtpunktet for det ham underlagte Landeværn, medens han dog bestyrede det fra Thorseng. Rantzau sendte Ritmester Dedlau til Ærø for at organisere Landeværnet der paa Øen. Af Borgervæbninger synes nye kun at være fremstaaede i Nyborg. Der oprettedes 2 Borgerkompagnier og end videre et særskilt Korps, bestaaende af unge Mennesker, som ikke havde Borgerskab endnu.

Vi komme dernæst til Jylland. Ingensteds i Danmark bragtes Forsvarsrejsningen i 1801 til en saadan Højde som i Jylland, og det uagtet Moltke besad de færreste Midler. Næsten alle de Lovbestemmelser, som i Aarets Løb udkom om Værnesagen, fra Fr. 3. Juni 1801 om almindeligt Opbud til Fædrelandets Forsvar i Fejdetid og til de senere, skylde Moltke deres Oprindelse, i det de enten ere foranledigede af ham eller ere en Overførelse til det øvrige Land af, hvad Moltke i Jylland alt havde sat i Værk.

Hvad først Kystbefæstningen angaar, da blev den efterhaanden betydelig udvidet. Til de tidligere[2]) nævnte paatænkte Anlæg kom der adskillige andre. Saaledes strakte Kystbefæstningen sig nu ogsaa til Vestkysten, især til Thisted og Riberhus Amter, da Ringkjøbing Amt ikke ansaas egnet for Anlæg. Nymindegab og Skallingen forsynedes med Batterier. Paa Fanø, hvor Lieutenant Nederaas til Stiftamtmandens store Tilfredshed ledede Rejsningen, byggedes der Skanser, hvoraf en ved Sønderho, og udlagdes der to armerede Skibe. Riberdyb forsvaredes ligeledes ved Batterier og et armeret Skib, og Moltke strakte endog sin Virksomhed ned langs Slesvigs Vestkyst, i det et Defensionsskib anbragtes i Listerdyb.

Af størst Betydning vare foruden Fredericia, som ikke nærmere her skal omtales, Anlægene ved Fladstrand, Hals og Samsø. Paa førstnævnte Sted var Kapitajn Gerstenberg af det kongelige Artilleri, ved Hals Premierlieutenant Fix ligeledes af det kongelige Artilleri og ved Anlægene paa Kyholm ved Samsø Kapitajn Tidemann og Kommandanten

---

[1]) Se Skr. Thorseng d. 3. Juni fra Juel til Kronprinsen blandt Aktstykkerne i det følgende. [2]) Se Side 86, Noten.

Kapitajn Kyhns[1]). Czernichows Anlæg paa dette sidste Sted var temmelig storartet, uagtet det var opbygget i Vintermaanederne blot med en foreløbig Tilstand for Øje. Samsøs Havn ligger paa Øens nordostlige Side inden for de mindre Øer Kyholm og Lindholm. Det var denne Havn, som man vilde sikre, fordi en fjendtlig Eskadre i Besiddelse af den vilde kunne beherske de omliggende Farvande og store Bælt, medens den i vor Magt vilde være et Hovedpunkt til Beherskelse af Forbindelsen mellem Jylland og Sjælland paa det Sted, hvor Afstanden mellem de to Landsdele er kortest. Alle Befæstningsanlægene vare samlede paa Øen Kyholm, hvor fra ikke alene hele Havnen, men dens østre og vestre Indløb fuldstændigt kunde beherskes. Der behøvedes et stort Antal Kanoner til Batterier og end videre en Del Feltskyts til Beboerne paa Samsø, der dannede en frivillig Væbning; imidlertid var i Maj Maaned en ikke ringe Del af Skytset, vel en 30 Pjecer, tilstede paa Øen. Derimod manglede der meget andet. Kyholm var en ubeboet Ø, midlertidige Barakker og rimeligvis Telte vare tilvejebragte; men der fordredes nu et Kommandanthus, Kaserner, Magasinbygninger, et Land- og Søarsenal, Vagthuse, Skibs- og Landgangsbroer paa forskjellige Steder o. s. v.[2]). Moltke nærede derhos i Modsætning til Czernichow den Tro, at der ogsaa paa Øen Lindholm burde anlægges Skanser. Spørgsmaalet blev gjort til Gjenstand for Kommissionsovervejelser, og Befæstningen fik derefter en methodisk Fremgang. Ved Fladstrand var Arbejdet paa Grund af de mange Sten, som fandtes der, yderst besværligt; men i Begyndelsen af Maj vare Arbejderne baade ved Hals og ved Fladstrand saa vidt fremmede, at førstnævnte helt, og ved sidstnævnte Kastellet kunde monteres. Paa Skyts havde Moltke hidtil været fattig. Admiralitetet havde bedet ham at kjøbe saadant selv, og han havde derfor søgt Forbindelse i Gøteborg og faaet noget Skyts skaffet der fra; men dernæst havde Kronprinsen meddelt ham, at han nok skulde faa Kanoner fra Kjøbenhavn, da Generalitetet af ham var beordret til at skaffe dem tilveje[3]). I Midten af Maj kom der ogsaa store Sendinger af Skyts, saa at Moltke da havde en rigelig Forsyning ved Hovedpunkterne og ogsaa noget paa andre Steder, men Skytset var ikke godt. De Kanoner, han havde kjøbt, sprang, da de proberedes, og da han senere blev beordret til at prøve ogsaa de fra Generalitetet leverede, noget, han havde undladt, fordi han ansaa dem for gode, var det samme Tilfældet med en stor Del af dem. Generalitetet havde rimeligvis faaet dem, det sendte, fra samme Kilde, hvorfra de, Moltke havde kjøbt, stammede, hvorom senere.

---

[1]) Kapitajn Kyhns var kommen fra Færøerne, hvor han var Kommandant, og søgte en Ansættelse i Moderriget, da Rustningerne begyndte, og Kronprinsen fandt, han kunde bruges paa Samsø (Side 102). [2]) Se „Unterthänige Vorstellung in Hinsicht Samsøe und Kyholm Hafens Befestigung von denen Kapitains Kyhns und Tidemann“. Samsøe 4. Juni 1801 (H. A.). [3]) Saaledes synes Gangen i denne Sag at have været. Da Kronprinsens Breve mellem 30. Marts og 19. Maj ikke kjendes, maa det, der skete, uddrages af de Underordnedes Fremstillinger, sammenlignede indbyrdes.

Landeværnets Oprettelse havde, som vi have set, i Begyndelsen staaet i Stampe i Jylland og var ved den engelske Flaades Ankomst bleven erstattet af en hurtig dannet almindelig frivillig Kystvæbning. Senere var det blevet oprettet, og Molkte følte sig derfor stødt, da der i Kollegialtidenden og i øvrigt paa Tryk kun var meldt om Oprettelsen af Landeværnet paa Sjælland og i Fyn, men ikke om det i Jylland [1]). Vel vare Regimentskommandeurerne for de jyske Landeværnsregimenter ikke udnævnte med Undtagelse af Kammerherre, Oberstlieutenant Baron Wedel-Jarlsberg, der blev Kommandeur for det vestjyske Regiment; men Skylden herfor synes at have været Moltkes egen, som vistnok har gjort Indsigelse mod de udsete Personligheder og har foranlediget, at Udnævnelserne ikke skete uden for Wedel-Jarlsbergs Vedkommende. I øvrigt var Ordningen iværksat, og Moltke bødede paa Manglen af Regimentschefer ved at udnævne Højstbefalende, som for et vist Antal Landeværnsbatailloner, mindre end det, der hørte til et Regiment, udøvede Kommandoen. Saaledes blev Amtmanden i Thisted, Oberstlieutenant Ferslew, højstbefalende for 3 Batailloner af nordre jyske Landeværnsregiment, Krigskommissair, Oberst Fønss højstbefalende for 4 og Kammerherre, Oberst v. Beenfeldt for 4 andre Batailloner af østre jyske Landeværnsregiment [2]).

Da 1ste jyske Regiment afgik til Holsten, havde Moltke kun 3die jyske i Aalborg og de jyske Dragoner tilbage i Jylland, og 3die jyske havde Detachementer i Fladstrand, Hals og mange andre Steder, de jyske Dragoner havde en Eskadron i Vendsyssel, en i Aarhus og et Detachement i Vejle; Fredericia var blottet for Tropper, og Moltke blev, for at skaffe den Garnison, nødt til at tænke paa Landeværnets Inddragelse til Fæstningstjeneste. Han traf i den Anledning en hensigtsmæssig Ordning. For at ikke ved en samlet Landeværnsbataillons Opbrud den Del af Landet, hvortil den hørte, skulde lide et uforholdsmæssigt stort Tab af Arbejdskraft, besluttede han sig til at lade Besættelsen ske ved Detachementer fra forskjellige Batailloner, som efterhaanden hvert afløstes af et lignende fra samme Bataillon. Han lod i den Anledning Landeværnssoldaterne i hele Jylland dele i tvende Klasser, saaledes at de, som havde Jord at dyrke, kom i 1ste, de Besiddelsesløse i 2den Klasse, og lod dernæst en Lodtrækning foregaa for at give hver enkelt et fast Nummer i hver Klasse, saa at Indkaldelserne kunde foretages paa en retfærdig Maade [3]).

Til at erstatte Savnet af den sædvanlige Garnisonsstyrke af den

---

[1]) Moltkes Rapport, Aalborg 15. Maj 1801. [2]) De militaire Titler, Landeværnsofficererne førte, havde i det mindste nogle af dem først faaet ved deres Ansættelse i Landeværnet. Oberstlieutenant Baron Wedel-Jarlsberg, som havde erhvervet sig sin militaire Rang i Hæren, blev fortrydelig over, at Fønss, som aldrig havde tjent, var bleven Oberst strax, og søgte derfor sin Afsked. [3]) Denne Ordning tiltrak sig Opmærksomhed i Kjøbenhavn. Kancelliet korresponderede med Moltke derom (se Skr. fra Moltke til Kancelliet af 2. Juni i Moltkes Arkiv, hvoraf noget haves i Krigsministeriet), og den gav Anledning til Kancelli-Plakat af 28. Avgust 1801 (se Fogtmans Reskriptsamling).

staaende Hær anvendtes ogsaa Kjøbstadvæbningen. I Byerne fremstod Borgerkorpser; saaledes nævnes det, at der i Aarhus dannedes 2 Borgerkompagnier, hvert paa 100 Mand, 1 Jægerkompagni og 1 Artillerikorps, og at der ligeledes i Aalborg skabtes 2 Borgerkompagnier og 1 yngre Korps. I Aarhus var det Borgmester N. Hvid, som satte Væbningen i Gang og selv ledede den. Han belønnedes, paa Guldbergs og Moltkes Anbefaling, derfor af Kronprinsen med en Porte-épée. For ikke at mangle mobilt Artilleri lod Moltke Regimentsartilleriet fra Aalborg drage til Randers, anskaffede Heste til det og organiserede det som ridende Artilleri med Bistand af Lieutenant Fix i Randers. Naar der til dette føjes, at den frivillige Kystvæbning stadig voxede, den 3. Juli omfattede 16512 og senere endog 19000 Mand[1]), er Omfanget af Forsvarsrejsningen i Jylland vist.

Men især staar dog Tøjhuset i Randers som et Minde om Moltkes Virksomhed i 1801. Det var hans Anskuelse, at Jylland paa Grund af dets Fraliggenhed aldrig i rette Tid vilde blive forsynet med det nødvendige, hvis det ved Krigsudbrud skulde have det Materiel, som behøvedes, fra Artilleriets og Ingenieurkorpsets Beholdninger i Kjøbenhavn, samt at alle de nu rejste Anlæg vilde forfalde, hvis de ikke støttedes fra et centralt, jysk Etablissement. Han fattede derfor Ideen til et saadant jysk Provinsial-Tøjhus, hvis Plads ansaas given i Randers, der var anerkjendt som Jyllands rette militaire Hovedkvarter. Som hele Forsvarsrejsningen i 1801 hvilede paa Borgernes frivillige Ydelser, om end Staten ofte traadte hjælpende til, saaledes tænkte han ikke andet, end at Tøjhuset burde rejses af Jyllands Befolkning selv, hvad ogsaa skete. Aalborg By gav Exemplet ved at sætte en Subskription i Gang, dernæst fulgte Randers By og Omegn og derefter hele det øvrige Jylland, hvis Beboere Tanken elektriserede, som Moltke meldte[2]). Landeværnsofficererne toge en fremragende Del i Indsamlingen[3]), og i Bidragene, som indsamledes i hele Monarkiet til de Saarede og Efterladte fra 2. April[4]), ind-

---

[1]) I Følge et Ønske af Moltke fik denne Væbning Approbation som en blivende Indretning, Se Pl. 27. Nov. 1801, om Nørrejyllands frivillige Kystmilices Stadfæstelse, i Schous Forordninger. [2]) Se Moltkes Breve til Kronprinsen i Maj, navnlig Skrivelsen af 18. Maj. [3]) Som et Exempel kan følgende Tilsagn om Bidrag, bilagt ovennævnte Skrivelse af 18. Maj, tjene: „Vi undertegnede Officerer af 8de og 9de Bataillon østre Landeværns-Regiment have forenet os om at give i Bidrag hver for sig indkommende Snapsting til et Arsenal her i Provinsen: 8de Bataillon: Kommandeur C. C. Gersdorff 100 Rdl., Kapitajn N. J. Reedtz 100, Kapitajn Bentzon 100, Lieutenant Westergaard 50 Rdl.; 9de Bataillon: Major Lautrup 100 Rdl., Kammerjunker, Lieutenant Krabbe 100 Rdl., Kapitajn Bolvig 100 Rdl., Lieutenant Høstemark 50 Rdl., hvilken Subskription vi tage os den Frihed at overgive i vores for det almindelige Vel højst nidkjære, utrættelige og af os og samtlige vore Landsmænd saa højt anpriste kommanderende General v. Moltkes Haand med Anmodning, at højvelbaarne Hr. Generalen efter eget høje Behag lader den anvende efter dens Bestemmelse, da den rigtig til Forfaldstid af os skal blive erlagt.“ [4]) Disse Bidrag ville senere blive berørte.

blandedes fra flere jyske Givere ogsaa Penge til Jyllands Defension[1]). Den 16. Juli udgjorde Subskriptionen i det hele 12990 Rdl. 4 Mk. 1 Sk. Naar derfra droges de Beløb, som tilkom de Kvæstede og Efterladte fra 2. April, blev der tilbage 10390 Rdl. 4 Mk. 1 Sk., som ansaas for tilstrækkelige til Bygningens Opførelse. Dog vedblev der at indkomme nye Bidrag. Samme Dag, oven nævnte Resultat meddeltes Kronprinsen, indkom der saaledes fra Aarhus 801 Rdl., indsamlede af Hvid til Forsvarsudgifter. Grunden til Tøjhusbygningen var den Gang erhvervet og Tegningen vistnok tilstede. Raadmand Kruse fra Horsens ledede Byggearbejdet uden Vederlag. Moltkes Plan med Anlæget vil ses af det af ham paa Kronprinsens Anmodning indsendte detailerede Forslag af 26. Maj, som er trykt blandt de følgende Aktstykker, og det officielle Svar paa hans Indstillinger vil ses af Kancelli-Cirkulaire af 18. September[2]).

Større end i Jylland var dog vedblivende Forsvarsbevægelsen i det søndenfjældske Norge. Den Stilling, som indtoges ved den engelske Flaades Ankomst til Kattegattet, er alt nævnt i det foregaaende, og den holdtes Vaabenstilstandsperioden ud med den Undtagelse, at én Bataillon af det søndenfjældske og én af det nordenfjældske Regiment, som alt berettet, afgik henholdsvis til Frederikssten og Frederiksstad, hvor de Nationale af disse Regimenter, som havde været indkaldte til bemeldte Fæstninger, dernæst hjemsendtes, og at Major G. L. Grev Schulenburg af søndenfjældske gevorbne Infanteri-Regiment med en Stamme af Officerer og Underofficerer fra Laurvig sendtes til Christianssand for at organisere forskjellige i denne Fæstning værende Detachements. Den af Kronprinsen forberedte og lovede (Side 78) Expedition til Christianssand og Frederiksværn afgik efter Vaabenstilstandens Indtrædelse og bragte velkomne Forraad[3]). Efter mundtlig Aftale med den engelske Admiral kunde nemlig alle med Fødevarer til Norge bestemte Skibe frit afsejle. I Begyndelsen udstedtes der Sikkerhedspas for dem, men snart efter erklærede den engelske Admiral slige Passer for overflødige, da han ikke vilde forstyrre den danske, russiske eller svenske Handel[4]). I en væsentlig Grad forstærkedes Stillingen ved Ankomsten af Kriegers Eskadre fra Middelhavet. Den mødte ved Kysten ved Stavanger og agtede sig til Bergen, da Mansbach kaldte den til Christianssand, hvilket Kronprinsen billigede. Derefter sendtes fra Kjøbenhavn Kontreadmiral W. W. Stockfleth i

---

[1]) Se f. Ex. den i Højstkommanderendes Arkiv værende Fortegnelse over Summer, som Proprietairer og Jordegodsejere i Randers Amt have betalt til de den 2. April 1801 Kvæstede samt til Enkers og faderløse Umyndiges Understøttelse, saa vel som til Provinsens Defensionsvæsens bedre Indretning. [2]) I Fogtmans Reskriptsamling. [3]) Skibene indeholdt: Saltet Kjød og Flæsk, Rug, Mel, Ærter, Byggryn, Brændevin og Vineddike (Skr. fra Haxthausen af 22. Maj, bilagt Mansbachs Rapport til Kronprinsen af 23. Maj). Derimod synes de ikke at have bragt de i Brevet til Mansbach af 20. Febr. (Side 78) nævnte Undermunderingsstykker, hvilket kan have haft sin Grund i Krigsforholdene. [4]) Se Promemoria af 23. Maj 1801 i Fogtmans Reskriptsamling.

Maj Maaned til Norge for at staa Mansbach bi med Hensyn til Søforsvaret.

Det havde været Mansbach vanskeligt at faa Kanoner til den store Kystflotille, som fremstod. Admiralitetet havde paalagt ham at kjøbe saadanne selv. I Norge kunde han ingen faa; Moss Jærnværk kunde ingen levere, eftersom dets Boreværk var brændt Aaret før; Laurvig Jærnværk havde ikke Lyst til at give sig i Lag med denne Fabrikation, og de øvrige Jærnværker i Norge vare ikke indrettede paa at kunne gjøre det. Mansbach maatte altsaa henvende sig til Sverig, og Kammerherre Bernt Anker lovede at skaffe ham 100 Kanoner fra Gøteborg, men Leveringen af disse fandt Sted i Kjøbenhavn, hvor Avtoriteterne benyttede dem, saa at Mansbach ingen Gavn fik af dem.

Til det svømmende Kystforsvar maatte Mansbach derfor til Dels tage Kanoner fra Fæstningerne, som derved kom til at savne tilstrækkeligt Skyts. Dog blev det ikke meget, som Kystflotillen fik der fra, og Manglen blev derved langtfra afhjulpen. Da Kriegers Flaade var kommen til Christianssand, vedtog en Kommission af Land- og Søofficerer, at Krigsskibene skulde lægges paa fast Plads til Havnens og Byens Beskyttelse — det synes, som om Slaget den 2. April har givet Impulsen til denne med Defensionen paa Reden analoge Ordning —, saa at de kun havde Brug for Kanonerne paa den ene Skibsside, og at de, som fandtes paa den anden, kunde anvendes til de understøttende svømmende Batterier, der endnu manglede Kanoner.

Den 23. Maj var Kaas bleven færdig med sin Borgervæbning langs Kysten. Der var da indrettet en saadan i hver By, og i hver af disse var der end videre et Vaabenkammer eller Arsenal under en Kommissions Bestyrelse. Styrken var i Frederikshald 190, Frederiksstad 65, Moss 130, Christiania 1263, Drammen 570, Holmestrand 102, Tønsberg 176, Laurvig 224, Skien 231 og Kragerø 180 Mand. Dertil sluttede sig Borgervæbningen i Christianssand Stift, som under Amtmand O. J. Grev Moltke var fulgt godt med. Styrken i dette Stift var i Øster-Risør 220, Arendal 205, Christianssand 402 og Stavanger 209 Mand[1]). Kaas havde rejst rundt og holdt Troppeskue over disse nye Korpser. Han havde valgt en ensartet Uniform, bestaaende for alle af mørkegrøn Trøje med sort Fløjels Krave, paillegule Underklæder og paillegul Fjeder i Hatten, for hele sit Stift og bad om Tilladelse til selv at maatte anlægge den samme med nogen Distinktion og hvid Generalsfjeder, da han havde Rang med Generalmajorer. Han opmuntrede Borgerne til at samle sig i Skydeselskaber, for at øve sig i at behandle et Gevær, og bestemte en aarlig Sum til krigerske Øvelser. I den norske Hovedstad var kun følgende Styrke bevæbnet: et ridende Korps paa 13 Mand, 3 Borgerkompagnier under Stadshauptmanden, Kapitajn P. Frost, og et frivilligt Korps Skarp-

---

[1]) Se herom Kaas: Allerunderdanigst Promemoria af 29. Avgust 1801, og Moltkes Brev til Kronprinsen af 4. September 1801. (H. A.)

skytter paa 60 Mand, bestaaende af studerende og andre unge Mænd. Resten var ubevæbnet, men inddelt til Brandkompagni. Af denne Rest paatænktes dog et Artillerikorps udorganiseret.

Da den umiddelbare Fare var overstaaet, og Forholdene havde antaget en roligere Skikkelse, saa man selvfølgelig med mindre Tilfredsstillelse paa, hvad der var udrettet. De nye Værker, som vare byggede i Christianssand af Bielefeldt, ved Brevig af Ingenieurkapitajn M. H. Ramm og ved Svelvig af Kapitajn Meitzner, vare opførte under Sne og Frost og i stor Hast; Brystværnene bestode for det meste kun af Tømmer og Sand, fastholdt ved Faskiner af Gran. Man følte Trang til at faa det udførte omgjort eller erstattet ved mere planmæssigt anlagte, varige Værker, men forud herfor maatte gaa en nøje Overvejelse af Forsvarssystemet i alle dets Enkeltheder. En saadan begyndte nu og førte til en stor Masse Kommissioner. General Mansbach interesserede sig mest for Christianssand og de østre Fæstninger, hvis Forhold bleve nøje undersøgte; Kaas talte især for Brevig og Svelvig, hvilke han for Skibsfartens Skyld ønskede bibeholdte som beskyttede Havne. Christianssands Befæstning ansaa Mansbach i det hele for højst utilfredsstillende. Den lille paa en Klippe byggede Fæstning Frederiksholm, som laa en halv Mil fra Christianssand, og som var bygget til Beskyttelse af Flekkerø, før Christianssand var anlagt, ansaa han nu for unyttig og skadelig. Den burde nedlægges, og alle Befæstningerne koncentreres om Staden selv, i hvilken der manglede Tøjhuse, Artilleridepoter, Logementer for Soldater og lignende aldeles nødvendige Etablissementer, hvis Christianssand skulde beholde Navn af Fæstning. Det samme, som han havde at indvende mod Frederiksholm ved Christianssand, gjaldt ogsaa Fortet Agerø ved Frederiksstad, der ligeledes existerede fra en Tid, da Frederiksstad ikke var anlagt, men endnu holdtes ved lige i armeret Stand. Mansbach foreslog ogsaa dette nedlagt. Han var overhovedet stemt mod alle Udenværker, ønskede Forsvaret alle Steder koncentreret. For Christianssands Vedkommende sammentraadte der, endnu medens Centralkorpset laa ved Laurvig, en af Kronprinsen nedsat Kommission, bestaaende af Mansbach, Gedde, Bielefeldt, Oberst Tobiesen og Admiral Stockfleth. Kaas ønskede en Kommission for at bestemme Borgervæbningens fremtidige Ordning og Borgernes Forpligtelse til Tjeneste i den. Endelig forberedtes der en meget vigtig Kommission angaaende det flydende Kystforsvar. Der arbejdedes nemlig under hele Vaabenstilstandstiden fort paa Indretningen og Armeringen af Koffardiskibe og Bygningen af nye flydende Batterier. Først da Embargoen var hævet i England og Skibsfarten begyndte igjen, indtraadte der nogen Standsning, da en Del af Søfolkene nu maatte frigives. Men Admiral Stockfleth var ikke tilfreds med Systemet. Han satte ikke nogen Lid til disse Koffardiskibe, som i Hast forvandledes til Krigsskibe. Frederiksværns Flotille — bestaaende af Galejer og Skjærbaade, hvilke for største Delen nu laa udrustede til Centralkorpsets Raadighed, Galejerne som Transportbaade, — ansaa han heller ikke for

et tidssvarende Vaaben, særlig ikke nu, da Sverig havde begyndt at bygge en ny og hensigtsmæssig Skjærgaardsflaade. Efter hans Mening burde der bygges en stor Mængde Kanonbaade af en ensartet Model, som Fabrikmesteren ved Marinen, Kapitajnlieutenant Hohlenberg, skulde foreslaa, og disse fordeles langs Norges Kyster for at overtage det flydende Kystforsvar efter en vel overvejet Plan. Han talte med Moltke i Christianssand og end videre med Kaas og Mansbach derom, og de gjorde hver for sig Forestilling om en saadan Kommission, hvis Nedsættelse ogsaa blev beordret.

Paa den Tid, Skibsfarten begyndte igjen, blev der Trang til Hjemsendelser ogsaa af Hærens Mandskab. Paa Indstilling af Mansbach tillodes der nogle Lempelser. De nationale Tropper i Frederiksværn frigaves saaledes og erstattedes ved 4 gevorbne Kompagnier, der hentedes fra andre Punkter. Ogsaa i Centralkorpset skete der nogle Indskrænkninger: Rytteriet og Artilleriet sendtes bort fra det for at spare paa Fouragen; det øvrige Korps blev dog samlet indtil den almindelige Afvæbning og øvede sig i Exercits og Manøvrer.

I Bergens Stift var der kun i selve Bergen Tale om nogen Udrustning. Den store, folkerige By, med Bergenhus Fæstning og de alt omtalte ny anlagte Batterier til Beskyttelse af Indløbet, indtog nemlig — ogsaa ved sin Beliggenhed — en saa fremherskende Stilling i Stiftet, at den øvrige Del af dette følte sig betrygget ved den. Derfor var der ogsaa kun i Bergen en Borgervæbning, der talte over 500 Medlemmer.

I Trondhjem Stift bleve Christianssunds Fæstningsværker, byggede af Ingenieurkapitajn F. v. Rosbach, først færdige i Avgust Maaned. Fæstningen var imidlertid alt tidligere bleven besat af et Detachement af 1. trondhjemske Regiment og kommanderedes af Oberstlieutenant C. W. G. v. Blücher af det trondhjemske Dragonregiment. I øvrigt vare lignende Forsvarsindretninger skaffede til Veje i hint nordlige Stift som andensteds, og et smukt Flaadebatteri var bygget af Kommandeur Tønder. I Trondhjem selv vare de to Borgerkompagnier forøgede med et borgerligt Artillerikorps, et Jægerkorps og to Kompagnier med det udelukkende Formaal at tjene paa det flydende Kystværn[1]); i Christianssund fandtes 2 Borgerkompagnier paa tilsammen 210 Mand og i Molde to lignende, hvis Styrke, der ikke angives, maa have været meget ringe paa Grund af Byens Lidenhed. Selvfølgelig havde Krogh ogsaa sysselsat sig med de trondhjemske Fæstningers Forstærkning. Han ønskede dem grundig forbedrede og foreslog Skytsantallet paa disse Fæstninger forøget til 167 Kanoner eller omtrent dobbelt saa mange som tidligere. Ogsaa i det nordlige Norge gav altsaa Aarets Tildragelser Stødet til, at der lagdes alvorligere Haand paa Forsvarsvæsenets Forbedring.

Hvad der fremgaar af det, der her er fremstillet, er, at den

---

[1]) Se om Borgervæbningen i Trondhjem: Amtmand Gebhard Moltkes Skrivelse til Kronprinsen af 8. September 1801. (H. A.)

krigerske Virksomhed i Landet, langt fra at aftage paa samme Tid, Krigsfaren fjernedes, antog større Forhold, i det den gik over til at blive ikke en for Øjeblikket alene nødvendig Rustning, men en paa Fremtiden beregnet Ombygning af Landets Fæstninger og ny Ordning af Krigsvæsenet. At der var Stemmer nok i Regeringen, som vare imod dette, behøver næppe at godtgjøres, lige saa lidt som at Prins Carl og Generalitetskollegiet hørte til de misfornøjedes Tal. Kollegiet, som var holdt uden for Kronprinsens første Handlinger, sluttede sig senere efter bedste Evne til ham, men det gik ud fra, at Kronprinsens Kommando og alt det af ham indførte nye maatte betragtes som midlertidige Krigsforanstaltninger, der vilde ophøre med Krigen, og at i intet Tilfælde Kronprinsen ved en Detailadministration vilde gjøre Indgreb i dets Bestyrelsesomraade. Der vil senere blive Lejlighed til at belyse Forholdet mellem Kronprinsen og Kollegiet paa en fyldigere Maade, saa det her blot løseligt skal berøres. Kronprinsen fastholdt imidlertid sin Kommando, om end med enkelte Indrømmelser, ikke blot indtil den almindelige Afvæbning, der skete i Dagene mellem d. 29. Juli og 15. Avgust 1801, men ogsaa senere.

Til de paabegyndte Foranstaltninger, hvis Historie maa fortælles, hører ogsaa Oppens Telegraflinie. I Juli Maaned blev den først færdig og gik saa fra Kjøbenhavn til Korsør, over Sprogø til Fyn, over lille Bælt til Fynshav paa Als og derfra til Byen Slesvig. Telegraferne vare af den Slags, Søetaten brugte paa sine Stationer, med Undtagelse af dem ved store Bælt, som i Forvejen vare opførte efter den bekjendte Svensker Edelcrantzes System.

Linien i Sjælland var anlagt af Lieutenant Kielsen, den i Fyn af Lieutenant Hommel og den i Slesvig af Lieutenant Wimpfen. Ved hver Station, var der en Telegraf-Literair, som iagttog Signalerne[1]).

Den 24. Juni modtog Oppen Matroser fra Søetatens Hververkontor, og for disse og andre frivillige oprettede han en Exercerskole, i hvilken de lærte Omgangen med Telegrafapparatet. Den 10. Juli besattes Linierne. Paa Sprogø var der en søkyndig, som specielt var øvet i Ordbogen for ikke blot at kunne modtage Depecher, men selv afgive Rapport. Naar Vejret var klart uden Regn, Taage eller Undulationer i Luften, gik Telegraferingen godt, skjønt langsommere, end det efter Oppens Mening behøvedes. Undertiden var en Depeche 4 Timer undervejs fra Bæltet til Kjøbenhavn, men til andre Tider befordredes den paa 12 Minutter. Oppen mente, at Personalet ikke var aarvaagent og paapasseligt nok; der maatte større Øvelse til, men

---

[1]) Da det maaske kan have nogen Interesse, skal Telegraf-Literairernes Navne og Stilling anføres. De vare: Wærligh, forhen Fuldmægtig i Inventariekontoret paa Holmen, Steenstrup, Student og Landmaaler, Paludan, Student, Christensen, Student, Schultz, Landinspekteur, Holm, Kontorist, Finnerup, Student, Bernhof, Student, Kod, Kontorist, Has, Student og Bang, Student. Hertil kom nogle, som Wimpfen indøvede for de slesvigske Stationer, men da disse Personer ikke vare færdige til at kunne bruges, anvendtes 3 af ovennævnte midlertidigt i Slesvig.

dertil var der ikke Tid nu, da Stationerne skulde nedlægges og Apparatet forvares, til der igjen blev Brug for det. Han glædede sig dog over, at Fjernskrivekunsten nu var bevist mulig i Danmark og var bleven indført her[1]).

Den 29. Avgust begyndte Opbruddet af Korpset i Holsten. Prins Carl begav sig fra Hovedkvarteret Relling ved Pinneberg til Gottorp, Tropperne fra Slesvig og Jylland droge tilbage til deres Garnisoner med Undtagelse af Grenaderbataillonerne, hvilke tillige med nogle holstenske Troppeafdelinger bleve tilbage i Holsten under Prins Frederik af Hessen. Prins Frederiks „corps d'armée"[2]) bestod af de 4 Grenaderbatailloner, Regimentèrne Oldenborg og Holsten, Livregiment Ryttere, Livregiment lette Dragoner, det holstenske Husardetachement og 4 Batterier. Det opløstes, og dets Tropper marcherede til deres Garnisoner i Dagene d. 25. og 26. Avgust.

Det norske Centralkorps ved Laurvig brød op paa samme Tid som Prins Carls i Holsten. Kaas var tilstede for at hjælpe ved Marcherne og Transporterne. Defensionsskibene brugtes til Transport af Train, Skyts og Syge.

Mansbach kaster, i det han beretter Korpsets Opbrud, et Blik paa hele Rustningen i det Søndenfjældske og roser Kaas og Haxthausen. „Aldrig nogensinde," siger han, „havde Sætningen „„fulde Magasiner, tomme Hospitaler"" stadfæstet sig som denne Gang." Fra Stavanger til Frederiksstad „har ingen lidt Nød, og i Stedet for, at man tidligere ved Mobiliseringer i Norge havde kunnet tælle Døde i Hundred- ja i Tusendvis, saa var Stemningen nu opvakt og tilfreds overalt." Det norske Jægerkorps forlagdes, da det kom fra Laurvig, til Kongsvinger, for at det kunde have uopdyrket Terrain at øve sig i og for tillige at kunne lære Grænseterrainet at kjende. I Steden for lagdes de Gevorbne af Oplandske til Christiania. Da Mansbach rejste hjem, saa han Arbejderne ved Frederiksstads og Frederiksstens Ombygning i fuld Gang og fik ogsaa nok at gjøre, thi nu toges Befæstningssagen alvorligt for, hvilken, foruden de nævnte Fæstninger og Aggershus, Kongsvinger og Blakjær, drejede sig om Christianssand, Frederiksværn, Svelvig og Brevig[3]).

I Kjøbenhavn indskrænkedes Troppestyrken betydeligt i de første Dage af Avgust, men dog ikke til fuld Fredsfod. Kronprinsen vilde nemlig afholde den sædvanlige Kantonnementsøvelse i to Partier i Oktober Maaned. Til denne hiddroges de fynske lette Dragoner, eller rettere deres Kadre, thi Rytterregimenternes Styrke var kun 150 Mand.

---

[1]) Se Underdanigst Beretning fra Oppen af 16. Avgust 1801 (H. A.) [2]) Se Beretning fra Prins Frederik af Hessen, Hauptquartier Pinneberg d. 22. August (H. A.) [3]) Mansbach skrev til Kronprinsen om sin Hjemtur: „Auf dem gantzen Wege hierher habe ich schmeichelhafte Beweise von der Zufriedenheit der Nation und der Dankbarkeit der Armee erhalten. Alles segnet unsern theuern allergnädigsten Kronprintz, der die Nation so kräftig beschützt und die Armee so gnädig und wohlthätig versorgt hat."

Kantonnementsøvelsen varede fra 3. til 10. Oktober og strakte sig til Frederiksborg. Først efter den sattes Tropperne paa sædvanlig Garnisonsstyrkefod.

Paa samme Tid, Troppesamlingerne i Holsten og ved Laurvig i Norge hævedes, altsaa i den første Halvdel af Avgust, oplagdes ogsaa Kystdefensionsskibene eller afhændedes. Dog standsede ikke Forsvarsarbejderne. Af Kanoner var der paa den Tid i Jylland opstillet: I Fladstrand 12, i Hals 9, i Fredericia 16, paa Samsø 37, i Sæby 3, ved Egense 4, ved Mariager Fjord 3, ved Randers Fjord 6, ved Udbyhøj 4, ved Æbeltoft 3, ved Horsens Fjord 9, paa Hesteodde Batteri 6, ved Vejle Fjord 3, paa Fanø 9[1]). Moltke manglede endnu en 50 Stykker i det bestemte Antal og blev først i Oktober færdig med sine Arbejder. Men i November toges Spørgsmaalet om Fredericias Ombygning og Udvidelse for Alvor under Overvejelse af Huth og Czernichow; tillige toges der alvorligere fat paa Spørgsmaalet om Kronborgs Fuldstændiggjørelse[2]) og om adskillige andre Anlæg, som senere ville blive omtalte.

Under Vaabenstilstandsperioden, paa samme Tid Kronprinsen forlagde sit Hovedkvarter fra Kjøbenhavn til Frederiksberg Slot, skete der en vigtig Forandring i hans Stab. Generaladjudant J. H. Kirchhoff, som hidtil havde været hans første Hjælper, udnævntes til Major à la suite og Deputeret i Generalitets- og Kommissariatskollegiet, men saaledes, at han trods denne Ansættelse forblev hos højstsamme. Adjudanten, Kapitajn F. Bülow udnævntes til Generaladjudant og overtog den egentlige Generaladjudanttjeneste hos Kronprinsen. Kapitajn W. O. Ries af Marineregimentet udnævntes til Major à la suite ved nordre Landeværnsregiment og ansattes „ved Kongens egen Person“.

Den samme Dag, d. 19. Maj, begyndte Bülow en Kopibog, i hvilken Kronprinsens og de Breve, han paa dennes Vegne skrev efter Ordre, indførtes. Først fra denne Dag have vi atter Kopier af Kronprinsens Breve, der fra sidst i Marts, med enkelte Undtagelser, ikke ere indførte nogensteds og altsaa ikke opbevarede. Kirchhoff benyttede efter den Tid den tidligere Kopibog til Indførelse af de Breve, som Kronprinsen gav ham at besørge, hvilke kun ere faa og næsten altid vare stilede til Kollegiet. Fra den 19. Maj have vi altsaa, foruden Parolbefalingerne, Jessens Kopibog og den Side 173, Noten, nævnte Kopi- og Extraktbog, end videre Bülows Kopibog samt den tidligere Kopibog i den Højstbefalendes Arkiv, i hvilken Kronprinsens Skrivelser til Kollegiet og enkelte andre indførtes.

---

[1]) Liste 21. Avgust 1801, bilagt Moltkes Brev til Kronprinsen af samme Dato.

[2]) Se: Spørgsmaal om, hvorvidt en dansk Flaade i Forening med Kronborg Fæstning kan forbyde en overlegen fjendtlig Flaade at passere Sundet, udateret, i H. A. indk. Sager $\frac{729}{1801}$ samt forskjellige Indberetninger og Erklæringer om Kronborg i November 1801.

Aktstykker til Vaabenstilstandsperioden.

5 Breve fra Mansbach til Kronprinsen.

Laurvig den 10ten April 1801.

Allerunterthänigst!

Mit dem innersten Gefühl des lebhaften Schmertzens habe ich das Schreiben Ew. Königlichen Hoheit vom 4ten erhalten. Ich hebe mit allen meinen braven Cameraden mein Hertz zu Gott auf und flehe die göttliche Vorsehung an, Ew. Königlichen Hoheit Standhaftigkeit und Tapferkeit mit dem besten Erfolg zu belohnen, und vorzüglich Höchstdero geheiligte Person zum Wohl, Schutz und Heil des Vaterlandes zu bewahren. Unsere Truppen hier sind gottlob voller Muth, besonders die geworbenen Regimenter und Corps, obschon wir mit allen Widerwärtigkeiten der Natur streiten müssen. Climat, Wetter, die abscheulich bösen Wege, alles legt uns Hinderungen in die Wege und erfordert grosze Standhaftigkeit um solche zu überwinden. Wir hatten, um das Land zu schonen und vielen Beschwerlichkeiten aus dem Wege zu gehen, einen Wasser-Transport der Truppen in Böten eingerichtet, allein nun bläst seit 5 Tagen ein Wind und Sturm aus Süd-Westen, der alles aufhält, und wobei nichts vorwärts kommen kann. Also ist uns auch die Natur zuwider.

In wie weit der Mangel an Lebensmitteln und so zu sagen die Hungersnoth hier im Lande zunimmt, werden Ew. Königliche Hoheit schon von andern erfahren haben. Vor die Truppen haben wir zur Nothdurft noch auf einen Monat durch die guten und richtigen Anstalten des Kammerherrn von Kaas und General-Kriegs-Commissairs von Haxthausen, dessen Ordnung in der Verwaltung und Vertheilung der Magazine uns vor das erste vor Mangel schützt. In Christianssand wird sich nun bald der bestimmteste Mangel äuszern, dem äuszerst schwer wird abzuhelfen sein, wenn nicht Hülfe von Dännemark oder Jütland kommen kann. Die Noth im Lande ist unbeschreiblich; die hungrigen Land-Leute kommen zu mir und schreien um Hülfe, die ich ihnen nicht verschaffen kann.

Einige Rostocker Schiffe mit Korn-Waaren beladen und nach Engelland destinirt, sind in die hiesigen Häfen eingelaufen; ich liesz

sie mit Embargo belegen und setzte eine Commission um die Papiere zu untersuchen und einige Ursache zu finden, uns einer Ladung zu bemächtigen, die dem Lande so groszen Vortheil brächte in dieser Noth. Alle Einwohner liegen mir an, mich dieser Ladung zu bemächtigen; allein die Untersuchungs-Commission in Friderichswærn findet, dasz nicht allein alle certe-partien und Papiere dieser Schiffe, sondern auch ihre Clarirung und Expedition zu Helsingøer, die vom 31sten Märtz und 1sten April datiert sind, beweisen, dasz dieses als neutrales Gut müszte angesehen werden. Um aber das schreiende Volk zu befriedigen, welches absolut will, dasz ich diese Ladung anhalten und dem nothleidenden Lande verschaffen soll, weil man in Engelland in gleichem Fall auf gleiche Art gehandelt hätte; so habe ich doch noch diese Schiffe in Beschlag behalten, und einen Expressen mit allen Protocollen an den Stiftsamtmann von Kaas expediert, um von ihm zu erfahren, ob er mit mir einstimmen will, diese Kornladungen zu behalten, weil sie unsern nun gantz erklärten Feinden zugeführt werden. Wenn ich nur einen Wink erhalte, dasz ich als detachirter General nach der alten Regel handeln kann: Noth hat kein Gesetz, und dasz ich zu seiner Zeit vor einem Procesz gesichert sein kann, bei dem ich mehr verlieren könnte, als ich jemahls im Stande bin zu bezahlen, so würde ich Schritte wagen, die zwar nicht autorisirt werden können, und wo sich eine höchste Regierung allezeit entschuldigen kann, wenn man dem General allein die Schuld beimiszt, der irregulair, aber doch nach den Gesetzen der dringendsten Noth gehandelt hat, und dadurch doch etwas Brodt und Unterhalt in das Land schaffen, wenn mir der Zufall abermahls solche Ladungen zuführen sollte. Ich weisz sehr wohl, dasz man in solchen und mehreren Fällen keine bestimmte Ordre geben und erwarten kann. Aber ein Wort und ein Wink, der mich vor einer wichtigen und schädlichen Responsabilité sichert, wird mir schon genug sein, dasz ich alles auf mich nehme und so handle, wie es die Nothwendigkeit der Umstände erfordert.

Man ist hier in einer erstaunlichen Furcht; aller Orten will man Garnison und vorzüglich schwere Kanonen haben, und man schreibt mir die heftigsten Briefe desfalls. Die einfältigen Menschen glauben, dasz man nur hinter Kanonen die Sicherheit der Städte finde, und wenn ich keine schaffen und schicken kann, dasz ich als Ausländer keinen Antheil an der Erhaltung ihres Eigenthums nehme. Wenn ich ihnen Besatzung zur Defension schicke, so haben sie gemeiniglich keine Mittel dieser die Subsistance zu verschaffen, wie der Fall in Ahrensdahl und mehreren Orten ist. Dieses verursacht mir viel Verdrusz. Ich habe die beiden Häfen Svelvigen und Brevig, den ersten bei Drammen, und letzteren im Langesunds-Fiord befestigen, besetzen und mit Kanonen versehen lassen, wo alle oder die mehrsten Schiffe einen sicheren Zufluchts-Ort gegen Kapers und Armateurs finden können; aber zu deren Erbauung haben die Einwohner und Bürger der Städte weder mit Arbeit oder Geld beitragen wollen. Ich musz die Kosten

auf die Königliche Casse vor das erste anweisen, um diese so nöthig erkannten Sicherheits-Stellen einigermaszen in Stand zu bringen. Auch wollen bis Dato wenige von diesem Zufluchts-Orte profitiren, weil es ihnen einige Mühe und Kosten verursacht ihre Schiffe dahin zu bringen, und weil sie absolut pretendiren, dasz man ihre Städte und Häfen alle separat vertheidigen und mit schwerem Geschütz und Garnison ohne Bekostigung vor sie besetzen soll. Ich habe einige Galeeren längs der Küste nach Kragerö und Risöer detachirt um diese Städte theils zu sichern und zu beruhigen, theils ihnen bei Anhaltung und dem Beschlag der Schiffe behülflich zu sein, ob ich gleich keine wesentliche Vertheidigung von den Galeeren erwarten kann; und wenn der wenige Proviant, den der Commandeur-Capitain von Zimmer glücklicherweise herbeigeschafft hat, wird aufgezehrt sein, so müssen diese Galeeren ohnehin wieder aufgelegt werden, bis wir Proviant erhalten.

Die Capitains Growe und Sølling werden vor Ausgang dieses Monats noch kein Kreutzer-Schiff fertig bringen. Ammunition werde ich ihnen verschaffen können, auch vielleicht hart Brodt. Aber im übrigen zweifle ich, dass sie hier im Lande Proviant für ihre Schiffe finden werden.

Mit dem Commandeur Bierch in Christianssand bin ich nicht zufrieden. Erstens scheint es nicht, dasz er mit aller Activité gleich anfänglich zu Werke gegangen ist um die bestimmte und uneingeschränkte Ordre der Admiralität vom 21sten Februari wegen der Geschütz-Prahmen etc. auszuführen; nachgehends hat er 3 Prahmen auf einmahl in Arbeit gesetzt, anstatt einen erst fertig zu machen, zu welchem wir kaum das nöthige schwere Geschütz haben, und um diesen zur höchst nöthigen Vertheidigung der Festung mit dem Geschütz zu besetzen. Ich schicke 10 Stück 18-pfundige Kanonen mit groszen Kosten dahin, und nun ist auch nicht ein einziger Prahm dazu fertig, und der Commandant weisz nicht, wozu er dieses Geschütz eigentlich anwenden soll.

Ich habe dem Commandeure verschiedentlich sehr bestimmt geschrieben, aber es scheint, dasz er nicht die richtigen Maaszregeln genommen hat und nehmen will.

Die Truppen sind bis Dato ziemlich gesund, aber unsere Stabs-Officiere werden ziemlich krank. Ich schicke heute an Seine Durchlaucht den Printzen von Hessen eine grosze Liste von Officieren, die theils wegen Schwachheit und Alter abgehen müssen, theils abgehen wollen. Ich wünschte, dasz das Avancement weniger nach der Ancienneté als nach der erkannten Tauglichkeit, besonders in der Stabs-Classe, gehen möchte, weil sonst ein undiensttüchtiger abgehen, und andere unfähige an die Stelle kommen werden, und dasz das Avancement so viel wie möglich in den Regimentern und Corps verbleiben möge, die nun so vielen Beschwerden zur Vertheidigung des Vaterlandes ausgesetzt sind, dahingegen die andern ruhig in ihren Wohnungen bleiben.

Gott erhöre die heiszen Wünsche und die wärmsten Gebete aller treuen Diener und Unterthanen des Königs, und erhalte die Gesundheit und das Leben Ew. Königlichen Hoheit.

Allerunterthänigst Mansbach.

Laurvig den 11ten April 1801.

Allerunterthänigst!

In diesem Augenblick erfahre ich, dasz ein russischer Officier, der ein Major sein soll, als Courier hier durch das Land gereist ist. Er gab vor, er käme von Archangel, reiste von Christiania den 6ten nach Friederichstadt, wo er die Nacht blieb; von da reiste er nach Friedrichshall und gab vor, er hätte den Weg verfehlt. Der Oberstlieutenant Holst gab ihm da einen Wegweiser bis auf die schwedische Grentze mit, auf dasz er nicht weiter im gantzen Lande die richtige Reise-Route verfehlen sollte, da seine besondere Tour bedenklich vorkam.

Ein Theil des Südenfieldschen Regiments hat durch die Activité und Resolution seiner braven Stabs-Officiere alle Widerwärtigkeiten überwunden, und der Major Gaarden[1]) ist mit einem Grenadier-Bataillon von diesem Regiment schon hier angelangt, so wie das Jäger-Corps und die reitende Artillerie, die Kanonen sind aber noch durch contraire Winde aufgehalten. Ich erwarte die übrigen stündlich. Alle die Regimenter sind vom frischen guten Muth, die von Officieren commandirt werden; wo aber alte schwache Männer oder unerfahrene schüchterne Menschen commandieren, die aller Arten Schwierigkeiten finden und jeden Schritt, den sie thun und nicht thun sollen, wollen vorgeschrieben haben, ist es nicht immer dasselbe.

Ich werde zu seiner Zeit Ew. Königlichen Hoheit mit aller Wahrheitsliebe und Aufrichtigkeit einen umständlicheren Rapport darüber allerunterthänigst abstatten.

Allerunterthänigst Mansbach.

Laurvig den 25ten April 1801.

Allerunterthänigst!

Ich habe Ew. Königlichen Hoheit allerunterthänigst zu rapportiren, dasz bei dem mir anvertrauten Commando gar nichts Neues vorgefallen ist. Die Truppen sind meistens frisch und gesund, und alle voller Muth für Ihren König zu streiten. Ich lasse sie so viel wie möglich exerciren und besonders im Felddienst üben.

Den 21sten April kam ein schwedischer Capitain mit Nahmen Baron Banèr mit einem Bürgermeister von Strömstadt hier an und brachte mir einen Brief von Landshöfding Belfrage aus Gothenburg,

---

[1]) P. Juel v. Gaarden, ældste Officer i søndenfjældske Infanteriregiment efter Oberstlieutenant H. G. v. Holst, som kommanderede Regimentet i Mansbachs Fraværelse, men var forbleven i Frederikshald.

worin er um meine Unterstützung ansuchte, da dieser Officier vom Könige Ordre hatte, das Korn in Beschlag zu nehmen, was in den schwedischen Schiffen wäre, die in Christianssand lägen und nach Engelland bestimmt wären. Der Stiftsamtmann, Kammerherr Kaas war eben hier, und wir gaben ihm beide die nöthigen Unterweisungen und Pässe um seine Aufträge in Christianssand ausrichten zu können.

Ein anderes Schreiben vom selbigen Landshøfding erhielt ich, worin er mir meldet, dasz der König von Schweden nicht mehr den Matrosen-Transport durch sein Land erlauben wollte, welches ich heute an das Admiralitäts-Collegium melde und das Schreiben einschicke. Die Ausdrücke, „Sedan Kungl. Danska Regeringen uti det „med Engelska Amiralen Hyde Parker sednast indgångne Stille-„stånd, ibland andra vilkor äfven åtagit sig förbindelse, att „under tiden icke rusta till eget och Bundsförvanters försvar, „hafver Kungl. Majestät funnit betänkligt, att med fortskaffande „af norskt sjöfolk till Danska Flottan vidare betunga dess under-„såtare, då det gemensama ändamålet dermed nu mera icke kan „vinnas“, haben mich aufmerksam gemacht. Ich gab mir Mühe dem Capitain, Baron Banèr das Gegentheil zu beweisen, indem ich ihn, wie es den Umständen gemäsz war, von unsern Rüstungen und Vertheidigungs-Anstalten unterrichtete; und an den Landshöfding antwortete ich kurtz, wie die Copie meines Schreibens lautet. Allein, dieses hat meine Aufmerksamkeit auf eine andere Seite gelenket. Ich habe 2 Bataillone von den geworbenen, auf dem Feld-Fusz stehenden Regimentern nach Friedrichstadt und Friedrichshall beordert. Ich werde einige Kundschafter in Schweden halten, und gewisz diese Seite gar nicht auszer Augen setzen. Sollte ich das geringste Verdächtige bemerken, so werde ich unter verschiedenen Pretexten Truppen auf die schwedische Grentze ziehen, um vor allem Ueberfall oder sonstigem unbehaglichem Vornehmen sicher zu sein. Sollte Schweden dieses etwa übel ausdeuten, so kann die Schuld allezeit auf die unnöthige Vorsicht des Generals gelegt werden, der ohne Ordre gehandelt hat. Doch will ich mich nicht übereilen, bis ich Nachricht habe, ob Ew. Königliche Hoheit diese Maaszregeln gnädigst approbieren, oder dasz ich gantz gegründete Ursachen dazu habe.

Man hat mich unterrichtet, dasz eine Menge schwedischer Officiere und andere Personen hier im Lande reisen; doch ist zu mir selber noch keiner gekommen, als der Capitain, Baron Banèr. Dieser wollte mich versichern, dasz das Corps, das in und bei Gothenburg läge und vom General Wrede commandirt würde, 4500 Mann stark wäre. Ich werde dieses verificieren und auch einige kundige Officiere nach Schweden reisen lassen, um sicher zu erfahren, was für Dinge man da macht oder vorzunehmen gedenkt, und wie stark eigentlich das Corps Truppen ist, das in Bahuslehn zusammengezogen wird.

Es sind viele mit Korn und Provisionen beladene Schiffe hier angekommen, die vieler Noth abhelfen, und wofür man Ew. Königliche Hoheit mit den dankbarsten Hertzen segnet.

Allerunterthänigst Mansbach.

Bilag.

Kopi af en Skrivelse til Landshøvding Belfrage i Gothenborg.

Pro Memoria.

Hr. Kapitajnen Baron von Banèr har overbragt mig Deres Højvelbaarenheds Skrivelse; til Følge samme lader jeg strax indeholde med Matros-Transporterne gjennem Kongeriget Sverig for det første.

Men ikke uden Bestyrtelse ser jeg af Deres ærede Skrivelse af 18de April, at Hans Kongelige Svenske Majestæt er af den Formening, at Danmark suspenderer sine Krigsrustninger til sit eget og sine Allieredes Forsvar. Derom er mig — som jeg kan forsikre paa Ære — her i Norge intet bekjendt. Jeg haaber, at Hr. Kapitajn Baron von Banèr, efter en rigtig Bedømmelse, kan forsikre om det modsatte, i det mindste hvad Norge angaar.

Hvad der kan have givet Anledning til denne Formodning, maa blive uden for min Betragtning.

Jeg benytter denne Lejlighed for at forsikre Deres Højvelbaarenhed om min sande Højagtelse.

Hoved-Kvarteret ved Laurvig den 25de April 1801.

Mansbach.

Laurvig den 29ten April 1801.

Allerunterthänigst!

In meinem letzten Rapport hatte ich die Ehre Ew. Königlichen Hoheit allerunterthänigst zu berichten, wie verschiedene Umstände meine Aufmerksamkeit nun auf eine andere Seite lenkten. Ich habe daher 2 Bataillone von dem hiesigen marschirenden oder Central-Corps wieder gegen die östliche Seite von Norwegen detachirt, nämlich 1 geworben Bataillon vom Südenfieldschen Regiment nach Friedrichshall, und eines vom Nordenfieldschen nach Friedrichstadt, unter dem öffentlichen Vorwand, die national Soldaten, die da in denen Garnisonen waren, in der Pflug- und Saat-Zeit zu schonen.

Ich habe auch einen Officier nach Schweden geschickt mit dem öffentlichen Auftrag, gewisse Dinge, den Transport der Matrosen betreffend, mit dem Cancellist Kemp und den dänischen Proviantmeistern in Bahuslehn zu regulieren, und ihm aufgetragen, auf die hierbei folgenden Punkte seine Aufmerksamkeit anzuwenden, und mir so viel wie möglich sichere Kundschaft und Nachrichten darüber zu bringen. Ich glaube nicht, dasz dieses Anlasz zu einigem Misztrauen geben kann, da in diesem Fall gar nicht mehr geschiehet, als was Schweden von seiner Seite thut; und sollte mein Betragen in diesem Fall einige

Aufmerksamkeit erregen, und es zur Sprache kommen, so habe ich ohne Ordre gehandelt und will eine öffentliche Miszbilligung mit Vergnügen ertragen, wenn ich nur bei Ew. Königlichen Hoheit gerechtfertiget bin, dasz ich als General, der entfernt commandirt, und nicht über jeden Gegenstand pünktliche Ordres und genaue Instructionen erhalten, noch von den politischen Verhältnissen gründlich unterrichtet sein kann, so gehandelt habe, wie es die Vorsicht nach meinen Suppositionen und meiner Beurtheilung erfordert, zumahl da Seine schwedische Majestät mir durch einen Ihrer ersten Beamten eine Art von Miszvergnügen gegen das Betragen meines Hofes und der Königlichen Dänischen Regierung haben äuszern lassen, wie ich schon allerunterthänigst rapportirt habe.

Durch diese Verfügungen bringe ich auch, nicht sowohl der Königlichen Casse, sondern auch dem Lande vorzüglich grosze Vortheile, indem ich schon über 1500 national Soldaten in dieser Saat-Zeit kann wieder einstweilen nach Hause und an ihren Pflug gehen lassen; und dennoch alles so disponirt bleibt und ist, dasz in Zeit von 4 oder 5 Tagen alles wieder in seiner vorigen Ordnung nach der ersten Disposition stehen kann.

Bis Dato ist nicht das geringste Merkwürdige hier vorgefallen; die Truppen sind frisch und wohl; wir haben unbedeutlich wenige Kranke, besonders befinden sich alle national Soldaten nun noch immer recht wohl, indem sie Comisz-Brodt speisen, das ihnen recht gut bekommt, und auch bestätiget sich immer meine Behauptung, dasz der norwegische nationale Soldat eben so gut wie jeder andere das Comisz-Brodt bei richtiger Verpflegung und Behandlung verträgt. Darüber habe ich nun hinlängliche Erfahrung, so wie sich auch die Wahrheit dieses militairischen Grundsatzes hier bestätiget: Gute Magazine — leere Spitäler. Wir haben in unsern sehr gut eingerichteten Hospitälern nicht mehr — vielleicht nicht einmahl so viel — Kranke, als man in dieser Jahreszeit in den Garnisonen gewöhnlich hat. Dieses haben wir den guten Veranstaltungen des General-Kriegs-Commissairs von Haxthausen zu verdanken, der sich beständig hier aufhält und rastlos sorgt und arbeitet. Ich darf sagen, dasz die Verpflegung der Truppen ein wahres Meisterstück ist und war, da in einem von allen Ressourcen entblöszten Lande, wo ein bestimmter Mangel und eine Art von Hungersnoth herrschte, jede Garnison und jede kleine Besatzung längs der so sehr weitläuftigen Küste mit allen Lebensmitteln und mit dem Geringsten zum Unterhalt muszte versehen werden; und nirgends hat es bisher gemangelt; und wenn nicht besondere Umstände eintreffen sollten, wird auch in Zukunft an wenigem mangeln.

Sollte eine Dislocation oder Veränderung in meiner jetzigen Position nöthig befunden werden, und ich meine Aufmerksamkeit auf eine andere Seite wenden müssen, so bitte ich allerunterthänigst, dasz wir hier in Zeiten davon benachrichtiget werden, und ebenfalls bestimmte Ordres erhalten mögen, indem die Dislocation der Magazine,

Hospitäler und andere Dinge mehr viele Schwierigkeiten finden und grosze Kosten veranlassen werden, wenn man nicht eine Zeitlang vorher darauf preparirt wäre, und ich kaum wagen dürfte, ohne augenscheinliche Noth eine Dislocation zu unternehmen, die dem Könige und dem Lande viel kosten würde.

Viele Ursachen nöthigen mich endlich die beschwerliche Reise nach der West-Seite bis nach Christianssand vorzunehmen, um dorten viele Dinge zu regulieren, die — wie ich bemerke — pr. Correspondance niemahls richtig wollen zu Stande kommen. Ich werde mich eines der Scheerböte, die in Friedrichswærn bereit liegen, zu dieser Fahrt und Reise bedienen, um sicher und bestimmt an die Orte zu kommen, wo meine Gegenwart nöthig sein wird. Der Eifer, seine Pflichten zu erfüllen und vor das Königliche Interesse zu wachen, veranlaszt auch den General-Kriegs-Commissair von Haxthausen, diese Reise abermahl mit mir zu machen, welches in vieler Hinsicht vor den Königlichen Dienst und vor mich selber nützlich wird.

Ich lasse die hiesigen Truppen fleiszig exercieren, und den Dienst überhaupt so viel möglich betreiben, als wenn der Feind vor uns stünde, um Officiere und Soldaten an den Felddienst zu gewöhnen und sie in vielen, ihnen unbekannten Stücken etwas zu üben. Wenn wir länger in dieser Verfassung hier stehen bleiben sollten, so werde ich suchen, sie nach meiner Zurückkunft im Manoeuvriren so viel möglich zu üben.

Ich enthalte mich bis jetzt noch, etwas über die eigentliche und innere Verfassung der hiesigen Armee und vorzüglich der Truppen, die ich bis Dato unter meinem Commando gehabt habe, etwas Detaillirtes zu sagen. Zu seiner Zeit werde ich — wenn es mir gnädigst befohlen wird — nicht ermangeln Ew. Königlichen Hoheit meine Bemerkungen desfalls, nach meinen geringen Einsichten, allerunterthänigst vorzutragen, so wie es die Pflicht und die Schuldigkeit eines treuen und Wahrheit liebenden Dieners Seiner Majestät des Königs erfordert.

Die Veränderung im Matrosen-Transport macht hier viele Beschwerden, da nun starke Transporte auf dem Wege sind und hier ankommen, die uns in vieler Hinsicht beschwerlich fallen.

Der Stiftsamtmann Kaas und ich haben beschlossen uns zu wagen, einen Theil mit den Retour-Schiffen, die mit Pässen vom Admiral Parker versehen sind, nach Helsingøer abgehen zu lassen, und wir haben desfalls alle Enroullirungs-Chefs avertirt; andere schicke ich nach Fladstrand mit der Requisition an alle Beamte in Jütland, ihren fernern Transport nach Seeland zu besorgen. Ich hoffe, dasz auf diese Weise der gröszte Theil glücklich ankommen und nicht mehr Kosten veranlassen wird, als der Transport durch Schweden.

Allerunterthänigst Mansbach.

Laurvig den 2ten Mai 1801.

Allerunterthänigst!

So eben kommt die Post, und ich erhalte die beiden allergnädigsten Schreiben von Ew. Königlichen Hoheit vom 25sten April. Ich werde in Ansehung der nach Haus permittirten national Mannschaft vorsichtig sein, zumahl wird es nöthig werden, dasz man alles zusammenziehet, wenn man etwa seine Attention auf einen andern Feind als die Engelländer richten müszte. In diesem Fall wäre eine Position hier, wie ich nun stehe, nicht mehr richtig. Doch wage ich es nicht, solche zu verändern, ehe ich dazu Befehle erhalte, da die Dislocation der Truppen und die Veränderung in hiesiger Stellung in vieler Hinsicht mit Kosten und groszen Beschwerlichkeiten verbunden ist.

Von Schweden habe ich bis Dato folgende Nachrichten erhalten. Bei Gothenburg sollen ohngefähr 10 Regimenter liegen. An einer Scheergaards-Flotte arbeitet man mit allen Kräften längs der Küste; in Strömstadt allein liegen schon 8 neue Scheer- oder Canonböte, und 8 andere sind gekauft; wenn man nun nach dieser Proportion die ganze Küste berechnet, so kommt eine bedeutliche Anzahl heraus, ohne die vielen unbewaffneten Böte zu berechnen, womit die schwedische Küste, wo Herings-Fang ist, so reichlich versehen ist, und die zum Transport sehr dienlich sind.

Sollte Schweden etwas Feindliches gegen uns intendiren, so geschehen ihre Operationen gegen Norwegen vermuthlich zur See längs der Küste, entweder in dem Christiania-Fiord und besetzen Moss, wodurch sie die Communication mit dem West-Lande hemmen oder erschweren, oder sie suchen durch eine forcirte Attaque sich Friedrichstadt zu bemächtigen und dirigiren von da ihre Operationen längs dem Christiania-Fiord, durch ihre Scheeren-Flotille unterstützt — der wir hier wenig entgegen setzen können — gegen Christiania.

Sollte man etwas Feindliches von daher befürchten, so wird eine Position bei Friedrichstadt nothwendig werden, so dasz man zugleich Moss und die Communication mit dem West-Lande deckte. Vor allen Dingen würde es aber nöthig sein, dasz eine Defension zur See organisirt würde, wozu die Flotille in Friedrichswærn mir nicht dienlich scheint, indem der wenig nützliche Gebrauch der Galeeren von vielen kundigen See-Männern und Officieren sehr bezweifelt wird. Vor Friedrichsteen fürchte ich nicht so sehr viel als vor Friedrichstadt (doch musz dieser Platz nicht auszer Acht gelassen werden); bei der Eroberung dieser letzten Festung wird ein schwedischer Feind weit mehr Vortheile finden.

Ich weisz nun nicht gewisz, auf welche Seite ich eigentlich mein Hauptaugenmerk und die Defension richten soll, entweder gegen einen Anfall der Engelländer oder gegen Schweden. Hier zu Lande fängt man an ziemlich unruhig desfalls zu werden. Ohne Zweifel kann man dieses in Copenhagen besser bestimmen, und ich erwarte also desfalls allergnädigste Ordres und Instructionen, denn sollte man

sich gegen Schweden in gehörigen Vertheidigungsstand setzen, und zugleich auch auf der Küste im Vertheidigungsstand bleiben müssen, so ist dieses Corps d'armée, so jetzo meinem Commando übergeben ist, viel zu schwach; und auf diesem Fall unterstehe ich mich allerunterthänigst vorzustellen, dasz es nothwendig sein würde eine neue Ordre an die Kriegs-Collegia zu ertheilen, auf dasz mehrere Truppen von der norwegischen Armee mobil gemacht und in Activité gesetzt werden, oder wenigstens bereit sind, auf die erste Ordre vorzurücken.

Es würde ohne Zweifel zu weitläuftig und zu unvollständig werden, wenn man alle die Dispositionen und die nöthigen Ordres, Befehle und Anstalten in einem solchen Fall schriftlich und pr. Correspondance abmachen wollte, und alsdann glaube ich, dasz es nothwendig sein würde, dasz Ew. Königliche Hoheit gnädigst den Befehl ertheilen, dasz ein General oder anderer kundiger Mann, der Vertrauen verdient, und dem alle Umstände bekannt sind, eine geschwinde kurtze Reise nach Copenhagen machte, um die nöthigen Instructionen auf alle Fälle zu erhalten, und Ew. Königliche Hoheit von allen Umständen gründlich zu unterrichten, welches pr. Correspondance fast unmöglich wird.

Der schwedische Capitain Baron Banèr ist von Christianssand zurück gekommen. Er sagt, dasz er viele schwedische Schiffe mit Korn beladen da angetroffen habe, deren Papiere und Bestimmungen zwar zum Theil nach preuszischen und andern Häfen lauteten, aber alle falsch zu sein schienen, und er zweifelte gar nicht, dasz die schwedische Regierung sich ihrer bemächtigen würde.

Unter andern Anecdoten, die man mir aus Schweden meldet, ist auch diese, dasz der Bischof in Gothenburg in einer Predigt sich dieser Ausdrücke soll bedient haben: „alting trykker Sverig p. t., Mangel paa Levnedsmidler, en højmodig Fjende og en svigefuld Nabo."

Uebermorgen den 4ten trete ich meine Reise nach Christianssand und dem West-Lande an. Dem Generalmajor von Gedde zu Friedrichstadt übergebe ich so lange das Ober-Commando auf der hiesigen Seeküste und die unter meinem Commando stehenden Festungen, und dem Oberstlieutenant von Grüner[1]), als dem ältesten Officier nach mir in dem Central-Corps, dasjenige, was das Commando des hier versammelten Corps betrifft.

Ich werde meine Reise so sehr als möglich beschleunigen, um Ew. Königlichen Hoheit von allem, was ich erfahren und bemerken kann, den schuldigen allerunterthänigsten Rapport abzustatten.

Allerunterthänigst Mansbach.

---

[1]) J. v. Grüner, Kommandeur for det nordenfjældske Regiment, i hvilket Chefsposten siden Generalmajor Hesselbergs Afgang fra Regimentet i 1793 havde været vakant.

Rapport fra General Krogh til Kronprinsen.

Trondhjem den 28de April 1801.

Underdanigst Rapport.

Deres Kongelige Højheds af 11te denne Maaned indløb mig ej forinden den 22de Kl. 10$^1/_2$ Formiddag. Ventede vi med utroligste Længsel efter denne Posts sildige Ankomst, saa blev dens medbringende des glædeligere. Hvor meget ønsker jeg ej, at Deres Kongelige Højhed Højstselv kunde have set Garnisonens og hver Borgers Følelser over Tildragelserne af 2den April, og hvor meget de ønskede at have kunnet dele Skæbne med deres saa kjække Brødre, de Danske. Dagen var udmærket ærefuld; man leder forgjæves i den gamle og nye Historie paa Exempler, som kunde sættes ved Siden af denne Bataille; thi det var sejervante og vel anførte Briter, som man sloges med, og som dog hissede det hvide Flag mod Enden af Bataillen. Lige saa heldig og ærefuld denne Dag var, lige saa blodig var den; men hvem ønsker ej at have været med i Kampen for at se sit Blod blandet med hine henfarne Heltes? Hver Nordmand signer den Dag, da vores store Beskytter til Rigernes Frelse og Ære blev os himmelgiven. Dette er Hjærtets Sprog.

Da Vaabenstilstanden ej udstrækker sig til Norge, vedblive vi her at modtage engelske Krigsskibe som fjendtlige, hvorudi jeg underdanigst haaber ej at fejle. Den 21de, Dagen før sidste Posts Ankomst, havde vi her Klokken 7 om Morgenen en blind Alarm og samme Dags Eftermiddag den anden. Begge bleve anledigede ved Misforstand af Lodserne, som af Hr. Kommandeur Tønder vare beordrede at tilholde alle egne og nevtrale Skibe at hejse 2 grønne Flag, et paa Fortoppen og et paa Stortoppen. Første Gang, i taaget Vejr, kom et stort Skib og førte intet af disse Flag. Kommandanten gav efter Ordre tvende Signalskud, som bleve repeterede af Christianssten, og udi 5 à 6 Minutter stod hver Mand ved sin Kanon, Garnisonen paa Torvet formeret til Chargering, og Batteriet af 12 3-Pds. Kanoner holdt forspændt paa Torvet. At den Gang meldte Tid medgik, forinden enhver stod paa sin Post, var anlediget ved det, at mange Grenaderer vare afgivne som Kronarbejdere, hvilke først maatte løbe til deres Kvarterer for at trække i deres Munderinger og afhente deres Armatur; men da om Eftermiddagen atter Signalskuddene gik for trende kommende store Skibe, som ej heller førte de grønne Flag, medgik end mindre Tid.

Jeg havde foresat mig at foranstalte en blind Alarm for at sætte det hele paa Prøve; men med Beroligelse finder jeg det nu ufornødent.

Ved denne Begivenhed maa jeg underdanigst melde, at det var af alles Øjne at læse Forbitrelse mod Fjenden og Misnøjelse over, at Alarmen var blind og ej virkelig.

Kapitajn v. Lammers af Artilleriet, som har sin Post paa Munkholmen, har meldt mig, at han af Forsigtighed havde fundet det fornødent under den ventende Aktion ved Krudtkjælderen at udsætte tvende Poster, men alle Grenaderer bade indstændigst at maatte blive ved deres Kanoner og ej at staa inden for dobbelte Ringmure i en Tid, da deres Kammerater skulde slaas med Fjenden. Ved Alarmen For- og Eftermiddag kom alle Ober- og Underofficerer af det borgerlige Artilleri, som den 19de vel øvede vare mig præsenterede, løbende og bade mig indstændigst at betro dem tvende Kanoner, hvilket jeg da strax gjorde. Alle stræbe at ligne deres danske Vaabenbrødre, og sandelig jeg er beføjet at gjøre mig det bedste Haab om det borgerlige Artillerikompagnis kraftige Medvirkning, naar det her skulde komme til Alvor. Kapitajn v. Michaelsen har ganske udmærket sig med utrætteligste Iver for den Højkongelige Tjeneste.

Underdanigst Krogh.

Meldinger fra Generalmajor J. M. H. Castenschjold i Kjøge til Kronprinsen.

Kjøge den 15de April 1801.

Efter Deres Kongelige Højheds allernaadigste Befaling er det mig anbetroede Korps indrykket i det anordnede Kantonnement, Kavaleriet i Gaar Aftes og den lette Bataillon Infanteri denne Morgen, lidet efter Solen stod op.

Strandpatrouillerne have intet bemærket. Den engelske Flaade laa i Morges ved Solens Opgang ungefær 2 Mil østlig for Stevns Klint — 31 Sejlere —, hvilket jeg tydelig fra Kirketaarnet haver set. Endskjønt Vinden er favorable, saa mærkes dog endnu, da Klokken er 7, ikke til, at Flaaden vil sejle videre.

Kjøge den 17de April 1801.

Den engelske Flaade er gaaen til Sejls og har passeret den nordre Skovhuk og Stevns Klint.

Bosniakerne have faaet Ordre, ved Patrouiller mere mod Sønder at observere Flaaden saa meget muligt.

Kjøge den 25de April 1801.

Kureren til Admiral Parker kom i Aftes Klokken 8 til Kjøge. Alle mulige Anstalter til hans Befordring bleve strax iværksatte. Men han blev enig med Lodsen om at udsætte sin Sørejse til i Dag, Morgen Kl. 3 Slæt, til hvilken Tid han og i en Baad er roet ud. Efter Deres Kongelige Højheds allernaadigste Befaling har jeg efter hans Forlangende et Pas færdigt liggende for ham, at han strax over Ringsted kan forføje sig tilbage til Hamburg. Ellers er intet nyt at melde.

Kjøge den 27de April 1801.

I Gaar Eftermiddag lagde 34 engelske Sejlere sig $^1/_4$ Mil fra Kjøge for at forsyne sig med Vand.

Nogle Officerer have været i Land, men af Matroserne ingen. I Gaar har man begyndt at slagte noget til dem, hvoraf Pundet nok vil komme paa 24 Sk.

Af den 2den lette Bataillon er i Morges tidlig gaaet af dem, der i Følge Deres Kongelige Højheds allernaadigste Befaling vende tilbage til deres Jordbrug, 5 Mand, der henhørte til Artilleriet, til Kjøbenhavn for at aflevere deres Munderingsstykker, og har Hr. Oberstlieutenant Roepstorff forlangt 5 andre i deres Sted.

Ellers er intet at melde.

Kjøge den 28de April 1801.

En god halv Time efter, at jeg havde afsendt min allerunderdanigste Melding, havde vi her en ubetydelig Tildragelse, der satte hele Kjøge i Bevægelse.

En Barkasse med én Kanon, der ikkun havde nogle Officerer og Sluproere om Borde, men ingen bevæbnede, lagde sig til Bulværket. Saa snart Skildvagten sagde dem, at de ikke maatte gaa i Land, roede de strax tilbage og toge op imod Prambroen, der gaar over Aaen til Stevns Herred.

Dette blev strax meldt, og da Barkassen var armeret, lod jeg Rytterne rykke ud, tage Vejen til Prambroen, lod tvende Jægere, som vilde ride hjem, sætte af og postere sig ved nogle Træer; Pikettet af det lette Infanteri, som staar ved Prambroen, tillige med Afløsningen, som kom i samme Øjeblik, posterede sig en chaîne bag et Gærde, der 50—60 Alen løber langs med Stranden. Disse Præparationer gjorde, at de holdt et Øjeblik, kom derpaa noget nærmere, hvorpaa jeg stod af min Hest, gik dem med Besværlighed saa nær som muligt, talede Fransk med en Officer, der var den ældste paa Fartøjet. Han sagde mig, at de ønskede at gaa i Land, og jeg, at det ikke stod i min Magt at tillade det, hvorpaa vi i al Høflighed sagde hinanden Farvel.

Jeg kan allerunderdanigst forsikre, at endskjønt dette her meldte er sket med Iver og Raskhed saa vel af Piket som Rytterne, saa er dog alle Ting sket med al mulig Anstændighed og Høflighed, og gjorde endog den engelske Officer en Undskyldning for sin Kanon som inseparable fra Fartøjet.

Kjøge den 15de Juni 1801.

Det Detachement, som af de tvende her liggende Ryttereskadroner var kommanderet til Kjøbenhavn til den store Revue[1]), er i Gaar imod Middag vel beholden kommet tilbage.

---

[1]) Revue for Kongen den 12te Juni.

En Omstændighed, at en engelsk Officer tog en Baad, der hørte en dansk Skipper til, og benyttede sig af den for at gaa til Flaaden uden Skipperens Tilladelse, havde nær forvoldet nogen Vanskelighed. Men da Englænderne vare overbeviste om Tingens Urigtighed, sendte Admiral Nelson den Officer, som havde begaaet Fejlen, i Land tillige med 2 andre Officerer, lod gjøre en forbindtlig Undskyldning og tilbyde, om jeg vilde have Krigsret over Officeren. Jeg lod formelde min Respekt for hans Excellence, at da det var en Vivacitet af Officeren, der formedelst Skipperens gode Konduite ingen onde Følger havde haft, saa, naar Skipperen blev tilfredsstillet, vilde jeg ikke tale om den Sag.

Overbevist om, at Skipperen var vred, sendte jeg min Adjudant med de engelske Officerer om Bord til Skipperen og lod ham forestille, at vi den 2den April havde aflagt Englænderne et Bevis paa Tapperhed, og om han saa syntes, vilde vi nu aflægge et Bevis paa Højmodighed og lade Sagen falde; men at Officeren skulde betale noget, som Skipperen kunde give sine Folk, hvilket og skete, og gav Skipperen Pengene til Folkene i Officerens Overværelse.

Saaledes blev Sagen bilagt, ved hvilken den engelske Officer, der var en ung, smuk Mand, ikke var vel til Mode, og syntes det mig, at den Procedure foraarsagede et mildt, forbindtligt Væsen hos dem. Har det Deres Kongelige Højheds allernaadigste Bifald, vil jeg være hjærtelig glad.

I Gaar var der stor Ceremoni paa Flaaden. Én eller maaske tvende af deres Admiraler blev slagen til Ridder.

For at være Tirsdag eller Onsdag i Kjøbenhavn udbedes Deres Kongelige Højheds allernaadigste Tilladelse.

Allerunderdanigst Castenschjold.

Kjøge den 22de Juni 1801.

For nogle Uger siden erfarede jeg, at de Engelske, naar de hentede Vand, tog og Stene med sig af en Sort, der ligger ved Strandbredden og er glatte af et Hønseægs Størrelse. Da jeg ikke kunde begribe, at disse Stene kunde bruges uden som Skraasække, — thi endskjønt de ikke ere saa tunge som Jærn, saa, naar man gaar Maalet noget nærmere, maa de gjøre samme Effekt, om ikke mere, end Kugler af Jærn — lod jeg befale, at det skulde forekommes, dog med den allerstørste Høflighed mulig.

I Gaar har en Baad villet tage Sten igjen; det blev forhindret med al Høflighed, og intet ubehageligt Ord paa nogen Side udtalt.

Men da Omstændighederne have ændret sig, saa spørges allerunderdanigst: Maa Englænderne tage af disse smaa Stene?[1]).

Allerunderdanigst Castenschjold.

---

[1]) Ud for dette Punkt skrev Kronprins Frederik: „Dette er besvaret af mig selv og tilladt, da de bruges til Ballast."

Kjøge den 23de Juni 1801.

Den 3die og 4de Eskadron af det sjællandske Rytterregiment er i Følge Deres Kongelige Højheds Ordre indrykkede den 20de ds. i Næstved. Alle Ting befinde sig vel, dog har den Fortrædelighed indtruffet, at en Haandhest har slaget ud og slaaet Forbenet over paa en anden Hest, saa at samme maatte strax dræbes.

Allerunderdanigst vedlagt følger Eskadronernes Oplysning over de hafte Vogne.

I Gaar havde en fuld Matros nær foraarsaget et stort Spectacle, som dog gik af paa bedste Maade. Sagen var den. De engelske Officerer har udbedet sig, at de, naar de gik i Land, turde tage en Karl med sig for at varte dem op. Dette Forlangende syntes mig saa billigt, at jeg tilstod det, dog paa det Vilkaar, at de maatte kjende Manden for saadan, at ingen Omstændigheder skulde indløbe. Men i Gaar drak saadan en Person sig overvættes fuld, hvorved Trætte opkom imellem ham og Officerer. Derover forsamlede sig mange Mennesker; dog, da det hændtes uden for mine Vinduer, var jeg hastig nede, og da jeg saa, at ingen Dansk melerede sig derudi, gav jeg Engelskmanden Assistance af Vagten for at bringe denne fulde Person til Baaden.

Derpaa gik jeg strax op uden videre Bekymring. Men en liden halv Time derefter blev mig meldt, at der var Alarm paa Skibsbroen, hvorfor jeg og hastede ned og fandt, at Engelskmanden havde forsinket sin Bortrejse, fordi at to Matroser vare deserterede fra ham, hvoraf den ene er en Nordmand og den anden skal være en Jyde[1]). Imedens at han blev liggende at lure, behandlede han sin fordrukne Engelskmand barbarisk.

Dette tog de Kjøger ilde op, vilde tage den fulde Matros fra dem, hvilket jeg kom til rette Tid at forhindre. Engelskmændene vare ikke vel til Mode, da de ikkun vare 6 à 7 og vist et Par Hundreder af Kjøgerne, Fruentimmerne iberegnede. Men jeg traadte paa Rælingen af Engelskmandens Baad, talte alting til Rette, og Engelskmanden forlod Bulværket. Da denne Sag vil fortælles paa hundrede Maader, saa har jeg allerunderdanigst meldt den noget vidtløftigt. Deres Kongelige Højheds Befaling angaaende Ballasten[2]) bekjendtgjorde jeg Bosniakerne i Gaar Aftes. Flaaden lader endnu af og til hente Vand paa Stevns.

I det øvrige intet at melde. Allerunderdanigst Castenschjold.

Brev fra Generaladjudant Lindholm til Kronprinsen.

Den engelske Brig „the Kite“ i Kjøge Bugt, den 10de Juni 1801.

Naadigste Kronprins!

Jeg var i Gaar om Bord hos Lord Nelson, som tog meget høflig imod mig; vi talte om adskillige Ting, og Mylord var meget rimelig;

[1]) At der om Bord paa den engelske Flaade var Danske og Norske, er bekjendt nok. [2]) Se S. 213, Noten.

han mente om 8 à 10 Dage at faa Efterretning fra St. Petersborg og ventede da, at alt paa bedste Maade var afgjort. Da det stormede stærkt, gjorde han Signal for en Brig at bringe mig under Landet; jeg gik fra Briggen Kl. 10 i Aftes, men det var for mørkt at finde Indgangen til Kjøge Havn, og da det kulede haardt, maatte jeg vende tilbage til Briggen; efter 3 Timers Roning kom jeg endelig om Bord ganske igjennemvaad. Hele Natten har det stormet, og uagtet Briggen laa tæt under Landet, ragede den i Drift; vi maatte stryge Stænger og Ræer og lade nok et Anker falde. Det kuler haardt, og jeg kan endnu ikke gaa fra Borde, men i dette Øjeblik kom et Fartøj fra Land med et Brev fra Deres Kongelige Højhed, som jeg har imodtaget. Indholdet deraf er ikke behageligt[1]). Jeg haaber, Deres Kongelige Højhed oplever den Dag, at vi har 24 gode Orlogsskibe; Deres Kongelige Højhed vil da ej heller mangle Folk at forsvare dem, som besjæles af Mod og god Vilje, og Danmark, stolende paa sine egne Kræfter, vil ikke behøve at handle efter sine mægtige Allieredes Vilje.

Den Affaire med de engelske Officerer er ubehagelig; det var at ønske, at Lord Nelson vilde forekomme det ved at afholde sine Officerer at komme i Land. Jeg har sagt ham, hvad jeg tænkte, i Gaar og har nu i Dag skrevet ham et høfligt Brev desangaaende, som denne Brig vil bringe ham, saa snart Vejret bedager.

Jeg vil prøve at krydse i Land og besørge dette Brev med en Estafette til Deres Kongelige Højhed. Jeg har og skrevet til Lord Nelson, at om Vejret var taaleligt i Morgen, vil jeg komme om Bord til ham og aftale et og andet med ham. Jeg vil ikke gaa om Bord førend Kl. 8 i Morgen tidlig. Skulde Deres Kongelige Højhed have noget at befale, beder jeg underdanigst, at det maatte sendes mig til den Tid. Underdanigst H. Lindholm.

Brev fra Lord Nelson til Lindholm (i dansk Oversættelse)[2]).

„St. George" den 16de Juni 1801.

Min Herre!

Jeg har haft den Fornøjelse at modtage Deres Brev, og jeg forsikrer, at jeg altid vil føle den fuldkomneste Højagtelse for Dem, da jeg er forvisset om, at De er en Ven af tvende Riger, Danmark og England, hvis Nationer bør elske og hjælpe hinanden. De bedste Venner kunne blive vrede paa hinanden; det er derfore ikke sagt, at de skulle være Fjender. De glemte at besvare mit alvorlige Spørgsmaal angaaende Norge; (jeg holder mig forsikret om), at begge vore

---

[1]) Det har efter al Rimelighed angaaet Konflikten i Kjøbenhavn med nogle engelske Officerer. [2]) Originalen findes ikke i Arkivet, men kun denne Oversættelse, der er skreven af Lindholm.

Nationer have ærligen holdt Vaabenstilstanden, og man har forebragt mig nærgaaende Ting for Danmark, som jeg aldrig har fæstet Tro til; jeg skulde da have været nødt til at gjøre Anmærkninger.

I Følge Vaabenstilstanden skulde Deres Flaade blive i samme Stand, som den var før Vaabenstilstandens Undertegnelse; man har meldt mig, at Skibene ere blevne kalfatrede og gjort tjenstfærdige, at endog Skibe ere blevne gjorte i Stand til flydende Batterier, at Master ere blevne satte i nogle Skibe, at der er bragt Kanoner om Bord paa andre. Jeg har ikke fæstet Tro til alt dette, thi Hs. K. H. Kronprinsen har for høj Idé om Ære, at han skulde tillade, at en højtidelig Traktat ikke skulde overholdes. Jeg er forsikret, at saa vel De som Generalmajor Waltersdorff havde gjort Erindringer derom. Disse Fortællinger maa være udspredt af nogle republikanske Kanailler, som ønske alle Monarkier kuldkastede. Jeg ønsker, at vore Konger vilde sende alle Republikanere Fanden i Vold.

Jeg beder at formelde min underdanige Respekt til Hs. K. H. Kronprinsen og at forsikre ham, at jeg i de stærkeste Udtryk har tilkjendegivet min Regering, at Hs. K. Højhed ønsker at være en Ven af England.

Jeg glæder mig med Dem til den forestaaende Fred og gode Forstaaelse imellem begge vore Lande, og det maa være alle vores Pligt at jage alle franske Republikanere ud af vore monarkiske Lande.

Lindholms Svar[1]).

Mylord!

Jeg har haft den Ære at modtage Deres Brev af 16de Juni, og da De ønsker at have Svar paa nogle Spørgsmaal, som De har gjort mig angaaende Norge og andre Ting, som det er blevet Dem forebragt at være iværksat mod den indgangne Konvention, saa beder jeg Dem, My Lord, at tillade mig, at jeg her forklarer, hvad der er sket. Dog maa jeg deklarere, at denne min Forklaring er gjort af mig som privat Mand og ikke efter Regeringens Befaling.

Hans Kongelige Højhed har holdt strængt over Vaabenstilstanden, ingen Krigsfornødenheder ere sendte til Norge, og intet armeret Skib er gaaet til eller fra Danmark siden den 9de April.

Til visse har vi kalfatret vore Skibe, ja alle Skibe i vores Flaade, som vi kunde overkomme. Det er nu Aarets Tid for at kalfatre; vi maa være omhyggelig at bevare vore Skibe, og vi maa følge en økonomisk Plan. Men vi har hverken armeret eller ekviperet noget Krigsskib siden Vaabenstilstanden, undtagen Kadetfregatten og Vagtskibet i Sundet. Vores Værft er saaledes beliggende, at enhver kan se, naar et Skib armeres.

---

[1]) Skrevet, ligesom det foregaaende Brev, paa Dansk af Lindholm selv, rimeligvis til Efterretning for Kronprinsen, men uden Angivelse af Datum.

Vi har sat Master i et nyt 74 Kanons Skib; det er vores Maade, at Masterne altid staar i Skibene.

Alle vore Matroser ere fordelte paa Orlogsskibene, for at lære Exerceringen med Kanonerne. De, Mylord, vil vist finde det rigtigt at give 2 à 3000 Matroser noget at bestille.

Jeg har nu besvaret de Spørgsmaal, som De har gjort mig, og det med al Oprigtighed. Det er Hs. K. H. Kronprinsens Karakter nøje at holde, hvad han lover, og det er hele Evropa bekjendt, at vores Regering er lige saa oprigtig mod dens Allierede som tro i at opfylde sine Traktater. Det skulde være mig kjært, i Fald jeg kunde finde Lejlighed at opvarte Dem inden Deres Afrejse.

Af et Brev fra Lindholm til Kronprinsen[1]).

Carlskrona den 22de Avgust 1801.

Naadigste Kronprins!

Da jeg Dagen efter min Ankomst meldte mig hos Admiral Cronstedt og begjærede at se Værftet og den nye Dok, svarede han mig, at den nye Dok kunde han vise mig, men Værftet og Flaaden kunde han ikke vise mig uden Kongens Tilladelse. Da det var Postdag, og Kongen var paa Beckaskog, som ikkun ligger 10 Mil fra Carlskrona, saa bad jeg Admiral Cronstedt at skrive til Kongen og begjære Tilladelse for mig at besé Værftet. Admiralen skrev strax derom til General Toll og anførte, at jeg havde gaaet med ham paa Holmen og vist ham Høflighed i Kjøbenhavn. Brevet blev afsendt Tirsdagen den 18de Avgust med Posten, og Admiral Cronstedt ventede vist at faa Svar med Tilladelse Torsdag Morgen den 20de. Jeg spurgte Torsdag, om der var kommet Svar; man svarede mig: nej. Om Fredagen spurgte jeg atter, og Admiral Cronstedt svarede mig: han frygtede, at han ikke fik Svar. Jeg sagde ham, at jeg vilde blive i Carlskrona til Søndag, da maaske Posten kunde medbringe Svar, men han sagde, at det ikke kunde hjælpe, thi det gjorde ham ondt at sige mig, at man havde afslaaet min Begjæring at se Værftet, da man ventede, at Ministeren havde begjæret det. Jeg sagde til Admiral Cronstedt, jeg havde troet, at han i den Sag kunde have udvirket lige saa meget som Ministeren, og havde jeg forestilt mig det, som nu hænder mig, kunde jeg have rejst til Beckaskog og selv søgt om Tilladelsen; men den Dag, jeg rejste fra Christianstad, var jeg ikke vel; desuden sagde man mig, at man ønskede ikke at se nogen paa Beckaskog, man sagde og, at Kongen var paa Karsholm hos Greve Ruuth. Jeg spurgte Admiralen skriftlig, om Svar var ankommet, og om jeg havde faaet Tilladelse at besé Værftet; jeg udbad mig skrift-

---

[1]) Skrevet under en Rejse, som han efter Afvæbningen gjorde i Sverig. Det meddeles som et Vidnesbyrd om det efter Slaget den 2den April mellem Sverig og Danmark opstaaede Mistillidsforhold.

ligt Svar. Admiralen svarede, at da intet Svar var indløbet, kunde han ikke andet end ansé det som Afslag. Jeg sagde, at jeg strax vilde rejse her fra, men at Deres Kongelige Højhed og enhver dansk Mand vilde finde det besynderligt at nægte mig at se Værftet i Carlskrona, da man altid havde givet svenske Officerer Tilladelse at se Holmen i Kjøbenhavn.

Jeg sagde og, at jeg vidste, at ingen andre end General T.[1]) var Aarsag heri, som var glad at finde Lejlighed til at chikanere enhver Dansk.

Fra Kammerherre F. Juel til Kronprinsen.

Thorseng den 3die Juni 1801.

Underdanigst P. M.

Indlagt giver jeg mig den underdanige Frihed at forelægge Deres Kongelige Højhed det mig naadigst tilladte Forslag til en Exercerskole i det fynske Landeværnsregiment.

Til at hæve den derved indtræffende Hovedvanskelighed i Henseende til at faa Folk, som Officererne kunde øve sig at kommandere til Evolutioner, har jeg ej vidst andet Middel end det, at Underofficererne maatte tillades indkaldte, hver paa 8 Dage, og i den Tid dels tjene til Øvelse for Officererne, dels selv undervises i, hvad dem som Underofficerer paaligger, hvilket jeg tror endog at være særdeles nyttigt for dem.

Som et fortrinligt Bevis paa Deres Kongelige Højheds Naade og Bevaagenhed vil jeg betragte Tilladelsen paa min egen Bekostning at maatte gagere Underofficererne, i Fald deres Indkaldelse efter mit underdanigste Forslag bevilges, især da jeg selv derved baade faar Lejlighed til at lære og til — skjønt paa en ubetydelig Maade — at bevidne mit Ønske, ogsaa at kunne bidrage lidet til den almindelige Nytte.

Da jeg formoder, at enhver af Officererne, hvis Kaar tillader det, vil frabede sig Gage i den Tid, de ere ved Exercerskolen, saa tror jeg, at Bekostningen af samme ej heller vil blive betydelig, i det mindste ej i Forhold til Nytten, jeg smigrer mig med, at den vil bevirke.

Underdanigst F. Juel.

Af et Brev fra Krogh til Kronprinsen.

Trondhjem den 11te Avgust 1801.

— Henved 40 engelske Koffardiskibe ere her ankomne for at lade om Bord. Strax ved deres Ankomst lod jeg Skibskapitajnerne ved de her etablerede engelske Kommissionairer sige, at de paa en høflig Maade skulde begegnes, men at de bleve mig responsable for deres Matrosers Forhold.

---

[1]) Menes General Toll.

Om dette har virket hos dem den sømmelige og høflige Opførsel, de til den Tid have udvist, kan jeg ej bestemme; men dette er en Sandhed, at de søge ved alle Lejligheder i Samkvem med Byens Indvaanere at undgaa al Tale om Tvistighederne mellem Danmark og England.

Skibene ere næsten alle fra Irland, og enkelte Skibskapitajner, som ej ere Pittisk sindede, have i Fortrolighed ytret, at de havde ønsket, at ej et af de engelske Krigsskibe var kommet og sluppet fra Bataillen den 2den April.

De engelske Skibe, som ligge i Christianssund, skulle efter Hr. Kommandeur Tønders Beretning til mig være af et andet Forhold. De begaa Nattetider nogle Udsvævelser og til Dels ere ubeskedne i deres Udladelser. Jeg har derfor troet mig pligtig at forstærke de der værende 30 Mand, som ere bestemte til Kronarbejdets Fuldførelse og til et Par Posters Udsættelse, med 78 Mand. Videre, for at holde de Engelske udi Respekt og dog ej foraarsage for mange Bekostninger for den Kongelige Kasse, har jeg ladet Hr. Kommandeur Tønder under Haanden at udsprede, at 600 Mand staa parate for paa første givne Signal at kaste sig i Christianssund. Jeg haaber, at dette skal tilvejebringe hos de Engelske en sømmelig Opførsel.

Fra Generalmajor A. L. Moltke til Kronprinsen.

Aalborg den 26de Maj 1801.

Underdanigst Forslag til et Provinsial-Tøjhus i Nørre-Jylland.

Nørre-Jyllands Forsvar, som en langt fraliggende indenlands Provins, fra Landsiden betragtet, kan alene med Hensyn til Søkysternes Defension komme i Betragtning ved de Foranstaltninger, som det Kongelige Ingenieur- og Artilleri-Korps gjøre; og da man haver god Grund at forudsætte, at ved opkommende Fjendtligheder med vores Nabo Flaaden vil kunne tilstrækkeligen beskytte Kysterne imod ethvert nogenlunde betydeligt Angreb, saa have bemeldte Korps været vel beføjede ikke at beskæftige sig med samme og alene at anvende de dem anbetroede Fonds paa de i sig selv langt vigtigere Forsvarsanstalter ved Grænserne og ved Rigets Hovedstad. Endogsaa de med Navn af Fæstninger beærede Poster Fredericia, Hals og Fladstrand have formedelst deres intrinsèque Ubetydelighed naturligvis aldeles savnet bemeldte Korpsers Understøttelse, da disse endog uden dem næppe kunde tilstrække for at fyldestgjøre de vigtige Fæstningers Fornødenheder.

Men da nu nærværende Tiders Begivenheder have bevist, at det kan hænde sig, ja at det aldeles ikke er usandsynligt, at der i Krigstider kan paakomme de Tilfælde, hvor den Understøttelse, som Nørre-Jylland behøver til sin Kysts Defension, ikke kan tilvejebringes i det Øjeblik, hvor alle Statens Dele kræver Forsvar, og endnu mindre til

rette Tid skaffes her over og gjøres brugbar formedelst de paa Kjøbenhavn og Rendsborg indskrænkede Tøjhus-Foranstaltninger:

Saa er Nytten af et i Jylland beliggende Tøjhus, ud af hvilket Forsvarsmidlerne for denne Provins stedse med Sikkerhed kunde erholdes, uden at Fjenden kunde forhindre det, vel upaatvivlelig.

Men naar dette langt fra Rigets Hovedpunkter beliggende Tøjhus skulde være en Del af Statens almindelige Artilleri-Foranstaltninger, saa maatte det blive en ny Udgifts-Artikel for sammes Kasse, og denne Udgift vilde enten overskride det rigtige Forhold med sin tilsigtede Nytte ved at være saa betydelig, at den kunde bestaa som en vigtig Del af det hele, eller og saaledes indskrænkes ved andre Deles Fornødenheder, som altid vilde være mere pressante, at den snart vilde synke ned til intet, som det saakaldte Tøjhus i Fredericia eller Fladstrand.

Den selv samme Beskaffenhed vilde indtræffe med de Forsvars-Anlæg, som er bleven approberet og udført til Fjordenes og altsaa Søstædernes Beskyttelse. Deres Forfald vilde være en hastig Følge af deres Fraliggenhed, af deres individuelle Ubetydelighed og af de grundede store Fordringer, som Rigets vigtige Fæstninger og Poster haver paa Opsigt og Pengefonds.

Naar altsaa de Forsvarsanstalter, som i denne Tid er bleven sat paa Fode her i Nørre-Jylland eller endnu til Dels skal dannes eller forfuldkommes, skal i Følge den Højeste Hensigt holdes ved lige ogsaa efter Freden, saa vil et Provinsial-Tøjhus, som af Provinsen selv holdes ved lige, være en uforbigaaelig Nødvendighed tillige med en med samme forbunden Foranstaltning til Kystbatteriernes og Skansernes Vedligeholdelse.

Den udelte og almindelige Bifald og Understøttelse, som de i Provinsen gjorte Forsvarsanstalter haver funden. og den kraftige Vilje at ville vise sig som tapper Mand og tro Undersaat, der opliver alle Stænder, er en opmuntrende Tilskyndelse for at iværksætte en Indretning, hvorved en stor Provins betrygges uden nogen Byrde for den Kongelige Kasse i Fremtiden og til Opmuntring for den mandige Fædrenelandskjærlighed, som kjendeligen spores alle Vegne.

Dette Provinsial-Tøjhus maatte altsaa vedligeholdes ved Provinsens egne Tilskud, og den forskriftsmæssige Anvendelse af disse Tilskud maatte besørges ved militaire og civile Embedsmænd, som er nærværende her i Provinsen og som altsaa kan forudsættes, at de finde deres egen Ære og deres Medborgeres Agtelse interesserede derved, at de dem anbetroede Forsvarsmidler ikke forringes under deres Hænder. Alt dette vinder end mere Grund, naar betragtes, at den hele Bygning, som denne Indretning udfordrer, bliver — uagtet sin Betydelighed — opført alene af frivillige Tilskud, som ædle Fædrenelandsvenner have i deres Hjærtes Fylde ladet nedlægge for Hs. Kongelige Højhed, vores ophøjede Kronprins, til dette Tøihus's Indretning.

Da det nu allerede naadigst er bevilget og approberet, at et Provinsial-Tøjhus for Nørre-Jylland maa bygges med sit Tilbehør ved Randers som Middelpunktet i Landet, og hvor fra alle Forsvarsfornødenheder lettest kan skaffes til alle Provinsens Dele, og det end videre er naadigst approberet, at de patriotiske Bidrag, som til denne Indretning er anbetroede den kommanderende General i Nørre-Jylland, maa anvendes til denne deres Bestemmelse, saa indstilles end videre til naadigste Approbation:

1. At det Skyts, som er bleven og bliver affuteret her i Provinsen uden Artilleri-Kassens Udgift, maa være skjænket dette Tøjhus, saa vel de Kanoner, som er bleven fundne her i Landet ved Hændelse, som de, der have ligget uaffuteret i Fredericia.

2. At det Skyts, som ikke kan tilvejebringes her i Provinsen og alligevel i Følge de approberede Anlægs Fornødenheder nødvendig udfordres, maa vorde bragt her over i alt Fald uaffuteret, da saadant ligeledes skal besørges her i Provinsen, saa vidt Tiden tillader det.

3. At det Skyts, som det kongelige Admiralitet haver sendt til Jylland til den bevægelige Kyst-Defension, maa ligeledes allernaadigst være skjænket med sin tilhørende Ammunition til bemeldte Tøjhus.

4. At endelig det Krudt og de Kugler med alt Tilbehør, som ikke udtrykkelig er bestemt for Fæstningerne Fredericia, Hals og Fladstrand, skal tilhøre dette Provinsial-Tøjhus; tillige skal det allernaadigst befales, at Tøjhusets Krudtforraad skal forøges til 500 Centner; og ligeledes leveres 60 Patroner til hver Landeværns-Gevær, som udgjør for 16 Batailloner og 4 Auxiliair-Kompagnier 612000 Patroner.

5. Derimod bliver Provinsial-Tøjhuset med Krudttaarnet og de til Officianterne fornødne Vaaninger opbygget uden nogen den Kongelige Kasses Udgift af de frivillige Bidrag, som Landets formuende Indvaanere haver ihændegivet den kommanderende General i Nørre-Jylland, hvilken Bygning er ansét for at skulle koste 16000 Rdl. Skulde hele Bygningssummen ikke kunne udredes af disse frivillige Bidrag, saa laanes det endnu fejlende, imod at dette Laan igjen betales ved aarlig Afdrag af de Indtægter, som tillægges Provinsial-Tøjhuset. Til disse frivillige Bidrag henregnes ogsaa alle de Gager og Gratifikationer, som en Del formuende iblandt Landeværns-Officererne i Nørre-Jylland ikke haver imodtaget, men ytret det Ønske at tilvende denne dem tillagte Gage og Gratifikation det offentlige Bedste. End videre tillades, at der maa anvendes til dette Brug den Fordel, som Generalmajor Moltke maatte kunne udbringe ved de Træ- og Jærn-Materialer, som han har faaet anskaffet for gode Priser, for saa vidt at disse Materialer ikke bruges alle til Affuteringen af det nye Artilleri.

6. Direktionen over dette Tøjhus anbetros: a) den Generalsperson af Infanteriet i Nørre-Jylland, som dertil vorder udsét, b) Amtmanden i Randers Amt, c) en Oberst af Landeværn, som dertil findes skikket og er etableret nogenledes i Nærheden af Randers, d) Borg-

mesteren i Randers. Denne Direktion vaager for Tøjhusets og alt til Forsvars-Anstalternes Vedligeholdelse henhørende. Direktionen forsamler sig tre Gange om Aaret. for at imodtage Rapporter af vedkommende Underordnede og andre samt Regnskaberne. Og den anden Gang for at erfare, om de Reparationer og Foranstaltninger, som den haver gjort, ogsaa er iværksat. Direktionen aflægger sin allerunderdanigste Rapport aarlig til Hans Majestæt igjennem det Kongelige Generalitets- og Kommissariats-Kollegium, indsender sine Regnskaber til Revision til det Kongelige Rentekammer og et Duplikat af sin allerunderdanigste Rapport til det Kongelig danske Kancelli, om nogen Fejl skulde indløbe, imod at for denne Indretning eller i anden Henseende gives allerhøjeste Anordninger.

7. Foruden at Tøjhuset bevarer Artilleriet, som henhører til Provinsens Kyst-Defension, saa skal ogsaa Land-Værnets Geværer opbevares der, undtagen for den 1ste Bataillon nørre-jyske, som bevares i Fladstrand, for 9de Bataillon østre-jyske, som bevares i Fredericia, og for 4de Bataillon vester-jyske, som bevares — om muligt — i Ribe; hvis ikke, da bevares de ligeledes i Provinsial-Tøjhuset.

8. Til Tøjhusets Bevogtning, de fornødne Arbejder ved samme og Geværernes Rengjørelse samt Regnskabernes og Ordenens Vedligeholdelse anstilles ved samme en Tøjhus-Lieutenant, en Tøjhus-Skriver, 2 Artilleri-Underofficerer, 4 andre Underofficerer, 1 Tambur, 8 Artillerister og 24 Mand. Tøjhus-Lieutenanten beskikkes efter Direktionens allerunderdanigste Forslag igjennem det Kongelige Generalitets- og Kommissariats-Kollegium af Hans Majestæt; men alle øvrige antages og forafskediges af Direktionen. Dog haver Hs. Majestæt den Naade at optage i Christians Plejehus dem af dette Provinsial-Tøjhus-Kompagni, som formedelst Alder og Skrøbelighed ikke mere kan forrette deres Tjeneste ved samme; hvorimod Direktionen saa meget muligt søger at employere Underofficerer og Gemene, især af Artillerikorpset.

9. I Følge Tøjhusets og det dermed forbundne Krudttaarns Beliggenhed maa der bygges for Tøjhusets Personale egentlig for dem indrettede Vaaninger paa samme Vilkaar, som Tøjhuset selv.

10. Til dette Personale henhører endnu en Dessinateur, hvortil udsøges en i Fæstnings-Bygningskunsten nogenledes erfaren Mand, som kan fortjene at blive benaadet med porte-épée, og hvis Paaliggenhed er aarlig at efterse alle de Batterier og Skanser, som ere anlagte til Kyst-Defensionen, hvis Vedligeholdelse paaligger vedkommende Kjøbstæder og Amter. Efter hans Rekvisition bliver de fornødne Reparationer under hans Vejledning aarlig foretagen. Han aflægger sin Rapport til Direktionen og imodtager sine Ordrer af samme. Han beskikkes ligesom Tøjhus-Lieutenanten.

11. Dette Tøjhus tillægges til Indtægt for at afholde alle med det personale forbundne Udgifter samt Bygningernes Vedligeholdelse, Armaturens og Lædertøjets Konservation og Rengjørelse for Landeværn og Godsernes Jægere, for saa vidt deres Bevæbning til Landets Tjeneste angaar, samt til Artilleriets og Ammunitionens Underholdning

og en mulig Forøgelse og Forbedring den Summa af circa 6000 Rdl., som udbringes a) ved en Repartition over Jyllands Kjøbstæder af 500 Rdl. aarlig, da disse Stæder ogsaa haver den Paaliggenhed at vedligeholde de til deres Forsvar anlagte Batterier og Skanser, b) ved en lige Repartition af 500 Rdl. til bestandig Underholdning af Jægerbevæbningen paa Godsernes skattefrie Hartkorn, c) ved 3 Sk. dansk paa hver Tønde ufrit Hartkorn. Pengene indfordres tillige med de Kongelige Skatter og deponeres i Randers Amtstue, hvor de hæves efter Direktionens aarlige Anvisning til hver Udgifts-Artikel. Hævningen sker maanedlig af Tøjhus-Lieutenanten og Tøjhus-Skriveren; den første er Kasserer, den sidste Regnskabsfører. Tvende af Direktionens Medlemmer (og om ingen anden skulde være tilstede, da Borgmesteren i Randers) efterser det maanedlige Regnskab og paasé, at Kassebeholdningen ikke overstiger 100 Rdl. — det øvrige maa blive paa Amtstuen. Interimsdirektionen kan i nødvendige Tilfælde avtorisere smaa Udgifter foruden den af Direktionen gjorte aarlige Distribution, men de maa ikke overstige 20 Rdl. Paakommer noget af større Vigtighed, da korresponderer Direktionens Medlemmer derom indbyrdes og beslutte efter de fleste Stemmer, og naar Stemmerne ere lige, saa indgives Sagen til det Kongelige Generalitets- og Kommissariats-Kollegii Decision med Bilag af Tøjhus-Lieutenantens Erklæring. Hvad Fond, som aarlig overskyder, anlægges i Kongelige Obligationer. Det aarlige af Direktionen reviderede Regnskab bekjendtgjøres ved Trykken i alle 4 Stifters Provinsial-Tidender paa samme Tid, det indsendes til det Kongelige Rentekammer til afgjørende Revision.

Dette underdanigste Forslag om Nørre-Jyllands Provinsial-Tøjhus's Anlæg og Vedligeholdelse indlades saaledes til Højeste Approbation.

Underdanigst Moltke.

Breve fra Kronprins Frederik

fra Tidsrummet April—Avgust 1801,

tagne af Jessens Kopibog.

Nr. 218. Kjøbenhavn den 31te Marts 1801.

Til Hr. Kammerherre Chr. S. A. Greve til Danneskjold-Samsø.

Først takker jeg Dem meget for den Iver og Nidkjærhed, hvormed De bidrager til Indretningen af Samsøs Forsvarsvæsen; dernæst maa jeg i Henseende til Deres Forslag tilkjendegive Dem:

1) at jeg for det første ikke kan love Dem flere Kanoner, men hvis Omstændighederne skulde tillade det, da skal jeg erindre at give den fornødne Befaling i saa Henseende;
2) at de til Kanonernes Tjeneste udskrevne Husmænd samtlige erholde 14 Sk. og 2 Pd. Brød daglig i Steden for 16 Sk., bifaldes;
3) ligeledes bifalder jeg, at Oplagsrugen paa Hovedgaarden og hos Præsterne maa tages til Brødbagning for de Militaire; (denne Post er under samme Datum kommuniceret Rentekamret).
4) En Chirurgus skal saa snart muligt blive oversendt, forsynet med det fornødne.
5) I Henseende til de fornødne Geværer er alt Ordre udstedt.

6 og 7) For en Halvmaaneblæser og 40 Pallaskers Oversendelse skal saa snart muligt blive sørget.

8) De foreslagne Munderinger til Artillerister, Kavalerister og Infanterister saa vel som Distinktionerne for Officerer og Underofficerer finder ogsaa mit fuldkomne Bifald.

Ligesom jeg gjærne indvilger i, at De, naar alting er arrangeret, forlader Samsø, saa erkjender jeg ogsaa den Beredvillighed, med hvilken De har gjort saa anselige Opofrelser for at fremme denne højst vigtige Sag. Deres bevaagne

Nr. 219. Den 11ten April 1801.

An die Königl. Frederiksgarde zu Flensborg.

Ich fühle mich glücklich zum Führer eines Volkes bestimmt zu sein, welches sowohl den Frieden zu schätzen als seine Ehre und

Selbstständigkeit zu vertheidigen weisz. Mit gerührtem Herzen sehe ich, dasz ein Jeder, welcher sich nicht persönlich unter die braven Vaterlands-Vertheidiger am ruhmvollen 2ten April hat stellen können, jetzt beeifert ist, diesen unsern tapfern Waffenbrüdern seine Hochachtung und seinen Dank zu zollen.

Die Königl. Friedrichs-Garde hat sich in dieser Hinsicht vorzüglich ausgezeichnet. Das beträchtliche Geschenk zur Verpflegung der Verwundeten ist mir um so viel angenehmer gewesen, als ich erfahre, dasz Anhänglichkeit an mich zu dieser Wohlthätigkeit mit angespornt hat. Ich statte den patriotischen Gebern meinen aufrichtigen Dank ab und versichre die sämmtliche Königl. Friedrichs-Garde meiner beständigen Gewogenheit[1]).

Nr. 224.

Den 18. April 1801.

An Bürgermeister und Rath der Stadt Kiel.

Zur Wegräumung der Besorgnisse, welche Sie in Ihrem Schreiben vom 14ten geäuszert haben, in Ansehung des mit dem Oberbefehlshaber der englischen Flotte abgeschlossenen Waffenstillstandes, will ich nicht unterlassen Ihnen hiedurch zu versichern, dasz die Fahrt zwischen der Stadt Kiel und dieser Hauptstadt während des Stillstandes ungestört bleiben wird, (und) dasz ein feindlicher Angriff auf die östliche Seite der Herzogthümer aller Wahrscheinlichkeit nach nicht zu befürchten ist, so lange der Stillstand dauert, dasz aber doch unterdessen alle mögliche und zweckmäszige Vertheidigungs-Anstalten, sowohl auf der Küste als specialiter bei der Stadt Kiel, getroffen werden sollen.

Nr. 227.

Den 18. April 1801.

Til Hr. Kammerherre Grev Holck-Winterfeldt til Baroniet Winterfeldt.

Med særdeles Tilfredshed har jeg modtaget Deres lige saa ædelmodige som patriotiske Tilbud at ville aarlig udbetale 50 Rdl. til de

---

[1]) Kopibogen indeholder herefter en stor Masse Taksigelser for Bidrag til de Saarede og de Dødes Efterladte, indkomne mangesteds fra, saaledes d. 14. April fra Kiel og Haderslev og fra Ribe, d. 18. April fra Slesvig og Gottorp, nogle Sogne ved Preetz, Selskabet „Altonaer Museum" i Altona, en Menighed ved Kiel ved deres Præst, d. 25. April fra Meldorf, Wilster og Rendsborg, d. 9. Maj fra Frederikshald, Frederiksstad, Moss og de andre søndenfjældske Byer i Norge ved Kaas, og Stæderne Ekernførde i Slesvig, Krempe i Holsten, d. 12. Maj fra Stæderne Altona, Glückstadt og Uetersen, d. 25. Maj fra Jødemenigheden i Elmshorn og Staden Heiligenhafen, d. 30. Maj fra nordre Ditmarsken, d. 9. Juni fra Staden Oldenburg, d. 23. Juni fra Frederikstad i Slesvig og senere fra en Del Kommuner i begge Hertugdømmer og Staden Aabenraa.

den 2. April Faldnes Enker og Børn. Jeg har tilstillet den i saa Henseende anordnede Kommission samme, men kan ikke undlade selv at takke Dem, fordi De saaledes vil bidrage til at afbetale noget af det, vi skylde vores saa hæderligen faldne Landsmænd.

Nr. 233.

Den 26. April 1801.

Til Overpræsident, Borgmester og Raad i Kjøbenhavn.

Da det er nødvendigt, at Defensionsværket her paa Reden sættes i fuldkommen Stand, og dette ej uden Jords Tilførsel kan ske, saa paatvivler jeg ikke, at Staden Kjøbenhavns agtbare Indvaanere vil bidrage hertil, især da jeg kan forsikre, at intet er mere nødvendigt til Stadens Forsvar. Jeg véd, at disse Kjøbenhavns kjække Borgere og Kongen, min Fader, tro hengivne Undersaatter ønsker at gribe enhver Lejlighed til at vise deres Iver for alt godt og nyttigt. Thi anmodes herved alle de af Stadens Indvaanere, som holde Heste og Vogn, at forene sig om, i 6 à 8 Uger daglig at lade kjøre, hvor hen forlanges, 40 à 60 Læs Jord til disse Batterier, for hvilket Arbejde Kuskene skulle blive belønnede.

Ligeledes ville Skibsværfterne og Pramlavet med Sandbaade og Pramme transportere denne Jord; skulde de fejle Mandskab, kan de heri blive hjulpne, naar de derom henvende sig til Holmens Over-Equipagemester.

Nr. 248.

Den 30. Maj 1801.

Til Hr. Kammerherre og Finanskommissair Neergaard i Hovedkvarteret ved Hamborg.

I Følge Deres Skrivelse til mig af 22de dns., hvori De forlanger at entlediges fra at være Finanskommissair, vil jeg ikke undlade at tilkjendegive Dem, at jeg ønskede, at De end videre vedblev denne Post, som De hidtil saa vel har bestyret. Imidlertid kan De være forsikret om, at jeg er

Deres bevaagne

Nr. 254.

Den 23. Juni 1801.

An den Hrn. Ludwig Wolrath Bilstein, Königl. preusz. Assessor in Ostfriesland.

Ihr Gedicht auf die Seeschlacht vom 2ten April habe ich mit lebhaftem Gefühl gelesen und unterlasse nicht, Ihnen hiedurch meinen aufrichtigen Dank dafür zu bezeugen.

Nr. 260.

Den 11. Juli 1801.

Til Hr. Professor K. L. Rahbek.

Jeg takker Dem ret meget for det mig tilegnede og tilsendte Bind af „Den danske Tilskuer". Det var mig særdeles behageligt samlet at modtage de skjønne Stykker, som jeg særskilt har læst med saa megen Tilfredshed, da de bære Præget af den Nationalaand, der stedse har besjælet og fremdeles vil udmærke mine Landsmænd.

Deres bevaagne

Nr. 262.

Den 14. Juli 1801.

Til Kgl. Skuespiller Knudsen.

Jeg tillader Dem ikke alene at fortsætte Deres patriotiske Rejse og Koncerter, saa længe De finder, at samme svarer til Hensigten, men takker Dem endog ret meget for den ualmindelige Iver og Selvopofrelse, hvormed De lægger den Erkjendtlighed for Dagen, som hver Dansk skylder Fædrelandets brave Forsvarere. De erhverver Dem derved alles Agtelse og i Særdeleshed min Bevaagenhed.

Nr. 263.

Den 14. Juli 1801.

Til Direktionen for de Kongelige Skuespil.

Med Dagsposten har jeg tilkjendegivet Kongel. Skuespiller Knudsen mit Velbehag med hans patriotiske Rejse og Koncerter til bedste for de Saarede, samt derhos tilladt ham at fortsætte samme saa længe, som han maatte finde det hensigtsmæssigt.

Hvorved jeg hermed vil have Direktionen underrettet.

Nr. 267.

Den 11. Avgust 1801.

Til Stiftamtmand Moltke[1]).

Min kjære Stiftamtmand Moltke!

Deres Forslag angaaende en flydende Sødefension for Norge har jeg med megen Fornøjelse igjennemgaaet og glæder mig meget over, at en Tanke, jeg saa længe har haft, er udførbar, hvilket jeg efter de Oplysninger, De giver mig, er vis paa.

Til den Ende er en Kommission nedsat, hvori De ogsaa skal indtræde, for at udarbejde Planer til dette vigtige Værn for Norge.

Deres altid meget hengivne

---

[1]) O. J. Moltke; se Side 196.

Nr. 269.

Den 29. August 1801.

An den Hrn. Hof-Medailleur Loos in Berlin.

Es ist mir sehr angenehm gewesen, dasz Sie Ihre allgemein geschätzten vorzüglichen Künstler-Talente dazu haben anwenden wollen, eine so schöne als geschmackvolle Denkmüntze auf den 2ten April zu liefern. Ich sage Ihnen hiedurch meinen aufrichtigen Dank dafür, so wie auch für die Aufmerksamkeit, die Sie mir durch Übersendung des ersten Abdrucks bewiesen haben, und bitte Sie die beifolgende Dose als ein Andenken von mir zu bewahren.

Nr. 270.

Den 29. Avgust 1801.

Til den bestandige Kommission for Bornholms Forsvarsvæsen i Rønne.

Paa Kommissionens Skrivelse til mig af 27de Maj d. A. tjener til Svar: at jeg vil lade mig det være angelegent at se Bornholms Forsvarsanstalter saa vidt muligt sat i saadan Stand, at de kunne svare til Indbyggernes Mod og rosværdige Iver for at bidrage deres til Fædrelandets Værn.

Uddrag af Bülows Kopibog

i Tidsrummet 19. Maj — 30. September 1801.[1])

Nr. 1. Den 19de Maj 1801.

Til Kammerherre, Baron Güldencrone[2]) i Randers.

Af Generalmajor Moltkes Indberetning haver jeg med særdeles Tilfredshed set, at De, ved selv at give det rosværdigste Exempel, har tilvejebragt i Deres Amt en betydelig Sum, dels til den velgjørende Hensigt at understøtte de saarede Fædrelandsforsvarere, dels til den saa højst vigtige Indretning af Provinsialarsenaler. Jeg undlader ikke at bevidne Dem min Tak for dette nye Bevis paa Deres Nidkjærhed for Kongens og Landets Bedste og beder Dem tillige at at forsikre enhver af de Bidragende om samme.

Deres bevaagne

Nr. 2. Den 19de Maj 1801.

Til Generalmajor Moltke i Aalborg.

Herr Generalmajorens Forslag af 15de hujus, angaaende Officerers Afgang, Ansættelse og Omtuskning ved de nørrejyske Landeværnsregimenter, bifalder jeg i ét og alt. Jeg er og ganske af Deres Mening, at Provinsialtøjhuse ville være af megen Nytte, og forventer med første, at De sender Forslag og Planen til mig til sammes Indretning m. v. Jeg kan ikke undlade at takke Hr. Generalmajoren for den Nidkjærhed, De ved denne som enhver Lejlighed viser for Kongen og Fædrelandet, og beder Dem tillige at forsikre enhver af de Bidragende min Tilfredshed og Tak og har aldeles intet imod, at disse brave Mænds Navne samt, hvad de have givet, bliver bekjendtgjort ved Trykken.

Af de sjællandske og det fynske Landeværns Regimenter ere kun de Officerers Ansættelse, som ere approberte af Kongen, bleven

---

[1]) Begyndelsen af denne Kopibog (se Side 199) trykkes omtrent fuldstændigt for at vise Karakteren af den Detailadministration, som Kronprinsen paabegyndte den 19de Maj 1801, og som ikke senere ophørte. Senere ville kun de Breve blive meddelte, som have almindeligere historisk Interesse. [2]) F. J. C. Baron Güldencrone, Amtmand over Randers Amt.

bekjendtgjort, og dette ere til Dato kuns Regiments- og Bataillons-Cheferne. Hr. Generalmajoren vilde altsaa med første indsende mig en Liste over Regiments- og Bataillons-Cheferne ved det nørrejyske Landeværn, som da skal blive Hans Majestæt forelagt til Approbation og derpaa bekjendtgjort ved Trykken. Jeg bifalder ganske den Maade, som De har antaget til at udkommandere Landeværnskompagnierne til Fredericias Besætning.

Nr. 3. Den 23de Maj 1801.

Til Kammerherre og Obriste Juel.

Deres Forslag angaaendes en Exercerskoles Oprettelse i Odense bifalder jeg, naar De derover nærmere indsender mig en detaileret Plan.

Nr. 4. Den 23de Maj 1801.

Til Generalmajor Mansbach i Christianssand.

Kommandanten i Christianssand, Oberst Tobiesen[1], har altids været mig bekjendt som en fornuftig, aktiv, redelig og brav Officer, der bestandig har søgt en Glæde i at opfylde sine Pligter; paa ham vil altsaa ingen Mistanke kunne hvile; desaarsag tror jeg ej, at den foreslagne Kommission[2]) behøver i sin Tid at nedsættes.

At De skulde forandre Deres nærværende Position, finder jeg ej nødvendigt, thi da vi staar paa en saa venskabelig Fod med Rusland, saa er det at formode, at Sverig (om ikke af anden Aarsag, saa af denne) ej foretager noget fjendtligt imod Norge; jeg har imidlertid saa mange Prøver paa Hr. Generalmajorens Aktivitet og Nidkjærhed for Kongen og Landets Vel, at jeg er fuldkommen overbevíst, De fremdeles som hidtil ej vil mangle at [sætte] Frederikstad og Frederikshald i behørig Forsvarsstand og meddele Kommandanterne paa disse Fæstninger de fornødne og hensigtsmæssigste Instruktioner, som dog alt maa ske uden at give for megen Opsigt.

Da Kontreadmiral Stockfleth er udnævnt til at have Kommandoen over hele Sødefensionen i Norge og rejser med det allerførste til denne sin Post, saa vilde Hr. Generalmajoren i Fremtiden behage med ham at aftale alt Sødefensionen betræffende, som er en Nødvendighed for at kunne handle rigtig til fælles Maal.

Nr. 5. Den 23de Maj 1801.

Til Generalmajor Moltke i Aalborg.

Med megen Fornøjelse og Tilfredshed ser jeg af Hr. Generalens sidste Brev, at Defensionsvæsenet i Nørrejylland ved Deres utrætte-

---

[1]) P. Tobiesen, Chef for vesterlenske Regiment (Side 187). [2]) I den Rapport fra Mansbach, hvorpaa dette Brev er Svar, omtales intet, som kan lede til Forstaaelse af, hvad det er for et Kommissionsforslag, Kronprinsen sigter til. Oberst Tobiesen roses ogsaa af Mansbach for sin store Aktivitet og Dygtighed.

lige Iver og Nidkjærhed for Tingenes Fremme gaar godt fra Haanden og snart vil kunne forventes at være færdigt og komme til den Grad af Fuldkommenhed, som det efter det lokale og Omstændighederne er muligt.

Deres Forslag af 19de Maj[1]) bifalder jeg i ét og alt og har allerede underrettet det Kgl. Generalitet om det fornødne desangaaende.

Nr. 6. **Den 23de Maj 1801.**

Til Generalmajor Rantzau i Odense.

Da jeg af Deres Skrivelse af 21de Maj ej bestemt kan se, om Fortifikationsarbejdet ved Nyborg og Slipshavn kan bestrides og blive gjort færdigt til den 16de Juli d. A., saa anmodes De herved snarest muligt at indsende mig en bestemt Rapport, om dette Arbejde kan blive færdigt til fornævnte Tid med de nærværende 30 Arbejdere, eller, om det ej er muligt, hvor mange flere der behøves, som og foreslaa, hvor fra disse kan tages; — her fra Kjøbenhavns Garnison kan intet Mandskab undværes — og til den befalede Tid skal Arbejdet være komplet færdigt.

Nr. 7. **Den 26de Maj 1801.**

Til Hr. Kammerherre, Obriste Juel paa Thorsenge.

Da Major Bülow blev forsat til Svendborg Bataillon i Major Krabbes Sted, saa udnævnte Hans Majestæt Kongen forrige Kapitajn Biehl til Major og Kommandeur af den Bataillon i Assens Amt, som Bülow havde haft, og derved skal det have sit Forblivende, thi Hans Majestæts Resolution kan jeg ikke forandre; hvilket De altsaa vil behage at bekjendtgjøre Vedkommende til Efterlevelse[2]).

Nr. 8. **Den 26de Maj 1801.**

Til Generalmajor Moltke i Aalborg.

Ved Landeværnet skal Underofficererne ikke have Korsgeværer, [men] ordentlige Skydegeværer, som de bære i den højre Arm.

De smaa Epauletter, som De har ladet forfærdige, approberer jeg; hvad de øvrige Punkter af Deres Brev af 22de hujus betræffer, da skal de med det første blive Dem besvaret igjennem det Kongelige Generalitets-Kollegio.

Angaaendes den i Hr. Generalens Brev af 19de hujus saa meget anbefalede Kommissair Übersax vilde De behage at indsende mig et Forslag, hvorledes man bedst kunde belønne denne Mand for hans

---

[1]) Forslaget angik Artilleriet i Jylland, hvilket Moltke ønskede reserveret for Nørrejylland og underlagt sin Bestyrelse alene. [2]) I Anledning af Ønsker, fremkomne fra forskjellige Bataillonskommandeurer i fynske Landeværn, om at maatte bytte Batailloner.

Nidkjærhed, Aktivitet og Uegennyttighed ved de nye Anlæg paa Fladstrand.

Nr. 9. **Den 26de Maj 1801.**

Til Hr. Obrist og Kommandant Stricker paa Kronborg.

I Følge Hr. Obriste Strickers Forslag approberer jeg efterfølgende Punkter:

1. Et Vagthus til nogle og tyve Mand kan bygges ved Helsingborgs Ravelin.
2. Et Stenglacis kan anlægges paa den ydre Side af det nye Retranchement imod Søen fra det 10de Søbatteri til Prinsessens Linie.
3. Der kan gjøres en Prøve med at bygge et Jordbrystværn paa 1ste Søbatteris Stenglacis og revetere samme imod Søen med Kampesten.
4. De Brystværn og Traverser, som ere af Bjælker, skal om Vinteren og i Fredstider bevares fra Fordærvelse ved at bygge et Træ- eller Brædeskur der over.
5. Alle Buebrisker, som herefter lægges paa Batterierne, skal gjøres af hugne Sten i Steden for af Træ.
6. Det 13de Søbatteri maa erholde en hvælvet Ammunitionskjælder under Schnitters Bastion.
7. Det 2det søndre Bastions forsænkte Batteri kan nedrives, og en Traverse af Jord med en hvælvet Ammunitionskjælder under anlægges efter hosfølgende Plan.

Det bag Smedjen sønden for Helsingør projecterte Batteri skal for det første ej begyndes paa; udsættes indtil videre.

Nr. 10. **Den 30sten Mai 1801.**

An den Herrn Generalmajor Mansbach.

Die von dem Herrn General unter d. 14ten und 20sten Mai eingesandten Rapporte habe ich erhalten und billige ganz Ihr Verfahren mit Permittirung der Nationalen, die zur Besetzung der Flotille, der Städte nebst einigen Garnisonen bestimmt waren, sowohl als, dasz Sie die Cavallerie nicht haben ausrücken lassen, da Sie beide in einer kurzen Zeit wieder einberufen und zum Dienst haben können.

Wegen Beibehaltung Ihrer itzigen Position habe ich Ihnen bereits unter d. 23sten hujus meine Meinung geschrieben.

Da ich aus Ihrem Brief vom 14ten Mai sehe, dasz die Festungswerke von Christianssand nur in schlechtem Zustande sind, so finde ich es höchst nothwendig, dasz diese Werke in gehörigen Vertheidigungsstand gesetzt werden; da die Jahrszeit anjetzo am günstigsten dazu ist, so müssen Sie diese benutzen und dahero so bald als möglich damit anfangen.

Ich unterlasse nicht Sie zu benachrichtigen, 1) dasz der Commandeur-Capitain Krieger beordert ist mit seiner Escadre nach Chri-

stianssand zu gehen; — 2) dasz Proviant für diese Escadre auf 3 Monate von hier aus abgesandt ist; — 3) dasz Kanonen vom schweren Caliber schon bei der Gieszerei bestellt sind.

Nr. 11. Den 29de Maj 1801.

Til Hr. Obriste Stricker i Kronborg.

Da jeg agter i næste Uge at komme ned til Helsingør for at holde Special-Revue over det sjællandske Infanteriregiment, saa vilde Hr. Obristen behage at kommunicere Regimentet dette samt, at jeg vil efter Special-Revuen over Kompagnierne se Regimentet bataillonsvis manøvrere; Dagen og Tiden skal nærmere blive bestemt.

Hr. Obristen vil behage at indsende mig en Liste over de Artilleriofficerer, som De ønsker at maatte faa en Gratifikation, saa og over de Artilleri-Underofficerer og Gemene, som har været ved Kanonprøven paa Humlebæk.

Nr. 12. Den 30te Maj 1801.

Til Gehejmeraad og Stiftamtmand Grev Knuth[1]) i Kjøbenhavn.

I Følge Hans Kongelige Højhed Kronprinsens Befaling tilstilles Deres Excellence indsluttet en Klage fra Fændrik Dass, rekommanderet til Hans Kongelige Højhed af Kommandeuren for Skarpskytterne, Kapitajn v. Grüner, og af Hans Kongelige Højhed selv paategnet.

Deres Excellence anmodes at ville behagelig melde Hans Kongelige Højhed Sagens Udfald. Efter højeste Befaling

Bülow.

Nr. 13. Den 30te Maj 1801.

Til Kjøbenhavns Gouverneur, Hans Højfyrstelige Durchlauchtighed Hertugen af Würtemberg, i Kjøbenhavn.

Da Hs. Kgl. H. Kronprinsen i Dag var paa Quintus Bastion, ansøgte underdanigst trende uærlige Slaver, navnlig Tollef Olsen Berg, Meinke og Hans Tollofsen, om at være befriet for Halsjærnet ved deres svære Fæstningsarbejde.

Hans Kongelige Højhed har befalet mig at anmode Deres Højfyrstelige Durchlauchtighed om at lade Kommandanten, Generalmajor Leth, indgive sin Erklæring over denne deres Begjæring, som Højstsamme derpaa venter sig tilsendt. Efter højeste Befaling

Bülow.

Nr. 14. Den 30te Maj 1801.

Til Obriste Stricker paa Kronborg.

Jeg kan ikke bifalde, at det sjællandske Infanteriregiment ved Revuen skal kun formere én Bataillon; men De maa søge

---

[1]) J. H. Knuth, Gehejmeraad, Kammerherre, Stiftamtmand over Sjælland, Færøerne og Bornholm, Amtmand over Kjøbenhavns Amt.

at lette Arbejdet og Tjenesten for Folkene, indtil Special-Revuen er forbi.

Nr. 15. Den 30te Maj 1801.

Til Premierlieutenant Lasson, Adjudant hos Hertugen af Würtemberg.

Det Mandskab, som haver været fangen, nemlig Underofficerer og Gemene, men som ere i Steden for Syge eller af andre Aarsager kommanderte paa de Krigsskibe, som ligge her paa Reden, eller paa Vagtskibet i Helsingør, kan i Følge Hs. K. H. Kronprinsens Befaling blive der, indtil Vaabenstilstanden er udløben, men da maa de afløses [1]).

Nr. 16. Den 31te Maj 1801.

Til Gouverneuren i Kjøbenhavn.

Den af Premierlieutenant Stricker over Batteriet ved Kastrup gjorte Croquis approberes, paa følgende Forandring nær:

1. Indgangen til Batteriet bliver paa dets vestre Side i den udspringende Runddel; over Graven gjøres en Vinde- eller Planke-Bro, hvorover et Overslag gjøres af Kapitajn Krieger. Indgangen palissaderes og sluttes med en Barrière. Bag Aabningen i Batteriet kommer en Traverse, som forsynes med Palissader.
2. Vejen forlægges i en rundagtig Form vesten om Batteriet med Grøfter.
3. I Steden for de ansatte Ammunitions-Kister skal 2 à 3 murede Ammunitions-Kjældere med Jordbedækning indrettes.
4. Maa den gloende Ovn saaledes med Jordvold og Mure forsynes, at denne ej ved en Bombe kan rammes.

En ny Tegning forfattes strax; Arbejdet vedbliver, da alt dette intet hindrer det nu begyndte Arbejde [2]).

Nr. 19. Den 2den Juni 1801.

Til Hr. Generalmajor Moltke.

Af Hr. Generalens Rapport af 29de Maj med hosfølgende Croquis ser jeg meget vel, at et nyt Batteri sønden for det ved Strib allerede anlagte vilde være meget godt og nyttigt, men da det er umuligt for nærværende Tid at skaffe de dertil fornødne Kanoner, saa er det bedst, at dette Batteris Bygning udsættes for det første.

Naar Kyholms Skanse ved Samsø er saa vidt færdig, at den kan forsvare sit Flag, da bifalder jeg, at det strax hejses.

---

[1]) Underskriften — formentlig „Efter højeste Befaling Bülow." — mangler.
[2]) Efter Slutningen er tilføjet: „Dette Brev er skrevet af Prinsen selv og af mig expederet."

Hvad Kapitajn Kyhns angaar, da vilde De behage at tilkjendegive ham, at han maa forblive paa sin nærværende Post paa Kyholmen saa længe, som De finder hans Ophold der nødvendigt.

At sende flere Artillerister til Jylland, end der allerede er sendt, er en Umulighed, og at reglementere flere Artillerister ved Artillerikorpset til Brug for Samsø og Kystdefensionen i Jylland lader sig ej vel gjøre.

At De har ladet aftrykke en Del Exemplarer af Exercerreglementet og Subordinationsordren, finder ganske mit Bifald.

Nr. 22. Den 6te Juni 1801.

Til Kammerherre, Obriste Juel paa Thorsenge.

Deres Forslag af 3dje Juni, angaaendes en Exercerskoles Oprettelse for Deres Regiments Officerer i Odense, finder i ét og alt mit Bifald; ligeledes billiger jeg ganske, at De indkalder Landeværns-Underofficererne af Deres Regiment paa den foreslagne Maade til Brug ved Evolutionerne, og undlader ikke herved at tilkjendegive Dem, min kjære Hr. Obrist, min fulde Tilfredshed og Tak for Deres Patriotismus, efter Evne at bidrage Deres Del til det almindelige Vel og Bedste.

Nr. 24. Den 9de Juni 1801.

Til Generalmajor Moltke i Aalborg.

Til Svar paa Hr. Generalens Rapporter af 2den og 5te Juni tilkjendegives Dem herved: — At den indsendte Liste over Regiments- og Bataillons-Cheferne ved det nørrejyske Landeværn skal af Generalitetet blive Hans Majestæt Kongen forelagt; — Kan De fra Sverig faa 10 à 12 18-Pds. Jærnkanoner af samme Kaliber som vores, og som passer ganske fuldkommen til vores 18-Pds. Kugler, da har jeg intet imod, at De strax kjøber dem; men kan dette ej ske, saa maa De ingen Akkord eller Kjøb slutte, thi da vil jeg sende Dem nogle af de 40 18-Pds. Kanoner, som Generalitetet har bestilt i Sverig.

Prisen paa Affuteringen, saaledes som den er her, skal blive Dem tilsendt med næste Post.

De vilde behage at tilkjendegive Kommissair Übersax min fulde Tilfredshed med den Iver og Nidkjærhed, han har víst ved de ham hidtil anbetroede Forretninger, og efter Fredslutningen kan De bringe ham i Erindring, saa skal der blive reflekteret paa det af Hr. Generalen sidst sendte Forslag ham angaaende.

Obristlieutenant Baron Wedel-Jarlsberg[1]) kan ikke bevilges den ansøgte Obristes Karakter, og hans Afsked kan ikke her fra udstedes,

[1]) Kammerherre, Oberstlieutenant, Friherre F. H. Wedel til Jarlsberg, afskediget fra Tjenesten d. $^{20}/_{2}$ 1789, flyttede efter Kjøbenhavns Brand 1794, ved hvilken han led et stort Tab, til Østedgaard ved Fredericia. Her ansattes han først ved 8de og 9de Landeværnsbataillon, hvis Distrikt var i det østlige Jylland, men forflyttedes derefter mod sit Ønske til det vesterjyske Landeværnsregiment. Se i øvrigt Side 191, Note 2.

siden hans Ansættelse ej endnu er approberet af Hs. Majestæt; men De har blot at tilkjendegive ham, at han efter Ansøgning er entlediget fra hans hidtil hafte Post og Forretninger ved Landeværnet.

Fra Generalitetet skal Dem blive tilsendt en Tegning over den approberte Uniform for Landeværns-Officererne, som og i Nørrejylland bør anlægges, men dog kan de først opslide den, de nu har.

Angaaendes Obriste Brackels Afgang fra Kommandantskabet i Fredericia, saa vel som at Kommandanten af det 3dje jyske Infanteriregiments 2den Bataillon kan indtil videre forestaa og forrette denne Post, approberer jeg efter Deres derover gjorte Forslag.

I Følge Deres Forestilling af 3dje Juni, som mig er tilsendt fra Generalmajor Baron Rantzau, da har jeg bestemt, at Strib Skanse skal for Fremtiden udgjøre en for sig selv bestaaende Forsvarsanstalt og henhøre under Fyns Generalkommando, hvorom jeg med Dags Post har underrettet Generalmajor Baron v. Rantzau; men i Fredstider skal alle Skansen tilhørende Ting og Sager forvares i Fredericia.

Nr. 25. Den 9de Juni 1801.

Til Generalmajor Baron Rantzau i Odense.

Skansen ved Strib skal for Fremtiden udgjøre en for sig selv bestaaende Forsvarsanstalt og skal høre under Fyns Generalkommando, hvorom jeg med Dags Post har underrettet Generalmajor Moltke. De vilde behage at lade bygge et Bindingsværks Vagthus i denne Skanse af fornøden Størrelse med Teglstens Tag; ligeledes maa De lade et Skur af Bræder opbygge til at forvare Artillerifornødenheder m. v. udi, og paa begge disse Bygninger maa begyndes strax. I Fredstider skal alt, hvad der hører til denne Skanse, som Rapperter, Slæder, Kanoner etc., forvares i Fredericia. De maa være betænkt paa at have en Officer af Landeværnet, som De, naar Vaabenstilstanden er udløben, kan sætte som Højstkommanderende paa denne Skanse.

Nr. 26. Den 9de Juni 1801.

Til Hr. Obriste Stricker paa Kronborg.

Jeg approberer, at der paa Kronborg Fæstning bygges efter Deres Forslag 4 store og 6 smaa Skure over Søbatterierne efter den af Ingenieurkapitajn, Generaladjudant Zuber indgivne Tegning; dog maa i Fredstider aldrig Kanonerne blive liggende paa Rapperterne, men tages ned og lægges enten ved Siden [af] eller bag Batteriet.

Nr. 29. Den 15de Juni 1801.

Til Hr. Generalmajor Castenschjold i Kjøge.

Den Maade, De har brugt til at bilægge Sagen imellem den engelske Officer og den danske Skipper ved Kjøge, finder ganske mit Bifald.

Den forlangte Rejse-Permission til Kjøbenhavn bevilges Dem med Fornøjelse.

Nr. 30, a. Den 16de Juni 1801.

Til Generalmajor Moltke i Aalborg.

I Betragtning af, at Skipper Jens Moss i Aarhus har været saa villig til at udleje sin Baad til Kongens Tjeneste, og at den i Tjenesten er forlíst, saa bevilges ham en Godtgjørelse af 60 Rdl., som Hr. Generalen vilde behage at lade ham udbetales.

Den af Kapitajnerne Hof og Munck ansøgte Ombytning af deres Kompagnier ved det østre jyske Landeværnsregiment, akkorderes dem herved.

Nr. 30, b. Den 19de Juni 1801.

Til Hr. Obriste Stricker paa Kronborg.

Efterfølgende Ting skal strax iværksættes og forandres paa Kronborg Fæstning.

1. Det 6te Søbatteri, som nu er besat med Kanoner, skal for Fremtiden ganske indrettes til et Mortérbatteri, og de manglende Morterer skal Generalitetet, saa snart De kan faas, levere der til, naar De opgiver Antallet og Størrelsen af de Morterer, som De endnu mangler.
2. Bonnetten imellem det 4de og 5te Søbatteri skal forandres til en skraa Stendossering.
3. Brystværnet paa den Del af Prinsessens Bastion, som vender imod Søsiden, skal forhøjes til 6 Fod d. Maal, og de høje Rapperter paa Slæder, som da vil behøves til de derværende 10 18-Pds. Kanoner, skal blive Dem leverte i Juli Maaned ved Lieutenant Haffner af Artillerikorpset; men paa dennes Forlangende maa De opgive ham de fornødne Maal saa snart muligt.

Naar alt hidtil befalede Arbejde er færdigt, da skal følgende Forandring ske.

1. Det forsænkte Batteri for nordre Bastion skal nedrives, og ved denne Lejlighed Bastionen selv udvides og forstørres paa den i Forbindelse med de omliggende Værker mest fordelagtige Maade.
2. Ligeledes skal nordre Bastions venstre Face repareres og istandsættes.

Om de ved min Nærværelse paa Kronborg fejlende 4 10-Pds. Haubitser til Dronningens Bastion er tilskrevet Generalitetet, at de snarest muligt maa nedsendes.

Nr. 31. Den 19de Juni 1801.

Til Lieutenant og Adjudant Haffner i Kjøbenhavn.

De 10 høje Slæderapperter til 18-Pds. Kanoner for Kronborg Fæstning skal strax sættes i Arbejde, og om de forlangte Maal kan

De henvende Dem til Kommandanten, Obriste Stricker, som i Dag er beordret paa Deres Forlangende at give Dem den fornødne Underretning Maalene betræffende.

Hvad Tømmeret og de enkelte Slags Jærn angaar, da skal det alt leveres fra Holmen, som dertil skal blive beordret.

Da de nye Slæderapperter, som ere i Kronborg Fæstning, ikkun er 5 Fod 8 Tommer høje, og de dog bør være 6 fulde Fod, saa ønsker jeg, De kunde foreslaa en Maade, hvorledes denne Fejl lettest kunde redresseres uden for stor Bekostning og uden at svække den fornødne Styrke, Rapperten saa vel som Slæden bør have.

Nr. 32. Den 19de Juni 1801.

Til Hr. Generalmajor Walterstorff og Obrist Oxholm paa Kokkedal og i Kjøbenhavn.

Af indsluttede Forestilling vilde De se, at Toldvæsenet ej vel længere kan undvære de ved Landeværnsregimenterne i Sjælland ansatte Toldbetjentere, som alene for Kjøbenhavn udgjør 36 Personer; De vilde altsaa behage saa snart muligt at indsende mig en Navneliste paa dem, som De kan undvære fra Deres Regimenter, og De maa ej beholde flere, end som absolut og uundgaaelig er nødvendig. Indsluttede Forestilling vilde den sidste af de Herrer sende mig tilbage med Listen.

Nr. 33. Den 20de Juni 1801.

Til Hr. General Krogh i Trondhjem.

Hr. Generalen bekjendtgjøres herved, at Embargoen paa engelske Skibe og Ejendom er ophævet, samt at Handelen til England igjen er tilladt; det tillades og samtlige Lodser at lodse engelske Skibe; dog vedbliver Befalingerne i Henseende til de engelske Officerer og Mandskab fra Krigsskibene.

Nr. 34. Den 20de Juni 1801.

Til Obristlieutenant Grev Ahlefeldt-Laurvig paa Trànekjær.

Deres Forhold imod de tvende Officerer og 12 Mand fra den engelske Fregat „Amazon“, som var i Land hos Dem, bifalder jeg ganske[1]).

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Nr. 35. Den 20sten Juni 1801.

An den Herrn Generalmajor Mansbach in Laurwig.

Da das Embargo auf englische Schiffe und englisches Eigenthum aufgehoben, der Handel nach England erlaubt und sämmtlichen

[1]) To engelske Krigsskibe, det største paa 48 Kanoner under Kommandeur Samuel Sutton, lagde an ved Langeland og sendte med en Chaloupe 2 Officerer og 12 Mand i Land, hvilke bleve beværtede og forsynede med alt fornødent af Ahlefeldt-Laurvig paa Grund af, at han havde faaet Kundskab om, at Embargoen paa danske Skibe var hævet i England.

Lootsen vergönnt ist englische Schiffe zu lootsen, so wie dieses von Seiten Englands geschehen, so scheint das Centralcorps bei Laurwig weniger nothwendig, und wird es deswegen diesem Corps, zur Erleichterung des Landmanns und zur Ersparnisz, erlaubet Freileute ausgehen zu lassen. Die gegebenen Befehle in Hinsicht der englischen Officiere und der Mannschaft ihrer Flotte bleiben aber in ihrer Kraft.

Nr. 37. Den 20de Juni 1801.

Til Generalmajor Moltke i Aalborg.

Saa snart Hr. Generalen indsender mig en Fortegnelse paa, hvor mange 18-Pds. Kanoner De endnu nødvendig behøver i alt, da skal de blive leveret af det Antal, Generalitetet faar fra Sverig. De kan være forsikret og ganske rolig, at Fredslutningen ej skal gjøre nogen Forandring i den én Gang tagne Beslutning at sætte Landets Kystdefension paa en respektabel og varig Fod, thi det er nødvendigt en Gang at bringe denne Sag til Ende og i behørig Stand.

Min Resolution paa det indgivne Forslag til et Provinsialtøjhus skal med første blive Dem tilstillet, og De kan gjærne lade begynde med Krudttaarnets Bygning.

Jeg er ganske af Hr. Generalens Mening, at Krigsraad Holmark ej besidder nogen særdeles Udmærkelse, hvorfor han skulde ansættes ved Landeværnet.

Indtil Landeværnsbataillonerne ere organiserte, kan De gjærne lade Folkene exercere nogle Dage kompagnivis i deres Distrikter.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Nr. 38. Den 20de Juni 1801.

Til Generalmajor Moth i Bergen.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Ligeledes bekjendtgjøres det Dem, at det kongelige Admiralitets-Kollegium har givet Ordre til at løslade de fangne engelske Officerer og Matroser imod, at de giver Revers fra sig ej mere i denne Krig at tjene imod Danmark, hvis den efter Vaabenstilstanden igjen skulde udbryde.

Nr. 39. Den 21de Juni 1801.

Til Generaltoldkammeret i Kjøbenhavn, sendt til Etatsraad Malling.[1])

Af de 36 Under-Betjentere fra Kjøbenhavns Toldkammer, der ere ansatte som Officerer ved det nordre sjællandske Landeværnsregiment, kan 22 strax igjen tiltræde deres Forretninger ved Toldvæsenet; men efterfølgende 14 maa indtil videre vedblive at gjøre Tjeneste ved fornævnte Regiment, som ere: Lieutenanterne Baumann, Rittmer, Aastrup,

---

[1]) Ove Malling, øverste Deputeret i det Kgl. vestindisk-guineiske Rente- og General-Toldkammer.

Schekkenberg, Krause, Berg, Sørum, Sick, Erdmann, Werness, Linschau, Lie, Schough og Mathiesen. De fornævnte 22 Lieutenanter maa tilkjendegives: at da Hans Majestæt paa nærværende Tid ej bruger deres Tjeneste ved Landeværnet, saa maa de igjen tiltræde deres Funktion ved Kjøbenhavns Toldkammer, og fra det Øjeblik af, de tiltræder disse Forretninger, og indtil Hs. Majestæt Kongen nærmere bestemmer, om og hvorvidt Allerhøjstsamme endnu maatte behøve deres Tjeneste ved Landeværnet, skal de ikke bære den militaire Uniform og Felttegnet; dog maa der tillige befales, ikke uden nærmere Tilladelse at skille sig ved Landeværnsmunderingen og tilhørende militaire Rekvisiter, til hvis Anskaffelse Hs. Majestæt har understøttet dem.

Nr. 49. **Den 26sten Juni 1801.**

An den Herrn Generalmajor Mansbach à Laurwig.

Wenn die über Christianssands Festung niedergesetzte Commission mir ihr Bedenken über das Fort Fleckerøe einsendet, dann werde ich näher bestimmen, ob die Kanonen dieses Forts auf den schwimmenden Batterien und Blockschiffen bei Christianssand können gebraucht werden.

Was Friederichsstadt betrifft, so approbire ich: 1stens dasz der bedeckte Weg und das Glacis vor den zweien Polygonen, wo es fehlt, neu angelegt werden; 2tens dasz die Contregarde vor Güldenlöwens Bastion gehörig erhöhet wird. Was das bombenfreie Gebäude betrifft, so glaube ich, es wäre besser und weniger kostspielig, wenn man irgend einen Platz im Hauptwalle casemattirte; sollte dieses jedoch nicht angehen, so werden Sie den Ingenieur eine Zeichnung und einen Überschlag machen lassen, [was] ein solcher Bau kosten würde; als worauf ich Ihnen sodann meine nähere Bestimmung mittheilen werde.

An denen Stellen einer Festung, die einer Enfilade ausgesetzt sind, müssen, um diesem vorzubeugen, hohe Traversen angelegt werden. Man hat hier und in Kronburg auf verschiedenen Werken, wo diese Traversen angelegt sind, sich deren zugleich bedient, um in denselben für die zunächst befindlichen Batterien gewölbte Keller zu Aufbewahrung der Munition anzulegen, wodurch solche in ordentlichem Zustande bewahrt und vor Bomben und Brandkugeln sicher ist. Für eine Batterie von 10 à 12 Kanonen kostet hier und in Kronburg eine solche Einrichtung 350 Rth., welches gegen den Nutzen, den es bringt, nicht zu viel ist. Ich habe Ihnen dieses bekannt machen wollen, damit, wenn Sie finden sollten, dasz diese nützliche und gute Einrichtung in den norwegischen Festungen anwendbar ist, Sie sich deren bedienen könnten, als in welchem Fall Ihnen die nöthigen Zeichnungen zugesandt werden sollen.

Sobald wie der Herr General mir Projecte zur Verbesserung der Festung Friederichsstein mittheilt, werde ich Ihnen meine nähere Resolution darüber ertheilen.

Alle Mannschaft, so wohl vom Centralcorps als von den Garnisonen der Festungen, können, wenn sie nicht permittirt oder zum Dienst nothwendig gebraucht, zur Festungsarbeit angesetzt, und ihnen dafür eine angemessene Zulage täglich zugestanden werden.

Wenn ich von der von Ihnen niedergesetzten Commission einen detaillirten Rapport erhalte, nämlich wie viele Kanonen Sie in den Festungen nöthig zu haben glauben, so werde ich Ihnen meine nähere Resolution desfalls mittheilen.

Dem Generalmajor Gedde und dem Obristlieutenant Bielefeldt sollen auf der bevorstehenden Reise nach Christianssand die für ihre Charge reglementirten Diätgelder zugestanden werden, so wie dem letzt benannten für die im Frühjahr gemachte Reise gleichfalls Diätgelder annoch zu vergüten sind.

Es wird dem Herrn General hiemit kundgethan: Dasz es allen mit englischen Kauffahrteischiffen kommenden Leuten erlaubt ist ans Land zu gehen; Officiere und Mannschaft von englischen Kriegsschiffen dürfen dahingegen nur einzeln ans Land kommen; erstere erhalten eine Ordonnanz, die darauf achtet, dasz sie nichts Unerlaubtes vornehmen (als welches dieselbe sogleich meldet), und verhindert, dasz Niemand sie antaste oder beleidige; denen Officiers musz bedeutet werden, dasz sie für ihre Mannschaft, die ans Land kommt, einstehen und für alle Unordnungen, die sie ausüben möchten, verantwortlich sein müssen.

Nr. 58. Den 30te Juni 1801.

Til Defensionskommissionen i Kjøbenhavn.

Jeg finder, at der paa Batteriet Trekroner er for faa Ovne til gloende Kugler i Forhold til de store Batterier, dette Værk har; desaarsag vilde De behage at foranstalte endnu en Ovn for gloende Kugler opbygt ved Foden af den Traverse, som skiller Hertugindens Batteri fra Flagbatteriet, og med dennes Bygning maa ufortøvet begyndes.

Nr. 62. Den 4ten Juli 1801.

An Generalmajor Mansbach.

Mit vielem Vergnügen und Zufriedenheit ersehe ich aus Ihrem Rapport vom 27sten Juni, dasz alles bei Ihrem Corps in bester Ordnung ist; dasz Sie die Leute fleiszig im Felddienst üben, ist ganz nach meinem Wunsche; ich sage Ihnen hiemit, mein lieber Herr General, meinen vollen Dank für die Activität und den Eifer, welchen Sie immer für das Wohl des Dienstes beweisen; Sie erfüllen in allem ganz die Erwartung, welche ich mir von Ihnen gemacht.

Ich ersehe zugleich, dasz Sie $^1/_3$ des Centralcorpses beurlaubt haben, und überlasse es Ihnen annoch so viele zu beurlauben, als der Dienst es zuläszt.

Die reitende Artillerie und das Husaren-Detachement können Sie gern zu ihren bestimmten Garnisonen zurückmarschiren lassen.

Der Admiral Stockfleth hat durch die Admiralität Ordre erhalten die Galeien abzutackeln.

Von den Garnisonen in Friederichsstadt und Friederichswärn können Sie alle, die nicht zum Dienst und zu der befohlenen Festungsarbeit nothwendig gebraucht werden, permittiren; die letztere musz mit allem möglichen Eifer betrieben werden.

Dasz die Grenadiercompagnien von dem Telemarckschen und 2tem Aggerhäusischen Infanterieregiment nach Friederichswärn verlegt werden, genehmige ich.

Nr. 63. **Den 4de Juli 1801.**

Til Generalmajor Rantzau i Odense.

De ridende Jægere, som vare befalede at møde den 16de Juli d. A., møder ej førend paa nærmere Ordre.

Nr. 64. **Den 7de Juli 1801.**

Til Generalmajor Moltke i Aalborg.

Angaaendes Kystmilicen i Nørrejylland vilde Hr. Generalen behage at indgive et Forslag over sammes Indretning, Styrke etc., som da nærmere skal blive overvejet og Hans Majestæt derefter forelagt.

Jeg billiger, at Landeværnets Exercits udsættes til efter Høsten.

Major Czernichow af Ingenieurkorpset skal ej forlade sin nærværende Post i Jylland, førend han dertil af mig erholder Ordre.

Jeg ser gjærne, at Hr. Generalen i Midten af denne Maaned tiltræder Deres Rejse, for at efterse de opkastede Skanser samt øvrige til Kystdefensionen henhørende Sager; og at De kan opholde Dem nogen Tid hos Deres Svigersøn i Odense, har jeg ej det mindste imod.

Angaaendes et Gratial til Kapitajn Gerstenberg og Lieutenant Frieboe af Artilleriet, samt Premierlieutenant Nederaas's Ansættelse i 3dje jyske Infanteriregiment, derom skal Hr. Generalen nærmere blive underrettet. Ligeledes skal De og med første erholde min Resolution paa Deres Forslag over Forbedringer ved Krudttaarnet i Hals.

Rekrutterne af Deres Regiment skal indtil videre ej afgaa til Fredericia og Holstein.

Jeg bifalder, at De permitterer indtil videre saa mange Nationale, som Tjenesten tillader.

De til den 16de Juli permitterte Folk fritages for at komme ind til paa nærmere Ordre.

De Sadler, Hovedtøjer og Pistoler til det nyoprettede ridende Artilleri i Nørrejylland, som Hr. Generalen ønsker leveret, kan erholdes, naar De til Generalitetet indgiver en Fortegnelse paa, hvor meget De behøver af disse Sorter.

Nr. 68. **Den 9de Juli 1801.**

Til Hr. Generalmajor Walterstorff paa Kokkedal.

Den bestemte Kompagniexercits ved de Batailloner af Deres Regiment, som ere organiserte eller blive det i denne Maaned, skal

opsættes, til Høsttiden er forbi, for derved at skaane Landmanden og hindre, at han ej behøver at være fraværende fra sit Jordbrug i denne for ham travle Tid.

Nr. 74. Den 11te Juli 1801.

Til Generalmajor Moltke i Aalborg.

Naar Kapitajn Gerstenberg og Lieutenant Frieboe af Artilleriet har fuldendt det dem paalagte Arbejde, da kan Hr. Generalen foreslaa et passende Gratial til dem.

Det indsendte Forslag med tilhørende Tegning, over en Forbedring ved det forfaldne Krudttaarn i Hals Skanse, bifaldes i ét og alt og maa strax begyndes at iværksættes.

Min Resolution[1]) angaaendes Provinsialtøjhuset med Tilbehør maa De gjærne bekjendtgjøre Publikum.

De vilde behage at tilkjende[give] Hr. Provst Røst og hans Herred min Tilfredshed og Velbehag med de patriotiske Ytringer, de har givet Prøver paa ved at sammenskyde en for saa lidet et Distrikt betydelig Kapital til det almindelige Bedste.

Direktionen over Provinsialtøjhuset med Tilbehør skal bestaa af Hr. Obriste Frieboe og Fønss; og til Bygningskommissair udnævnes Obriste Fønss og Borgmester Caroc i Randers, som skal have Kassen under Opsyn og forestaa alle Detailsager; som Overbestyrer over dette Tøjhus med alt Tilhørende og Vedkommende udnævner jeg Dem, Herr General.

Den svenske Kronchaloupe[2]) med dens Besætning beholder De under nøje Forvaring, indtil De erholder min nærmere Resolution.

De nationale Heste, som skulde møde den 16de Juli ved Kavaleriet, kan, ligesom Folkene, blive ude til nærmere Ordre.

Nr. 78. Den 14de Juli 1801.

Til Generalmajor Moltke i Aalborg.

Jeg approberer herved efterfølgende Punkter, Forbedringen af Kyholms Retranchement betræffende.

1. Batteriet Nr. 1 skal udvides paa den østlige Side saaledes, som hosfølgende Plan viser, og dette hele Batteri besættes, naar det er færdigt, med 18 Stkr. 18-Pds. Kanoner.
2. Redanen Nr. 2 besættes med 3 Stkr. 12-Pds. Kanoner.
3. Redouten Nr. 3 skal udvides til den Størrelse, at den kan rumme 8 Stkr. 6-Pds. Kanoner og 4 Stkr. 10-Pds. Haubitser; den erholder en palissaderet Contrescarpe, og inden i den bygges et Defensions-Vagthus. Jeg tror, at denne Udvidelse bedst og lettest vil lade sig gjøre paa den østlige Side; men imidlertid ønsker jeg først at høre Hr. Generalens Mening derom, førend

[1]) af 30te Juni 1801 i Skrivelse fra Kronprinsen til Moltke, hvilken i omstændeligt Udtog findes i Hedegaards militaire Reskriptsamling 1801, S. 65 o. flg.
[2]) Den svenske Chaloupe „Snapop" var bleven anholdt af Moltke, som i den Anledning gjennem Ordonnanslinien havde udbedt sig Resolution.

denne Forandring skal begyndes; og tror De, at Udvidelsen af denne Redoute kunde ske paa en anden og bedre Maade i Hensyn til det lokale og Situationen, som man ej saa nøje kan se af Kortet, da vilde De behage at sende mig et Forslag derover.

4. Paa den østlige Side af Retranchementet lige uden for Redanen Nr. 4 bygges en Tour bastionné saaledes, som hosfølgende Plan viser i a; denne besættes med 10 Stkr. 3-Pds. Kanoner, som placeres 3 paa hver Face og 2 paa hver Flanke. Dette Værk erholder og en palissaderet Contrescarpe.

5. Besætningen til Kyholmen approberes ganske efter Hr. Generalens derom gjorte Forslag af 8de hujus. Jeg er og ganske af den Mening, at Batteriet paa Samsø maa besættes og forsvares af Øens egen Milice.

6 & 7. Redanen Nr. 4 bliver ikke besat med Kanoner; men Redanen Nr. 5 skal besættes med 3 Stkr. 3-Pds. Kanoner.

8. Det 6te Batteri udvides paa den vestlige Side saaledes, som Planen viser, og naar det er færdigt, besættes dette hele Batteri med 9 Stkr. 18-Pds. Kanoner.

9. Batteriet b imellem 1ste og 6te Batteri finder jeg efter Planen uomgængelig fornødent, og bør anlægges og besættes med 5 Stkr. 18-Pds. Kanoner.

10. Deres Forslag, angaaendes en Besætning af 100 Mand fra Bataillonen i Fredericia, finder i ét og alt mit Bifald og kan strax udføres.

11. En kommissionel Undersøgelse over Lindholm og Besser Rev (om disse Steder bør befæstes eller ej) billiger jeg og forventer derefter nærmere Forslag fra Dem desangaaende.

Angaaendes den trykte Kongelige Befaling til Samsøerne, da skal samme, saa snart det nærmere over Øens Milice er indkommet, blive Hans Majestæt forelagt. Indbyggerne skal formere et Korps, bestaaende af Kavaleri, Infanteri og Artilleri samt nogle Jægere; for dette Onus befries de for Enrollering, men tillades turvis at fare paa Søen, hvilket dog blot tillades 50 ad Gangen paa et Aar, som maa være de bedst exercerte.

Hvad et Artillerimagasin eller Tøjhus paa Kyholmen betræffer, da forventer jeg Tegningerne og Overslaget, hvorpaa De skal erholde min nærmere Resolution desangaaende.

Hvad et bombefrit Krudttaarn angaar, da forventer jeg Herr Generalens Betænkninger, om det ej var muligt, at man ensteds i Bakken eller Værkerne kunde anlægge et hvælvet Krudtmagasin, bedækket med Jord oven paa; thi slige har man indrettet her adskillige Steder; de gjør samme Nytte og koster ej betydelig.

Angaaendes de jyske Godsejeres Jægere, da skal det fornødne igjennem det danske Kancelli blive foranstaltet og reguleret.

Lieutenant Nederaas paa Fanø skal godtgjøres 1 Rdl. daglig i Diætpenge fra den Dag, han er ankommen der, og indtil hans Forretninger der ophører igjen.

Hr. Generalen vilde behage at tilkjendegive Kapitajn Tidemand min særdeles Tilfredshed og Velbehag med hans Flid, Iver og utrættelige Nidkjærhed ved det ham anbetroede Arbejde paa Kyholmen, saa vel [som] for den gode Conduite, han ved flere Lejligheder har víst; denne duelige og habile Officer tilstaar jeg med Fornøjelse et Gratial af 100 Rdl., som De vilde behage at udbetale ham.

Nr. 84. Den 18de Juli 1801.

Til Generalmajor Moltke i Aalborg.

Indretningen af borgerlige Jæger- og Artillerikompagnièr i Nørrejyllands Kjøbstæder finder ganske mit Bifald, og jeg ønsker, at denne gode og nyttige Indretning bliver forelagt Hans Majestæt til allerhøjeste Sanktion, som skal ske, naar Hr. Generalen derover indsender mig et detaileret Forslag og Plan.

Jeg finder det og meget tjenligt og godt, at en duelig Officer berejser Kysterne for at eftersé og bestemme, om Strandsignalerne ere godt placerede, eller i Mangel deraf foreslaa det bedre; i Følge heraf vilde Hr. Generalen altsaa behage at bringe en slig kyndig Officer i Forslag til denne Rejse.

Kapitajn Castonier[1]) kan (naar De ej bruger ham mer som Aide-Ingenieur) begive sig til sit Regiment, og jeg bifalder, at han tilstaas et Gratial af 50 Rdl., som De vilde behage at lade ham udbetale.

Nr. 88. Den 21de Juli 1801.

Til Generalmajor Moltke i Aalborg.

Herr Generalen vilde behage at ophæve Arresten for den svenske Jagt-Lieutenant Walbeck, hans Mandskab og hans førende Kronchaloupe „Snapop", da hans Forseelse[2]) for denne Gang skal være ham tilgiven; men ved hans Løsladelse maa det nøje og alvorligt betydes ham, at understaar han sig nok en Gang (paa slig eller anden Maade) at fornærme Hans Majestæts Territorialhøjhed og Rettigheder, da havde han som en forsætlig Forbryder den haardeste Straf at vente. Hvad den Fortæring og øvrige Udgifter angaar, som ere medgaaede ved denne Arrestation, da vilde De behage at besørge det betalt og føre det til Regning.

Artilleriet paa Fanø skal efter Deres Forslag i Fredstider forvares i Rendsborg.

Angaaende Indretningen og øvrigt Rendsborgs Arsenal betræffende, som De skulde ønske Oplysning om, da vilde Hr. Generalen behage at henvende Dem til Oberste Mechlenburg, som har Ordre at give Dem tilfredsstillende Svar.

---

[1]) P. D. J. Castonier, Kompagnichef i fynske Infanteriregiment fra $^{19}/_{9}$ 1800.
[2]) Om Forseelsens Natur er der ikke forefundet nærmere Oplysninger i Arkiverne.

I Fladstrand kan De lade bygge et Hus af Bindingsværk, som strax maa begyndes; men hvad Hals Skanse angaar, da forventer jeg først et Overslag over, hvad et sligt Hus der vilde koste, hvorpaa De skal erholde min nærmere Resolution.

Nr. 94. Den 25de Juli 1801.

Til Hr. Generalmajor Moltke i Odense.

Jeg bifalder, at Major Hoben indtræder i Bygningskommissionen over Provinsialtøjhuset i Nørrejylland.

De 8 Musketerkompagnier af det fynske Regiment i Rendsborg erholder i Dag Ordre at marchere tilbage til Fredericia, og naar de ere ankomne, kan De af dette Regiment sende de bestemte 100 Mand til Kyholm.

Jeg bifalder, at den paa Samsø nedsatte Kommission over Kyholm, Lindholm og Besserrev indgiver Forslag: for det første til den bedste og fordelagtigste Maade at kunne udvide og forstørre den derværende Redoute; for det andet at indgive et Forslag til en forbedret Organisation af Samsø Milice. Disse Forslag tilsendes Hr. Generalen, som forsyner dem med Deres Bemærkninger og indsender dem derpaa til min nærmere Resolution. Det bifaldes, at Grev Danneskjold-Samsø indtræder i denne Kommission, hvorom jeg selv med første vil underrette ham.

Da Skytsets Antal paa Kyholm er formeret, saa forventer jeg et Forslag om, hvor stor Besætning den nu behøver; — til Betjening af en 18-Pds. Kanon paa de høje Slæderapperter behøves kuns 6 Mand.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

P. S. De vilde behage at bestemme, hvilken Dag den befalede Kommission[1]) over Kyholm, Lindholm etc. skal begynde at sammentræde, og derom i Forvejen underrette mig.

Nr. 96. Den 28de Juli 1801.

Til Hr. Generalmajor Moltke i Fredericia.

Naar de 8 Musketerkompagnier af det fynske Infanteriregiment ere ankomne i Fredericia, da afmarcherer 2den Bataillon af 3dje jyske Infanteriregiment[2]) igjen til Aalborg.

Hr. Generalen ville behage at udfærdige efter min Befaling den fornødne Instrux eller Kommissorium for den befalede Kommission paa Samsø og deri anføre (foruden de af mig allerede opgivne

---

[1]) Kyholms-Kommissionen bestod af Kapitajnerne Stub af Søetaten, Krag (S. 120) af Ingenieurkorpset, Kyhns (S. 190), Kommandant paa Samsø, og Tidemand af 1ste jyske Regiment, suppleret med Grev Danneskjold-Samsø (se S. 224).
[2]) Jvnfr. hermed S. 191, hvor det ikke er omtalt, at Bataillonen blev sendt til Fredericia, hvad der foranledigede, at Moltkes Idé om Landeværnets Anvendelse til Garnisonstjeneste ikke kom til Udførelse.

Punkter) alt, hvad som henhører til Kyholms hensigtsmæssige Forsvarstilstand eller staar dermed i Forbindelse.

Angaaendes Kammerherre, Oberste Gersdorffs tilkommende Svigersøn, Hr. d'Aqueria[1], da finder jeg det bedst, at han indgiver en Ansøgning, hvori han beder om Indfødsretten og den forønskede Titel, imod at han forpligter sig til at etablere sig her i Landet og trække alle de Penge, som han nu har eller i Tiden kunde vente, her ind, hvilken Ansøgning da skal blive Hs. Majestæt Kongen forelagt.

Nr. 99. **Den 1ste Avgust 1801.**

Til Hr. Generalmajor Baron Rantzau i Odense.

Min Resolution over det manglende Artilleri med Tilbehør i Fyn skal med første blive Dem bekjendtgjort.

Jeg har imodtaget de specielle Planer over Redouten ved Slipshavn og Skansen ved Strib; men ønsker mig først tilsendt en Generalplan over disse Steder, hvor paa nøje maa anføres det nærmest tilstødende Terrain i det mindste paa Kanonskuds Distance.

Da der for kort Tid siden er opkommet en Slags Misforstaaelse imellem Kommandanten i Nyborg, Obristlieutenant Baron Güldencrone, og Chefen for det derværende Borgerskab i Anledning af en Fanes Indvielse[2]: saa ønsker jeg, at Hr. Generalen vilde behage at rejse der hen, for at undersøge denne Sag, og derpaa afgive mig Rapport derom. Ved denne Lejlighed vilde De tilkjendegive Chefen

---

[1]) Bemeldte Joseph Louis Bruneau Sereine d'Aqueria var bleven forlovet med Oberst C. C. Gersdorffs Datter i Horsens, og Obersten havde bedet General Moltke om at interessere sig for, at han fik Titel af virkelig Etatsraad som Erstatning for den fremragende Stilling, han havde haft i Frankrig, men som han havde mistet ved at emigrere, hvorvel han senere var bleven udslettet af Emigrantlisten og gjenindsat i sine Rettigheder som fransk Borger. Gersdorff fremhævede i sit Brev til Moltke, som af denne sendtes til Kronprinsen, at hans Svigersøn, der var velhavende, ved en saadan Titel kunde lokkes til at blive i Landet, hvor han i saa Fald vilde indbringe en Kapital, og tilbød end videre, hvis det fremførte Ønske maatte blive opfyldt, at ville give 1000 Rdl., som patriotisk Offer for den kongelige allerhøjeste Naade, til Arsenalet i Randers eller, om anden Bestemmelse angaaende denne Sum maatte blive tagen, da kontant at udbetale den, hvortil det maatte befales. Af en Skrivelse fra Kronprinsen til Moltke af 15de Avgust (Nr. 121) ses, at Prinsen har modtaget Gersdorffs Tilbud som Bidrag til Opførelse af Provinsialtøjhuset i Randers. [2]) I Nyborg var der oprettet et Borgerkorps, til hvilket en Afdeling af ungt Mandskab var annekteret. Da en Fane skulde indvies for disse Korpser, blev Kommandanten ikke anmodet om at være tilstede ved Ceremonien før i sidste Øjeblik. Kommandanten, C. W. Baron Güldencrone, Generaladjudant fra 1773 og Oberstlieutenant 1790, kunde eller vilde da ikke møde, men gav Kommandoet en skriftlig Ordre til strax efter Faneindvielsen at opmarchere paa en Plads uden for hans Bolig. Denne Ordre huede lige saa lidt Byfogeden som Chefen for Borgervæbningen; imidlertid blev den omsider efterkommen, men Borgervæbningen afgav efter Opmarchen ikke den Kommandanten tilkommende Honneur, i det den blot skuldrede. Da Kommandanten, som først ikke havde opholdt sig derover, fordi han mente, at Borgerne ikke forstod det bedre, senere hørte, at de brovtede af at have givet ham en ringere Honneur end den foreskrevne, fremstillede han Sagen for Kronprinsen.

for Borgerkorpset, at det var hans Pligt i Forvejen at melde Kommandanten, naar nogen Forsamling under Gevær af Borgerskabet skulde finde Sted i Fæstningen, og at han altsaa havde fejlet deri, at han ved sidste Faneindvielse, hvor hele Borgerskabet er under Gevær, ej i Forvejen havde meldt sligt til Fæstningens Kommandant. Herr Oberstlieutenant Baron Güldencrone vilde De behage ligeledes at bekjendtgjøre, at jeg ej bifalder hans Fremgangsmaade i denne Sag, da jeg troede, han kunde have brugt en bedre Conduite, som jeg og sikkert haaber vil ske herefter, naar sligt eller lignende Tilfælde skulde indtræffe.

Nr. 101. **Den 4de Avgust 1801.**

Til Generalmajor Moltke i Aalborg.

De i Hr. Generalens Rapport af 1ste Avgust foreslagne Forandringer m. v. ved Fredericia skal med første blive Dem besvarede. Hr. Generalen vilde behage i sin Tid at bringe det borgerlige Artilleri i Fredericia i Erindring til en Slags Belønning for den udmærkede Flid og Fremgang, de har gjort ved Artilleritjenesten i Exercering.

Det slesvigske Rytterregiment, som ligger nu i Haderslev og Kolding, bliver i Dag tilsendt Ordre at marchere tilbage til deres Standkvarter i Horsens. De tager altsaa dette Regiment igjen under Deres Kommando og lader Hestene udgaa paa Græs og permitterer saa mange Folk, som Tjenesten i Garnisonen tillader.

Nr. 102. **Den 5te Avgust 1801.**

Til det Kongelige Ingenieurkorps i Kjøbenhavn.

Over efterfølgende Punkter, Fredericia Fæstning betræffende, vilde Korpset behage snarest muligt at indsende mig Deres Betænkninger og Formening.

1) Om det var godt at istandsætte Hovedvolden af den Bastion, som udgjør Kastellet? — Denne Bastion skal dominere Vatter-Batteri.
2) Om Terrainet imellem Volden og Vatter-Batteriet bør gjøres saa jævnt, at det kan oversés og domineres?
3) Om det nuværende Kastel bør tillægges en Esplanade af 70 Alen fra Graven af at regne?
4) Om dette Kastel bør istandsættes og for Fremtiden ansés som den egentlige Fæstning? og derimod renonceres paa alle øvrige Fæstningsværker; om de kan sælges i Parceller til fri Disposition for Kjøberne (undtagen Linien fra Kastellet til Oldenborgs Bastion), og den indkomne Kapital anvendes til at fuldføre og opbygge Kastellet?
5) Om ej alle Fæstningsbroer skulde falde bort, og Porten overlades til Byen?

6) Om der i Kastellet bør bygges et Krudttaarn, et Magasin, en Artilleribygning og en Vagt, eller om de derværende Magasinbygninger kunde indrettes og bruges dertil?

Nr. 104. Den 7de Avgust 1801.

Til det Kongelige Ingenieurkorps i Kjøbenhavn.

Efter Hans Kongelige Højheds Befaling skulde jeg herved anmode det Kongelige Ingenieurkorps at indsende en Tegning samt fornøden Explikation over de ny anlagte Batterier ved Holbæk og ved Grønsund, samt anføre paa Planen over hvert noget af det tilstødende Terrain rundt om Batteriet[1]).

Nr. 105. Den 8de Avgust 1801.

Til Generalmajor Moltke i Aalborg.

Alle Blokskibe eller Defensionsfartøjer, som henhøre til Sødefensionen i Nørrejylland, vilde Hr. Generalen behage strax at lade oplægge under Vagt, samt afbetale og dimittere Matroserne til deres Hjem; tillige vilde De behage at indkomme med Deres Betænkninger, om De enten tror det bedst, at disse Skibe og Fartøjer sælges, udhyres, eller om de kan og bør opbevares og i saa Fald, hvorledes de da kunne konserveres.

Jeg undlader ikke at bevidne Hr. Generalen min særdeles Tilfredshed og Tak for de tilsendte lige saa smukke som fuldstændige Kort[2]) over Defensionsvæsenet i Nørrejylland; jeg kan nu ved Hjælp af dette Kort lettere og gesvindere oversé det hele; — ligeledes har jeg modtaget Façade- og Grund-Tegningen til Provinsialtøjhuset ved Randers, som ganske finder mit Bifald. Jeg har intet imod, at Bygmester og Raadmand Kruuse indtræder i Bygningskommissionen over Tøjhuset.

---

[1]) Underskriften — „Efter højeste Befaling Bülow." — mangler. — Ved Indløbet fra Isefjorden til Holbæk Fjord var der anlagt to korresponderende Batterier, henholdsvis ved Bognæs nord for Fjorden og paa Landtungen Kirsebærholm syd for samme. — Til Befæstningerne ved Grønsund hørte tilsvarende ved Bogøsund, hvorved det mellem disse tvende Sunde ud for Stubbekjøbing beliggende Farvand, som bød en god Ankergrund med 10 à 12 Favne Vand, var beskyttet fra begge Sider. Paa sidstnævnte Sted, ved Bogøsund, laa Skansen paa Falster paa et fremspringende Punkt lige ved Vandet; den lige over for samme paa Bogø liggende Skanse, der skrev sig fra ældre Tid, blev ikke gjenoprettet, men derimod en ny Redoute anlagt noget østligere. Ved Grønsund laa Skansen paa Falster ved Lodshusene, og lige over for denne blev en ny Redoute anlagt paa Møen vest for en ældre paa Pynten liggende forfalden Skanse, som ikke blev restavreret. — Begge disse Anlæg, ved Holbæk og Stubbekjøbing, vare byggede af Brødrene Wenzel og Wolfgang Haffner tillige med et tredje, som ikke er nævnt i Skrivelsen, nemlig det ved Kalundborg. Paa dette sidste Sted var der anlagt et Batteri paa Gisselø, en Redoute paa Lerkenborg Strand lige over for, samt et Batteri ved Kalundborg Bys østre Del; derhos foresloges end videre tvende nye Batterier anlagte, nemlig et ved Byens vestre Udkant, som kunde beherske Gisselø, og et andet paa Lerkenborg Strand vest for Redouten. [2]) Ere desværre gaaede tabt.

Hr. Generalen vilde behage at tilkjendegive det borgerlige Artilleri i Aarhus min Tilfredshed og Velbehag med den Flid og Lyst, de har anvendt for at danne sig til duelige Artillerister; samme min Tilfredshed vil De og tilkjendegive alle de Indbyggere af Aarhus By, som har kontribuert til Tøjhusets Opbyggelse, for dette deres patriotiske Sindelag.

De vilde behage at beordre Major Czernichow at rejse saa snart muligt til Rendsborg, hvor en Del Arbejde venter paa ham.

At de 1000 Rdlr. fra Ribe Stift anvendes til Nørrejyllands Tøjhuses Brug, bifaldes.

Lieutenant Selker af Vejkorpset kan De beholde indtil videre hos Dem.

Nr. 107. **Den 8de Avgust 1801.**

Til General Krogh i Trondhjem.

Alle Blokskibe og Defensionsfartøjer, som henhører til Sødefensionen nordenfjælds, vilde Hr. Generalen behage at lade oplægge under Vagt, samt afbetale og dimittere Matroserne til deres Hjem. Tillige vilde De behage at indkomme med Deres Betænkninger, om De enten tror det bedst, at disse Skibe og Fartøjer sælges, udhyres, eller om de kan og bør opbevares og i saa Fald, hvorledes de da bedst kan konserveres.

Nr. 110. **Den 8de Avgust 1801.**

Til Hr. Generalmajor Baron Rantzau i Odense.

Jeg bifalder, at Hr. Generalen har tilbagekaldt Ritmester Ditlaw fra Ærø, saa vel som den Foranstaltning, De har truffet ved at henlægge bemeldte Øs Landeværn under Hr. Obristlieutenant Grev Ahlefeldt-Laurvigs Kommando.

Nr. 112. **Den 11te Avgust 1801.**

Til Hr. Kammerherre Juel i Thorsenge.

Jeg erfarer med megen Fornøjelse, at de i Deres Regiments Exercerskole kommanderte Over- og Underofficerer har i den saare korte Tid ved Flid og Lyst gjort megen Fremgang saa vel i Exercitsen som Evolutionerne; jeg undlader derfor ikke at tilkjendegive Dem, min kjære Hr. Obrist, min særdeles Tilfredshed og Tak for den Nidkjærhed og Virksomhed, hvilken De som Hoveddrivefjederen ved den Indretning har vist i at danne og øve Deres Over- og Underofficerer til det nødvendigste af deres Métier.

Nr. 113. **Den 11te Avgust 1801.**

Til Hr. Generalmajor Moltke i Aalborg.

Da alting igjen sættes paa Fredsfod, saa vilde De behage strax at lade udgaa alle de nationale og de sædvanlige Frifolk af Kavale-

riet, Artilleriet og Infanteriet, samt lade Kavaleriets Heste udgaa paa Græs. Ordonnanser og alle Detachements indtrækkes igjen til deres Regimenter; Artillerihestene sælges. Jeg finder det rimeligt, at Krudttaarnet samt Materialierne til Tøjhuset ved Randers bevogtes af det jyske lette Dragonregiment, indtil det bestemte Kavaleri-Detachement ankommer.

Angaaendes Fredericia, da skal de gamle Værker forblive, som de nu ere, men de, som nu ere ny anlagte eller istandsatte, maa derimod vedligeholdes i den Stand, de nu ere.

Angaaendes Fladstrands og Hals's Besætning, da vilde Hr. Generalen behage at indberette, 1) hvad før Krigens Begyndelse laa i disse Steder, 2) hvad der nu er, og 3) hvad, De tror, der for Fremtiden bør ligge.

Nr. 121. Den 15de Avgust 1801.

Til Generalmajor Moltke i Aalborg.

Paa Deres Forslag af 11te hujus angaaendes Indretningen af borgerlige Jæger- og Artillerikorpser i Nørrejylland, da skal De erholde nærmere Resolution.

Det foreslagne Artilleri- eller Tøjhus paa Kyholm finder mit Bifald og kan begyndes at opbygges af Grundmur efter den mig tilsendte Tegning.

Det den 21de Juli befalede Artillerihus's Opbygning i Fladstrand af Bindingsværk kan efter Hr. Generalens Forslag opbygges af Grundmur.

De af Kammerherre, Oberste Gersdorff tilbudte 1000 Rdl. til Hjælp til Provinsialtøjhusets Opbyggelse kan antages, og for denne patriotiske Gave vilde De tilkjendegive Hr. Kammerherren min særdeles Tilfredshed og Velbehag.

Det fynske Infanteriregiment henhører som sædvanlig under Generalkommandoen i Slesvig [og] Holsten, men for saa vidt Garnisonstjenesten angaar, da hører det som Besætning i en Fæstning, der ligger i Deres Kommandodistrikt, under Hr. Generalen, og i Henseende til Inspektionen over samme, da bliver det, som det var før Krigen, nemlig under Dem.

De 100 Mand af sidstnævnte Regiment lader De kuns strax bringe til Kyholm, hvorom jeg selv vil underrette Feltmarskalken, Prins Carl.

Angaaendes de tvende Eskadroner lette Dragoner i Vendsyssel og Aarhus, da er det fornødne befalet i mit Brev af 11te hujus.

Da Major Czernichows Nærværelse i Rendsborg er absolut nødvendig der, saa maa han ufortøvet begive sig der hen; angaaendes Attesteringerne og Eftersynet af Regnskaberne over Fæstnings- og Skansearbejdet, da tror jeg, at dette gjærne kan forrettes af de ved ethvert Værk ansatte Aide-Ingenieurer, som jo dog har været der og haft den specielle Opsigt over Arbejdet, maa altsaa kjende det nøje,

og skulde det endda behøves nøjere Revision, da kan jo Regnskaberne tilsendes Major Czernichow i Rendsborg.

De under den 25de Juli belovede Artilleritegninger over den nye Affutering, m. v., til at arbejde efter, sendes herved.

Af Artilleridetachementet i Nørrejylland vilde De strax permittere de, som have udtjent 1802 og 1803.

Nr. 127. Den 18de Avgust 1801.

Til Generalmajor Moltke i Aalborg.

Angaaendes Blokskibet ved Randers saa vel som det ved Aalborg, „Aalborgværn“ kaldet, da er jeg fuldkommen enig med Hr. Generalen, at det er bedst, at første afgaar til Kjøbenhavn og der afleveres til Holmen, og sidste derimod opbevares ved Aalborg. Jeg har intet imod, at Kommandeurkapitajn Wulf som Enrolleringschef indtræder i Østerjyllands Distrikt som Medlem af Tøjhusdirektionen.

De saakaldte Defensions-Vagthuse, som De har ladet opbygge i Skansen, finder ganske mit Bifald.

Det 1ste jyske Infanteriregiment med dets Grenaderkompagnier samt de tvende Grenaderkompagnier af 3dje jyske Infanteriregiment ere i Dag beordret at marchere tilbage til deres sædvanlige Garnisoner Aarhus og Aalborg; naar de ere ankomne, vilde De behage at lade Frifolkene udgaa og sætte alting igjen paa Fredsfod. Marcherouten for disse Tropper besørger Feltmarskalken, Prins Carl.

Nr. 128. Den 18de Avgust 1801.

Til Hr. Generallieutenant v. Düring i Haderslev.

Hr. Generalens Rapport over Deres Inspektionsrejse har jeg erholdt, og med Glæde ser jeg, at De i det hele taget har fundet Kavaleriet vel exerceret. De maa nøje paasé, at Regimenterne følge Reglementet og ej paa egen Haand gjøre nogen Afvigelse derfra, som adskillige Regimenter i Aar har gjort.

Angaaendes de Nationale, som sædvanligen plejer at indkomme til Exercerskolerne i Udgangen af December Maaned, men maatte i Aar formedelst Urolighederne indfinde sig i Maj og Juni Maaned, da kan disse nu permitteres til deres Hjem, imod at igjen indkaldes til Skolen i Marts Maaned næste Aar for at gjøres end mere fuldkomne, især i det theoretiske, indtil de ved Examen fra Skolen kan dimitteres. De gevorbne og National-Rekrutterne derimod forblive nu, ligesom sædvanlig om Sommeren, i Skolen, indtil de har taget den befalede Examen.

Dette vilde De behage at tilkjendegive det holstenske Rytterregiment.

Nr. 136. Den 22de Avgust 1801.

Til General Krogh i Trondhjem.

Herr Generalens Rapport af 11te hujus har jeg imodtaget, og jeg er fuldkommen enig med Dem, at man ej bør kjøbe de Kanoner,

som nu ere placerte i Christianssund, da de ere af for liden Kaliber til at kunne bruges med Nytte imod Krigsskibe.

Jeg bifalder, at De, saa længe det findes nødvendigt, forstærker Garnisonen i Christianssund.

Saa længe Batterierne i de under Deres Kommando hørende Fæstninger ej ere demonterte, da maa de ved Skildvagter af Garnisonerne bevogtes, og naar det bliver beordret, at de skal demonteres, da skal Garnisonerne være Artilleriet behjælpelig ved dette Arbejde.

Nr. 137. Den 22de Avgust 1801.

Til Generalmajor Moth.

De tvende Landbatterier, som Stiftamtmand Hauch har foranstaltet anlagt, det ene paa Øen Christiansholm og det andet paa Hagernæsset ved Bergen, skal af Stiftamtmanden afleveres til Hr. Generalen, hvorefter De maa tage disse tvende Batterier med Tilhørende under Deres lige saa fulde Til- og Opsyn som Deres Fæstning og altsaa paasé, at intet spoleres eller forkommes.

Nr. 138. Den 22de Avgust 1801.

Til Hr. Kammerherre, Stiftamtmand Kaas i Christiania.

Med særdeles Tilfredshed og Velbehag har jeg af de i Norge kommanderende Generalers Rapporter set, med hvilken Iver og utrættelig Nidkjærhed Borgerskaberne i Kjøbstæderne har organiseret sig og søgt at øve sig i Vaabens Brug; de har været besjælet med den sande militaire Aand, forenet med Standhaftighed og Mod til at værne om Kongen og Fædrelandet; denne Aand gjør en Nation frygtelig og uovervindelig endog mod den stærkeste og mest overmodige Fjende. Jeg ansér det derfor for min Pligt saa vel at opmuntre som paaskjønne dette patriotiske Sindelag, som, jeg er fuldkommen overbevist om, aldrig vil tabe sig. Men for nu desbedre at kunne oversé det hele af disse gode Indretninger samt erfare, hvilke Borgerkorpser i Særdeleshed har udmærket sig, saa ønsker jeg mig en nøjagtig Underretning om den militaire Indretning af Borgerkorpserne i enhver Kjøbstad, saasom: hvor stærk de ere, om de bestaar af Artilleri eller Jægere, som de tvende Sorter Vaabenøvelser, der sikkert ere mest tjenlige og nyttige for Borgervæbningen, nemlig de ældre som Artillerister og de yngre som Jægere, og hvor vidt disse til Dato ere komne i deres Vaabenøvelser.

Hr. Kammerherren vilde behage med første at indsende mig slig Rapport over Borgerkorpserne i Deres Stift.

Nr 143. Den 22de Avgust 1801.

Til Generalmajor Moltke i Aalborg.

Den i Fladstrand og Hals foreslagne Besætning, bestaaende paa hvert Sted af 1 Officer, 3 Underofficerer, 1 Tambur og 36 Mand,

bifaldes. Disse Detachementer tages af det 3dje jyske Infanteriregiment, betales af Regimentskassen, som igjen erholder dette Udlæg extraordinairt godtgjort. Disse Detachementer afløses hvert halve Aar.

Det fornødne Ride- og Kjøretøj til det jyske ridende Artilleri vil vorde Dem tilsendt, hvilket Hr. Generalen maa besørge forvaret og vel konserveret i Provinsialtøjhuset.

Alle Subalternofficerer af 3dje jyske Regiments 1ste Bataillon og af den $1^1/_2$ Eskadron af det jyske lette Dragonregiment, som ere blevne tilbage i deres Garnisoner, samt Regimentskvartermesteren af det førstnævnte Regiment kan udbetales Kantonneringstillæget.

Forskansningernes Reparation skal besørges af Ingenieuren i Nørrejylland, og Betalingen udredes af Kjøbstæderne, som især nyde Fordelen af dem. Derimod skal Udgifterne, som kunde forefalde i Provinsialtøjhuset ved Skytset, Ammunitionen etc., udredes af den kongelige Kasse ligesom det, hvad Opsynet ved Kystbatterierne og Skanserne vil koste, med mindre Tøjhusets Kapital skulde være saa betydelig, at Renterne af den overskydende Sum kunde betale dette, som da og skal ske.

Det ved Grenaa befalede Batteris Anlæg til 3 6-Pds. Kanoner skal strax iværksættes og fuldføres.

Opsigten over Skanserne skal, hvor det lokale tillader det, anbetros Landeværnsofficererne.

Jeg bifalder, at Generalen rejser i September til Holstebro og Thisted for at være tilstede ved de 3 Batailloner Landeværns Officerers og Underofficerers Exercits.

Foruden den Rapport, som Hr. Generalen aarlig i Følge min Ordre af 30te Juni skal indgive til Generalitetet over Forskansningerne med videre Forsvarsvæsen i Nørrejylland, saa vilde De og indsende en slig Rapport til mig.

Nr. 145. **Den 22sten August 1801.**

Til Hr. Generalmajor Prins Christian von Hessen-Cassel i Pinneberg.

Die Nationalen, welche gewöhnlich zu Ende December zur Exercierschule einkommen, dieses Jahr aber wegen der Kriegs-Unruhen sich im Mai und Juni einfinden mussten, so können selbige nun beurlaubt werden[1]; dahingegen sollen sie aber im März nächsten Jahres wieder einberufen werden um selbige in dem Theoretischen zu vervollkommnen, bis sie durch den Examen können dimittirt werden. Die geworbenen und National-Recruten aber bleiben jetzt wie gewöhnlich den Sommer in der Schule, bis sie den bestimmten Examen genommen haben.

Sie werden diese Ordre dem Leib-Regiment Reuter, dem Leib-Regiment leichte Dragoner und den beiden Husaren-Escadrons mittheilen.

---

[1]) I Anledning af Opbruddet fra Holsten (S. 198).

Nr. 154. **Den 1ste September 1801.**

Til Hr. Generalmajor Moltke i Aalborg.

Jeg approberer følgende tvende Punkter: 1) at der bygges et grundmuret Materialhus for Artilleriet med Tilbehør i Hals Skanse; for det andet, at De strax slutter Akkord om Egetræ til Palissader for de nørrejyske Fæstninger og Defensionsanlæg, hvilke siden, naar de ere fuldfærdige, opbevares under Tag i Fæstningerne og de ved Anlægene befindtlige Bygninger.

Nr. 160. **Den 5te September 1801.**

Til Hr. Generalmajor Moth i Bergen.

Angaaende de tvende lejede Blokskibe ved Bergen, da vil Admiralitetet med Dags Post udstede de fornødne Befalinger.

Hvad de tvende Kanonérbaade angaar, da skal, naar Admiral Stockfleth er ankommen til Bergen og har indgivet sine Betænkninger derover, det fornødne nærmere blive befalet.

Jeg bifalder, at De lader de ved Bergen værende Defensionsskibe bevogte af 12 dertil lejede Mænd under Opsigt af de trende Maanedslieutenanter. Batterierne demonteres, og alting sættes nu igjen paa Fredsfod.

Nr. 163. **Den 5te September 1801.**

Til Hr. General Krogh i Trondhjem.

Af Hr. Generalens Rapport af 25de Avgust ser jeg, at de tvende første Borgerkompagnier i Trondhjem haver ved Præsentationen været vel øvede og vist Færdighed i deres Vaabenøvelser; Hr. Generalen vilde derfor behage at tilkjendegive disse tvende Kompagnier min Tilfredshed og Velbehag.

Kanonerne paa Batterierne demonteres, og alting sættes nu igjen paa Fredsfod; alt, hvad som er laant af den bataviske Nation, saa vel Blokskibet som Kanoner[1]), leveres nu igjen tilbage.

Jeg bifalder den foreslagne Konservation af de tvende Flaadebatterier ved at opskrues og sættes under Tag.

Saa snart jeg fra alle Fæstninger har erholdt de befalede Rapporter over deres Artilleri, da kan jeg først fuldkommen oversé det hele af, hvad der mangler eller er tilovers, og altsaa bestemme, hvad der bør anskaffes, og naar jeg da er færdig med dette Arbejde, skal jeg nærmere tilkjendegive Hr. Generalen min Beslutning angaaendes det større Antal af Kanoner, som De forlanger til Fæstningerne under Deres Kommando; imidlertid ønsker jeg mig saa snart som muligt Planerne tilsendt over de ny anlagte Batterier.

---

[1]) Se Side 118.

Nr. 174. Den 11te September 1801.

Til Gouvernementet i Kjøbenhavn.

Efter Hans Kongelige Højhed Kronprinsens Befaling skal de i Kjøbenhavn indrykkede vestindiske Tropper[1]) formere i Kavaleriet én Escadron under Ritmester Arentzen, og Infanteriet tvende Kompagnier under Kapitajn Holtens Kommando.

Kapitajn Holten er som Kommandeur og hans Adjudant fri for al Garnisonstjeneste.

Disse Tropper staa under Gouvernementet ligesom ethvert andet Korps i Garnisonen, men ere samtlige tjenstfri indtil videre.

Forhør kan disse Tropper selv besørge, men med Krigsretter maa Garnisonen være dem behjælpelig. Efter højeste Befaling

Bülow.

Nr. 178. Den 13de September 1801.

Til Hr. Obristlieutenant v. d. Lühe i Kjøbenhavn.

Efter Hans Majestæt Kongens allerhøjeste Befaling tilkjendegiver jeg til Garden til Fods, at den i bemeldte Garde staaende Sekondlieutenant Greve af Danneskjold-Løvendal skal, for ej at have víst Forsigtighed nok i at bevare de ham anfortroede Depecher[2]), som derved ere borttagne, henbringes strax i Citadellet Frederikshavn, hvor han skal udholde 3 Maaneders Arrest i anden Grad.

Denne Ordre forevises Kommandanten i ovennævnte Fæstning ved hans Imodtagelse.

Nr. 181. Den 19de September 1801.

Til Generalmajor Moltke i Aalborg.

Jeg approberer, at de 10 paa den tilsendte Liste omtegnede Landeværnsofficerer erholder hver 50 Rdl. Gratial paa den i Deres Brev af 15de hujus foreslagne Maade, som De altsaa vilde behage at besørge udbetalt. Kapitajn Gerstenberg og Lieutenant Friboe af Artilleriet vilde De og behage at lade udbetale hver 100 Rdl. i Gratial for den Flid og Nidkjærhed, som de har bevist ved det dem anbetroede Arbejde.

Jeg bifalder at Kapitajn Moltke[3]) udtages til at berejse Kystsignalerne, hvilken Rejse strax maa tiltrædes; ham udbetales 2 Rdl. daglig i Diætpenge.

Kapitajn Stub har i forrige Uge personlig indleveret mig Tegningerne over Slæderapperterne paa Fanø.

---

[1]) De vestindiske Tropper vare fra Lejren paa Østerfælled (S. 185) rykkede ind til Christianshavn og beordres nu til at deltage i Efteraarsmanøvrerne. [2]) Depecherne skulde han have overbragt til St. Petersborg. [3]) A. G. A. Moltke, en Søn af Generalmajoren, født 1780, Fændrik 1783 ved Aalborgs Infanteriregiment, Sekondlieutenant 1786, Premierlieutenant 1791; blev Student 1796 med Udmærkelse og det følgende Aar Cand. phil.; 1799 avancerede han til Stabskapitajn og senere i samme Regiment til Oberstlieutenant og Bataillonskommandeur; 1816 ansattes han som Sø- og Landkrigskommissair.

Lieutenant Nederaas kan nu rappeleres fra Fanø.

Jeg bifalder Kapitajn Smidtens Afgang fra Landeværnet, men da han ej før har været Officer og har kun tjent saa saare kort i Landeværnet, samt efter Deres Rapport i den korte Tid hverken víst Lyst eller Vilje, saa bør det ej tillades ham fremdeles at bære Felttegnet.

Jeg bifalder ganske den prompte Fremgangsmaade, De har brugt i Anledning af de Subordinationsforbrydelser, som ere begangne af det fynske Infanteriregiment paa Samsø[1]).

Ligeledes bifalder jeg, at det 1ste jyske Infanteriregiment i sin Tid afløser det fynske Regiments Detachement paa Samsø.

Angaaendes Expresser fra en Garnison til anden, da tror jeg ej, det for nærværende Tid er nødvendig, siden der nu sjældent ere Ordres, som ere saa pressante.

Da nu alt igjen er sat paa Fredsfod, saa skal ogsaa alle Batterierne i Fæstningerne og Skanserne demonteres, hvilket De vilde behage at foranstalte efterhaanden iværksat.

Jeg undlader ikke at berette Hr. Generalen, at jeg med Dags Post har beordret Generalmajor Baron Rantzau at lade Batterierne i Strib Skanse demontere og alt Artilleri med Tilbehør bringe til Fredericia.

Deres Forslag over en Del Landeværns-Officerers Avancement approberer jeg paa den Punkt nær, som angaar Generaladjudanttitlen til Major Folsack, og haver De igjennem Generalitetet at forvente den nærmere kongelige allerhøjeste Resolution desangaaende.

Jeg ønsker mig saa snart mulig en Plan over Fredericia, at jeg deraf kan se og erfare de til Sødefensionen ny anlagte Værkers Beliggenhed.

Nr. 199. Den 29de September 1801.

Til Hr. Generalmajor Moltke i Aalborg.

Affutagen til Artilleriet paa Kyholm og Samsø forbliver saaledes, som det nu er, indtil det en Gang i Tiden forældes og kasseres; da bliver al den nye Affutage til de nye 18-Pds. Kanoner af de 6 Fod høje Slæderapperter.

Hvad Affutagen til de 18-Pds. Kanoner i Fredericia og Aarhus angaar, da skal De med første derpaa erholde nærmere Svar.

Al den Affutage af 24- og 18-Pds. Kanoner til Kystdefension (thi de mindre Kalibre skal ej affuteres med de nye høje Slæde-

[1]) 1 Underofficer og 20 Mand af Detachementet paa Samsø havde i Samling begivet sig til Detachementchefens Bolig og paa en støjende Maade forlangt deres Lønning og Tillæg udbetalt og, uagtet Forlangendet blev efterkommet, víst et tumultuarisk, opsætsigt Forhold. Moltke havde i den Anledning, just som Bataillonen Maule rykkede ind i Aarhus den 13de September fra Holsten, beordret ham til Samsø med 1 Kapitajn, 3 Lieutenanter, 7 Underofficerer og 100 Grenaderer af 1ste jyske Inf.-Regiment, 1 Auditeur og 1 Profos for præliminariter at undersøge Sagen, arrestere de Skyldige og bringe dem til deres Regiment.

rapperter), som dannes under Hr. Generalens Vejledning, kan forfærdiges 6 Fod høje efter de tilsendte Tegninger over den nye Sort Rapperter paa Slæder.

Blandt det til Provinsialtøjhuset bestemte Antal Artillerister skal De erholde den forlangte Fyrværker.

Interims-Krigskommissairen vedbliver og betales i denne Post, indtil de militaire Anlæg ere fuldfærdiget og tilendebragt, som jeg haaber vil ske snart, men da indgaar Krigskommissairens Forretninger og følgelig ogsaa hans Betaling.

Jeg har intet imod, at Nørrejyllands Provinsialtøjhus fører dette Navn; men Hr. Generalen maa vel vogte Dem for, at Nørrejyllands Beboere ej tror, at dette er en Nørrejylland alene tilhørende Ejendom, som ej kunde bruges andensteds, thi det maa med Tilbehør ansés for det, som det virkelig er, nemlig et kongeligt Arsenal, som vel egentlig i Særdeleshed er bestemt til Nørrejyllands Defension, men dog i Nødstilfælde enkelt eller helt efter Omstændighederne kan og bør bruges, hvortil det befales, og der, hvor det gjør mest Nytte til Kongens og Fædrelandets Forsvar.

Den forlangte Tegning over de af Kapitajn Stub opfundne Rapperter paa Slæder skal ved næste agende Post blive Dem tilsendt.

At Hr. Generalmajor Mansbach har en Stabsofficer til Adjudant, er kun tilfældig, thi han har blot taget ham dertil, fordi han efter sin Overbevisning fandt ham fremfor de øvrige Officerer bedst skikket til denne Post, især da han kjender det lokale af Landet nøjere end de fleste; at Generalen derimod har tvende Adjudanter, er mere nødvendig for ham end de andre kommanderende Generaler, da hans Kommandos Distrikt er saa meget mere udstrakt og vidtløftigt og altsaa forbundet med en overordentlig stor Correspondance, — og dertil kommer endnu, at Generalens svagelige Helbred ofte ej tillader ham at gjøre de med hans Kommando forbundne ulige besværligere og vidtløftigere Rejser end enhver anden, hvorfor han og bør have en Adjudant mere til at sendes slige Steder for at indhente de fornødne Efterretninger og Oplysninger.

Da jeg har erfaret, at der intet trigonometrisk-topografisk Kort forefindes over Kyholmen, Lindholmen, Besser-Rif og den Del af Samsø, hvor Batteriet er anlagt til Havnens Defension (da det, som existerer, blot er et forstørret Kopi af Videnskabernes Selskabs Kort, med okulair indtegnet Situation): saa har jeg med Dags Post beordret Kapitajn Tidemand at optage et sligt Kort, og førend dette er færdig, vilde det være unyttig, at Kommissionen sammentræder; desaarsag har jeg ligeledes med Dags Post tilkjendegivet samtlige Medlemmer, at Kommissionen er udsat indtil nærmere Ordre.

Breve fra Kronprins Frederik,

henhørende til Tidsrummet 19. Maj — 30. September 1801,

tagne af Kopibogen i den Højstbefalendes Arkiv.

Juli[1]) 1801.

Til Defensions-Kommissionen.

Defensions-Kommissionen haver at erklære, enten samtlig eller hver for sig, paa følgende Punkter samt tilføje, hvad andet de endnu ansé at maatte være fornødent, for at naa det højeste Maal i Kjøbenhavns Sødefension og Flaadens Sikkerhed, baade i Henseende til dens Beskyttelse for Bombardement, og at den hastig kan ekviperes og udløbe uden Hinder af Fjenden.

Til den Ende forelægges følgende Spørgsmaal:

1) Bør ikke faste Batterier anlægges for at hindre Bombardement og skytte Havnen?
2) Hvor mange ere fornødne? er, foruden Stubben, Trekroner og Prøvesten, ej endnu et paa Enden af den udløbende Plads af Revshalen nødvendigt, omtrent i Midten af Trekroner og Prøvesten?
3) Bør ej det smalleste Løb mellem Middelgrunden og Prøvestenen bestandig forsynkes?
4) Det Batteri, der skulde lægges i Midten, kunde bestaa i en Halvcirkel, hvoraf den bedækte Vej var monteret med 36pundige Kanoner; Hovedvolden skulde ganske med Morterer monteres, hvorved man temmeligen kunde dominere det fraliggende Farvand.
5) Skulde ikke Fabrikmesteren paalægges at konstruere en 10 à 12 Fartøjer, som førte svært Skyts og kunde gaa over Grundene? Disse maatte ikke stikke over 8 Fod og være sejlbare; deres Bestemmelse kunde være at angribe Bombardererne.

Endelig maa jeg bede Kommissionen nøje at overveje, om en Dam om Trekroner er fornøden, forinden Reveteringen begyndes, og om ikke à pierre perdu var den Manér, hvorved Revêtementet kan staa og med mindst Bekostning.

---

[1]) Datum mangler.

Den 21de Juli 1801.

Til Admiralitets- og Kommissariats-Kollegium.

Ikke uden Forundring haver jeg gjennemsét Defensions-Kommissionens Svar til Admiralitetet, dateret 18de Juli d. A., da man maa slutte, at enten Kommissionen ej vil svare paa de Spørgsmaal, der var dem af Kollegium forelagt, eller at den ej haver fattet Meningen af Spørgsmaalene; det første kan man ej formode, da det vilde være et besynderligt Exempel af en underordnet Kommission mod Admiralitetet, som er deres Foresatte; det maa følgelig være det sidste, hvilket i visse Henseender er lige saa uheldigt som besynderligt.

Da jeg nu antager det sidste, saa overgaar jeg nu til Sagen i sig selv.

A) Kommissionen mener, at Søbatterier ere i Hensigt til Bombardement nødvendige, og at det sydligste snarest muligt maa begyndes paa;

B) at Revêtementet om Trekroner-Batteri bør begyndes til Foraaret.

Disse tvende Punkter er alt, hvad dette Brev indeholder, hvilket ej alene ved kongelige Resolutioner er bestemt, men endog Sandheder, som af Kommissionen ofte ere igjentagne, følgelig intet Svar paa, hvad der blev spurgt om.

1) Thi der handles om at forsynke Kongedybet,
2) at udvælge Punkter for faste Batterier,
3) om Reveteringsmaaden,
4) Forslag til de bedste Defensionsfartøjer.

Sagen er yderst vigtig, taaler ingen Lunkenhed; det gjælder om Statens Tilværelse, og enhver anden Tanke maa vige; især er denne Følelse den, der besjæler mig, ej alene som dansk Mand, men som Krigsmand.

Til den Ende formener jeg, at det er en hellig Pligt at paadrive denne vigtige Gjenstand. Kommissionen, tror jeg, burde altsaa tilholdes strax at besvare Admiralitetets Brev i Følge de her angivne Sætninger, samt tilholdes at møde saa ofte som muligt, ja daglig, indtil de vare færdige, hvilket de kan være i mindre end 14 Dage.

En Betænkning fra Hr. Woltmann, betræffende Reveteringsmaaden, følger herved og kunde tilstilles Kommissionen.

Den 18de Avgust 1801.

Til Hr. Kammerherre og Finanskommissair Neergaard à Eckhoff.

I Anledning af Deres Skrivelse tjener til Svar. Af Flotillens Skibe skal ej beholdes uden de 2 Kanonérbaade, Snekken „Ane Marie“, Bombarderen „Alvorlighed“ og „Støren“ og 4 à 6 af de bedste Fartøjer; de øvrige sælges eller fragtes bort, alt som det maatte være mest overensstemmende med Statens Fordel. Men for stedse àt have et Forraad af Kanoner, Varegods og Artillerisager skal alt saadant, som kan konserveres, opbevares i Glückstadt, for stedse

at kunne armere og ekvipere en lignende Flotille. Da Korpset nu skal marchere til sine Standkvarterer, saa bør ogsaa, naar de nødvendige Kjørseler ere tilendebragte, de overflødige Heste afskaffes. Hvad Finans-Kommissionen betræffer, da maa den vedblive, indtil alle Regninger ere sluttede, reviderede, og de have erholdt igjennem Finans-Kollegium den fornødne General-Decharge.

Den 10de September 1801.

Til Admiralitets- og Kommissariats-Kollegium.

Defensions-Kommissionens vel udarbejdede Betænkning over Redens og Flaadens Beskyttelse er jeg i alle Dele enig udi.

For nu at give Kommissionen Lejlighed til Undersøgelse i Henseende til Punkterne for Batteriernes Anlæg og at forfatte Calcule i Henseende til Bekostningerne, finder jeg følgende Bestemmelser fornødne:

1) Middelgrunden forsynkes saaledes, at intet Fartøj, som stikker over 10 Fod, kan passere den antagne længste Bombardér-Linie.
2) Der maa være et saadant Antal gamle Skibe, at man kan, i Fald Tid og Lejlighed det byder, gjøre temporaire og optagelige Forsynkninger.
3) Faste Batterier bør anlægges; et ved Sundbyhage, det andet ved gammel Prøvesten, det tredje paa Kanten af Revshalen imellem Prøvesten og Trekroner-Batteri, og et paa Stubben i det paa Defensions-Kommissionens senest indgivne Kort mærkede med Bogstavet F. Endelig holder jeg det fornødent, at et Landbatteri anlægges paa Amagerland vesten for Sundbyhage, for at understøtte denne avancerte Post.

   Skulde Overslaget falde større ud, end man formodede, var det godt at følge den Del af Kommissionens Lemmer, som mener, et Batteri kunde haves mindre, og valgte jeg da hellere at tage Middelpunktet imellem Sundbyhage-Batteri og Trekroner, hvorved da kuns bleve, med Trekroner, 3 Batterier, og man kunde med Bomber virke i den nordre Bombardérlinie, og med Kanoner var man Mester af Kongedybet.
4) Den flydende Defension, bestaaende af Fartøjer, der føre svært Kaliber-Skyts, ere sejlbare Fartøjer og kan passere Grundene, bør ogsaa bygges og indrettes.
5) Flaaden bør, naar man befrygter Bombardement, forhales igjennem Langebro til Tømmerpladserne.
6) Til sidst bestemmes det, at Boringen, for at finde Stederne til Batterierne, strax iværksættes.
7) Det undersøges ligeledes strax, hvorledes Grundene ere fra Flaadens nu havende Leje indtil Tømmerpladserne.

Dette alt overlader jeg Admiralitets- og Kommissariats-Kollegii nærmere Overvejelse.

Den 15de September 1801.

Til den højstkommanderende Officer ved Kongens Regiment.

I Anledning af den mig tilstillede Ansøgning af Stabskapitajnerne og samtlige subalterne Officerer ved Kongens Regiment, da tilkjendegives Dem herved, at intet særkilt kan bevilges for et Regiment mer end for et andet, men at der vist skal, naar Tid og Omstændigheder det tillader, blive tænkt paa disse Klassers Vilkaars Forbedring[1]).

Den 25de September 1801.

Til Generalitets- og Kommissariats-Kollegium[2]).

De nærværende Konjunkturer foranledige mig til følgende Bemærkninger.

A. Det Nationales bedre Organisation, hvortil hører at forandre en Del Bestemmelser i Forordningen, som synes at hindre den Aand, man bør ønske at finde i Nationen, til at stride for Konge og Fødeland.

Saaledes maatte det aldrig tillades nogen for bestandig at være fri for at bære Vaaben; naar der var for mange Folk og derfor blev kastet Lod, saa maatte dette kuns gjælde for én Gang, og den, som ved Lodkastningen var bleven fri, atter kaste Lod næste Gang.

Mandskabet skal tjene 6 Aar og gjøre Tjeneste i Garnisonen. Deraf flyder, at Antallet, som aarligen leveres, maa blive større, især naar al udenlandsk Hverving afskaffes.

Antager jeg nu, at den effektive Styrke af Armeen i Danmark og Hertugdømmerne er, foruden Over- og Underofficerer, 30000 Mand, saa blev Antallet, som aarligen behøvedes til Rekruteringen, for at erstatte Afgangen, de Døde iberegnet, henved 5300 Mand. — NB. vide infra.

De yngste gjør Tjeneste i Garnisonen, efter den én Gang indførte Regel; Rekrutterne inddeles i tvende Dele, hvoraf den ene Del leveres efter Exercertiden om Foraaret, den anden Del om Efteraaret.

Den udenlandske Hverving og de saakaldte nationale Gevorbne gaar ind, da alt bliver nationalt paa gevorben Fod; følgeligen ophører og de gevorbne Nationales Tillæg. Det første Aar blev af nationale Rekrutter leveret flere end ellers, $^1/_7$ af

---

1) Ligelydende Svarskrivelser ere under 19de September afgaaede til Danske Livregiment og under 22de September til Norske Livregiment og Prins Frederiks Regiment; men om selve Ansøgningens Indhold er der intet forefundet i Arkiverne. 2) Dette Brev blev Grundlaget for den nationale Hærreform. Det er, ligesom de andre Breve om Omorganisationen, af hvilke et findes trykt Side 72 o. flg., udarbejdet af Kronprinsen personlig og endnu tilstede i Arkivet i hans originale Udarbejdelse.

hvert Regiments hvervede Styrke; med det andet Aar begyndtes først at leveres $^{1}/_{6}$ af den hele Styrke.

B. Landeværnet betræffende.

Ved denne vigtige Indretning, som nu er i Drift, maatte ske følgende Forandringer.

1) Mandskabet tjener ved Landeværnet lige saa længe, som ved den bevægelige Armé eller Linietropperne.
2) Enhver, som ved Lodkastning eller af andre Aarsager er bleven rent fritagen for at være gevorben Soldat, skal tjene i Landeværnet saa længe, som han ellers skulde have tjent ved den staaende Hær og Landeværnet tilsammen regnet.
3) Den, der ej har tjent som Gevorben, maa paa egen Bekostning lære Exercitsen.
4) Enhver, som fritages for at udtjene sin fulde Tid ved den staaende Armé, skal aftjene den tilbageværende Tid ved Landeværnet og desuden staa sin øvrige Tid som alle andre Landeværnsmænd.
5) Landeværnet samles 6 Søndage om Aaret og exercerer kompagnivis.
6) Paa hvert Kompagnis Alarmplads forvares Vaabnene, og her skal Kompagnichefen bo.
7) I Fredstid har hvert Regiment én Chef og hver Bataillon én Chef. Kompagnicheferne og ovenanførte gageres kuns; da Ruller og alt bør nøje føres af disse, for at kontrollere den civile Øvrighed, holder jeg det fornødent, at en saadan Kompagnichef, enten han haver Pension eller ej, nyder i det mindste 300 Rdlr. om Aaret. Alle andre ansatte Officerer nyde ingen Gage.
8) Regiments- og Bataillonscheferne omrejse flittig ved Exercitsen og indsende deres Rapporter.
9) Officerernes Ancienneté ved Landeværnet gjælder ej ved Linietropperne, men naar disse støde sammen, ere de første stedse de yngste, saaledes at den yngste Stabsofficer af Linietropperne stedse kommanderer den ældre af Landeværnet i lige Klasse, og saaledes forholdes alle Klasserne igjennem.

For nu at betragte det Indre af Armeen, tror jeg at burde begynde med Opdragelsen.

De nuværende militaire Instituter have meget forbedret sig og give Sikkerhed for, at ingen kan blive Officer uden de fornødne Kundskaber; dog tror jeg, at de i flere end én Henseende kunde opnaa større Fuldkommenhed:

1) ved at indføre en mere praktisk Undervisningsmaade;
2) ved at sørge mer for de unge Elevers Moralitet,
3) for deres Klædning og Underholdning, og
4) for, at de kunde efter deres Charge i Armeen og til det Korps, de blive at ansætte, ekviperes, saa at man kunde være vis paa, de ikke begyndte deres Løbebane med Gjæld.

Ved nu at gaa over til den Vej, de indtræde paa, bør man dels tænke paa, at de kan faa et tarveligt Udkomme, dels at de kan faa Lyst og Mod til at gaa videre frem.

Hvad det første betræffer, da maatte Stabskapitajnerne, Stabsritmestrene og samtlige subalterne Officerer erholde et Tillæg, siden de paa ingen Maade kan leve af deres nuhavende Gage, og denne Trang nedtrykker Modet i de yngre Klasser.

Det andet er at gjøre en Distinktion for hver Klasse; dog maatte samtlige subalterne Officerer have én, Kapitajnerne deres, Stabsofficererne ligeledes; Obersterne bleve kjendelige for sig; Generalmajorerne, Generallieutenanterne og de virkelige Generaler erholdt ligeledes en Forskjel paa Uniformen.

Soldaten vil blive en mer æret Mand, naar han er af de Indfødtes Tal; dette kan ej heller andet end virke paa hans Tænkemaade, især naar en hensigtsmæssig Opdragelse gaar i Forvejen, hvilket let kan ske, da alt Land- og Garnisons-Skolerne ere forbedrede; kuns maatte de gymnastiske Øvelser forbindes med disse. Og den glade Tid vil da snart ses i Møde, da Nationens højeste Ære vil være at værne for Fødelandet og vise, at sand Borgerpligt bør opfyldes baade som Agerdyrker og som Kriger.

Det, jeg før skrev om subalterne Officerers Kaar, gjælder og, endskjønt ej i saa udstrakt Mening, om Soldatens; denne kan bedst ernæres ved den allerede givne Hjælp til hans Spisning og klædes bedst paa den nuværende Maade, naar kuns Munderingsterminen bliver lige for alle og ej som nu, da en Del have Munderingen i 12, andre i 3 Aar; end videre ere Undermunderings- og Propreté-Pengene altfor knap ansatte, især da Manden sjælden eller aldrig kan komme ud med den Tid, i hvilken hvert Munderingsstykke skal holde.

Underofficererne tjene i Forhold ikke bedre end Soldaten, hvilket tillige med Soldatens Mangler maa afhjælpes. Deres Antal er vel i Forhold til Tjenesten meget ringe, men maaske det dog var muligt at gjøre nogle Forandringer, hvorved et færre Antal af dem blev fornødent; dette kunde ske ved at afgive Artilleristerne, som nu ere ved Regimenterne, til Artilleriet, hvorved Korpset forstørredes, erholdt en mer samlet Kraft, og en mer hensigtsmæssig Inddeling fandt Sted. Ved Infanteriet blev saaledes ej mer fornøden end pr. Kompagni 1 Sergent, 1 Furér, 6 Korporaler og 8 Gefrejdere. Sergenten og samtlige Klasser af Underofficerer erholdt en særskilt Udmærkelse; ligeledes bleve Gefrejderne at udmærke fra Mandskabet, de fik 2 Skilling dansk daglig Tillæg til deres Soldater-Lønning, gjorde ellers Soldattjeneste, men supplerte Underofficererne; de bare uden for Tjenesten Stokke og, naar de forrettede Underofficers-Tjeneste, Geværet højt i Armen; naar der var Underofficerer nok, maatte de gjøre Gefrejder-Tjeneste ved Vagterne, alt efter Omstændighederne.

Artilleriet: Dette for en Stat saa vigtige Værn, men især for den danske, hvis lange Kyst og Fæstninger udfordre et betydeligt Personale, maatte deles i tvende Dele, nemlig Garnisons-Artilleri og Felt-Artilleri.

I Garnisons-Artilleriet kunde alle de Folk staa, som formedelst legemlige Fejl ej vare bekvemme til Felttjenesten. Felt-Artilleriet maatte saa meget muligt være samlet i Kjøbenhavn, Christiania og Rendsborg. End videre bør den militaire Plan beregnes saaledes, at der stedse er noget udsat til enhver Gren af Artilleriet, Karrevæsenet, Fæstningerne o. s. v., saa at det ikke alene kan vedligeholdes, men og gjøres af nyt, og alt stedse være i komplet Stand; til den Ende bør og et Forraad af Træ altid haves.

Straffene: Disse har det været umuligt at røre ved, saa længe den udenlandske Hverving var til; naar denne ophører, kunde et Arbejdsfængsel sættes i Stedet for Spidsrodstraffen. Manden skulde hertil dømmes af Krigsretten, og maatte samme Straf bestaa i, at han blev holdt indelukket i et Hus ved simpel, men sund Føde; hans Arbejd var paa Fæstnings-Batterierne og paa Tøjhuset; han maatte ikke tale under Arbejdet, langt mindre skjælde eller bande; hans Foresatte befalede ham, hvad han skulde gjøre, men intet videre; Straffen, naar en saadan Forbryder forsaa sig, var Cachotten eller ensomt Fængsel paa Vand og Brød, fra 12 Timer indtil 3 Gange 24 Timer; ingen maatte slaas eller lide nogen anden Straf.

Koloniernes Tropper maatte for Fremtiden, under Navn af det vestindiske og ostindiske Korps, annekteres til Armeen.

Alt dette maa jeg overlade til det oplyste Kollegii nærmere Overvejelse, hvorpaa jeg, forinden noget af dette iværksættes, maa forlange dets Mening.

NB. Maaske kunde der ogsaa, i Henseende til Mandskabets Udhævelse, gjøres den Forandring, at alt udskrivningspligtigt ungt Mandskab uden Undtagelse i de første 6 Aar, de skulde tjene, alene bleve udskrevne til den bevægelige Armé eller Linietropperne, og de overtallige ansatte som Reserver ved samme, for end mere at sikre den bevægelige Armés uforanderlig vedvarende Styrke.

Aktstykker til 1801's Historie.

a) 3 Breve til Kronprinsen fra Cay Reventlow, udfærdigede efter Slaget den 2den April, før Vaabenstilstanden indtraadte.

Vendredi au matin, 3 d'avril 1801.

Quelle est la position de la capitale après la journée d'hier? Quelle sera sa position et celle du pays selon le parti différent qu'il est possible de prendre — ou de souscrire soit en entier soit en partie aux conditions exigées par le vainqueur, — ou d'opposer une résignation passive à l'effet de son artillerie, en restant attaché aux alliés avec lesquels on a contracté?

Le sort de la journée d'hier a prouvé, que tel qu'est le local[1]) et les moyens de défense du port de Copenhague, il ne saurait être défendu par le courage et le dévouement le plus décidé. Les „Blockschifs" ou vaisseaux de guerre qu'il est possible de mettre en avant de la rade ne peuvent être soutenus par les batteries; — la persuasion que les bas-fonds leur serviraient de défense était une erreur; — accablés par le nombre de leurs ennemis, leurs braves combattants peuvent se laisser massacrer, mais ne peuvent jamais empêcher que l'issue ne soit toujours celle dont nous venons d'avoir la malheureuse expérience.

Mais dès que ce moyen de défense est renversé, les batteries qui restent et qui n'ont pu les secourir perdent elles-mêmes leur force. Les vaisseaux ennemis, en se mettant à la place de nos vaisseaux vaincus, doivent nécessairement bientôt faire taire par le nombre supérieur de leur artillerie celle de nos batteries de terre. La batterie des Trois-Couronnes ne sera pas attaquée de front, mais se verra enfilée de côté et n'est plus soutenable. Quand l'ennemi ne se

[1]) Der findes i disse Breve, især dog i det første, som antages skrevet i Hast og i en bevæget Stemning, mange Forsyndelser mod det franske Sprog, men Redaktionen har ikke troet at burde foretage sproglige Lempelser. Kun hist og her, hvor der af Uagtsomhed skjønnes at være anvendt meningsforstyrrende Smaaord, har Redaktionen foretaget en ubetydelig Rettelse, men altid sat det forandrede eller tilføjede Ord i Klammer.

soucierait pas de s'en mettre en possession et d'y braquer le canon contre la ville, il a au moins la facilité de placer derrière ses vaisseaux à bombes et de mettre ceux-ci parfaitement par là à l'abri du canon de la Citadelle. De là il n'existe aucun endroit hors de l'atteinte de ces bombes, et ils n'auraient de raison de cesser leur feu que lorsque les munitions leur manqueraient.

Ainsi l'ennemi est non seulement le maître de détruire ce qui reste de vaisseaux armés, tous les magasins et bâtisses de la flotte, mais tout ce qui se trouve de vaisseaux marchands en ville et la ville entière. Il n'existerait plus aucune opposition quelconque; il serait inutile de tirer un canon sur des vaisseaux de guerre qui seraient hors de portée, ou [sur] des vaisseaux à bombes qui le seraient également.

Toute activité même pour la défense (si nécessaire pour le soutien du courage) cesserait, hormis celle de concourir à éteindre un feu qui se rallumerait à tout instant. Mais ce travail continué pendant plusieurs jours userait si bien les forces de tout le monde, que le physique de tous les habitants succomberait, et il ne serait point à garantir que le désespoir ne s'emparât de tous les esprits.

L'incendie de Copenhague a montré les embarras infinis que produit un nombreux peuple sans habitation et sans nourriture. Que serait-ce lorsqu'on aurait continuellement l'ennemi devant la ville, que tous les moyens qu'on avait alors manqueraient ou ne seraient pas à employer, et qu'un chacun ne verrait pas de fin à cette calamité. Les effets possibles n'en seraient pas calculables et l'imagination se refuse à s'en retracer les suites.

Et la fin semblerait encore devoir être, qu'après tant de calamités il faudrait pourtant se soumettre à la loi du vainqueur.

Considérons les suites de cette situation plus particulièrement du côté des pertes générales auxquelles l'état comme tel se dévouerait.

Rappelons-nous que toutes les voix se réunissent à déclarer les moyens de défense qui nous restent nuls, même susceptibles de servir à l'ennemi contre nous-mêmes.

Ainsi la destruction de notre flotte entière, de nos magasins du Holm, de toutes les bâtisses qui y appartiennent ne peut plus être empêchée sans un accommodement quelconque avec la flotte anglaise. Celle de la ville entière suivrait. On convient à présent que, vu la position que les Anglais peuvent prendre actuellement, il n'existe aucun point de la ville hors de l'atteinte de leurs bombes. Les secours de nos „Brandanstalten“ seraient bientôt réduits à une parfaite nullité. Déjà actuellement les gens par les bivouacs sont prêts d'être accablés de fatigue. Ils le seront bien davantage dans un couple de jours, et la durée du bombardement n'est bornée à aucun temps. Le sentiment alors d'entendre continuellement tirer sur soi-même, sur ses maisons, sur tout ce qui nous est cher et soutient notre existence sans pouvoir répondre d'un coup, obligé à rester les bras croisés, à voir l'incendie premièrement partiel, bientôt

général, à ne pouvoir dire: cela sera fini demain, après-demain, cette semaine — est un sentiment, il faut avouer, horrible et dont les effets sur la multitude pourront ne plus être à retenir.

Faudra-t-il alors, je le répète, signer et se soumettre à des conditions encore plus déshonorantes, ou, si elles sont les mêmes [qu'à] présent, être obligé de reconnaître encore la générosité de l'ennemi qui ne les aurait pas exaspérées.

Ne nous cachons pas non plus ce que serait la perte de la ville de Copenhague pour le Danemarc.

Tout se réunit malheureusement à Copenhague — mais, s'y réunit. Toutes les institutions publiques, au moins les principales du pays, les arsenaux de la marine, l'arsenal principal de l'armée s'y trouvent. C'est en outre le centre du commerce. Quel nombre de familles commerçantes seraient ruinées. Enfin, ce n'est pas un vil amas de pierres qui s'écroulerait et qu'on rebâtirait autre part ou avec moins de luxe. La perte d'une province serait à peine pour l'ensemble ce que serait la perte de cette capitale.

Elle ferait sans doute péricliter l'existence de l'état même, et réduit à la faiblesse la plus extrême, il faudrait avoir plus de confiance dans les hommes qu'ils ne méritent, pour ne pas appréhender que bientôt il ne resterait plus de vestige d'une stérile reconnaissance, et que le Danemarc se trouverait sans alliés et délaissé de toute part.

Je n'ai pas encore fait mention des suites ultérieures après la destruction de Copenhague pour le reste du pays. Rien n'obligerait la flotte anglaise après cela à quitter la Baltique. Elle attirerait plutôt à elle autant de secours qu'il serait nécessaire pour s'assurer de la supériorité sur la flotte russe et suédoise. Elle attaquerait toutes nos côtes, y brûlerait les villes peu défendues, et nous séparant entièrement de la Norvège, ce pays serait encore réduit au danger d'une famine, à l'allégement de laquelle le Danemarc entièrement épuisé n'aurait aucun moyen de porter le plus chétif remède. La baisse de nos billets, de tous les effets royaux, ainsi que celle des prix des fonds de terre en deviendrait encore une suite inévitable, et il est difficile de fixer où celle-là s'arrêterait.

Voilà à peu près la situation malheureuse où le refus absolu de s'arranger avec l'Angleterre, si sa flotte produisait alors toute la destruction dont elle est capable, nous réduirait.

C'est dans cette situation, qu'elle propose au Danemarc une alliance défensive et la réunion de dix vaisseaux de ligne à 90 des siens, pour nous garantir de la colère de nos alliés, qu'elle nous demande de quitter.

La proposition est cruelle parce qu'elle nous force à rompre des engagements aussi solennellement contractés, et que d'ailleurs elle nous expose sans doute à d'autres dangers.

Mettons cependant de côté une alliance formelle avec l'Angleterre, dont il serait peut-être possible de la porter à nous épargner la honte, et considérons alors ces dangers.

Quelle que soit notre perte d'hier et le généreux dévouement que nos vaillants combattants ont témoigné, il est sans doute incertain si à Petersbourg on se mettrait à notre place, et si l'Empereur nous pardonnerait une défection quoique évidemment forcée.

Je ne désespèrerais pourtant pas entièrement que, frappé du récit de ce combat malheureux mais honorable, il ne fût assez équitable pour le faire.

C'est en attendant notre ennemi le plus faible, et en conservant par un arrangement avec l'Angleterre les forces que nous avons encore, nous sommes plus à même de lui résister qu'après une destruction entière de ces forces, dont elle retirerait presque seule les avantages.

La Prusse tient une conduite si équivoque, que le danger d'une attaque de sa part me paraîtrait moins à craindre. Nous avons peut-être excité son ressentiment en prenant possession de Hambourg. Mais la suite d'un arrangement avec l'Angleterre nous obligerait sans contredit à rétrograder dans cette mesure, et le danger qui en résulterait serait plutôt que la Prusse se mît à notre place, et alors il ne faudrait sans doute point se faire illusion sur la possibilité qu'elle finirait par rester en possession de cette ville. Cela serait un des évènements les plus fâcheux possibles pour le Danemarc. Quelque nouvelle chance pourrait cependant encore nous en libérer, et enfin c'est dans ce moment un malheur éloigné, et il faut aviser au plus pressant.

Enfin on ne serait pas content à Paris, et cependant, si on se refusait à une alliance véritable avec l'Angleterre, il est si clair que nous succombons honorablement à la faiblesse de nos moyens, qu'on pourrait peut-être encore espérer de la modération même de ce côté.

Le résumé des dangers d'un refus total aux propositions de l'Amiral anglais, ainsi que ceux d'un acquiescement à ses demandes seraient donc a peu près:

Dangers du refus.

La destruction totale de notre flotte et de tous les magasins qui y appartiennent.

Celle de l'arsenal de l'armée, qui se trouve ici, ainsi que de tous les autres bâtiments publics, institutions, hôpitaux etc., réunis ici.

La destruction de toute la ville, ainsi que de ses vaisseaux marchands. La perte assurée de ceux où l'embargo est mis.

La terrible situation où au moins 50 à 60 mille habitants seraient réduits, au secours desquels on ne pourrait, pour ainsi dire, porter aucun allègement, dont les cris deviendraient à la longue insoutenables, comme les suites de tout cet ensemble seraient incalculables.

La flotte anglaise, après cette horrible destruction, maltraiterait impunément nos côtes par ses petits vaisseaux, et la Norvège serait réduite à la famine. La situation de Copenhague et du pays pourrait alors devenir telle, qu'on finirait pourtant [par] souscrire aux lois du

vainqueur. Il y a une borne à la fermeté humaine, au delà de laquelle il peut être coupable de vouloir aller.

Et alors tous les dangers du moment d'un parti contraire seraient encore les mêmes [1]), et tous les moyens détruits pour s'en garantir, au moins jusques à un certain point.

La Suède même nous harcelleraït alors impunément et par mer et par terre, en Norvège ou en Sélande, sans que nous pussions réunir seulement pour notre défense de nos provinces et isles éparses le peu de forces qui nous resteraient.

La soumission aux demandes de l'Amiral a sans doute également ses dangers. Ils seraient:

La haine et la colère de nos alliés, surtout de la Russie, quoiqu'il serait permis d'espérer que l'Empereur jugerait plus équitablement notre conduite en apprenant les efforts qui ont été faits.

Celle de la France, qui nous considèrerait dès lors comme allié de l'Angleterre.

Je mettrais moins dans la balance la nécessité de rétrograder dans la démarche faite contre Hambourg, mais la parfaite nullité où nous serions réduits, la preuve donnée aux yeux de l'Europe et de la postérité de notre extrême impuissance, malgré tout le courage dont nous pourrions être pénétrés, est sans doute un sentiment humiliant, profondément humiliant pour tout habitant sensible de ces pays.

Que je fasse cependant la remarque que pauvreté n'est pas vice, et que l'honneur d'un état ne suit pas exactement et ne peut, d'après la nature immuable des choses, suivre les mêmes règles que celui d'un particulier. Celui-ci peut — et il y a nombre de cas où il doit [le faire] — se dévouer à la non-existence. Cela n'est point permis à un état, [ni] à ceux qui ont à décider du sort de ce peuple, et l'honneur ne peut point exiger ce que le devoir réprouve.

J'ai dit. J'ai pesé avec tout le soin dont je suis capable, je crois mûrement, froidement, dans tout le détail que m'a permis la brièveté du temps que j'ai employé à faire cet écrit, les raisons pour ou contre l'un des partis à prendre dans la situation critique où ma patrie se trouve au moment actuel. Ma persuasion est fixée. L'opinion que les devoirs les plus saints qui me lient à mon Souverain et à mon pays me prescrivent d'énoncer, serait:

Après l'effort de la journée d'hier et la situation qui en résulte, il n'est point honteux de se soumettre à une force évidemment majeure, lorsqu'un refus exposerait inutilement la vie de nombre de braves gens, et produirait une situation dont il est difficile avec tranquillité de se représenter le tableau.

Je croirais donc que — sauf les essais à faire pour obtenir de meilleures conditions — S. M., sans déroger à son honneur, pourrait aller jusqu'à dire:

---

[1]) Mindre tydeligt, men nøjagtigt gjengivet.

„Que n'ayant cru que se trouver dans le cas de propre défense, „et n'ayant jamais eu des vues agressives [ni] hostiles contre la „Grande Bretagne, Elle promettait de suspendre toutes mesures qui „pourraient être reconnues telles, en attendant qu'Elle puisse s'entendre „avec S. M. Brit. pour l'emploi de ses bons offices à faire cesser la „disharmonie générale dont Elle avait gémi dans tous les temps."

Elle échangerait contre cette déclaration celle de l'Angleterre:

„Que les mesures hostiles contre les vaisseaux danois seraient „levées, et que la Grande Bretagne promettrait de garantir au Danemarc „son existence intacte et de le mettre par des forces suffisantes à „l'abri, dans tous les moments, de toute autre attaque, en liant à „l'accomplissement entier et plénier de cette promesse celle que S. „M. Danoise venait de lui donner."

Il ne serait pas impossible peut-être de convenir encore avec l'Angleterre, que cette dernière assurance de sa part ne fût pas rendue publique.

Si je ne craignais d'outrepasser les bornes de ma compétence, je proposerais encore que (quelque pénible que j'en reconnaisse la tâche) S. A. R. annonçât Elle-même avec franchise cette fâcheuse nouvelle à l'Empereur de Russie par une lettre à peu près dans ce sens: „V. M. a perdu un allié pour autant qu'il ne peut plus lui „porter des secours réels et actifs. Les rapports lui prouveront en „attendant que l'honneur de cet allié est resté intact, mais son dévoue- „ment a été accablé par [une] force supérieure et le sort des armes „lui a fait subir la loi du vainqueur" &c. &c.

Que la Providence règle les résolutions du Prince dont dépend la destinée du Danemarc. C. Reventlow.

Samedi 4 d'avril 1801.

S. A. Royale Mgr. le Prince Royal ayant ordonné hier au matin à Mssrs. de Bille et de Lindholm de retourner à bord de l'Amiral Parker avec une espèce d'instruction ostensible qui contenait des expressions générales sur le désir de s'entendre avec l'Angleterre, autant que la foi contractée avec d'autres peut le permettre, ils eurent la réponse que l'Amiral Nelson viendrait à terre et désirait de se présenter et de parler à S. A. R. Elle-même. Il est venu l'après-dîner, et Mgr. le Prince Royal lui a parlé près d'une heure. La conversation n'a point eu, à ce que S. A. R. nous a fait l'honneur de nous dire, un résultat entièrement précis, malgré qu'elle ait été d'ailleurs satisfaisante jusques à un certain degré. L'Amiral a commencé par l'énumération des prétendus torts du Danemarc contre l'Angleterre. Il a assuré que, si la forteresse de Cronenbourg n'eût tiré le premier coup, la flotte anglaise selon ses ordres n'aurait pas tiré, et, sur la demande [de] ce que l'Angleterre désirait donc du Danemarc, il a sans doute articulé la prétention qu'il désarmât entièrement sa flotte, mais n'y a point insisté, quand S. A. R. s'y est refusée positivement, en lui disant que ce n'était pas une chose qu'un soldat

pût demander à un autre dans un moment où le Danemarc était environné de puissances belligérantes. Enfin il a paru acquiescer qu'on pût envoyer en Angleterre négocier avec le ministère, moyennant qu'en attendant la flotte anglaise jouît ici d'une réception amicale. Au reste, ses propos en général et vis-à-vis de tout le monde ont été ceux d'un guerrier honnête et galant, qui se plaisait à faire l'éloge de la résistance courageuse qu'il avait éprouvée. S. A. R. lui a promis une réponse formelle pour demain et, en attendant, tout reste en repos.

Voilà à peu près l'état actuel des choses. Il y a un jour de repos gagné et qu'il est juste d'employer à la plus mûre réflexion. L'Amiral anglais n'a point exigé jusqu'à présent de condition déshonorante, ou, si l'une qu'il a faite pourrait être censée telle, il l'a retirée. C'est au delà de ce qu'on avait raison d'attendre. Mais d'ailleurs la situation a-t-elle changé essentiellement, et existe-t-il depuis hier au matin quelque circonstance qui doive me porter à quitter ou à modifier le sentiment que j'ai cru de mon devoir de coucher par écrit pour être soumis au jugement de S. M.?

J'y ai réfléchi avec toute l'attention que la grande importance de l'objet exige, et j'ai fini par me convaincre que je dois adhérer à mon sentiment d'hier, et que je ne vois pas qu'il y ait à changer essentiellement ni dans le point de vue général ni dans le but principal qui y est proposé.

Qu'il me soit permis d'entrer dans quelque détail de réflexions, pour que ceci ne paraisse pas une assertion dépourvue de fondement.

On a gagné un couple de jours de repos, mais les Anglais pouvaient eux-mêmes en avoir besoin ainsi que de temps pour raccommoder les dommages qu'ils ont soufferts. Si l'Amiral acquiesce qu'on envoye à Londres, cela paraît donner une plus longue marge de temps encore, et il s'agit de se dire sous quelles modifications cela peut nous être utile.

Eux ont à rétablir leurs vaisseaux, à attirer des renforts, à apprendre à connaître toujours dans un plus grand détail nos parties faibles, les moyens de nous nuire, les profondeurs de notre port. Dans cet armistice même, ils n'ont pas discontinué de sonder presque sous nos batteries, au point que l'un de leurs bâtiments a touché près de celle des Trois-Couronnes.

Nous n'avons rien à refaire parce que tout est détruit, et il ne nous reste rien de rechange à replacer. Nous ne pouvons d'aucune manière ajouter aux moyens de défense qui nous restent, et ceux-ci sont de plus en plus déclarés insuffisants, même inutiles par les experts de l'art.

Le temps que nous gagnons de cette manière n'est donc qu'un répit qui, du côté des moyens de défense à rassembler, n'est d'aucune utilité réelle pour nous, et dont l'avantage est à cet égard effectivement du côté de l'ennemi. Il pourrait user même le courage des habitans, et la fatigue de cet état incertain finir par faire désirer au grand nombre une composition quelconque.

Ce serait autre chose, si quelque secours de l'étranger pouvait raisonnablement être attendu. Il ne le peut, ou ne serait pas de nature à nous débarrasser de nos appréhensions.

La demande de l'Amiral, que la flotte anglaise jouisse ici d'une réception amicale, est aussi trop vaguement articulée pour ne pas laisser une juste méfiance sur l'extension qu'on pourrait vouloir donner à cette condition. La manière dont on n'a pas discontinué de sonder jusqu'au pied de nos batteries n'est pas faite pour la calmer, et il ne faut pas se faire illusion que chaque jour que la flotte anglaise reste de cette manière [sur] notre rade, elle devient davantage le maître de notre port et de tous nos moyens. Les liaisons entre elle et nombre de gens de la ville d'extraction anglaise ne lui laisseront plus ignorer le plus petit détail de notre faiblesse et de nos plans. Ainsi, avant que quelque chose sur l'accommodement même soit décidé avec une certaine précision, tout l'avantage est de leur côté. Ils produiront une demande après l'autre, et la dernière sera toujours la plus difficile à refuser.

Rien n'est donc foncièrement amélioré depuis hier au matin, et le gain du temps, d'ailleurs à l'avantage du vaincu, l'est ici jusqu'à présent peut-être à celui du vainqueur.

Nous-mêmes étions déjà persuadés hier que les batteries qui nous restent ne nous sont plus d'aucun secours. Il pouvait cependant rester quelque doute sur cela à l'ennemi. Cette illusion est déjà détruite ou doit l'être chaque jour davantage qu'il reste et vient en connexion avec les gens de la ville.

Je le répète, parce qu'il me semble qu'il n'y a aucun doute sur cela chez les militaires. La batterie des Trois-Couronnes doit ne point être tenable et ne pas mériter d'être défendue. Celle de Quintus serait également bientôt ruinée ainsi que celle du bas de la Citadelle. Si ses remparts sont au-dessous de l'atteinte du canon de la flotte, elle-même ne l'est pas aux coups des bombes qui y seraient jetées et qui pourraient finir pourtant par en déloger la garnison. Il n'y a donc pas de doute que les Anglais peuvent continuer la destruction aussi longtemps qu'ils le voudront, et quoique des bombes [fassent] généralement beaucoup moins d'effet qu'on ne croirait pouvoir en attendre — la durée de cet état, l'alarme continuelle, les bivouacs qui ne finiraient pas, produiraient seuls un état insoutenable.

Il me semble que ces réflexions, combinées avec celles qui étaient contenues dans mon premier mémoire, en confirment le résultat et m'autorisent à en déduire encore quelques autres qui me paraissent évidemment en suivre.

C'est surtout celle-là sur laquelle je crois devoir insister, c'est qu'autant qu'il m'est donné de juger la situation, il est important au Danemarc de hâter sinon un accommodement, au moins un accommodement préliminaire et déterminé avec une certaine précision.

Premièrement, parce que notre situation du moment est aussi insupportable qu'humiliante et que l'éloignement seul de la flotte

anglaise peut nous en relever, et puis parce que nous aurons plutôt encore de bonnes conditions dans ce premier moment que plus tard. La vigoureuse défense de nos vaisseaux a produit un sentiment d'estime pour nous dont il est utile de tirer le plus vite tout le parti possible, parce que tout sentiment de ce genre s'amortit [avec] le temps.

D'ailleurs plus que la négociation dure avant qu'il y ait quelques points fixes déterminés, plus il deviendra pénible de se défendre des reproches ainsi que des instances de l'une et de l'autre part. Les uns et les autres augmenteront en nombre comme en injustice.

Considéré du côté dont on prendra toute la chose à Petersbourg, je croirais encore qu'un accommodement hâté est le moins défavorable à nos intérêts. Plus qu'il l'est, d'autant plus il apparaît comme l'effet d'une force irrésistible. S'il traîne, on demandera pourquoi il n'avait pas traîné plus longtemps, et nous finirons par être suspects là où nous ne serions peut-être que plaints. Car enfin, l'impression du sanglant combat qui a été donné ne peut entièrement manquer son effet, et je ne puis être de l'avis que, pour prouver entièrement à la Russie qu'on a fait tout ce qui était possible, il faudrait encore dévouer la flotte à la destruction et la ville au bombardement. Ce serait acheter cruellement cher l'aveu de cet allié exigeant, et je craindrais encore qu'on ne réussît point à s'assurer du prix de ce dévouement. Ce serait alors qu'on commencerait à calculer. La moitié de la ville serait détruite et on parlerait de quelques bombes qui y auraient été jetées. En attendant, la première impression d'un combat auquel les Anglais ont déclaré que celui d'Aboukir n'était point comparable par le sang qu'il leur a coûté, serait déjà affaiblie ou n'existerait même plus.

Enfin s'il est instant d'en venir à un accommodement, il est nécessaire de se dire à quelles conditions on acquiescera, quoiqu'il ne le soit pas sans doute d'en convenir dès le tout premier moment, et il ne faut point insister sur des propositions que l'Amiral anglais, selon la nature des choses, ne saurait accepter, [comme] celle de ne rien changer à ses engagements avec la Russie, de ne pas les suspendre seulement.

Il me paraît qu'il n'y a que dans un seul cas une restriction à faire à ce raisonnement. C'est celui où la base sur laquelle il repose ne serait pas aussi certaine que j'ai dû la regarder sur le sentiment général. Le tout n'est sans doute plus la même chose, si les batteries qui restent peuvent se soutenir contre le canon de l'ennemi et tenir ses vaisseaux dans l'éloignement de leur portée. C'est toujours un point que le militaire seul peut décider, mais il n'est peut-être pas sans utilité de remarquer encore, qu'il faudrait moins s'en rapporter à la voix d'un enthousiasme généreux qui s'offrirait à se dévouer pour la patrie, mais dont le dévouement à cette occasion, loin de la sauver, pourrait la faire péricliter, qu'à celle de la plus froide raison et de l'examen le plus rigoureux.

C. Reventlow.

Lundi matin, 6 d'avril 1801.

En attendant l'effet des négociations entamées avec l'Amiral anglais, qu'il me soit permis aujourd'hui d'ajouter encore succinctement quelques réflexions en rapport avec la situation générale et politique dont j'ai cru déjà de mon devoir de faire mention de bouche ce matin au conseil, auquel S. A. R. a présidé.

La Russie vient d'avoir marqué nommément la ville de Hambourg et son petit territoire comme le dédommagement qu'elle destine au Danemarc, pendant que l'Electorat de Hanovre en entier doit servir à celui de la Prusse. Celle-ci, par la bouche du Cte de Haugwitz, loin de manifester du mécontentement de la prise de possession militaire que le Prince Charles a faite de Hambourg, a déclaré qu'elle trouvait juste et naturel que cette ville tombât à notre partage, et qu'elle se trouverait suffisamment dédommagée par les pays de Hanovre.

Il m'est impossible de ne pas trouver dans ce partage, aussi disproportionné et aussi despotiquement décidé, une raison de plus [de] se rapprocher de l'Angleterre, si elle ne nous le rend pas impossible.

L'envahissement effectif de la ville de Hambourg, si des circonstances uniques et absolument impératives n'y forcent dans le vrai sens du mot, serait une injustice par laquelle le seul Gouvernement moral qui existe encore verrait son caractère rabaissé et mis dans la comparaison de tant d'autres, au-dessus desquels il se sentait jusqu'à présent à juste titre très-élevé.

Hambourg n'a qu'un grand intérêt négatif (si je puis m'exprimer ainsi) pour le Danemarc: celui, que cette ville riche et populeuse ne soit point au pouvoir de toute autre puissance.

D'ailleurs elle ne servirait d'aucun dédommagement pour les pertes immenses que l'état des choses actuel et une plus longue durée de la guerre avec l'Angleterre produirait. Même le séquestre et la confiscation des biens des riches maisons anglaises qui s'y trouvent n'en serait guères [un], et la justice se refuserait encore à cette idée.

Ce petit état est d'ailleurs endetté et ne fournirait au pays qu'une modique augmentation de revenus. Mais aussi il se hâterait de ne plus être ce qu'il est à présent, et le pays aurait simplement été augmenté d'une étendue de territoire tout à fait insignifiante, pendant que ses productions n'y trouveraient plus le riche marché qu'elles y ont à présent.

Mais la prise de possession du pays de Hanovre par la Prusse serait un malheur effectif pour le Danemarc, et la Douane de Stade dans ses mains ruinerait seule le commerce de Hambourg et entraverait celui que font à présent les Duchés, à un point dont on se formerait à peine l'idée dans ce moment.

Loin donc que le dédommagement qu'on nous destine soit fait pour flatter notre intérêt ou notre ambition, il doit, il me semble,

joint à toutes les circonstances qui l'environnent, exciter nos plus vives inquiétudes et rapprocher au moins à cet égard nos sentiments de ceux de l'Angleterre même.

C. Reventlow.

b) Betænkning fra C. D. Reventlow, afgiven den 5te April 1801[1]).

Underdanigst Betænkning i Anledning af Danmarks nærværende Forfatning, og hvorledes i den Henseende bør forholdes med Hensyn til Fædrelandets Ære og Konservation.

Det kommer i mine Tanker an paa, om vort Forsvarsvæsen ved det ulykkelige Slag saaledes er blevet ødelagt, at vi ikke mere kunne forsvare Flaaden og Staden og i samme de vigtigste Indretninger, Arsenalet, Banken, Kancellibygningen og Magasinerne. Er det vist, at disse for Staten uundværlige Ting ikke kunne forsvares, at enten hele Staden eller dog den største Del af samme vil blive et højst rimeligt Offer af Fjendens Voldsomheder, saa ansér jeg os for overvundne og alt Blods Udgydelse for unyttigt.

Ikke alene Kjøbenhavn, men alle Danmarks og Norges og Hertugdømmernes Søstæder ville blive ødelagte ved Fortsættelsen af Fjendtlighederne, efter at Hovedstaden er ødelagt. Norge, som allerede er plaget af Hungersnød, vil blive det ulykkeligste af alle Kongens Lande, og om det endogsaa stod at haabe, at England ikke kunde vedblive at være Mester i Østersøen, naar den russiske og svenske Flaade forener sig, saa tør man dog aldrig haabe, at det ikke bestandig vil være mægtigt nok til at hindre Tilførselen til Norge. Uden Hjælp af den danske Flaade vil næppe endogsaa i Østersøen vores Allierede blive de Engelske overlegne. Jeg holder da fôr, at Danmark fra det Øjeblik af, at det har mistet sin Flaade, ogsaa har mistet sin hele politiske Existens, da det er udsat hjemme og i alle Farvande [for] enhver ussel Fjendes Overlast, og da man ser, hvor lidet vore Allierede kunne være os nyttige, og vi aldeles ikke vide, hvor længe deres Venskab vil vedblive, naar vi først har opofret os for dem, alene kunne vente Tjeneste af dem og ingen gjengjælde ved vores Sømagt. Almindelig Pengemangel, endogsaa Korn-

---

[1]) I Extraktbogen over indkomne Sager fra Januar til Maj 1801 i den Højstbefalendes Arkiv ere dette Aktstykke og de tre foregaaende Breve indregistrerede som 4 fra Grev Reventlow, uden nærmere Betegnelse af Forfatteren, indkomne Skrivelser. En nærmere Betragtning af Brevene vilde dog have vist Registratoren, at de hidrøre fra forskjellige Mænd, hvis Haandskrift og Underskrift ikke lade Tvivl tilbage om, fra hvem de stamme. Hidtil har man ikke troet, at Cay Reventlow var med blandt Raadgiverne i Dagene den 2den—8de April (jfr. S. 147, Note 1); men i Johann Georg Rists Lebenserinnerungen, herausgegeben von G. Poel, 1ster Theil, Gotha 1880, Side 168, er det omtalt, at „Schimmelmann und die Reventlows wollten um jeden Preis den Frieden". Fra Schimmelmann findes der for denne Periode intet Aktstykke i den Højstbefalendes Arkiv.

mangel vil blive os til Del, naar det, som er i Kjøbenhavn, er ødelagt. I Steden for det Heltemod, med hvilket vi har set vore danske Mænd stride, vil ved idelige Tab, uden endogsaa i mindste Maade at kunne haabe at skade Fjenden, Mismod indtræde og muligen tillige, naar alle Ulykker saaledes komme til at sammenstøde, Misnøje tillige imod den Regering, som nu alle Undersaatterne velsigne, og for hvilken i dette Øjeblik hver Mand villigen vover sit Liv. Men den yderste Anstrængelse er ikkuns at vente saa længe, Haabet varer ved den at kunne udrette noget.

Jeg er derfor af den Mening, at i det Tilfælde, at England vil bevilge os at være nevtrale, naar vi frasige os de Forbindtligheder, som vi ere indgaaede med Rusland, Sverig og Preussen, at vi da i Umuligheden at kunne opfylde dem, og efter at have anvendt alle vore Kræfter for at gjøre det, bør frasige os disse Forbindtligheder saa længe, indtil Freden igjen er vendt tilbage til Evropa. Jeg er af den Formening, at vi ingen defensiv Alliance bør indgaa med England, om vi endogsaa kunne frygte, at vore Allierede selv efter dette Skridt skulde være uretfærdige nok til at ville anfalde os; thi vor Samvittighed og Kjendsgjerninger vidne, at vi troligen have søgt at indgaa vore Pligter, og vi bør for deres ugrundede og ikkuns mulige Bebrejdelsers og deraf for os mødende Fares Skyld ikke kaste mindste Skygge paa vor Ære.

En sikker Ødelæggelse forestaar os, naar vi forkaste en ved Omstændighederne nødvendig Fred med det stolte og uretfærdige England under Betingelser, som ærekjære Mænd kunne antage; ikkuns en mulig Ødelæggelse i det modsatte Tilfælde, i hvilket vi kunne dø rolige i Hovedstadens Ruiner, da vi ikke ere Skyld i det, som kan bebrejdes os, ikke skyldige i unyttig Blodsudgydelse. Jeg føler den truende Fare af Ruslands, Sverigs, Preussens og Frankrigs mulige Uvenskab, imod hvilket Englands Venskab lige saa lidt kan værne os, som deres imod sammes Vælde. Men heller bør hele Statens Existens opløses, end at alle sammes Individuer skulle opofres for samme, uden at kunne vedligeholde den. Jeg tilstaar, at jeg ikke véd at sætte moralisk og politisk Ære, naar de skulle stride imod hinanden, paa Vægtskaal sammen, da Pligtens Opfyldelse hos mig overvejer enhver Tanke om Fare og om verdslig Ære.

Et Spørgsmaal kan endnu være, om vi først endnu bør opofre de tvende Linie- og Blokskibe tillige med det store Sø-Batteri, forinden vi skride til det Skridt, som jeg holder det for min Pligt at tilraade. Alle Sagkyndige synes at være enige, at disse ikke kunne holde sig, men muligen kunde ved dem endnu tilføjes nogen Skade til den engelske Flaade og ved dem bevises vores Allierede endnu tydeligere, at vi have været redelige i at opfylde vore Forbindtligheder. Politiske Grunde kunne være mange til at tilraade dertil, men fra moraliske Side ansér jeg det ikke for tilladt at opofre flere Tusende uden mindste Haab om Succès.

Nu har jeg sagt min Mening saaledes, som jeg ønsker, om ikke Danmarks Ulykke staar at afvende, snart at kunne gjøre Regnskab for den for Guds Domstol, og som jeg ønsker at være den bekjendt for min Konge og Fædreneland. Gud styre nu Deres Kongelige Højheds Beslutninger til det bedste.

Kjøbenhavn d. 5te April 1801.

Underdanigst
C. D. Reventlow.

Den nationale Hærreform
og
Forsvarssagens øvrige Udvikling

i Perioden Oktober 1801—Juni 1803.

Tidsrummet fra Oktober 1801 til Juni 1803 var for Evropa en kort Fredsperiode under den lange Krigstilstand, som Revolutionen i Frankrig havde fremkaldt.

Den 1ste Oktober 1801 sluttedes nemlig, som bekjendt, i London Preliminairfreden mellem Storbrittanien og den franske Republik, hvilken afløstes af den endelige Fredslutning i Amiens den 25de Marts 1802. De af Storbrittanien tagne Kolonier tilbagegaves de Lande, fra hvilke de vare erobrede; franske, hollandske og portugisiske Handelsskibe strømmede ud fra de Havne, hvor de havde været holdt indestængte, for at tage deres Del af Verdenshandelen. De nevtrale Magters Handel følte sig pludselig fri for de Hindringer og Vanskeligheder, Krigen havde affødt for dem. Hele Evropa hengav sig til Drømme om en lykkelig Fremtid, fri for Vaabenlarm. For at udslukke ethvert Tønder til nye Krige, søgte Magterne at ordne alle fra tidligere Fredslutninger henstaaende uløste Erstatningsspørgsmaal og særlig at ordne det tyske Riges nye Forhold. Bestræbelserne derfor sysselsatte Magterne i Løbet af Aaret 1802 og ind i 1803, og syntes paa Vej til at lykkes, da i Juni 1803 Krigen mellem Frankrig og England udbrød paa ny.

I Modsætning til Forholdene i de fleste andre evropæiske Lande, hvor der saaledes for det meste afvæbnedes, var det betegnede Tidsafsnit hos os en fortsat Rustningsperiode. Ikke blot fortsattes Arbejdet paa de forskjellige Forskansninger, som vare paabegyndte, eller hvortil Tanken var fattet, i Begyndelsen af Aaret 1801; men Kronprinsen gjennemførte i denne Periode den nationale Hærreform, til hvilken han havde taget Initiativet, saa at Hærordningen af 8de Juni 1803 blev Slutstenen paa den Forsvarsbevægelse, som for vort Lands Vedkommende strakte sig gjennem det omhandlede Tidsrum.

Det vil være hensigtssvarende at følge Kronprinsens Færd i denne Periode, eftersom han var Sjælen i det, der skete; men først

at kaste et Blik tilbage paa den Udvikling, som den Sag, der var den vigtigste i denne Periode, den nationale Hærreform, hidtil havde faaet.

Spiren til en national Hær var nedlagt i Forordningen af 20de Juni 1788 om Stavnsbaandets Løsning, eftersom de tidligere Stavnsbundne, som nu bleve personlig værnepligtige, i Følge Forordningens Bydende indtraadte i Hæren dels som Landsoldater, der uddannedes og derefter indkaldtes en kort Tid hver Sommer til Øvelse, dels som Landrekrutter, de saakaldte National-Gevorbne. Siden den Tid var der aarligt udskrevet saa mange Nationale, at Antallet af dem for 8 Aar, det Tidsrum, hvori de hørte til Hæren, var ligt de Hvervedes Antal. I Aaret 1801 havde Hæren i Danmark og Hertugdømmerne med en Totalstyrke af 35000 Mand 18916 Nationale. Men der er det at mærke, at disse Nationale egentlig kun dannede et Tilhæng til Hæren. De vare nemlig ikke uddannede paa samme fuldstændige Maade, som de Hvervede, og stode derfor tilbage for dem i Tjenstdygtighed. De deltoge — naar de faa Landrekrutter undtages — heller ikke i Garnisonstjenesten. De Hvervede udgjorde Hærens Stamme og overvejende vigtigste Del. Heri havde det hidtil ikke været muligt at bevirke nogen Forandring. Den offentlige Mening hævede sig imod at lade Indenlandske deltage i Garnisonstjenesten, da Garnisonerne vare udskregne som Arnesteder for alle Slags Laster. Ogsaa havde der dannet sig den Mening, at Agerdyrkningen ikke kunde afsé de Hænder, som vare helligede den, og at Nationalvelstanden derfor vilde ødelægges, hvis Bønderne skulde drages fra Agerbruget længere end en Maaneds Tid om Sommeren. Ikke desto mindre havde det i flere Menneskealdere hos dannede og fremskuende Mænd af Samfundet været et levende Ønske at faa det tyske Soldatervæsen afskaffet, og da Kronprinsen i 1801, til Dels som Admiralitetschef, kaldte den Kystbevæbning til Live, som kjendes af det foregaaende, og Kancelliet efter hans Opfordring paa faa Dage udarbejdede Forordningen af 19de Januar 1801, hvorved der skabtes et provinsielt Landeværn, bestaaende af de Landsoldater og Landrekrutter, som havde udtjent i den staaende Hær, blev dette hilset med almindelig Glæde som Begyndelsen til en national Hærreform; thi det var første Gang i mange Tider, at der var traadt helt og udelukkende danske Afdelinger sammen. Ønsket om en Hærreform steg efter Slaget den 2den April, eftersom en Del af de Hvervede, som med Blokskibene vare faldne i de Engelskes Hænder, ikke havde benyttet sig af den givne Tilladelse til at gaa i Land, men i Steden for havde ladet sig hverve til engelske Soldater. Herover var Almenheden indigneret.

Ved de af Kronprinsen i 1801 i Anledning af Krigen iværksatte Foranstaltninger klæbede der, som alt berørt i det tidligere, flere Ufuldkommenheder. Det var saaledes en Ubillighed i Forordningen af 19de Januar, at Landeværnet kun kom til at bestaa af dem, der havde tjent i Hæren, saa at alle de Folk paa Landet, som ved Lodtrækning eller af anden Grund vare blevne fri for at indkaldes til den staaende Hær, ogsaa fritoges for Tjenesten i Landeværnet, medens

de førstnævnte maatte tjene til deres 45de Aar[1]). Da Kronprinsen tilmed ved at udnævne Defensionschefer i Provinserne og kalde dem kommanderende Generaler ligesom havde anticiperet en ny Ordning af Hæren, som stod i Strid med den bestaaende, og han desuden i sin Administration hverken raadførte sig synderligt med Kollegiet eller tog Hensyn til det for Hæren gjældende økonomiske Grundlag, er det vel forstaaeligt, at Kollegiet kunde ønske Kronprinsens Kommando hævet og Bestyrelsen af Hæren sig atter underlagt, ligesom tidligere.

Saa længe Krigen varede, føjede Kollegiet sig dog efter bedste Evne i Kronprinsens Kommandoføring. Det skrev til alle militaire Autoriteter, at de skulde underrette Kollegiet om de Befalinger, Kronprinsen udstedte, især naar de indvirkede paa Økonomien. Ogsaa søgte det Forstaaelse med Kronprinsen om vigtige Sagers Expedition, men opnaaede, selv i saadanne Tilfælde, hvor det var afgjort, at Kollegiet skulde expedere Sagen paa en vis Maade, ikke altid at forebygge Kollisioner. Kronprinsen kunde nemlig sjældent afholde sig fra at meddele de Paagjældende, hvad der var besluttet, og der var i saa Tilfælde ofte den Nuanceforskjel i Kronprinsens og Kollegiets Udfærdigelser, at hine vare mere omfattende eller videre gaaende end Kollegiets, hvilke vare holdte saa begrænset, som Hensynet til de bestaaende Love, Økonomi og den øvrige Administration paabød det.

Da Vaabentilstanden var indtraadt, og en Gjenoptagelse af Fjendtlighederne var usandsynlig, opnaaede Kollegiet imidlertid for en Del, hvad det ønskede. Landeværnets Ordning, og som Følge deraf Hærordningssagen i det hele, underlagdes det da, men paa samme Tid blev den Mand, som hidtil havde staaet Kronprinsen ved Siden under hans Organisationsforsøg i Aarets Begyndelse, nemlig Generaladjudant Kirchhoff, udnævnt til Deputeret i Kollegiet, i det han tillige beholdt sin Ansættelse hos Kronprinsen[2]), hos hvem han daglig var paa Frederiksberg Slot.

Dette skete den 19de Maj, og den Dag udfærdigede Kollegiet en Skrivelse til de Højstbefalende i Provinserne, saalydende: „Paa en Tid, da en Fjende nærmede sig vore Grænser, var det fornødent at haste med Landeværnets Indretning. Den snart derpaa fulgte Vaabenstilstand tillader nu at anvende mere Tid paa Fuldførelsen. Paa den ene Side vil en fuldstændig Plan dertil endnu ikke saa hastig kunne forelægges Hs. Majestæt Kongen til allernaadigst Approbation, men paa den anden Side vil derimod de Mænd, som for det første vare udsete til at vorde ansatte som Officerer der ved, ikke vel kunne taale at oppebie denne Tid uden Understøttelse. Det er derfor naadigst vedtaget og dette Kollegium tilladt, at tilstaa enhver af disse, for saa vidt de maatte være eller vorde beordrede at afgaa til de dem anviste Bataillonsdistrikter og der for Tjenestens Skyld forblive en Tid lang, en Gratifikation af 2 Maaneders Gage efter den Charge, de af vedkommende Regimentschefer ere ansatte i.“ — — —

---

[1]) Om Virkningerne af denne Ubillighed se S. 156 og S. 178, Noten. [2]) Se S. 199.

Imidlertid opgav Kronprinsen ikke sin Kommandoførelse, og der bestod egentlig paa den Tid to Myndigheder, mellem hvilke Kirchhoff var det mæglende Led. Kronprinsen vedblev at bestyre Landeværnet, at ansætte Officerer ved det og at lede dets Uddannelse. Ogsaa bestyrede han, som vi have set, vedblivende Befæstningsvæsenet og nedsatte Kommissioner i forskjellige militaire Øjemed. Hvad endelig Hærordningen angik, da tog han uden Kollegiets Medvirkning Initiativet til højst vigtige og afgjørende Bestemmelser.

Den af Moltke iværksatte almindelige frivillige Væbning fandt saaledes Kronprinsens Bifald, i det den Fejl, som Landeværnsforordningen af 19de Januar 1801 havde affødt derved, at de, som ikke havde været udtagne til Soldater, vare fri for Tjeneste i Landeværnet, paa denne Maade var hævet for Jyllands Vedkommende. Kronprinsen ønskede en lignende Ordning i det øvrige Land og henvendte sig i den Anledning til Kancelliet, som satte sig i Forbindelse med Moltke desangaaende. Kancelliet gjorde derefter en Indstilling til Kongen, hvori det fremhævedes[1]), hvorledes den urigtige Tanke havde indsneget sig, at Landboere, som ikke hørte til Landeværnet, skulde være helt fri, og, i det Kancelliet henviste til, hvad Jylland under Moltke havde præsteret, i det frivillige Væbninger hele Provinsen over paa en udmærket Maade havde været almindelige, mente det, at Statsklogskab fordrede, at den der for Dagen lagte Almenaand blev ledet ved Lovbestemmelser til almindelig Pligt. Følgen af Indstillingen var Forordningen af 30te Juni 1801, som indførte den Pligt for alle paa Landet boende, indtil de havde fyldt 50 Aars Alder, i Fejdetid at forsvare den Provins, hvori de boede, naar de kaldtes af Amtmændene.

Efter at denne Forordning var emaneret, var det, at Kronprinsen skrev den Side 262—65 trykte Skrivelse til Kollegiet, som blev Rettesnor for den følgende Hærordning.

Men Moltkes Virksomhed ansporede Kronprinsen til en ny Udvidelse af Hærgrundlaget. Da den frivillige Kystbevæbning i Jylland indstilledes til Kgl. Approbation[2]), lød den Kgl. Stadfæstelse saaledes:

„Denne af den kommanderende General i Nørrejylland, Generalmajor Moltke, forfattede Plan til en Kystmilices Indretning i Nørrejylland, som vi finde nyttig og hensigtsmæssig, approbere vi og ville, at samme ved en Plakat til Efterretning for benævnte Provins og Efterlevelse for alle Vedkommende skal almindeligen bekjendtgjøres. Og da vi ønske, at en lignende Indretning, som den herved for Nørrejylland approberede, kunde være almindelig i begge Rigerne og indføres der, hvor samme maatte være almindelig og nyttig, saa har Kancelliet desangaaende at korrespondere med Vedkommende og inden 3 Maaneder at forelægge til vor nærmere Beslutning en af Kancelliet udarbejdet Plan til en paa samme Grundsætninger beroende Indretning til en almindelig Kystmilits i begge Riger.“

Om Afskaffelsen af de provinsielle Overbefalingsmænd kunde der ikke blive Tale, da det i Statsraadet var besluttet, at de begyndte

---

[1]) Af Kancelliets Arkiv. [2]) Side 192 Note 1.

Befæstningsanlæg, som sorterede under dem, skulde fortsættes. Da den almindelige Afvæbning fandt Sted i Slutningen af Avgust 1801, bestemtes det derfor den 28de Avgust, at Mansbach, Moltke og Rantzau skulde vedblive at føre de dem betroede Kommandoer henholdsvis i det søndenfjældske Norge, i Jylland og i Fyn, men at de tillige skulde overtage Befalingen over deres Regimenter igjen, og at de skulde afskedige de Adjudanter, Kronprinsen havde tilladt dem at tage, med Undtagelse af 2 hos Mansbach og 1 hos hver af de to andre. Mansbach havde nemlig vist Nødvendigheden af, at han i sit udstrakte Distrikt beholdt to Adjudanter, hvortil han valgte Major Mailænder og Premierlieutenant Holst. Moltke beholdt Bruun og Rantzau Krag. Endnu kaldte Kollegiet dem kun Defensionschefer, i det det holdt sig til den bestaaende Ordning, hvorefter Prins Carl var kommanderende General i Norge og Hertugdømmerne, men ellers ingen Kommandoled vare normerede mellem Krigsbestyrelsen og Regimenterne. Imidlertid gav denne Sag Anledning til Undersøgelse af de herhen hørende Forhold. Det viste sig, at Prins Carl den 5te November 1773 var udnævnt til at have Kommandoen en chef over den norske Hær, saa vel nordenfjælds som sønderfjælds, og den 22de Avgust 1781 til at have Overkommandoen over samtlige Tropper og Fæstninger i Slesvig og Holsten [1]. Hans Kommando i Norge udelukkede altsaa ikke kommanderende Generaler under ham. Den 29de Maj 1802 fik Defensionscheferne af Kollegiet først den Benævnelse af kommanderende Generaler, som Kronprinsen alt havde givet dem 1801, og der oprettedes 5 Generalkommandoer foruden Kronprinsens egen Kommando paa Sjælland og Prins Carls i Slesvig og Holsten, i det Bergens Stift blev gjort til en Generalkommando for sig samtidig med, at Generalmajor Moth efter Carl af Hessens Indstilling af 14de April 1802 afskedigedes med Titel af Generallieutenant, og Posten som kommanderende General tildeltes Generalmajor Hesselberg. Baade denne og Mansbach udnævntes ved denne Lejlighed til Generallieutenanter, hvad Moltke kort før var bleven. De 5 Generalkommandochefer, som ved denne Lejlighed fik ny Udnævnelse vare: General Krogh, der bestemtes til at have Generalkommandoen i Trondhjems Stift, Generallieutenant Hesselberg i Bergens Stift, Generallieutenant Mansbach i det søndenfjældske Norge, Generallieutenant Moltke i Jylland og Generallieutenant Rantzau paa Fyn, Langeland og Ærø (af hvilken Generalkommando den paa Langeland altsaa blev en Underafdeling, som før). De fik Befalingen over alle Fæstningsgarnisoner, Regimenter og Korpser i deres Distrikter, og det paalagdes dem i specielle og overordentlige Tilfælde at indberette til Kronprinsen, medens alt ellers skulde gaa den sædvanlige Vej. Det sidste Paalæg formindskede ikke Brevvexlingen mellem Kronprinsen og de kommanderende Generaler; men Generalerne i

[1]) Det fortjener at lægges Mærke til, at Prins Carl ogsaa havde Kommandoen over alle Fæstninger i Slesvig og Holsten. Efter den Tids Brug sorterede ellers Fæstningerne under Souverainen direkte. Prins Carl havde saaledes faaet en usædvanlig Myndighed i Slesvig og Holsten, hvilken senere hævedes af Frederik VI.

Norge maatte ogsaa holde Carl af Hessen à jour med Tjenestens Gang og lade visse Indstillinger, saaledes særlig om Forfremmelse, ligesom tidligere gaa gjennem ham til Kollegiet. Saaledes vare Kommandoforholdene den Periode ud, som vi her omhandle, indtil Juni 1803, da Kronprinsen efter den nye Hærordnings Tilendebringelse, som vi snart nærmere skulle omtale, den 10de Juni 1803 erkjendtes som Øverstbefalende over begge Rigers Stridskræfter, og derfor ogsaa Prins Carl for Slesvigs og Holstens Vedkommende, som for Norges, blev Kronprinsen direkte underlagt.

Imidlertid er det paa Tide at vende tilbage til den staaende Hærs Nationalisering, som var den ubetinget vigtigste Opgave af dem, der toges for, da Landeværnets, Kystværnets, Borgervæbningernes, ja selv Søudskrivningens Forhold i flere Retninger maatte afhænge af den Grundorganisation, som gaves den nationale Hær. Med Hensyn til Søudskrivningsvæsenet var der ogsaa lagt Haand paa Afhjælpningen af de Mangler ved den ældre Lovgivning, som Rustningerne i Foraaret 1801 havde afsløret, og den 8de Januar 1802 var den vigtige Forordning om Sø-Enroleringsvæsenet i Danmark udkommen, hvis Iværksættelse dog maatte vente paa de nye Love, med hvilke den dannede en sammenhængende Enhed.

Kronprinsens før omtalte Skrivelse af 25de September om den Reform, som skulde iværksættes, gav Anledning til mange Erklæringer[1]) og fødte en ikke ringe Modstand. For en Del hidrørte denne Modstand fra Tyskheden i Danmark, som instinktmæssig havde en Følelse af, at den nationale Hærordning vilde give Danskheden Overvægten i Staten. Noget direkte Udtryk for en saadan Betragtning findes dog ikke i de Aktstykker, som opbevares i Arkiverne, men forskjellige af dem bære Vidne om, at den har været tilstede.

I Regeringen vare Schimmelmann og begge Reventlowerne stemte imod Reformen. Til Dels stod dette dog i Forbindelse med de finansielle Byrder, som Forsvarsvæsenet i det hele fremkaldte. Finanserne lede nemlig endnu under Eftervirkningerne af Pengekrisen 1799 og vare rystede ved de overordentlige Udgifter i 1801. Tilmed syntes den almindelig indtraadte Fredstilstand i Evropa at gjøre overordentlige Rustninger mindre nødvendige. For Cay Reventlows Vedkommende gjorde sig dog ogsaa andre end finansielle Grunde gjældende, thi han var bestemt imod, at Hertugdømmernes Værnepligtige skulde forrette Garnisonstjeneste, og udtalte sig med megen Lidenskabelighed imod en saadan Foranstaltning[2]).

I Kongeriget synes andre Betænkeligheder at have været overvejende. Et Spørgsmaal var det saaledes, om Hæren kunde undvære det hvervede Element, thi den danske Bonde var den Gang forkuet

[1]) I det følgende vil Carl af Hessens Erklæring blive aftrykt. [2]) I det tyske Kancellis Betænkning over Reformen, som trykkes blandt Bilagene, bruges saaledes følgende stærke Udtryk: „Ausbrüche von offenbarer Widersetzlichkeit gegen die intendirte Aushebung zum Garnisonsdienst sind mehr als wahrscheinlich, da sich schon Spuren davon bei Einführung der jetztbestehenden Landmilitair-Verordnung vom 1sten August 1800 äuszerten“ &c.

og uvant til Vaabenøvelse, og i Geleddet stod den danske Udskrivning tilbage for de Hvervede, hvad der dog var en ligefrem Følge af den ringere Uddannelse. Mange mente, at i hvert Tilfælde Underofficererne maatte hentes fra Tyskland; men sligt vilde Kronprinsen slet ikke høre paa[1]. Der herskede ogsaa Tvivl om, hvorvidt Staten var i Stand til at holde den store Hær, som havdes, komplet, uden at Produktionen led derved, især naar, som Kronprinsen vilde, Tjenestetiden i den staaende Hær nedsattes til 6 Aar.

For at kunne holde Hæren komplet med 6 Aars Mandskab, var det foreslaaet, at Soldatermaalet skulde nedsættes til 60 Tommer. Naar dette skete, vilde Resultatet omtrent kunne naas, som efterfølgende Talstørrelser, der paa denne Tid overvejedes af forskjellige med Reformen beskæftigede Personer, ville vise.

I den Plan, som Kollegiet havde udarbejdet paa Grundlag af Kronprinsens Brev, havde det foreslaaet, at 3 Korpser, nemlig Marinekorpset i Kjøbenhavn, Feltjægerkorpset i Kiel[2]) og det altonaiske Grenaderkompagni, vedblivende skulde bestaa af Hvervede, hvorved der dog ikke tænktes paa Fremmede, men Hvervede fra Byer eller af saadanne Klasser, som ikke vare Værnepligten til den staaende Hær undergivne. Disse Korpser vare nemlig i særegne Tilfælde. Det første, Marinekorpset, hvis Bestemmelse var at afgive Soldatesker til Skibene, kunde ikke bringes ind i en bestemt Turnus med Hensyn til Tilgang, Afgang og Uddannelse, da det altid maatte have uddannet Mandskab at afgive til Søs, og det afgivne maatte blive paa Skibene, hvor langt Togtet end var. Det anbefaledes derfor bibeholdt som et Korps af Hvervede, i hvilket Folk fra Byerne, som havde Lyst til Militairtjenesten og nu ikke længere, som før, frivillig kunde indtræde i Hærens andre Afdelinger, kunde betræde den militaire Vej. Det andet Korps, Feltjægerkorpset, havde en saa særegen Tjeneste og Uddannelse, at der altid var Rift om Indtrædelse i dette, især da dets Medlemmer, naar de havde udtjent og havde víst Dygtighed, ansattes i Forstetaterne. Det tredje Korps, Grenaderkompagniet i Altona, var et Prunkkompagni lige ved Grænsen, som havde Lethed ved at rekrutere sig selv uden at behøve Tilgang fra den holstenske Bondestand.

Naar disse Korpser fradroges, var Hærens Styrke efter Planerne 32316 Mand. Naar Tjenestetiden nedsattes til 6 Aar, behøvedes der for at holde Styrken ved lige, en aarlig Tilgang af 5386 Mand. Af de nævnte 32316 Mand garnisonerede 21246 i Kongeriget og 11070 i Holsten og Slesvig. Under Forudsætning af, at den kongerigske Del af Hæren maatte rekruteres af Kongeriget og den øvrige Del af Holsten og Slesvig, vilde der aarlig behøves fra Kongeriget 3541, fra Holsten og Slesvig 1845 Mand. Det Antal Værnepligtige, som i Følge Fr.

[1]) I et Brev af 1806 til en nedsat Hærordningskommission udtaler Kronprinsen sig i sin ejendommelige Stil saaledes: „De Danskes Udueligbed til at være Underofficerer kan jeg ej taale at høre, og det vil være en nedværdigende Tanke for det danske Folk; og det urigtige heri ses ogsaa deraf, at dette Folk findes til intet udueligt, hvorfor da alene til Underofficerstjeneste?“

[2]) Generalstabstropper.

20de Juni 1788 i deres 19de Aar mødte til Udskrivning ved Sessionerne i Kongeriget, udgjorde, naar Maalet nedsattes til 60 Tommer, 3552. Det var altsaa egentlig utilstrækkeligt, naar man vilde tage den uundgaaelige Afgang med i Betragtning. Generalkrigskommissairen for Danmark, Kammerherre Drieberg[1]), som boede i Odense, udtalte ogsaa dette, uagtet han var en erklæret Tilhænger af Ideen om Hærens Nationalisering, men man vilde ikke høre hans Indvendinger, hverken Kronprinsen, Kancelliet eller Planens Udarbejdere. Tidspunktet maatte benyttes. Man mente, at naar man ikke tog det saa nøje med Maalet, tog nogle af dem med, der kun maalte $59^3/_4$", og som jo kunde voxe, kunde Antallet nok komme tilstede, og kom det ikke strax, saa vilde det komme efterhaanden, da Folkemængden var i Stigning. Værre var det med Hertugdømmernes Andel til Hæren, thi den kunde ikke let skaffes tilstede, som det senere vil blive víst; men, da Kronprinsen pressede paa, og Kancelliet med „sand Glæde"[2]) modtog Reformen, slog man foreløbig Principet for den omfattende Forandring fast for Kongeriget i den bekjendte Forordning af 11te Juni 1802, hvorvel dennes Iværksættelse, lige saa vel som Forordningen af 8de Januar 1802, var afhængig af, hvad der senere maatte blive bestemt om Hertugdømmernes Andel i Rekruteringen.

Denne Forordning af 11te Juni 1802, som indledede med den Bemærkning, at Kongen havde undersøgt og forvisset sig om Rekruteringsstammens Tilstrækkelighed til at vedligeholde hans staaende Krigshær — en Bemærkning, som foranledigede Indsigelse fra Drieberg[3]) —, udtalte, at den fremmede Hverving skulde ophøre, og Fædrelandet alene forsvares af dets egne Sønner, udskrevne efter Reglerne i Fr. 20de Juni 1788. Efter det Grundlag for Værnepligtens Udførelse, som den nye Forordning, der betitledes „Om Landeværnets Inddeling til forskjellige Klasser i Forbindelse med Landmilicetjenestens Forkortelse til 6 Aar", indførte, blev Tjenestetiden bestemt saaledes:

6 Aar i den staaende Hær, hvoraf de to første Aar fast i Garnison og de fire senere i Hjemmet med Undtagelse af de aarlige Exercertider;

6 Aar i Landeværnets 1ste Klasse, det virkelige Landeværn, der skulde holde Øvelse hvert andet Aar i sex Dage og hvert andet Mønstring i én;

6 Aar i Landeværnets 2den Klasse, de yngre Landeværnsreserver, som i Fredstid vare fritagne for at bære Vaaben, men skulde blive staaende i Reserverullerne for det Distrikt, i hvilket de boede, for i Tilfælde af fjendtligt Overfald, naar de opfordredes dertil, at værne om Fædrelandet og opfylde de Pligter, Forordningen af 19de Januar 1801 foreskrev dem;

---

[1]) C. A. W. Drieberg havde oprindelig været Officer; Page 1758, Sekondlieutenant ved Artilleriet 1766, Kapitajn 1773; afgik 1796 fra Tjenesten paa Grund af Bensvagelighed med Pension og med Løfte om at faa det første ledige Generalkrigskommissariat. [2]) Se Kancelliets Promemoria af 27de Maj 1802, som findes trykt i det følgende. [3]) Drieberg: „Undersøgelse", Odense, 20de Juni 1802, jævnfør hans Promemoria 18de Maj 1802 til det Kgl. danske Kancelli (Kanc. Ark.).

6 Aar i Landeværnets 3dje Klasse, de ældre Landeværnsreserver, hvis Pligter bleve de samme, som 2den Klasses, kun med den Forskjel, at de ikke skulde kaldes til deres Bataillоner, med mindre de to første Klasser ikke ansaas stærke nok til at imødegaa og tilbagedrive et fjendtligt Angreb.

Naar vi alt her skulle hidsætte et Par Betragtninger angaaende denne Plan, da maa det først bemærkes, at det var en hel ny Ordning, som ikke havde nogen Tilslutning til det bestaaende uden for saa vidt, som de gamle Kadrer beholdtes; dernæst, at den nye Hær blev en Fremtidsskabning, som behøvede Aar for at komme i Orden. Naar den første nationale Udskrivning mødte i 1803, for at uddannes fuldstændigt som Soldater og overtage hele den faste Tjeneste, der hidtil havde været bestridt af Fremmede. saa vilde først i 1808 Afdelingerne være komplette med nationalt Mandskab, og ikke før i 1809 kunde den først uddannede Mand afgives til Landeværnet. Dette maa vel holdes for Øje, da man ofte har set Bebrejdelser rettede mod Styrelsen, fordi den ikke i 1807 havde Landeværnet i Orden. Det Landeværn, som fandtes i dette Aar, var en Levning af Ordningen i Aaret 1801. Hvad der indtil Aaret 1806 afgaves til det fra den staaende Hær, indtraadte strax i Landeværnets 2den Klasse.

Naar Landeværnsbataillonerne først i 1809 fik den først uddannede Aargang fra den staaende Hær, vilde deres 1ste Klasse først i 1814 være komplet. Landeværnets 2den Klasse vilde først blive det i 1820, 3dje Klasse først i 1826. Saa langsom var Udviklingen, fordi den nye Hær maatte baseres paa den opvoxende Slægt og paa en gjennem Skoleundervisning, Gymnastikundervisning og tidlige Vaabenøvelser opelsket Evne til at varetage det Hverv, som Fortidens Ungdom ikke havde kunnet magte.

Efter at denne Forordning var udkommen, blev der Tale om Holstens og Slesvigs Bidrag til den fælles Hær. Der nedsattes ved Resolution af 18de Juni 1802 en Kommission til at bestemme, efter hvilket Forhold Hertugdømmerne for Fremtiden skulde deltage i Hærens Rekrutering. I denne Kommission indtraadte paa det danske Kancellis Vegne Konferensraad Colbjørnsen og Justitsraad Monrad, paa det tyske Kancellis Vegne Grev Christian af Rantzau-Ascheberg og Legationsraad, Overprokureur C. U. D. Eggers, paa det Kgl. Rentekammers Vegne Konferensraad J. Hoe og Etatsraad P. Wormskjold, paa Generalitetskollegiets Vegne Hasler og Kirchhoff.

Det var givet, hvad der skulde ske i organisatorisk Henseende. Fr. 11te Juni havde fastslaaet det for Kongerigets Vedkommende, en tilsvarende Forordning var uundgaaelig for Slesvig og Holsten; men Spørgsmaalet var blot, om Hertugdømmerne kunde rekrutere den Del, der tilkom dem, og hvis ikke, om Kongeriget da skulde overtage nogle af de i Slesvig eller Holsten liggende Afdelingers Rekrutering, om i saa Fald danske Udskrevne skulde møde i Hertugdømmerne, eller Styrken i Holsten og Slesvig formindskes, eller hvorledes ellers forholdes. Spørgsmaalet angik de for Tyskheden ømtaaligste Æmner, især da Hertugdømmerne hidtil kun havde givet særdeles faa Ud-

skrevne til den fælles Hær, og der i Henseende til Udskrivningen var hævdet visse Prærogativer, baade med Hensyn til Soldatermaal og til Fritagelser, som nu maatte forsvinde. Kommissionen arbejdede ogsaa under haarde indbyrdes Kampe, og dens Arbejder trak sig langt ud, saa meget Kronprinsen end skyndte paa Arbejdets Tilendebringelse, da inden den hverken Sølimiternes Ordning eller Udskrivningsdistrikternes Fastsættelse eller Landeværnets eller Kystværnets eller Borgervæbningernes endelige Forhold kunde blive afgjort.

Imidlertid var Værnepligtsgrundlaget dog nu omtrentlig givet, og Kronprinsen var derfor i fuldt Arbejde med Organisationen af den Hær, som skulde bygges paa det. Den nye nationale Hær fortjente et nyt Ydre, men især et nyt Indre. Allerede i Vinteren 1801—2 havde alle Hærens Afdelinger faaet nye Uniformer, men endnu var Forandringen ikke helt gjennemført. Haarpungen bestod saaledes endnu og forsvandt først med den nationale Hærordning af Juni 1803. Men der var betydelige Forandringer at gjøre, for at Hæren kunde komme paa en tidssvarende Fod, navnlig forberedtes en hel Omordning af Ingenieurkorps og Artillerikorps, og der tænktes paa Oprettelse af en Generalstab, som dog ikke skete i 1803, medens derimod Generalkvartermesterstaben da organiseredes. Dernæst paatænkte Kronprinsen en Reduktion, for at de ældre Officerer, som vare indlevede i den gamle hvervede Hærs Traditioner, kunde gjøre Plads for yngre, der bedre kunde bevæge sig i de nye Forhold. Endelig var der med Hensyn til Reglementer for den nye Hær meget at gjøre.

Alt dette forberedte Kronprinsen med en overordentlig Ivrighed og Arbejdsomhed. Enten han var hjemme eller paa Rejser, korresponderede han med de betydeligste militaire Personligheder, vi besad, om Organisationen, og med Kollegierne, Amtmænd og andre om Værnepligtsagen.

Med Hensyn til Hærordningsspørgsmaalet skal det her blot bemærkes, at Kronprinsen i 1802 havde Rustad i Paris og Wenzel Haffner i Wien. Fra disse modtog han Beretninger om Hærfremskridtene i de Lande, de opholdt sig i, og fra en ubekjendt fransk Kilde havde han fuldstændige Oplysninger om Fremgangen i den svenske og russiske Hær, hvortil desuden kom mange tilfældige Oplysninger eller Beretninger fra forskjellige, hvis Navne og Forhold ikke her kunne angives. Derhos fulgte Kronprinsen nøje den udenrigske Literatur, som han lod excerpere i Protokoller, der endnu haves opbevarede. Af Officerer her hjemme var det især med Huth og Bintzer, at han korresponderede om Organisationen af de specielle Korpser.

Efter denne Oversigt over Værnepligtsagens Indledning, vil det være paa Tide at omtale det øvrige, som i militair Henseende foretoges i 1802. Saa snart Vinteren var forbi, gjenoptoges Arbejderne paa Trekroner, som vare afbrudte ved dens Nærmelse, i hvilken Anledning Major Meyer af Marinekorpset med Besætning atter flyttede der ud. Søudrustninger skete, og Militairets Øvelse begyndte efter den Turnus, som det vil være af Nytte at lære at kjende. Men inden det nærmere herom berettes, maa et Par Ord først siges om Norge.

Dette Rige var for saa vidt uberørt af Hærreformen, som Hæren i Norge var national, saa at det kun var den militaire Ordning af 8de Juni 1803, som blev Slutstenen paa Reformen, der kom til at berøre Norge. Derimod arbejdede i Norge de forskjellige Kommissioner, som ere nævnte i det foregaaende, og navnlig den vigtige, som i Henhold til, hvad der er berørt Side 196 øverst, nedsattes for at undersøge Kystforsvarets hensigtsmæssige Ordning i Landet. Denne Kommission, som nedsattes den 29de Januar 1802 og kom til at bestaa af Kaas, Stockfleth, Haxthausen, Fisker, Krieger, Krabbe og Grove, beskæftigede sig alene med det svømmende Værn og prøvede Fartøjer af forskjellig Art, som vare sendte op i dette Øjemed fra Danmark, for at faa Skjøn om, hvilke Konstruktioner der bedst passede for de norske indre og ydre Farvande. Kommissionen indgav den 27de Februar 1803 sin Betænkning, i Følge hvilken den foreslog den i Frederiksværn henliggende Flotille kasseret og Norges flydende Kystforsvar grundet paa 2 Roflotiller, men af ny konstruerede Fartøjer, én i Frederiksstad, én i Frederiksværn, end videre en Flotille paa 6 let gaaende, sidebevæbnede Fartøjer af større Dimensioner i Frederiksværn og en Del Orlogsskibe og Fregatter samt 2 Post- eller Avisofartøjer i Christianssand.

Af særlige Begivenheder i Norge i dette Tidsrum maa først og fremmest Lejrdalsaffairen omtales, fordi den spillede en ikke ubetydelig Rolle. Lejrdal var et Præstegjæld i Bergens Stift, beliggende i en dyb Dal i Filefjæld, nordost for Bergen By. Dette Præstegjælds Beboere havde tidligere haft en Del Privilegier, blandt hvilke Fritagelse for Soldatertjeneste. Siden Aaret 1795 havde Regeringen gjentagne Gange søgt at hæve den sidstnævnte Fritagelse, men var stedse stødt paa Modstand hos Lejrdølerne, som en Gang havde frataget Sessionsdeputationen, der ankom til deres Dal for at enrolere dem, dens Ruller. Efter at en Kommission i 1801 havde undersøgt Lejrdølernes Privilegier og Paastande og derom gjort Indberetning, bestemtes det, at Lejrdal skulde formere et Skiløberkompagni paa 102 Mand, der skulde underlægges det bergenhusiske Regiment, og en Kgl. Plakat af 14de Avgust 1801 paabød med den Motivering, at Pligten til at værne om Fædrelandet skulde være almindelig, og Lejrdølerne derfor ikke fritagne for den, derhos, at Lejrdal Præstegjæld skulde inddeles i Lægder og enroleres og edfæstes. Extrasessioner bleve berammede i Dalen til 28de og 29de Januar 1802; en Sessionsdeputation mødte til den fastsatte Tid paa Stedet; Lejrdølerne lode sig ved Haxthausens vindende Væsen lokke til at lade sig enrolere, men derimod meldte de ved en Deputation, at de paa ingen Maade vilde aflægge Ed eller møde til Tjeneste i Hæren.

Det var et Princip, som hin Tids Regering strængt hævdede, strax ved væbnet Magt at kue ethvert Forsøg paa Opsætsighed, som viste sig. Dette Princip fastholdt Kronprins Frederik strængt, som vi ofte i det følgende ville komme til at se Exempler paa. Paa denne Tid var alt et Tilfælde af lignende Art indtraadt, i det nogen Opsætsighed var befrygtet paa Øen Karmø ud for Stavanger. Den følgende Brevsamling vil vise, hvilke Forholdsregler Kronprinsen i

den Anledning tog. Med Hensyn til Lejrdal bestemte han, at en ny Sessionsdeputation, ledsaget af Militairmagt, skulde begive sig til Dalen for at kue Indvaanernes opsætsige Sind, og gav sig med al den Utaalmodighed og Ivrighed, som han siden sin Kommandotagelse havde lagt for Dagen, til at ordne Sagen med de militaire og borgerlige Øvrigheder i Norge, som i den Anledning fik nok at bestille. Han bestemte, at Kommandoet skulde bestaa af 500 Mand og 4 Amusetter; det sammensattes af Jægere og Skarpskytter fra det norske Jægerkorps i Kongsvinger, det nordenfjældske Regiment i Frederiksstad og det søndenfjældske i Frederikshald; Mansbach medgav desuden Kommandoet, som i det hele var underlagt Oberstlieutenant Holst af det søndenfjældske Regiment, 6 cohornske Haandmorterer. I Følge Sagens Natur fordre Troppebevægelser lige saa mange Omstændigheder i Fred som i Krig, ja vel flere, da Forholdene i det hele ikke begunstige Tropperørelser. Den norske Hærorganisation gjorde heller ikke saadanne partielle Udrustninger lette, og Egnen, i hvilken Styrken skulde optræde, var uvejbar. Sagen voldte derfor mange Overvejelser og meget Skriveri. Haxthausen ordnede Forplejningsvæsenet, Kaas Indkvarterings- og Befordringsvæsenet, et Magasin anlagdes i Ourdal i Valders. I øvrigt gav Lejrdalsaffairen ikke Anledning til nogen Tvangshandling; en Deputation af Lejrdølere var rejst ned til Kronprinsen, som det vil ses af hans Breve. Lejrdølerne lode sig enrolere og edfæste, men i Stedet for et Skiløberkompagni formerede de et Kompagni let Infanteri, hvad der var saa meget mere hensigtssvarende, som ingen af Lejrdølerne kunde løbe paa Skier.

Foruden Lejrdalsexpeditionen, der saaledes egentlig kun blev en Øvelse, men som saadan ikke er uden Interesse, eftersom den afspejlede en Alvor og skolemæssig Omhu for Tjenestens Udførelse i alle dens Enkeltheder, som var Frugten af en ny Aand, er der for hele det Tidsrum til Juni 1803, vi her betragte, for Norge specielt kun endnu at melde, at Mansbach døde den 15de Marts 1803 og blev efterfulgt i Kommandoen af Prins Christian August af Augustenborg, som var kommen hjem fra sin udenlandske Rejse den 9de April 1802 og derpaa igjen havde overtaget Kommandoen over fynske Regiment i Fredericia[1]).

Af Sørustninger og Søtogter i denne Periode ere mest Togterne til Vestindien at mærke. Den 26de Oktober 1801 erholdt Fregatten „Iris“ (Kapitajn W. Brown) Ordre til at afgaa til Vestindien med en Kommission til at modtage de vestindiske Øer fra Englænderne. Generalmajor E. F. Walterstorff, som var Præses for Kommissionen, gik om Bord i England i December. I Martinique modtog Kapitajn Brown Briggen „Lougen“, som var tagen af Englænderne, men nu gaves tilbage og, forsynet med Befalingsmænd og Mandskab, fulgte Fregatten. Den 13de Februar 1802 modtoges St. Croix og fra 16de til 19de de andre Øer af Englænderne, som derefter indskibede deres

[1]) Det sidste Brev, som Mansbach skrev Kronprinsen til, da han vidste, han skulde dø, trykkes i det følgende, da det fortjener at bevares.

Tropper. I Foraaret afgik Fregatten „Frederikssten“ (Kapitajnlieutenant C. A. Rothe) for at afløse „Iris“. I øvrigt skete i 1802 de sædvanlige Søtogter til Øvelse; en Fregat „Havfruen“ førtes til Christianssand og oplagdes der, hvor Orlogsskibet „Prinsesse Lovise Augusta“ (Kapitajnlieutenant Riegelsen), som var afgaaet fra Christianssand til Stavanger med Tropper i Anledning af de befrygtede Uroligheder paa Øen Karmø, men vendt tilbage, ogsaa havde Station. Af Defensionsrustninger, som udførtes under Marinen, maa én nævnes. Det Side 128 og 129 omtalte Søbatteri „Prøvesten“ etableredes nu, i det 3 Blokskibe, „Øresund“, „Elefanten“ og „Prinsesse Vilhelmine Caroline“, under Premierlieutenant B. W. Middelboes Befaling udførtes paa Reden, forbandtes og støttedes ved udkastede Sten rundt om, medens de fyldtes med Jord inden i.

Den aarlige militaire Øvelsesturnus begyndte med, at Officererne i alle Landets Garnisoner i de første Dage af April mødte til Exercits med Gevær for at gjennemgaa Exercitsens Detailer. Efter at dernæst Underofficererne havde gjennemgaaet et lignende Rekapitulationskursus, begyndte Exercertiden, til hvilken de Nationale indkaldtes. Kronprinsen ledede for Kjøbenhavns Garnisons Vedkommende gjennem sine Parolbefalinger Øvelserne, og deltog med Tropperne i Exercitsen indtil Midten af Juni, da han, efter en Revue for Kongen, som gjærne holdtes den 12te Juni, rejste til Rendsborg, hvor de fleste Tropper fra Holsten sædvanligvis vare tilstede paa den Tid. Her holdtes der Specialrevuer og Manoeuvrer, hvornæst Kronprinsen foretog en Rejse i Provinserne, under hvilken de Troppeafdelinger ordentligvis inspiceredes, som han ikke havde haft Lejlighed til at se under Nedrejsen til Rendsborg. Efter Hjemkomsten ledede Kronprinsen dernæst Efteraarsmanoeuvrerne, der fandt Sted i Kjøbenhavns Omegn uden indkaldt Mandskab og afsluttedes med en Cantonnementsøvelse i to Partier, som strakte sig ud i Landet. Ofte ledsagede hans Gemalinde ham paa Henrejsen til Rendsborg og tog Ophold paa Louisenlund hos sin Fader, Prins Carl, medens hendes Gemal exercerede i Rendsborg. Dette var Tilfældet i 1802; men hun blev der ovre til Efteraaret, saa at Kronprinsen efter Cantonnementsøvelsen rejste over til Louisenlund for at hente hende hjem.

Da Kronprinsen ikke havde været ude i 1801, og der var meget, som han ikke havde set, var Rejsen i 1802 derfor temmelig omfattende, og det vil af flere Grunde være nyttigt at følge den.

Den 15de Juni afrejste han fra Frederiksberg Slot, ledsaget af sin Gemalinde og sin Datter Caroline, og med et Følge, der, saa vidt ses kan, bestod af Lindholm, Bülow, Kammerraad Chatolkasserer Jessen, Kapitajn Wolfgang Haffner, en Sekretair, en Furér, 3 Lakejer, 2 Kuske og 4 Kavalértjenere; 1 Wienervogn og 2 Holstenskvogne, til hvilke der rekvireredes Forspand undervejs, medførtes. Han vilde benytte Tiden til den 26de, den Tid, han sædvanligt mødte i Rendsborg, til over Odense og Fredericia at besøge Randers, hvor det nye Tøjhus var under Bygning, og hvor 3dje jyske Regiment fra Aalborg var beordret hen for at inspiceres sammen med det der liggende Regiment jyske lette Dra-

goner. Kavaleriinspekteuren, Generallieutenant Düring, var stævnet til Kjøbenhavn for at ledsage Kronprinsen paa hele Inspektionsrejsen, Rantzau beordret at møde ham i Nyborg, Moltke i Fredericia, men Moltke var syg, og kunde hverken møde ved Jyllands Grænse eller i Randers, saa at Kronprinsen denne Gang ikke fik ham at se, men først senere under samme Rejse. Den 16de kom Kronprinsen til Odense, hvor han den 17de dels inspicerede fynske lette Dragoner, dels to Korpser, som Amtmanden, Gersdorff, foreviste: Odense ridende Korps og de unge Karles Korps. Den 18de kom han til Fredericia, hvor han samme Dag mønstrede Borgervæbningen og den næste Dag fynske Infanteriregiment under Prins Christian August. Der fra tog han til Aarhus, undervejs i Horsens inspicerende det slesvigske Rytterregiment under Bardenfleth og Borgervæbningen; den 20de besaa han i Aarhus 1ste jyske Infanteriregiment under Lepel og ligeledes den derværende Borgervæbning. Den 21de holdtes der Revue i Randers over 3dje jyske Infanteriregiment, der præsenteredes af dets Næstkommanderende, og jyske Regiment lette Dragoner under Friboe, hvornæst Kronprinsen besaa Borgervæbningens 2 Afdelinger samt Provinsialtøjhuset og med en Hilsen til Moltke i Aalborg, at han kom tilbage, tog til Kolding, hvor han den 23de saa Borgervæbningen og holstenske Rytterregiment og derpaa tog til Louisenlund, hvor fra han den 26de rejste til Rendsborg.

I Rendsborg vare samlede: først de 3 Infanteriregimenter, som havde Garnison der, nemlig 2det jyske, oldenborgske og holstenske Regiment, samt det i Fæstningen garnisonerende holstenske Artilleridetachement; dernæst følgende Tropper, som vare komne for Inspektionens Skyld: Livregiment Ryttere fra Slesvig, Livregiment lette Dragoner fra Itzeho, de to Husareskadroner fra Wedel og Ottensen, slesvigske Infanteriregiment fra Slesvig, Dronningens Livregiment fra Glückstadt, slesvigske Jægerkorps fra Ekernførde og slesvigholstensk Bataillon let Infanteri fra Kiel; det er: samtlige de i Holsten og det sydlige Slesvig værende Tropper med Undtagelse af Grenader-Jægerkompagniet i Altona. Over disse Afdelinger og det borgerlige Artilleri i Rendsborg holdt Kronprinsen i Løbet af 3 Dage enkeltvis Specialrevue, hvornæst der i Dagene den 29de og 30te holdtes Feltmanoeuvrer med den samlede Styrke.

Efter at alle Landets militaire Afdelinger paa den Maade vare inspicerede, tog Kronprinsen til Louisenlund, hvor han var stærkt beskæftiget med Correspondance, dels i Anledning af de afholdte Revuer, thi han gav en meget indgaaende Kritik over hver Afdeling og endog over hvert Kompagni eller Eskadron, som var ham forevist, dels i Anledning af den store Reform, som forberedtes, rejste der fra til Augustenborg den 6te Juli, vel for at besøge sin Søster, og tiltraadte dernæst den 14de over Sønderborg, Graasten og Aabenraa sin anden Rejse til Jylland for at se de anlagte Befæstninger.

Generallieutenant Moltke mødte ham denne Gang i Vejle og ledsagede ham paa hele Rejsen langs Kysten. Denne Rejse var meget anstrængende for Følget; thi den gik ad daarlige Veje langs Kysten en 12 à 14 Mil om Dagen. Der var ikke altid Lejlighed til at ind-

tage Middagsmaaltid, saa at det undertiden blev serveret koldt i Vognene, som Egnen formaaede at præstere det, eller det indtoges i Gjæstgivergaarde i de Byer, som passeredes. Paa denne Rejse besøgtes ikke blot alle Skanser, men ogsaa hele Væbningen blev efterset. Kirkeklokkerne kaldte ved Kronprinsens Nærmelse alle Landeværns- og Kystbevæbningsfolk sammen. De ældre Landeværnsmænd, iførte deres Uniform, vare opstillede paa passende Steder ved de Veje, Kronprinsen passerede, medens de unge Karle til Hest fulgte ham gjennem Distriktet. Rejserouten blev følgende. Den 16de Juli gik Vejen ind i Bjerge Herred til Aarsbjærg Batteri, der fra til Hundshage Skanse og Vesterodde Batteri. Om Aftenen kom Kronprinsen til Horsens, hvor han tog Ophold hos Chefen for 2det jyske Landeværnsregiment Kammerherre, Oberst Gersdorff. Den 17de rejste han ind i Hads Herred til Norsminde og der fra til Aarhus, hvor han tog Ophold hos Stiftamtmand Guldberg. Den følgende Dag gik Turen til Æbeltoft og langs Kysten gjennem Grenaa til Løvenholm, hvor Kronprinsen overnattede hos Generalkrigskommissair, Oberst i Landeværnet Fønss; den følgende Dag til Udbyhøj, der fra over Randers Fjord ved Vorsehusene og over Hobro, hvor Middag indtoges, til Aalborg, hvor han gjorde en Dags Ophold hos Stiftamtmand Pentz. Den 20de besaa han nemlig det borgerlige Infanteri, Artilleri og det frivillige Jægerkorps, samt Brandkorpset, Defensionskibet „Aalborgværn" og, hvad der i øvrigt i Byen fortjente Opmærksomhed, spiste til Middag hos Moltke paa Svenstrupgaard, en lille Mil syd for Aalborg, og bivaanede om Aftenen en Fest, som Aalborg By havde udbedet sig Tilladelse til at give. Den 21de tog han til Hals, besaa Skansen der, hvorefter han lod sig sætte over til Egense Strandbatteri og rejste dernæst, efter at være vendt tilbage til Nordsiden af Limfjorden, langs Kysten til Sæby. Den 22de gik Turen langs Kysten til Fladstrand, hvor han besaa Kastellet og Kystskanserne samt lod sig sætte over til Deget og Hirtsholmen. Fladstrands nordre Skanse var den, som af alle dem, der paa Rejsen vare sete, blev befunden fuldkomnest, og blev til Ære for Generallieutenant Moltke „til Paaskjønnelse af den af Generalen udviste Flid og Nidkjærhed ved Bestyrelsen af Forsvarsvæsenet i Jylland og Kystbatteriernes Anlæg" benævnt „Moltkes Skanse"[1]. Endnu samme Dag tog Kronprinsen ad nærmeste Vej tilbage til Aalborg, den 23de til Viborg, hvor han besaa Borgerkorpset, og den 24de til Aarhus, hvor fra han den 25de sejlede til Samsø.

Den 25de Eftermiddag og den 26de Formiddag besaas alle Anlægene paa Samsø og Kyholm, hvornæst Tilbagesejladsen skete til Aarhus, og Rejsen fortsattes nu den 27de over Skanderborg-Horsens til Vejle; den 28de over Kolding, Christiansfeld, Haderslev til Aabenraa og den 29de til Augustenborg.

Den 8de Avgust finde vi atter Kronprinsen paa Louisenlund, hvor han nu dvælede over en Maaned, dog med hyppige Ophold, undertiden 3 Dage i Træk, i Rendsborg, ligesom han her fra en Gang,

---

[1]) Indstilling til Kongen fra Kollegiet, efter Kronprinsens Ordre, d. 13de Avg. 1802.

den 16de Avgust, gjorde en Afstikker til Glückstadt, for at besé Fæstningen.

Den 13de September tiltraadtes Hjemrejsen saaledes, at han undervejs kunde stifte Bekjendtskab med det fynske og langelandske Landeværn, samt med den S. 124 samt 249, Note 1, nævnte Befæstning ved Stubbekjøbing, som nu var iværksat ved Skanser paa begge Sider af Grønsund og begge Sider af Bogøsund. Den 13de September tog han fra Louisenlund over Mysunde, Flensborg, Graasten til Augustenborg, hvor han forblev den 14de. Den 15de gik Turen over Fynshav til Faaborg og der fra over Svendborg til Taasinge Slot, hvor Kammerherre Juel, Chef for fynske Landeværn, boede; der fra den 16de til Langeland, hvor han blev den 17de over hos Grev Ahlefeldt paa Tranekjær Slot. Den 18de rejste han over Spodsbjærg, Taars Færge, Juellinge, Maribo til Saxkjøbing og den følgende Dag til Grønsund, Stubbekjøbing og der fra til Stege, hvor han tog Ophold hos Amtmand de la Calmette. Den 20de fik han Tid til at besé Møens Klint, tog dernæst til Vordingborg, og endelig den følgende Dag over Vallø, hvor han spiste til Middag hos Prinsesse Sophie Magdalene af Holsten-Glücksborg, til Frederiksberg Slot og modtoges her af Borgervæbningen i Kjøbenhavn under Vaaben samt af Livkorpset. Dette sidste Korps, som egentlig var nedlagt, i hvert Fald ikke skulde møde igjen under Vaaben, uden naar Fædrelandet atter trængte til dets Tjeneste, havde faaet det studentermæssige Indfald at møde til Hest for at modtage Kronprinsen. Det var først afslaaet, da Kronprinsen frabad sig enhver Modtagelse, eftersom han vilde komme sent til Frederiksberg Slot, men da senere Borgerskabet havde andraget om Tilladelse til at modtage ham, og det var blevet tilladt, fik Livkorpset ogsaa en lignende Tilladelse. En Del af Korpset mødte ogsaa virkelig til Hest og red Kronprinsen i Møde, medens den anden Del stod opstillet ved Slottet sammen med de to Borgerbatailloner, der afsang en Velkomstsang og derefter hilsede Kronprinsen med Fryderaab, i hvilke den talrigt tilstedeværende Folkeskare istemmede.

Alle de Revuelister, Styrkelister over Borgerkorpserne og andre Fortegnelser, som Kronprinsen undervejs havde modtaget, indgik som Materiale for den Organisation, der forberedtes. En stor Del Bemærkninger fik Bülow undervejs Ordre til at notere, og disse Notitser, som efter Hjemkomsten af ham forelagdes Kronprinsen, renskrevne paa brudt Papir, gave Anledning til nye Undersøgelser og Correspondancer.

Efter Hjemkomsten nærmede imidlertid den Tid sig, da Sagen angaaende Hertugdømmernes Andel i Rekrutbyrden maatte afgjøres. I Kommissionen var det konstateret, at Hertugdømmerne ikke kunde yde det fordrede Kontingent af 11070 Mand, og Medlemmerne af det tyske Kancelli formente endog, at de ikke engang kunde stille det Kontingent af 9972, som der derefter var Tale om. De tyske Deputerede mente, at der i Følge Forordn. af 1ste Avgust 1800 kun kunde

stilles for 6 Aar et Antal af 8000 Mand, og, dersom man vilde fordre et Antal af c. 9000 Rekrutter fra Hertugdømmerne, at Differensen mellem de 2 Summer maatte udjævnes ved, at c. 1000 Rekrutter hvervedes paa Bekostning af saadanne Tjenstpligtige, som det efter visse faste Regler kunde tillades at løskjøbe sig fra den militaire Tjeneste ved et Bidrag til Hærens Hververkasse af 160 Rdl. for hver. Men mere end omtrent 9000 kunde Hertugdømmerne, selv ved denne Stedfortrædning, efter det tyske Kancellis Mening ikke yde, og det foreslog derfor, da det forekom det uretfærdigt, at danske Landsoldater i Fredstid skulde gjøre Tjeneste i Holsten, og desuden Forholdet mellem den Del af Hæren, som var i Kongeriget, og den, der var i Hertugdømmerne, forekom det passende, at den manglende Styrke i Slesvig og Holsten tilvejebragtes, som hidtil, ved Hverving for kongelig Regning. Der var paa dette Tidspunkt en betydelig Spænding i Kommissionen og mellem Kronprinsen og det tyske Kancelli[1]), og maaske stod denne Sag ikke ganske uden Forbindelse med den Misstemning, der bevirkede Cay Reventlows Afgang som Statsminister og Præsident for det tyske Kancelli. Den egentlige Aarsag var dog de forøgede Midler, der maatte skaffes til Veje paa Grund af de iværksatte Forsvarsforanstaltninger[2]), i hvilken Anledning Ridderskabet pukkede paa en det formentlig tilkommende Skattebevillingsret, som det tyske Kancelli syntes at tage sig af[3]).

Kronprinsen vilde selvfølgelig ikke tillade Hvervingens Bibeholdelse for Holstens og Slesvigs Vedkommende, uden i alt Fald under den Form af Stedfortrædning, som er nævnt. Han traf Foranstaltning til at sætte Antallet af de Afdelinger, som Hertugdømmerne skulde rekrutere, ned, saaledes at 9772 Mand bleve tilstrækkelige. Det 2det jyske Regiment i Rendsborg, som var blevet til en holstensk Afdeling, gjordes til dansk og bestemtes samtidig til at forlægges til Viborg. Den forøgede Styrke, som Kongeriget derved vilde faa at rekrutere, indskrænkedes ved, at det sjællandske Regiment helt indgik i Marinekorpset, som fik 16 i Stedet for 6 Kompagnier hvervede Tropper. End videre bestemtes nogle mindre Etatsforandringer. i det Dronningens Livregiment i Glückstadt og den slesvigholstenske Bataillon let Infanfanteri, som hidtil havde haft en større planmæssig Styrke, end de andre Regimenter, stilledes paa samme Fod som disse. Endelig fritoges Hertugdømmerne for at give Bidrag til Garderne i Kjøbenhavn.

Efter at der saaledes var fundet en Udvej til at ordne Sagen uden Appel til udenlandsk Hverving, indgav Kommissionen den 25de

---

[1]) Herom ville et Par Breve i det følgende oplyse. [2]) Se Forordningen af 1ste Oktober 1802 for Norge og Danmark og de vestindiske Øer i Schous Forordninger og Forordningerne af 1ste Oktober 1802 og af 15de December 1802 i „Chronologische Sammlung der ergangenen Verordnungen und Verfügungen für die Herzogthümer Schleswig und Holstein, die Herrschaft Pinneberg, Grafschaft Rantzau und Stadt Altona". [3]) Se A. S. Ørsted: Af mit Livs og min Tids Historie, 1ste Bind, Side 320 o. flg., samt Wegener Side 308. Grev Rantzau, som nævnes paa sidste Sted, er formentlig den samme, som var Medlem af Kommissionen.

November en Forestilling[1]), hvorpaa der den 17de December faldt en Kongelig Resolution om, at Hertugdømmerne skulde give 9070 Mand til Hæren, og den 31te December udkom der dernæst en Forordning angaaende „die Verkürzung und nähere Bestimmung des Landmilitairdienstes und die Eintheilung des Landeswehrs in verschiedene Klassen für Schleswig, Holstein, Pinneberg und Rantzau", hvilken indførte den samme Værnepligt, samme Soldatermaal og Landeværnets Inddeling til samme Klasser, som i Kongeriget.

Der var megen Utilfredshed i Holsten over denne Forordning. Cay Reventlows Afgang paa samme Tid forøgede Misstemningen. Ogsaa gik det langsomt med den øvrige Væbnings Iværksættelse der. Prins Carl havde omsider den 23de Juli 1802 gjort Forslag til Landeværnets Indretning i Slesvig og Holsten, hvorefter det slesvigske Landeværnsregiment kom til at bestaa af 7 og det holstenske af 10 Landeværnsbatailloner[2]). Forslaget var approberet, men med Udførelsen var der nølet. For saa vidt der imidlertid var befrygtet Uroligheder i Holsten i Anledning af den nye Hærlov, bleve saadanne forhindrede ved de som Følge af den engelsk-franske Krigs Udbrud trufne Foranstaltninger. Der var Grunde, som i det følgende ville blive paaviste, til at samle et større Korps i Holsten, og i Juni 1803 blev der taget Beslutning om, at et saadant skulde opstilles. De nye Hærplaner bleve derefter approberede den 8de Juni med den Tilføjelse, at de skulde træde i Kraft den 1ste Juli. Den 10de Juni blev Kronprinsen Generalissimus over begge Rigers Stridskræfter, hvorved ogsaa Hertugdømmernes Generalkommando underlagdes ham, og medens han i Rendsborg — som det i det følgende skal vises — tog Befaling over det af sjællandske, fynske, jyske, slesvigske og holstenske Afdelinger bestaaende Korps, der i 1803 samledes ved Ejderen, gjennemførte han den nye Ordning, saa at Landeværnets endelige Konstituering, den første Udskrivning til de slesvigske og holstenske Afdelinger og de Udskrevnes Møde og Indordning skete under Trykket af den ved Ejderen samlede Hær.

For ikke at foregribe en kommende Periode, skal her kun endnu de Spørgsmaal omtales, som paa den Tid, da Grundlaget for den nye Hærordning var endelig bestemt, altsaa i Begyndelsen af Aaret 1803, beskæftigede dem, der arbejdede med Kronprinsen paa det nye Værns Iværksættelse.

Et Spørgsmaal var det saaledes, om Grænsen for de Værnepligtiges Tjenstydelse skulde være den i Fr. 19de Januar 1801 eller den i Fr. 3dje Juni 1801 satte Aldersgrænse, om de Værnepligtige skulde staa i Rullerne til deres 45de eller til deres 50de Aar.

I første Tilfælde vilde Hærens Styrke blive 105027 Mand, i sidste 126571 Mand. Disse Tal fremkom ved følgende Sammenstillinger:

---

[1]) Allerunderdanigst Forestilling fra Rantzau, Hoe, Colbjørnsen, Wormskjold, Kirchhoff, Eggers, Monrad og Hasler (som dog ikke har underskrevet) den 25de November 1802 (Kanc. Arkiv). [2]) Kollegiets Referatprotokol for 1802 i Gehejmearkivet.

Den staaende Hær regnedes til	32316 Md.
Af Landeværnet antoges en Tredjedel at ville gaa bort ved Dødsfald eller Nedsættelse i Kjøbstad; det ansloges derfor i Tilfælde af, at Værnepligten kun gik til det 45de Aar, til 2 Gange 32316 Md., hvilket er	64632 —
Som Reserve opførtes de 19aarige, der regnedes til	8079 —
saa at Styrken i første Tilfælde vilde være . .	105027 Md.,

medens den i sidste Tilfælde, eftersom Landeværnets Styrke da beregnedes til 86176 Mand, blev den foran nævnte større.

Da Danmarks Folkemængde den Gang var 1491100, nemlig i Kongeriget 903500 og i Hertugdømmerne 587600, udgjorde alt ovennævnte mindre Totalsum 7 pCt. af Befolkningen; men dertil kom nu Kystvæbningen og Borgerkorpserne og Søvæbningen. Ved at sætte de Tal, som disse Brancher opviste, sammen med Hærens og Landeværnets, naas der Summer, som paa den haandgribeligste Maade synes at realisere Tanken om et Folk i Vaaben, og dette var da ogsaa det Ideal, som foresvævede Kronprins Frederik.

Under den første Forudsætning, at Værnepligten ophørte ved 45 Aars Alderen, mente Kollegiet, at der for Landeværnet vilde behøves 105 Batailloner (disse beregnede til 600 Mand hver), nemlig 33 paa Sjælland, 13 i Fyn, 37 i Jylland og 22 i Hertugdømmerne; under Forudsætning af, at Tjenestepligten skulde omfatte alle til deres 50de Aar, vilde der behøves henholdsvis 44, 17, 50 og 30 Batailloner, i alt 141.

Et andet Spørgsmaal var det, om Landeværns-Befalingsmændene skulde bo paa Landet blandt de Værnepligtige, der udgjorde deres Bataillon, eller i de Kjøbstæder, der vare Distriktet nærmest. I første Tilfælde maatte der bygges Boliger ude i Landet, som, forsynede med Jordlod, kunde gives Befalingsmændene til Tjenestebolig. Bekostningen derved ansloges til c. 670000 Rdl., og Kollegiet syntes ikke at være Foranstaltningen imod.

Hermed skulle vi standse, da Udviklingen til Dels vil kunne følges af de Aktstykker, som ville ledsage de senere Perioder. Kun maa der tilføjes, at man, som alt fortalt, paa Grund af at Landeværnet i de første Aar ikke vilde modtage uddannede Folk, foreløbig kun ved Hærordningen af 8de Juni 1803 lod det træde i Live i den omtrentlige Skikkelse, det havde faaet i 1801 og 1802, og at man opsatte dets senere Ordning til Aarene efter 1806, da et almindeligt Kontrolmøde over hele Landet for Landeværnets Vedkommende skulde afholdes.

Ogsaa Kystværnets videre Ordning opsattes i denne Periode, da foreløbig al Kraft maatte lægges paa Reformens Gjennemførelse for den staaende Hærs Vedkommende. Kancelliet henvendte sig, som det af Kongen var det befalet, til alle Amtmænd paa Sjælland, Fyn, Laaland, Falster og Møen med Spørgsmaal om, hvorvidt en Kystbevæb-

ning, som den af Moltke i Nørrejylland indrettede, ansaas anvendelig i de dem betroede Amter, men nogen Forestilling fra Kancelliet er ikke til den fastsatte Tid, inden 3 Maaneder fra Stadfæstelsen af Nørrejyllands Kystbevæbning, bleven indgivet. Grunden til Opsættelsen synes at have ligget i Udtrykkene i Stadfæstelsen, at Kancelliet skulde udarbejde en Plan til en Kystmilits i begge Riger (se Side 282), og at der imidlertid, som omtalt, den 29de Januar 1802 var nedsat en Kommission til at undersøge Norges Kystforsvar, hvilken Kommissions Betænkning Kancelliet først vilde afvente. Den kom først den 27de Februar 1803, og først i November samme Aar gjorde Kancelliet sin Forestilling.

De Beretninger, som vare indhentede, havde været gunstige[1]; Amtmanden over Kjøbenhavns Amt J. H. Grev Knuth, Amtmanden over Holbæk Amt M. H. Baron Løvenskjold, Amtmanden over Vordingborg Amt Kammerherre J. R. v. Bjelke, Amtmanden over Møen og Falster G. P. A. B. de la Calmette, Stiftamtmanden over Laaland Kammerherre Baron F. Kragh-Juel-Wind, Amtmanden over Svendborg Amt Kammerherre P. C. Schumacher og Amtmanden over Assens og Hindsgavls Amter Grev F. L. Vedel, ansaa alle en Kystbevæbning, lig den af Moltke indførte, for nyttig; Amtmanden for Roskilde Amt Konferensraad M. Treschow og Amtmanden over Odense Amt Stiftamtmand Gersdorff vare derimod ikke i alle Punkter tilfredse med Moltkes Ordning. Vigtigst ere dog Amtmanden for Sorøs Kammerjunker P. C. Stemanns og Amtmanden for Hørsholms, Frederiksborgs og Kronborgs Amter Konferensraad H. Levetzows Beretninger. Stemann mente, at Kystforsvaret var for vigtigt til, at det burde overlades til Kystbeboernes frie Valg, om de vilde deltage deri eller ej. Han indstillede derfor, at, hvad der med Hensyn til dette Forsvar maatte blive bestemt, maatte befales som Pligt, og mente ogsaa, at det burde staa under kyndig Kommando og være organiseret, saa at det kunde bruges, naar der blev Brug for det. Amtmand Levetzow havde i sine Amter nedsat en Kommission til at undersøge Sagen. Dennes Forslag gik ud paa en omfattende frivillig Væbning i Hørsholm, Kronborg og Frederiksborg Amter. Den bragte i Forslag, at det maatte paalægges Beboerne i de nævnte Amter at føre Vaaben, samt at Vaabenøvelser maatte antages som en Gren af Undervisningen i Skolerne, endelig at Kongen paa de Kgl. Godser gav Jagten fri og tillod enhver at skyde paa sine Enemærker, da derefter snart hver Bonde, naar de andre Jagtberettigede fulgte Kongens Exempel, vilde skaffe sig en lignende Færdighed og Øvelse i at behandle sit Gevær, som den norske Bonde havde. Kommissionen havde tillige forhørt sig om Beboernes Lyst til frivillig at indtræde i en Kystmilice, og 3456 havde erklæret sig villige dertil. Paa Grund heraf indrettedes der ved Kgl. Approbation af 10de Avgust 1804 en Kystmilice for Hørsholm, Frederiksborg og Kronborg Amter, og de

[1]) Se allerunderdanigst Forestilling angaaende en Kystmilice i Sjælland, bilagt Cirkulaire til samtlige Amtmænd i Sjælland, Fyn og Laaland-Falster (Levetzow undtagen). (Kancelliets Arkiv).

andre Amtmænd opfordredes til paa lignende Maade at lade forfatte Lister over dem i deres Amter, der vilde melde sig. Imidlertid kom det endnu i nogle Aar — ogsaa fordi Landeværnet endnu ikke var begyndt at voxe frem — ikke til nogen Afgjørelse, før Sagen — som bekjendt — i 1808, efter at Krigen med England, der gjorde en saadan Væbning nødvendig, var udbrudt, atter toges for, og under Kaas, som den Gang var kommen fra Norge og var bleven Kancellipræsident, det senere Kystværn organiseredes i begge Riger ikke som en frivillig, men som en befalet Indretning.

Aktstykker til Hærreformen.

Fra Prins Carl af Hessen til Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet[1]).

Bemerkungen.

Die vortreffliche Absicht Seiner Königlichen Hoheit des Kronprinzen, bei der intendirten Veränderung mit der National und mit der Einrichtung in der Armee überhaupt, ist nicht zu verkennen.

Sie wollen die Nation, die nun bei dem glücklich beendigten Kriege einen neuen Schwung erhalten hat, die sich selbst und ihren

---

[1]) Disse „Bemærkninger" indsendtes til Kollegiet med efterstaaende Følgeskrivelse, som findes i Gehejmearkivet: In der Anlage übergebe ich vorläufig dem Kön. Generalitäts- und Commissariats-Collegio meine Bemerkungen über die von S. K. Hoheit dem Kronprinzen aufgegebenen Puncte, die Militair-Einrichtungen betreffend; aus diesen wird dasselbe ersehen, dasz ich hin und wieder mit dem Kön. Generalitäts- und Commissariats-Collegio verschiedener Meinung bin; ich darf indessen hoffen, dasz wir uns, nach genauer Erwägung aller Umstände, die bei dieser Gelegenheit so höchst wichtig sind und nicht auszer Acht gelassen werden dürfen, in unsern Ideen mehr nähern werden. Vorzüglich habe ich bei diesen Bemerkungen auf die Ersparnisz und auf den unabhelfbaren Mangel an tüchtigen Officiers zugleich mein Augenmerk gerichtet, und dahero, aus dieser ersten Ursache so wohl als auch zur Ergänzung der sehr vielen Vacancen, die Anzahl der Gemeinen in dem gegenwärtigen friedlichen Zeitpuncte auf 1200 pr. Regiment, ohne die Regiments-Artilleristen herunter zu setzen, vorgeschlagen, sowie auch nur 1 National-Bataillon pr. Regiment in Vorschlag gebracht; würde der erste Erfolg gelingen, und es fänden sich hernach mehrere Mittel, so wäre es ein Leichtes, jedem Regiment noch 1 National-Bataillon anzuhängen. Durch diese Einrichtung wäre man denn niemals der zu einem Depot gehörigen Mannschaft halber bei der Armee in Verlegenheit, und nach 6 Jahren würde doch ohngefähr die berechnete Anzahl der Landwehren herauskommen.

Sollte aber dennoch das Landwehr-System, nach ernstlichster Prüfung, als das Nützlichste befunden werden, so kann ich es nicht oft genug wiederholen, dasz es wenigstens in den Herzogthümern allemal eine Veranlassung zum Miszvergnügen gegeben wird, weil es dem lange gedienten, verheiratheten Landmann stets hart und drückend dünken wird, seinen Heerd zu verlassen und sein zeitliches Wohl fremder Aufsicht anvertrauen zu müssen, während dasz nicht gediente, unverheirathete Leute von dieser Dienstpflicht befreit sind, da sie oft in vieler Hinsicht weit besser dazu qualificirt wären, und ihre Unterhaltung dem Staate kaum halb so viel kosten würde.

Gottorff, d. 18ten November 1801. Carl Pr. v. Hessen.

allgemein bewunderten Muth, auch Ressourcen hat kennen lernen, und ein selbstständiges Volk geworden ist, nun auch so organisiren, dasz ein jeder ohne Unterschied für König und Vaterland soll streiten können, sobald es die Noth erfordert; dahero niemand davon befreiet seyn soll eine gewisse Anzahl Jahre das Gewehr zu tragen; dabei auch zugleich durch Einführung einer andern Art von Strafen ein gröszeres Point d'Honneur einführen, und den Soldatenstand zum ehrenvollesten auch für den gemeinen Mann machen.

Die gänzliche Abschaffung des geworbenen Stammes, und also aller Werbung, die Lieferung bei den Sessionen eines sechsten Theils der ganzen Armee, da ein jeder nur 6 Jahre dienen und hernach noch 6 Jahre als Landwehr stehen bleiben soll, die beständige Dienstleistung des jüngern Theils der Mannschaft in der Garnison, dieses sind die Grundzüge der neuen Einrichtung, und wäre die Nation und die Armee so organisirt, ich dürfte sagen: Es wäre sehr gut.

Aber mit Einmal auf diesen wichtigen Punkt zu kommen, wird dieses ohne zu grosze Beschwerde, ja sogar Erschütterung des Landmannes, der Landescultur p. p. angehen können? Wird man die ausländische und einländische Werbung gänzlich entbehren können und wollen? Ueber beides erlaube ich mir folgendes zu bemerken:

Die deutsche Werbung bringt wohl manchen Vagabonden ins Land, sie hat aber auch manchen industrieusen Bürger, der nachher dem Staate sehr nützlich geworden, und immer einen Landmann der Cultur des Landes zu entziehen überhohen hat, verschafft.

Die einländische Werbung säubert die Städte und auch das Land von manchem sonst schädlichen Avanturier; er wird durch Zucht gebessert und wird ein nützlicher Bürger im Staate, statt ohne Brod und verwildert herumzulaufen. Man kann in Dänemark und den Herzogthümern 8000 Diensthuende rechnen; soll alles nur 6 Jahre dienen und die Armee wäre 32000 M. stark, so würden die Leute $1^1/_2$ Jahr in der Garnison dienen. Kann man aber 8000 Landleute der Landescultur entziehen, ohne Schaden des Landes? Das unterstehe ich mir nicht zu behaupten. Hierüber müszten wohl durch die Civil-Departements die genauesten Untersuchungen angestellt werden.

Durch die Verkürzung der Dienstzeit von 8 zu 6 Jahren vermindert man um den vierten Theil die Anzahl der diensttüchtigen Reserven. Um die ganze Absicht mit voller Ueberzeugung ausführen zu können, würde ich immer anrathen, solche nach und nach ins Werk zu setzen. Man verändere erst die National-Einrichtung dahin, dasz man sie alle wie Geworbene dienen liesze, wovon gewöhnlich der Rekrut, der gleich nach der Exercierzeit einkäme, ein volles Jahr in der Garnison diente, und also wirklich Soldat würde; man erlaube ferner im ganzen Lande die freiwillige Werbung; diese Leute giengen von der allgemeinen Mannzahl ab, und man schränkte denn zugleich die ausländische Werbung ein. Sähe man, dasz der Landmann mehrere Lust und Geschmack zum Soldatenstande bekäme, so würde die freiwillige Werbung zunehmen können, und man lieferte desto wenigere Nationale.

Eine Vermehrung des Soldes wäre in jeder Hinsicht die beste Art den Stand zu heben. Wozu sollen die 5 Rth. dem National noch über dem Marchegelde nützen? Um einen Monat gut zu leben? Denn bleibt er den 2ten oder mehrere Monate, so musz er hungern. Man benutze dieses Geld besser und wende es dazu mit an, jedem Dienstthuenden täglich 4 ß, dem Gefreiten 5 oder 6, dem Corporal 8, dem Fourier 10, und dem Commandier-Sergeanten 12 ß zu geben. Man erhöhe bei der Cavallerie und Artillerie den Sold à proportion, und man wird Leute in Ueberflusse haben, die mit Lust dienen werden. Man gebe dem Dienstthuenden öfterer Mundirung, alle 2 Jahre einen Rock, die Weste kann 4 Jahre halten. Der Beurlaubte oder nach Hause gehende National nimmt seine Mundirung mit; er musz damit alle Sonntage in der Kirche erscheinen, und ein jeder Soldat musz einen Säbel haben. Denn wird der Rock des Vertheidigers des Vaterlandes ein Ehren-Rock. Die Beurlaubten erhalten alle 4 Jahre neue Mundirung; der Kerl musz sie im besten Stande zum Regimente mitbringen, und das Kirchspiel und die Civil-Obrigkeit dafür sorgen.

Man wird finden, dasz dieses aber mehr wie bisher kosten kann. Darf ich es vorschlagen, so wünschte ich, dasz die Infanterie-Regimenter, zumal da es nun allgemeiner Friede ist, auf 1200 Gemeine ohne die 80 Artilleristen gesetzt würden, da wir doch nie mehr als mit dieser Stärke ausmarschiren. 800 Mann wären gelieferte Nationale auf den geworbenen Fusz, und 400 Geworbene; jedes Jahr kämen 100 Nationale als Rekruten zum Dienste ein und blieben das ganze 1ste Jahr zum Dienste ein; wären mehrere Rekruten, so würde es mit diesen ebenmäszig gehalten, und so würden sie dadurch alle Soldaten.

Dagegen hätte jedes Regiment ein National-Bataillon von 4 Compagnien. Diese Compagnien bestünden aus: 1 Capitain, 1 Lieutenant, 8 à 10 Unterofficiers, 2 Tambours und 100 à 150 Gemeinen; sie exercirten 12 Tage im Jahre compagnieweise. Bei jedem Bataillon würde 1 Stabsofficier zum Commandeur angesetzt nebst 1 Adjudant. Diese 10 Officiers wären statt der 10 Fähndrichs, die abgiengen; die 4 Compagnie-Chefs wären zugleich Stabs-Capitains beim Regimente, und die 4 Lieutenants wären die ältesten Second-Lieutenants des Regiments. Alle diese wären beständig in der Garnison zum Dienste, und nach der Exercier-Zeit oder vor derselben giengen sie zu ihren Bataillons; der Commandeur und der Adjudant wohnten im Districte. Da die ganze Fähndrichs-Classe aufrückt, kann man dieses als eine allgemein sehr wichtige Zulage gewisz ansehen.

Bei diesen Bataillons würden alle Regiments-Districts-Reserven geführt, wie auch alle Landwehren, ingleichen die Kutscher p. p.

Ich weisz sehr wohl, dasz viel zu wenig Officiers bei dem geworbenen Regimente zum Marsch übrig bleiben; doch könnte man lieber diese entbehren, wenn nicht neue Zuschüsse noch zu der jährlichen bestimmten Summa für die Armee gegeben werden sollen, als Officiers in Menge bei den Nationalen anzusetzen, die ohne Uebung,

ohne Avancement, ohne Kenntnisse des Dienstes, von wenigem Nutzen in Friedeszeiten und von gar keinem in Kriegszeiten wären, und dem Staate in einer Reihe von Jahren unsäglich viel kosten würden. Man thäte besser, neue Officiers inzwischen zuzuziehen, und sollte denn marschirt werden, neue zu machen. Doch würden einige Fähndrichs à la Suite mit einem vermehrten Unterofficiers-Gehalt immer nützlich seyn.

Ein anderes Mittel wäre, nach der Aufgabe von Seiner Königl. Hoheit dem Kronprinzen, 4 Compagnie-Chefs bei diesem National-Bataillon anzustellen, so wie sie zu den Landwehr-Bataillons bestimmt waren; die Lieutenants aber zur Exercierzeit von 12 Tagen aus der Garnison zu schicken.

Ueber das Landwehr-System erachte ich für Pflicht folgendes zu erwähnen: Der anscheinende Gedanke von 64632 Vaterlands-Vertheidigern oder 86176 — von 105 oder 141 Bataillons — ist freilich brillant; aber die jährlichen Ausgaben von $^1/_2$ Million auszer ein unerreichbares Capital für Gewehre, Armatur, Mundirung p. p., und wäre dieses denn eine Armee? Nein, auszer die Grenzen ihrer Provinz darf man sie nicht ziehen. Wäre die beste Position und zugleich die sicherste bei Kiel und Rendsburg, so darf ich nicht das Herzogthum Schleswig dorten mit Landwehren aus demselben decken, oder diesseits der Colding-Aue mit denen aus Jütland, wenn auch Jütlands ganzes Wohl davon abhinge*). Küsten-Bewahrer können sie mit vielem Nutzen sein, aber das ist alles, wenn man sie in Masse rechnen will; nicht so mit den National- oder Depot-Bataillons. Ich würde diese nicht genannt haben, wenn nicht in der Aufgabe S. K. H. des Kronprinzen der Ausdruck stünde Lit. B § 2: „Enhver, som ved Lodkastning eller af andre Aarsager er bleven rent fritagen for at være gevorben Soldat, skal tjene i Landeværnet saa længe, som han ellers skulde have tjent ved den staaende Hær og Landeværnet tilsammen regnet". Man nehme denn diese Reserven, formire daraus das National-Bataillon, bestimme 100 oder 150 Mann pr. Compagnie zur jährlichen Sammlung, andere 100 zur Formirung eines Depot-Bataillons um in die Festungen einzurücken, wenn nämlich die ersten 400 Mann ins geworbene oder stehende Regiment zur Verstärkung desselben eingetreten und ins Feld gerückt sind; denn hat die Armee gleich wieder ein Depot um sich zu ergänzen, und dieses kann durch die Sessions das Jahr darauf completirt werden. Die abgegangenen Nationale von den stehenden

*) Z. B. Es ist bekannt, dasz der König Gustav III mit seiner Scheeren-Flotte und einer Menge Landungs-Truppen im groszen Belte einlaufen und die Insel Fühnen wegnehmen wollte. 9 Landwehr-Bataillons, die itzt daselbst seyn, und das Dragoner-Regiment würden nun freilich etwas abhalten können, allein wie bald würde die Sache ein anderes Ansehen gewinnen, wenn eine Menge geworbener und National-Truppen nach Fühnen hinübergesetzt werden könnten. Wenn diese aber lauter privilegirte Landwehren wären, so dürfte man sie nicht aus Jütland und dem Schleswigschen zu Hülfe nehmen, und dieses könnte, statt den glorreichsten Augenblick des Staats, dessen Untergang nach sich ziehen.

Regimentern bleiben 6 Jahre lang als Landeswehren bei den Compagnien aufgeführt, sie können jedes Jahr sich einige Tage bei der Compagnie-Sammlung presentiren und allenfalls dorten mit exerciren, aber sie erhalten nur im Nothfall ihre Officiers und Unter-Officiers; — denn kann man die Besten aussuchen, und würde es Pflicht der Landwehr-Regiments-Chefs seyn, beständig nicht nur die Listen sämmtlicher Landwehren, die ihnen so wohl von den Aemtern als Sessions und Bataillons-Chefs zuzusenden seyn würden, beinebst die Anzeige ihrer Tüchtigkeit und ihres Aufenthaltortes, auch derer, die zu Unter-Officiers geschickt wären, zu halten, sondern auch alle pensionirte Officiers nebst sonstigen Militair- und Civil-Personen, die in ihren Districten wohnen und sich zu Landwehr-Officiers qualificirten, aufzuführen; diese letzten Listen müszten geheim gehalten werden, damit man sie bei jedem veränderten Zustand des Individui auch gleich verändern könnte.

Ich kann unmöglich rathen den Landwehren eine längere Dienstpflicht als 6 Jahre aufzulegen; wenn der junge Bauer 20 Jahre alt war, wie er Soldat wurde, und denn 8 Jahre dient, so hat er im 31sten Jahre seinen Landwehrstand geendigt, und ich darf sagen, denn hat der Landmann, auszer in der höchsten Kriegs-Noth, seinen Dienstlauf fürs Vaterland vollendet, und können nun die jungen Bursche gerne statt seiner eintreten, und er unter ihrer Schutzwehr sein Eigenthum mit seinem Weibe und Kindern in Ruhe genieszen. Hart ist es, wenn der verheirathete, angesessene Landmann von seinem Heerde abgerufen wird, so lange seine Knechte und unverheirathete Bursche frei herum laufen, weil sie nicht in den vorhergehenden Jahren das Loos traf, und dieser grau gewordene Familien-Vater vor 30 Jahr Soldat wurde; statt dasz ihn dieses befreien sollte, wird er nun zum Dienste einberufen, kostet mehr wie doppelt der Landschaft an Sold, und wie kann er seine Abgaben bezahlen? Alles steht stille im Lande, wenn die Landwehren alle unter Gewehr stehen, und so wie der Feind ins Land einrückt und sich die Armee zurückziehen musz, so braucht es kaum eines feindlichen Publicandums, um die Landwehren nach ihren Heimathen eilen zu sehen. 2 National-Schwedische, oder besser, Finnländische Regimenter verlieszen Anno 1743 die Schwedische Armee, wie die Russen Besitz von Finnland nahmen, und treuere und bravere Regimenter als diese Finnländischen hatte Carl der XII nie in seiner Armee gehabt; die stehende Armee dient aber Ihrem König, und n i c h t *allein* I h r e r P r o v i n z.

Ich musz hier noch bemerken, dasz die Berechnung der Landwehren mir sehr übertrieben vorkommt; von Dänemark habe ich keine zu sehen bekommen, aber in den Herzogthümern sind kaum 7000 statt der berechneten 18000, und von diesen 7000 glaube ich wahrlich nicht, dasz die Hälfte noch ganz tüchtig zum Soldatenstande wäre. Berechnen wir aber 8 Jahre dem Soldatenstand und 6 Jahre der Landwehren-Dienstzeit, so können wir durch den gewöhnlichen Abgang kaum die Hälfte der Letztern diensttüchtig rechnen; während dieser

6 Jahre müszten alle Pflichten des Soldaten ihnen pünctlich obliegen, auszer die, auszerhalb Landes zu marschiren.

Dasz die Landwehren aus Cavallerie, Artillerie, Infanterie und leichte Truppen alle durch einander in einer Compagnie und Bataillon bestehen sollen, und alle Infanteristen seyn, will mir gar nicht einleuchten. Die Artilleristen haben nie ein Gewehr angefaszt, und die Cavalleristen müszten von vorne wieder anfangen das Exerciren zu lernen, und würden sehr miszvergnügt seyn; eben diese Letztern könnten die nützlichsten Landwehren seyn, und es würde in einem so pferdereichen Lande nicht schwer seyn, auch National-Pferde ohne grosze Schwierigkeiten für sie zu finden. Es ist leicht Infanterie-Bataillons Küstenbewahrer p. p. mitten im Kriege aufzurichten; Cavallerie ist aber sehr weitläuftig und schwer. Der gründliche Unterricht, den unsre Cavalleristen auf den Exercier-Schulen erhalten, macht sie beinahe alle fähig, als Anführer und Unterofficiers gebraucht zu werden. Dieses Corps, welches vielleicht halb so stark wie die stehende Cavallerie seyn könnte, würde meines Erachtens von dem allernützlichsten für die Sicherheit des Staates seyn. Eben so die Artillerie; dieser würde ich wünschen angehängte Land-Bataillons, die aus Nationalen, Reserven und Landwehren bestünden; die einzelnen Artillerie-Landwehren aber in entlegenern Districten würden bei den Bataillons als Ueber-Complette separat eingetheilt werden. Diese könnten denn gleich zu den Küsten-Batterien oder in den Festungen im Nothfalle gebraucht werden.

Das Artillerie-Corps kann seiner Natur nach nicht aus bloszen, 6 Jahr dienenden, gelieferten Landleuten bestehen; denn dessen Hauptstärke besteht aus ihren wahren kunstgelernten Constabels, und dieser beständige Abgang nach 6 Jahren würde die innere Güte dieses so vorzüglichen Corps gänzlich benehmen; dahero musz dieses Corps vorzüglich die freie Werbung haben und die Zahl ihrer itzigen Geworbenen beibehalten. Ob es möglich seyn wird, die Regiments-Artilleristen mit dem Corps zu vereinigen, darf ich nicht behaupten; das wären 43 Officiers mit dem von der Garde zu Fusz, die von der Artillerie abgehen, und die wenigstens mit 36 Officiers, 1 pr. Bataillon, im Corps ersetzt werden müszten, wie auch 112—115 Unterofficiers und 10 Mal so viele Gemeine oder Constabels. Die Armee würde in langen Jahren ohne Regiments-Artillerie seyn. Das Corps kann noch seine Second-Lieutenants-Classe nicht completiren; wie soll es alle diese Officiers und Unterofficiers sich verschaffen, und welche erhöhete Ausgaben? Wie viele Stabs-Officiers und Compagniechefs müssen nicht mehr gehalten werden, und, darf ich sagen, warum diese Ausgabe, die jährlich über ½ Tonne Goldes kommen wird? Das Band zwischen dem Bataillon und seinen Piècen scheint mir von groszem Nutzen, und im Ernst verläszt es dieselben nicht leicht, und Officiers und Unter-Officiers sind jetzt wahrlich sehr gut exercirt. Wenn das Artillerie-Corps auf dem gegenwärtigen Fusz verbliebe, dessen Stabs-Officiers die Compagnien abgäben, und 6 Compagniechefs mehr gemacht würden, so viele Stabs-Capitains aber abgiengen, wie nöthig wären

um die Gagen zu entrichten, so glaube ich, wäre die Einrichtung gut. Auszerdem aber würden Landwehren oder National-Bataillons, aus National-Artilleristen, Reserven und Landwehren bestehend, errichtet; davon wäre 1 Bataillon nahe bei Copenhagen, 1 Bataillon bei Cronborg, 1 bei Rendsburg und 1 bei Fredericia, wovon ein Theil, der $^1/_4$ z. B., in Fühnen wäre. Nun wären alle Provinzen mit Artillerie-Landwehren im Nothfalle gleich versehen, auszer die Landwehren von der Regiments-Artillerie, die allenthalben im Lande vertheilt sind.

Ich erlaube mir nun noch einige Bemerkungen über den Zustand der Armee, falls alle ausländische Werbung ganz oder zum Theil aufhören sollte. Wo sollen die Unter-Officiers herkommen? Nur ein Mittel weisz ich anzugeben. Die Städte haben durchaus keine Ursache zu allegiren um von dem Militair-Dienste frei zu seyn, als die in den Städten allein erlaubte Werbung; hört diese auf, so müssen sie auch mit zu den Sessionen nach der Manns-Zahl contribuiren. Hier können Unter-Officiers sehr leicht gefunden werden. Die Hauptsache wäre aber, dasz diese Leute auszer einen hinlänglichen Sold noch das sichere Versprechen zu gewissen Bedienungen erhielten; diese müszten blos für diesen Stand bestimmt seyn, und derselbe die einzige Thüre um dazu gelangen zu können, z. E. Zoll-Bedienungen u. s. w. Denn würde sich ein jeder zu diesem Stande drängen, allein er müszte erst seine 6 Jahre ausdienen, und denn noch wirklich im Dienste seyn. Dieses wäre eine der allerwichtigsten Sachen nicht nur zum Besten, sondern wahrlich zur Existenz der Armee. Es würde auch dadurch immer leicht seyn, die besten Subaltern-Officiers zu Landwehren in gröszter Anzahl zu finden; und die Cavallerie, Infanterie und Artillerie müszten aus denen als anerkannt geschicktesten abgegangenen Leuten eine Auswahl anzeigen, und solche den Regiments-Chefs der Landwehren beständig mittheilen; hiedurch würde nicht nur eine Pflanz-Schule für Officiers bei den Landwehren, sondern auch bei einem Landsturm stets bereitet seyn.

Wenn ich nun die sämmtlichen hier vorgestellten Bemerkungen nochmals durchgehe, so scheint mir alles in wenigen Worten sich dahin zu reduciren: Die stehende Armee musz immer complet stark und mit Allen versehen seyn, um gleich ins Feld rücken zu können. Alle dabei angestellten Landes-Kinder müssen wenigstens ein Jahr in der Garnison dienen und überall, wenn ich rathen darf, 8 Jahr als Soldat und denn 6 Jahr als Landwehr dienen. Diese werden nur bei den neu zu errichtenden Landwehr-Bataillons oder nach meinem Vorschlag National-Bataillons bei den Compagnien geführt; die Compagnien bestehen aus aller jungen Mannschaft, die nicht bei der Session zur stehenden Armee gezogen worden, sondern sich frei gelooset. Diese Mannschaft oder 100 Mann oder mehr pr. Compagnie exerciren 12 Tage jährlich compagnieweise. Der Lieutenant wenigstens thut immer Dienst in der Garnison, auszer die à la Suite oder die nicht bezahlt werden.

Die Landwehr-Cavalleristen formiren à parte Escadrons bei den Landwehr-Regimentern. Die Artilleristen-Landwehren, wenn sie

von einem Districte sind, à parte Bataillons bei denen der Artillerie angehängten National-Bataillons.

Diese Bataillons rücken in die Garnison, dienen zum Depot, und verstärken auf Ordre die marschirenden Regimenter.

Die Landwehren werden nur zur Vertheidigung ihrer, oder der daran gränzenden, Provinz gebraucht. Wenn ihre 6 Jahre herum sind, so sind sie von allem Dienste frei, auszer bei Landsturm, Küstenbewahren p. p.

Auf diese Weise wäre die Armee auf dem respectablesten Fusze; die ganze Nation nähme Theil daran, Niemand wäre ausgeschlossen, der im Stande wäre, das Gewehr zu tragen, alle, auszer die Compagniechefs und so aufwärts in den höhern Classen, wären besser bezahlt, und die Ausgabe wäre nicht viel gröszer wie anjetzt, wobei ich noch bemerken musz, dasz eine jede neue Ausgabe, die auf Aemter, Lagen p. p. gelégt wird, dem Individuo weit kostbarer ist, als eine Schätzung, wo ein jeder mit zu beiträgt, auch solche gewöhnlich aus noch mehreren Ursachen weit lästiger wird.

Sollte aber der Gedanke, alle Werbung aufhören zu lassen und blosz gelieferte oder bei den Sessions gezogene Leute, als der nützlichste doch befunden werden, so dürfte ich doch rathen, erst mit den Herzogthümern anzufangen und Copenhagen zuletzt zu lassen. Man sähe alsdenn den Fortgang nach und nach. Die Artillerie, die leichten Truppen, wenigstens die Jägercorps, wie auch die Marine, müszten aber meines Erachtens dennoch werben.

Uebrigens unterwerfe ich alles höherem Ermessen; nur wäre zu wünschen, dasz alle Untersuchungen und Ueberlegungen mit andern Collegien oder Departements so geheim wie möglich gehalten würden, und nichts in Publico käme, ehe die letzte Entscheidung Seiner Königl. Hoheit des Kronprinzen vollkommen bestimmt wäre.

Gottorff den 16ten November 1801.

Carl Pr. v. Hessen.

Fra det danske Kancelli til Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet.

Pro Memoria!

Med sand Glæde har Kancelliet imodtaget de dette Kollegio under 4de og 8de dennes tilstillede Betænkninger og Forslag, betræffende Udførelsen af Hans Kongelige Højhed Kronprinsens Plan til Landkrigshærens Rekrutering ved Udskrivning af Fædrelandets egne Sønner; og med varm patriotisk Nidkjærhed har man strax lagt Haand paa dette Arbejde, for saa vidt Kancelliets Medvirkning kan formaa at bidrage til Fuldbyrdelsen af denne, Hans Kongelige Højheds Omhu saa værdige, Sag.

Hovedspørgsmaalet er: om Rekruteringsstammen er tilstrækkelig til at forskaffe det fornødne Antal Mandskab til Udskrivningen.

Vel kan dette ikke besvares med mathematisk Vished, forinden Sølimitdistrikterne ere blevne bestemte; dog tør man, efter at have raadført sig med de tabellariske Lister over det Mandskab, som efter den nuværende Landmilice-Indretning haves tilovers fra Udskrivningen, med temmelig (ja fuldkommen) Sikkerhed antage, at Folkeantallet dertil kan forskaffes; men under disse Forudsætninger:

a) At Hertugdømmerne bidrage forholdsmæssigen med Danmark til Landets Forsvar.

Dette Riges Folkemængde udgjør efter statistiske Beregninger 903500 Mennesker, og begge Hertugdømmers 587600, hvilket sidste omtrent beløber sig til $^2/_3$ imod Danmarks. Det rette Forhold bliver altsaa, at $^2/_5$ lignes paa Hertugdømmerne og $^3/_5$ paa Danmark. Derimod leveres der nu fra Slesvig og Holsten ikkun 6750 Mænd til Krigshæren, der beregnes til 32316 Mænd, og Danmark skal forskaffe de øvrige 25566. Det er at sige: Danmark maa næsten opbringe 4 Gange saa mange Krigsfolk, som hine Hertugdømmer, hvis Grænser ere nærmest udsatte for fjendtlige Angreb.

Hans Majestæts Retfærdighed er Borgen for, at der vil raades Bod paa en saa uforholdsmæssig Fordeling af Byrde i en Sag, hvor det gjælder om fælles Forsvar.

b) At Soldatermaalet nedsættes til 60 Tommer, hvorved Krigstjenesten vorder mere almindelig.

c) At den Bestemmelse, som indeholdes i Søindrullerings-Forordningen af 8de Januar sidstleden § 2 i Henseende til Degnes og Skoleholderes Sønners Værnepligt, udstrækkes ogsaa til Landlægderne.

d) Hertil kommer endnu, at der maa gjøres en rigtigere Inddeling af de Distrikter, fra hvilke Regimenterne rekruteres, hvilken dog ej kan iværksættes, forinden de nye Sølimiter ere ordnede.

Under disse Forudsætninger og ved Hjælp af disse Midler ansér Kancelliet sig betrygget i Hensigt til Rekruteringsmassens Tilstrækkelighed, som er den Grundvold, paa hvilken Planen maa være bygget, og dens heldige Udførelse beror.

De øvrige Anmærkninger, Kancelliet finder sig beføjet til at gjøre i Anledning af det Kongelige Generalitets- og Kommissariats-Kollegii Forestilling og Forslag til Hans Kongelige Højhed, ere følgende:

1. Det fremlyser af ethvert Ord i Hans Kongelige Højheds Plan, at Højstsamme ikke i nogen Henseende vil, at Soldaternes Kaar skulle gjøres mindre gode, end de nu ere. Det modsatte vilde dog ske, naar de Douceurpenge, som ere tillagte Landrekrutterne, skulle ophøre, de 17 ß daglig, som ere forundt Landeværnsmændene i den Tid, de gjøre virkelig Tjeneste, indgaa, og, som der tillige ytres, at de 5 Rdl., som Forordningen af 20de Juni 1788 tilstaar Landsoldaterne (og hvilke blot forskydes af den kongelige Kasse) skulle, efter Forslagets Indhold, beregnes som kongelige Intrader, og Beløbet reglementeres for Militairetaten.

I Almindelighed maa Kancelliet frimodigen og redeligen erklære, at man ikke tror, en saadan Forværrelse af Krigsfolkenes Vilkaar kunde bestaa enten med sand Statsklogskab eller Billighed, da samme vilde gjøre et mærkeligt Skaar i den forehavende Indretnings Velgjørenhed og den Tilfredshed, med hvilken den ellers kunde ventes imodtagen af Hans Majestæts tro Krigsfolk.

Og da Lovgivningerne selv benævne de foranførte Beneficia med det rette Navn, nemlig som nogenledes Erstatning eller Skadesløsholdelse: saa skulde man vanskeligen udfinde Billighedsgrunde for at fratage Soldaterne det, som Hans Majestæt én Gang i sin Retfærdighed og Naade har tillagt dem under en lige saa sand som udtrykkelig Benævnelse.

I øvrigt vil man ikkun korteligen tilføje:

a) At, hvad Landrekrutternes Douceurpenge angaar, da have de hidindtil nydt disse i alle de 8 Aar, de have tjent i denne Egenskab, uagtet de blot i 1 eller 2 Aar have været bestandig ved Regimenterne.

Det er da saa meget mere billigt, at Soldaterne herefter nyde godt deraf i de 2 første Aar, de, i Følge Planen, skulle gjøre virkelig Garnisonstjeneste.

b) Hans Majestæt har ved to Lovgivninger i det sidst afvigte Aar, nemlig Plakaterne af 31te Marts og 28de Avgust, tilsagt Landeværnsmændene de fornævnte 17 ß daglig, naar de kommanderes til virkelig Krigstjeneste, og de ere dem blot tillagte til nogenledes Erstatning i Forhold til de 5 Rdl., Landsoldaterne nyde ved de aarlige Vaabenøvelser. Næppe kunde det da bestaa, endog blot med Hensyn til Lovgiverens Værdighed, strax igjen at kuldkaste en Regel, som han selv nyligen havde fastsat med Tilføjelse af den Billighedsgrund, som havde bevæget ham dertil.

Vel ytrer det Kongelige Generalitets- og Kommissariats-Kollegium, at Plakaterne ikkun har haft Hensyn til Krigstid. Men de nu gjældende Anordninger have ikke kunnet tale om Landeværnets Tjeneste i Fred, efterdi de vare aldeles fritagne derfor; Hans Majestæt tilsiger dem, ved Plakaten af 31te Marts, denne Understøttelse til deres Hustruers og Børns Underholdning i den Tid, de anvende til Kongens Tjeneste, og Plakaten af 28de Avgust undtager blot den Dag, de sværge til Fanen.

I øvrigt mener Kancelliet, at denne Udgift kan reparteres paa samme Maade som Landsoldaternes Douceur, da ratio er ipsissima, og Landeværnsmanden ikkun tilkommer $^1/_4$ i Forhold til det, der betales til Landsoldaten, saa at Summen ej bliver betydelig.

c) Det, som er anført under Litr. b, gjælder ogsaa i Henseende til den Landsoldaterne tilstaaede Erstatning for Tab og Udgifter formedelst Krigstjenesten. Landbokommissionen har i dens Forestilling, angaaende denne Gjenstand, oplyst, og Hans

Majestæt har, i sin Lov af 20de Juni 1788, befundet, at denne Erstatning var billig; og der er næppe nu, mere end da, Aarsag til at antage en anden Grundsætning i dette Tilfælde, da Omstændighederne ikke have forandret sig i nogen Maade. Ej heller har nogen Afgift mere villigen været erlagt, end denne.

2. Hvad Beregningen over det tilkommende Landeværns Antal betræffer, da tror Kancelliet ikke, at $^1/_3$ kunde formodes at afgaa formedelst Dødsfald eller Bosættelse i Kjøbstæderne, hvilket forudsættes af det Kongelige Generalitets- og Kommissariats-Kollegio. Kancelliet holder for, at ikke flere end hver 8de Mand eller $^1/_8$ kunde hypothetice anslaas til Afgang. I saa Fald maa Landeværnet, i Danmark og begge Hertugdømmerne, omtrent blive 80000 Mænd, naar 16948 fradrages det tredobbelte Antal af den ganske Armé, hvilket udgjør 96948.

3. For at bringe den nye Landeværnsindretning til Fuldkommenhed saa hastig som muligt, har Kancelliet i hosfølgende Udkast til en Forordning angaaende de omhandlede Gjenstande foreslaaet, at de Soldater, som faa Afsked efter 7 Aars Tjeneste, skulle gaa ind under det virkelige Landeværn og blive staaende ved denne Afdeling i 3 Aar, hvilket staar i Forhold til de 6 Aar, som bestemmes for dem, der siden vorde afskedigede efter 6 Aars Tjeneste.

4. I Anledning af det ærede Kollegii sidste Pro Memoria af 22de dennes og den derved fulgte Gjenpart af Hans Kongelige Højheds naadigste Skrivelse til Generalitetet, som indeholder en Forandring i den foregaaende Bestemmelse af Artilleriets Fordeling, for saa vidt Falster betræffer, maa man blot anmærke, at Hans Kongelige Højheds Vilje ikke var Kancelliet bekjendt, da Udkastet til Forordningen blev skrevet, og at altsaa den Punkt deri, som foreskriver, at Artillerikompagniet skulde oprettes ved Præstø, kan blive forandret efter den senere Befaling; dog skulde man tjenstligst udbede sig underrettet om, hvor stort Antallet af Artillerister, der leveres fra Falster, [er,] og om samme er tilstrækkeligt til Øjemærket, eller om nogen anden Foranstaltning i denne Henseende udfordres fra Kancelliets Side.

I at indstille disse Betragtninger og Anmærkninger til det Kongelige Generalitets- og Kommissariats-Kollegii nærmere Overvejelse, udbeder man sig tillige dets Betænkning over indsluttede Forslag til den Lovgivning, der skulde udstedes angaaende Landeværnets Inddeling i forskjellige Klasser og Landmilicetjenestens Forkortelse.

Man ønsker sig samme meddelt saa betimeligen, at Sagen kunde i næste Uge fra Kancelliets Side vorde Hans Majestæt forestillet.

Det Kongelige danske Kancelli, den 27de Maj 1802.

Til

Det Kongelige Generalitets- og Kommissariats-Kollegium.

Forestilling fra det tyske Kancelli[1]).

Nach dem Zwecke des neuen Militairplans wird die Vertheidigung des Vaterlandes künftighin lediglich auf die Kräfte und den Muth der Eingebornen beruhen. Die Erreichung dieses groszen vielumfassenden Zwecks rechtfertigt vollkommen die vermehrte, beynahe verdoppelte Aushebung, und es ist zu hoffen, dasz die Aufhebung des Recrutendienstes diese vermehrte Last dem Volke im allgemeinen minder unangenehm machen dürfte, so wie die Dienenden für die Bürde des 6jährigen Landwehrdienstes in der Verkürzung der Jahre des Landausschuszdienstes[2]) Entschädigung finden werden.

Die Bestimmung desjenigen Theils des Heeres, welches beständig unter den Waffen stehen soll, ist so mäszig, dasz diese Zahl (von ohngefähr 3 bis 4000 Mann) als zur Bewachung der Festungen, Erhaltung der Ruhe und Handhabung der Regierungsgewalt in einzelnen doch immer möglichen Fällen durchaus erforderlich, schwerlich eine Verminderung zulassen dürfte.

Allein bey der Art der Zusammensetzung dieses Theils des Heeres bieten sich grosze Schwierigkeiten dar, welche vielleicht besser durch eine jenen wesentlichen Zweck des Plans nicht störende Modification beseitigt, als durch die Gewalt der Regierung überwunden werden können.

Nach dem Plane soll nämlich jeder junge, diensttüchtige Landmann von seinem 20sten bis in sein 22stes Jahr in den Garnisonen dienen.

Dieser Punct, und dieser allein, wird in den Herzogthümern das lebhafteste, das unvermeidlichste Miszvergnügen veranlassen, dessen Ursachen zu entwickeln, dessen wahrscheinliche Folgen zu schildern zu den heiligsten, unerläszlichsten Pflichten der Beamten gehört.

Die Pflicht der Landesvertheidigung ist eine allgemeine, welche jedem Bürger als solchem obliegt; daher niemand sich einem Aufgebote in Kriegszeiten zu entziehen befugt ist.

Hievon sehr verschieden ist der Garnisonsdienst in Friedenszeiten, und schon die Beschränkung der Aushebung auf eine Volksclasse, den Bauernstand, beweiset, dasz dieses eine relative, keine absolute Verbindlichkeit sey.

Das Volk kennt und fühlt diesen Unterschied sehr genau; als im vorigen Jahre Gefahr dem Vaterlande drohete, griffen die Schleswig-Holsteiner von allen Ständen und Altern zu den Waffen. Sie verrichteten, zum Theil unaufgefordert, Kriegsdienste, wobei sie sich selbst bewaffneten und beköstigten, und dasselbe Volk betrachtet den Kriegsdienst in Friedenszeiten mit Widerwillen. Diese Abneigung kann um so weniger Erstaunen erregen, wenn man bedenkt, dasz dieselbe sich in allen Ländern findet, wo nicht eine langjährige Gewohnheit das Volk hierin sich zu finden gelehrt hat.

---

[1]) Datum mangler; men indgaaet i den Høistbefalendes Arkiv i November 1802.

[2]) „Landsoldater“ benævntes i Holsten og Slesvig „Landausschuszleute“ i Modsætning til „Landrecruten“.

In den Herzogthümern, und besonders in Holstein, ist dies nicht der Fall. Der Kriegsdienst ward in einem groszen Theil des Landes erst Anno 1776 und in manchen Districten erst Anno 1800 eingeführt. Hiezu kommt, dasz der jetzige Wohlstand des Landmannes und die geringe Bevölkerung den Dienst besonders drückend für ihn und das Opfer seiner Entbehrung gröszer für seine Angehörigen machen.

Wie hart musz es den Ausgehobenen scheinen, statt 24 ß C., welche er durch Taglohn fast allenthalben verdienen kann, von 3 bis 4 in der Garnison zu leben, denn zum Nebenverdienst ist in unsern nahrungslosen Garnisonen wenig Aussicht, und die Kürze der Dienstzeit selbst erlaubt es dem Soldaten nicht oder doch höchst selten, sich ein Nebengewerbe zu eröffnen[1]), wenn gleich seine Erziehung und bisherige Lebensweise ihn an ein reichlicheres Auskommen verwöhnt haben.

Ja selbst die in den groszern europäischen Staaten stattfindende Militairconscription ist für das Volk im Ganzen minder lästig, ob sie gleich unbilliger und härter für den Einzelnen ist, welchen dies Loos trifft. Die Gefahren eines allgemeinen Miszvergnügens treten hier also nicht ein, und diese sind von einer so bedenklichen Natur, dasz sie ernsthafteste Erwägung verdienen.

Ausbrüche von offenbarer Widersetzlichkeit gegen die intendirte Aushebung zum Garnisonsdienst sind mehr als wahrscheinlich, da sich schon Spuren davon bei Einführung der jetztbestehenden Landmilitair-Verordnung vom 1sten August 1800 äuszerten, und wenngleich die Folgen solcher Unruhen für die festbegründete Macht der Regierung nicht furchtbar seyn dürften, so würden sie für das Herz des Souverains um so schmerzhafter seyn, da sie eines der seltensten, der glücklichsten Verhältnisse zwischen Herren und Unterthanen stören könnten in einer Epoche, wo das Volk die entscheidendsten Proben seiner Treue und Anhänglichkeit gegeben hat, wo selbst der bisherige, obgleich mildere, dennoch ebenfalls schon mit den Neigungen und Gewohnheiten dieses Volkes streitende Militairdienst, wenn auch nicht mit Freuden, dennoch nach dem einhelligen Zeugnisse der Beamten mit einer an Zufriedenheit grenzenden Ergebung geleistet wird.

Allein, wenn auch Auftritte dieser Art zu den ungegründeten Besorgnissen gehören sollten; so läszt es sich doch nicht in Zweifel ziehen, dasz manche, um sich dem Dienste zu entziehen, ihr Vaterland verlassen werden, um so mehr, da bey der argwöhnischen Denkart des gemeinen Mannes die Furcht der Möglichkeit einer noch zu verlängernden Dienstzeit sich sehr allgemein verbreiten dürfte.

Die offene Grenze an der Landseite, der lebhafte Verkehr an den Küsten erleichtern die Flucht, so wie Gleichheit von Sprache und Sitten, verbunden mit Sicherheit vor dem Kriegsdienst und hoher

---

[1]) De hvervede Soldater havde efter en fast Tjenestetid af 1 eller 2 Aar Adgang til at indrette et borgerligt Erhverv og tjene Resten af deres Kapitulationstid som Frifolk (S. 182).

Arbeitslohn in den benachbarten Ländern, das Fortkommen der Entwichenen befördern würde.

Die nachtheiligen Folgen einer fortdauernden Entweichung und Auswanderung der Blüthe unserer Jugend sind so einleuchtend als unberechenbar, wenn die Cultur des Landes auf der einen Seite in einem Augenblicke, wo die Preise der Producte wahrscheinlich fallen und die Abgaben vermehrt werden, bey dem bereits drückenden Mangel an arbeitenden Händen, dadurch den empfindlichsten Stosz leiden würde, so würde auf der andern Seite die Möglichkeit der Ausführbarkeit des Planes, da er auf Aushebung aller 20jährigen geht, von selbst wegfallen.

Vielleicht könnte man, ohne Abbruch des Plans, allen diesen Gefahren und Nachtheilen vorbeugen und das Interesse des Staats und die Absicht des Regenten mit den Wünschen und Neigungen des Volkes in Einverständnisz bringen.

Nach dem Plane sollen die Herzogthümer 11000 Mann stellen, wovon der 3te Theil also ungefähr 3—4000 Mann zum Garnisonsdienst bestimmt sind. Nach den der zur Untersuchung dieser Sache angeordneten Commission vorgelegten Listen können die Herzogthümer nur 9000 und wegen der mannigfaltigen eintretenden Local-Ursachen und Umstände nur 8000 in natura stellen. Es müszte demnach $^1/_3$ der in den Herzogthümern befindlichen Armee aus Geworbenen bestehen. Wenn bey der übrigens sehr verstärkten Aushebung dieser $^1/_3$ nun ausschlieszlich zum Garnisonsdienst gebraucht würde, so könnte der Plan übrigens in seinem ganzen Umfange ausgeführt werden, und dies würde mit allgemeiner Zufriedenheit geschehen, indem der Garnisonsdienst allein durch Geworbene verrichtet würde, und für das Landvolk dann nur der sie zur Vaterlandsvertheidigung bildende 4wöchentliche Dienst zurück bliebe; der einzige hier schwerlich in Anschlag kommende Nachtheil würde das höhere Handgeld seyn, welches vermuthlich den Geworbenen bewilligt werden müszte, da sie diesemnach nur selten und auf kurze Zeit beurlaubt werden könnten.

Andre Aktstykker,

vedrørende Perioden 1801—1803.

Brev fra Mansbach til Kronprinsen.

Allerunterthänigst!

In den letzten Tagen, Stunden oder Augenblicken meines Lebens will ich es noch einmal wagen, Ew. Königlichen Hoheit mein Gefühl der lebhaftesten Dankbarkeit allerunterthänigst zu Füszen zu legen für alle die auszerordentlichen Gnaden-Bezeigungen, womit ich, so lange ich in dem glorreichen Dienste Sr. Majestät des Königs gestanden, und besonders in den letzten Zeiten von Ew. Königlichen Hoheit bin überhäuft geworden; mein dankbares Herz wird diese auch jenseit des Grabes nicht vergessen.

Das überaus gnädige und trostreiche Schreiben Ew. Königlichen Hoheit vom 28sten November v. J. hat unendlich viel beigetragen, mir die Leiden einer langen und schmerzhaften Krankheit und das Scheiden von einer geliebten Familie erträglich zu machen.

Ich scheide also getrost von dieser Welt, überzeugt, dasz ein allergnädigster, menschenliebender und erhabener Kronprinz, der so viele Menschen glücklich macht, auch ein mitleidvolles Auge auf eine trostlose Familie werfen wird, deren Vater dem König und dem Staate jederzeit mit dem eifrigsten und dem besten Willen, dem wärmsten Diensteifer und der unveränderlichsten Treue zu dienen bestrebt gewesen ist, und dem das Glück und der Zufall auch verschiedene Gelegenheiten schaffte, dem Königlichen Interesse und dem Staate etwas nützlich zu werden. Diese Familie würde allzu tief herabsinken, wenn sie nicht ihr gänzliches Vertrauen auf die edle und groszmüthige Unterstützung und besondere Gnade Ew. Königlichen Hoheit setzen könnte; denn bekanntlich bin ich allezeit mehr vor das Interesse des Königlichen Dienstes als vor mein eigenes besorgt gewesen; — doch, darüber bin ich ruhig.

Ich habe jederzeit nur mein Glück und meinen Ruhm darin gesucht, die Gnade und den höchsten Beifall meines Königs und Ew. Königlichen Hoheit zu verdienen; und was hat ein Mann, von diesem Ehrgeiz beseelt, mehr zu wünschen übrig, nachdem er einen solchen

Beweis der Allerhöchsten Zufriedenheit von seinem allergnädigsten Souverain erhalten hat, der von allen rechtschaffenen Menschen der Welt vor einen weisen, groszmüthigen und menschenliebenden Regenten anerkannt ist, als diejenigen sind, die ich erhalten habe? — nach diesem tritt er stolz und getröstet über zur ferneren Bestimmung (denn er hat auch ein halb Jahrhundert länger in dieser Welt gelebt).

Alles, was Ew. Königliche Hoheit nicht allein mir, sondern auch meinen Freunden zu sagen, die besondere Gnade und Milde gehabt haben, läszt mich zuverlässig hoffen, dasz wenigstens von der Seite meine rechtschaffene und trostlose Frau und meinen armen Kinder werden getröstet sein.

Gott gebe Ew. Königlichen Hoheit stets treue Diener, die Allerhöchstdieselbe mehr wie ein Regent so würdig zu haben sind.

Gott stärke und erhalte Dero edle Gesundheit und unterstütze Allerhöchstdero weise und erhabene Plane und Absichten, womit Allerhöchstdieselbe die Nation und Menschen beglücken werden.

Dieses sind die heiszesten und aufrichtigsten Wünsche, welche mit den zärtlichsten Gesinnungen, der tiefsten Veneration und der lebhaftesten Dankbarkeit in den letzten Stunden seines Lebens von Gott erflehet

Ew. Königlichen Hoheit
allerunterthänigster
und treu gehorsamster
Mansbach.

Friederichsstein den 7ten März 1803.

Med dette Brev fulgte som Bilag:

Nogle Bemærkninger,

hvilke Generallieutenant Mansbach holder for en hellig Pligt at igjentage og for Deres Kongelige Højheds Fødder allerunderdanigst at nedlægge, i Fald han ikke mere skulde opleve, at saadant kunde ske paa en anden Maade:

1) Norge synes mig virkelig mere exponeret, end man skulde tro; thi vores sydostlige Nabo mediterer sikkerlig paa en Coup imod samme og vil dertil benytte den første Lejlighed.

De sidste Decennia have víst, hvorledes Evropas politiske Omstændigheder uventet og over al Calcul kan forandre sig.

Sverig har i dette Øjeblik en bestemt Overmagt over Norge; thi det har en Skjærgaards-Flaade, af hvilken det kan gjøre Brug, naar det vil, og hvilken det i fornødent Tilfælde særdeles kan forstærke.

Jeg vil ikke indlade mig [paa] at bedømme dens Bonité eller Beskaffenhed, da jeg har erfaret, at Meningerne derover ere forskjellige, og jeg i dette Fag haver liden Kundskab; — men det er dog en Skjærgaards-Flaade, den existerer, og vi have derimod aldeles ingen, som kan gjøre den ringeste Modstand, i det de erfarneste Officerer af den Kongelige Marine

bestemt have erklæret, at Frederiksværns Flotille hverken til offensivt eller defensivt Brug mere er tjenlig, og de Midler, hvorved en saadan Flotille i Hast skulde oprettes, som bekjendt endnu aldeles mangler; ligesom mangfoldige Exempler i den forbigangne Tid allerede tilstrækkelig have bevist, hvor ubestemt og besværlig de Hjælpemidler ere at frembringe, som fra Danmark ved en opstaaende Krig til Norges Hjælp skulle forsendes.

Det vil derfor være af yderste Nødvendighed fortrinlig at reflektere paa en Defensions-Flotille for Norge og jo før jo hellere at anskaffe de dertil fornødne Midler, paa det denne Landets Defension mere eller mindre, efter Defensions-Kommissionens Forslag, kunde blive iværksat.

2) Efter mine ringe Indsigter maatte Armeen selv ved dens Infanteri-Regimenter og Bataillоner erholde en anden Formation, hvoraf tillige en rigtigere Organisation for Landeværnet kunde følge, hvilken vigtig Del af Armeen, saaledes som den nu staar, er aldeles unyttig, som jeg allerede paa andre Steder har bemøjet mig at bevise, og hvilket af Kommissionen tillige er blevet erkjendt og vedtaget.

Formationen af 4 Divisioner i en National-Bataillon synes overalt at være den tjenligste, og erkjendes derfor af de fleste erfarne National-Officerer. Men jeg vil ikke tilraade at indføre en saadan Indretning almindelig og paa én Gang i Armeen, men med ét eller to Regimenter at gjøre Begyndelsen, og saaledes gradatim at gaa frem. Derved ville de Inkonvenienser, hvilke man ikke forudsér, lettere kunne hæves, og Fordommenes almindelige Udbredelse lettere være at bestride. Ingen Officer kan tabe noget derved, i det enhver, som udgaar ved Regimenterne, igjen erholder sin Plads ved Landeværnet enten efter sine personlige Egenskaber eller efter andre Omstændigheder.

Overalt, Landeværnets Organisation kan jeg ikke noksom anbefale, da jeg efter min Overbevisning, som jeg dog altid underkaster højere og kyndigere Mænds Bedømmelse, er af den uforgribelige Formening, at en forandret Inddeling og Organisation, foretagen i det Øjeblik, Krigen udbryder, saa vel med den marcherende Del som med Landeværnet, altid i Begyndelsen vil have mange Inkonvenienser for den Kongelige Tjeneste, og som da ikke hastig lader sig afhjælpe eller bringe i Orden.

3) De norske Kyster ere aldeles blottede for Artilleri, hvormed disse og de aabne Søhavne skulle forsvares mod Armateurs og Kapere.

Uden Tvivl vil der ved Sø- og Land-Etaten i Kjøbenhavn findes en Mængde Kanoner, hvilke til noget egentlig Brug ikke mere ere duelige, men hertil, nemlig til at anvendes paa de smaa Batterier, hvilke paa forskjellige Steder som Kystværn ere opførte, kunde være tjenlige og altid holde en saadan Fjende i Respekt.

En Del af dette Skyts maatte forsendes til Norge og fordeles i Fæstningerne Christianssand, Frederiksværn, Frederiksstad og Aggershus, paa det saadant i Krigstider strax kunde være ved Haanden og afhjælpe de Mangler, som i Aaret 1801 saa kjendelig viste sig, hvor Indbyggerne langs Søkysten i Oxefjord, Risør, Arendal, Kragerø, Tønsberg, Vallø-Saltværk og Holmestrand med Iver og store Bekostninger opførte smaa Batterier til eget Forsvar, men alle skrege om Hjælp af fornødent Skyts, som disse kjække Borgere manglede og ej var mulig at fyldestgjøre, da Fæstningerne og Arsenalerne intet havde tilovers, men tvært imod derpaa havde væsentlig Mangel. Vel havde nogle Stæder et lidet Antal ældgamle, smaa og forrustede Pièces, men disse var naturligvis af liden eller ingen Nytte.

Samme Beskaffenhed havde det med Oplagshavnene Brevig og Svelvigen, hvor en stor Del af Landets Koffardi- og Handelsskibe skulde finde sikre Tilflugtssteder. Man havde Møje at udfinde de faa Kanoner til deres Beskyttelse; thi fra hvilken Fæstning de endog maatte tages, savnede man deres Afgang til Fæstningens eget Forsvar.

4) Fæstnings-Artilleriets Mangler, saa vel i Henseende [til] det højst nødvendige Antal Skyts, hvorom under 20de December 1801 allerunderdanigst er nedlagt en detaileret Liste for Fæstningerne Christianssand, Frederiksstad, Frederikssten og Kongsvinger, er af en saa væsentlig Omstændighed, at denne saa vel som, hvad dens Rapperter og Affutager angaar, ikke noksom kan anbefales en allernaadigste Reflexion.

I Fredstider og, naar ikke trængende Omstændigheder fordre en ilfærdig Anskaffelse af deslige Fornødenheder, vil man, til megen Besparelse for den Kongelige Kasse, ved Landets Kanonstøberier kunne erholde det Antal Skyts, som behøves; ligesom Arbejdet i Værkstederne til den øvrige Apparat af dertil i Forraad havende tørre og duelige Materialier (hvilke ere uomgængelig nødvendige, naar slige Forsvarsmidler skal have fornøden og varig Styrke) lettest og stærkest vil blive at forfærdige.

5) Felt-Artilleriets saa vel som Kjørerværkets Beskaffenhed og Mangler, oplyst ved tabellariske Fortegnelser af 26de September 1801 som og ved Kommissionsforretningen i den Henseende afholdt den 18de November s. A., de første nedlagt under 4de Oktober og den sidste under 28de November s. A., er en under alle Omstændigheder saa meget vigtig Sag til Landets Defension, det samme ikke betimelig nok kan foranstaltes og bringes i fuldstændig Orden. De hertil for en stor Del endnu manglende nødvendige Træmaterialier ere ligeledes udi en formeldte Kommissionsforretning vedføjet Fortegnelse behørig opgivne.

Erfarenhed har bevist, af hvor liden Nytte og Varighed Lavetter og Kjørerværk er, naar disse i en Hast skal forarbejdes af sammenskrabede raa og friske Træmaterialier, og at den hele

Bekostning næsten er spildt; alene ved at henstaa og sammentørres forfalde [de] saaledes af sig selv uden at bruges.

Hvor vigtig altsaa denne Artikel er, og hvor højst fornøden saa vel Fæstnings- som Feltartilleriets snarest fuldstændigste Istandbringelse som en Hovedsag i Landets Defensionsvæsen ansés, er endog ved Udtog af den militaire Komités Protokol udi Defensions-Kommissionen dens 12te Post § 11 Deres Kongelige Højhed under 3dje Oktober f. A. allerunderdanigst og pligtskyldigst af mig bleven nedlagt.

6) Beskaffenheden med de Fæstninger og deres Mangler, som i den senere Tid have været min Kommando undergivne, ere ved de sukcessive allerunderdanigst nedlagte Kommissionsforretninger oplyste.

Deres Kongelige Højheds alt omfattende Indsigter vil og upaatvivlelig tildrage sig Deres egen allerhøjeste Opmærksomhed af, hvad der i denne Del til Landets Defension er som højst nødvendig Tid efter anden at bringe i Opfyldelse og fuldkommen Forsvarsstand. Jeg har vovet under 24de Januar f. A. allerunderdanigst at nedlægge mine ringe Tanker, hvorledes jeg troede, denne for den Kongelige Kasse med betydelige Udgifter forbundne Sag kunde være at iværkstille, ved sukcessive efter enhver Fæstnings ansete Vigtighed at istandbringe den ene efter den anden og derved omsider at opnaa det hensigtende Øjemed, underkastende disse mine allerunderdanigste Formeninger Deres Kongelige Højheds bedre overskuende og vise Bedømmelse.

7) De Foranstaltninger, Urolighederne Aar 1801 her søndenfjælds i Norge til Kysternes Beskyttelse gjorde nødvendig, samt den Hurtighed og Orden, hvormed den Gang de efter Omstændighederne passende og fornødne Arrangements bleve udførte, viser tilstrækkelig, hvor gavnlig det er i et saa vidtløftigt Land som Norge, naar de forskjellige højeste militaire og civile Autoriteter i slige Tilfælde kombineres og med forenet Kraft virke til ét Maal.

Ikke mindre viste Erfarenhed den Gang, af hvor megen Nytte det var og til alle Tider vil være for den Kongelige Tjenestes hastige Befordring, naar en højstkommanderende Søofficer stationeredes i Landet, og at denne allerede i Fredstider havde Posto her, for saaledes at kunne gjøre sig alle lokale Omstændigheder, der udfordres til Marinens kraftige Medvirkning, bekjendte, især naar denne udi slige vigtige Tilfælde tillige havde Sæde og Stemme i det herværende Krigs-Kollegio. De mindre Avtoriteter ved Sø-Enroleringen m. fl. kunde da også meget hastigere meddeles de Befalinger og Resolutioner, Omstændighederne maatte udkræve, hvilket i Krigstider er saa højst nødvendig.

Den Gang traf Tilfældet, at den General, som blev overdraget Kommandoen over Kystdefensionen, havde nogenlunde Kundskab om Landets Beskaffenhed og tillige kjendte den

Frederiksværnske Flotille samt den Nytte, man deraf kunde vente sig.

Jeg har forhen vovet at ytre disse mine allerunderdanigste Bemærkninger, og vover her endnu en Gang efter min bedste Overbevisning at forelægge Deres Kongelige Højhed samme til allernaadigst Bedømmelse og Reflexion.

Maaske jeg ikke vil opleve paa anden Maade at kunne opfylde denne min allerunderdanigste Pligt; altsaa nedlægger jeg samme herved med den beroligende Tanke, indtil mit virkende Livs sidste Øjeblik at have benyttet de faa Kræfter og Indsigter, som enhver redelig og tro Kongens Tjener er pligtig at anvende til sin Konges og Fædrelandets Tjeneste [1]).

Frederikssten den 7de Marts 1803.

Allerunderdanigst
Mansbach.

Uddrag af et Brev til Kronprinsen fra Rustad [2]).

Naadigste Kronprins!

De danske Staters geografiske og relative Beliggenhed kræver en nøje Forbindelse og endrægtig Overensstemmelse mellem Sø- og Landmagten til Samkvemmets og det gjensidige Forsvars Vedligeholdelse mellem Øerne og det faste Land af Danmark, Norge og Hertugdømmerne. Alt, hvad der bidrager til Sø- og Landmagtens nærmere Fortrolighed og Enighed, bliver derfor anpriselig.

Sø- og Landofficerer, Sømand og Landmand vare endnu for faa Aar siden saa modsatte Væsener, som de Elementer, hvor paa de tjene; og det var ikke at undres over. Søvæsenet var nationalt, stammede endnu fra Oldtidens, Middelalderens og de sildigere Tiders

---

[1]) Efterfølgende Brev af 1ste November 1803 til Kronprinsen fra Oberstlieutenant S. Gedde, Kommandeur for Artillerikorpset, meddeles ved samme Lejlighed:
„Den afdøde Generallieutenant v. Mansbach har i levende Live bestemt sin hele Bog- og Kartesamling som en Gave for det Kongelige Artillerikorps's Kadetinstitut, ved hvilket han havde foresat sig at ansætte sin eneste Søn."
„Dette saa interessante og betydelige Efterladenskab, der foruden Karter bestaar af omtrent en 600 Volumina, er nu ankommet til Korpset og modtaget ved Institutet; — men da Korpset véd, at Enkegeneralinden meget ønsker, at efter hendes afdøde Mands Vilje hendes Søn jo før jo hellere kunde komme til Institutet, og det vilde være hende for kostbart paa egen Regning at holde ham ved Institutet, saa foreslaas allerunderdanigst, at han maatte ansættes som Stykjunker, og, da ingen saadan Plads er vakant, at det, som paa et Stykjunker-Nummer i Gage og Mundering er reglementeret, maatte godtgjøres extra, indtil en Vacance indtræffer."
„Ej alene den Fordel, som Institutet tilflyder ved den ovenmeldte Gave, men ogsaa den Overbevisning, at den afdøde Generallieutenant v. Mansbach vil som en duelig og tro Krigsmand være i Deres Kongelige Højheds naadigste Erindring, foranlediger Korpset til i Underdanighed at vove dette Forslag."

[2]) Se Side 38 og 288. Brevet er skrevet i Kjøbenhavn, da Rustad i Anledning af Krigen med England midlertidigt var vendt tilbage fra Frankrig.

danske Sø-Haandværk. Landmagten bestod for en stor Del af fremmed Mandskab, fremmede Generaler og Officerer, som talte fremmed Sprog. Fra Nordkap til Elbens Bred blev Jyde og Nordmand, Øbo og Fjældbo exerceret og dresseret paa Tysk. Endelig vandt sund Menneskeforstand ogsaa Sejr over denne Uskik. — Efter som Landmagten lidt efter lidt begyndte at erholde et mere nationalt Udseende, ophørte ogsaa efterhaanden den haanlige og bitre Stemning, der fandt Sted mellem denne og Sømagten. Deres Kongelige Højhed haver indsét Vigtigheden af nøjeste Forening mellem disse tvende Etater i én Stat til Opnaaelsen af det fælles Maal, det Heles Vel og Forsvar; Højstsammes Indtrædelse i Admiralitetet har blandt andre gavnlige Følger ogsaa haft denne.

Ofte nærede jeg det Ønske at se de trende Kadetkorpser forenede til ét Korps, bestaaende af 3 Sektioner, eller tre Spirer af én Stamme, for derved at bevirke Fortrolighed og Enighed fra Ungdommen mellem de forskjellige Vaaben af den militaire Stand. — Den første Opdragelse, de mathematiske og alle Hjælpe- og Elementar-Videnskaber ere ens og nødvendig for alle de militaire Fag. Naar siden dels Udfaldet af Examina, dels enhvers særegne Talenter, Tilbøjeligheder og Dueligheder havde givét den Rettesnor, hvor efter man videre bestemte, til hvilket Fag enhver Elev især skulde employeres, blev et saadant Instituts Elever at dele i benævnte 3 Sektioner, én for Artilleri og Ingenieurer, én for Søofficerer og én for de forskjellige Landofficerer af Kavaleri og Infanteri. Besparelse af Tid og Omkostninger ved første fælles Opdragelse, Forebyggelsen af den Ulempe, at Forældre se deres Børn sendte tilbage som uduelige til denne eller hin Bestemmelse, efter at mange Aar og Udgifter ere spildte etc., vilde være de mindste Fordele af saadan Indretning.

Naar saaledes en forønsket Samstemning mellem de forskjellige Etater var fremstaaet, vilde et hensigtsmæssig indrettet gjensidig Samkvems Forsvar mellem Øerne og det faste Land, samt dets forskjellige Dele, være let udførlig; hvad enten dette bedst kunde opnaas ved en Slags Skjærgaards- eller Galejflaade, eller paa anden Maade. Reduktion i Antallet af de større Rangskibe, som mindre nødvendige ved Kysters Forsvar, hvis Farvande ere saa vanskelige som de fleste af vores, vilde maaske synes tjenligt.

— — — — — — — — — — — —

Kjøbenhavn den 11te Juli 1801.

Underdanigst
H. Rustad.

Breve fra Kronprins Frederik,

henhørende til Tidsrummet Oktober 1801—Juni 1803,

tagne af Kopibogen i den Højstbefalendes Arkiv.

Den 6te Marts 1802.

Til Hr. Generalmajor Mansbach, kommanderende General søndenfjælds.

Min kjære Generalmajor Mansbach! Da en Del Uordener ej langt fra Stavanger paa Karmøen tæt ved Kobbervigen haver haft til Følge, at Almuen haver udtaget den arresterede Lods Syhre af Fængslet og siden ej villet melde, da et Kommando kom for at tage ham paa hans Gaard, hvor han opholdt sig, men samlet sig 3- à 400vis for at skræmme fra at tage denne Forbryder, som nu ej var mer af Kommandoet at finde, haver Hans Majestæt befalet en Kommission nedsat, som paa Stedet selv skal undersøge alt, arrestere Forbryderne og indberette alt. Men da dette let kunde faa samme Følger som, hvad der er forefaldet i Lerdalen, saa skal Orlogsskibet „Lovise Augusta“ paa 64 Kanoner, som ligger i Christianssand, ekviperes og modtage de tvende i Christianssand liggende Grenaderkompagnier, 2 Amusetter og, om muligt, de 2 tipundige Haubitser; Kommandeurkapitajn og Generaladjudant Riegelsen skal være Skibets Chef og opsejler med Fregatten „Elven“. Alt maa være saa hemmeligt som muligt; til den Ende sætter De i Deres Ordre til det vesterlenske Regiment, at samtlige Frifolk strax skal indkaldes for Fæstningsarbejdets Skyld, og da indtræffer imod den Tid, at Garnisonen skal embarqueres, de nærmeste Kompagnier i Fæstningen, hvilket alt overlades til Deres Foranstaltning. Det norske Kollegium behøver ej at blive underrettet om andet, end at Fæstningsarbejdet skal begynde, for at hindre, at intet bliver bekjendt. Saa snart derimod Embarquementet skal ske, underretter De dem om alt. Hver Mand forsynes med 60 skarpe Patroner, og 100 Skud pr. Kanon.

I Henseende til Lerdalen, da maa alt bringes til Modenhed, forinden noget sker; til den Ende tror jeg, en Kommission, understøttet af Militaire, maatte henrejse til Lerdalen, sige dem, at det var Kongens, deres Enevoldsherres, alvorlige Vilje, at de skulle afgive

Soldater ligesom deres Brødre, de tro Nordmænd; men at Kongen vilde i Henseende til Vejarbejdet sætte dem lig med de øvrige Nordmænd. End videre, at dersom de vægrede sig i mindste Maade for at adlyde denne højeste Vilje, erklæres de for Rebeller og i Belejringstilstand, samt at Mandskabet strax skulde indrykke og den yderste Strænghed bruges, og hver en, der satte sig til Modværge, skulde falde og ligge paa sine Gjerninger. Til at udføre dette vil 2 Kompagnier Jægere fra Kongsvinger og de 2 Grenaderkompagnier fra Bergen blive tilstrækkelige. Skulde de norske Jægere ej kunne sætte deres Sabler paa Riffelen, saa maa den oldenagerske Bataillon medgive 100 Mand lette Infanterister. Hvorfor jeg haver valgt Jægerkorpset, er især for at hindre, at Lerdalen intet erfarer derom. Den eneste Mand, med hvem De maa aftale og overlægge alt, er den kloge og nidkjære Generalkrigskommissair Haxthausen, thi før Endén af Maj kan næppe Marchen antrædes tryg; derfor overdrager jeg Dem alt dette og er Deres

meget hengivne

Den 13de Marts 1802.

Til Hr. Generalmajor Mansbach.

I Medhold af min seneste Skrivelse til Dem, betræffende Embarquementet af de gevorbne Kompagnier Grenaderer paa Orlogsskibet „Lovise Augusta“, finder jeg det passeligst, at én fører Kommandoet; til den Ende synes det, at Generaladjudant Riegelsen er den bekvemmeste, som er Chef for Orlogsskibet. Skulde De derimod have en bekvem Landofficer til dette Kommandos Udførelse under denne Skibschef, saa ønsker jeg, at De kommanderer ham til Christianssand for at kommandere Grenadererne og Artilleriet paa denne Expedition.

Deres meget hengivne

Den 20de Marts 1802.

Hemmelig Instrux

for Generaladjudant og Kommandeurkapitajn Riegelsen som Chef af Orlogsskibet „Lovise Augusta“.

1.

I Følge Skibsordren at have ekviperet det Dem anfortroede Skib med største Hurtighed, rekvirerer De to gevorbne Grenaderkompagnier i Christianssand med 2 Kanoner og 2 Haubitser; disse embarqueres i Skibet med fornødne Ammunition og Krudtkarrer; ellers medtages ingen Vogne.

2.

De afgaar til Karmøen, hvor Indbyggerne have udtaget af Arrest en af Øvrigheden indsat Lods, navnlig Knud Andersen Syhre. De debarquerer Deres Soldater paa denne Ø og eftersøger alle dem, Øvrigheden maatte forlange af Dem hæftet.

3.

Skulde det være fornødent, maa De indkvartere Deres Folk paa Øen, hvor de fastsætter en billig Betaling for alt, hvad Manden nyder, blot Natteleje og Kvartér undtagne, som leveres uden mindste Godtgjørelse.

4.

Omendskjønt Mandskabets Uordener ej maa taales, hvilket formodentlig ej heller vil være Tilfældet, paaligger det Dem ej at taale nogen Slags af Imodsættelse af Indbyggerne; til den Ende skal Mandskabet have skarpladt, og mindste Mine af Modstand maa med Kraft drives tilbage, ja, naar ingen Forestillinger kan frugte, maa de af Indbyggerne, der skulde faa saadant i Sinde, falde og ligge paa deres Gjerninger.

5.

Amtmand Koren, Stedets Amtmand, er underrettet om Deres Komme; til den Ende vil enten denne tilskrive og underrette Dem nærmere om alle Omstændigheder, eller han sender Dem en af Kommissionens Medlemmer, der skal undersøge og dømme i Sagen, som De kunde tage med sig paa Deres Skib.

6.

Af en Skrivelse fra Generalmajor Moth, Kommandant i Bergen, erfarer jeg, at han haver i Sinde at afsende 4 Kompagnier, understøttet af 2 Kanonérbaade, som ere i Bergen, til dette Sted, da han frygter for, de angrænsende Fogderier skulle deltage heri; denne sidste Frygt synes mig ugrundet, men da disse Foranstaltninger synes allerede at være i Gang, saa vil Afstanden næppe kunne tillade at forebygge dette. Skulde det nu allerede være iværksat, samt Orden tilvejebragt, inden De kan afgaa fra Christianssand, haver De ej nødig at tage Soldaterne om Bord; men dog for at vise Indvaanerne, at Magten er der, afgaar De til Karmøen og forbliver blot nogle Dage. Derefter kan De gjøre en Tur til Bergen og retournerer siden til Christianssand, hvor Skibet oplægges som i Krigstider.

7.

Naar nogle skal arresteres, bringes de paa Orlogsskibet, og her holdes Forhørene af Kommissionen. Arrestanterne bringer De efter Aftale med Kommissionen enten til Bergenhus eller Christianssand.

8.

Da en Del Søofficerer fra forskjellige Distrikter ere kommanderte, da kan det let indtræffe, at disse ej alle strax kunne møde; til den Ende afgaar De, saa snart De haver saa mange, at det er muligt at udføre, hvad der er befalet.

9.

Naar De er kommen til Christianssand, kommanderer Kontreadmiral Stockfleth det fornødne. Ved at kjende Dem paatvivler jeg ingenlunde et godt Udfald.

Den 20de Marts 1802.

Til Generalmajor Moth, Kommandant i Bergen.

Min kjære Generalmajor Moth! Af Deres Ytring til Admiral Stockfleth har jeg erfaret, at De ansér det fornødent strax at afgjøre Sagen paa Karmøen. Til den Ende beordres de 2 Kanonérbaade i Bergen at følge Kommandoet. Dersom De med Amtmand Koren skulde tro at kunne opsætte denne Expedition, som det mig synes, da et Orlogsskib fra Christianssand under Kommando af Generaladjudant og Kommandeurkapitajn Riegelsen med 2 gevorbne Grenaderkompagnier og 4 Pièecer er til Karmøen bestemt; da vil det altsaa komme an paa, om denne Expedition ikke rent kunde indstilles, eller om De med Amtmanden finder Sagen saa vigtig og af den Natur, at større Magt bør bruges. I det sidste Tilfælde gjør De saadanne Foranstaltninger, at Deres Kommando indtræffer paa Karmøen til samme Tid som Orlogsskibet. Dette kan bedst saaledes udføres, at De ved Lodserne beder Kommandoen averteret, naar Orlogsskibet kommer, og ej førend dets Ankomst passerer Fjorden. At dette holdes hemmeligt og blot Amtmand Koren underrettes om alt, ligesom at De intet foretager uden Aftale med ham, bruger jeg ikke udførligen at berøre.

Deres hengivne

Den 20de Marts 1802.

Til Generalmajor Mansbach, kommanderende General søndenfjælds.

Deres Skrivelse, dateret den 14de Marts, haver jeg rigtig erholdt og bifalder meget; Deres Forslag angaaende Kapitajn Haffner finder ganske mit Bifald. Generalmajor Moth haver i Sinde at lade marchere 4 Kompagnier til Karmøen; jeg skriver ham nu i Dag om Kommandeur Riegelsens Komme, for, i Fald det ikke alt er iværksat, at opholde det indtil dennes Komme eller, om det ej haster, kanské rent at udsætte dette hans Forsæt; det bedste er, at de gevorbne Grenaderer vil han ej bruge, hvilket var mig særdeles kjært, da jeg havde bestemt dem til Lerdalen. Med Længsel venter jeg de nærmere Efterretninger, De haver lovet mig Lerdalen betræffende, for at kunne beordre Generalmajor Moth det fornødne, som jeg endnu haver ladet uvidende herom.

Deres hengivne

Den 27de Marts 1802.

Til Generalmajor Mansbach, kommanderende General søndenfjælds.

Min kjære Generalmajor Mansbach! Jeg takker Dem meget for Deres Skrivelse og finder, at De haver foranstaltet alt aldeles efter mit Ønske. Følgende tror jeg endnu i Betragtning af Marchen imod Lerdalen at anmærke.

Kommandoets Styrke synes temmelig liden, besynderlig da De skal anholde om Equipage fra Bergen. Var det ikke bedre at sende fra Christiania de fornødne Telte og, i Steden for Skarpskytterne af de gevorbne Regimenter, da at afsende 2 gevorbne Grenaderkompagnier? da de alle kan den lette Tjeneste, vil det være ligegyldigt, men Marchen spares fra Frederikshald og Frederiksstad; det sidste maa jeg dog overlade Deres Overvejelse. At afsende de bergenhusiske Grenaderer til Lerdalen er formedelst Bergensernes Sammenhæng ej raadeligt, det indsér jeg; men at lade Feltequipagen gaa til Skibs synes lige saa lidet tilraadeligt, da atter Bergensere herved maa bruges; hvorvidt den fornødne Transport af Levnedsmidler skal ske fra Bergen, synes mig ej heller fornødent; dette kan vist ske for det første landværts, da Vejen ej er betydelig lang fra Christiania; desuden kan jeg ej vide endnu, hvor Kanonérbaadene i Bergen ere, da Generalmajor Moth vil have dem til Karmøen. Under 50 Skud pr. Kanon finder jeg det ej rigtigt at afsende Kanoner; 1 à 2 Haubitser vilde være imod denne Fjende et særdeles anvendeligt Vaaben.

De 3 Officerer, De foreslaar, kjender jeg: Oberstlieutenant Thodal for en fornuftig, brav og ærlig Mand; hvorvidt han forstaar at føre en saadan Trop, beder jeg Dem nøje at overveje; Major Ahrenfeldt, en sjælden Officer og formodentligen oplagt at være ved dette Detachement; Lieutenant Jørgensen synes i alle Henseender dertil oplagt, da han kjender Egnen og Menneskene. Jeg forventer Underretning om alt, hvad De erfarer denne Sag betræffende. Deres Svar paa dette Brev maa bestemme alt, hvorefter De uopholdelig skal blive beordret til alt denne Sag betræffende, da jeg forlader mig paa deres Kundskab om Landet og Menneskene.

Deres altid meget hengivne

Den 10de April 1802.

Til Hr. Generalkrigskommissair Haxthausen.

Min kjære Generalkrigskommissair Haxthausen! Hermed paalægger jeg Dem, i Kraft af det Dem anbetroede Embede, at foranstalte alt, hvad Provianteringen betræffer, for de 500 Mand, jeg haver bestemt til marchere mod Lerdalen. Til den Ende disponerer De over alle civile og militaire Magasiner, saaledes at det er til mindst Tab for den Kgl. Kasse og til Mandskabets bedst mulige Konservation. Da jeg agter at give de fornødne Befalinger igjennem Generalmajor Mansbach, saa koncerterer De Dem med ham om alt. Ligeledes haver jeg tillagt Generalmajor Moth Ordre at følge alle de Befalinger, Generalmajor Mansbach, denne Sag betræffende, maatte give ham. I øvrigt foranstalter De alt, Deres Fag betræffende, med den Iver, som er Dem egen, og hvormed De alt haver fremmet saa meget.

Deres hengivne

Den 10de April 1802.

Til Hr. Stiftamtmand, Kammerherre Kaas.

Ved Imodtagelsen af Deres Skrivelse med forrige Post havde jeg allerede talt med Lerdalerne. Disse overleverede mig en Ansøgning, hvori de ytrede, at det var umuligt at stille Soldater. Ansøgningen selv var skreven med Beskedenhed. Jeg tog dem nu for, foreholdt dem deres skammelige Forhold og forsikrede dem, at blot blind Lydighed kunde redde deres Bygd fra den Straf og Fare, Kongens Fortørnelse nødvendig vilde have til Følge. De svarede mig nu strax, at de vilde skrive hjem for at formaa Almuen til Lydighed; dette haver de ogsaa gjort. Jeg tænker, at de i Morgen, i Fald Vinden bliver god, kan komme lige til Christiania, hvor det Skib, hvormed de gaar, er bestemt til. Jeg haver paalagt dem da strax at henvende sig til Dem, hos hvem de kunde faa Pas til Lerdalen. Kommissionen erholder nu Ordre, tillige med Sessionsdeputationen, understøttet af et Kommando, at gaa til Lerdalen for at bringe alt i Orden. I Overensstemmelse med dette tilskriver jeg i Dag Generalmajor Mansbach og Generalkrigskommissair Haxthausen. Mer vidste jeg for Tiden ej at være fornødent. Jeg ønsker, at De maa leve vel og fornøjet, og er

Deres bestandig særdeles hengivne

Den 10de April 1802

Til Generalmajor Mansbach, kommanderende General søndenfjælds.

Min kjære Generalmajor Mansbach! Af Deres Breve, dateret den 28de Marts og 3dje April, ser jeg til fulde Deres Plan Lerdalen betræffende, hvilken jeg bifalder paa de i vedlagte Note gjorte Forandringer.

Jeg bifalder ligeledes, at Oberstlieutenant Thodal erholder Kommandoet, samt at Kapitajn Hierman faar Kommandoen over Skarpskytterne, at Kommandoet bliver 500 Mand og 4 Amusetter samt kombineres af Jægerkorpset og de 2 gevorbne Regimenter.

Kanonérbaadene i Bergen ere beordrede at dække Transporterne, og Generalmajor Moth haver jeg beordret at lade de nærmeste Kompagnier være forsamlede ved deres Telthuse, saafremt De maatte forlange det, og givet ham den Befaling at rette sig i alt, hvad denne Sag betræffer, efter Deres Forskrifter. Videre vidste jeg for Tiden ej at foranstalte, forinden nærmere Efterretninger indløber.

Deres altid meget hengivne

Den 10de April 1802.

Til Generalmajor Moth, Kommandant paa Bergenhus Fæstning.

Min kjære Generalmajor Moth! Af Admiralitetets Skrivelse vil De erfare, at Kanonérbaadene ere underlagt Deres Kommando; disses

Bestemmelse vil blive at convoyere de Provisioner, der skal til Lerdalen. Imod den Tid, at Expeditionen søndenfjælds, som gaar imod Lerdalen, begynder, skal de nærmeste Kompagnier af Deres Regiment staa ved deres Telthuse. For nu at Provisionerne kan indtræffe til rette Tid i Lerdalen, og De nøje vide, naar de omtalte Kompagnier skal være ved Telthusene, haver jeg tillagt Generalmajor Mansbach Ordre at tillægge Dem de fornødne Forskrifter, som De nøje haver at følge i alt, hvad han maatte overdrage Dem denne Sag betræffende.

Deres hengivne

Den 17de April 1802.

Til den kommanderende General søndenfjælds, Generalmajor Mansbach.

Min kjære Generalmajor Mansbach! Herved haver jeg den Fornøjelse at tilbagesende Dem Deres Plan til Marchen til Lerdalen. Jeg haver vedtegnet mine Bemærkninger og Approbationer ved ethvert Punkt for sig [1]).

Obristlieutenant Thodals Afgang haver jeg udsat, fordi jeg tror, at han er bekvem til denne Expedition. Skulde hans Hèlbred eller Rejsens Længde ej gjøre det muligt for ham, saa kan ingen bedre vælges end den værdige Obristlieutenant Holst af søndenfjældske Regiment.

Den af Lieutenant Jørgensen givne topografiske Beskrivelse, tillige med Kartet, er saa god af den Art, som, det var at ønske, man havde over det hele Land, da dette baade i Freds- og Krigstid vilde være saare fordelagtigt.

Endnu maa jeg tilføje, at Navnet af Skiløberkompagni maatte forandres til Jæger eller let Infanteri, da det sidste er mer passende for Lerdalerne, da dog ingen af dem kan løbe paa Skier. Ligeledes synes det passende, baade for det afsendte Kommandos Størrelse, at lade medfølge nogle, som blæse paa Valdhorn, hvilke kunde vælges blandt Halvmaaneblæserne; dette vilde selv siden give de unge Lerdalere mer Smag paa deres nye Bestemmelse.

---

[1]) Den 20de April sendte Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet følgende Skrivelse, der findes i Kopi i Gehejmearkivet, til Kronprinsen:

Underdanigst Promemoria! Det danske Kancelli har kommuniceret os en der igjennem udfærdiget Kgl. Befaling, hvorefter et tilstrækkeligt militairt Kommando skal marchere til Lejrdal, for at understøtte saa vel de udnævnte Kommissairer til at undersøge og paadømme den lejrdalske Almues Forhold med at have forhindret det derværende unge Mandskabs Indrullering til Krigstjenesten som og Extra-Sessionsdeputationen, der paa ny skal foretage denne Forretning.

Da dette Kollegium efter Ordre hidindtil intet har foretaget i Anledning af de indkomne Beretninger om det frugtesløse Udfald af Extra-Sessionens Forretninger af afvigte 28de og 29de Januar, og Kancelliet nu har forlangt, at det fornødne i Henseende til fornævnte militaire Understøttelse maatte iværksættes: saa holde vi os pligtige underdanigst at forespørge hos Deres

Den 17de April 1802.

Til den kommanderende General paa de Kgl. Kolonier i Vestindien, Hr. Generalmajor Walterstorff, Ridder p. p.

Min kjære Generalmajor Walterstorff! Jeg takker Dem meget for Deres Breve af 28de Januar, 9de Februar og 16de s. M. med tilhørende Duplikater, som jeg samtlig i Gaar erholdt. Det glæder mig meget, at vores Flag vajer, og at de Engelske ere borte fra vore vestindiske Kolonier. Jeg bifalder meget Deres Rejse til Martinique, som jeg tror at have bidraget til, at vi saa snart have faaet dem igjen. Ligeledes var det særdeles rigtigt, at De ej lod sig overtale at gaa i Land, forinden at De kunde hejse det danske Flag og vise Dem som Øverstbefalende.

Det vil nu kuns komme an paa, om De maa have samme Held til at forskaffe de os fornødne Skadesløsholdelser. At Briggen blev saa snart tilbagegiven, var mig meget behageligt; maatte nu de to Skonnerter og Prisskibet, som Admiralen ej véd hvor er, og findes og gives tilbage eller i det mindste Værdien af dette Ran i Penge. Saa snart Aflevering og alt er til Ende, og den engelske Kommissarius haver forladt Øerne, ønsker jeg, at De strax begynder Undersøgelserne, uden al Skaansel, med den Forsigtighed og Klogskab, som er Dem egen. De af Betjentene, som Lovene ej kunne ramme, og som dog ved mistænkelig eller svag Adfærd have víst sig, melder De mig, paa det at man ved Lejlighed kan placere saadanne Personer andensteds, hvor de ej kunne skade.

Da nu næppe mer end en Brig er fornøden ved Øerne, tænker jeg at oversende en, som kunde afløse Fregatten „Iris" og Briggen „Lougen", hvorved en Del kunde spares; De beholdt da Fregatten hen paa Sommeren, som synes mig nok. Især synes mig denne Mesure nu mulig, da Toussaint Louverture næsten kan ansés som slaaet

---

Kgl. Højhed, om saadan Foranstaltning nu skal ske her fra Kollegio, og i dette Fald at udbede os naadigst Befaling i Henseende til Styrken af den militaire Magt, som skal beordres til Lejrdal, hvorefter da de fornødne Anstalter angaaende Levnedsmidlers Anskaffelse paa Marchen saa vel som det fornødne Forraad deraf paa Stedet for Kommandoet ligeledes kunde vorde føjede.

Adeler. Peymann. Outzen. Hassler. Kirchhoff.

Herpaa svarede Kronprinsen i Følge, hvad der forefindes i Gehejmearkivet:

Jeg stod i Begreb at underrette Kollegium om de Foranstaltninger, der i Henseende til Lerdalen er gjort, og hvilke ere de næste, der kan gjøres. Generalkrigskommissair Haxthausen er beordret at foranstalte alt til det Detachements Proviantering og Skydsning, som dertil er bestemt. Generalmajor Mansbach er beordret at lade afmarchere 500 Mand og 4 Amusetter til Lerdalen for at understøtte dels den dømmende Kommission, dels Sessionsdeputationen. Sagens Natur fordrer Hastighed og Tavshed. Hans Majestæt haver befalet mig at bestyre Sagen alene. Kollegium vilde altsaa blot tilmelde Kancelliet, at alt var til Juni Maaned bestemt og af mig beordret.

Kjøbenhavn den 21de April 1802.

Frederik, K. P.

og afskaaren, hvilket for denne Del af Verden er saare vigtigt, thi de Sorte kunde blive farlige Fjender, sær naar Nordamerika vilde understøtte dem med Vaaben og Penge, hvortil jeg nu formoder man ingen Grund mer haver at tro. Jeg ønsker god Helbred; det øvrige vil nok jævne sig. Jeg forbliver altid

Deres meget hengivne

Den 24de April 1802.

Til den kommanderende General paa de Kgl. Kolonier i Vestindien, Hr. Generalmajor Walterstorff, Ridder p. p.

Deres Skrivelse, dateret St. Thomas den 19de Februar, modtog jeg i Gaar. Det glæder mig meget at vide vore Øer i vore egne Hænder og frie for det Aag, som Skæbnen havde paalagt. Den Maade, De er bleven modtagen paa, vidner ikke alene, at Indbyggerne ved Savnet af den danske Regering have lært at foretrække denne for den engelske; men den er og et Bevis for, at Valget af den Mand, som den øverste Kommando og Bestyrelsen af Øerne er bleven anbetroet, er det rette baade med Hensyn til Agtelsen som i Hensyn til alt andet. Maatte nu kuns Skadesløsholdelserne snart blive afgjort og ej med brittisk Kulde blive behandlet.

Sagen med Toussaint Louverture synes endnu uafgjort; men da han blot skal være i Bjærgene, indsér jeg dog ej, at han længe kan holde sig der, thi Mangel, Uenighed i hans egen Hær vil dog fortære den. At jeg faar fra Dem herover de oplysende Efterretninger, venter jeg med Længsel, da disse Sager ere for alle Evropæere af yderste Vigtighed.

Freden er nu sluttet i Evropa, og Frankrig har, ved Rhingrænsen, ved at erholde fast Fod i Amerika, ved Premier-Konsulen Bonapartes Udnævnelse til Præsident for den italienske Republik, faaet en Styrke og Overvægt, som ingen Magt kan modsætte sig; den kan blot faa sit Stød ved sin egen Kolos, hvilket, saa længe Bonaparte lever, næppe bliver Tilfældet. England vil endnu en Tid beholde dens for alle følende Væsener utaalelige Herredømme paa det fordum frie Hav; men nogle Aars nødvendige Fred vil ophjælpe samtlige Sømagter, især Frankrig, og da vil denne stolte, kjække og talentfulde Nation næppe i Evropa mer faa den Vægt, den haver haft. Ruslands nuværende Regering med nedrevent Finans- og Kommerce-System vil ikke, uden for det udvortes, spille en vægtig Rolle i den politiske Vægtskaal. Sverig kjender De; jeg forbigaar derfor dette Land. Etrurien, Neapolis, Sardinien, Portugal og Spanien — blot Drabanter, som skjules af Frankrigs uigjennemtrængelige Sol. Ved Freden med England, som Frankrig har sluttet, haver Bonaparte faaet en ny Kilde til Magt i Evropas Bestyrelse, nemlig deri, at han intet haver bestemt om Delingen i Tyskland. Derved henholder han Preussen med Projecter, da han kjender denne Regerings Lyst til at erholde noget uden dog at have Bestemthed til at turde handle, hvilket er mig ubegribeligt for en Stat, der haver 200000 Mand, som dog kunde fortjene at

stemme med, og hvis Stemme ej er uvigtig; dette ligger da i to Ting, først at Øjeblikket blev tabt ved Luneviller-Freden, andet at det maa ligge i Statsbestyrerens eget Temperament. Østerrig er endnu tilbage; denne Stats Finanser tillader den endnu ej at handle; tages her nu det Personlige lidet i Betragtning, saa vil man finde, at Ubestemthed, Partiaand og Had til de tyske Fyrster, som forlode denne Stat, leder den; dertil kommer, at dens militairiske Stilling gjør den immobil, da Frankrig beholder Fæstningerne og kan, naar det vil, være i Kjærnen af dens bedste Provinser.

Jeg gaar nu til vores eget kjære Fædreland. Vores nuværende Idræt kan ej være andet, end at være isolerte, da en lang Fred ej kan haabes. Til den Ende maa vores Forsvarsvæsen til Søs og Lands sættes paa en saadan Fod, at vi i det mindste for enhver tænkelig Surprise kan være inattaquable. Vores Handel og Agerbrug maa, med fornuftige Fabrikkers Anlæg, drives med al Kraft; derved erholder vi den Balance, vores Stat bør have, og den Agtelse, som er det vigtigste Værn for en Stat af anden Orden.

Vores Øers nærmeste Nabo, Nordamerika, er en Stat, som ej maa tabes af Sigte, da dens Venskab, for saa vidt Handelen betræffer, er os vigtig. Til den Ende vil det være nødvendigt, at De vedligeholder en bestandig Correspondance med vores Ministerresident, Konsul Olsen, en klog og ivrig dansk Mand, ved hvem De let kan bringe en god rigtig Handelsforstaaelse til Veje, hvorved vore Øer ikke kan andet end vinde.

Jeg ønsker, De maa leve vel og fornøjet og være overbevist om min Agtelse.

Deres hengivne

Den 1ste Maj 1802.

Til den kommanderende General søndenfjælds, Hr. Generallieutenant Mansbach.

Deres Skrivelse af 25de April haver jeg rigtig erholdet. Dette foranlediger mig at bringe Dem i Erindring, at forinden Afmarchen som om Tiden, naar Marchen skal ske til Lerdalen, det fornødne maa med Kommissionen aftales. Skiløber-Navnet for Lerdalerne er forandret til let Infanteri; det vil ej heller være Lerdalerne ubehageligt, da de i denne Bygd aldrig have gaaet paa Skier. At tillade Jægerkorpset at hverve, er en meget god Idé, naar blot Misbrug derved kan forebygges i Henseende [til] Hvervingsmaaden, da enhver Misbrug altid er skadelig, men særdeles i en Bygd, som klager over Rettighedernes Forrykkelse. Derimod at dømme nogen til at være gevorben Soldat, kan jeg ej bifalde, da det strider imod den antagne Grundsætning, at en Mand aldrig kan dømmes uden efter Lovene, og desuden bør hverken Soldaterstanden ansés for en Straf, ej heller er det en Straf at høre til Æresstanden. Hvad Premierlieutenant Jørgensen betræffer, da er han i alle Henseender en Mand, der fortjener Opmærksomhed.

Deres meget hengivne

Den 1ste Maj 1802.

Til Generaladjudant, Kommandeurkapitajn Peter Riegelsen, Chef for Orlogsskibet „Lovise Augusta", à Christianssand.

Jeg bifalder i ét og alt Deres Svar til Amtmand Koren. I Henseende til Provisionerne og Øl kan De henvende Dem til Enroleringschefen, Kommandeurkapitajn Birch i Christianssand, som, i Tilfælde De havde mer fornødent, kan tilstille Dem det.

Jeg er Deres hengivne

Den 1ste Maj 1802.

Til Generalmajor Walterstorff, kommanderende General over de vestindiske Kolonier.

Deres Skrivelse haver jeg modtaget med megen Fornøjelse. Den gode Vending, vore Sager bekommer, tillagt, at man allerede sporer en saa vigtig Frugt deraf, at 3069 Fade Sukker allerede ere anviste, kan ej andet end glæde og oplive mit Haab, at alt vore Øer betræffende snart vil ordnes. At Undersøgelserne begynde, er mig meget kjært, da derved først gives Lejlighed til at kjende den ærlige Mand fra Skjælmen. Nyt véd jeg denne Gang ej at tilmelde Dem, men forbliver

Deres hengivne

Den 8de Maj 1802.

Til den kommanderende General søndenfjælds, Hr. Generallieutenant Mansbach.

Min kjære Generallieutenant Mansbach! Da saa vel Generalkrigskommissair Haxthausen som Generalvejintendant P. Anker ønsker, naar alt i Lerdalen er tilendebragt, eller Omstændighederne det tillade, at en Del af Kommandoet bruges til Vejarbejdet for at udbedre denne i mange Henseender maadelige Vej, saa tillades det. De ville derfor underrette det afgaaende Kommandos Chef om dette[1]). Folkene maatte udbetales det samme, som ellers plejer at udbetales saadanne Vej-Kommandoer i Norge.

Deres meget hengivne

Den 15de Maj 1802.

Til den kommanderende General søndenfjælds, Hr. Generallieutenant Mansbach.

Deres Rapport tillige med de tilhørende Dokumenter haver jeg rigtig modtaget. Jeg ser deraf, at saa vel Expeditionen til Karmøen er begyndt, som og at Lerdals-Sagen snart er moden. I Henseende til de af Generalkrigskommissair Haxthausen indsendte Punkter, da

[1]) Paa Forestilling af Kommandoets Chef af 2den Avgust kom denne Anvendelse af en Del af Troppestyrken til Vejarbejde dog ikke til Udførelse.

bifalder jeg dem paa de ved 5te, 9de og 10de Punkt nær, hvor jeg bifalder de af Dem gjorte nærmere Bestemmelser. Deraf flyder, at Gageringsplanen bifaldes, men hvorvidt det er fornødent at tage Teltene fra det aggerhusiske Regiment eller fra Bergen, maa jeg, da det er en Detailsag, overlade Generallieutenantens og Generalkrigskommissairens nærmere Overvejelse.

Endelig maa jeg gjøre Dem opmærksom paa, hvorvidt det er passende at trække saa mange Embedsmænd fra Lerdalen, lige som Marchen begynder, og om, naar de ej skal opholde dem der paa den Tid, det ej var bedre efterhaanden, forinden Rygtet kom om Detachementets Ankomst, at trække dem ud af disse Oprøreres Hænder.

Da jeg erholdt Deres med de gyldige Grunde for Kyst-Defensions-Kommissionens Udsættelse, vare Generaladjudanterne Fisker, Krieger og Krabbe alt afrejste. Men da endnu Forsøg med Fartøjer bør foretages, dels norske, dels nogle kongelige, hvilket maa ske i Norges Fjorde, for at faa afgjort, hvilke ere de bedste for Norges Defension, kan Søofficererne benytte denne Tid, forinden den kombinerte Kommission er samlet.

Deres meget hengivne

Uddrag af Bülows Kopibog
i Tidsrummet Oktober 1801—Juni 1803.

Nr. 225. Den 24de Oktober 1801.

Til Generalmajor Moltke i Aalborg.

— — — — — — — — — — — — — —

Fredericia Fæstning har jeg altid ansét blot som et Retranchement, hvilket lige saa lidet bør ganske demonteres, som det bør istandsættes. Min Hensigt ved de befalede nye Anlæg har blot været til Sødefensionen, og af min Ordre af 10de Marts ser jeg intet, som bestemmer nogen Forandring heri; er der altsaa ved Kastellet, som det lader, sket noget nyt Anlæg til Landsiden, saa er dette en Misforstaaelse af min Ordre, men som jeg dog gjærne vil undskylde i Betragtning af de mange Forretninger og Arbejder, som i Krigens Tid blev Dem paalagt, og som De i øvrigt har udført til min Tilfredshed. Men jeg ønsker nu bestemt at vide, hvad der da egentlig ved Kastellet og øvrige Værker af Fæstningen er gjort for nye Anlæg til Landdefensionen, hvorved denne Sag i øvrigt skal bortfalde, hvilket jeg tror vil være nok til Deres Beroligelse.

Nr. 232. Den 4de November 1801.

Til det Kongelige Generalitetskollegium.

Til førstkommende Hs. Kgl. Majestæts Geburtsdag anlægge samtlige Officerer af Armeen og Landeværnet Distinktions-Epauletter, enhver efter sin Grad, saaledes som ses efter hosfølgende Tegning Litr. A. Officererne af Husarregimentet faa, naar de bære Dolman eller Pels, deres Grads Distinktion paa Ærmerne, saaledes som ses af hosfølgende Tegning Litr. C. Generalkrigskommissairer, Generalkvartermestere og enhver anden, som bærer Mundering med Epauletter, men ej er virkelig Officer, bærer en af de tvende Sorter, som findes herhos under Litr. B.

Til fornævnte Hs. Majestæts Fødselsdag indføres følgende nye Uniformer, nemlig:

En Stads- og en daglig Uniform for Generalerne, saaledes som hosfølgende Tegninger Litr. D og E fremviser.

En Stadsuniform for Generaladjudanterne og Generalkvartermesterne, saaledes som hosfølgende Tegning Litr. F viser, blot med den Forskjel, at Generalkvartermesterne bære en rød Fjer med gul Top; Generaladjudanterne og Generalkvartermesterne bære Epauletter, saaledes som findes paa Tegningen Litr. F. — Til daglig Uniform

bære Generalkvartermesterne den allerede for Generaladjudanterne bestemte daglige Uniform.

En Stads- og en daglig Uniform for alle Officerer, som ere ansatte ved Generalstaben, saaledes som ses af hosfølgende Tegninger Litr. G, H og I; de bære Epauletter efter deres Grad i Armeen. De af Generalstaben, som ere Generalkvartermester-Lieutenanter eller Aide-Generalkvartermestere, bære en rød Fjer med gul Top.

Officerer, som staa à la suite i Armeen, bære, naar de har staaet i Kavaleriet, Uniformen Litr. K, naar de har staaet i Infanteriet, Uniformen Litr. L; de bære Distinktions-Epauletter efter deres Grad i Armeen. Af fornævnte Distinktions-Epauletter bæres bestandig to, én paa hver Skulder, og har Regimentet eller Korpset gule Knapper, bæres Guldepauletter, og har de hvide Knapper, Sølvepauletter.

Generaler bære til deres Stadsuniform i Tjenesten, ved Generalrevuer og lignende Lejligheder et Skjærf over Kjolen af Guld og rød Silke. Det tillades Generalerne og Generaladjudanterne at opslide de gamle Uniformer ude af Tjenesten.

Fornævnte Stadsuniformer bæres til Courer, Appartementer og ved andre Solenniteter.

Alle Adjudanter hos Generalspersoner bære til Distinktion en rød Fjer i Hatten. — Samtlige Officerer af Kavaleriet og Infanteriet tillades strax at anlægge mørkeblaa Pantalons, som de kan bære uden for Tjenesten og i Tjenesten, naar Overkjole bæres. — De lette Bataillоner bære bestandig graa Pantalons, undtagen til Courer, Appartementer og andre Solenniteter, hvor de bære hvide Pantalons.

Generalitetet vilde behage at kommunicere Generaltoldkammeret og Økonomi- og Kommerce-Kollegium Bestemmelsen angaaende Distinktions-Epauletterne og Epauletterne for de Civile, paa det at dette Kollegium kan foranstalte det fornødne desangaaende ved de vest- og ostindiske Tropper og de Personer af Civiletaten i Vest- og Ostindien, som bære Mundering.

De approberte Broderier samt Sløjfer til Generalernes, Generaladjudanternes og Generalstabens Uniformer findes hos Perlestikker Hjelm, og de approberte Distinktions-Epauletter, Skulderbaand, Tresser til Gehæng samt Guldskjærfene for Generalerne findes hos Jøden Loria [1]).

Nr. 235. Den 5te November 1801.

Til Hr. Kammerherre Moltke [2]).

Efterhaanden anlægge samtlige Stiftamtmænd i Danmark og Norge hosfølgende Mundering Litr. A og B; første bæres til Courer, Appartementer og andre Solenniter, sidste daglig.

---

[1]) Angaaende den store Uniformsforandring, der i det hele foregik i Militairetaten, se i øvrigt Hedegaards militaire Reskriptsamling 1801 og 1802. — Jøderne betragtedes den Gang endnu som en egen Nation, og naar de omtaltes i offentlig Anledning, tilføjedes der gjærne ved deres Navn en Betegnelse heraf; se E. C. Werlauffs „Danske, især kjøbenhavnske, Tilstande og Stemninger ved og efter Overgangen til det nittende Aarhundrede". udgivne af F. Schiern, Kbh. 1874, S. 108. [2]) Frederik Moltke, Præsident i danske Kancelli.

Alle civile Embedsmænd, som har Tilladelse at bære Uniform med Epauletter, samt alle borgerlige Korpsers Over- og Under-Officerer bære ingen andre Epauletter end hosfølgende tvende Sorter under Litr. C; det overlades Kancelliet at foreslaa en Distinktion efter Embedsmændenes eller Borgerofficerernes Grad, ved at bære 1, 2, 3 eller 4 smaa nedhængende Kvaster paa Siden af Epauletten.

De vilde behage at kommunicere det tyske Kancelli Indholdet af dette mit Brev, paa det at bemeldte Kollegium kunde besørge det fornødne, Amtmændene i Hertugdømmerne betræffende, der skal bære samme Mundering som de danske.

Den approberte Prøve af Broderierne findes hos Brodeur Hjelm, og de approberte Tresser til Gehæng og Støvler hos Jøden Loria.

Nr. 250. Den 10de November 1801.

Til Hr. Kapitajn Bøtticher[1]).

Den mig tilsendte Regning over Cantonnementsudgifterne ved Hs. D. Hertugen af Würtembergs Korps har jeg forelagt Hs. K. H. Kronprinsen, som, efter at have igjennemsét den, har egenhændig paategnet saaledes, som følger:

„Omendskjønt denne Regning er overdreven høj, og at jeg kunde gjøre Notater imod de fleste Poster, hvoraf jeg dog kuns tror fornødent at benævne Drikkepengene, hvilke ingen plejer med den Nøjagtighed at anføre, som de her findes, saa skal den dog for denne Gang betales. — For Fremtiden haver jeg besluttet at gjøre en mer økonomisk Indretning, som bestaar deri, at Felttillæget, beregnet i Portioner og Rationer, skal udbetales den kommanderende General; herved opnaas tvende Fordele: det første, at Kapitajn og Adjudant Bøtticher undgaar et betydeligt og møjsommeligt Regnskab; for det andet, jeg at udbetale en overdreven Regning. — Denne min Paategning vilde min Generaladjudant Bülow kommunicere Kapitajn og Adjudant Bøtticher, Regningens Forfatter.

Frederik, K. P.“

I Følge forestaaende højeste Befaling kan førstkommende Fredag Formiddag imellem Kl. 11 og 1 Slæt Regningen blive udbetalt af mig, men i Steden for 1533 Rdl. 16 Sk. udbetales kuns 1512 Rdl. 32 Sk., da de 20 Rdl. 80 Sk., som er udgivet for en Lejehest til Lieutenant Synnestved af Norske Livregiment, skal udbetales af Kronprinsens, Prins Frederiks og Sjællandske Regiments Kasse, hviket jeg i Dag har tilkjendegivet vedkommende Regimenter. Bülow.

---

[1]) G. F. L. Boetticher, Kapitajn i norske Livregiment, fra 1790 kommanderet til at udføre Adjudanttjeneste hos Prinsen af Würtemberg-Stutgard, Gouverneur i Kjøbenhavn.

Nr. 280. **Den 1ste December 1801.**

Til Hr. Kapitajn Mourier[1]).

Jeg sender Dig Katalogussen herved tilbage; Hs. K. H. Kronprinsen har igjennemgaaet den og med et Blystiftskors betegnet de Bøger, som efterhaanden bør søge at anskaffes. En Bog, som vel ej er et militairisk Skrift, men bør dog kjøbes, det er en fransk Lærebog i 3 Dele, kaldes Manuel[2]); Hs. K. H. ønsker, at alle Lærere fulgte denne i den foreskrevne Læremaade. Ligeledes bør den nye Edition af Kongen af Preussens samtlige Skrifter anskaffes, i Fald den ikke findes i Bibliotheket. Bülow.

Nr. 296. Den 12te December 1801.

Til Hr. Generalmajor Leth i Kjøbenhavn.

Da Oberste Lepel uden at forespørge sig haver udbetalt 500 Rd. til Bespisningen for Regimentet, saa formoder jeg, det haver været en Foræring, han vil gjøre Regimentet, hvorfor jeg takker ham ret meget; thi jeg akkorderer ikke mer for et Regiment end for det andet.

Nr. 299. Den 12te December 1801.

Til Hr. Professor og Stadskondukteur Ravert i Kjøbenhavn.

Jeg har igjennemlæst Hr. Professorens Forslag af 26de November, men tror, at de Aarsager, som for en Del Aar siden gjorde Deres Forelæsninger overmaade nyttige og nødvendige for de unge Officerer, som ej havde været Landkadetter, nu ere hævede, i det at ingen mer kan blive Officer, uden enten at have været Landkadet eller passeret Frikorporalskolen, og i Følge deraf bør have de Kundskaber og gjennemgaaet de Videnskaber, som af Hr. Professoren er hidtil foredraget; desaarsag har jeg besluttet, at disse Forelæsninger fra nu af skal ophøre, og jeg undlader ikke ved denne Lejlighed at tilkjendegive Hr. Professoren min særdeles Tilfredshed og Tak for den udmærkede Iver og Nidkjærhed, hvormed De bestandigen har udført og foredraget de Videnskaber, som vare anbefalede, og derved dannet en Mængde unge Mænd til duelige og brugbare Officerer[3]). De 200 Rdl., som tilkommer Dem for det forbigangne Aars Forelæsninger, vilde De behage at hæve hos min Kasserer, Kammerraad Jessen.

Nr. 301. Den 12te December 1801.

Til Hr. Kammerherre, Oberste Gottberg[4]) i Helsingør.

Jeg forventer med første fra Dem at erfare Aarsagen, hvorfor 4de Bataillon af det nordre sjællandske Landeværnsregiment ej endnu

---

[1]) F. G. H. Mourier, Artillerikapitajn, Lærer i de militaire Videnskaber for Prins Christian Frederik og senere for Prins Frederik Ferdinand, var inspektionshavende Officer ved Artillerikadetinstitutet i Kjøbenhavn. [2]) Saaledes forstaar Redaktionen Ordet, som er skrevet anderledes i Kopibogen. [3]) En lignende Skrivelse angaaende Forelæsningers Ophør er under 12te Januar 1802 tilstillet Professor, Major Krebs. [4]) Oberst H. B. Gottberg fungerede som Regimentschef ved Nordre sjællandske Landeværnsregiment i den første Tid af Walterstorffs Fraværelse i Vestindien.

er organiseret, samt hvor mange Batailloner der er i samme Tilfælde, og hvilke disse ere.

Af den tilsendte Ansøgning fra Premierlieutenant Søbøtker, som er forsynet med Deres Rekommandation, maa jeg tro, at De fejler en rigtig Anciennetetsliste over Regimentets Officerer, siden De i Rekommandationen intet melder om de tvende Formænd Beenfeldt og Schoug, som bemeldte Søbøtker (i Følge den af Generalmajor Walterstorff indgivne Liste) haver i Regimentet. Jeg sender Dem derfor herved de tvende af Generalmajor Walterstorff indgivne Lister, som De vilde behage at gjennemsé og efter indhentet Efterretning rette de Fejl, som kunde være mulig at findes i samme.

Nr. 306. Den 15de December 1801.

Til Hr. Generalmajor Baron Rantzau. Odense.

Omendskjønt jeg ej havde ventet, at Oberstlieutenant Grev Ahlefeldt-Laurvig uden Tilladelse havde foretaget den i Deres Rapport af 13de hujus ommeldte Rejse[1]), saa maa det dog (naar den Urigtighed betydes ham) derved have sit Forblivende.

Nr. 307. Den 15de December 1801.

Til Hr. Generalmajor Moltke i Aalborg.

Angaaende Kammerherre Gersdorffs Svigersøn, da undlader jeg ikke at tilkjendegive Dem, at Hr. Kammerherren endnu kuns haver betalt 1000 Rdl. for den hans Svigersøn tillagte Titel og Rang, skjønt næsten alle Indfødte, som hidtil dermed er benaadet, have betalt imod 4000 Rdl. til offentlig Brug og dog ej erholdt Tilladelse at bære den for Generalkrigskommissairer bestemte Mundering med Felttegn[2]), thi dette er en Ting, som aparte maa søges, og de, som hidtil

[1]) Grev Ahlefeldt-Laurvig blev i Oktober 1801 udnævnt til virkelig Oberstlieutenant i det Regiment — Livregiment Ryttere —, fra hvilket han havde Orlov. Han forespurgte da, hvorledes han skulde forholde sig med Hensyn til sin Landeværnspost paa Langeland, og fik Befaling fra Kronprinsen, at han skulde „vedblive den". Imidlertid opfattede Greven Befalingen som kun gjældende for Orlovstiden og rejste, da denne medio December var udløben, til Regimentet, efter at have overdraget Kommandoen paa Langeland til den ældste Kompagnichef. [2]) Dette Brev er foranlediget ved en Skrivelse fra General Moltke af 10de December, hvori han melder, at Oberst Gersdorff søger Tilladelse for sin Svigersøn til som Generalkrigskommissair at bære den for samme bestemte Mundering med Felttegn. — Til yderligere Oplysning anføres her følgende Udtalelse af Kronprinsen i et Brev til Moltke af 7de November: „Kammerherre, Oberste Gersdorffs Svigersøn d'Aqueria, som er bleven udnævnt til Generalkrigskommissair, har derfor efter Kgl. allerhøjeste Resolution betalt 2000 Rdl. til Generalitetet, som er bestemt til at anvendes til offentlig Brug. Det overlades nu til Hr. Kammerherre, Oberst Gersdorff efter hans sædvanlige patriotiske Sindelag at yde til Provinsialtøjhusets Opbyggelse, hvad han selv finder for godt; til Efterretning for Hr. Generalen undlader jeg dog ikke ved denne Lejlighed at berette Dem, at de fleste, som hidtil er bleven benaadet med Generalkrigskommissairs Titel, har derfor tilbudet sig at betale 5 à 6000 Rdl. til offentlig og almennyttig Brug". — Se i øvrigt Side 247, Note 1.

have erholdt denne, har derfor i det ringeste betalt 2000 Rdl.; men ved de i Deres Brev omtalte 500 Rdl. mener Kammerherren formodentlig og 500 Rdl. aarlig i 4 Aar, som da og rigtig udgjør de 2000 Rdl., hvorom han i saa Fald maa henvende sig til Generalitetet. Hvilket De ved Lejlighed kan tilkjendegive Hr. Kammerherre Gersdorff.

Nr. 313. **Den 19de December 1801.**

Til Hr. Kammerherre, Oberste Gottberg i Helsingør.

Hr. Obersten vilde behage at undersøge Aarsagen til den Fejl, at alle Bataillоner ej endnu ere organiserede, om det maaske hidrører af Mangel paa Geværer, eller hvad anden forborgen Grund det kan have.

At søge Officererne (efter Deres Forslag) i Aviserne, er i alle Maader det sikreste, men lige saa upassende for det Dem anbetroede Regiments Ære; til den Ende maa De ved Bataillonscheferne igjennem Amtmændene, og de, der have Pension, ved Generalitetet bringe i Erfaring, hvor de opholde sig.

— — — — — — — — — — — — — — —

Nr. 324. **Den 26de December 1801.**

Til Hr. Kammerherre, Oberstlieutenant Grev Ahlefeldt-Laurvig i Slesvig.

I Anledning af Deres Skrivelse af 23de hujus undlader jeg ikke herved at tilkjendegive Dem, at naar De for Fremtiden forlader Deres Post paa Langeland, da maa De i Forvejen indmelde det saa betids, at De kan erholde Resolution derpaa førend Deres Afrejse. I øvrigt skal denne Sag herved være afgjort og glemt, og jeg tvivler ingenlunde paa Deres Tjenstiver, da jeg bestandig kjender Dem som en brav Officer, der altids med Nidkjærhed har søgt at opfylde sine Pligter [1]).

Nr. 348. **Den 12te Januar 1802.**

Til Gouverneuren i Kjøbenhavn.

Det paa Vagt staaende Mandskab, saa vel af Garden til Fods som Garnisonen, skal fra i Morgen af og, saa længe denne stærke Frost vedvarer, gives varmt Øl og Rugtvebakker ligesom og paa samme Maade, som i de sidst afvigte Vintere er sket [2]); de hertil fornødne Feltrekvisitter, som Kjedler o. s. v., rekvireres paa Arsenalet.

[1]) Se S. 337 Nr. 306 med tilhørende Note. [2]) Kronprinsen plejede hver Vinter, efter paa sine Rideture over Volden at have undersøgt Forholdene, selv at drage Omsorg for Vagtmandskabets Forsyning med varm Drik og forøget Brændsel under stræng Kulde; disse Extraudgifters Beløb udbetaltes af Bülow.

Nr. 364. Den 19de Januar 1802.

Til Hr. Generaladjudant Kirchhoff i Kjøbenhavn.

Efter Hs. K. H. Kronprinsens Befaling sendes her indsluttet Ritmester von der Maases[1]) Rejsepas, som Højstsamme vil have saa snart muligt omskrevet, da v. d. Maases Titel deri skal anføres saaledes: Ritmester ved den kongelige Livgarde til Hest Anton Fried. v. d. Maas, Adjudant hos Hs. K. H. Kronprinsen til Danmark og Norge etc. — NB. Paa Latin. Efter højeste Befaling

Bülow.

Nr. 386. Den 6te Februar 1802.

Til Ingenieurkorpset.

Her indsluttet sendes den over Bergenhus Fæstningsværker m. v. nedsatte Kommissions Forhandlinger og Projecter, hvilket Ingenieurkorpset vilde behage at igjennemgaa og derover indsende mig dets Betænkning.

Jeg maa ved denne Lejlighed bemærke, at Kommissionen, som haver gjort Forslag til Bergenhus Fæstnings Forfuldkommelse, haver haft Angrebsmaaden og Styrken af samme in petto, og denne er til min Forundring ved dens Talrighed af Lemmer ej transparent, end ikke ved en eneste Tanke i Kommissionsforhandlingerne. — Jeg ansér denne Sag fra følgende Synspunkt, nemlig: Bergen er en vigtig Handelsstad, som vilde være et herligt Bytte at erholde enten ved et Angreb af nogle Fregatter eller ved en Landgang med 2 à 300 kjække Mænd under en Officers Anførsel, der kjender sit Haandværk. Jeg siger kuns fra Søsiden med Fregatter, fordi

a) Indløbet er for vanskeligt for en Flaade, da man skal krydse over 12 Mile op ad Bergens Led med forskjellige Vinde;
b) i Krigstid vil en Flaade finde vigtigere Gjenstande end Bergen, hvor der dog blot kunde handles om at brandskatte eller plyndre.

Derfor tror jeg, at man maa være betænkt paa at istandsætte Søbatterierne af Vaagen og Bergenhus; til disses Besætning regner jeg 20 Stk. 36-Pds. eller 24pundige Kanoner og 10 Stk. 18pundige; de første sættes paa 6 Fod høje Slæderapperter, de sidste paa gribeauvalske Lavetter for desto lettere at transportere dem; Brystværnet forhøjes til 6 Fod.

For nu at have en Repli, i Fald en Landgang skulde gjøres, istandsættes Bergenhuses indre Skanse, dennes Brystværn forhøjes til

[1]) Frederik Anton Adam v. d. Maase, født 1773, Kornet ved Husarerne 1789, Sekondlieutenant i Hestgarden s. A. og Ridejunker, Ritmester i Hestgarden 1801; ansattes 1801 som fast Adjudant hos Kronprinsen. I 1792 rejste han, først i Selskab med Professor Abildgaard, til Syden; blev efter Hjemkomsten rigt gift; foretog i 1795 en Rejse i Sverig og Norge og drog atter i 1802 for sin Helbreds Skyld til Syden, ligesom han overhovedet næsten altid var paa Rejser. I 1814 ledsagede han Kong Frederik til Wien.

6 Fod og besættes med 8 Stk. 12pundige og 4 Stk. 6pundige Kanoner, første paa gribeauvalske og sidste paa Feltlavetter; Haubitserne og Morterernes Antal kunde blive efter Kommissionens Forslag; det borgerlige Artilleri formeres og forøges. Ved Kommissionen for Norges flydende Sødefension kan undersøges, ved Overlæg med denne Kommission, om ikke Fartøjer paa Kysten kunde haves, som i Nødstilfælde kunde armeres.

Desuden maatte der være 8 Amusetter og 4 Stk. 10pundige Haubitser, som skulde bruges, i Fald en Landgang kunde formodes, (med 1 Bataillon Infanteri til Understøttelse) at imodsætte sig enhver Fjende.

Da der er mange rige Mænd i Bergen, kunde maaske en 30 til 40 Mænd til Hest organiseres; disse vilde ved en Landgang nytte bedst. — Alle andre detacherede Værker, som jeg ansér ufornødent, maatte indgaa.

Nr. 400. **Den 7de Februar 1802.**

Til Gouverneuren.

Da jeg har mødt Lieutenant Scheel af det nordenfjældske Infanteriregiment i civile Klæder paa Volden, saa vilde De behage strax at lade ham hensætte i Arrest paa Hovedvagten indtil videre.

Nr. 410. **Den 16de Februar 1802.**

Til Hr. Generalmajor Moltke i Aalborg.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Angaaendes den Medaille, som Borgerbevæbningen i Aalborg lader slaa til det Mandskab af 3dje jyske Regiment, som har været i Slaget den 2den April, da bifalder jeg, at Mandskabet modtager denne Medaille, naar den ikke bæres, men ellers ej. Jeg imodtager med Erkjendtlighed et Aftryk af forbemeldte Medaille.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Nr. 431. **Den 9de Marts 1802.**

Til Hr. Generalmajor Moltke i Aalborg.

Det af Hr. Generalen indsendte For- og Overslag over en Kanals Anlæg fra Randers Fjord til Provinsialtøjhuset bifaldes, først fordi Farligheden af Krudttransporter igjennem Byen undgaas, for det andet for den Besparelse, det i Fremtiden vil være i Transporters Betaling.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Da Justitsraad og Borgmester Carøe[1]) i Randers ej længer har Lyst at vedblive Forretningerne som Medlem af Provinsialtøjhusets Bygningskommission, saa afgaar han her fra, og i hans Sted udnævnes

[1]) Se Side 243, Nr. 74, hvor han efter Kopibogen fejlagtigen benævntes „Caroe“.

herved Viceraadmand og Herredsfoged Bendixen, som et Bevis paa min Agtelse for ham, til Medlem af bemeldte Kommission. Jeg er fuldkommen overbevist om, at denne uegennyttige og patriotisk sindede Mand vil efter Evne, ligesom hidtil, bidrage alt til det almennyttige Formaal af Provinsialtøjhusets hensigtsmæssige Opbygning. Det vilde Hr. Generalen behage at tilkjendegive ham og Vedkommende.

Nr. 442. Den 14de Marts 1802.

Til Generaltoldkammeret.

Med et Forslag til et Artilleris Organisation paa Øerne i Vestindien[1]) og det til denne Hensigt udsendende Kompagni er jeg enig, paa følgende nær:

1. Tvende Feltbatterier skal besættes; dertil udfordres i det mindste 200 Mænd; deraf skal det ene være under Artilleriet. Hele Styrken af Artilleriet bliver, med Kompagniet og Fri-Negerne 260 Mænd; nu skal endnu regnes for Søbatterierne og for Sct. Thomas. Ved første Øjekast ses nu, et Korps efter denne Inddeling ej er tilstrækkeligt; til den Ende kunde Feltartilleriet indskrænkes til et Batteri paa 6 Stk. 3pundige Kanoner, 2 Stk. 10pundige Haubitser. Ridende Artilleri kan ej bruges uden Kavaleribedækning; hvorledes nu nogle beredne Borgere, vist agtbare, uden i Tilfælde at de vil manøvrere og taktisk bevæge sig med et ridende Artilleri, skal kunne tjene disse til Beskyttelse, indsér jeg ikke; desuden vil Officererne ej blive tilstrækkelige ved disse Batterier, da ethvert under 3 Officerer ej kan bruges.
2. Tror jeg, at 6 Underofficerer er for ringe et Antal at udsende; det besværlige Arbejde dels ved Exercits og Skolen, dels ved Arbejde og Tjenesten, som overdrages dem, gjør, at 10 strax burde udsendes.
3. Naar 4 Amusetter og 2 Stk. 12pundige Haubitser i Gaffellavet, som ved Søetaten, er indført, tror jeg, det var nok. Disse kan af Søetaten leveres, og en let Lavet kan strax dertil forfærdiges. En saadan Haubits kan tvende Mænd transportere i de højeste Klipper.

Endelig tror jeg, at nogle Grovsmede, Tømmermænd og Snedkere maatte følge med Artilleriet og attacheres til samme.

Nr. 464. Den 27de Marts 1802.

Til Hr. Generallieutenant Moltke i Aalborg.

Den Tanke at anvende enhver Landeværnsmand til det ham bekjendte Vaaben, finder jeg, er særdeles nyttig, og i den Anled-

[1]) Det vestindisk-guineiske Rente- og Generaltoldkammer havde under 13de Marts 1802, i Følge Kronprinsens Befaling, indsendt Forslag til Organisation af Artilleriet i Vestindien.

ning ønsker jeg at vide Hr. Generalens Mening, om det ej var gjørligt, at de Rekrutter, som aarlig udskrives til Infanteriregimenterne af Landet, kunde i det Deres Generalkommando anbetroede Distrikt udskrives saaledes, at de Rekrutter, som skulde være Regiments-Artillerister, tages herefter af den Del af ethvert Regiments Distrikt, som er nærmest imod Søen, thi da kunde man, efterhaanden som de havde udtjent ved Regimenterne, af disse afgangne formere Landeværns-Kystartillerikompagnier, som vist vilde være meget nyttige og hensigtsmæssige.

Artillerikorpsets Rekrutter derimod maatte hæves i Fremtiden paa samme Steder, som nu, og af de udtjente ligeledes formere Landeværns-Artillerikompagnier, som, da de ere dybere ind i Landet, kunde ansés som Reserveartilleri.

Hr. Generalens Tanker herover forventer jeg mig med første[1]).

Nr. 469. **Den 30te Marts 1802.**

Til Hr. Generalmajor Peymann i Citadellet.

Jeg har besluttet, at der skal nedsættes en Kommission over Kronborgs Fæstning, for at undersøge dennes Tilstand samt, hvorledes Søens Indbryden paa Fæstningsværkerne bedst kan afværges, og endelig alt, hvad der bør og kan ske for at gjøre dette Sted saa fast og hensigtsmæssigt som muligt, samt, da Herredømmet over Sundet ej kan med Kanoner fra Fæstningen paastaas, om man da ikke kunde komme dette Maal nærmere ved at besætte Hovedvolden imod Søsiden med Morterer, der kaste paa 5 à 6000 Alen, og paa de Batterier, der ere à fleur d'eau, med 36pundige Kanoner.

Tillige maa indgives Overslag over de Bekostninger, som de Anlæg og Forandringer vilde udfordre, som Kommissionen maatte foreslaa.

Til Medlem af denne Kommission udnævnes Hr. Generalen selv, Generalmajor Stricker, Generalmajor Gedde (som tiltræder, naar han ankommer her til Byen), Generaladjudant Zuber og Generalkvartermesterlieutenant Haffner, som tillige fører Pennen ved Kommissionens Forhandlinger. Hr. Generalen vilde behage som Præses for Kommissionen at bestemme forbenævnte Medlemmer, naar de skal sammentræde og Forhandlingerne tage sin Begyndelse, som jeg ønsker maatte ske saa snart muligt.

Nr. 474. **Den 30te Marts 1802.**

Til Hr. Ritmester Frieboe, Kapitajn Grüner, Kapitajn Oppen, Premierlieutenant Rømer, Premierlieutenant Rømeling.

Da Ritmester Frieboe paa egen samt de øvrige Herrer Officerers Vegne, som for nærværende Tid forrette Adjudanttjenesten hos mig i

---

[1]) En ligelydende Skrivelse er under s. D. tilstillet Generallieutenant Baron Rantzau i Odense.

Exercertiderne, har ansøgt og bedet om Tilladelse at bære de for Generalstaben reglementerede Uniformer, saa bevilger jeg herved de Herrer denne Deres Begjæring i Betragtning af, at De i lang Tid har forrettet Adjudanttjeneste hos mig til min særdeles Tilfredshed. — Det vil nærmere blive afgjort og bestemt, at naar nogen af de Herrer faar Eskadron, Kompagni eller bliver Stabsofficer, om De da skal vedblive at forrette denne Tjeneste hos mig i Exercertiderne; og bliver det bestemt, at De afgaar her fra, saa aflægger De ogsaa strax Generalstabens Uniform og maa ikke bære den mere, thi denne Tilladelse gjælder kun, saa længe De er hos mig. Ligeledes forstaar det sig af sig selv, at denne Tilladelse ej berettiger de Herrer til nu eller i Fremtiden at gjøre mindste Pretention paa en eller anden Forret, da De forbliver i samme Stilling, Forfatning og paa samme Fod ved Deres respektive Korpser og Regimenter nu, som forhen; ligesom denne Tilladelse og blot gjælder for de nuværende tjenstforrettende Herrer, som ere Ritmester Frieboe, Kapitajn Grüner og Oppen, Premierlieutenant Rømer og Rømeling, men ikke uden særdeles Tilladelse for nogen af dem, som jeg maatte finde for godt i Fremtiden at udtage til at forrette Adjudanttjeneste hos mig i Exercertiderne.

Denne forbenævnte Generalstabs-Mundering tør kun bæres, naar De gjør Tjeneste hos mig som Adjudanter, og i den øvrige Tid af Aaret kuns uden for Korps- eller Regimentstjenesten; thi i Korps- og Regimentstjenesten klæde De sig akkurat som hidtil. Til Korpsets eller Regimentets Uniform bære de og ingen rød Fjer.

Nr. 502. Den 15de April 1802.

Til det Kongelige Generalitets- og Kommissariats-Kollegium.

Da det af Kommandanten paa Kronborg, Generalmajor Stricker, er indmeldet, at Bombardér Møller af 9de Artillerikompagni og Oberjæger Lynche af det sjællandske Jægerkorpses 1ste Grenadérkompagni have udmærket sig under Bombardementet af Kronborg den 30te Marts f. A.[1]), saa skal disse tvende Mænd gives en Hædersmedaille i Sølv med Øsken til at bære den i, samt hver en aarlig Pension af 15 Rdl. Stemplet til denne Medaille findes ved Økonomi- og Kommercekollegium, som paa Generalitetets Forlangende vil lade tvende Aftryk præge i Sølv. Medaillen viser paa den ene Side Hs. M. Kongens Portræt og paa den anden Side en Egekrans med Indskrift „Fortjent“; denne Medaille har ingen Øsken, men maa tilføjes en, og bæres i et rødt Baand med hvidt Kors saaledes som de Medailler, der ere udgivne for Bataillen den 2den April. Paa Kanten af Medaillen indgraveres følgende: (her kommer, hvad han var ved Bombardementet, hans Navn, og i hvilket Korps han stod) for Udmærkelse under Kronborgs Bombardement den 30te Marts 1801.

---

[1]) Se Side 159.

Nr. 518. Den 1ste Maj 1802.

Til det Kongelige Generalitets- og Kommissariats-Kollegium.

Det vil være forbundet med megen Vanskelighed strax ved en Kommission at undersøge den af Kollegiet efter mit Forlangende udarbejdede Plan, forinden forskjellige Correspondancer ere tilendebragte denne Sag betræffende, og jeg desuden forbeholder mig at tilskrive Kollegiummet nærmere desangaaende: — saa tror jeg dog ej, at Landeværnssagen kan og bør udsættes; til den Ende haver jeg gjort følgende Udkast, som jeg tror, at Generalitetet ved Correspondance med det danske og tyske Kancelli kunde klare og ordne, hvormed denne vigtige Del kunde gjøre Begyndelsen af Generalitetets vigtige og med saa megen Eftertanke gjorte Arbejde.

De Punkter af Kollegiets Forslag og Plan, som ej her benævnes, ansés, for saa vidt det angaar Landeværnet, som antaget og bifaldet.

Omendskjønt jeg indsér, at enhver Forandring i Landeværnets Organisation vil være forbunden med Vanskeligheder, saa tror jeg dog disse let at overvinde. Til den Ende finder jeg det fornødent, at Landeværnets Artilleri afsondres, hvilket kan ske paa følgende Maade. Det er nødvendigt, at ethvert Punkt af Kysterne kan i Krigstid strax besættes med de fornødne Artillerister; der bliver altsaa, som følger:

a) Artilleriets nuværende Distrikt i Midten af Sjælland formerer én Artilleribataillon;
b) det nuværende Regimentsartilleri i Sjælland kan fordeles paa Kronborg Amt og i Nærheden af samme samt ved Præstø og og formere ét Kompagni paa hvert af Stederne;
c) Artilleriet, som udskrives af Fyn, tages af Egnen ved Nyborg og Stribs Skanse;
d) det, som udskrives af Jylland, kan tages langs den østlige Kyst i Nærheden af Fladstrand, Fredericia og samtlige Kystbatterier; og af disse formeres saa vel i Fyn som her Kystartillerikompagnier.

Herved var i Tiden ethvert Punkt forsynet med Artilleri, hvorved man tillige var sikker, at samtlige Fæstnings-, Kyst- og Felt-Artilleri kunde besættes med Mandskab, uden at en betydelig Del af Infanteriet havde nødig at være Haandlangere ved Kanonerne.

Bataillons- og Kompagnicheferne maa bo i deres Distrikter eller i de nærmeste Kjøbstæder; men at Lieutenanterne skulde være pligtige dertil, da de intet nyde, synes mig ubilligt; naar man altsaa blot er underrettet, hvor de bor, og at de ved enhver Lejlighed, hvor man haver dem fornøden, møde, saa tror jeg, det er nok.

Hvad Gagen betræffer, da vil det vel nærmere bestemmes, om de kan nyde aparte Pension eller ej, hvilket vel er bedst at bestemme ved ethvert enkelt Tilfælde.

Angaaendes at skaffe Kvartér for Bataillons- og Kompagnicheferne, da tror jeg til visse, at dette vil ikke være let. Men da mange af disse ere selv Godsejere, saa har en Del paa denne Maade

Kvartér, og Resten maa selv skaffe sig Kvartér af den dem tillagte Gage.

At behandle en Soldat med Stokkeprygl er temmelig kommet af Moden; imidlertid er den af Kollegiet foreslagne Orden meget god, naar den noget modificeres.

Exercérpladser maa tilvejebringes, og naar dertil Pladser vælges, som ethvert Aar kan anvendes efter Landmandens Nytte, saa vil Godtgjørelsen blive ubetydelig.

Jeg har intet imod, at Artiklerne om at lære Exercitsen paa egen Bekostning udgaar.

Officererne, Underofficererne og Tamburerne maa samles hvert Aar mellem Byg- og Havresæden, og Mandskabet maa exercere 6 Dage om Efteraaret paa den Tid, Amtmanden og Regimentschefen maatte bestemme; i disse Dage exerceres i Kompagnidistrikterne kompagnivis og blot en Gang imellem den sjette og sidste Dag bataillonsvis. Ved denne Lejlighed maatte tillige bemærkes, at skjønt Hs. M. Kongen i Forordningen af 19de Januar 1801 lover Landeværnsmændene, ej at sammenkaldes til Mønstringer eller nogen anden Slags Krigstjeneste, saa tror jeg dog, at naar Kongen, som nu sker, forandrer Tjenestetiden fra 8 til 6 Aar for hele Armeen, der da ligger en Grund heri at kunne med rette fordre og paalægge Landeværnet at øve sig i deres Vaabens Brug m. v. i forbemeldte 6 Dage; men i disse 6 Dage maa dem foruden den sædvanlige Lønning udbetales 17 Sk. dansk om Dagen efter Forordningens Bydende af 28de Avgust 1801.

Det forbliver ved Forordningen, at enhver Landeværnsmand bør tjene til sit 45de Aar; men til Samling eller Exercits tages ej mere end en Tredjedel af Landeværnet, nemlig den yngste Del.

Bestemmelsen om Landalmuen bliver ved de én Gang givne Plakater.

Da Artilleri- og Infanteri-Inddeling er den eneste, der passer sig, saa bortfalde alle øvrige Inddelinger.

I de 6 Exercérdage staar den Del af Landeværnet, som exercerer, under Krigslovene; men ellers under den civile Jurisdiktion..

Distinktion for Reserverne er ej fornøden.

Landeværnets Officerer rangere i Tjenesten og uden for samme i Forhold til Linietropperne saaledes, at enhver Landeværnsofficer ansés som den yngste af samme Klasse ved Linietropperne, som for Exempel: den yngste Oberst af Linietropperne kommanderer den ældre, naar han er i Landeværnet; ligeledes skal det forholde sig med Rangen.

Bataillonsfanen skal henflyttes og forvares i Bataillonschefens Kvartér.

Ethvert Kompagni maa holde sine Ruller over Folkene, og skjønt man ej bør hindre en Landeværnsmand med Amtmandspas at forlade sit Distrikt, saa maa dog denne Mand først indfinde sig hos sin Kompagnichef, for der fra at erholde en Følgeseddel og Afgang fra hans Kompagni og bevise at have afleveret det, der maatte tilhøre Kompagniet, Mundering undtagen, som ej afleveres til Amt-

manden, uden naar en slig Landeværnsmand flytter til en Kjøbstad og bosætter sig der.

I Stedet for de Vaabenhuse, som ere foreslagne at opbygges i Distrikterne, da tror jeg, at det vil være meget mindre bekosteligt og lige saa bekvemt og nyttigt, naar man indrettede paa Kirkelofterne eller Kirketaarnene et Vaabenkammer med Træstel til Geværerne og Lædertøjet; thi her var det ej udsat for Fugtighed eller noget, som kan beskadige det. Laasen paa ethvert Gevær maa mærkes med samme Nummer som det, Geværet har, thi jeg finder det godt, at disse fraskrues Geværerne og forvares tillige med Skruerne hos Kompagnichefen, som paasér, at de er i brugbar Stand; der leveres hver Kompagnichef en dertil indrettet Kasse med Nøgle og Laas til disse Geværlaases Bevaring.

End videre maa det paalægges, at alle, som ere fritagne for Tjeneste, skal gjøre de Ægter og Bud, som maatte forekomme for Landeværnet, da disse maa fritages for samme, siden de ellers kom til at tjene paa mer end én Maade, og deres Pligter kunde komme til at krydse sig og derved blive trykkende.

Nr. 523. **Den 1ste Maj 1802.**

Til Hr. Kommandeur Olfert Fischer.

Da Generalmajor Ewald i Holsten agter at udgive den tredje Del af det interessante Værk „Belehrungen über den Krieg durch Beispiele“, saa ønsker han at kunne pryde dette Værk med nogle prisværdige Exempler af de Danskes Mod og Tapperhed i Bataillen den 2den April. Da det nu ikke fejler, at der er mange, som have udmærket sig særdeles, saa vilde Hr. Kommandeuren behage at anmode samtlige Skibscheferne under Deres da havende Kommando paa Defensionen, navnlig at opgive alle dem, som paa deres Skibe saaledes have udmærket sig ved heroiske Handlinger, samt give en kort Beskrivelse over enhver af disses Handling, og derpaa indsende mig disse Efterretninger[1]).

Nr. 528. **Den 4de Maj 1802.**

Til Hr. Generallieutenant Moltke i Aalborg.

— — — — — — — — — — — — — — —

Som kommanderende General i Nørrejylland staar samtlige der værende Militair under Deres Overkommando, og paa samme Maade

[1]) Lignende Skrivelser ere under 4de Maj tilstillede Generalmajor Stricker i Anledning af Kronborgs Bombardement den 30te Marts 1801, under 15de Maj Kommandeurkapitajn S. Bille i Anledning af Fregatten „Najadens“ Affaire i Middelhavet med Tripolitanerne, samt under s. D. Kapitajnlieutenanterne Jessen og Løvenskjold (hvilket sidste Navn vel skal være Lillienskjold) og formodentlig angaa deres Kampe med Englænderne i Vestindien som Chefer henholdsvis for „Lougen“ (Gardes Efterretninger IV Side 361) og for „Iresine“ (Gardes Efterretninger IV Side 355).

som de gevorbne Regimenter staar under Dem, saaledes staar ogsaa det nordre jyske Landeværnsregiment; hvilket alt skal blive bestemt i den nøjere Instrux, De nærmere har at forvente som kommanderende General i Nørrejylland.

— — — — — — — — — — — — — — —

Nr. 539. Den 11te Maj 1802.

Til Hr. Generallieutenant Moltke i Aalborg.

— — — — — — — — — — — — — — —

Den ubehagelige Historie, som er passeret imellem Premierlieutenant Stürup og Sekondlieutenant Holstein af det 3dje jyske Infanteriregiment[1]), er i alle Henseender af den Beskaffenhed, at jeg ej finder mig beføjet at kunne afgive nogen Resolution i denne Sag;

---

[1]) Angaaende denne Sag vil følgende Brudstykke af en Indberetning fra General Moltke af 7de Maj 1802 til Kronprinsen give fornøden Oplysning: „Men nu er jeg nødsaget at berøre en mig overmaade nær gaaende Begivenhed, som haver tildraget sig i det mig anbetroede 3dje jyske Infanteriregiment. En Premierlieutenant von Stürup, den ældste i Klassen, haver stedse været en slet Husholder, men syntes i den senere Tid at have sat sig noget. Ved Urolighedernes Begyndelse forlangte han i Følge sin Tur at maatte kommandere Kompagni, som jeg da ikke kunde nægte ham; men nu da Afleveringen skulde ske, saa fandt det sig, at de hævede Kongelige Penge ikke kunde tilsvares, og at der bliver en Mangel af cirka 300 Rdl. til Kassen og cirka 150 Rdl. til Kompagnichefen, og desværre befinder sig — især imellem den sidste Post — Artikler, som aldeles ikke taaler Lyset. Men det værste er, at der ved disse Undersøgelser opkom en Dispute imellem ham og den anden Kompagniofficer, Sekondlieutenant von Holstein, hvorved von Stürup glemte sig saa yderlig, at han voldsom lagde Haand paa von Holstein, og det under saadanne Omstændigheder, at det var saa at sige offentlig og altsaa almindelig bekjendt. Det yderlig odieuse i Sagen forøges derved, at von Holstein — et ungt Menneske, lige saa svag af Legems som af Sjæls Kræfter, — ingenlunde er von Stürup voxen, men ellers er et overmaade sædeligt og ordentligt Menneske."

„Deres Kongelige Højhed vil, som den militaire Æres højeste Dommer, befinde, at von Holstein ikke mere kan tjene i et agtet Militairkorps; men at den i alle Henseender saa skyldige von Stürup bør føleligen straffes, og at, omendskjønt hos ham ingen Fejghed finder Sted, saa er dog hans Handlinger saadanne, at han paa Stedet og i Korpset, hvor han haver gjort sig skyldig, haver tabt for meget af den en Officer nødvendige Agtelse, for at kunne i samme Korps tjene med Ære eller Nytte, hvorimod han, efter overstaaet Straf, ved hans Ungdom og sjælden skjønne Udvortes maaske endnu kunde blive paa andet Sted en agtet og brugbar Officer. Jeg turde altsaa underdanigst bede og foreslaa, at Sekondlieutenant von Holstein maatte dispenseres fra Tjenesten for det første paa et Aar og siden — naar hans Fader, den 82 Aar gamle Oberst von Holstein, en Gang dør — da maatte afgaa med en liden Pension, saasom han da faar selv noget lidet til Hjælp at leve af. Skulde von Holstein nu blive forafskediget, saa løb han Fare for at blive gjort ulykkelig ved sin Faders Vrede, og saa kunde man vel sige, at der skete ham Uret, da han er kommen i Militairet og vedbleven i samme uden dog at have nogen Bekvemhed dertil, hvoraf han nu haardeligen føler Følgerne."

„Premierlieutenant Stürup derimod kunde skatte sig lykkelig, naar han blev ansét med nogle Maaneders Fæstningsarrest og derefter forflyttet til et

men den skal gaa Rettens Gang, og den hele Sag sættes for Forhør og Krigsret, og siden vil det dependere af Hs. Majestæts Naade, om Krigsrettens Dom kan formildes.

Nr. 552. Den 15de Maj 1802.

Til Hr. Generallieutenant Moltke i Aalborg.

Jeg har intet imod, at min Rejse til Aalborg er bekjendt.

Jeg haaber, Hr. Generalen har forstaaet mit sidste Brev i Anledning af Lieutenanterne Stürup og Holstein saaledes, at den befalede Krigsret ogsaa paadømmer Premierlieutenant Stürup for de 300 Rdl. kongelige Penge, som han har antastet og ej kunnet gjort Regning for ved Kompagniets Aflevering.

Nr. 565. Den 20de Maj 1802.

Til det Kgl. Generalitets- og Kommissariats-Kollegium.

Det i mit Brev af 1ste Maj[1]) omtalte Kystartillerikompagni, som skulde oprettes ved Præstø, saa finder jeg det mere tjenligt og passende at oprette et sligt Kompagni paa Falster[2]) i Egnen af de der værende Skanser, som forsvare Grønsund og Bogøsund[3]); thi naar der skulde bruges Artillerister ved Præstø, da kunde de altids detacheres der hen fra Artilleribataillonen, som bliver i Midten af Sjælland.

Nr. 571. Den 22de Maj 1802.

Til Hr. Generallieutenant Moltke i Aalborg.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Jeg bifalder Hr. Generalens Forslag: at Sagen imellem Premierlieutenant Stürup og Sekondlieutenant Holstein ej sættes for Forhør og Krigsret; men De vilde behage at give Lieutenant Holstein at forstaa, at han efter den foregaaende Scene, som er foregaaet, ej kan tjene længer som Officer, maatte derfor indkomme med Ansøgning om sin Afsked; hvad Premierlieutenant Stürup angaar, da vil jeg nærmere oppebie Krigsrettens Dom over ham for de Kgl. Kompagni-

---

Regiment i Norge i alt Fald à la suite og, om saa befaledes, med at beholde sin Gage ved det 3dje jyske Regiment, indtil han andensteds kunde komme i Nummer, og imidlertid ved en bestemt Decourt afbetale paa sin Kassegjæld, for saa vidt han ikke dertil kan skaffe Udveje. Da det ikke kan tilkomme det 3dje jyske Regiment at drage nogen Fordel af denne i Regimentet hændede Ulykke, saa kunde en anden Officer forflyttes her til, hvorved jeg dog ønskede, at den værdige Premierlieutenant von Nideraas, hvis Formand von Stürup er, maatte vinde et Nummer."

„Deres Kongelige Højhed, haaber jeg underdanigst, vil i Naade tilgive, naar jeg saaledes vover direkte at forebringe for Deres Øjne den Sag, da jeg herved haaber at redde et i sig selv uskyldig lidende Menneske, og at forbeholde for den Skyldige Udveje for mulig endnu en Gang at blive et nyttigt Medlem af Armeen; von Stürup er en nær Slægtning af min Kone." [1]) Se Nr. 518, Side 344. [2]) Se Side 310, 4. [3]) Se Side 249, Note 1.

penge, som han har angrebet, hvorefter De kan forvente nærmere Resolution ham angaaende.

— — — — — — — — — — — — — — —

Nr. 577. Den 25de Maj 1802.

Til det Kgl. Generalitets- og Kommissariats-Kollegium.

I den nye Plan for Landeværnet maatte det nok bestemmes, ved hvilke Lejligheder en fra Landeværnet i Naade forafskediget Officer kan vente Pension. Jeg tror, at kuns tvende Tilfælde kan finde Sted, nemlig:

1) Naar en Officer forhen har tjent som Officer i Armeen, men siden for bevislig Mangel paa Kræfter enten ved Alder eller af Svaghed ej længer kan tjene i Landeværnet.

2) Naar en Officer maa afgaa formedelst en Skade eller Svagheds-tilfælde, som han har faaet i Tjenesten, og som bevislig gjør ham ganske uduelig til længere Tjeneste i Landeværnet.

Over denne Sag ønsker jeg at høre Kollegiets Formening samt Forslag over Størrelsen af den Pension, som enhver efter sin Grad eller Tjenesteaar, naar han var i et af forbenævnte Tilfælde, burde have.

Nr. 593. Den 1ste Juni 1802.

Til Hr. Generallieutenant Moltke i Aalborg.

Jeg bifalder, at Justitsraad og Stadskapitajn Wissing i Viborg til Belønning for hans Iver og Nidkjærhed ved det derværende Borgerskabs bedre Organisation og Dressering udnævnes til Stadshauptmand med Tilladelse at bære Armeens Felttegn; hvilket nærmere igjennem Generalitet skal blive tilkjendegivet.

Ligeledes bifalder jeg Deres Forslag angaaendes Lieutenant Holstein, at han nemlig, indtil Lieutenant Stürups Sag er paadømt og til Ende, maa blive staaende ved Regimentet og anført som syg og fraværende.

Jeg véd aldeles intet af, at Kapitajn Baron Rehbinder skulde være ansat som Kompagnichef ved det 2det østjyske Landeværnsregiment[1]; men vel véd jeg, at ham er tilskrevet, at han kunde melde sig hos Kammerherre, Oberste Gersdorff, af hvilken han da nærmere vilde blive underrettet, om han kunde vente at blive ansat eller ej; thi naar denne sidste finder, at Baron Rehbinder har faaet sin Hørelse igjen, og derover indgiver skriftlig Rapport[2]), saa har jeg intet imod, at han ansættes ved Landeværnet.

---

[1]) Under 8de Maj havde Kronprinsen befalet det østerjyske Landeværnsregiment (se Side 191) delt i 2 Regimenter: 1ste og 2det østerjyske Landeværnsregiment; til Chef for 1ste (bestaaende af 1ste—5te Bataillon) udnævntes Oberst Fønss, til Chef for 2det (6te—9de Bataillon) Oberst Gersdorff. — [2]) Gjennem Moltke havde Kronprinsen den 1ste Maj beordret Oberst Gers-

Nr. 594. **Den 4ten Juni 1802.**

An den Herrn Generalmajor v. Ewald.

Mit vielem Vergnügen, mein lieber Hr. General, ersehe ich aus Ihrem Brief vom 27sten April, dasz ich bald wieder einen neuen Theil von Ihrem so schätzbaren Werke erwarten kann.

Jener an tapfern Handlungen so reichhaltige Tag (der 2te April) wird, so wie überhaupt der von uns bewiesene Muth von unserer Seite in einzelnen Gefechten, unstreitig vielen und interessanten Stoff liefern. Ich schicke Ihnen hiemit, was ich habe sammeln können; ich bin überzeugt, dasz unter Ihrer Feder dieses alles in dem schönsten Licht erscheinen, und durch Ihre Arbeit groszen Theils das Andenken tapferer und verdienter Männer den spätesten Zeiten aufbewahrt wird. Ich freue mich darauf bald dieses Werk in Händen zu haben, und ich werde es mit so vielem Vergnügen lesen, als ich mit Achtung verbleibe

Nr. 621. Den 14de Juni 1802.

Til det Kgl. Generalitets- og Kommissariats-Kollegium.

I Henseende til Landeværnets nye Organisation, da maa der iagttages følgende:

a) at Kompagnisamlingerne ved Landeværnet ved ethvert Kompagni maa være paa en særskilt Tid, for at Bataillonskommandeuren kunde bivaane hver Samling;
b) Bataillonssamlingerne maa aldrig være paa én Gang i et Regiment, da Regimentschefen ellers alt for sjælden vilde kunne bivaane disse;
c) Officerernes, Underofficerernes samt Tamburernes Samlinger, som skal ske bataillonsvis, maatte ligeledes saaledes indrettes, at Regimentschefen i det mindste hvert 3dje Aar kunde være ved enhver Samling.

Nr. 624. **Randers den 21de Juni 1802.**

Til Hr. Generallieutenant Moltke i Aalborg.

Det gjorde mig meget ondt ved min Ankomst her til Byen i Gaar at forefinde Deres Brev i Steden for Dem selv; men dog glæder det mig af Deres Adjudant at erfare, at De, min kjære Hr. General, er i god Bedring.

Jeg har aldeles intet imod, at De gjør en Rejse til Fyn eller Sjælland for at møde Deres Broder.

---

dorff til, naar Rehbinder meldte sig hos ham, at undersøge, „om han virkelig har Brugen af sin Hørelse eller ej“, og derom indgive Rapport. Han udnævntes til Kompagnichef ved 6te Bataillon af 2det østerjyske Landeværnsregiment den 12te Juni 1802, paa hvilken Dag der skete en Masse Udnævnelser ved Landeværnet.

Angaaendes min anden Rejse til Jylland og Komme til Aalborg, da vil Deres Adjudant, Lieutenant Bruun, bringe Dem den fornødne Efterretning.

— — — — — — — — — — — — — — —

Nr. 626. Louisenlund den 26de Juni 1802.

Til Hr. Generallieutenant Moltke.

— — — — — — — — — — — — — — —

Paa min Rejse igjennem Jylland har jeg fundet, at de Officerer, som staa à la suite i Armeen, saa vel som de, der have Afsked, ikke bærer de for enhver af disse Klasser reglementerede Uniformer; hvilket Hr. Generalen vilde behage at paasé for Fremtiden.

Af de Lister, som Kompagnierne af det 3dje jyske Infanteriregiment indleverte ved Specialrevuen i Randers, findes trende, som kun angiver Kompagniets Styrke til 162 Mand, i Steden for de skal være 170 Mand; Hr. Generalen vilde behage at undersøge, hvori denne Fejl ligger, og til den Ende sendes forbemeldte trende Lister her indsluttet, som jeg ønsker berigtiget og saa snart som muligt igjen tilstillet.

De øvrige Bemærkninger, som jeg haver gjort, skal jeg nærmere tilkjendegive Dem.

Nr. 633. Louisenlund den 3dje Juli 1802.

Til det Kgl. Generalitets- og Kommissariats-Kollegium i Kjøbenhavn.

— — — — — — — — — — — — — — —

Med megen Misfornøjelse har jeg fundet, at Klædet i Soldaternes Munderinger bliver Aar for Aar slettere og er nu kommet til den Grad af Slethed, at det næppe kan blive værre, thi det ligner virkelig mere Flonel end Klæde. Kollegiet vil vist selv indsé, hvor saare ubehageligt det er, naar Folkene offentlig fremtræder og klager med Sandhed og Grund over Munderingstøjets slette Bonitet og beviser, at Underforet er saa uforsvarlig slet, at Munderingen næppe bæres i 14 Dage, førend det er itu; slige Klager ere især fremkomne ved alle de Infanteriregimenter, som ligge i Hertugdømmerne Slesvig og Holsten. Da jeg kjender Kollegiets Iver og Nidkjærhed for Armeens Vel og den kongelige Tjenestes Fremme (som begge sikkert lide derved), saa holder jeg mig fuldkommen overbevist, at det alvorligen vil holde over, at sligt ej vil kunne ske for Fremtiden, men derimod sørge for, at Folkene faa forsvarlige Munderingsstykker.

I Randers Provinsialtøjhus har jeg ligeledes fundet, at en Del af det sorte Lædertøj, som er leveret til det 2det østerjyske Landeværnsregiment, er af saa uforsvarlig slet Læder og saa slet forfærdiget, at Regimentet har været nødsaget til at kassere det som ubrugbart; sligt er og bliver bestandig til Tab for den kongelige Kasse, og jeg haaber, at Kollegiet ogsaa her udfinder Midler til at forebygge, at

sligt ubrugbar Tøj ej mere bliver leveret, som formodentlig bedst kan ske ved at lade alt syne og undersøge i Kjøbenhavn, førend det bortsendes, og tillige betyde dem, som har denne Kommission, at de er og bliver ansvarlig for, at det leverede er, som det bør være, godt og forsvarligt.

Kollegiet vilde behage at undersøge Aarsagen til ovenanførte tvende Punkter og med første indberette mig, hvis Skylden er, at saa slet Tøj leveres.

Adskillige Infanteriregimenter fejler de nye hvide Klædes Buxer, som dog allerede længe burde have været leveret.

— — — — — — — — — — — — — — —

Nr. 634. Louisenlund den 3dje Juli 1802.

Til Hr. Generallieutenant Moltke i Aalborg.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Ved Specialrevuerne over Infanteriregimenterne i Jylland har jeg fundet samme saaledes, som følger:

1. Det fynske Infanteriregiment.

Det 7de Kompagni lod ved den lette Exercits Reserven bære skuldret Gevær i Steden for Hvil; ligeledes var Chargeringen i Retiraden urigtig.

Ved nogle Kompagnier var Skyldbøgerne ikke underskrevne af Kompagnicheferne, og ved de fleste Kompagnier fejlede Skyldbøgerne for Aaret 1801.

Jeg fandt overhoved Kompagnipræsentationerne ved Regimentet kuns maadelige; derimod var Evolutionerne med begge Bataillonerne meget gode, især Frontmarchen. For Resten var jeg i det hele vel fornøjet med dette Regiment.

2. Det 1ste jyske Infanteriregiment.

Det 1ste Musketérkompagni fejlede Skyldbøgerne for 1801, og ved adskillige Kompagnier var i det gevorbne Mandskabs Skyldbøger intet indført for Aaret 1802.

Den anden Marche slaas ikke saaledes, som befalet er; ligeledes røres ej Trommen under Svingningen med Pelotons.

Ved 3dje Musketérkompagni var den lette Tjeneste ikke synderlig vel øvet.

Officererne træde ud af Geleddet ved Kommandoet: med Pelotons højre eller venstre sving! ligeledes træde ved Opmarcher og Deployeringer Fløjmændene af Pelotonnernes svingende Fløj frem i Alignementet, førend der kommanderes: ret Eder! som gjør Retningen langsommere; og begge Dele er desuden ej efter Reglementet.

I det hele taget var jeg i alle Maader vel tilfreds med dette Regiment.

3. Det 3dje jyske Infanteriregiment.

Ved Deployeringerne placerte Adjudanterne sig urigtig i Point de vue i Steden [for] i Point d'appui.

Ved Kanonernes Attake rykke disse kun frem med Forspænd til 1ste Attake; siden blev de trukken af Folkene, som gaar langsommere og skal desuden ej ske uden ganske i Nærheden af Fjenden, hvilket ikke kunde supponeres her at være Tilfældet, da Skarpskytterne endnu var for Fronten.

Jeg har og set, at Regimentet hensætter Folkene paa Vand og Brød, at afbetale Gjæld, hvilket er imod Anordningerne.

Ved Geværfældningen af 1ste Geled i Karré, da kjender Regimentet ej den Maade, at de tvende bageste Geledder chargere imedens med Roder; ligeledes trak de Geværet op til Sigte, naar der kommandertes: 1ste Geled fyr! i Steden for at Geværet skal affyres paa det Sted, det holdes i Fældningen, og forblive saaledes, indtil der kommanderes: lad!

Ved den adspredte Fægtningsmaade bemærkede jeg følgende Fejl:

1) der kommanderes: Kompagniet skal sættes paa 2 Geledder! og altsaa bliver der ingen Reserve, som efter Forskriften skulde formeres af 3dje Geled, naar dette er der;
2) kommanderes der: aabner Roderne! i Steden for: Arm løs!
3) staar Geledderne for langt fra hinanden.

I øvrigt var jeg meget vel tilfreds med Regimentet.

Hvilket Hr. Generalen vilde behage at bekjendtgjøre vedkommende Regimenter.

Nr. 635. Louisenlund den 3dje Juli 1802.

Til Hr. Generallieutenant Düring i Haderslev.

Ved Specialrevuerne over Kavaleriet har jeg fundet Regimenterne saaledes, som følger:

1. Det fynske lette Dragonregiment.

Ved dette Regiment var Major Lassens Eskadron udmærket god i alle Maader; med de øvrige var jeg og tilfreds paa det nær, at de ved Attakerne, Svingningerne samt øvrige Bevægelser ej vare tilbørlig sluttet.

Skyldbøgerne var ved enhver Eskadron indrettet paa en forskjellig Maade.

I det hele taget er jeg vel tilfreds med Regimentet.

2. Det slesvigske Rytterregiment.

Med dette Regiment var jeg i alle Henseender, som sædvanlig, særdeles vel tilfreds.

3. Det jyske Regiment lette Dragoner.

Ligesom med det foregaaende.

4. Det holstenske Rytterregiment.

Alignementet og Retningen ved dette Regiment var meget god; men jeg ønsker, at Evolutionerne havde været lidt raskere. I øvrigt vel tilfreds med Regimentet.

5. De tvende holstenske Husareskadroner.

Med Rekrutterne var jeg særdeles vel tilfreds.

Ligeledes fandt jeg Major Horns Eskadron i alle Henseender god; men dette var ikke Tilfældet med Ritmester Bertouchs Eskadron, da der var for megen Trængsel i denne, tillige holdt den ingen Alignement.

6. Livregiment Ryttere.

Med Rekrutter saa vel som med hele Regimentet var jeg vel tilfreds; blot fandt jeg, at ved Ritmester Brechlings Eskadron slæbede den venstre Fløj efter ved Attakerne, og Ritmester Lammers' Eskadron red ikke saa rask som de andre.

7. Livregiment Dragoner.

Ved dette Regiments Fremrykning prelte den venstre Fløj frem; ellers var jeg i alle Henseender, som sædvanlig, særdeles vel tilfreds med dette Regiment.

Hvilket alt Hr. Generalen vil behage at bekjendtgjøre vedkommende Regimenter.

Nr. 640. **Augustenburg den 6ten Juli 1802.**

An Seine Hochfürstliche Durchlaucht Generalfeldmarschal Prinz Carl zu Hessen-Cassel.

Bei der Specialrevue über die Infanterie habe ich die Regimenter folgendermaszen gefunden:

1. Die Artilleriecompagnien in Rendsburg.

Die Schuldbücher bei den Compagnien waren nicht unterschrieben. Übrigens war ich mit diesem Corps sehr wohl zufrieden.

2. Das Leibregiment der Königinn.

Die 2te Grenadiercompagnie machte beim leichten Manöver das Flankenfeuer nicht richtig und liesz die Reserve vorwärts zur Kette rücken, anstatt dasz die Kette sich nach der Reserve hätte zurückziehen sollen. Im übrigen war ich sehr wohl mit dem Regimente zufrieden.

3. Das 2te jütländische Regiment.

Bei diesem Regiment wurde beim leichten Manöver der nämliche Fehler gemacht, wie bei dem Leibregiment der Königinn; sonst gieng alles sehr gut.

4. Das oldenburgische Regiment.

Die Schuldbücher der 2ten Grenadiercompagnie waren nicht unterschrieben; sonst war ich mit allem sehr wohl zufrieden.

5. Das schleswigsche Infanterieregiment.

Beim leichten Dienst fielen die Leute in der Retirade mit geraden und ungeraden Rotten nieder, welches nur auf nähere Ordre hätte geschehen sollen. Das Regiment war übrigens sehr gut, und ich war mit allem auszerordentlich wohl zufrieden.

6. Das holsteinische Infanterieregiment.

Mit diesem Regiment war ich in allem Betracht sehr zufrieden.

7. Das schleswigsche Jägercorps.

Die von denen Compagnien eingegebenen Listen waren nicht dem Schema gemäsz. Die Schuldbücher bei der 4ten Compagnie waren nicht unterschrieben.

8. Das schleswig holsteinische Bataillon leichter Infanterie.

Die Schuldbücher der 3ten Compagnie waren nicht unterschrieben, und die für das Jahr 1801 fehlten gänzlich. Bei der 2ten Compagnie herrschte derselbe Mangel, und die Liquidirung war in den Schuldbüchern nicht nach dem gegebenen Schema eingerichtet.

Sonst war ich mit beiden Corps sehr wohl zufrieden.

Ich habe gefunden, dasz bei den Grenadiercompagnien sämmtlicher Infanterieregimenter sich die Grenadiers Knebelsbärte malen, wenn sie auch gar keinen Bart haben; dies finde ich sehr unnatürlich, und musz daher fürs Künftige verboten werden.

— —

Dieses alles werden Sie gefälligst sämmtlichen Regimentern und Corps, die es angeht, bekannt machen.

Nr. 642. Augustenborg den 6te Juli 1802.

Til Hr. Generallieutenant Moltke i Aalborg.

Her indsluttet sender jeg Hr. Generalen min Rejseroute; De vil finde nogle Afvigelser fra den, som De sendte mig, men som dog intet forandrer i det hele. De vil behage, i Steden for i Fredericia, da at møde mig den 15de hujus i Vejle.

Af Rejserouten vil De se, at jeg nogle Dage maa bede Dem at udsøge mig Steder til at spise om Middagen, da jeg ej kjender Egnen; ere gode Værtshuse i Nærheden af den Vej, vi tager, da spiser jeg helst der.

Nr. 653. Augustenborg den 13de Juli 1802.

Til Hr. Generallieutenant Moltke i Aalborg.

— —

Her indsluttet sendes Hr. Generalen et Brev fra Generalauditeur Lindahl til mig, hvori han foreslaar at aabne en Subskriptionsplan til et Arsenals Anlæg paa Jyllands vestre Kyst; men dette tror jeg ej hverken at kunne komme til Fuldkommenhed eller være nødvendig. For den patriotiske Gave af 200 Rdl., som han har skjænket til Provinsialtøjhuset i Randers, vilde Hr. Generalen behage at tilkjendegive ham min særdeles Tilfredshed og Tak.

I min Rejseroute har jeg gjort følgende Forandring: den 23de Juli gaar jeg fra Aalborg til Viborg, og den 24de fra Viborg til Aarhus uden at passere Randers, og altsaa først den 25de hujus til Samsø.

Nr. 675. Augustenborg den 2den Avgust 1802.

Til Hr. Generallieutenant Moltke i Aalborg.

Efter at jeg har besét de militaire Kystanlæg under Hr. Generalens Kommando i Nørrejylland, saa finder jeg, at efterfølgende maa forandres, samt at følgende For- og Overslag maa indgives.

Hundshages Batteri skal til Landdefensionen gives 2 Stkr. 10pundige Haubitser og 2 Stkr. 3pundige Kanoner, affuteret med Feltlavetter paa Slæder, og der skal i de udgaaende Vinkler indrettes Plads til samme.

Aabningen af Flèchen, som dækker Indgangen, skal forandres saaledes, at den bliver i den højre Face i Steden for, som nu, i den venstre.

Krudthuset er ikke vel placeret; jeg tror derimod, at det vilde være bedre, om man anlagde et hvælvet Krudtmagasin i Brystværnet imod Landsiden, hvorover maa indsendes et Overslag, hvad det vil kunne koste; ligeledes maa der indsendes et Overslag over, hvad det vilde koste, naar en grundmuret Barakke blev opbygt til 50 Mand, hvor i tillige blev indrettet et almindeligt Køkken for Besætningen i Steden for det nuværende, som ikke er godt placeret i Flèchen.

Ved denne Skanse er begaaet den Fejl, at der imod Landsiden ingen Berme er anlagt, som dog absolut er nødvendig; Hr. Generalen maa derfor indgive et Forslag over, hvorledes denne Fejl bedst kan redresseres, og hvad det vil koste.

Ved de anlagte Render fra Graven til Fjorden maa Hanerne strax gjøres større, paa det at mer Vand ad Gangen kan udløbe.

Ved det Rækværk, som er trukket rundt om Skansen oven for Gravens udvendige Dossering, maa strax plantes en tæt Hække af hvide Torne for i sin Tid, naar de opvoxer, at kunne afløse forbemeldte Rækværk, der ellers vil koste en Del at underholde. Dette sidste bliver overhovedet én Regel ved alle Anlægene, hvor slige Rækværker findes. Den Grøft med Opkastning imod Skansen, som indhegner sammes Terrain, maa strax tilkastes, og hvis der absolut behøves Grænseskjel, da vil det være passendere og bedre, naar det sker ved nogle ud af hverandre staaende Pæle saaledes som de, der almindelig tjene til Skjel imellem Bøndernes Marklodder.

Hesteodde Batteri burde have vendt mere imod Østen.

De foran Søbatterilinien perpendikulair paa samme opkastede Traverser kan jeg ej bifalde, da jeg ej indsér Nytten deraf. Grænseskjellet, som er her paa samme Maade som ved Hundshage, maa og, ligesom der, tilkastes.

Grenaa Batteri (som ej er til synderlig Nytte) skal der i Fremtiden intet mere anvendes [paa], men man kan lade det blive, som det er.

Udbyhøj Batteri og Skanse skal til Landdefensionen have 3 Stkr. 3- eller 6-Pds. Kanoner med Feltlavetter paa Slæder, hvortil man indretter Plads i Skansen. Det er ej fornødent at kjøbe 70 Alen af den omliggende Jord til Esplanade, thi Hensigten opnaas lige saa

vel, naar det blot forbydes at bygge andre Huse end saadanne, som man i Krigstider let kan nedbryde.

Kommunikationslinien imellem Batteriet og Skansen bør palissaderes paa den østre Side, som vender imod Marken.

Hals Skanse. Hr. Generalen vilde behage at indsende et Overslag over, hvad det vilde koste at revetere de tvende Profiler i Ravelinen og de tvende ved Indgangen selv af hugne Kampestene.

Jeg finder det fornødent, at der haves flydende Broer over Graven fra Skansen selv til den bedækte Vej; men da disse kuns behøves i Krigstider, saa er det nok, naar Materialierne dertil efterhaanden indsamles og opbevares.

Paa Bermen skal plantes Hække af hvide Torne. og jeg tror, det vilde være godt, at man (naar Jorden tillader det) anlagde Plantager af disse Torne paa alle Esplanader til Brug ved Anlægene.

Porten til denne Skanse skal gjøres af stærke Planker, beslaget udvendig med store Jærnsøm tæt ved hinanden, saaledes som den nye Port i Fladstrand.

Fladstrands Kastel. Her skal med Tiden sættes et Fodstykke af Kampesten underVoldens ydre Dossering, hvorover jeg forventer et Overslag.

Da Krudtet ej kan sikkert opbevares i Taarnet, saa vilde Hr. Generalen indkomme med et Forslag, hvorledes dette bedre og sikrere kan indrettes, samt hvad det vil kunne koste.

Jeg finder det vel fornødent, at den sydlige halve Del af Citadellets Værker bliver efterhaanden reveterte med hugne Kampesten paa Ydersiden, men ønsker mig dog først herover et Overslag tilsendt.

I Henseende til Barakkerne, da finder jeg disses Forandring nødvendig; men dette maa dog henstaa indtil videre.

Jeg bifalder, at det nye Artillerihus i Hornværket udspækkes, samt at Loftbrædderne drives mere sammen.

Redouten paa Deget. Det derværende Artilleriskur kan nedtages, men Materialierne deraf skal opbevares.

Hr. Generalen maa indsende et Overslag paa, hvad et Gevælbt af Kampesten i denne Redoute vil kunne koste.

Fladstrands nordre Skanse. Jeg bifalder, at der i denne Skanse anlægges en palissaderet Traverse for Indgangen.

Lilleørehage Batteri paa Samsø maa sluttes i Flankerne og Ryggen til med en Jordvold og Grav.

Hr. Generalen vilde behage at indsende mig en Liste over, hvor meget Artilleri af enhver Sort Kalibre der befindes paa ethvert Søbatteri samt til Landdefensionen paa ethvert Sted i de militaire Kystanlæg under Deres Kommando, samt angive, hvor mange 18-Pds. Kanoner der i ethvert Anlæg eller Batteri kan placeres til Søsiden, hvorpaa jeg da nærmere vil bestemme, hvor mange 18pundige Kanoner dertil kan blive leverte.

Jeg har fundet alle Palissader alt for svage og tynde forfærdigede; de, som herefter anskaffes, maa være saaledes som de, der forrige Aar ere satte ved Kjøbenhavn og Citadellet af Ingenieurkorpset, hos hvilket

Hr. Generalen paa Forlangende kan blive underrettet om Maalet af Tykkelsen og Længden.

For den udmærkede Flid, Iver og Nidkjærhed, som De, Hr. General, har udvist ved de jyske Militairanlæg, saa skal den nordre Skanse ved Fladstrand herefter kaldes „Moltkes Skanse“.

Nr. 699. Louisenlund den 21de Avgust 1802.

Til det Kgl. Generalitets- og Kommissariats-Kollegium i Kjøbenhavn.

— —

Korporal Vidtsten af Kommandoet, som rykkode ind i Lerdalen, og der har víst saa megen Bravour ved Paagribelsen af de tvende Hovedmænd for Oprørerne, skal til Belønning udbetales et Gratial af 50 Rdl. Den kommanderende General søndenfjælds har ladet denne Mand give 5 Sk. daglig Tillæg, saa længe Kommandoet opholder sig der i Lerdalen, hvilket jeg ganske bifalder.

— —

Nr. 710. Louisenlund den 25de Avgust 1802.

Til det Kgl. Generalitets- og Kommissariats-Kollegium i Kjøbenhavn.

— —

Friedrich Rudbeck Bülow[1]), Søn af Oberstlieutenant Bülow ved det vesterjyske Landeværnsregiment, skal udnævnes til Fændrik ved det 3dje jyske Infanteriregiment, dog saaledes, at han efter de antagne Regler ikke erholder nogen Anciennetet, førend han har fuldendt de befalede Examina ved Undervisningsskolen i Kjøbenhavn.

— —

Nr. 712. Louisenlund den 25de Avgust 1802.

Til Generallieutenant Moltke i Aalborg.

— —

Da jeg har Formodning om, at Krigsrettens Dom over Premierlieutenant Stürup vil blive formildet derhen, at han i Steden for den ham tildømte Straf bliver hensat i Arrest i Citadellet Frederikshavn i 3 Maaneder efter 3dje Grad samt siden ved-Decourt paa sin Gage afbetaler de Penge, som han ved denne Lejlighed er bleven den Kgl. Kasse skyldig, saa bør Sekondlieutenant Holstein nu igjen indkaldes og gjøre Tjeneste i Regimentet; men skulde hans Kammerater vægre sig ved at gjøre Tjeneste med ham, saa bør og skal den Scene, som er foregaaet imellem Premierlieutenant Stürup og ham, strax sættes for Forhør, og en Krigsret dømme i denne Sag..

— —

[1]) Frederik Rubek Henrik Bülow, Sejrherren ved Fredericia den 6te Juli 1849.

Nr. 714. Louisenlund den 25de Avgust 1802.

Til Hr. Generallieutenant v. Mansbach i Frederikshald.

Hr. Generalen vilde behage at tilkjendegive Generalkrigskommissair Haxthausen og Oberstlieutenant Holst i Særdeleshed, saa vel som de øvrige Herrer Officerer, samtlige Underofficerer og Gemene af det Kommando, som har været ved Expeditionen til Lerdalen, min særdeles Tilfredshed med den Iver og Nidkjærhed, hvormed enhver har søgt at udføre sine Pligter og virke til denne Expeditions Hensigts Opnaaelse.

Lieutenant Jørgensen, som saa særdeles har udmærket sig, vil til Belønning erholde et Nationalkompagni; Korporal Vidtsten skal til Belønning for sin Bravour erholde 50 Rdl. i Gratial, og jeg bifalder ganske det Tillæg, som Hr. Generalen har givet ham, mens han var i Lerdalen.

De i Deres Brev af 15de Juli ommeldte Ordres, som De har givet Oberstlieutenant Holst til Korpsets Tilbagemarche fra Lerdalen, finder i ét og alt mit Bifald.

Nr. 717. Louisenlund den 1ste September 1802.

Til Hr. Generallieutenant Moltke i Aalborg.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Jeg indsér ikke, hvorledes Hr. Generalen kan sættes i Forlegenhed ved at indkalde Lieutenant Holstein til Tjeneste, da De har at vælge: enten at lade ham (som er en overfalden Mand) gjøre Tjeneste, eller lade Sagen tage under Forhør og Krigsret. Indtil dette af Dem er afgjort, bliver Premierlieutenant Stürup i Aalborg Hovedvagt under Arrest. En Mand beskæmmes blot offentlig, naar han ej vil forsvare sig; thi ugjærne vilde jeg bestemme, at den stærkere skulde have Retten, som vist vilde blive Følgen.

Jeg er enig med Hr. Generalen, at Premierlieutenant Stürup ej bør blive staaende i Regimentet; jeg vil derfor sørge for, at han skal blive forsat.

Nr. 738. Louisenlund den 11te September 1802.

Til Kammerherre, Oberste Juel paa Thorsenge.

De 100 Rdl., som er skjænket til Belønning til dem, som saa vel have konserveret den gamle Landeværnsfane[1]), skal efter Deres Forslag deles saaledes, at Konen, i hvis Hænder Fanen til sidst var,

---

[1]) I Juni 1802 fandt en Bonde, Rasmus Poulsen Dalby paa Hindsholm, en gammel Fane i sit Hjem (Landeværnsfane fra Aaret 1700, skjænket af Frederik IV til Buchwaldt paa Holkenhavn for udvist Tapperhed af Hindsholms Landeværn). Jvfr. hermed følgende Passus af en Skrivelse fra Kronprinsen til Oberst Juel, dateret Augustenborg den 30te Juli 1802: „Jeg har med Dags Post tilkjendegivet Generalitetet, at Major Hummels Bataillon skal beholde den i sammes Distrikt fra 1700 opbevarede Fane, og at den Bondefamilie, som saa vel har konserveret samme, skal udbetales et Gratial af 100 Rd l.

skal have 50 Rdl., og Dalby Bys Gaardmænd skal for den Omsorg, de have draget for denne Fanes Konservation, have 50 Rdl. til lige Deling.

— —

Nr. 750. Louisenlund den 11te September 1802.

Til det Kgl. Generalitets- og Kommissariats-Kollegium i Kjøbenhavn.

Hermed tilstilles Kollegiet en af det 3dje jyske Infanteriregiment til mig indsendt Ansøgning[1]). Denne imod al Disciplin udøvede Handling, tror jeg, at Regimentets Herrer Officerer, som have underskrevet den, bør ansés for; til den Ende ønsker jeg, at Kollegiet vil indhente Generalauditoriatets Betænkning.

Alt i Maj Maaned d. A. indberettede Generallieutenant Moltke til mig, at Sekondlieutenant Baron Holstein havde faaet Ørefigen af Premierlieutenant Stürup; Generallieutenanten ønskede, at Holstein maatte forafskediges, og Stürup, som desuden havde forsét sig (hvorfor han er dømt) skulde faa en arbitrair Fæstningsarrest. Jeg fandt denne Behandlingsmaade upassende og vilde have begge af v. Stürup udøvede Forbrydelser lovlig behandlede; men paa Generallieutenantens indstændige Begjæring tillod jeg, at v. Holstein blev permitteret fra Regimentet og Stürup blot tiltalt for den Sag, hvorfor han allerede er dømt, og at hans Affaire med Holstein nærmere skulde afgjøres.

Ved min Nærværelse i Aalborg haver jeg bragt i Erfaring, at v. Holstein, omendskjønt meget svagere af Legemsstyrke end v. Stürup og mindre af Væxt, slog med Hænder og Fødder fra sig ved dette Overfald; Regimentets indgivne Ansøgning bevidner det samme; da nu Stürups Dom faldt, paalagde jeg Generalen at lade indkalde Holstein til Tjeneste, og i Fald nogen maatte finde noget herimod at indvende, da at lade v. Stürup forblive i Aalborgs Hovedvagt under Arrest og Sagen lovlig behandle. Sagen bliver nu og lovlig behandlet, men den indsendte Ansøgning bør og maa for Exemplets Skyld have samme Skæbne, hvortil Generalauditeuren efter mit Forlangende og efter at have læst denne min Skrivelse, som jeg beder Kollegium kommunicere ham, bedst kan bedømme.

At Sagen er saare vigtig, kan ingen Tvivl være underkastet, da det kommer dels an paa, om den stærkere skal have Ret over den svage, eller om det er en Subordinations-Forbrydelse at indgive et saadant Dokument som det hoslagte; begge Sager er af Vigtighed.

Jeg overdrager nu denne Affaire i et oplyst Kollegii Hænder.

---

[1]) I Ansøgningen, der, stilet til Generallieutenant Moltke og dateret 7de Septbr. 1802, er undertegnet af Oberstlieutenanten, Majoren, 6 Kapitajner og 14 Subalternofficerer, bede Undertegnerne sig fritagne for at gjøre Tjeneste med Sekondlieutenant Holstein, indtil den ham angaaende ærerørige Sag er afgjort.

Nr. 751. Louisenlund den 11te September 1802.

Til Hr. Generallieutenant Moltke i Aalborg.

Mindst havde jeg ventet af den oplyste Mand, hvorfor jeg har saa megen Grund at ansé Dem for, det Skridt, som De og Deres anfortroede Regiment ved Deres indgivne Ansøgning haver gjort. Thi først strider det imod al god Subordination at indgive en Ansøgning, hvorunder ikke enkelte Medlemmer af en Klasse, hvori et saadant Subjekt staar, hvorfor Sekondlieutenant Baron von Holstein søges at udgives for, men her have næsten alle Herrer Officerer underskrevet; De selv som Chef paategnede den. Men den indeholder for det andet aabenbar Modsigelse, da De siger, at v. Holstein har forsvaret sig, og dog skal han have været fejg. Jeg vil rent forbigaa Udtrykkene af, at hans Familie var Skyld i, at han med saa megen Mildhed var behandlet; dette er en Sag, hvorfor jeg véd mig fri, og heri, er jeg vis paa, Generallieutenanten er overbevist, da jeg ellers vist havde antaget Deres Forbønner for Stürup. At Generallieutenanten ligeledes anfører, at jeg skal have skrevet, at Holstein skulde forafskediges, det skete, da jeg blot kjendte Sagen af Deres Rapport; men nu da jeg véd og end mere af Regimentets Ansøgning er underrettet, at v. Holstein haver forsvaret sig, saa har og vil jeg handle anderledes.

Deres Forslag af den sig selv erkjendt uduelige Kapitajn Suckow er henlagt. — Og af Generalitetet haver jeg forlangt det 3dje jyske Regiments Ansøgning paa lovlig Maade og efter de strænge Krigsartikler behandlet; hvilket herved tilkjendegives Dem.

Nr. 755. Frederiksberg Slot den 24de September 1802.

Til det Kgl. Generalitets- og Kommissariats-Kollegium i Kjøbenhavn.

Efter at jeg har besét Glückstadts Fæstning, saa finder jeg:

1) at paa Hovedvolden imod Elben maa lægges Sømorterer;
2) paa Søbatterierne maa intet mindre Kaliber placeres end 18-pundige;
3) Brystværnet maa forhøjes til 6 Fod, og Kanonerne affuteres med 6 Fod høje Slæderapperter.

Ved Rendsborg Fæstning har jeg fundet en Del Rækværk, som indhegner Glacis'ets Yderkontur fra Ober-Eider til Slusen ved Neuwerks Port; da dette koster meget at underholde, saa bør der plantes en tæt Hække af hvide Torne inden for dette Rækværk for i Tiden, naar den opvoxer, at kunne afløse Rækværket. Dette ønsker jeg overhoved at maatte ske i og ved alle Fæstninger, hvor slige Rækværker forefindes.

Jeg har bemærket en stor Fejl ved samtlige Fæstninger: at man nemlig tillader, at Glacis'erne pløjes og besaas, hvilket fordærver dem aldeles; jeg tror derfor, at man bør være betænkt paa, efter-

haanden naar Forpagtningstiderne ere udløbne, da at forbyde de nye Forpagtere ikke at pløje og saa paa nogen af Fæstningsværkerne, men blot benytte sig af Græsset.

Over disse Punkter ønsker jeg at erfare Kollegiets Formening.

Nr. 773. **Den 22de Oktober 1802.**

Til Hr. Generalmajor v. Leth.

Efter Hs. K. H. Kronprinsens Befaling har jeg herved den Ære indsluttet at oversende Hr. Generalen en Marche, som Hs. K. Højhed ynder og derfor ønsker, at Hoboisterne i Regimentet øvede sig paa at blæse den. Bülow.

Nr. 794. **Den 23de Oktober 1802.**

Til Hr. Generallieutenant v. Moltke i Aalborg.

Deres Skrivelse, datért den 5te Oktober, haver jeg ej førend i Dag af Mangel paa Tid kunnet besvare; Sagen selv er ej heller af den Natur, at den hverken for Dem eller for mig er behagelig at behandle, da det først gjælder, om det af Dem gjorte Skridt, at indsende en Klage af Officerkorpset ved det 3dje jyske Regiment, er en med Krigsloven passende Handling; for det andet, om Deres Adfærd i ej at adlyde den af mig givne Befaling, at lade enten v. Stürups og v. Holsteins Sag undersøge eller lade den sidste gjøre Tjeneste, er rigtig. Dette vil [efter] Sagens Tilendebringelse imellem v. Stürup og og v. Holstein nærmere ved Hs. Majestæt Kongen blive afgjort. Hvorvidt nu efter Sagens nuværende Stilling det er passeligt at forafskedige v. Holstein, maa jeg overlade Deres eget Omdømme, saa vel som om De vil indsende v. Holsteins Forlangende, hvilket i saa Fald indsendes til Generalitetet.

Vær for Resten forvisset, at intet personligt styrer mig imod Dem, thi dette er noget, jeg aldrig haver kunnet imod nogen; men jeg tror dog, at Sagens Natur fordrer alvorlig Behandling for at sikre for Fremtiden, at Befalinger punktlig og uden Vægring lydes; jeg skal vist aldrig miskjende Deres udmærkede Talenter og Iver for Kongens Tjeneste og derfor aldrig paastaa noget nærgaaende imod Dem. Men hvad Ret er, maa dog være Ret. — Jeg er med den største Agtelse Deres hengivne

Frederik K. P.

Nr. 796. **Den 23de Oktober 1802.**

Til det Kgl. Generalitets- og Kommissariats-Kollegium.

Det fynske Infanteriregiment skal ganske afgaa fra den slesvig holstenske Kommando[1]) og henlægges under Nørrejyllands Generalkommando, samt have sin Exercertid til selv samme Tid som de andre jyske Regimenter; hvilket Kollegiet vilde behage at foranstalte.

— — — — — — — — — — — — — — —

[1]) Se Skrivelse fra Kronprinsen til Moltke af 15de Avgust 1801 (Nr. 121 S. 251).

Nr. 799. Den 31te Oktober 1802.

Til Kommissionen for at forbedre Infanteriets Tjenstreglement.

Til Gjensvar paa Kommissionens Forestilling af 28de Oktober tjener til Efterretning:

1. At Hvervingen er for Danmark ophævet; dog er heri ej beregnet Marinekorpset.
2. Om Hertugdømmerne Slesvig og Holsten er endnu intet bestemt; men det kan ej strække sig videre end til disse Provinser med Ophævelsen af gevorbne Nationale, og alt, hvad Landet leverer, bliver paa én Fod.
3. Hvad Kommissionen foreslaar om duelige Underofficerers samt Spillemænds Engagement, bifaldes.
4. Da der vil blive et vist Antal Gefrejtere at ansættes pr. Kompagni, kan Valget i Henseende til Underofficerer blive uforandret.
5. Navnet Landsoldater bifaldes, saa vel som at disse i Desertionstilfælde ikke skal kunne tildømmes at tjene længere end den fastsatte Tid.
6. At alt, hvad der handler om Gevorbne eller Hvervede, maa vedvare, saa længe et af de danske Regimenter haver Hvervede, forstaar sig selv.
7. Foruden de Underofficerer, som herefter udtages af de Landsoldater, kan der og ved Pluk eller Kompagnihverving i Landet antages duelige Subjekter til Underofficerer, Gefrejtere og Spillemænd.

Nr. 811. Den 2den November 1802.

Til Hr. Generaladjudant v. Kirchhoff.

Hs. Højfyrstelige Durchlaucht Prins Wilhelm af Hessen-Cassel[1]), 15 Aar gammel, en Søn af Prins Friedrich af Hessen-Cassel[2]), ansættes som Ritmester à la suite af Kavaleriet med Anciennetet fra 1793, 1ste Januar.

Hans Bestalling udstedes gratis og lades underskrive af Hs. Majestæt Kongen næste Fredag.

Efter højeste Befaling
Bülow.

Nr. 812. Den 6ten November 1802.

An Seine Durchlaucht den Herrn Generalmajor Prinz Emil von Holstein-Augustenburg[3]) in Hamburg.

Ew. Hochfürstl. Durchlaucht gnädigstes Schreiben vom 2ten hujus habe ich die Ehre gehabt zu erhalten.

---

[1]) Født den 24de December 1787. [2]) Broder til Kurfyrst Wilhelm I af Hessen-Cassel og til Landgrev Carl paa Gottorp. [3]) Generalmajor Frederik Carl

Niemand als ich (der beim Anfang seiner Dienstjahre bei Dero Regiment mit Ew. Durchlaucht vorzüglicher und mir ewig unvergeszlicher Gnade beehrt wurde) kann mit mehrerem Eifer die Erfüllung Ihrer Wünsche beherzigen; indessen schmerzt es mich ungemein, Ew. Hochfürstl. Durchlaucht Befehle zufolge, Ihnen ohne Zurückhaltung und Umschweife ganz offenherzig sagen zu müssen, wie ich Ursache zu glauben habe, dasz es Ihnen sehr schwer fallen wird Ihre Wünsche[1]) auf die vorgeschriebene Art in Erfüllung zu bringen, da ich bemerkt habe, wie sehr man dawider ist.

Da ich indessen nicht habe wagen dürfen Se. Königl. Hoheit den Kronprinzen in dieser Sache directe zu erforschen, so bitte ich, dasz Ew. Durchlaucht diese meine private Äuszerung nur als gut und aufrichtig gemeint ansehen wollen.

Da ich aber in Ansehung Ihres Abschiedes bei Sr. Königl. Hoheit vorfrug, so antworteten Höchstdieselben, wie es keinem Zweifel unterworfen wäre, dasz Sie in dem Fall Ihre ganze Gage behalten würden; überdies bin ich auch gewisz, dasz Se. Königl. Hoheit jedermann überzeugen wird, dasz Sie auf keine Art und Weise in Ungnade gefallen sein.

Gnädigster Herr! Es thut mir leid Ihnen keine bessere und tröstendere Nachrichten geben zu können; indessen, Ihrem Befehl und meiner eigenen Aufrichtigkeit zufolge, habe ich es für Recht gehalten Ihnen meine Meinung rein heraus zu sagen.

Nächst meinem unterthänigsten Respect an Dero Gemahlinn, empfehle ich mich der fortdauernden Gnade und Gewogenheit Ew. Durchlaucht und habe die Ehre mit tiefster Ehrfurcht und uneingeschränktester Hochachtung etc. Bülow.

Nr. 813. **Den 6te November 1802.**

Til Husarregimentet.

Da Instruxen for Exercerskolen byder, at ingen Lærer maa ansættes uden først at være foreslagen og af mig approberet, saa ønsker jeg at vide Aarsagen, hvorfor denne Befaling ikke er fulgt ved Ansættelsen af de tvende nye Lærere ved Skolen, Korporalerne Wagenbach og Schønberg.

Aarsagen til Korporalerne Haaks og Dyrløvs Afgang er mig lige saa ubekjendt.

Emil, Prins til Slesvig-Holsten-Sønderborg-Augustenborg, anden Søn af Hertug Frederik Christian den ældre og Broder til Hertug Frederik Christian og til Prins Christian August af Augustenborg, var Chef for Danske Livregiment til Fods (S. 131) og afgik i Følge Kgl. Resolution af 25de Februar 1803 efter Ansøgning fra bemeldte Regiment, men blev staaende i Detailen med Ventepenge. [1]) Hvad det er for Ønsker, der her er Tale om, har ikke kunnet oplyses.

Nr. 814. **Den 6te November 1802.**

Til det holstenske Rytterregiment.

Jeg bifalder Regimentets Forslag af 3dje hujus, angaaendes Læretimernes Inddeling ved Exercerskolen.

— — — — — — — — — — — — — — —

Nr. 844. **Den 19ten November 1802.**

An die deutsche Canzlei[1]).

Die wichtigste Sache für einen jeden Staat ist dessen Selbstständigkeit. Um diese bei jeder Gelegenheit und jeden Augenblick behaupten zu können, gehört ein wohl organisirtes Militair, und um dieses aus sichern und treuen Leuten zu formiren, dazu gehört, dasz Landeskinder hiezu genommen werden. Diese Einrichtung hat noch einen wichtigen Vortheil, dasz nämlich die ausgedienten Leute nachher bei der Landwehr dienen können.

Nach dieser Voraussetzung geht man zu dem sehr billigen Princip über: jede Provinz musz zu ihrer Vertheidigung contribuiren. Dänemark giebt ungefähr 21000 Mann, Schleswig und Holstein ungefähr 11000 Mann; macht zusammen 32000 Mann. Da die Herzogthümer noch nicht die Zahl der zu stellenden Seelimiten wissen, auch aus denen gegenwärtig habenden Listen vielleicht kein sicheres Resultat gezogen werden kann, ob nämlich diese Zahl zu stellen möglich ist: so hat wohl kein anderer Vorschlag gemacht werden können, als nur ungefähr 9000 Mann zu liefern, die übrigen 2000 Mann aber vor der Hand wie Geworbene zu halten, und bei der endlichen Entscheidung der Sache zugleich darauf anzutragen, ob nicht von gedachten 9000 Mann etwa 8000 Mann in natura gestellt, die fehlenden 1000 Mann aber gegen Bezahlung der Werbkosten von dem Militairetat zuwege gebracht werden könnten.

Es ist nicht übereinstimmend mit dem Plan, wenn gesagt wird: jeder Mann soll vom 20sten bis 22sten Jahre in der Garnison dienen; es sind die zwei ersten Jahre seines Dienstes, die er in der Garnison zubringen soll. Eben so wenig kann man von den getreuen Schleswig Holsteinern erwarten, dasz sie Miszvergnügen äuszern werden, wenn es auf Vertheidigung des Vaterlandes ankömmt; denn es sind nur leere Worte: ich will mein Vaterland vertheidigen, aber habe weder mich dazu geschickt gemacht, noch will die dem Kriegsmanne nöthige Geschicklichkeit erwerben; und dies wäre doch der Fall, wenn die Schleswig Holsteiner weniger Dienste thun und sich weniger üben sollten als ihre Mitbrüder, die Dänen[2]).

---

[1]) Svar paa det tyske Kancellis Forestilling, Side 811 o. flg. [2]) De Udtryk, Kronprinsen her betjener sig af, give maaske et lille Indblik i de mundtlige Forhandlinger, som have ledsaget de skriftlige Indlæg; thi Kronprinsen benyttede gjærne de Stikord, som kastedes ind i Striden, men i de skriftlige Indlæg findes ingen saadanne slesvigholstenske Udtryk. Det

Ohne das absolute oder relative Recht des Staats Soldaten auszuheben hier abzuhandeln, wird das absolute Recht des Regenten dadurch am besten bewiesen, dasz man Matrosen mitten im Frieden aus den Städten nimmt. Dies Recht hat auch noch kein Staatsmann je einer Regierung streitig gemacht. Die berührte Bewaffnung der Leute im vorigen Jahre zeigt allerdings guten Willen und Anhänglichkeit, aber nie ist ein solches Heer gegen geübte Heere zu setzen. Wenn man anführt, dasz der Soldat wenig zu seinem Unterhalt hat. so ist dies eine richtige Bemerkung; indessen giebt es oft Zeiten, wo er selbst in der Garnison etwas verdienen kann, und die jetzigen Einrichtungen in sämmtlichen Garnisonen haben zur Folge, dasz der Soldat besser von seinem Solde leben kann als irgend ein anderer, der so wenig hat. In Betreff des Satzes, dasz in andern Ländern mehr Ungerechtigkeit gegen den einzelnen Mann herrsche, scheint eben der Satz, eine gewisse Regel festzusetzen und alle gleich zu behandeln, völlig den Vorzug zu verdienen. Unruhen sind nie zu befürchten, wo Gerechtigkeit herrscht, und Gewalt musz einzelnen Ungehorsam zur Ruhe bringen.

Die Desertion aus den Districten in den Herzogthümern ist nicht so sehr grosz und wird gewisz nicht vergröszert werden; überhaupt müszte man wissen, ob die einzelnen Leute, welche weggegangen sind, mehr aus Furcht für den Soldatenstand oder aus anderen und dann welchen Ursachen ausgewandert sind, ebenfalls ob seit dem Jahr 1800 viele weggegangen sind.

Dasz die Leute in den Garnisonen Dienste thun müssen, ist nothwendig. Nur der aufgeklärte Militair kann einen Militairplan beurtheilen, das heiszt: in so weit selbiger das Kriegswesen betrifft. Ob aber das Land die Leute liefern kann, ist eine statistische Frage, und die Möglichkeit in Rücksicht der Herzogthümer [kann] auch von Laien bestritten werden.

Nr. 8. **Den 4de Januar 1803.**

Til Hr. Aide-Generalkvartérmester, Kapitajn du Plat[1]).

Examen haver jeg igjennemgaaet med sand Fornøjelse og er Institutets Lærere særdeles erkjendtlig for deres Iver.

Forinden jeg paategner, ønsker jeg at vide, hvorledes det blev med dem, som havde faaet Spørgsmaalene forinden Examen[2]).

---

kan i øvrigt ved denne Lejlighed bemærkes, at naar Kronprinsen brugte slige Udtryk, findes der aldrig Bindetegn mellem Slesvig og Holsten, i det mindste ikke i Kopibogen; der skrives altid „Slesvig Holsten", „slesvig holstensk" eller, som her, „Schleswig Holsteiner". [1]) C. F. Glode du Plat var Kapitajn i Artilleriet og Forstander for det danske militaire Institut. [2]) Ved Slutningen er tilføjet: „NB. Egenhændig af Hs. K. H."

Nr. 10. Den 8de Januar 1803.

Til Hr. Generalmajor Stricker.

Min kjære Generalmajor Stricker! Da De nu er beordret tillige med Helsingørs Magistrat og Major Boye Junge at udtage Brandkorpset samt organisere det borgerlige Artilleri og om muligt at indlede det, at Borgerskabet ogsaa tager Del i dette Korps som mer hensigtsmæssig for Stedet end det nuværende borgerlige Militair: saa maa jeg paalægge Dem at lette alt til denne Hensigt og gjøre Sagen saa behagelig for Indvaanerne som muligt. At det fuldkommen ej kan opnaas ved et borgerligt Korps, er begribeligt; men dette er ej heller fornødent, da der blot udfindes, at De vide, hvad der til dens Bestemmelse udkræves, som for Exempel et borgerligt Artilleri blot det, hvad der hører til et Garnisonsartilleri i egentlig Forstand[1]).

Deres meget hengivne
Frederik, K. P.

Nr. 11. Den 8de Januar 1803.

Til Hr. Kammerherre og Præsident v. Hauch i Helsingør.

Min kjære Kammerherre Hauch! Af Kancelliets Befaling vil De alt være underrettet, at det er Kongens alvorlige Vilje, at det borgerlige Artilleri organiseres, saa hastig ske kan. Da nu Magistraten bør være Middelet som den øverste Øvrighed paa Stedet til at lette og udføre alle Regeringens Ønsker, saa er jeg vis paa, at De, hvis Retskaffenhed er saa bekjendt, vil derved gjøre alle dem stumme, som have beskyldt Magistraten for at være vrangvillig i denne Sag. Jeg vender mig til Dem, dels fordi jeg tror Dem ophøjet over Biaarsager, dels fordi De ved den Agt, enhver skal have for Dem i Byen, lettelig vil, naar De til fulde kjender min Mening i denne Sag, lede alt til Øjemedet[2]).

Deres hengivne
Frederik, K. P.

Nr. 23. Den 22de Januar 1803.

Til Hr. General Huth.

Ligesom det vil være nødvendigt, at det Kgl. Ingenieurkorps erholder en ny Organisation, saa er det ogsaa uundgaaelig nødvendigt, at Officererne i dette vigtige Korps bestaar af udmærkede Subjekter, der besidde saa fortrinlige militaire Talenter og Videnskaber, at de ganske kunne svare til Hensigten og Formaalet af deres vidt udstrakte Bestemmelse.

Da det vel er muligt, at der iblandt de Officerer, hvoraf Korpset nu for Tiden bestaar, findes en og anden, som ikke svarer ganske til dette Øjemed, men som til mere Nytte for Korpset saa og for sig

---

[1]) Vedtegnet: „NB. Egenhændig". [2]) Vedtegnet: „NB. Egenhændig".

selv var bedre placerte andensteds: saa ønsker jeg, at Hr. Generalen indhentede de nøjagtigste Efterretninger over enhver Officer især og derpaa indgiver til mig en fuldstændig Liste efter hoslagte Skema over samtlige Officerer, hvoraf jeg da kan erfare og nærmere bestemme, hvilke Officerer der som brugbare bør blive i Korpset, og hvilke der bør afgaa for paa anden Maade at employeres.

I Rubrikken for Anmærkninger anfører Hr. Generalen det, som De endnu maatte finde fornødent at tilføje og bemærke.

I øvrigt ønsker jeg, at denne Sag bliver hemmelig, og at ingen Uvedkommende underrettes herom.

Nr. 24. **Den 22de Januar 1803.**

Til Hr. Generallieutenant v. Düring i Haderslev.

Angaaende de i Hr. Generalens Forestilling af 1ste September f. A. til Afsked foreslagne Officerer af Kavaleriet, da ønsker jeg, at De under Haanden erkyndigede sig ved enhver især, om han var tilfreds med at afgaa, naar han kunde erholde den af Dem foreslagne forhøjede Pension; — hvorefter De behageligen vilde underrette mig om Udfaldet.

Nr. 25. **Den 22de Januar 1803.**

Til Hr. Kammerherre Moltke, Præsident i det Kgl. danske Kancelli.

Jeg ønsker mig underrettet om Antallet og Styrken af samtlige Borgerkorpser i Danmark og Norge, saa vel som disse Korpsers Uniformer[1]). Jeg sender Dem i denne Anledning indsluttet en Skemaliste, indeholdende de Punkter, jeg ønsker besvaret.

Ligeledes ønsker jeg at erholde en lignende Efterretning over samtlige Kystmilice.

Nr. 66. **Den 19de Februar 1803.**

Til Hr. Kammerherre Moltke, Præsident i det danske Kancelli.

Da der endnu er Amtmænd, som ej haver afleveret Landeværns-Bataillonsfanerne til vedkommende Bataillonschefer eller de højstkommanderende Officerer ved Bataillonerne, saa maa det nu befales disse, at denne Aflevering sker ufortøvet.

---

[1]) Lignende Skrivelser ere under 25de Januar tilstillede Stats- og Finansminister Grev Schimmelmann og Etatsraad Malling, angaaende Oplysninger henholdsvis om de ostindiske Tropper og om de vestindiske Tropper samt Borgerkorpserne i Vestindien.

Nr. 72. Den 22de Februar 1803.

Til det Kgl. Admiralitets-Kollegium.

I Henseende til Prøvesten tror jeg, at dette Batteri næppe kan udfordre mer Besætning end Trekroner; tvende Skildvagter kan oversé alt paa de 3 mindre Skibes tre stumpe Vinkler; regner man nu 3 Mand til hver Post, er den daglige Vagt 6 Mand; hver Mand gives én Nat fri; til den Ende udfordres 12 Mand og 2 Underofficerer hertil, 6 Mand for at besætte Chaloupen, en Baadsmand. en Artilleriunderofficer, som tillige uddeler Provianten, og hvis Regnskab attesteres af Officeren; hertil endnu en Tjener, en Kok; hvilket i alt med Officeren udgjør 25 Mand. Dette kunde fra 1ste Marts tage sin Begyndelse.

Frederik K. P.

Nr. 74. Den 22de Februar 1803.

Til det Kgl. Admiralitets-Kollegium.

Trekroners Revetering er saare vigtig baade i Henseende til Bekostningerne som i Henseende til Værkets Varighed; deraf flyder, at alt, hvad der kan forringe Omkostningerne uden at forkorte Varigheden, er Sagen. Til den Ende tror jeg, at hele Enrochementet maa og kan gjøres à pierre perdue. Indfatninger af de hugne Stene støtte ej mere i 3 end i 2 Afdelinger; det kommer blot an paa Vægten af Massen; det er det, der sikrer, og Ligheden af Stene, thi Mængden gjør, at Mellemrummene ej kan skade, men at man vælger Stenene, er saare vigtigt; til den Ende tror jeg, at de, der ligge underst saa vel som øverst, ej bør have mindre end en 1200 Pds. Vægt; dette Slags Sten er ogsaa, for saa vidt jeg véd, antaget overalt; hvorfor skulde vi da gjøre mere end de Nationer, der mest arbejde i deslige Arbejder?

Efter, hvad jeg nu haver forudsat, indsér jeg heller ikke, hvorfor den imellem 3dje og 2den værende Rad af Pæle er fornøden; disse kan ingen Fasthed give; det er blot at gjøre Arbejdet mer end fornødent kostbart. Det kommer følgelig an paa at realisere Tanken af at erholde svære Kampesten af 1200 Pds. Vægt til Over- og Underlag i Jetéen. Da nu disse dels kan erholdes paa Saltholm og Amager, saa maatte Overkrigskommissair Schmidt bruge den mindst bekostelige Maade at udføre dette paa; Stenbruddet paa Christiansø bliver da ganske at indstille.

Nr. 76. Den 22de Februar 1803

Til det Kgl. Generalitets- og Kommissariats-Kollegium.

I den nye Plan maatte endnu indføres efterfølgende Punkter:

1. Ved samtlige Jægerkorpser skal indrettes Exercerskoler lig dem, som ere indførte ved Kavaleriet.
2. Ved samtlige Regimenter og Korpser bør indrettes Skriveskoler for Underofficererne, men den udførligere Plan hertil skal nærmere af mig blive udkastet.

3. Janitschar-Musikkens Personale ved Livgarden til Fods skal ikke, som hidtil, tages af Livgardens virkelige Styrke, men herefter besættes med Folk, som alene dertil bruges og altsaa aparte gageres.
4. Ved Artillerikadetterne skal ansættes og gageres en Dansemester.
5. Efter den nærværende Indretning maa alle Kadetter saa vel som Frikorporalerne betale Forbedringsgage, naar de bliver Officerer, i tvende Maaneder; dette gjør, at de strax maa begynde deres Løbebane med Gjæld; der maa derfor ske en Forandring heri saaledes, at det, som decourteres dem i disse tvende Maaneder, maa extraordinair godtgjøres dem, saa at enhver nyder den ham tilkommende fulde Gage.
6. Den første Bataillon ved ethvert Infanteriregiment skal herefter bestaa af de 4 første Kompagnier, og den anden Bataillon af de 4 sidste Kompagnier. Ethvert Kompagni bliver da den Division i Bataillonen, som Kompagniet fører Nummer af i Regimentet. Regimentschefens Kompagni bliver altid 1ste eller Livkompagniet; de andre Stabsofficerer skal have deres Kompagnier i den Bataillon, hvortil de henhører. Stabskapitajnerne kan uden Hensyn til deres Anciennetet anstilles ved de 5 Stabskompagnier, men aldrig maa de ansættes ved en Kapitajns Kompagni.
7. Gefrejterne maa have de første Nummere i Kompagnierne efter Korporalerne, saa at den første Gefrejter faar Nr. 10 i Kompagniet.
8. Hidtil har de virkelige Nationale ikke svoret til Regimentsfanerne, men blot ved Sessionerne aflagt Eden; dette maa for Fremtiden forandres, thi alle Rekrutter uden Undtagelse maa sværge til Fanen. Naar et Regiment erholder en ung Officer, som ikke har aflagt Eden, maa han strax gjøre det paa samme Maade som Rekrutterne.
9. Det vil være nødvendig at lade forfærdige en ny, mere passende Formular til Troskabseden og derved tillige lade anføre og erklære, hvad en Fane er og betyder.
10. Da det saa tit foraarsager Forvirring, naar flere Officerer i én Klasse haver Anciennetet fra én og samme Datum, saa vil det være bedre, at man herefter altid giver den ældre én Dag tidligere Anciennetet, den da paafølgende én Dag sildigere osv. naar der er flere.
11. Ved at lade en Officer af hvert Regiment gjøre Tjeneste ved Artilleriet vil altids et Kompagni kun have 2 Officerer; hvis det ej kostede for meget, da var det vist bedre, naar man fritog Regimenterne fra at afgive Officerer til Artilleriet og ansatte i deres Sted 13 Sekondlieutenanter mere ved Artillerikorpset.
12. Naar en Bataillon er detacheret og dens Kommandeur ej nærværende, da bør den virkelige Kommandeur give 8 Rdl. maanedlig til den, som kommanderer Bataillonen i hans Sted; men er

den virkelige Kommandeur kommanderet til andre Forretninger uden Tillæg, saa maa. disse omtalte 8 Rdl. maanedlig godtgjøres ham.

13. Da det vil være meget nyttigt for Tjenesten, om ethvert Regiment, som laa alene i en Garnison, kunde have et Exercerhus med Munderingskamre udi saaledes indrettet, som det 3dje jyske Infanteriregiment haver i Aalborg, eller hvor flere Regimenter laa sammen i én Garnison, da at indrette det efter Omstændighederne samlet paa bedste og mindst bekostelige Maade — hvorover jeg ønsker, Kollegiet vilde gjøre mig Forslag samt Overslag, hvor meget det vil kunne koste.

Det 6te og 8de Punkt maa kommuniceres Kommissionen for Infanteriets nye Tjenstreglement.

Nr. 78. Den 24de Februar 1803.

Til Generalitets- og Kommissariats-Kollegium.

Efter Hs. Maj. Kongen min Faders allerhøjeste Befaling bekjendtgjøres Generalitets- og Kommissariats-Kollegiummet følgende, hvilket i Morgen skal bringes til Forestilling.

1. Generalmajor Prins Emil af Augustenborg afgaar efter Ansøgning fra det danske Livregiment med 1500 Rdl. aarlig Vartpenge og bliver i Detailen; Pengene udredes af Finanskollegium.
2. Oberste Falbe udnævnes til Chef for Danske Livregiment.
3. Oberstlieutenant Strambou ansættes som Oberstlieutenant ved Prins Frederiks Regiment.

— — — — — — — — — — — — — — —

Nr. 116. Den 26de Marts 1803.

Til Hr. Generallieutenant v. Moltke i Aalborg.

— — — — — — — — — — — — — — —

Jeg erkjender med Taknemmelighed Oberste Fønss's samt øvrige Mænds Tilbud, at sammenskyde en Kapital af 600 Rdl., og bifalder jeg ganske disse velsindede Mænds Ønske ved at anvende disse Penge til Træplantager m. v. ved Provinsialtøjhuset.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Nr. 135. Den 8de April 1803.

Til Generalavditoriatet.

Da Generalavditoriatet nu snart vil komme til at afgive sine Tanker i Sagen betræffende Lieutenanterne Stürup og Holstein, saa tilstilles Dem herved alle de Papirer, jeg haver denne Sag betræffende, for at undgaa Mistydning af de Befalinger, jeg var i den Nødvendighed at maatte give.

Frederik K. P.

Nr. 136. Den 12te April 1803.

Til Hr. Generalmajor Peymann i Citadellet.

Fra i Morgen af begynder Underofficererne af det lette Infanteri at exercere under Kommando af Major Sundt, og exerceres fra Kl. 6 til 9 Slæt om Formiddagen.

Nr. 153. Den 23de April 1803.

Til Hr. Generallieutenant Baron Rantzau.

Da jeg agter at gjøre i Sommer en Rejse til Provinserne, saa sendes Hr. Generalen her indsluttet min Rejseroute til Efterretning, saa vidt det angaar Dem.

De vilde behage at møde mig i Nyborg den 16de Juni for at følge mig igjennem det Distrikt, som er underlagt Deres Generalkommando.

Nr. 154. Den 23de April 1803.

Til Hr. Generallieutenant v. Moltke.

Da jeg i Sommer agter at foretage en Rejse til Provinserne, saa sender jeg Hr. Generalen herved min Rejseroute. De vil deraf se, at jeg har besluttet at holde Specialrevue over det 3dje jyske Infanteriregiment den 21de Juni ved Randers paa samme Sted, som det skete i Fjor; Hr. Generalen vilde altsaa behage at beordre dette Regiment der hen til forbemeldte Tid og besørge det indkvarteret i nærmeste Bønderbyer og Steder ved Randers.

Da jeg ønsker, at Hr. Generalen følger med mig paa min Rejse igjennem den Del af Jylland, som ligger under Deres Generalkommando, saa vilde De til den Ende behage at møde mig den 17de Juni førstkommende i Fredericia.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Nr. 158. Den 23de April 1803.

Til Generalitetet.

Hertugen af Holstein-Becks Søn, Prins Friedrich Wilhelm Poul Leopold, skal udnævnes til Ritmester à la suite af Kavaleriet med Anciennetet fra 29de Januar 1803. Bestallingen gives ham gratis.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Nr. 167. Den 26de April 1803.

Til Hr. Generallieutenant v. Düring.

Hr. Generalen vilde behage at visitere samtlige Exercerskoler og Garnisoner og bivaane Specialrevuerne, som jeg agter at holde ved Kolding og Rendsborg.

Jeg sender Dem her indsluttet min Rejseroute til Efterretning, for saa vidt det angaar Dem.

Nr. 172. Den 28de April 1808.

Til Hr. Oberstlieutenant v. Sames.

Da det søndre sjællandske Landeværnsregiment haver hverken Geværer langt mindre Mandskabet samlet, indsér jeg egentlig ikke Hensigten af at forlange for dette Regiment Garnisonsparolen; besynderlig da endnu intet herom er blevet befalet, saa kan jeg ej indsé Grunden til at fordre dette, især af Gouvernementet, da det dog alene kan tilhøre mig heri at gjøre Bestemmelse; ikke heller haver jeg befalet Dhrr. Officerer at møde én Gang om Ugen paa Paraden, omendskjønt jeg finder, at denne Skik er god.

I øvrigt ansér jeg denne Sags Oprindelse blot at være Tjenstiver, hvilken stedse fortjener min Agtelse; men i Fald det haver været muligt at overdrive en god Egenskab, saa synes det at have været sket ved den gjorte Fordring.

Nr. 180. Den 3dje Maj 1808.

Til det sjællandske Rytterregiment.

Det tilkjendegives herved Regimentet, at samme skal, som sædvanlig, indrykke i Kantonneringskvartererne ved Kjøbenhavn den 4de Juni førstkommende; den nærmere Marcheroute samt Bestemmelsen af samtlige Byer og Stæder, hvor Regimentet skal kantonnere, vil blive samme tilkjendegivet igjennem Generalkvartermester-Lieutenant Haffner.

Regimentet vilde behage til den 27de Maj at indsende mig en Rapport over Styrken af det Mandskab og Heste, hvormed samme indrykker i Cantonnementet[1]).

Nr. 186. Den 3dje Maj 1808.

Til det Kgl. Generalitets- og Kommissariats-Kollegium.

Her indsluttet sender jeg Kollegiet tvende Lister, den ene under Nr. 1 over de Officerer, som skal afgaa fra Kavaleriregimenterne, med videre dertil hørende, den anden under Nr. 2 over samtlige Stabsofficerer og Eskadronschefer, hvorledes de skal være placeret ved Regimenterne, naar de paa Listen Nr. 1 anførte Officerer ere afgaaede.

Da samtlige Officerer, som ved denne Lejlighed afgaar fra Kavaleriet, er tillagt en meget højere Pension end den reglementerte, saa maa det ved Afgangen betydes enhver især, at de ere pligtige, naar det fordres, at tjene i Landeværnet uden videre Gage.

Jeg ønsker, at denne Forandring strax kunde iværksættes, saa at enhver kunde ved de forestaaende Specialrevuer være paa sin Post efter Listen Nr. 2.

Naar denne Forandring foregaar, da udnævnes Oberste Hedemann til Chef for Livregimentet Dragoner.

---

[1]) Lignende Skrivelser angaaende Kantonnering ere under s. D. tilstillede Husarregimentet samt Generalmajor Stricker for det sjællandske Jægerkorpses Vedkommende.

Nr. 193. Den 8de Maj 1803.

Til Generalitetet.

Hermed tilstilles Generalitetet hoslagte uaffordrede Betænkning fra Generalavditoriatet i Danmark[1]). Hvorvidt dette Generalavditoriat kan have Ret i at tro, at Generallieutenant Moltke dels ej haver forstaaet mine Befalinger i at sætte Forhør og Krigsret over Premierlieutenant Stürup og Baron Holstein, vil hoslagte ordlydende Kopi af de Papirer, jeg haver tilsendt Generallieutenant Moltke, overtyde Kollegiet om; lige saa lidet kan den af det 3dje jyske Regiment indsendte Ansøgning undskyldes, da dette saagar af Generalavditoriatet findes lovstridigt.

Det være langt fra mig, at jeg kunde ønske, at Generallieutenanten blev tiltalt for denne Sag, da hans ellers mange Fortjenester synes at tale for ham; mit eneste Ønske er derfor, at han maa igjennem Generalitetet blive tilskrevet, at han havde været uberettiget til at indsende Ansøgningen, især med saadan Paategning, samt at han for Fremtiden havde at følge punktlig de Befalinger, han fik fra mig.

Frederik K. P.

Nr. 197. Den 10de Maj 1803.

Til Generalitetet.

Jeg ønsker Kollegiets Svar i Anledning af mit Brev af 3dje Maj, nemlig, om sammes Indhold kan efter mit ytrede Ønske nu strax sættes i Opfyldelse, eller hvis det ikke kan ske, da af hvilke Aarsager.

Ligeledes ønsker jeg at vide Kollegiets Mening, om man ikke strax kunde indføre den Del af den nye Plan, som angaar Besættelsen af Bataillonschefernes, Bataillonsmajorernes, de flere Stabskapitajners og Premierlieutenanternes Pladser ved Regimenterne, naar det enhver kun ved disse Avancements og Forandringer blev bestemt, at den til disse Charger henhørende Gage først vilde tage sin Begyndelse efter nærmere Ordre.

Nr. 212. Den 15de Maj 1803.

Til Hr. Generaladjudant v. Kirchhoff.

1. Til Landeværnet skal ej gives mer end det, som det virkelig koster for hvert Aar; Pensionerne afgaar herfra.
2. Landeværns-Munderingerne, som nu haves i Forraad, bør udgives til den nye Tilgang.
3. Hele Pensionsfondet overgaar til Skatkamret; Finanskollegium vil paatage sig at udrede 5000 Rdl. aarlig nye Pensioner, hvilket fra dette Departement udbetales.

— — — — — — — — — — — — — — —

---

[1]) Afgiven den 29de April 1803

Statsminister Grev Schimmelmann, Konferensraad Wendt, Generalkrigskommissair Hassler og Generaladjudant Kirchhoff maa i Morgen sammentræde for at slutte alt og tillige opsætte de Punkter, de forene sig om, samt de, hvor de endnu ønsker videre Bestemmelse over. De sammentræde, naar og hvor Grev Schimmelmann forlanger det, uden videre Form eller Ordre.

Frederik K. P.

Nr. 230. **Den 26de Maj 1803.**

Til Generalitetet.

Da Finanserne udkrævede alle de Besparelser, der var mulig, overdrog jeg Generalkrigskommissair Hassler og Generaladjudant Kirchhoff at undersøge, hvilke Besparelser der var mulig at gjøre ved den nye Militairplan uden at forrykke dens Grundvold; dette haver de gjort. Jeg kan herved endnu kuns føje:

A. Ingenieurchefen maatte erholde det, som er reglementeret for en Regimentschef af Kavaleriet, nemlig 2000 Rdl.

B. Marinekorpset erholder af Søetaten ej mer end 5322 Rdl. 28 Sk.; da nu dette Korps maa holde 480 mindre Frifolk, saa ansér jeg, hvad der fejler, maatte endnu lægges til i Planen.

I øvrigt finder det hele mit Bifald.

Frederik K. P.

Nr. 245. **Den 31sten Mai 1803.**

An den Herrn Kammerherrn, Oberstlieutenant Graf Reventlow.

Da es die Absicht ist, dasz die 6te Husarescadron in der Zukunft nach Rendsburg verlegt werden soll, so habe ich geglaubt, dasz es Ihnen selbst angenehm sein würde diese Escadron zu erhalten, um so mehr, da Rendsburg Ihren Landgütern am nächsten liegt; es thut mir deswegen sehr leid aus Ihrem Briefe vom 27sten hujus zu erfahren, dasz Sie lieber die 2te Escadron gehabt hätten, welches aber nun nicht mehr zu ändern ist, da Se. Maj. der König dem Rittmeister Flindt diese Escadron verliehen hat.

Ist es aber blosz Ihr Wunsch in Ottensen zu wohnen, so haben Sie die Güte mich davon zu benachrichtigen, da ich denn suchen werde diesen Ihren Wunsch folgendermaszen zu befriedigen, nämlich: da beide Escadrons in Holstein unter Ihrem Commando stehen, so habe ich nichts dagegen, dasz Sie selbst in Ottensen wohnen bleiben und die 6te Escadron von Ihrem Secondrittmeister commandiren lassen, bis diese Escadron in der Folge nach Rendsburg verlegt wird, da ich denn noch immer glaube, dasz diese Escadron für Sie die angenehmste sein wird.

Nr. 248. **Den 4de Juni 1803.**

Til Rentekammeret.

Da de nuværende Konjunkturer fordrer, at den jyske Generalkommando holder sig saaledes marchefærdig, at ethvert Regiment

24 Timer efter den i Dag afgaaende Marcheordre kan afmarchere, saa vil følgende Foranstaltninger af Rentekammeret blive fornødne:

A. At tilskrive de Amtmænd i Jylland, hvis Amter støde til Landevejene fra Aalborg indtil Kolding, paa Rekvisition af Generalkvartermester-Lieutenant, Kapitajn Haffner at besørge den fornødne Fourage leveret i Nattekvartererne paa Marchen samt fornødne Vogne og Forspændheste.

B. At overlægge med Kapitajn Haffner i Henseende til Kvantiteten af Rug, Havre, Hø og Straa, som vil være at anskaffe, i Fald et betydeligt Korps Tropper skal forsamles imellem Slesvig og Rendsborg.

Tryg overlader jeg denne Sag i Rentekammerets mig altid bekjendte Iver for at fremme den kongelige Tjenestes Tarv.

Frederik K. P.

Nr. 249. Den 4de Juni 1808.

Til Generalitetet.

Da jeg i Dag efter Hs. Maj. Kongens Befaling haver beordret den jyske Generalkommando at holde sig paa nærmere Ordre marchefærdig samt tilstillet Regimenterne de fornødne Marcherouter og underrettet Rentekammeret i Henseende til Fouragen, saa undlader jeg ikke at meddele Generalitetet denne Underretning samt anmode dette Kollegium om følgende:

A. At ethvert Regiment i Jylland haver Forraad paa 10 Dage Brød pr. Mand.

B. De fornødne Pengeanvisninger, som dog ej afgaar førend paa nærmere Ordre.

C. At fra Afmarchens Dag af gives Cantonnementstillæg for den fulde Styrke.

D. Hvorledes det slesvig holstenske Landeværn snarest muligt kan forsynes med Armatur, forventer jeg Kollegii Tanker.

E. Kollegiet beordrer Artillerikorpset at udlevere Regimenterne, som de nærme sig Artilleridepoterne, den fornødne skarpe Ammunition.

Kopi af Marcherouterne skal jeg med det første tilstille Kollegio, som vil oplyse Dem om alt.

Frederik K. P.

Nr. 250. Den 4de Juni 1808.

Til Generalitetet.

Efter Hs. Maj. Kongen min Faders allerhøjeste Befaling skal Generalmajor Prins Christian [August] af Augustenborg udnævnes til Chef for det søndenfjældske Infanteriregiment, til Kommandant paa Fæstningen Frederikssten, til Inspekteur over Infanteriet og de lette Tropper i Aggershus og Christianssands Stifter, samt til kommanderende General i bemeldte tvende Stifter. For disse samtlige Poster tillægges ham i alt 3000 Rdl. aarlig uden Decourt; Generalstillæget

og de ham tilkommende revenants-bons beregnes ej udi denne fornævnte Summa.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Det sjællandske Infanteriregiment er det Regiment, som skal inkorporeres i Marinekorpset, og naar denne Forening er sket, skal de 4 Marinebatailloner benævnes med Navn af Marineregimentet.

Herved følger under Nr. 3 en Instrux, saaledes som den skal udfærdiges til alle kommanderende Generaler i Danmark og Hertugdømmerne. De kommanderende Generaler i Norge erholder samme Instrux, men blot med den Tilføjning, at de indsender alt til Feltmarechal Prins Carl til Hessen-Cassel som kommanderende General over hele Norge, af hvilken jeg igjen erholder Rapport om alt, men af Maanedslisterne sender de dog en Kopi direkte til mig, saa vel som at de i alle overordentlige eller pressante Tilfælde haver at henvende dem direkte til mig.

Samtlige kommanderende Generaler indfører ligesom de andre Regimenter, saa og Landeværnet i deres Maanedslister.

Naar de kommanderende Generaler erholder denne Instrux, da mortificeres alle dem forhen givne Instruxer.

Da der er nogle Punkter i denne Instrux, som de civile Kollegier maatte underrettes om, saa vilde Generalitets- og Kommissariats-Kollegium behage at besørge saadant.

Alle Regimenters eller Korpsers Forslag eller Forestillinger over Avancements, Kommandosager med videre (Kommissariats- og Økonomisager undtagne, som indsendes lige til Generalitetet) indsendes igjennem de kommanderende Generaler direkte til mig; men de Regimenter og Korpser, som ligge i Sjælland, indsende alle slige Sager lige til mig.

Inspekteurerne indsender til mig blot Rapport af Maanedslisterne.

Til Chef for det ny oprettende Artillerikompagni i Jylland samt til Besættelsen af de øvrige Officerspladser ved samme haver Kollegiet at foreslaa dem, som efter Ancienneteten staar for Turen i Korpset, saa vel som at foreslaa de Officerer til Kapitajns og Premierlieutenants Karakterer, som ere ældre Premier- og Sekondlieutenanter i Korpset end de, som ved Infanteriet nu avancere til Stabskapitajner og virkelige Premierlieutenanter.

Den befalede Omkvartering af forskjellige Regimenter og Korpser sker ej førend paa nærmere Ordre.

Frederik K. P.

Nr. 251. Den 4ten Juni 1803.

An den Herrn Feldmarschall Prinz Carl zu Hessen-Cassel.

Die jetzigen Conjuncturen fordern folgende Veranstaltungen in Holstein, welche ich Ihnen hiemit übertrage:

1. Sämmtliche Regimenter und Corps müssen beordert werden, 24 Stunden nach erhaltener Ordre abmarschiren zu können.
2. Leibregiment Dragoner und Königinn Regiment bleiben bis weiter in ihren Garnisons.

3. Schleswigsches Infanterieregiment marschirt laut Ordre nach Rendsburg.
4. Leibregiment Reuter nimmt, wie gewöhnlich, sein Cantonnement bei Rendsburg.
5. Die Jäger und leichte Infanterie marschiren laut Ordre nach Rendsburg und nehmen ihr Cantonnement jenseit der Eider. Holsteinische Reuter nach Flotbek.

Das jütsche Generalcommando ist auch heute beordert worden, nachdem sie Marschordre erhalten haben, 24 Stunden darauf zu marschiren und blosz jeden 4ten Tag Rasttag zu halten. Von Koldinghus Amt ab werden die Marschrouten vom Generalmajor Binzer besorgt auf die nämliche Art, wozu Sie ihn beordern werden. Diese Marschrouten gehen nicht ab, bevor Sie davon von mir benachrichtiget werden. Die jütschen Regimenter werden alsdann folgende Quartiere beziehen: Schleswigsche Reuter und Jütsche Dragoner in Schleswig und umliegenden Dörfern; 1stes jütsches Infanterieregiment in Schleswig; Fühnsches Infanterieregiment nach Kiel; 3tes jütsches Infanterieregiment nach Flensburg. Fühnsche Dragoner empfangen bei ihrer Ankunft in Aarøsund ihre Marschroute vom Generalmajor Binzer nach Apenrade.

Wenn das Corps versammelt wird, werde ich selber das Commando übernehmen.

Generalquartiermeister-Lieutenant, Capitain Haffner, der alles wegen dem bevorstehenden Marsch nach Kolding und Aarøsund besorgt hat, wird das Nähere an Generalmajor Binzer communiciren.

NB. Die Husaren verbleiben bis weiter in ihren Garnisons.

Frederik K. P.

Nr. 252. **Den 4de Juni 1803.**

Til Hr. Generallieutenant v. Moltke.

Samtlige Regimenter og Korpser af den Dem anfortroede Generalkommando skal holde sig marchefærdig, og det saaledes, at ethvert Regiment 24 Timer efter, at de faar Ordren til Afmarchen, kan marchere. Kavaleriets Styrke skal ej være mer end 440 Gemene pr. Regiment, ligesom Infanteriet derimod skal være 1200 Gemene pr. Regiment. Det videre vil De erfare af de tilstillede Marcherouter, som af Generalkvartermester-Lieutenant, Kapitajn Haffner er forfattet. Regimenterne skal ej erholde mer end hver 4de Dag Rastdag paa Marchen; fra Afmarchedagen afgives paa den fulde Styrke Cantonnementstillæg.

I Garnisonen forbliver, foruden de Syge, pr. Regiment 1 Officer, 7 Underofficerer for at imodtage og dressere Rekrutterne, ligeledes de fornødne Kommanderte ved Feltrekvisitterne. Brødvogne, Stabsvogne, Kanoner og Patronkarrer medtages; ligeledes bærer Mandskabet Tornistre med Brødsækkene og Feltflaskerne. Naar nu Marchen begynder, gaar den over Kolding, hvor hvert Regiment erholder sin videre Marcheroute af Generalmajor Binzer.

De selv vil forføje Dem til Slesvig, naar alt er i Marche.

Naar Korpset er samlet, overtager jeg selv Kommandoen af det hele.

Frederik K. P.

Nr. 257. Den 7de Juni 1808.

Til Generalitetet.

I Henseende til at have de fornødne Stykheste i Beredskab, da maatte i Dag med Posten foranstaltes, at disse, for saa vidt Artilleri i Holsten angik, maatte holdes i Beredskab, samt at Artilleriet hverken her eller i Holsten bortsolgte nogen Kavaleri-Udsætterhest førend paa nærmere Ordre.

Frederik K. P.

Nr. 258. Den 7de Juni 1808.

Til Rentekammeret.

Det vil være særdeles fornødent, at Rentekammeret snarest muligt bringer de kraftigste Midler i Forslag til Korn- og Hømagasiners Anlæg i Rendsborg og Kiel og dette saaledes arrangerer, at det kan, i Fald det bliver fornødent, besørges alt med næste Lørdags Post.

Frederik K. P.

Nr. 259. Den 7de Juni 1808.

Til Hr. Generallieutenant Moltke.

Min kjære Generallieutenant Moltke! Da Omstændighederne ej tillade mig at besøge Jylland, saa følger deraf, at De maa kommunicere Deres Generalkommando, at jeg ej kommer til Jylland. End videre haver De at kommunicere samtlige Regimenter, at Marcherouterne vil blive ethvert Regiment tilstillet fra Generalkvartermester-Lieutenant, Kapitajn Haffner for Tidens Kortheds Skyld, som ej tillader at lade disse først gaa til Dem; derimod skal jeg ej undlade at underrette Dem om enhver Ordres Afgang. Naar Regimenterne erholde Ordre til at marchere, behøve de blot at afsende deres Furérskytter i Forvejen og meddele den nærmeste Amtmand om deres Afmarchetid, saa kan og maa ingen Uorden indtræffe.

— —

Frederik K. P.

Nr. 260. Den 7de Juni 1808.

Til Generalitetet.

Med Dags Post haver jeg underrettet Generallieutenant Baron Rantzau at holde sig marchefærdig, ganske i Overensstemmelse med de med forrige Post til Jylland afgivne Befalinger. Ligeledes maa jeg forlange, at Generalitetet vil foranstalte det fornødne, betræffende Brød og Pengeanvisninger, aldeles i Overensstemmelse med, hvad i Henseende til Nørrejylland er befalet.

Frederik K. P.

Nr. 261. Den 7de Juni 1808.

Til Hr. Generallieutenant Baron Rantzau.

Da nuværende Konjunkturer fordrer, at Armeen maa være beredt paa første Vink at bevæge sig til ethvert Punkt, som Statens Tarv maatte kræve, saa skal det fynske Regiment lette Dragoner være marchefærdigt og afmarchere 24 Timer efter, at Regimentet erholder Ordre til at marchere, som dog ej sker førend paa nærmere Ordre. Regimentet marcherer da ej stærkere end 440 Gemene; Cantonnementstillæg tilstaas paa den fulde Styrke. I Garnisonen bliver 1 Officer og 4 Underofficerer for at imodtage Rekrutter og at dressere disse; desuden bliver saa mange tilbage, som findes fornødent for at transportere Telte og Feltrekvisitter, naar disse skal efterfølge Regimentet; naar disse Sager skal afgaa fra Garnisonen, vil ved Afmarcheordren nærmere blive at bestemme.

Marcherouten vil Regimentet nærmere erholde af Generalkvartermester-Lieutenant Haffner, hvilken Route gaar til Orøsund.[1]) Paa dette Sted modtager Regimentet Marcherouten af Generalmajor Binzer.

Naar Tropperne ere forsamlede, overtager jeg selv Kommandoen over samme.

Min Rejse gaar lige til det Slesvigske; jeg kan altsaa ikke efter mit Ønske holde Specialrevue i Odense. Den 15de Juni rejser jeg til Korsør, den 16de til Faaborg, den 17de til Graasten, hvor jeg overligger den 18de, den 19de til Louisenlund.

Frederik K. P.

Nr. 262. Den 7ten Juni 1808.

An den Herrn Feldmarschall Prinz Carl zu Hessen.

Unsere jetzige Lage fordert noch zwei Veranstaltungen, wie:

a) So schnell als möglich die schon vor zwei Jahren befohlene Landwehr zu organisiren, das heiszt: sämmtliche Bataillons- und Compagniedistricte zu bestimmen und jeden Officier alsdann nach seinem Compagniedistrict zu schicken.

b) Die Festung Glückstadt ganz in Ordnung zu bringen und für eine Surprise zu schützen.

c) Die Armirungen auf der Elbe würden jetzt viel zu spät sein; ob eine auf der Eider nicht zweckmäsziger wäre, musz ich Ihre Meinung über verlangen; unsere Kriegsfahrzeuge können nicht durch die Schleusen bei Tönningen kommen, wie ich höre.

d) In Rendsburg ist ein Magazin beordert, sobald es befohlen wird 4000 Mann, und für 10000 in Schleswig und ein gleiches in Kiel.

Dieses alles habe ich Ihnen hiemit wissen lassen wollen zur weitern Verfügung.

Frederik K. P.

---

[1]) Ved Skrivelse fra Kronprinsen til Rantzau af 11te Juni forandredes Routen paa sidstnævntes Indstilling derhen, at Marchen skulde gaa over Middelfart.

Nr. 269 Den 11te Juni 1808.

Til Hr. Generallieutenant v. Moltke.

Herved beordres det 3dje jyske Infanteriregiment at afmarchere den 16de Juni efter den Marcheroute, De erholder med Dagsposten. De øvrige Regimenter af Deres Kommando erholder først Marcherouten og Marcheordren med næste Post.

De afgivne Detachements kan ej afløses og maa derfor blive, hvor de ere; at nogle enkelte Mænd vil fejle i den befalede Styrke, hvormed Regimenterne skal afmarchere, er begribeligt, men det kan ej heller forandres.

Min Rejse bliver den 15de fra Kjøbenhavn til Korsør, den 16de over Bæltet til Faaborg, den 17de til Augustenborg, den 18de forbliver jeg der, og den 19de til Louisenlund.

Frederik K. P.

Nr. 271. Den 11ten Juni 1808.

An den Herrn Feldmarschall Prinz Carl zu Hessen.

Zufolge der mir von Ihnen ertheilten Nachricht, dasz Leibregiment Dragoner schon in und bei Flotbek in Cantonnement steht, musz ich Ihnen hiedurch auftragen, dieses Regiment mit zwei Escadrons nach Itzehoe marschiren zu lassen und die übrigen beide nach Oldeslohe und gegen die lauenburgische Grenze, welches besonders wegen der vielen in dieser Gegend seienden Truppen und dadurch leicht zu verursachenden Marodirens nöthig ist. Daher sind auch die Herren Officiers sehr genau zu instruiren dieses abzuwenden, indessen so lange möglich mit Glimpf.

Ebenfalls soll das holsteinische Reuterregiment gleich beordert werden, nach den vorigen Cantonnirungen bei Flotbek zu marschiren. Das 3te jütsche Infanterieregiment verläszt Aalborg den 16ten Juni.

Frederik K. P.

Nr. 278. Den 14de Juni 1808.

Til det fynske lette Dragonregiment.

I Følge min Ordre af 7de hujus meddeles Regimentet her Ordre at bryde op fra sit Standkvarter Fredagen den 17de Juni og indretter dets Marche efter den Marcheroute, som med Dags Post bliver Regimentet tilstillet fra Generalkvartermester-Lieutenant, Kapitajn Haffner.

Nr. 279. Den 14de Juni 1808.

Til det fynske Infanteriregiment.

I Følge den Regimentet igjennem Generalkommandoen tilstillede Ordre at holde sig marchefærdig, saa meddeles samme herved Befaling at bryde op fra sit Standkvarter Lørdagen den 18de Juni og indrette

sin Marche efter den Route, som Generalkvartermester-Lieutenant, Kapitajn Haffner tilstiller Regimentet med Dagsposten.[1])

Nr. 283. **Den 15de Juni 1803.**

Til Hr. Generalmajor v. Stricker.

I min Fraværelse haver Generallieutenant Hertugen af Würtemberg Kommandoen, til hvilken Hr. Generalen altsaa vilde behage at indsende alle Rapports og Meldinger samt imodtage Befalinger, Kommandosager angaaende.

---

[1]) Ligelydende Skrivelser bleve den 14de Juni tilstillede det slesvigske Rytterregiment, det 1ste jyske Infanteriregiment og det jyske lette Dragonregiment, ligesom Generallieutenant Moltke ved Skrivelse af s. D. underrettedes om de disse 4 Afdelinger givne Marcheordrer.

Troppesamlingen ved Rendsborg 1803.

I Begyndelsen af 1803 truede alt Freden mellem Frankrig og Storbrittanien med at forstyrres. Den egentlige Grund maa vistnok søges i den Skuffelse, Freden havde bragt det sidstnævnte Rige. England, som havde maattet give Afkald paa det Eneherredømme, det havde ført paa Havet i Krigens Tid, og som havde maattet tilbagelevere de andre evropæiske Magter alle de Kolonier, det under Krigen havde taget i Besiddelse og draget Nytte af, havde haabet til Gjengjæld at vinde Fordele ved Handelen med Frankrig; men General Bonaparte var ikke til Sinds at ville ødelægge de Fabrikker og den store Industri, som Udelukkelsen fra England havde fremkaldt i Frankrig, og som endnu ikke vare i Stand til at kunne taale nogen Concurrence. Nogen Handelstraktat med Storbrittanien vilde Bonaparte ikke afslutte. Han paaskød, at der behøvedes mange Overvejelser, inden man kunde skride til Forhandling om en saadan, hvilken han i hvert Fald ikke vilde afslutte paa Grundlag af Frihandelssystemet.

Det engelske Folk var derfor meget misfornøjet med Freden, der ikke skaffede det de Fordele, det havde ventet. Det maa erindres, at selve Krigstilstandens Ophør ikke var nogen Lettelse for Øriget, som den vilde have været for andre evropæiske Stater i lignende Tilfælde. Tryg bag sit gyngende Værn, der var 60 Linieskibe stærkere end Frankrigs Flaade, levede det engelske Folk under den stærkeste Krigstilstand som i Fred. Det var dog ingenlunde det franske Folk som saadant, hvem Englænderne tilskreve den Skuffelse, de havde lidt ved Fredslutningen. Deres Harme var udelukkende rettet mod Bonaparte, som den Gang var bleven udnævnt til Førstekonsul paa Livstid med Ret til at vælge sin Efterfølger, og som ikke alene allerede følte sig som Monark i Frankrig, men var i Færd med at udstrække sin Indflydelse over hele Evropa, hvorved de Konflikter, som vare den officielle Grund til Krigens Fornyelse, saaledes den om Malta, fremkom.

Krigen mellem Storbrittanien og Frankrig maatte komme til at berøre hele Evropa. Ikke blot vilde alle de tidligere Ulemper for de nevtrale Magters Handel nu indtræde igjen, men det var forudseeligt, at Bonaparte paa ny vilde søge at iværksætte den Fastlandsspærring, som ved Kejser Poul I's Medvirkning var kommen i Stand 1801, og

som, gjennemført i længere Tid, maatte faa en ødelæggende Indflydelse paa Englands Handel.

For vort Vedkommende, ligesom da ogsaa for Tysklands, fik Krigen ved den Omstændighed en fra den tidligere forandret Karakter, at Bonaparte alt i 1802, da de første Tegn til et kommende Fredsbrud viste sig, truede med, hvis Krigen udbrød, at ville besætte Hannover.

Hannover eller Kurfyrstendømmet Brunsvig-Lüneburg, som det officielt benævntes, tilhørte den engelske Konge. Fra Kurfyrstendømmet havde han taget sit Vaaben med til Storbrittanien, saa at det blev Hjærteskjoldet i det for Storbrittanien og Hannover fælles Vaaben, og Kurfyrstendømmet regerede han med Titlen af Storbrittaniens og Irlands Konge samt Hertug til Brunsvig og Lüneburg; men anden Forening bestod der ikke mellem de to Riger. Det engelske Parlament passede nøje paa, at Kongen udelukkende lod sig lede af engelske og ikke af hannoveranske Interesser. Kongens hele kurfyrstelige Hof maatte forblive i Hannover. Af hans militaire kurfyrstelige Stab maatte han ikke engang have en eneste Adjudant i England, eftersom de engelske Forhold ikke tillod, at der om Kongen fandtes en Repræsentant for en Krigsmagt, over hvilken Parlamentet ikke havde noget at sige. Regeringen i Kurfyrstendømmet havde derfor sit Sæde i Hannover; kun et eneste af det derværende Kabinets og Statsministeriums Medlemmer fik Lov til at opholde sig i London, men hans Rolle opfattedes af det engelske Ministerium som en Gesandts, saaledes at den engelske Udenrigsminister maatte være tilstede, hver Gang den kurfyrstelige Minister refererede noget for Kongen, vedrørende de brunsvig-lüneburgske Lande. Forholdet kan altsaa knap betegnes som Personalunion. Der var egentlig slet ingen Union; Kongen havde en af sine yngre Sønner, Adolph Friedrich, Hertug af Cambridge, som Statholder i Hannover. Kurfyrstendømmet havde sine Gesandter ved de forskjellige Hoffer, som Storbrittanien havde sine, men holdt dog i Reglen kun faste Gesandtskabsposter ved de tyske Hoffer. I et Regeringsreglement af 1714, som endnu stod ved Magt, var det nemlig bestemt, at, hvad der angik res pacis et belli, ikke skulde effektueres af Regeringsraadene i Hannover, med mindre der var periculum in mora. Som en Følge deraf beskæftigede Kabinettet i Hannover sig i Reglen ikke med den højere Politik, angaaende hvilken der toges Bestemmelse af Kongen i London.

Den forrige Krig mellem England og Frankrig var bleven ført, uden at Hannover havde været Deltager i samme. Hannover var anerkjendt som nevtralt Land under Beskyttelse af Tyskland og Preussen, som besatte Landet 1801. Det tyske Rige bestod den Gang endnu i sin ærværdige Organisation med 7 eller egentlig 8 verdslige og 3 gejstlige Kurfyrster med Midtpunkt i Regensburg, hvor Kurfyrste-Kollegiet, Fyrste-Kollegiet og Kollegiet for de 49 Rigsstæder havde deres Sæde. Til Varetagelse af de lokale Interesser var Riget delt i Kredse under Kredsoberster, som bestemte de enkelte Staters Kontingentforhold m. m.; Kongen af Preussen var Kredsoberst for den Kreds, hvortil Hannover hørte.

Den gamle tyske Forfatning rokkedes imidlertid fuldstændigt i 1802 og 1803. Ved Freden i Luneville 1801 var det bestemt, at Rhinen skulde danne Grænsen mellem Tyskland og Frankrig fra det Sted, hvor den træder ud af Schweiz, til det Sted, hvor den træder ind i Holland. Det var derhos mellem Kejser Franz, saa vel i eget som i det tyske Riges Navn, og den franske Republik afgjort, at Riget, overensstemmende med de paa Kongressen i Rastadt opstillede Fordringer, skulde give de arvelige Fyrster, som tabte paa venstre Rhinbred, en Erstatning, der skulde tages inden for Rigets nye Grænser, ligesom Storhertugen af Toscana for de Stater, han tabte i Italien, efter nævnte Fredstraktat skulde have fuldkommen og rigelig Erstatning i Tyskland. Endelig aspirerede ogsaa Statholderen af Oranien til som Erstatning for sit mistede Land at faa Ejendomme i Tyskland. Der var nemlig i tidligere Traktater bestemt, at han skulde have Erstatning, men ikke hvor, og for at faa alt afgjort og en endelig Fredstilstand indført, fandtes det ønskeligt, at han fik Erstatningen ved denne Lejlighed i Tyskland, hvortil han ogsaa understøttedes ikke blot af Kongen af Preussen, der var hans Slægtning, men ogsaa af Kongen af Storbrittanien og Irland som Kurfyrste i Brunsvig-Lüneburg.

Naar det betænkes, at Preussen havde tabt meget Land, hvorfor der tilkom det Erstatning, Bayern endnu mere og adskillige gejstlige Fyrster alt deres, var det en Selvfølge, at en Del Besiddere i Tyskland maatte ofres, saafremt de andre skulde tilfredsstilles, og det var en stiltiende Forudsætning, at det skulde gaa ud over de gejstlige Fyrster og over Rigsstæderne, hvoraf 4 vare komne til Frankrig, men 45 endnu vare tilbage.

For at faa en saa stor Erstatning, som muligt, søgte Preussen Hjælp hos Bonaparte imod Tysklands Overhoved. Kejser Franz paakaldte den russiske Kejsers Understøttelse mod Preussen og Frankrig, men baade Kong Friedrich Wilhelm og Bonaparte vandt Kejser Alexander for sig, hvorefter Frankrig og Rusland i Forening optraadte som Ordnere af Tysklands Organisation. Den 13de Maj 1802 havde Preussen sluttet en Konvention med Frankrig, hvori Bonaparte lovede det den Erstatning, det ønskede. Kort efter sluttede Førstekonsulen en lignende Konvention med Huset Oranien-Nassau og en anden med Bayern, og da Exemplet var givet, skyndte alle tyske Fyrster og Rigsstæder sig med at gjøre deres Opvartning hos Førstekonsulen i St. Cloud, der blev Centrum for det tyske Erstatningsspørgsmaals Afgjørelse. Den 4de Juni s. A. blev Bonaparte enig med den russiske Gesandt i Paris om, hvorledes Tysklands nye Landfordeling skulde være, og de to Magter, Frankrig og Rusland, forelagde Forslag derom for den af Rigsdagen i Regensburg til Sagens Behandling nedsatte Rigsdeputation tillige med den Fordring, at alle Bestemmelser angaaende Skadeserstatning skulde være tagne inden to Maaneder. Dette opfyldtes, men efter en stor Bevægelse i Tyskland; Bonaparte havde nemlig givet Preussen Tilladelse til at lade sine Tropper rykke ind i de Distrikter og Stæder, som Frankrig havde tiltænkt det, vel, som

det hed, for kun foreløbig at besætte dem, indtil Ejendomsretten var det tilkjendt af den dertil kompetente Magt, men i Virkeligheden for strax at gjøre sig til Herre over dem. Da Bayern saa dette, vilde det gjøre det samme og tage Passau, men var ikke hurtigt nok, thi da dets Tropper kom Maalet nær, havde Østerrig besat det, saa at Tropperne maatte vende om med uforrettet Sag. Nu var imidlertid Signalet givet til et almindeligt Hærværk, i det de smaa Stater fulgte de større Exempel. Enhver tog, hvad han troede at faa Lov til at beholde; Ridderborge stormedes, naar de satte sig til Modværge, og Resultatet af hele Bevægelsen var, at alle de Smaa og Svage, som vare udsete til Ofre, mistede deres Magt og Herlighed. Den nye Ordning antoges af Rigsdeputationen den 25de Februar 1803, vedtoges af Rigsdagen den 24de Marts og ratificeredes af den tyske Kejser den 27de April.

Hele denne Afgjørelse faldt sammen med den fransk-engelske Krigs Udbrud. Den 8de Marts udstedte Kongen af Storbrittanien det bekjendte Budskab til Parlamentet, hvori han udtalte, at der var taget Sikkerhedsforanstaltninger, nemlig Udrustning af Flaaden, Forstærkning af Hæren og Sammendragning af Militsen. Den 12te Marts meddelte Talleyrand derpaa den engelske Gesandt Withworth, at Førstekonsulen vilde sende en Troppestyrke til Hannovers Grænse, og Dagen efter rejste Oberst Colbert til St. Petersborg og Oberst Duroc til Berlin for at forberede disse Hoffer paa Hannovers Okkupation og paa de Fordringer, som Krigen kunde komme til at stille til Rusland og Preussen.

Hannovers militaire Stilling var ingenlunde svag. Der bestod en hvervet Hær, hvis etatmæssige Styrke var 11440 Mand Infanteri i 13 Regimenter, 4158 Ryttere i 11 Regimenter, 760 Mand Artilleri i 5 Fod- og 2 ridende Batterier[1]), og Regeringen havde Ret til i Krigstid at kalde Folket under Vaaben i et saadant Antal, som skjønnedes nødvendigt. Der var Rigdom paa Vaaben, som opbevaredes dels i Hovedstaden Hannover, dels i Fæstningen Hameln, beliggende i det sydlige af Landet, dels i de smaa Fæstninger Stade og Ratzeburg, dels i forskjellige Depoter andensteds. Imidlertid vare Landregimenterne, i hvilke de Ikkehvervede øvedes, blevne ophævede i Aaret 1800, saa at det Mandskab, der nu maatte indkaldes, var uøvet. Ogsaa fandtes der i den hvervede Styrke mange Mangler, som til Dels hidrørte fra den preussiske Okkupation 1801, da i det Aar de hannoveranske Tropper laa midt iblandt de preussiske i demobiliseret Tilstand, men til Dels ogsaa stammede fra den foretagne Omordning i Tyskland. Hannover havde saaledes hidtil hvervet i visse gejstlige Stater, særlig i Hildesheim, som nu var tilfaldet Preussen. Tillige berørtes Hannovers militaire Stilling ved Bremens Ophøjelse til fri Rigsstad. Hannover fik til Erstatning for Bremen Bispedømmet Osnabrück og var altsaa i Færd med at forandre Grænser.

---

[1]) F. v. Ompteda: Die Überwältigung Hannovers durch die Franzosen, eine historisch-politische Studie (Hannover 1862); Side 49, Noten.

Paa Hjælp fra Storbrittaniens Side kunde Kurfyrstendømmet aldeles ikke regne, og til Selvforsvar blev der ikke i Tide gjort nogen Forberedelse. Kong Georg III ønskede Hannover nevtralt, som tidligere, og vilde, at det som tysk Land skulde stille sig under Tysklands Beskyttelse. Han foreskrev derfor Ministeriet i Hannover og den gamle Feltmarechal Grev Wallmoden-Gimborn, som kommanderede de hannoveranske Tropper, at de skulde undgaa alt, hvad der kunde ligne Udfordring eller vække Opsigt. Han forbød, at der skaffedes Bespænding til Batterier, eller at der oprettedes nogen af de Institutioner, som skulde træde i Virksomhed ved en Krigs Nærmelse. Det eneste, han tillod og anbefalede, var Oprettelse af nogle Øvelseslejre, hvor Tropperne under Form af Exercertid kunde samles, dog uden forudgaaende egentlig Mobilisering, og hvor de i alt Fald kunde være sikrede mod en hel pludselig Overrumpling og Oprivning. Ogsaa beroligede Preussen Regeringen i Hannover; det antog nemlig, at det egentligt kun kom Bonaparte an paa at skaffe sig Penge, og fik den hannoveranske Regering til at fæste Lid til, at den altid kunde slippe for Okkupationen, naar den vilde betale Frankrig en Sum Penge og i værste Tilfælde tillade mindre franske Korpser at lejre sig ved Weserens og Elbens Mundinger for at spærre Floderne for Englænderne.

Selv henvendte Preussen sig, som bekjendt, baade til Storbrittanien og til Frankrig med Tilbud om at besætte Landet. Det holdt for, at England hellere saa preussiske Tropper i Hannover end franske, selv om de for at tilfredsstille Bonaparte spærrede Elben og Weseren for engelsk Handel, og at Førstekonsulen vilde være tilfreds med, at Preussen tog Landet i Depositum, naar han fik Indtægterne af det. Preussen har ogsaa søgt at faa Hannover til ved en Pengesum at formaa Bonaparte til at afstaa fra Besættelsen og har ment, at ikke blot Hamburg og Lübek, men ogsaa Danmark burde deltage i en saadan Pengesums Udredelse. Det ses, at den hannoveranske Gesandt i Berlin har rettet det Spørgsmaal til den danske sammesteds, om Danmark vilde deltage i Betalingen af en saadan Sum, men har faaet det Svar, at den danske Regering ikke vilde indlade sig herpaa, men derimod vilde værge Holsten ved Opstillingen af et Korps i Rendsborg[1]).

Disse Forhandlinger førte ikke til noget Resultat. Bonaparte gik ikke ind paa Preussens Tilbud, saaledes som det stilledes, og England erklærede, at det vilde blokere Elben og Weseren, naar de spærredes for Englænderne, hvad enten Spærringen udførtes af Frankrig eller af Preussen. Hannover havde ikke deltaget i disse Forhandlinger, der vare førte imellem England, Frankrig og Preussen som evropæiske Magter.

Først da Krigen var lige ved at udbryde, og der altsaa i Virkeligheden var periculum in mora, sendte Regeringen i Hannover en Afsending, Major v. Decker, til Berlin for at bede om Hjælp og Be-

---

[1]) Ompteda: S. 119.

skyttelse, om ikke paa anden Maade, saa ved et preussisk Korps, der ligesom i 1801 besatte Landet og spærrede Floderne imod Englænderne; da imidlertid Preussen intet kunde udrette for Hannover, men kun for Anstændigheds Skyld som tysk Magt foretog nogle Rustninger, stod Hannover ganske ene. Det begyndte nu for Alvor, men for sent, at ruste, dog kun i den Hensigt at tiltvinge sig en hæderlig Retraite til Lauenburg, som tilhørte Hannover, og hvor fra Tropperne i Nødsfald kunde gaa om Bord i engelske Skibe, der sendtes til Lübek. Til at sende saadanne Skibe var den engelske Regering villig; thi Førstekonsulen havde paa den Tid, som bekjendt, oprettet Lejren ved Boulogne og truede med en Landgang i England. Hans Forberedelser begyndte at vække Uro paa den brittiske Ø, og den engelske Regering var derfor vel tilfreds med at kunne faa omtrent 12000 hannoveranske Soldater til at forøge sit Kystforsvar blot mod at hente dem.

Den 20de Maj 1803 betragtedes Krigen som udbrudt mellem Frankrig og England, og umiddelbart derefter erholdt den 28aarige republikanske Generallieutenant Mortier, som lige før med sit Korps var henlagt til Koevorden[1], Ordre til at okkupere Hannover.

Dette Korps bestod af to Divisioner, første under Divisionsgeneral Montrichard, anden under Brigadegeneral Schiner, en Avantgarde under Brigadegeneral Drouet, Kavaleri under Divisionsgeneral Nansouty og Artilleri under Brigadegeneral Dulanloy[2]; dets Styrke udgjorde i det hele 13375 Mand med 1960 Heste.

Den 26de Maj rykkede Mortier med Hovedmassen af sit Korps ind i Grevskabet Bentheim og Stiftet Münster. Grevskabet Bentheim var i Hannovers Besiddelse, men kun som et Pant for et af Hannover i ældre Tid ydet Pengelaan. Den danske Gesandt i Paris havde for den nuværende Besidder, Grev Bentheim-Steinfurt, faaet udvirket, at hans Grevskab betragtedes som et venskabeligt Land. I Løbet af Dagene den 27de, 28de, 29de og 30te fortsatte Mortier sin Marche over Meppen til Quackenbrück, hvor han stødte paa hannoveranske Tropper.

Regeringen i Hannover havde i sidste Øjeblik truffet nogle Forsvarsforanstaltninger af alvorlig Natur. Den havde udstedt en i Kongens Navn ad mandatum udfærdiget Kundgjørelse, hvorefter der skulde optages en Fortegnelse over alt vaabendygtigt Mandskab, som fandtes i Kurfyrstendømmet, for at denne Fortegnelse kunde danne Grundlag for Hærens Rekvisitioner af Mandskab; den havde dernæst virkelig udskrevet Folk til Supplering af Regimenterne og derefter oprettet et Jægerkorps af Forstbetjente, samt et Korps af Veteraner til at overtage Tjenesten i Fæstningen Hameln. Grev Wallmoden-Gimborn havde derpaa ladet alle Regimenter rykke ud af deres Garnisoner til Hovedstaden, hvor fra de skulde skydes frem til Nien-

[1]) Se Bonapartes Ordre til Berthier af 13de Maj i „Correspondance de Napoléon I, publiée par ordre de l'empereur Napoléon III". Paris. Tome VIII, Side 313.
[2]) En Oversigt over Korpsets Sammensætning den 30te Maj 1803 findes som Bilag i Mathieu Dumas': „Précis des événements militaires", Tome IX.

burg. Paa dette Sted var i Forvejen Generallieutenant Hammerstein med nogle Regimenter, og en Avantgarde under Generallieutenant Linsinge var der fra skudt frem til Diepholz. Ved Huntefloden, mellem Wildershausen og Diepholz, var der et Terrain, som bød en taalelig Defensivstilling, især paa Grund af store sumpige Strækninger, som fandtes i den sydlige Del af Terrainet. Her agtede Wallmoden at tage sin første Stilling; men han naaede ikke at faa nogen Styrke af Betydning samlet. Da Mortier nærmede sig, stod kun den nævnte Avantgarde under Generallieutenant Linsinge om Diepholz. Den trak sig efter et Par ubetydelige Skjærmydsler tilbage til Nienburg ved Weser, hvor Hertugen af Cambridge ankom og personlig overtog Befalingen over de forsamlede Tropper.

Imidlertid sendte Regeringen strax en Deputation til General Mortier for, om muligt, at komme til en mindelig Overenskomst. Den skulde søge at opnaa Nevtralitet for Landet og var bemyndiget til at indlede Forhandlinger om Udredelse af en Pengesum, hvis den fjendtlige Okkupation kun derved kunde afvendes, og til, dersom Floderne forlangtes spærrede for Englænderne, at indvilge i, at Spærringen foretoges af Hannoveranerne selv. Den medførte derhos en Bestikkelsessum til Mortier for at gjøre ham tilbøjeligere til at knytte Underhandlinger, hvilke efter Regeringens Opfattelse dog kun skulde have en foreløbig Karakter, da den ventede, at Preussen vilde optage dem og fortsætte dem baade i Paris og i Hannover.

Deputationen indfandt sig hos Mortier i Quackenbrück, men fandt ham baade uimodtagelig for de Opfordringer, den stillede til ham om at standse og indlede Underhandlinger, og ubestikkelig. Generalen forlangte en Kapitulation, hvis nærmere Betingelser han opstillede.

Tilstanden var den Gang meget slet i Landet. Hæren var hverken udrustet eller samlet, og i Befolkningen herskede der megen Uro, nærmest som Følge af den kejtede Maade, hvorpaa ovennævnte ad mandatum udfærdigede Kundgjørelse var redigeret. Den paalagde de Vedkommende at lade sig edfæste paa ikke at ville forlade det Distrikt, hvor i de boede, og truede dem, der ikke opfyldte den paatagne Forpligtelse, med Tabet af de Ejendomme, de besad i Kongens tyske Lande, eller som de der kunde erhverve ved Arv. Denne Edfæstelse og det Baand, den lagde paa de Vedkommende, opbragte Befolkningen i saa høj en Grad, at den mindre lagde Mærke til det patriotiske Opraab, som Kundgjørelsen ellers i det hele søgte at bevare Præget af. Man vilde ikke underkaste sig Betingelserne, nogle Steder vilde man overhovedet ikke lade sig udskrive; der hørtes ogsaa enkelte Stemmer, som raabte, at man ikke vilde slaas for England. Paa flere Steder blev der rekvireret Militair, og nogle Steder gjorde Beboerne Modstand mod Kommandoer, som kom for at afhente Udskrevne. En større Del af Hannovers Ungdom flygtede ud af Landet, og navnlig begav særdeles mange sig ind i Holsten for at unddrage sig Forpligtelsen til at aflægge Ed.

Disse Forhold, som ogsaa de trøstesløse politiske Efterretninger,

Regeringen erholdt, bevægede den til at modtage en Kapitulation. Hertugen af Cambridge kaldtes tilbage fra Nienburg, og for ikke at komme ind under Kapitulationens Bestemmelser, d. e. for ikke at love i et Aar ikke at tjene mod Frankrig, nedlagde han sine Funktioner og afgik til England om Bord paa en Fregat, der var kommen for at hente ham.

Kapitulationen sluttedes i Suhlingen den 3dje Juni 1803 mellem den hannoveranske Regerings Deputerede og Generallieutenant Mortier og bestemte, at Kurfyrstendømmet Hannover og alle Fæstninger skulde besættes af de Franske indtil Elben, men at Wallmodens Tropper skulde have Lov til at forblive i Lauenburg paa givet Æresord om ikke at ville tjene imod de Franske, før de vare udløste mod et lige Antal franske Fanger af dem, England vilde gjøre strax ved Koloniernes Erobring. Artilleri, Krudt, Vaaben og Ammunition overlodes den franske Hær. Konventionen blev af Mortier underskreven med Forbehold af Førstekonsulens Approbation, hvilket Wallmoden ikke vidste af, hvorfor han betragtede den som endelig og opfyldte dens Punkter. Fæstningen Hameln overgaves de Franske ved Kommissairer. En Del Vaaben og Artillerigjenstande, som fra Tøjhusene i Harburg og Stade til Søs vare bragte til Lauenburg, sendtes paa Reklamation tilbage. Det mobiliserede Artilleri overgaves paa Landevejen mellem Celle og Ueltzen til franske Kommissairer. I øvrigt sattes alle Tropperne i Marche mod Lauenburg med Undtagelse af Jægerkorpset, som opløstes. Til Opfyldelse af Konventionen var der mundtlig af Mortier tilstaaet 10 Dage, og den 13de Juni var Wallmodens Korps samlet øst for Elben med Undtagelse af den Styrke, som havde ligget i Göttingen, hvilken først ankom den 17de.

I Lauenburg opslog den hannoveranske Regering sit Sæde i Ratzeburg, og Hæren spredte sig over den sydlige Del af Landet. Langs Elben oprettedes der en Del mindre Lejre, ved Geesthacht og Grüner Jäger, samt en større ved Glüsing mellem Lauenburg og Sandkrug, lige over for Partiet om Artlenburg. Op imod Bille rejstes der en mindre Lejr mellem Wendorf og Kröpelshagen og en lignende ved Hohenhorn. Bag Grænselinien anbragtes i Cantonnement de Tropper, som ikke behøvedes til Bevogtningen af Elben eller til de Befæstningsarbejder, som nu paabegyndtes. Paa Fløjene af Opstillingen fandtes der fornemmelig lette Tropper, og de, som vare paa den nordlige Fløj, kom tæt op ad den danske Grænse. Saaledes var et Infanteriregiment indkvarteret med én Bataillon i Wendorf og én i Wolddorf, begge Landsbyer liggende umiddelbart op til Bille[1]).

I Kjøbenhavn havde Regeringen været meget berørt af de nævnte Begivenheder. Ved den nye Ordning i Tyskland var Hamburg, som

[1]) Se herom i vore Arkiver navnlig: „Allerunterthänigste Anzeige, Reinbek 13ten Juni 1803“, fra Kammerherre Lowzow, Amtmand til Reinbek, Trittau og Tremsbüttel.

hidtil havde været en uafhængig tysk Stad, men uden Sæde i Stædernes Kollegium, tillige med Bremen bleven ophøjet til fri Rigsstad, og Bispedømmet Lübek var forandret til et arveligt Fyrstendømme. Derved anfægtedes Kongens Souverainetetsrettigheder over Holsten, i det baade Hamburg, Lübek og Oldenburg erholdt Souverainetet over Dele af Hertugdømmet. Med Hamburg ordnedes Forholdet i April 1803 ved en Konvention, der indeholdt en Grænseberigtigelse[1]). Ellers stod den Strid, som disse Forhold fremkaldte, endnu uafgjort hen, da den danske Regerings Bekymringer voxede ved Udbruddet af Krigen mellem Frankrig og Storbrittanien og ved Udsigten til Hannovers Okkupation og Elbens Spærring.

I Anledning af den gjenudbrudte Søkrig udstedte Regeringen den 4de Maj en Forordning om, hvorledes de Handlende og Søfarende sig havde at forholde, naar Krig fandt Sted mellem fremmede Magter. I Dagene mellem den 4de og 7de Juni udfærdigede Kronprinsen de i det foregaaende meddelte Ordrer.

Kronprinsen havde for Aaret 1803 bestemt en lignende Øvelsesturnus som for 1802[2]). Fra Kjøbenhavn vilde han efter endte Revuer afrejse den 15de Juni og inspicere Tropperne i Odense, Fredericia, Horsens, Aarhus, Randers og Kolding. Den 25de vilde han ankomme til Louisenlund og Dagen efter begynde Inspektionen over de holstenske Tropper, hvilke, ligesom forrige Aar, samtlige skulde koncentreres ved Rendsborg ene med Undtagelse af Grenader-Jægerkompagniet i Altona. Det var alt tidligt meddelt alle Vedkommende, at der den 26de Juni vilde blive holdt Specialrevue mellem Stentenmühle og Rendsborg over de to Husareskadroner fra Wedel og Ottensen, det slesvigske Jægerkorps og den slesvig-holstenske Bataillon let Infanteri, den 27de og 28de i Rendsborg over Artilleriet, Livregiment Ryttere, Livregiment lette Dragoner, Dronningens Livregiment, det 2det jyske Infanteriregiment, det oldenburgske Infanteriregiment, det slesvigske Infanteriregiment og det holstenske Infanteriregiment.

Disse Bestemmelser bleve forandrede ved de indtraadte Begivenheder. De to Husareskadroner i Wedel og Ottensen, 2den og 6te, hvilke dannede et Husardetachement under Chefen for 6te Eskadron, Oberst Chr. Reventlow, som paa denne Tid tog Ophold i Ottensen[3]), Dronningens Livregiment, som laa i Fæstningen Glückstadt, hvis Kommandant var Generallieutenant Grev Rantzau, og Livregiment Dragoner, som laa i Itzehoe med 2 Eskadroner i Oldeslo, erholdt Ordre til at forblive i deres Standkvarterer. Kun de nordligere værende Afdelinger fik Befaling til, som bestemt, at møde i Rendsborg. Der-

---

[1]) Se Holm II, S. 12—13. [2]) Se Side 291 og 92. [3]) Christian Greve af Reventlow, Broder til den afgaaede Præsident for det tyske Kancelli, Cay Reventlow, Herre til Wittenberg i Kieler Godsdistrikt, blev Sekondlieutenant ved Livregiment Ryttere 1778, Ritmester 1781 og som Ritmester forsat til Husarerne. Efter i 1789 at have faaet Majors Karakter og Titel af Generaladjudant, ansattes han 1802 atter ved Livregiment Ryttere, men forsattes d. 13de Maj 1803 igjen som Oberstlieutenant til Husarerne og fik den holstenske 6te Eskadron (jvfr S. 375). Den 10de Juni s. A. erholdt han Obersts Karakter.

imod sattes en stor Del Afdelinger fra Kongeriget i Marche for at være ved Haanden til en Sammendragning af et Korps ved Rendsborg, saa snart en saadan maatte blive befalet. Fra Jylland beordredes 1ste og 3dje jyske samt Fynske Infanteriregiment, Slesvigske Ryttere og Jyske Dragoner til Opbrud, fra Fyn Fynske Dragoner og fra Sjælland, foruden et Artilleridetachement, Kronprinsens og Prins Frederiks Regiment samt Husarregimentet og 1ste og 2den Bataillon let Infanteri samt Sjællandske Jægerkorps. Af disse Afdelinger skulde kun Fynske Regiment fra Fredericia marchere til Holsten, nemlig til Kiel, hvis Garnison var afgaaet til Troppesamlingen ved Rendsborg. De øvrige Tropper fik derimod Ordre til at nærme sig Holsten saaledes, at 1ste jyske Regiment samt Slesvigske Ryttere og Jyske Dragoner standsede i Slesvig By og Omegn (Store og lille Danevirke), 3dje jyske Regiment i Flensborg, Fynske Dragoner i Aabenraa, 1ste og 2den Bataillon let Infanteri i Haderslev, Sjællandske Jægerkorps i Christiansfeld, Kronprinsens Regiment i Middelfart, Husarerne fra Sjælland i Odense og Prins Frederiks Regiment paa Laaland. Kronprinsens Regiment og Prins Frederiks Regiment havde deres Nationale henholdsvis paa Fyn og paa Laaland-Falster og indkaldte dem først efter Ankomsten til disse Øer. Prins Frederiks Regiment paa Laaland skulde, naar det senere kaldtes til Holsten, overføres fra Nakskov eller Nysted til Kiel eller Femern. De andre Tropper skulde passere lille Bælt, med Undtagelse af Artilleriet fra Kjøbenhavn, som erholdt Marcheordre over Faaborg—Als. Routen Assens—Orøsund havde været tænkt benyttet af Fynske Dragoner, men da Smakkerne ved dette Færgested ikke vare i Stand til at iværksætte et Dragonregiments Overførsel over det her to Mil brede Bælt paa ringere Tid end et stort Antal Dage, blev det opgivet.

I Følge Kronprinsens Befaling traadte Bülow sammen med Wolfgang Haffner og Kirchhoff for at overveje, hvad der i Anledning af denne Troppesamling var at forberede, og Kronprinsen plejede Raad med sine sædvanlige militaire Raadgivere, nemlig, foruden de nys nævnte, Lindholm i Kjøbenhavn, Binzer i Kiel og Haxthausen, som var kommen ned fra Norge. Under Forhandlingerne mellem de førstnævnte fremkom Kirchhoff med det Spørgsmaal, om ikke den nye Plans Iværksættelse burde suspenderes, men fandt dog senere selv, at en saadan Suspension, da en Del af Planen alt var sat i Udførelse, vilde være forbunden med Vanskeligheder, og Kronprinsen svarede paa Spørgsmaalet: „I Planen kan og bør ingen Forandring ske“ [1]).

Med Hensyn til den militaire Optræden i det hele forelaa der mange Anmodninger fra Grænseøvrighederne i Holsten om forøget Troppestyrke, hvilke stilledes, den Gang de hannoveranske Indvaanere, som fortalt, i Masse flygtede ind i Holsten. Kronprinsen var imod en saadan Forøgelse; derfor lod han kun Grænsetropperne blive i deres Standkvarterer i Steden for at samles til Øvelse i Rendsborg. Ogsaa

---

[1]) „Underdanigst fra Bülow, Frederiksberg den 3dje Juni 1808.“

var han imod, at Søstyrken paa Elben forøgedes, da der ikkun derved lettere kunde opstaa Kollisioner med de franske og engelske Skibe. Det vedtoges, at Styrken i Hertugdømmerne i det hele skulde støtte sig til Hovedstillingen ved Ejderen med Centrum i Rendsborg, højre Fløj i Tønning, venstre i Frederiksort og Kiel, at Elbfartøjerne for største Delen burde henlægges til Tønning, saa snart Kapitajnlieutenant Ulrich kunde fuldføre deres Ekvipering.

For en eventuel Koncentration til Ejderen blev der paa Forslag af Bülow, Kirchhoff og Haffner truffet alle nødvendige Foranstaltninger. Magasiner befaledes anlagte, Stykknægte og Stykheste udskreves, og et Feltkommissariat oprettedes. Dette sidste stilledes under Generalkrigskommissair Haxthausen fra Norge, Kammerherre J. S. Møsting, Amtmand i Haderslev, og Justitsraad J. C. F. Heinzelmann, Kammersekretair i det tyske Kammerkancelli. Feltkommissariatet skulde følge Hovedkvarteret, alle Tropper i Hertugdømmerne forplejes af det, og det selv være en Filial af Generalitetet i Kjøbenhavn.

Saaledes vare Forholdene, da Kronprins Frederik den 15de Juni — efter at den nye Hærordning var undertegnet den 8de Juni, og hans Stilling som Øverstbefalende var bleven bestemt i en den 10de Juni udkommen Instrux for de kommanderende Generaler — afrejste over Faaborg til Louisenlund for at tage Befalingen over Tropperne i Hertugdømmerne med Rendsborg som Hovedkvarter. Samtidigt begyndte Tropperne fra Kongeriget at sætte sig i Bevægelse til de dem opgivne Cantonnementer efter Marcherouter, som gaves dem af Wolfgang Haffner, dog for de Afdelinger, som skulde passere Kongeaaen, ikke længere end til Kongerigets Grænser, da Marchen i Slesvig foreskreves af Binzer i Kiel. Det 3dje jyske Regiment tiltraadte nemlig Marchen fra Aalborg den 16de Juni, de andre jyske og fynske Afdelinger afgik fra deres Garnisoner den 17de og 18de Juni, de kjøbenhavnske Fodfolkregimenter samt de lette Batailloner den 20de, Husarerne den 21de og Sjællandske Jægerkorps den 27de.

Der var saaledes ikke det mindste Usædvanlige paa Færde; Troppesamlingen ved Rendsborg var endog mindre end i de tidligere Aar, da Kronprinsen den 21de Juni opslog sit Hovedkvarter i Rendsborg og kundgjorde, at han tog Overbefalingen over samtlige i Hertugdømmerne forsamlede Tropper.

Som Generaladjudant ansattes Bülow med Kapitajn, Adjudant Rømer som særlig Hjælper, som Generalkvartermester Binzer, som Adjudanter Ritmestrene Frieboe og v. d. Maase, Kapitajnerne Grüner, Oppen og Rømeling. Ved Generalkvartermesterstaben ansattes som Generalkvartermester-Lieutenanter Kapitajnerne Krag, Sejersted og Wolfgang Haffner, som Aide-Generalkvartermestre Kapitajnerne du Plat, Mollwitz og Wenzel Haffner, der dog endnu ikke var kommen hjem fra sin Udenlandsrejse, men ventedes.

Troppesamlingen begyndte, ligesom forrige Aar, med Specialrevuer, som Kronprinsen afholdt, og Manoeuvrer i to Partier. Den 26de ankom det fynske Infanteriregiment til Kiel, og den 28de kom

Têten af de jyske Tropper, Jyske lette Dragoner, til Store og Lille Danevirke.

Med Hensyn til Troppeinddelingen bemærkes, at der af Infanteriregimenterne i Rendsborg dannedes to Brigader under Prins Frederik af Hessens Befaling, nemlig: første Brigade under Generallieutenant Lützow, bestaaende af 2det jyske og Slesvigske Regiment samt en af disse Regimenter dannet Grenaderbataillon under Major Grev Rantzau; anden Brigade under Generalmajor Blücher, bestaaende af Regimenterne „Oldenburg“ og „Holsten“ samt en af disse dannet Grenaderbataillon under Major Abercron af Oldenburgske Regiment. Rytteriet stilledes i sin Helhed under Generallieutenant Düring, og under ham oprettedes foreløbig to Brigader, af hvilke dog kun én formeredes strax under Generalmajor Prins Christian af Hessen, bestaaende af Livregiment Ryttere og Holstenske Rytterregiment. Den anden skulde dannes af Jyske og Fynske Dragoner under Generallieutenant Grev Rantzau fra Fyn, naar Fynske Dragoner vare komne. De øvrige Rytter- og Fodfolkregimenter stilledes, som de kom, foreløbigen umiddelbart under Kronprinsen med Undtagelse af de jyske, der stode under Generallieutenant Moltke fra Aalborg, dog indtil videre ikke inddelte i Brigader.

Tilstanden forblev uforandret, som skildret, til Maanedens Slutning, da paa Grund af de hannoveranske Begivenheder, som strax skulle blive omtalte, en Styrke henlagdes til Grænsen langs Bille og Lauenburg. Til denne toges det slesvigske Jægerkorps, den slesvigholstenske Bataillon let Infanteri, Grenaderbataillonerne Abercron og Rantzau, Livregiment Dragoner og fire Amusetter. Dette Korps sattes under Generalmajor Ewalds[1]) Befaling. Generalen afrejste den 30te fra sit Cantonnement ved Rendsborg. Tropperne afgik den 1ste og 2den Juli og ankom først en 3 Dage senere til Grænsen, som imidlertid var bleven markeret med de meget omtalte Nevtralitetspæle. Paa det tyske Kancellis Forestilling af 3dje Juni var der nemlig blevet tilvejebragt af den holstenske Landsregering og Overpræsidiet i Altona en Del Pæle med skraa røde og hvide Striber og med det Kgl. Navnesiffer paa en Plade foran, hvilke skulde anbringes langs Grænsen, især hvor Hoved- eller Biveje løb over den, for at vise de fremmede Tropper, hvor det danske Monarkis Grænser begyndte. Disse Pæle skulde i Følge en paa Forestillingen falden Resolution

---

[1]) J. Ewald, født i Kassel 1744, indtraadte 1760 i hessisk Tjeneste og deltog i Syvaarskrigen, hvornæst han først 1766 blev Sekondlieutenant. I 1770 mistede han i en natlig Duel sit venstre Øje. 1776 fulgte han som Kapitajn med et hessisk Troppekorps til Amerika og kæmpede med Udmærkelse paa Englands Side mod Fristaterne. 1781 blev han fangen ved Yorktowns Kapitulation, men udvexledes 1783 og vendte 1784 tilbage til Evropa. 1788 traadte han paa Carl af Hessens Anbefaling i dansk Tjeneste som Oberstlieutenant og Chef for Slesvigske Jægerkorps. 1795 fik han Obersts og 1802 Generalmajors Karakter.

først rejses, naar fremmede Tropper nærmede sig vore Grænser, men dette Tilfælde syntes nu at skulle indtræde ved Grænsen mod Lauenburg.

Strax efter Konventionen i Suhlingen havde den franske Hær taget Kurfyrstendømmet i Besiddelse. Den 4de Juni henad Aften indtraf allerede franske Officerer og Kommissariats-Embedsmænd i Hannover for at forberede Kvarterer for Tropperne. Den 5te kom den franske Ordonnateur Matthieu, som forhandlede med en hannoveransk Deputations-Kommission. I rede Penge forlangtes der udbetalt 3 Millioner Livres, en Fordring, som tilstodes, men dog den 6te blev nedsat til $2^1/_2$ Million at udrede i Terminer saaledes: den første kontant den 6te Juni, den anden kontant den 9de Juni og den tredje derefter i Vexler paa Hamburg med 40 Dages Sigt[1]). Henimod Middag den 5te kom General Mortier selv med Stab og flere højere Officerer. Generalen tog Ophold i Hertugen af Cambridges Palais, Stabschefen L. Berthier flyttede ind paa det kongelige Slot, General Schiner, Chef for 2den Division, hvilken denne Dag besatte Hannover, hvor ogsaa samme Dag Artilleriets Kommando og Reserveartilleriet indtraf, flyttede ind i Feltmarechal Wallmodens Hus. Schiner overtog Kommandantskabet over Byen[2]).

Mortier indtog strax en meget myndig Holdning. Foran hans Palais opkjørte 2 Kanoner, og stilledes som Skildvagter to Husarer til Hest og to Grenaderer til Fods. Ved hans Taffel spiste den første Dag alle Generaler og Generalstabsofficerer, og ved Taflets Slutning udbragte han en Skaal for Førstekonsulen. De følgende Dage holdtes der Tafler hos de forskjellige Generaler, hvor der paa den kongelige Kasses Regning daglig maatte serveres 30 Couverter hos General Mortier, 30 Couverter hos General Berthier paa det kongelige Slot, 20 hos General Schiner, 20 hos Artillerigeneralen Dulanloy og 20 hos Ordonnateur-Generalen. Kommandantens Taffel paatog Magistraten sig at sørge for; alle øvrige besørgedes fra Slottet ved Hofmarechallen. Denne Funktionair og det i Hannover tilstedeværende Hofpersonale maatte ogsaa yde de fremmede Generaler Tjeneste ved at stille Equipager og Rideheste til deres Raadighed, i hvilken Anledning de nødtes til at indkjøbe hos Private Equipager og Heste til Erstatning for en Del, som vare sendte bort.

---

[1]) Væsentligst grunder det, som her og i det følgende fortælles om de Franske i Hannover, sig paa Aktstykker i vore Krigsarkiver. Se saaledes f. Ex. om Franskmændenes Færd strax efter Konventionen Kopi af et Brev, dat. 18de Juni 1803, under $^{960}/_{1803}$. [2]) Kommandanten kaldes vel Chienner i nys nævnte Brev; men det maa antages, der menes Schiner (se „Etat de situation de l'armée hanovrienne" hos Dumas). Nogen nøje Oplysning om militaire Detailer haves hverken i trykte eller i skrevne Kilder. I det følgende vil om de militaire Tildragelser kun det blive fremført, som efter en omhyggelig Sammenligning af alle Kilder, baade trykte og Arkivets, maa ansés at være uomtvistelig rigtigt.

Medens Mortier og hans Stab saaledes indtraadte i den hannoveranske Regerings Sted og iklædte sig den kurfyrstelige Regerings Herligheder, forlangte han alle tidligere Regeringskollegier satte i Virksomhed igjen, og franske Embedsmænd ankom for at være Generalen behjælpelige med Ordningen af Landets Administration. Hovedmassen af de franske Tropper var samlet om Hannover, Nienburg og Neustadt, hvor Rytteriet befandt sig, samt Celle. Et Regiment efterlodes i Osnabrück, et indrykkede i Fæstningen Hameln, da den var overtagen af de Franske. Mod Nedre-Elben sendtes Brigadegeneral Frère af 1ste Division. Han besatte ikke blot Harburg, Stade og den øvrige Elbkyst, men tog endog den hamburgske lille By Cuxhaven i Besiddelse for der fra at hindre engelske Skibes Indløben i Elben. En General Rivaud besatte Verden og Kysten ved Wesers Udløb for at standse Englændernes Handel paa denne Flod[1]).

Henimod Slutningen af Juni antoge Forholdene en helt forandret Karakter derved, at Førstekonsulen vægrede sig ved at ratificere Konventionen i Suhlingen, med mindre ogsaa den engelske Monark ratificerede den. Han havde i, hvad der var foregaaet efter den aldeles lignende Konvention i Kloster Zeven i Aaret 1757, Aarsag til at forlange den ratificeret, men betragtede Hannover som en Provins af Storbrittanien og Hannoveranerne som Hs. brittiske Majestæts Undersaatter, hvorfor han ogsaa til Udløsning af de ved Konventionen i Suhlingen bundne hannoveranske Soldater ønskede et lignende Antal franske løsgivne af England. Denne Betragtningsmaade kunde den engelske Regering paa ingen Maade gaa ind paa. Den betragtede Hannover som en Domaine, Kongen ejede i et fremmed Rige, det tyske. Som engelsk Konge kunde Kong Georg ikke ratificere Konventionen; han maatte have kunnet gjøre det som Kurfyrste, hvis Førstekonsulen vilde have været tilfreds dermed, men selv dette var han utilbøjelig til, da han ikke vilde legalisere en Voldsdaad af Frankrig, som han ønskede, at Tyskland i Rigets egen Interesse vilde hævne. Ratifikationen af Konventionen nægtedes derfor, og Bonaparte befalede omtrent den 19de Juni Mortier at tvinge Wallmoden til en Kapitulation. En ny fransk Styrke paa 3 Halvbrigader under General Dessolle, som var forlagt til Osnabrück for at styre dette Bispedømme, var da underlagt Mortier og dannede en Reserve for hans øvrige Tropper. Fra den

---

[1]) En i vore Krigsarkiver værende Liste over Antallet af Tropper i de forskjellige Dele af Landet den 18de Juni, hvilken stemmer med trykte Angivelser om Styrken og uden al Tvivl har sit Udspring fra de Opgivelser, Franskmændene i Hannover gjorde til hannoveranske Forplejningsavtoriteter, angiver Styrken i Kurfyrstendømmet den nævnte Dag saaledes: Celle og Omegn 2000 Mand til Fods, 60 Kavalerister, Ueltzen 350 Mand til Fods, Lüneburg 350 Mand til Fods, Nienburg og Omegn 3000 Mand til Fods og 60 Kavalerister; Osnabrück 1400, Stade 400, Neustadt og Omegn 1500 Ryttere; Hannover 1500 Infanterister. 200 Ryttere, Artilleriparken, bestaaende af 250 Mand til Fods og 250 til Hest, Artilleri 400; Hameln 1500 Mand Infanteri, Harburg 1300 Infanterister. I alt udgjorde dette 12450 Mand til Fods og 2070 Mand til Hest, altsaa 14520 Mand. Dumas angiver Styrken til enten 13474 eller 18874 Mand.

25de Juni forlode de fleste af hans Tropper, i Tal henved 15000 Mand, deres Cantonnementer for at samles mellem Lüneburg og Elben. General Mortier bestemte Lüneburg Slot til sit Kvarter. General Frère efterlod i Stade og de andre Garnisoner ved Nedre-Elben kun nogle Hundrede Mand; derimod førte han saa mange Fartøjer, som han kunde faa fat paa[1]), ned til Hope lige over for Zollenspiker og der fra videre til Niedermarschhacht lige over for Geesthacht, hvorhos der ogsaa fandtes Fartøjer ved Artlenburg, hvor der var Færgeforbindelse med Sandkrug. Den 30te Juni, da denne Troppekoncentration var nær ved at være fuldbyrdet, sendte Mortier dernæst sin Stabschef Berthier til Wallmoden med en Skrivelse, der meddelte, at der var nægtet Konventionen Ratifikation, og tillige forlangte et kategorisk Svar inden 24 Timer paa de Forslag, Berthier vilde gjøre. Disse Forslag gik ud paa, at Hannoveranerne skulde gjøres til Krigsfanger og føres til Frankrig.

Saa snart de første Efterretninger kom til Wallmoden om den Skæbne, Suhlinger-Konventionen var udsat for at faa, blev han meget urolig, eftersom han, uvidende om, at Mortier overhovedet havde underskrevet med Reservation, havde opfyldt Konventionen samvittighedsfuldt og bortgivet alle Midler til Forsvar. Da de Franske henad Maanedens Slutning koncentrerede sig hen imod Elben, kunde han ikke være i Tvivl om, hvad Hensigten var hermed, og han foretog derfor en lignende Koncentration. Han forlagde, efter at have modtaget Berthier i Lauenborg sit Hovedkvarter til Gülzow, hvor fra han havde omtrent lige let Adgang til de mest truede Steder ved Elbkysten, Geesthacht, Sandkrug lige over for Artlenburg og Lauenburg, og samlede alle sine Tropper fremad til Grænsen, hvor Lejrene udvidedes og forøgedes[2]). Da Mortiers Forslag overbragtes ham af Berthier, samlede han et Krigsraad i Hovedkvarteret Gülzow og forkastede dernæst den 1ste Juli Opfordringen[3]).

Wallmodens Situation var i det hele lidet lovende. I den lille Fæstning Ratzeburg, som han havde i sin Ryg, havde han fundet mange Kanoner, som han havde anvendt til Kystbatterier langs Elben. Ogsaa synes han at have fundet Midler til at forsyne i det mindste nogle af sine ridende Batterier med nyt Materiel. Derimod skortede det ham paa Ammunition, skjønt han havde nok til én Bataille. I Antal var Hæren ikke den franske meget underlegen, men den var demoraliseret paa Grund af, hvad der var foregaaet. Imidlertid var

---

[1]) „Unterthänigst Promemoria" fra Grev Rantzau, Glückstadt Fæstning 29de Juni 1803. [2]) Se herom i vore Krigsarkiver særlig: Melding fra Wimpfen til Kronprinsen, Reinbek den 1ste Juli 1803, og Melding fra M. C. Bernstorff til Kronprinsen, Ottensen den 29de Juni. En Promemoria fra Chr. Weitzmann, hvori de hannoveranske Forhold paa denne Tid ogsaa omtales, vil blive trykt blandt Bilagene. [3]) Alle de i Anledning af de hannoveranske Begivenheder mellem Wallmoden og Mortier og Wallmoden og Regeringen i Ratzeburg vexlede Aktstykker ere tilstede i Afskrift i Krigsarkiverne i den originale, mest franske, Form; men de ville ikke blive meddelte, da de findes i korrekt Oversættelse i den af Grev Wallmoden udgivne „Darstellung der Lage, worin sich das Hannöverische Militair in den Monaten Mai, Juni, Juli befand."

der endnu den 1ste Juli Vilje hos de fleste til at værge sig til det yderste mod de Vilkaar, Førstekonsulen havde tiltænkt Hannoveranerne.

Den Stilling, Hæren indtog, var i sig selv ikke ugunstig. Den støttede sine Fløje til Bille og Delvenau, Støttepunkter. hvis Betydning ikke maatte søges i disse Floders fysiske Beskaffenhed, men deri, at de dannede Grænser mellem Lauenburg og nevtralt Land. Stillingen laa mellem Mecklenburg og Holsten. Paa den sydligste og største Strækning af samme dannede Elben en Grav foran den, og paa denne Strækning var der ikke faa naturlige Støttepunkter for et virksomt Forsvar, saaledes Glüsing, Tesperhude og Krümpel, ligesom Flodbredden i det hele var skovrig og dominerende i Forhold til den modsatte. Fra Geesthacht af, hvor Elben bøjer imod Vest og, omsluttende de hamburgske Vierlande, løber forbi Færgestedet Zollenspiker-Hope til Harburg og videre, havde Stillingen derimod intet Vand foran sig, men hamburgsk Territorium, hvilket man ikke antog. at Franskmændene vilde respektere, da de uden videre havde besat Cuxhaven.

Paa dette Tidspunkt havde Hannoveranerne 3 Rytterregimenter staaende i Lejr mellem Wendorf og Kröpelshagen, 1 i Schwarzenbek og 6 med det ridende Artilleri i Lejr ved Glüsing. To lette Rytterregimenter kantonnerede paa Fløjene. Fodfolket var fordelt langs hele Linien. Der var megen Spænding i Hæren. Rytteriets Heste stode altid opsadlede; man ventede en Kamp hvert Øjeblik; men der var ogsaa Udbrud af Misfornøjelse og aabenbare Revolter, som det kostede de kommanderende højere Officerer, der selv vare meget haabløse, Umage at besejre.

Nordligst og nærmest ved os kommanderede General Hammerstein. Det rygtedes, at de Franske havde anmodet Hamburg om Tilladelse til at gaa gjennem Vierlandene, men at det var afslaaet, uden at Hamburg ellers foretog noget for at forhindre Gjennemmarchen, hvis de Franske ikke desto mindre vilde iværksætte den. Ved Hope traf de Franske alle mulige Forberedelser til at passere Elben her[1]). Hammerstein forlangte af Bergedorfs Magistrat Nøglerne til Bergedorf By, som laa paa Franskmændenes Vej foran Hannoveranernes Stilling. Byen havde et Slot, der var omgivet af Grave og indeholdt 20 Kanoner, hvoraf 8—10 stode paa Lavetter. Da Hammerstein fik Afslag fra Magistraten, meddelte han denne, at hvis Hamburgerne tillod Franskmændene at gaa ind paa deres Territorium, vilde han i samme Øjeblik besætte Bergedorf, og hvert et Hus i Byen skulde da tjene ham til Fæstning[2]).

Imidlertid bleve Forholdene mere og mere fortvivlede hos Hannoveranerne. Hæren begyndte at opløse sig for at undgaa fransk Fangenskab. Modet sank hos de Overordnede. Meget Indtryk[3]) gjorde ogsaa den Meddelelse, som Ewald, da han den 1ste Juli forud for sine Tropper kom til Grænsen og den 2den besøgte Hammerstein,

[1]) Dette var uden Tvivl virkelig deres Hensigt. Dumas S. 217. [2]) Wimpfens Rapport, Reinbek d. 2den Juli 1803. [3]) Se „Darstellung der Lage“ o. s. v., S. 93.

gjorde, at Danmark ikke vilde yde Hannoveranerne nogen som helst Beskyttelse, men med Magt vilde drive hver den tilbage, som vilde overskride den nevtrale Grænse[1]).

I faa Dage kom Sagerne til Afslutning. Saa snart Forholdene havde trukket sig sammen til Krig, var der kommet to Landskabsdeputerede fra Hannover til Wallmoden for at anmode ham om, ikke ved en utidig Modstand at hidlede Landets fuldstændige Ruin. De vare Ordførere for det store Parti i Landet, der nu havde bøjet sig under det franske Herredømme som en midlertidig Nødvendighed, og som antog, at enhver yderligere Modstand kun vilde gjøre Trykket endnu besværligere. Disse Landskabsdeputerede havde i Forvejen haft Adgang til Mortier, og de vare tilstede i Lauenburg, den Gang Berthier kom til Wallmoden der. De rejste, før Wallmoden endnu havde givet sit afslaaende Svar paa Opfordringen, til Mortier med et af Wallmoden før Berthiers Ankomst udfærdiget Brev, og den franske Hærfører lod sig af dem bevæge til store Ændringer i de opstillede Forslag. Han tillod, at Tropperne ikke førtes til Frankrig, men, efter at have nedlagt deres Vaaben, gik til deres Hjem. Da Regeringen i Ratzeburg alt den 29de Juni havde udtalt det Ønske, at det under de nærværende Trængselsforhold maatte komme til en eller anden Overenskomst, sammenkaldte Wallmoden et Krigsraad i Heidekrug, som erklærede sig for, at der kunde gaas ind paa de tilbudte Vilkaar. Wallmoden begav sig dernæst til Schnakenbek, hvor fra han vilde sende en Generalstabsofficer til den franske Øverstbefalende, men Mortier, som begav sig til Artlenburg, foreslog Wallmoden en personlig Sammenkomst paa Elben, og under denne, som fandt Sted paa et Skib den 5te Juli, blev Elbkapitulationen, som den kaldes, afsluttet og underskreven af de to Øverstbefalende. Den hannoveranske Hær forpligtede sig til at nedlægge sine Vaaben. Alle Heste skulde overleveres den franske Troppestyrke gjennem Mellemmænd. Den hannoveranske Hær skulde opløses, og Soldaterne begive sig til deres Hjem efter at have forpligtet sig til, ikke at bære Vaaben imod Frankrig, med mindre de skulde blive udvexlede med Franskmænd, tagne af Englænderne. Generaler og Officerer skulde paa Æresord begive sig til de Steder, de valgte til deres Hjem, men som skulde ligge paa Fastlandet. Den franske Øverstbefalende skulde til Kontrol erholde en Navnefortegnelse over hele den hannoveranske Hær. De hannoveranske Soldater maatte ikke bære Uniform o. s. v.

Alt før denne Kapitulation afsluttedes, havde Hæren, som allerede berørt, begyndt at opløse sig selv. De fleste af Hærens Medlemmer vare hvervede, og særdeles mange af dem havde intet Hjem, til hvilket de kunde ty. Mortier oprettede en tysk Legion, i hvilken de kunde indtræde; men meget faa indtraadte i den. En større Del af Soldaterne søgte ud til den engelske Flaade, enten ad Elben eller gjennem Holsten, hvor de uvæbnede kunde passere ind, og hvor fra de kunde

[1]) Den Rapport fra Ewald, Reinbek d. 2den Juli, hvori Samtalen med Hammerstein findes, trykkes blandt Bilagene.

komme ud til Flaaden fra Holstens Vestkyst eller fra Tønning. En Del søgte til Mecklenburg, hvor Wallmoden tog Ophold paa et ham der tilhørende Gods, og hvor den hannoveranske Regerings Medlemmer nedsatte sig i Schwerin. De hannoveranske Officerer og Soldater, som begav sig til England, dannede Stammen til den engelsk-hannoveranske Legion, der optraadte paa Rügen 1806, paa Sjælland 1807, i Gøteborg 1808 og i Holsten 1813.

Det var netop paa den Tid, da Tildragelserne ved Elben strammede sig til en Knude, at Ewalds Korps kom ned til den holstenske Grænse, og det var paa samme Tid, den 5te Juli, at Kronprinsen, uden Tvivl ogsaa bevæget dertil ved Ewalds Melding om Samtalen med Hammerstein, gav Ordrer til det danske Korpses Koncentration ved Ejderen.

Ewalds Korps anbragtes saaledes, at det slesvigske Jægerkorps og den slesvig-holstenske Bataillon let Infanteri med de 4 Eskadroner Dragoner spredtes langs Grænsen, og de to Grenaderbatailloner samt 2den Bataillon „Fyn“, som ogsaa sendtes ned til Grænsen, anbragtes samlede til Understøttelse, henholdsvis i Hummelsbüttel, Oldeslo og Wandsbek. I Kirch-Steinbek, nærmest Hamburg, var der et let Kompagni, som, iagttagende Billwerder, besatte Bille indtil Sande ved Bergedorf, hvor der var det halve af et andet Kompagni og Dragoner fra en Eskadron, som var indkvarteret i Lohbrügge og Reinbek. I Reinbek fik Oberstlieutenant Kardorff, Chef for den lette Bataillon, Plads med sit Kompagni, i Silk den anden Halvdel af Kompagniet i Sande, og i Schöningstedt og Ohe et Kompagni af den lette Bataillon. I Witzhave kom dernæst en Eskadron og i Grande et Jægerkompagni, hvorhos den i Ewalds Sted kommanderende Stabsofficer, Major G. Turchos, befandt sig i Trittau tillige med et Kompagni og en Eskadron. I Hamfelde og Grönwold var dernæst et Kompagni, i Eichede og Trenthorst en Eskadron og endelig i Moisling, nærmest Lübek, et Kompagni. Paa Grund af Besættelsen af den sidstnævnte Landsby kom der Protest[1]), foranlediget ved, at der mellem Danmark og Rigsstaden Lübek var truffet Forlig, hvorefter Moisling laa under Lübeks Højhed og maatte være fri for fremmed Indkvartering. Ewald afslog først at tage Hensyn til dette, eftersom Kronprinsen havde bestemt Opstillingen, men Kronprinsen bød ham at give efter, hvornæst Moisling forlodes.

Fra Englands Side var Blokaden af Elben og Weser forkyndt den 28de Juni, men iværksattes først omtrent den 17de Juli, paa hvilken Dag der først viste sig Krigsskibe i Elbmundingen. Derimod valgtes Tønning strax af den engelske Regering til det Punkt ved Kysten, ad hvilket dets Forbindelse med Fastlandet skulde finde Sted. Et engelsk Sendebud, Liston, var paa Fregatten „Amethyst“ undervejs til Sundet for med det danske Hof at afgjøre Sagen om den engelske Postgang over Tønning. Paketbaaden „Ouckland“ (Kapitajn Bridge)

---

[1]) Actum Moisling, d. 4de Juli 1803, Bilag til Ewalds Rapport, Mühlenbek den 5te Juli 1803.

kom den 4de Juli til Tønning med 6 engelske Poster. Den 6te ventedes et nyt Fartøj med 2 Poster.

Kronprinsen sendte Lindholm til Tønning for at arrangere det fornødne med Englænderne, og da de lette Tropper — under Koncentrationen ned til Ejderen — vare komne til Slesvig, beordrede Kronprinsen den 9de Juli den 2den sjællandske lette Bataillon, nu kommanderet af Major V. L. Behmann, til Tønning for at danne Garnison i Byen.

Af de øvrige Tropper, som vare under Marche til Ejderen, befalede han samme Dag Kronprinsens Regiment og Husarerne at forblive henholdsvis i Slesvig By og i Flensborg. Ogsaa er Artilleriet fra Sjælland blevet standset bag Slien. I Dagene mellem den 10de og 14de naaede de andre Afdelinger Ejderen. De lette Batailloner (1ste sjællandske Bataillon let Infanteri og Sjællandske Jægerkorps) gik gjennem Rendsborg til et Cantonnement en Mils Vej syd for samme. Generallieutenant Moltkes jyske Tropper fra Flensborg, Slesvig og Ekernførde, hvor Grenaderbataillonen Maule, dannet som tidligere af 1ste og 3dje jyske Regiment, var bleven henlagt, gik i Cantonnement om Kiel. Rytteriet, som kom ned fra Aabenraa og Slesvigs Omegn, tog Ophold imellem Prins Frederik af Hessens Tropper i Rendsborg og i Egnen syd der for (thi Slesvigske Regiment var lagt ud af Fæstningen til Jevenstedt) og Generallieutenant Moltkes i Kiel. I det hele blev Hovedkorpsets Dislokation og Sammensætning i Midten af Juli, da Prins Frederiks Regiment den 16de var kommet fra Laaland til Kiel, følgende.

I Rendsborg, hvor Hovedkvarteret var, og i Egnen syd for samme stod Prins Frederik af Hessens Tropper. De udgjorde kun 8 Batailloner, eftersom Grenaderbataillonerne vare detacherede til Grænsen, og bestode, som alt omtalt, af 2 Brigader, nemlig første under Generallieutenant Lützow, bestaaende af „2det Jyske“ og „Slesvig“, anden under Generallieutenant Blücher, bestaaende af „Oldenburg“ og „Holsten“. Syd for Prins Frederiks Tropper, om Schenefeld og Hohenwested, stod 1ste sjællandske Bataillon let Infanteri og Sjællandske Jægerkorps.

Paa den nordlige Side af Ejderen ved Rendsborg, i Landsbyerne Fokbek, Hamdorf, Hohn, Borgsted, Lehmbek, og opad til Bistensee kantonnerede Prins Christian af Hessens Rytterbrigade, bestaaende af Holstenske Rytterregiment og Livregiment Ryttere. Den anden Rytterbrigade, nemlig Brigaden under Generallieutenant Rantzau fra Fyn, bestaaende af Fynske og Jyske Dragoner, laa i Egnen fra Bovenau ved Kluvensik til Achterwehr, og noget sydligere om Emkendorf stod det slesvigske Rytterregiment, hvilket ikke var indordnet under nogen Brigade.

Om Kiel stod Generallieutenant Moltkes Tropper, delte i to Brigader. Den ene under Generalmajor C. H. Lepel, Chef for 1ste jyske Regiment, bestod af fire Batailloner, nemlig 1ste og 3dje jyske Regiments 4 Musketerbatailloner; den anden under Generalmajor J. Neckelmann, Chef for Fynske Regiment, bestod kun af to, nemlig 1ste Bataillon „Fyn“ og Grenaderbataillonen Maule.

Prins Frederiks Regiment, som den 16de steg i Land i Kiel, og som kommanderedes af dets Næstbefalende, da dets Chef, den 16aarige Prins Christian Frederik, paa denne Tid opholdt sig i Mecklenburg[1]), gik i Cantonnement i Provstiet uden at underordnes nogen Brigade.

I den sidste Halvdel af Maaneden spredte den østlige Del af den nævnte Opstilling, Rytteriet øst for Rendsborg og Moltkes Tropper, sig mod Syd; 3dje jyske Regiment kom til Preetz.

Efter Hannoveranernes Kapitulation i Lauenburg, besatte de Franske dette Land, og deres Tropper kom saaledes, om end i ringe Tal, til at staa lige over for vor Grænsecordon mellem Hamburg og Lübek. Vore Tropper i Holsten vare altsaa paa hele Græhsen mod Syd i Berøring med Franskmændene, som de ved Elbens Munding og ved Tønning vare det med Englænderne.

Én Omstændighed gav Holsten megen Betydning paa denne Tid, nemlig den engelske Blokade af Elben og Weser, hvorved den tyske Handel mistede Brugen af Hamburgs og Bremens Havne. Det var ikke blot Hannover, der blokeredes, men tillige de danske Elbhavne, Hamburg og de preussiske Byer langs Elben. Det var første Gang, at Floder, som berørte forskjellige Lande, blokeredes, og Bonaparte søgte at faa den preussiske Regering til at opfatte dette som en Krænkelse, som de nevtrale Magter, der havde Handelsstæder ved Elben, for deres Værdigheds Skyld ikke kunde taale. Imidlertid turde Preussen ikke træde op herimod, Hamburg endnu mindre, og Tyskland saa sig blot om efter nye Havne, der kunde benyttes til dets Udog Indførsel. Mellemtyskland benyttede fra nu af for en Del Ems, skjønt Forretningerne paa denne Flod trykkedes ved, at engelske Varer ikke kunde komme ind ad denne Vej. Preussen søgte at benytte Stettin, skjønt Havnen var slet for større Skibe, men en stor Del af dets Trafik ledede til Lübek og Kiel. Hamburg benyttede Tønning, i det Varerne mellem denne By og Hamburg transporteredes enten til Søs langs den holstenske Kyst paa fladbundede Fartøjer, der kunde gaa inden for Vatterne ud for Ditmarsken, eller pr. Axe gjennem Vestholsten, i hvilken Anledning der øjeblikkelig organiserede sig en Fragtkjørsel. Tønning blev ved den levende Handel, som udfoldede sig i den og i dens Nabobyer Husum og Frederikstad, til en meget betydende Stad, og i næsten alle Byer ved Havet baade vest og øst paa steg paa Grund af Forholdene Handelsrøret meget. Ligesom Tønning havde erholdt Garnison (hvilken var forøget med et Husardetachement fra Flensborg), og Husum ogsaa fik sin (bestaaende af ét Kompagni og ligeledes et Husardetachement), saaledes lagde Kronprinsen desuden smaa Kommandoer hen til Kysterne, ikke blot langs Vestkysten, hvor Kanonbaadene „Frederiksort“ under Sekondlieutenant C. H. L. Donner og „Vardøhus“ under Premierlieutenant

---

[1]) Christian Frederik gjorde et Besøg hos de Franske i Hannover, og der blev forevist ham en fransk Afdeling. Jfr. Brev fra Weitzmann til Kronprinsen af 17de Avgust 1808.

W. Halling, den første ved Brunsbüttel, den sidste ved Glückstadt, vigilerede langs Elbbredden, men ogsaa til Byerne ved Østkysten, hvor de dannede et Kystforsvar, der sluttede sig til Grænseopstillingen mod Lauenburg.

Holsten laa saaledes i Ilden mellem de Franske og de Engelske. England havde Interesse af, at Holstens nevtrale Stilling opretholdtes, som hidtil. Som simpel Konsekvens deraf saa Bonaparte ikke med udelt Velvilje paa Tilstanden, som den nu var bleven i Holsten.

Der var derhos Grund for ham til at nære nogen Mistanke mod Danmarks Færd. Korpset ved Ejderen samledes nemlig først i det Øjeblik, da Franskmændene, efter at have afvæbnet Hannoveranerne, rykkede mod Grænsen. Før den Dag havde der ikke i Holsten været synderlig flere Tropper end ellers, og Samlingen havde kun bestaaet i den sædvanlige, der fandt Sted hvert Aar inden for Rendsborgs Volde med kun noget Rytteri og nogle lette Tropper udenfor. Afdelingerne fra Kongeriget havde kun nærmet sig Holsten i en trinvis Opstilling i Slesvig og paa Fyn. Nu derimod koncentrerede Korpset sig ned til Ejderen.

Dette vakte Opmærksomhed i hele det nordlige Evropa, og det maatte gjøre det saa meget mere, som Koncentrationen i Virkeligheden ledsagedes af Skridt fra den danske Regerings Side, der saa ud som Tilløb til at indtage en mere fremtrædende Holdning. I den Anledning vil det være nødvendigt at anføre følgende.

At hele det nordlige Evropa var kommet i stærk Bevægelse ved det franske Indfald i Hannover, er en Selvfølge. Ligesom Preussen traf krigerske Foranstaltninger og udrustede Tropper først i det vestlige, senere i hele Riget, saaledes havde ogsaa andre tyske Stater rustet. I Hessen var der f. Ex. samlet Tropper paa en meget opsigtvækkende Maade, skjønt under Paaskud af Exercertid. De smaa tyske Stater, som ikke grebe til Krigsforanstaltninger, vare desto ivrigere i at henvende sig om Beskyttelse enten til den franske Regering eller til de større tyske Magter eller til Rusland, der var Medgarant for Tyskland i dets nye Skikkelse. Det tyske Rige var i denne Tid fuldstændig magtesløst som saadant. Ogsaa gjennem Danmark søgte enkelte mindre tyske Fyrster at opnaa Beskyttelse. Vi have set, hvorledes Greven af Bentheim-Steinfurt opnaaede Frankrigs Beskyttelse ved Danmarks Hjælp. Saaledes søgte ogsaa Oldenburg, hvis Hertug, Peter Friedrich Wilhelm, som bekjendt, levede som sindssyg paa Pløn Slot, medens hans Neveu, Peter Friedrich Ludwig, regerede Hertugdømmet, Danmarks Understøttelse. De nordlige tyske Fristæder vare virksomme baade hos den franske og hos den russiske Regering. Kurfyrsten af Hessen klagede baade til Preussen og til Rusland i Anledning af den kontante Sum, som Mortier forlangte i Hannover, og som

skaffedes til Veje ved Laan paa de kongelige Domainer i Hannover. Kurfyrsten var nemlig en Slags Banquier for de tyske Statslaan[1]).

De forskjellige Klager, som indkom til St. Petersborg, bleve ikke uhørte. Kejseren sendte en Flaade paa 3 Fregatter, 1 Kutter, 1 Brig og 1 Lugger til Lübek[2]) og opfordrede Danmark og Preussen til at bidrage til Franskmændenes Standsning[3]). Disse Anmodninger vare afgaaede fra St. Petersborg, da Efterretningen om Kapitulationen i Suhlingen var ankommen der til, men naaede først Kjøbenhavn og Berlin, da Forholdene vare helt forandrede, og Elbkonventionen var kommen til. Franskmændene havde da standset, men ved Hannovers yderste Grænser.

Preussen kunde derfor ikke foretage sig noget efter Ruslands Opfordring. Det havde gjort, hvad det formaaede, for at standse Franskmændene paa deres Vej frem i Hannover, men nu, efter at Hannover var taget, at gribe til Vaaben eller indtræde i et mod Frankrig fjendtligt Forbund, betænkte det sig vel paa, saa meget mere, som det gjorde sig Haab om bedre at kunne opnaa, hvad det vilde, ved fredelige Midler. Bonaparte anstrængte sig for at vinde Preussen[4]). Han tilbød det endog Hannover, hvis det vilde slutte en aabenlys Alliance med Frankrig.

For Danmarks Vedkommende stillede Sagen sig anderledes. Kong Gustav IV Adolphs urolige og uberegnelige Adfærd havde bragt Danmark til at slutte sig nøje til Rusland. Der var lige siden 1801 kommet den ene Beretning efter den anden om Planer, han nærede mod Norge. I dette Aar vare hans Tanker imidlertid blevne vendte mod Øst i Anledning af den bekjendte Strid om Abbersforsbroen i Finland[5]), som havde ført til Rustninger baade paa russisk og paa svensk Side, og vor Regering havde fuld Sikkerhed for, at der ikke truede Norge noget for Øjeblikket[6]), men den holdt sig dog

---

[1]) Bignon: Histoire de France; III, S. 229. [2]) Skibsantallet, der stemmer med det almindelig angivne, er her gjengivet efter en Rapport af en Regimentskvartermester Sommer, som af Ewald sendtes til Lübek for at indhente Oplysning om Flaaden. [3]) Beretningen om større Rustninger, som Rusland i Følge Meddelelser i samtidige Presseorganer skulde foretage, og hvorom der ogsaa findes mange Meddelelser i de danske Krigsarkiver, er næppe rigtig. Med den store Troppesamling ved Krasno Zelo forholdt det sig vel rigtigt, da Rusland paa denne Tid var i Færd med at indføre en ny Hærordning, men de Flaadeudrustninger, som blandt andre Steder findes omtalte i „Politisches Journal", Jahrgang 1803, 2ter Band, Side 722, have næppe fundet Sted. I Følge Efterretninger til den danske Regering synes der ikke at være begyndt eller at have været tænkt paa større Søudrustninger i St. Petersborg. Skibene i Flaaden til Lübek vare i væsentlig Grad Kadetskibe. [4]) Se Bignon, III, S. 225. [5]) Schinkels minnen IV, S. 137 og 138. [6]) Et Par Rapporter fra Norge fra denne Tid ville findes mellem Aktstykkerne i dette Binds Slutning. Kronprinsen havde ogsaa meget fuldstændige Oplysninger og Lister over den svenske Hær og den svenske Flaade, hvilke, da Mankells „Uppgifter rörande svenska krigsmagtens styrka, sammansättning och fördelning sedan slutet af femtonhundratalet" (Stockholm 1865) ikke indeholder synderligt om denne Periode, vel ville have Interesse, men deres Plads skjønnes dog at være bedre i en af de følgende Dele.

i Anledning af den tvivlsomme Nabo saa tæt sluttet til Rusland, som muligt.

Danmark troede derfor ikke ganske at burde lade være at tage Hensyn til Ruslands Opfordring, men stillede som Betingelse, at Preussen var med, og det henvendte sig desaarsag til Preussen med Forespørgsel om, hvorvidt det vilde være med til at søge at forhindre Frankrig fra at udvide Besættelsen mere, hvorved der uden Tvivl nærmest tænktes paa Hamburg[1]).

Dette skete paa samme Tid, Koncentrationen til Ejderen fandt Sted, og Danmarks Holdning vakte ogsaa Fortrydelse i Hamburg, som med Utilfredshed saa, hvad der skete i Holsten. Denne Stad indsaa godt, at naar der udbrød Stridigheder mellem Danmark og Frankrig angaaende den, udsatte den sig for at blive Offer; den ønskede ogsaa af Hensyn til Handelen over Tønning og den derved opnaaede modus vivendi saa liden Forstyrrelse, som muligt, i de indtraadte Forhold.

For Bonaparte var det af Vigtighed, at Hannovers Besættelse snart blev en taalt Kjendsgjerning. Han saa derfor med Misnøje, at paa en Tid, da alle de andre Magter til Dels atter indstillede de Rustninger, de havde paabegyndt ved Indfaldet i Hannover, syntes Danmarks Rustninger at tage til. Der var vel en Stat til, som endnu senere end Danmark tog krigerske Forsholdsregler i Anledning af Franskmændenes Fremfærd, nemlig Sverig, hvis Konge, Gustav IV Adolph, lod Stralsunds Fæstning istandsætte[2]), men disse Forholdsregler vare lidet betydelige. Kong Gustav IV var endnu ikke kommen ind i den egensindig fjendske Stemning mod Bonaparte, som senere i en fremtrædende Grad skulde fæste de Franskes Opmærksomhed paa Svensk-Pommern. Kongen opholdt sig i øvrigt i denne Maaned i Stralsund, eftersom han var i Færd med at tiltræde den Rejse til Carlsruhe, paa hvilken hans sygelige Stemning mod Bonaparte skulde udvikle sig.

Bonaparte anvendte derfor et diplomatisk Tryk paa Danmark for at faa det til at afvæbne og lod desuden et Batteri spille, som paa hin Tid var af Virkning lige over for smaa Magter, nemlig en simpel Artikel i „Moniteuren", der var haanende mod vedkommende Magt. En saadan Artikel optoges i „Moniteuren" den 28de Avgust som indsendt fra Hamburg og vakte stor Opsigt[3]). I Tyskland var det i

---

[1]) Jvfr. Holm, II, S. 35 og flg. [2]) Ordre dertil 24de Juli; se Schinkels minnen. [3]) I Bredow's „Chronik des neunzehnten Jahrhunderts", 1ster Band, S. 573, citeres Artiklen oversat saaledes: „Hele den danske Krigsmagt er nu forsamlet i det Holstenske. Hæren bliver daglig forstærket der. Man tæller nu 30000 Mand. Hvad betyder det? Har man frygtet Følgerne af en Kamp mellem de franske og de hannoveranske Tropper, hvorfor bliver Hæren nu, da den En-Dags-Krig er til Ende, forstærket i Steden for opløst? Vil man forskaffe Nevtraliteten Respekt, hvorfor tilsidesætter man da Søsiden? — Vi Hamburgere gjøre os megen Umage for at tyde disse Tildragelser, som ere smaa for Evropa, men store for os; thi vi have Aarsag til at nære Frygt for et Naboskab med 30000 Danske, og vi forudsé, at denne Prunk fra Danmarks Side maa have en Forøgelse af de franske Tropper ved Elben til Følge. — Er det vel klogt at give sig Udseende af at udfordre Frankrig? Tror Kronprinsen for Alvor, at

den nærmeste Tid derefter en almindelig Tro, at det var denne Avisartikel, som havde bragt Danmark til at afvæbne; men det var ikke Tilfældet, da Bestemmelsen om Troppesamlingens Ophør var tagen før, og der i øvrigt aldeles ikke afvæbnedes. De af Afdelingerne fra Kongeriget, som skulde tilbage til deres Garnisoner, afgik i de sidste Dage af Avgust og de første af September, men en Del af dem forblev i Holsten Vinteren over, og, hvad der var skabt i Rendsborg 1803, havde for største Parten blivende Værd.

Troppesamlingens Karakter i det hele er given ved, hvad der i det foregaaende er fremstillet om den nationale Hærordning. Ligesom Englændernes truende Angreb 1801 havde givet Stødet til en Forbedring af den bestaaende Forsvarsordning for Kongerigets Vedkommende, saaledes kunde de Krigsuroligheder, som nærmede sig Sydgrænsen i 1803, tjene til at fremkalde den samme Forsvarsordning for Holstens og Slesvigs Vedkommende, hvilken Kronprinsen ikke havde kunnet faa sin Svigerfader til at fremme i den Grad, han ønskede. Derfor tog Kronprinsen alt den 21de Juni, inden Afdelingerne fra Kongeriget endnu vare komne, Befalingen over samtlige de i Hertugdømmerne forsamlede Tropper, det er: baade de i Hertugdømmerne oprindeligt hjemmehørende og de fra Kongeriget forventede, og tog strax fat paa Indretningen af Landeværnet i Hertugdømmerne, Istandsættelsen af Fæstningerne Glückstadt og Rendsborg samt Forøgelse og Forbedring af de fra 1801 stammende Kystforskansninger.

Da Hærordningen var saa vidt forberedt, at den kunde approberes inden Kronprinsens Afrejse fra Kjøbenhavn, og der den 10de Juni var udkommet den før nævnte Instrux for de kommanderende Generaler, ved hvilken Kronprinsens Stilling som Højstbefalende over Krigsvæsenet fastsloges, kunde han i Rendsborg iværksætte den nye Hærreform, som efter Bestemmelsen i Hærordningen af 8de Juni 1803 skulde træde i Kraft den 1ste Juli, og de Tropper fra Kongeriget, som han drog til sig, og som han ikke strax lod komme til Ejderen, men forsigtigt holdt rede paa Laalands og Fyns vestlige Kyster og i de slesvigske Byer, havdes ikke blot ved Haanden til mulig nødvendigt Forsvar mod fremmede Tropper, som vilde krænke Grænsen, men ogsaa til at støtte Indførelsen af den nationale Hærordning i Hertugdømmerne, hvis der skulde opstaa saadanne Opsætsigheder mod den

---

han imponerer mere med sin Hær end med sine Grænsepæle alene? Han benytter Lejligheden til at lade sine Tropper manoeuvrere. Nu vel. Men derved øder han uden Nødvendighed mange Penge, som han kunde anvende nyttigere til at bringe sin skadelidte Marine paa Fode igjen". I Anledning af Artiklen findes der i Bredow's „Chronik" et som halvofficielt betegnet Svar og i „Politisches Journal", Side 855, en Skrivelse fra Rendsborg o. s. v.

fra Befolkningens Side, som det tyske Kancelli havde erklæret for mere end sandsynlige[1]).

I militair Henseende var Stillingen rent defensiv. I Følge de mellem Kronprinsen, Binzer og Lindholm udvexlede Tanker, skulde i Tilfælde af et Angreb paa Grænsen den vestligste Del af Grænsestyrken slutte sig inde i Glückstadt Fæstning, hvor ogsaa Elbflotillen — i det mindste dens egentlige Stamme — vilde søge Tilhold. Resten af Grænseforsvaret skulde trække sig mod Ejderen. Naar Ejderstillingen ikke kunde holdes, vilde Prins Frederik af Hessens Styrke slutte sig inde i Rendsborg, og Resten trække sig tilbage til en Stilling i Slesvig. Man fik imidlertid tidlig Følelsen af, at Faren for et Angreb ikke var stor, naar blot et Forsvar var opstillet og i Orden. Speciesbanken i Altona, som ved Franskmændenes Nærmelse havde gjort Skridt til Flytning, fik fra Kronprinsen Ordre til at blive i Altona, dog med Sedler og Sølv indpakkede i Tønder, saa at den hurtigt kunde evakueres, naar Faren virkelig var for Haanden.

Arbejdet gik derfor kun ud paa Hærordningens Indførelse og Organisationen af Monarkiets Forsvar mod Syd. Selve Troppesamlingens Karakter og dens Øvelsers Natur, Kronprinsens Bestræbelse for at indføre en ensartet Exercits for de sjællandske og de holstenske Tropper m. m. ville bestyrke dette[2]). At Arbejdet ikke fuldførtes, var en Følge af dets Omfang og af Midlernes Utilstrækkelighed[3]).

---

[1]) Side 312. [2]) Kronprinsens Parolbefalinger under denne Troppesamling, som bleve udgivne paa Dansk, selv før en eneste dansk Afdeling var kommen til Ejderen, ere opbevarede og ville blive trykte i Udtog i det følgende, da de uden Tvivl i flere Retninger ville have nogen Interesse. [3]) De Geværer, som sendtes fra Kjøbenhavn til Landeværnet i Slesvig og Holsten, vare tagne af en Leverance paa 10000 Geværer, der i 1801 som Følge af den øjeblikkelige Trang bleve kjøbte af Kronborg Geværfabrik, men vare ubrugelige. Kronprinsen skrev paa Kollegiets Indberetning om denne Sag følgende:

Ikke længer kan jeg tilbageholde min Forundring over denne Sag, at de omtalte Geværer skal være brugbare; det, som jeg haver tilstillet Kollegiet, beviser det modsatte. Jeg finder hverken de Befalinger, hvorefter de ere blevne antagne, ej heller den Kommissionsforretning, som haver kunnet føre det oplyste Kollegie paa en saadan Maade bag Lyset og kunde foraarsage den Kongl. Kasse en saadan unyttig og uhensigtsmæssig Udgift. Jeg ønsker meget at erholde disse Papirer for at kjende disse hemmelige, i det mindste for min Tænke- og Handlemaade ubegribelige, Hensigter. Ligeledes maa jeg ret paalægge Kollegiet at tilstille en Liste over alle i Arsenalet værende Geværer; de i Holsten skal jeg selv rekvirere.

Hovedkvarter Rendsborg, den 30te Juni 1808. Frederik, K. P.

Da Kollegiet derefter den 9de Avgust indsendte 12 Stk. Bilag, som bevidnede, at Geværerne vare maadelige, men at de vare tilvejebragte, fordi Kollegiet fra alle Sider var blevet trængt om at udlevere Geværer, skrev Kronprinsen i den Anledning:

Geværerne ere ubrugelige. Kongen haver tabt Pengene, som disse have kostet. Jeg véd ikke, hvad jeg skal bruge disse slette Vaaben til. Jeg formoder, at Kollegiet, der haver kjøbt dem og bestilt dem, bedst vil kunne oplyse mig [om], hvorledes disse skal benyttes. Det holstenske og slesvigske

Imidlertid var Grunden lagt til Monarkiets militaire Enhed under Kronprinsens Kommando, og den nationale Hærordning indført.

Der er paa dette Sted kun lidet ellers at sige om Troppesamlingens Forløb[1]). Kun en enkelt Tildragelse maa berøres, som forefaldt i Noer den 12te Avgust 1803. Blandt de Steder, hvor der viste sig Tegn til Uroligheder, var Godset Noer; dog havde de ikke deres Udspring fra den nye Rekrutering, men, som det synes, fra en Uretfærdighed med Hensyn til Fordelingen af Byrden ved at afgive nogle rekvirerede Vogne til 3dje jyske Regiment under dets Marche syd paa. Den 11te, da Godsets Fæstere i Byen Lindhövd havde forhindret Fuldbyrdelsen af en 2 Dages Vand- og Brødstraf, som var dikteret en af deres Bymænd, rekvirerede Godsets Ejer, Hr. Hilmers, militair Hjælp i Kiel for at faa Ordenen paa Godset gjenoprettet, og Premierlieutenant Mørck med 50 Grenaderer af Fynske Infanteriregiment afgik derfor med en Instruktion fra Kronprins Frederik til Godset den 12te. Bønderne, som havde faaet Nys om Kommandoets Komme, forsamlede sig i Sognefogdens Gaard i Lindhøvd, bevæbnede med Leer, Høtyve og Møggrebe; Kommandoet opmarcherede foran Gaarden, og Lieutenanten lod Geværerne lade. Derefter foregik der i Løbet af en Times Tid Parlamentering mellem den belejrede og den belejrende Del, men da dernæst Bønderne med Kraft angreb Soldaterne, og et af disses Geværer ved en Fejltagelse gik af, skød de alle, hvorved 2 af Bønderne dræbtes og 4 saaredes, medens Resten tog Flugten.

Paa Kronprinsens Bud sendtes derpaa en ny Styrke baade af Fodfolk og Rytteri til Stedet under Kapitajn Simonsen af det 3dje jyske Regiment. Der havde da vist sig Spor til Ophidselse ogsaa i Byen Krusendorf, men Militairet holdt nu Egnen besat, og en fra Overretten paa Gottorp udnævnt dømmende Kommission holdt Ret over Bønderne, af hvilke den 29de Avgust 4 dømtes til Slaveri og 7 til Fængselsstraf i Rendsborg.

I de sidste Dage af Avgust Maaned begyndte Troppernes Hjemmarche ad de samme Veje, ad hvilke de vare komne. Den 30te Avgust afgik de sjællandske Husarer og Kronprinsens Regiment. Den 31te afgik 1ste Bataillon „Fyn" og Grenaderbataillonen Maule fra Kiel.

Landeværn, jeg beskæftiger mig med at ordne, er nu ubevæbnet, og hertil kjender jeg ingen Hjælp.

Hovedkvarter Rendsborg, den 13de Avgust 1803. Frederik, K. P.

[1]) Blandt Bilagene ville nogle af de daglige Indberetninger findes, som Kronprinsen modtog fra de Kommanderende paa Grænsen og fra Tønning, hvilke sidste ville give en Forestilling om de Tvistigheder, som havdes med den engelske Eskadrechef Vansittart. Blandt de første vil der findes nogle fra Altona, som dannede Begyndelsen til en, vistnok uden synderlig store Afbrydelser, fortsat Række af Indberetninger fra Altonas Kommandant om Forholdene hos de Franske i Hannover, hvilke strakte sig lige til 1813

Den 1ste September afmarcherede det sjællandske Artilleri fra Moldened bag Slien til Holdnæs for at indskibes til Faaborg. Den 2den September afgik 3dje jyske Regiment; den 3dje indskibedes Prins Frederiks Regiment i Kiel til Laaland; den 4de afgik 1ste jyske Regiment; den 7de de jyske Dragoner; den 8de de slesvigske Ryttere og den 12te de fynske Dragoner.

De Tropper, som forbleve i Holsten, vare de to sjællandske lette Bataillоner, det sjællandske Jægerkorps, og foreløbig 2den Bataillon „Fyn", som den 2den September marcherede til Nortorf, samt 2det jyske Regiment, som skulde afgaa til Viborg efter at være blevet omdannet til et kongerigsk Regiment, men fik Ordre til at blive i Holsten Vinteren over, dog med Depot i Viborg.

Den 1ste September gik Grenaderbataillonerne Abercron og Rantzau til Rendsborg. En almindelig Mandskabshjemsendelse fandt Sted i de følgende Dage, og de nye, uddannede Rekrutter indsattes i Afdelingerne.

Græsecordonen langs Lauenburgs Grænse vedblev at staa under Ewalds Befaling, men indskrænkedes til den slesvig-holstenske Bataillon let Infanteri og det slesvigske Jægerkorps samt en Del af Livregimentet Dragoner. I Steden for det tidligere Cantonnement langs Grænsen, belagdes nu de denne nærmest liggende Byer, nemlig Segeberg, Oldeslo, Reinfeld, Neustadt og Pinneberg.

Den 17de September overgav Kronprinsen igjen Carl af Hessen Befalingen i Hertugdømmerne, men under sig, og begav sig til Louisenlund, hvor fra han først i Oktober Maaneds Slutning rejste til Kjøbenhavn, hvor han ankom til Frederiksberg Slot den 28de Oktober.

Efter Hjemkomsten til Kjøbenhavn oprettede Kronprinsen det saakaldte Kommandokontor under Bülow, som i Virkeligheden var en Fortsættelse af det i Rendsborg under Bülow oprettede Kontor, hvilket nu blev Organet for Kronprinsens øverste Kommando over begge Rigers Stridskræfter. I dette Kontors Arkiv findes fra dette Tidspunkt af alt, hvad der angaar Hærens Historie, da Hertugdømmernes Generalkommando sendte Kronprinsen sine Indberetninger ligesom de andre Generalkommandoer, og ogsaa Kollegiet fra nu af blev en Kronprinsen som øverste Leder af Krigsvæsenet underordnet Myndighed.

Aktstykker vedrørende Troppesamlingen ved Rendsborg 1803.

Rapport fra Ewald til Kronprinsen.

Reinbek, Sonnabend Vormittags den 2ten Juli 1803.

Ewr. Königlichen Hoheit habe folgendes zu melden:

1) Gestern Morgen bin ich bei Zeiten in Oldeslohe angekommen und habe in Betreff der Verpflegung einige Einrichtungen mit dem dortigen Magistrat getroffen, solches Nachmittags durch einen Ordonanz-Dragoner an das Königliche Feld-Kriegs-Kommissariat abgehen lassen, und wovon Höchstdieselbe schon werden unterrichtet sein.

2) Nachmittags reiste ich nach Trittau um etwas wahres von der Lage der Hannoveraner zu erfahren, da man in Oldeslohe wissen wollte, dasz schon Gefechte vorgefallen wären. Es war aber alles Unwahrheit.

3) Heute früh bin ich bei Zeiten bei dem Kammerherrn und Amtmann v. Lowzow angekommen, der mir sogleich seinen Wagen gab. Ich war um 8 Uhr schon bei den Hannoveranern, wo ich in Wendorf den Gen.-Lieutenant v. Hammerstein auf der Strasze antraf, dem ich mein Compliment machte, und [der] mit mir in einem Hause abtrat, wo tête à tête folgende Unterhaltung vorfiel, nachdem ich ihm vorhero versichert hatte, dasz mein Besuch nicht officialiter, sondern nur um ihm meinen Respekt als ein alter Soldat zu versichern:

Ewald: Was bedeutet wohl das Zusammenziehen der Franzosen; vermuthlich wird es über Euch, brave Leute, hergehen?

Hammerstein: Bis auf diesen Augenblick hat sich nichts anders thun lassen; allein da die Franzosen sich jenseits der Elbe zusammenziehen, Fahrzeuge in Beschlag nehmen und Brücken machen, so hat man den französischen General fragen lassen, was das bedeute, worauf er geantwortet, dasz, da der König von England habe die Convention nicht unterzeichnet, folglich thue es der Ober-Consul auch nicht; auf ein weiteres lasse er sich nicht ein. Hierauf ist Berthier selbst übergekommen und hat folgendes dem hannoverischen General proponirt: 1. die Cavallerie die Pferde abgeben, 2. die Infanterie das Gewehr zu strecken, 3. die Officiers und jeder Soldat behält seine Bagage, 4. nach Frankreich als Kriegsgefangene transportirt.

Dieses ärgste von allem nehmen wir nicht an, und wir wollen uns wehren; hierzu stimmen alle unsere Leute. Ich commandiere hier bei Wendorf gegen die Vierlande, und ich werde, sowie die Franzosen kommen, sie angreifen und, wo ich sie finde, verfolgen, wohin sie fliehen, wenn ich glücklich bin. Glauben Sie, es ist auf Sie mit abgesehen; sie werden Bergedorf nehmen und kein Gebiet respectiren. Wir haben 3 Lager, eines hier, das zweite bei Besenhorst und Geesthacht und das dritte und stärkste bei Lauenburg (gegen Artlenburg über). Diese Lager stehen so, dasz sie sich unter einander souteniren und auf einander repliiren können. Die Franzosen werden übergehen bei Zollenspiker, bei Cranz und auch wohl höher auf.

Ewald: Sie werden sich wohl ins Mecklenburgische retiriren, wenn Sie unglücklich sind. Ich an ihrer Stelle würde mich schlagend bis auf die preuszische Grenze retiriren und das ganze Mecklenburgsche aufzehren.

Hammerstein: Wohin, das weisz ich nicht; ich ziehe mich hin, wohin ich kann und komme.

Ewald: Um Gotteswillen nicht nach der dänischen Grenze, denn Sie finden keinen Schutz.

Hammerstein: Ja, wohin ich komme, Sie werden uns doch wohl nicht zurückweisen?

Ewald: Nun musz [ich] anderes reden mit Ew. Excellenz, und welches ich bitte, nicht zwar officialiter, aber doch, dasz ich es gesagt habe, Ihrem Herrn commandirenden General zu sagen. Ich wiederhole, dasz Sie keinen Schutz finden und werden mit Gewalt wieder zurückgetrieben. Der König, mein Herr, will die strengste Neutralität behaupten; jede Macht, die mit Gewalt etwas von uns verlangt, wird mit Gewalt begegnet werden. Seine Königl. Hoheit unser Kronprinz werden mit Ihrem Blut jeden Fusz Land vertheidigen, und unsre Truppen werden alles thun. Ich wiederhole nochmals, ich habe Befehl von Seiner Königl. Hoheit auf die strengste Neutralität zu halten, und es würde mir leid thun, wenn wir uns als Feinde begegnen müszten. — Hierauf wurde der alte Mann etwas ernsthaft, und es that ihm herzlich leid.

Hammerstein: Aber wenn die Franzosen in Ihr Land gehen, dann sind wir doch gute Freunde. — Er gab mir [die] Hand, ich ihm, ich sagte nichts — das Gespräch hatte ein Ende, und er liesz seinen Adjutanten hereinkommen.

Ich empfahl mich und kehrte, ohne ins Lager zu gehen, zurück. Die Pferde sahen schlecht aus, und Menschen und Pferde haben Hunger gelitten. Einige Fremde erzählten mir, dasz der hannoversche Soldat allen Muth zum Schlagen habe, aber der junge Officier habe es nicht; dieses sagten auch die Soldaten selbst. Einige Fremde versichern mir, welche vor etlichen Tagen von Lüneburg gekommen sind, dasz die Franzosen nicht guten Muths wären, ja sogar hätten sich manche ausgedrückt: wir kommen alle aus dem Hannoverschen nicht heraus.

Wenn Ew. Königl. Hoheit genehmigen, so wollte ich folgende

Arrangements treffen. Die Jäger und leichte Infanterie wollte ich in die erste Linie der Dörfer längs der Bille von Reinbek an bis Trittau und so landwärts bis Moisling [legen]; die Dragoner in die Dörfer hinter den Dörfern, in welchen die Jäger und leichte Infanterie liegt; ausgenommen die wenigen Dragoner zum Vorposten- und Meldungsdienst. Die Gegend von Bergedorf und Reinbek musz wohl am stärksten gehütet werden.

1. 2 Compagnien Jäger und 2 Compagnien Scharfschützen nach Sande, Reinbek, Silk, Ohe. Bei beiden letztern Örtern sind Furte durch die Bille. Sande deckt den Pasz von Bergedorf ins Dänische. Hier ist die Gegend durchschnitten, aber rückwärts mit Höhen und Ebenen. Das gegenseitige Ufer ist hoch und waldig. Bei Reinbek die Hälfte der Amusetten. 2 Esquadrons Dragoner, wie es das Local giebt, hinter diese Linie und zwischen.
2. In Amt Trittau, Witzhave, Grande, wo eine Brücke ist, Trittau und Hamfelde, Kötel, Grönwold, Dwerkathen, wo die Poststrasze durchgeht, und Eichede: 2 Compagnien Jäger, 1 Compagnie Scharfschützen und 1 Esquadron Dragoner mit der andern Hälfte der Amusetten.
3. Von Eichede bis Moisling 1 Compagnie Scharfschützen und 1 Esquadron Dragoner.
4. Das Grenadierbataillon von Oldeslohe müszte wohl nach Wandsbek gelegt werden, denn von hier aus müszten wohl die Pässe von Reinbek etc. gegen Billwärder bis Sande besetzt werden, wohin sich wohl die Franzosen ziehen, wenn sie sich der Vierlande bemeistert haben.

Soeben eilf und ein halb Uhr, während ich dieses schreibe, kommt die Nachricht auf dem Reinbeker Amt an, dasz die Franzosen bei Zollenspiker Anstalt zum Übergang machten, und dasz man sagt, die Hannoveraner würden Bergedorf vertheidigen, selbst die Straszen durch die Häuser.

Halten Ew. Kgl. Hoheit zu Gnaden, es ist unmöglich in dieser kurzen Zeit in Betreff des Locals und Terrains ins gröszere Detail zu gehen. Ich habe fast noch gar nicht geschlafen und auch mir keine Zeit genommen, etwas zu mir zu nehmen.

Ich eile nun selbst sogleich nach Oldeslohe, um den heranmarschirenden Truppen ihre Quartiere und Posten ohngefähr anzugeben, und diesen Rapport durch einen Dragoner von Oldeslohe an Ew. Kgl. Hoheit abgehen zu lassen. Ich werde thun, was ich kann. Es ist doch gemeint, weder Franzosen noch Hannoveraner aufs dänische Gebiet zu lassen. Sollte während dieser Zeit, dasz ich von hier abwesend bin, das Schlagen losgehen, so gebe ich auf den Nothfall den beiden Dragoner-Esquadrons den Befehl es aufzunehmen. Mein Quartier werde ich zu Witzhaven nehmen, dieses liegt näher nach Reinbek als nach Trittau. Sobald ich die Dislocation eingerichtet habe, gehe wieder in diese Gegend. Ich ersterbe mit Ehrfurcht und warmer Anhänglichkeit.

Ewald.

P. S. Da ich mich wohl noch auf dem Wege aufhalten möchte, so lasse diesen Rapport von hier durch einen Ordonanz-Husaren an Ew. Kgl. Hoheit unterthänigst abgehen. Gott gebe, dasz ich alles gut gemacht habe.

Fra Major i hannoveransk Tjeneste v. Ende til Kronprinsen.

Hauptquartier Gülzow d. 6ten Juli 1803.

Sr. Königlichen Hoheit
dem Kronprinzen von Dänemark.

Durch höhere Befehle autorisirt soll ich Ew. Königl. Hoheit allerunterthänigst melden, dasz das hannoverische corps d'armée, für welches alle Versuche vergeblich gewesen bei fremden Mächten Beistand oder Aufnahme zu finden, und mehrere unglückliche Umstände zusammengetreten, die jeden Versuch eines ferneren Widerstandes sehr gewagt gemacht haben würden, verbunden mit den mehrere Mahle vorgetragenen dringenden Bitten einiger hieher Abgesandten der sämmtlichen hannoverischen Landstände, das ohne Hoffnung verlorene Vaterland nicht durch einen hier unnützen Widerstand noch tiefer ins Verderben zu stürzen, indem solches eine noch mehrere Überschwemmung von französischen Truppen und ein gänzliches Aufhören der wenigen noch französischer Seits bezeigten Menagements zur unausbleiblichen Folge habe würde.

Dieses alles zusammengenommen [ist] nach zuvor abgehaltenem Kriegsrathe die unglückliche Ursache gewesen, warum gestern als am 5ten d. eine Capitulation zu Stande gekommen, nach welcher „die französischen Truppen das Lauenburgische besetzen, dieserhalb eine Schiffbrücke bei Artlenburg schlagen, die hannoverischen Truppen aus einander gehen, und jeder nach seiner Heimath als beurlaubt zurückkehren werde".

Fr. v. Ende,
Major 4. Han. Cav. Regmts.

Indlagt i denne Skrivelse fandtes følgende Brev:

Hauptquartier Gülzow den 5ten Juli 1803.

Den 1sten d. M. ist General Berthier im Hannov. Hauptquartier mit der Foderung gewesen, dasz sich das Han. Korps zu Kriegsgefangenen ergeben und nach Frankreich abgeführt werden solle.

Dieses Verlangen ist, nachdem der Feldmarschall einen Kriegsrath berufen, rund abgeschlagen, und der Entschlusz gefaszt sich auf das hartnäckigste zu wehren, welches bei den Truppen die gröszte Freude und Enthusiasmus erweckt hat.

Wäre man bei diesem Entschlusz fest beharrt, so würde sicher alles gut und zur Ehre der hannoverischen Truppen ausgefallen sein, indem zumal nach sicheren Nachrichten die Franzosen den Übergang über die Elbe sehr ungern unternehmen wollten. Statt dessen aber

hat man mit Negociiren immer fortgefahren, die Franzosen nicht gehindert Schiffe zum Übergange bei Hope und Artlenburg zusammenzubringen; drei hān. Cav. Regimenter, die Leib-Garde, 1stes und 2tes Regt., waren gestern morgen einige Stunden in Insurrection, und obgleich diese Regimenter gleich wieder in Ruhe gebracht und ihr gemachtes Versehen ernstlich bereuen, so hat doch dieses nach einem abermals zusammenberufenen Kriegsrath die Negociationen noch mehr beeilt, und wenn in diesem Augenblick die Capitulation noch nicht wirklich unterzeichnet sein sollte, so geschieht solches doch gewisz binnen 24 Stunden, und wird solche in der Hauptsache darin bestehen, dasz das ganze hannövrische Korps dissolvirt, ins Land beurlaubt und mit einem gemäszen Urlaubs-Gelde versehen werden wird, nachdem es sich vorher anheischig gemacht nicht gegen Frankreich zu dienen. Übrigens werden wohl alle die Menagements dabei zugestanden und eingedungen werden, welche eine an sich selbst so schimpfliche Sache nur erlauben will.

E.[1])

Fra Christian Weitzmann[2]) til Kronprinsen.

Neudorf den 8de Juli 1803.

Underdanigst Promemoria!

Allerede førend min Ankomst her til Neudorf i Gaar den 7de Juli har jeg villet fuldbyrde Deres Kongelige Højheds mig ved min Afrejse fra Rendsborg allernaadigst givne Tilladelse personlig at turde tilskrive, men efter nøjere Overvejelse troede jeg det sikrere og bedre at bie med denne min underdanigste Rapport, indtil jeg naaede Stedet, hvor Hs. Kongelige Højhed Arveprins Frederik laa[3]), fra hvilket jeg formodede, at Breve til Dem, naadigste Herre, gaa sikrest igjennem det Hannoverske. Mine her fremsættende Iagttagelser vilde De, allernaadigste Kronprins, i Henseende til Fuldstændighed med Skaansel overse; Iagttagelsernes Vanskelighed og den Varsomhed, med hvilken man fornuftigvis bør søge samme, forbunden med Rejsens Hastighed, gjør mere udstrakte Bemærkelser umulige.

Da jeg den 5te Juli var kommen over Elben til Harburg, hvor Obrist Kitée[4]) var Kommandant og kun havde 200 Mand Besætning,

---

[1]) Friherre, Major v. Ende, R. af den preussiske Orden pour le merite, søgte den 21de Juli 1803 om Ansættelse i dansk Tjeneste, hvorpaa Kronprinsen den 23de s. M. svarede følgende: In Anleitung Ihres Gesuches um in dänische Kriegsdienste zu treten, so unterlasse ich nicht Ihnen hiemit zu erkennen zu geben, dasz ich, so lange die jetzigen Conjuncturen dauern, Ihren Wunsch nicht erfüllen kann; wenn aber diese vorüber sind, so haben Sie sich bei mir zu melden, da ich Sie dann als Major bei der Cavallerie placiren werde. Ich verbleibe übrigens Ihr affectionirter o. s. v. [2]) Christian Jacob Ulrich Weitzmann, Kapitajn à la suite i Kronprinsens Regiment, paa Rejse til Pyrmont, vistnok for at afhente sin syge Kone. [3]) Arveprins Frederik opholdt sig paa denne Tid i Mecklenburg, hvor ogsaa Prins Christian Frederik, der nylig var bleven konfirmeret, befandt sig. [4]) Saaledes staar Navnet skrevet.

erfarede jeg, at en Sammenkomst af hannoverske og franske Generaler samme Dag skulde finde Sted ved Artlenburg for at underhandle om Fredspunkter, og at i Mangel af Overenskommende de franske Troppers Overgang over Elben til det Lauenburgske uopholdelig skulde paafølge. Jeg besluttede altsaa i Følge dette at forandre min Rejseroute og at følge Vejen langs ned med Elben til Hopte[1]) og Winsen, i hvilke tvende Steder ikkun laa 2 à 300 Mand Infanteri og desuden ved Hopte nogle Fartøjer til Troppernes Oversætning; man lod mig overalt frit passere endog uden at fordre Pas af mig, og jeg gik videre til Lüneburg, som var Hovedkvarteret, for paa dette Sted at erfare Tingenes endelige Udfald. Da jeg om Aftenen ankom til Lüneburg, indhentede jeg strax Efterretning om, at en Konvention af følgende Indhold skulde være afsluttet med de hannoverske Tropper: „Den hannoverske Armé desarmeres og afleverer Skyts og Alt i Ratzeburg og Mølln. Officerer og Gemene demitteres i øvrigt, efter nogle med fuld, efter andre med halv Sold, og kan de begive sig i Tjeneste, hvor de vil, kun ikke tjene mod Frankrig. Kavaleriets Heste, 8000 i Tallet, leveres i de Franskes Hænder og afsendes saa strax til Hannover". Endnu tilføjes denne Konvention: „at 4000 Mand Hannoveraner skulde forblive i de hannoverske Landstænders Sold og i det Indre gjøre Tjeneste til fælles med de Franskes Tropper". Alt for skammeligt synes mig denne Tilsætning, saa jeg undsér mig ved at fremsætte samme. Den 6te Juli rejste jeg altsaa nu tidlig om Morgenen ned til Artlenburg for der at tage de Franskes Position og Anstalter til Overfarten i Øjesyn. Alt Artilleriet med Pontons etc. stod ordnet tæt for Byen; paa Elben laa 200 og nogle flade Fartøjer, store og smaa, og ikkun 16 Stykker 18- og 24-Pds. Kanoner saa jeg bag Forskansninger at være plantede ved Elbbredden for at soutenere Overgangen. Jeg fandt ellers Elbbreddens naturlige Beskaffenhed paa hin Side saa aldeles fordelagtig til Forsvar for de hannoverske Tropper, at de med ulige mindre Magt end deres Modstandere vilde have kunnet anrette en stor Ødelæggelse imellem samme, ja vel mulig ganske kunde have forbudt dem Overgangen. Ellers kunde jeg fra Hannoveranernes Side kun iagttage et forskanset Batteri.

Samme Aften, da Konventionen var sluttet, marcherede allerede 2000 Franskmænd over i det Lauenburgske, og Dagen derpaa skulde de hannoverske Tropper regimentsvis marchere tilbage til deres Hjem. De hannoverske Tropper have staaet i 6 Lejre: den 1ste ved Wendorf, den 2den ved Krøpenholzhagen (hvor der var blot ridende Artilleri og noget Kavaleri), den 3dje ved Børnsen, den 4de ved Hohenhorn, den 5te ved Grünen Jäger og den 6te og største mellem Lauenburg og Artlenburg. Deres Hovedkvarter var i Gülzau. Forskansninger skal de have haft lige fra Escheburg til Lauenburg og, som det her med en Slags Bitterhed skal nævnes af de Franske, aldeles ingen Mangel have haft paa svært Skyts og Ammunition, men derimod skal deres

[1]) D. e. Hope.

Styrke være aftagen altfor betydelig ved Desertion, som fandt Sted baade over Hamburg og længere ned ad Elben mod de Franske.

De franske Troppers virkelige Styrke her i Landet skal være 18 til 20000 Mand, men da de ingen Telte føre med sig, og ved stedse at kantonnere uafladelig ogsaa desuden lade Tropperne marchere fra et Sted til ét andet for at maskere deres sande Styrke paa hvert Sted, saa skjønnes samme kun meget vanskelig. Nu ere de i Begreb med at marchere tilbage fra Artlenburg, hvor de have staaet 14000 Mand stærk, til deres forrige Garnisoner, og der erfares i denne Anledning at være føjet Anstalter til deres Modtagelse i Hannover, Celle og flere Steder.

Formodentlig gaar endnu nogle flere Tropper end de allerede benævnte 2000 Franske ind i det Lauenburgske, men hvor mange, kan jeg ikke bringe i Erfaring. Man tror at kunne skjønne, at deres Hensigt er at spærre Sundet ved Travemünde for engelske Skibe.

Omendskjønt jeg, dyrebare Kronprins, vist ikke fæster Tro til hvert dumt og urimeligt Rygte og altsaa mindre vil vove at bebyrde med slige Efterretninger, saa tror jeg det dog ikke ganske urigtigt og upassende at tilmelde om et Rygte, som overalt her i det Hannoverske lyder os i Møde. De sige nemlig her, at de Franske ofte og stærkt have tilkjendegivet, „at nu skulde de og besøge de Danske, som jo allerede stode i Beredskab at modtage dem".

Naar jeg nyder den Naade en Gang personlig at turde fremstille mig, maatte det mulig tillades mig at anmærke Anekdoter af dette Slags, som for det første nok ikke fortjene megen Opmærksomhed. Det tillades mig dog kun endnu at anmærke, at jeg ganske incognito fik se et meget godt Specialkort over Holsten hos en Person, som under Navn af Lange er Kommissionair hos Generalerne Mortier og Berthier. Kortet blev kjøbt i Lüneburg Dagen efter, at Konventionen var sluttet, og benævnte Person udtrykte sig med en latterlig Mine til tvende andre Herrer med de Ord: „Se her et ypperligt Kort over Holsten og det herlige Marskland i samme." Saa vist som jeg i Hjertet lo over denne usle Skryden, saa — i Fald Konjunkturer, som jeg ikke magter at indsé, skulde indtræde og byde min Konge kraftig at hævde sit Lands Rettighed og Uafhængighed, saa forventer jeg min dyrebareste Kronprinses og Herres Befaling her til Neudorf eller om 14 Dage fra Dato til Pyrmont, at vende tilbage for i Tilfælde af Ufred at tage Del i mit Fædrelands som i mine Kammeraters Vel eller Ve!

Frygtsom, allerede for meget at have trættet min naadigste Herre ved Vidtløftighed, tilsidesætter jeg til allerunderdanigst mundtlig Fremførelse, hvad videre Smaating kunde være at erindre. Anbefalende mig i Deres Kongelige Højheds Naade og høje Protektion, henlever jeg

underdanigst

Christian Weitzmann.

Rapporter fra Oberst C. Reventlow, Chef for Husardetachementet ved Elben, til Kronprinsen.

Ottensen den 2ten Juli 1803.

Ich habe die Ehre unterthänigst zu melden, dasz seit meinen gestrigen Rapports nichts auszerordentliches sich zugetragen hat. Täglich sind hier aber Gerüchte in publico, die keinen Glauben verdienen, unter anderen heute eins der sonderbaresten, dasz nämlich Ew. Königl. Hoheit, der Kaiser von Rusland, der König von Preussen, der König von Schweden und von Seiten des ersten Consuls der General Mortier in der Mitte des Monats nach Hamburg kommen würden um den Frieden zu Stande zu bringen.

Reventlow.

Ottensen den 9ten Juli 1803.

Durch ein Gerücht, welches sich beinahe nicht begreifen läszt, habe ich die Nachricht erhalten, dasz die Elbe von einigen bei Cuxhaven kreuzenden Fregatten gesperrt ist, und sogar ein hamburgisches Schiff schon von den Engelländern genommen sei. Doch sind der Gerüchte hier so viele, dasz sich die Gewiszheit deren nicht verbürgen läszt.

Der General Mortier war hier gestern in Begleitung von 12—16 Officieren in 4 Kutschen, nur einige waren in Uniform; sie fuhren längs der Elbe auf Klein Flotbek, dort kehrten sie um und fuhren hinter Altona um nach Hamburg zur Comödie.

Reventlow.

Ottensen den 10ten Juli 1803.

Meine gestrige unterthänige Meldung, dasz einige Engl. Fregatten die Elbe blockirt haben, hat sich bestätigt, und es heiszt, dasz sie einen preuszischen Heerings-Jäger aufgehalten haben. Übrigens hat sich hier nichts neues zugetragen.

Reventlow.

Ottensen den 12ten Juli 1803.

Ich habe hiedurch die Ehre Ew. Königl. Hoheit die Aussage eines hiesigen Kaufmanns Simon Dede, den ich selbst gesprochen als Rheder des Schiffers Peter Nagel, unterthänigst zu berichten.

Am 9ten kam das dem Altonaer Bürger Simon Dede zugehörige Schiff, genannt Friendship, geführt vom Schiffer Peter Nagel von Danzig mit Roggen geladen, vor der Mündung der Elbe [an] um nach Altona zu gehen; es lief daselbst eine Engl. Fregatte an, die einen Schusz that. Da die Fregatte aber sich von obigem Schiffe entfernte, glaubte der Schiffer, dasz dieser Schusz ihm nicht gelte, und setzte seinen Weg fort, worauf die Fregatte sich aber wandte und einen scharfen Schusz that. Der Schiffer legte hierauf bei und bekam vom Commandeur der Fregatte die Weisung, entweder nach Engelland oder nach der Weser, keineswegs aber nach der Elbe zu gehen, worauf

der Schiffer seinen Weg nach der Weser zu nahm. Kurz darauf begegnete er wieder einer Engl. Fregatte, die auch einen scharfen Schusz nach ihm that, den Schiffer an Bord bei sich kommen liesz, ihm äuszerst grob begegnete, ja sogar drohete ihn hängen zu lassen, im Fall er sich unterstände nach der Elbe zu gehen, und ihm dabei die Weisung gab, nicht nach der Weser, sondern nach Tönningen zu gehen. Diese Fregatte verfolgte das Schiff einige Zeit; da der Schiffer aber derselben des Nachts aus den Augen kam, und ihm die Fluth paszte, benutzte er dieses und ist glücklich in Altona angekommen.

Zu Folge den hier mit einigen Böten eingelaufenen Nachrichten liegt jetzt eine Engl. Fregatte mit mehreren kleinen Kuttern gerade in der Mündung der Elbe vor Anker, so dasz nichts von hier unbemerkt den Flusz herauf passiren kann.

Reventlow.

Ottensen den 17ten Juli 1808.

Durch einen Cuxhavener Expres-Evert habe ich die Nachricht erhalten, dasz 4 Engl. Kriegs-Schiffe vor der Elbe kreuzen, wovon das eine 74 Kanonen hat. Mitten im Fahrwasser bei der rothen Tonne liegt eine Fregatte von 36 Kanonen. Übrigens wüszte ich heute nichts neues zu melden.

Reventlow.

Ottensen den 20sten Juli 1808.

Gestern verbreitete sich hier das Gerücht, dasz die Blockade der Elbe aufgehoben wäre; dies kam aber blosz daher, weil die Engl. Fregatte ihren Standplatz bei der rothen Tonne eine Zeit lang verlassen hatte. Sie lassen blosz Schiffe, die mit Ballast geladen sind, passiren. Es liegen noch beständig 4 Fregatten bei Helgoland. Auch hatte sich heute das Gerücht verbreitet, welches aber sich nicht mit der mindesten Gewiszheit bestätigte, dasz die Engländer 3 Grönlandsfahrer und 2 Hamburger Schiffe nach Engelland aufgebracht hätten.

Heute waren hier 4 französische Deserteure, die weiter sind befördert worden. Es waren alle Brabanter und klagten über 3 Monat rückständigen Sold.

Reventlow.

Ottensen den 21sten Juli 1808.

Unter den hiesigen heutigen unzuverbürgenden Gerüchten gehört, dasz die Engländer ein leicht segelndes Fahrzeug nach Engelland gesandt haben um sich zu erkundigen, ob sie die Grönlandsfahrer einlassen sollen oder nicht.

Der Oberstltn. v. Horn ist gestern nach Harburg gewesen und hat von der Kleidung der dortigen französischen Garnison eine nicht vortheilhafte Beschreibung gemacht. Er sagt, sie hätten Kleider von verschiedenen Farben, mehrentheils alle geflickt und zum Theil mit Tuch von anderen Farben; Strümpfe hätten beinahe keine. Die

Officiers auch Kleider und Überröcke von verschiedenen Farben; dazu hätten sie sich sehr unanständig aufgeführt und mit Fäusten gebalgt. Alles dies bei der Parade, und der Anzug so bei Ablösung der Wachen.

Reventlow.

Ottensen den 23sten Juli 1803.

Drei Blankeneser Schiffer haben mir gesagt, dasz viele dänische Schiffe bei Helgoland kreuzten, weil der Commandeur der Engl. Fregatten den Schiffern angedeutet: er hoffte bald andere Befehle von seiner Regierung zu erhalten. Obgleich hier noch immer behauptet wird, dasz 2 Grönlandsfahrer von den Engländern nach Engelland wären geführt worden, weil sie den Cours, der ihnen zu nehmen befohlen wäre, nicht genommen hätten, so wollten diese Blankeneser Schiffer davon doch nichts wissen.

Der Altonaer Schiffer Breckwold von Bergen hat sich durch die Blockade durchgeschlichen. Die Schiffer hier behaupten, dasz bei dem jetzigen Nordwinde die Engländer die Elbe nicht so genau blockiren könnten, dasz nicht viele kleine Schiffe sich durchschleichen können.

Reventlow.

Ottensen den 1sten August 1803.

Gestern Abend um 8 Uhr kam General Frère von Harburg mit 12 bis 16 Officiers und einem ganzen Corps Hoboisten von 17—18 Mann mit voller Musik über die Elbe hier an. Sie stiegen bei Rainville aus den Böten, gingen hierauf nach Slavshof, wo der Garten wie gewöhnlich alle Sonntage illuminirt ist, und ein Feuerwerk pflegt gegeben zu werden. Die Hoboisten musicirten dort bis 1 Uhr, worauf sich alle Officiers mit ihrer ganzen Musik wieder übersetzen lieszen. Sie waren sämmtliche in Mondirung.

Ich musz vermuthen, dasz man französischer Seits Rainville und Slavshof nicht mit zu Ottensen rechnet, denn widrigenfalls wäre es doch wohl der Höflichkeit und dem Kriegsgebrauch gemäsz gewesen sich bei mir zu melden und anzuzeigen, dasz sie auf Slavshof zu musiciren wünschten, denn für mich müszte es doch sehr anstöszig sein, ein Corps Hoboisten in französischer Uniform hier musiciren zu sehen, im Fall ich hingekommen wäre und es vorher nicht gewuszt hätte. Indessen haben sich alle ohne Unterschied sehr ruhig gehalten und sind nicht einmal dort, wie alle mir einstimmig versichern, vorlaut gewesen. Die Veranlassung zur Überkunft ist gewesen, dasz der französische Minister Reinhardt den General Frère zu Mittag in Harburg besucht hat, wovon dort die ganze Gesellschaft, worunter auch viele Damen waren, sich beredete bei dem schönen Wetter, ihn hierher mit Musik zurück zu begleiten.

Reventlow.

Ottensen den 6ten August 1808.

Ein Schiffer der gestern angekommenen amerikanischen Schiffe soll ausgesagt haben, dasz er an der Mündung der Elbe von einer Engl. Fregatte wäre angehalten worden, der Commandeur ihm aber erlaubt habe, nachdem er seine Pässe durchgesehen, seinen Cours nach Hamburg fortzusetzen, und ihm zugleich gesagt habe: Sie wissen aber noch nicht, was wir hier wissen.

Kaufmännischen Briefen aus Berlin zu Folge, beschäftigt man sich dort mit dem Gespräch, dasz Hannover von den Franzosen geräumt wird und mit russischen und preuszischen Truppen besetzt werden wird. Es wäre gewisz, dasz zur reitenden Artillerie Pferde geliefert wurden. Es schien, als wenn diese Maszregel zu Gunsten des Herzogs von Mecklenburg getroffen wurde.

Reventlow.

Rapporter fra Kapitajn J. Leschly, Chef for Grenader-Jægerkompagniet i Altona[1]).

Altona den 2den Juli 1808.

Deres Kongelige Højhed haver ved Generalmajor Binzer allernaadigst befalet, at naar Efterretninger om de Franskes Bevægelser haves, saa vilde Deres Kongelige Højhed tillade mig direkte at indsende Rapports herover.

En af Kompagniets Officerer, som jeg i den Henseende havde sendt til Harburg, er denne Morgen kommen tilbage med følgende Efterretning: Fra Stade og Alten Lande var til Zollenspiker henbragt 46 smaa Skibe eller Baade, lagte i en Linie. Man vilde have 172 Stykker og haabede at erholde samme i det Lüneburgske.

Henved 17000 Mand skulde allerede være i det Lüneburgske eller paa Marchen der hen, og 14000 var man endnu formodende fra Frankrig (jeg formoder, det er Dessolles Reservekorps). I alt vilde man formere sig til 40000 Mand.

Fra Harburg og Stade har Frankerne ingen Canons medtaget, men disse ligge i Norden dels paa, dels uden Lavetter. Besætningen i Harburg var den 1ste Juli 8 Uhr kuns 150 Mand, i Stade ungefær 200 Mand. Tropperne bestaa af flere Tyske.

Nogle af Tropperne synes ej meget glade, og en Skildvagt sagde til Underofficeren, som han hørte stod i dansk Tjeneste: „Kamerad! wir sind hier ins Loch hinein. Wie wir aber wieder zu Hause kommen, wissen wir nicht.“ Underofficeren svarede: „Kamerad! Nichts ist leichter wie das; man file nur denselben Weg

---

[1]) Jens Leschly er født i Frederiksstad i Norge 1759. 1775 blev han Elev i det norske militaire Institut og 1780 Sekondlieutenant i det søndenfjeldske Regiment. Under Felttoget 1788 var han Mansbachs Adjudant. 1790 forsattes han som Premierlieutenant til Slesvigske Regiment; blev s. A. Generaladjudant hos Carl af Hessen, 1791 Kapitajn og 1799 Chef for Grenader-Jægerkompagniet i Altona.

zurück". Efter at Underofficeren havde opholdt sig noget i Harburg, kom en Husar til ham paa Gaden og bad ham komme til sin Herre (en fransk Major). Majoren spurgte, om han stod i dansk Tjeneste. Underofficeren svarede: „ja". Majoren: „brave Männer, brave Männer."

Major: om Danmark rustede sig. Underoff.: saa meget han vidste, nej. Hs. Maj. havde Fred med alle Nations. Majoren: hvorfor man patrouillerede med Jægere og Husarer. Underoff.: for at holde Omstreifere og Gesindel fra Grænsen bliver til alle Tider patrouilleret. Nu, da en Cordon er trukken til Bedækning for Landets Grænse, førte Krigshaandværk det med sig at patrouillere.

Majoren var tilfreds; fortalte om de 17 og 14 og 40000 Mand og lagde til: „Vi ville snart blive færdige med Hannoveranerne, og da haabe vi, at Sundet ogsaa spærres". Majoren var høflig og beskænkede Underofficeren med et Glas Brændevin.

Strax efter mødte Underofficeren en Mand, som kaldtes Kommissair. Denne vidste alt, hvad han havde talt med Majoren, og spurgte, om Underofficeren vel vilde gaa med ham. Han blev indført til en liden puklig, men barsk Mand med den Compliment af Kommissairen: „Hier bringe ich Dir einen Dänen!" Den Lille var alvorlig, men høflig. Spørgsmaal og Svar næsten lige med de forrige — kuns spurgte denne Lille med Iver: „Vil man ej spærre Sundet for de v...... Englændere?" Underofficeren havde intet hørt dertil. „Ja, ja", sagde den Lille, „wir werden mit den Hannoveranern bald fertig werden, alsdann müssen wir den Sund sperren."

Underofficeren smilede og sagde: „Es ist heute recht sehr warm" og empfahl sich. Han kunde ikke faa den lille Mands Navn eller Karakter at vide. Han havde en fin blaa Kjole med rød Krave paa, sorte Underklæder, logerede anstændig. Et Rejsechatol var alle de Møbler, Underofficeren bemærkede; Vaaben eller Papirer vare ej at se. Maaske var det en Ordonnateur.

I Harburg, saa vel under Borgerskabet som Militairet, tales offentlig om Sundets Spærrelse. Besynderlig nok, at man allerede for 3 Uger siden i Stade hørte lignende Ytrelser blandt det franske Militair. Ogsaa under Marchen har man hørt den gemene Mand glæde sig over de glade Dage i Holsten. Maaske er det Ytrelser af Officerer for at opmuntre Folket, og maaske er det Ytrelser af slet ingen Værd. Midlertid tror jeg det rigtigt at rapportere samme, uden i det mindste at turde sige, om denne Sag har Grund eller ikke.

— — — — — — — — — — — — — —

Allerunderdanigst
Leschly.

Altona den 8de Juli 1803.

Deres Kgl. Højhed rapporteres allerunderdanigst, at General Mortier med General Berthier og nogle Adjudanter Gaar Aftes Kl. 9 ankom til Hamburg. Den franske Minister Reinhardt haver i Sinde at føre Generalen hid i denne Elbegn og til den Ende anmodet

Etatsraad Lawaetz om Tilladelse at bringe ham til Etatsraadens Landhus, hvor han formodentlig Morgen eller paa Søndag vil komme, da man vil vide, at Mortier ikkuns 3 Dage vil opholde sig i Hamburg.

Man saa Mortier og Berthier hver i sin Vogn med Landkortet i Haanden. Man ymtede om, at General Mortier ogsaa vilde opvarte Deres Kgl. Højhed; maaske er det kuns Formodninger og blandt de flere løbende Rygter. Hvad Hensigten af det hamburgske Besøg er, vides ikke, men allerede for 3 Uger siden sagde man, at Mortier vilde komme til Hamburg.

I Hamburg ser man bestandig franske Officerer, ogsaa her ser man nu flere end forhen, dog kun i Rainvilles Have og Slavshof.

Med Uniform ser man ingen her; de have gemenlig blaa Kjole og Støvler med gule Slag, — selv til Mundering drage de slige Støvler, jeg kunde næsten sige, at de derpaa ere kjendelige, — de, jeg har set, have ogsaa Bakkenbarter, runde Hatte undertiden med og ofte uden Nationalkokarde.

Det synes, som at Stemningen blandt en Del af den gemene Mand ikke er til Fordel for Overkonsulen, dog understaar jeg mig ikke at dømme det ganske efter et Par Stemmer; imidlertid sagde de tvende Chasseurs, som sidste Søndag bleve anholdte, (ved et Glas Vin): „Bonaparte läszt uns marschiren ohne dafür zu sorgen, dasz wir Geld kriegen. Wir wissen nicht, warum wir streiten; unsere Officiers haben die Taschen voller Geld, und wir müssen schlechtes Brod essen" osv.

Fra Lüneburg skrev man den 5te, at 300 franske Forbrydere, dels med, dels uden Jærn, under stærk Bevogtning marcherede til Lauenburg. Jeg formoder, at disse skulde først modtage den hannoverske Ild. Nu gaa disse vel tilbage.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Allerunderdanigst

Leschly.

Altona den 9de Juli 1808.

Deres Kgl. Højhed ville naadigst tillade, at jeg allerunderdanigst vedlægger hosfølgende Brev, som jeg i dette Øjeblik modtager. Om samme er af Vigtighed, tør og kan jeg ej bedømme. Kuns bør jeg vedføje, at Korrespondenten er temmelig tilforladelig og den, som først berettede den virkelig sluttede Konvention, endog forinden Reinhardt vidste det.

At Mortier med en Del Officerer ganske incognito og fast uden at passere Altona Gaars Formiddag har gjort en Tur langs Elben til Flotbek og tilbage, haver Grev Reventlow Gaars Post anmeldt; samme blev sildig bekjendt, eftersom de fleste vare i civile Klæder og lukket Vogn. Overgeneralen kommer altsaa nu ikke til Etatsraad Lawaetz.

I den franske Komedie vare Gaar Aftes 17 Officerer, alle forskjellig munderet. Mortier blev fra den anden Loge stærkt, men fra

første Loge tyndt applauderet. Adjudanten Rapp følger med Overgeneralen.

At Elben ved nogle engelske Fregatter er spærret, vil den danske Minister v. Eyben, Excell., allerede have meldet. Man siger, at en her boende Kjøbmand Dede skal have haft tvende Skibe ved Indløbet af Elben, som er bleven tagne af Englænderne. Jeg har søgt Kjøbmand Dede, men ej fundet ham hjemme.

Paa Børsen i Hamburg skal det være levende; andre sige: hvad skader det? England spærrer jo alle Verdens Have, hvorfor ogsaa ikke Elben?

Da Efterretningerne om Elbens Spærring synes at være uden Tvivl, saa formoder jeg, at smaa engelske Kuttere kunne komme op ad Elben og med den Stades franzøsiske Kutter lettelig binde an. Det turde da efter min uforgribelige Mening blive vigtige Begivenheder at modsé. Maaske og bevæbnede drive Handel med Hamburg. Om for den Altonaer Bank, den Kgl. Mønt osv. er noget at befrygte, er en Sag. jeg ej tør eller maaske ej forstaar at dømme om, da dens Forflyttelse vilde aarsage Sensation.

Skulde jeg i min Rapport udlade mig om Ting, som ligge uden for mine Indsigter, saa ansøges Deres Kgl. Højhed om naadigst Tilgivelse.

Allerunderdanigst
Leschly.

Altona den 12te Juli 1803.

Deres Kgl. Højhed rapporteres allerunderdanigst, at alle Harburger Baade og Fartøjer ere Gaar Morges komne tilbage, undtagen de tvende største, hvilke Franzoserne have tilbageholdt for at betjene sig af disse til Flydebroen ved Zollenspik, — jeg tror snarere ved Artlenburg.

Private Efterretninger fra Lüneburg sige, at den 103dje Halvbrigade af 1500 Mand er den 11te ds. gaaet tilbage til Nienburg. Den 48de Halvbrigade rykkede fremad mod Artlenburg, derimod en Halvbrigade Chasseurs tilbage fra Lauenburg til Lüneburg; dette skete den 9de ds. Samme Dag er ogsaa den preussiske Generaladjudant og Major Krusemark en courrier fra Berlin til General Mortier ankommen.

I Dag er en stor Del Hannoveranere passeret her igjennem til deres Hjem, men den største Del gaar over Hamburg.

Deres Kgl. Højhed bliver ved Grev Reventlow i Henseende til Elbblokaden rapporteret med denne Post.

Allerunderdanigst
Leschly.

Altona den 17de Juli 1803.

Fredagen den 15de skal General Frère med nogle Damer været i Slavshof til Middags. Generalen var i civile Klæder, følgelig ubemærkt. En herværende Kjøbmand, som ej vidste, at han talte

med en fransk General, udlod sig med Uvilje over Elbens Besættelse og Blokade af Frankerne og Englænderne.

General Frère skal under denne Samtale have ytret ikkuns liden Frygt for den preussiske Deklaration; „thi", sagde han, „i det Preussen gjør et Skridt, er Westphalen osv. besat med franske Tropper; Preussen kommer nu for sildig med sin Deklaration. Rusland vil formodentlig ogsaa være os imod" osv. Om Danmark udlod han sig aldeles ikke.

— — — — — — — — — — — — — — —

Som et Bevis paa fransk Høflighed mod Danske anføres, at 4 af Stedets anseligste Indvaanere sidste Lørdag Aften Kl. 11 ankom til Lüneburg, efter at Stadens Porte vare lukkede. Selskabet ytrede for den vagthavende Officer det Ønske at indlades, da de havde deres Koner med; de angav tillige at være Kgl. danske Underdaner. Strax blev saadant meldt Kommandanten, som gav Ordre til Portenes Oplukkelse. Dagen derpaa gik Selskabet til Artlenburg, hvor en Kapitajn kommanderede. En af Selskabet meldte sig hos Kapitajnen og vilde forevise ham de medhavende Passer. Kapitajnen sagde saa strax: „Mine Herrer! De er Danske og passere uden Pas." Selskabet ytrede det Ønske at turde betjene sig af den fliegende Brücke ved Overfarten, som strax blev bevilget. Færgemanden indfandt sig og fordrede Betaling, da han havde forpagtet Færgeløbet; Selskabet var strax villig til at betale, men det franske Militair gav Færgemanden paa en ublid Maade til Kjende, at han intet maatte fordre.

Allerunderdanigst
Leschly.

Altona den 19de Juli 1803.

Deres Kgl. Højhed rapporteres allerunderdanigst: Garnisonens Styrke i Harburg er 2 Kompagnier Grenaderer og 4 Kompagnier Musketerer, hvilke alle ere godt munderede. Garnisonen var Gaar Aftes udrykket til Exercits fra $5^1/_2$—$7^1/_2$. Det var egentlig kuns en Promenade. De øvede sig noget i at marchere, Svingning med Pelotons og Rodemarche; de spøgede og gik med skjøn Musik syngende tilbage. Mandskabet var meget muntert. De vare stillede paa 3 Geledder. Garnisonen havde i Gaar faaet deres Sold, som de sagde i lang Tid ej at have faaet, hvilket er troligt, eftersom hver Mand fik 1 Rd. 32 l. Sk.

Indvaanerne klage meget over det trykkende ved denne lange og stærke Indkvartering. I Harburg ligger endnu 1 Officer med 24 Husarer, hvis Bestemmelse er at befordre Ordres, Breve og deslige. Mellem Harburg og Hannover findes paa hver Mil og $1^1/_2$ Mils Distance mindre Detachements i denne Hensigt. Man forventede 200 Rekrutter til Harburg, som dér skal exerceres; maaske komme de om 8—14 Dage.

Paa Cranz, en lille Insel mellem Harburg og Hamburg, ligge 200 Mand Infanteri, som afløses alle 14 Dage. Husarregimentet

Chamberlac er under Marche til Mölln, hvor samme skal ligge i Garnison.

En hannoversk Officer passerede Vagten i Harburg sidste Søndag; Vagten gik i Gevær og honorerede Officeren. Denne derimod gik Vagten forbi uden at hilse. Strax blev Ordre given, at ingen Honneur skulde gives. Formodentlig bliver denne Ordre gjenkaldt.

Allerunderdanigst
Leschly.

Altona den 26de Juli 1808.

Deres Kgl. Højhed rapporteres allerunderdanigst, at jeg ved Premierlieutenant v. Holst af Kompagniet haver bragt i Erfaring, at et Kompagni fransk Infanteri den 21de ds. er indrykket i Ratzeburg. Dette Kompagni var meget svagt, da samme kuns talte 69 Mand, men man vidste, at 200 Mand den 23de skulde indrykke. De 69 Mand bleve indkvarterede hos Borgerne, men den 23de i Kasernen. Hver Mand fra Sergent nedad erholder gjennem Leverandeur daglig $1^1/_2$ Pd. Brød, $^1/_2$ Pd. Kjød, 4 Lod Ris og 1 Bouteille Øl.

I Amtet Ratzeburg ligger 2 Kompagnier, hvilke for det meste ere indkvarterede paa den lybske Grænse. Man sagde, at 4 Kompagnier endnu den 22de skulde ankomme, for hvilke ligeledes var ansagt Kvarter i de mod Lübek angrænsende Dörfer.

I Mölln er den 22de ds. 5 Kompagnier indrykket. Samme Dags Aften opstod Stridigheder mellem Militairet og Borgerne, som udartede til Haandgribeligheder. Følgen deraf var, at 7 Soldater og 1 Borger blev arresteret. Kommandeuren lod befale, at Soldaten skulde være tilfreds med, hvad som Borgeren gav ham, og Borgeren blev betydet, at han ikke maatte understaa sig at forgribe sig mod Soldaten, da han ellers kunde vente at erholde 50 Stokkeprygl. Man ymtede om, at denne Exekution var udført allerede den 22de; maaske er dette Rygte overdrevet. Tilforladeligere er det maaske, at man den 23de i Hohenhorn in der Marsch har bemærket tvende franske Mænd, som skal være pr. Post ankommen og foregav at ville til Tønning. Deres Udseende var ganske jødisk, men deres Sprog røbede Franskmanden. Med Landkort i Haanden skal de have beskæftiget sig at tegne Situationen enten paa Kortet eller et andet Stykke Papir. En fransk Officer sagde nylig til mig i sin Hjærtets Godhed: „Die Franzosen haben viele Spione".

I dette Øjeblik kommer Lieutenant Lihme af Kompagniet fra Harburg, hvor hen jeg havde sendt ham denne Morgen, og vover allerunderdanigst at vedlægge hans Rapport. Mundtligt tilføjede han, at det franske Militair var i Dag særdeles malpropre; at Stabsofficerer kommandere Paraden og Subalternofficerer trække paa Vagt med Silkestrømper og Sko, er nu lige saa almindeligt, som at den gemene Mand bærer Pantalons af alle Slags Farver; derimod blev hver Mand visiteret, om han havde rent Linned.

De franske Officerer vare, som sædvanligt, særdeles artige imod ham som dansk Officer. Man sagde, at General Frère havde forbudt,

at ingen Officer maatte betræde den anden Elbegn uden i hans Selskab. Jeg har dog set forskjellige Officerer her; maaske er denne Ordre senere udfærdiget, maaske existerer den ikke.

Allerunderdanigst
Leschly.

Bilag. Der General le Frère, bei dem ich mich melden wollte, war mit seinen Adjutanten verreist; wohin, wuszte man nicht, nur hiesz es, der General käme am Abend zurück.

Die Besatzung von Harburg ist dieselbe, welche sie war: 7 bis 800 Mann von der 100sten Halbbrigade, zu welcher 40 Husaren vom 2ten Regiment gestoszen sind.

Jede Woche exercirt die Garnison ein oder zwei Mal. Der Garnisonsdienst besteht täglich aus 61 Mann zur Wache, von welchen 1 Lieutenant mit 20 Grenadieren die Schloszwache hat, 1 Lieutenant mit 20 Musketieren die Thorwache, und 3 Unterofficierswachen von 7 Mann an der Brücke, in der Stadt und am äuszersten Ende der Stadt.

Die Franzosen haben itzt in Hannover ihre angewiesenen Garnisons und Quartiere bezogen, und von Märschen und Quartierveränderungen ist gar keine Rede. Alle von den Franzosen requirirten Fahrzeuge, welche nach Artlenburg und dasiger Elbgegend geführt sind, sind wieder frei gegeben; die letzten kamen um Mittag bei Harburg an und werden den Eigenthümern überliefert.

Ein französischer Officier wollte bemerken, dasz Militairveränderungen bei der holsteinischen Armee vorgegangen; ich erwiederte, dasz unsere Truppen dieselbe Position hätten, welche der Cordon von Anfang eingenommen, nur um etwas verstärkt wäre. Ein anderer Officier äuszerte sich, dasz die Engländer die Blockade wohl nicht aufheben würden, wenn nicht mehrere Mächte ernsthaft sich dafür interessirten. Zur französischen Armee werden aus Dänemark 4000 Pferde geliefert, wovon vorige Woche 500 Stück nach der Stadt Hannover transportirt, den 8ten August kommen wieder 500 und so fort, bis die Lieferung geschehen ist.

Altona den 26sten Juli 1803.

Lihme.

Altona den 28de Juli 1803.

— — — — — — — — — — — — — — — —

De Hamburger Børsrygter talte allerede for tvende Dage om Krig for Danmark med Frankrig; men de fortælle og i Dag, at danske Tropper havde besat Lauenburg. Dette anføres kun som Bevis paa, hvor lidet man kan forlade sig paa Rygter.

Allerunderdanigst
Leschly.

Altona den 9de Avgust 1803.

Deres Kgl. Højhed rapporteres allerunderdanigst, at Cuxhavens Besætning er forrige Lørdag bleven forstærket med 200 Mand

franske Tropper, hvilket maaske er en Følge af, at 4 engelske Fregatter har forstærket Blokaden ved Elben.

At man i Cuxhaven og Ritzebüttel, som overalt, er yderst utilfreds med Frankernes paatrængende Fordringer, er almindelig bekjendt.

Den ældste Parisch er kommen tilbage fra London, hvor han som Meddeputeret fra Staden Hamburg var hensendt for at bevirke Elbens Deblokade. Han har intet udrettet.

Det franske Infanteri, som den 3dje laa i Mölln, skal være forlagt til Dörferne langs Stecknitz, imellem Lübek og Mölln, saasom i Küsen, Borgrade og Göldenitz. Udi de tvende sidste laa den 4de Avgust 500 Mand og i den lille Flække Grönau 100 Mand. Man formoder, at i det hele ligge kuns 1500—2000 Mand franske Tropper i det Lauenburgske.

— — — — — — — — — — — — — — —

Allerunderdanigst
Leschly.

Altona den 12te Avgust 1808.

Deres Kgl. Højhed rapporteres allerunderdanigst, at i Følge de Efterretninger, jeg i Dag erholder fra Stade, skal i forrige Uge en betydelig Del ridende Chasseurs være i Stade indrykket. De ere godt beredne og bestaa af smukt Folk. Den almindelige Saga hersker endnu der, at de skulle indrykke i det Holstenske. Om denne Saga i Armeen vedligeholdes, enten for at kildre manges Ønske, eller for at tilfredsstille mangen utilfreds Franke, vover jeg ej at bestemme; kuns bør jeg tillige bemærke, at ogsaa den gemene Mands Stemning i den franske Armé immer er den samme i Hensigt til Agtelse for den Danske, da det, naar der tales om de Danske, immer hedder: „Brav Mann“.

— — — — — — — — — — — — — — —

Ligesom min sidste allerunderdanigste Rapport anmærkede, at et almindeligt Rygte sagde, at General Mortier af Skaansomhed for Hertugdømmet Lauenburg havde lovet at befri samme saa meget som muligt for Indkvartering, og at han derfor var insinueret 3000 Dukater, saa siges for vist, at General Drouet i Ratzeburg ogsaa erholdt en Présent af 1000 Daler, hvilke han med al mulig Høflighed modtog, men erklærede tillige, at uagtet han ikke vidste, hvorved han havde fortjent denne Opmærksomhed, saa kunde han ej nægte, at et Par skjønne Heste havde forbundet ham meget mere end disse 1000 Daler. Det forstaar sig, at Generalen nu ogsaa faar tvende Heste tillige med de erholdte Penge.

I dette Øjeblik berettes mig, at de fleste af de i Stade indrykkede Chasseurs ere i de omliggende Dörfer indkvarterede og ligge der rolig.

Allerede har man nu det 2det Oplag af „Gedanken eines Hannoveraners“ [1]), ligesom en liden Pièce „Über die Sperrung der Elbe und des Sundes“ ogsaa er udkommen.

Allerunderdanigst
Leschly.

[1]) En anonymt udgiven Bog af en hannoveransk Officer.

Altona den 16de Avgust 1808.

Deres Kgl. Højhed rapporteres allerunderdanigst, at den lille Skonnert, som blev bygget paa Hamburgerberg, og hvis Bestemmelse blev angiven at være den at krydse i Østersøen, sidste Lørdag den 13de er afgaaet til Harburg. Denne Skonnert er omtrent 16 Commercelæster og fører 12 Kanoner af 4- og 6-Pds. Kaliber. Den har 40 Matroser af forskjellige Nationer, saa og Ober- og Understyrmænd etc. Hver Matros er lovet 300 Livres og Del af Prisepenge. De ere engagerede for 5 Uger. Morgen den 17de skal en mindre Skonnert løbe af Stabelen, der ligeledes skal føre 4- og 6-Pds. Kanoner. Foruden det fornødne Tal Matroser skal disse Fartøjer forsynes med Landtropper forholdsmæssig. Den 15de ankom til Hamburg tvende Fartøjer, som strax afgik til Harburg, fra Lüneburg med Kanoner, smaa Mørsere og Sabler, Pistoler og Geværer til Brug for disse smaa Skibe, som nu skal have faaet en anden Bestemmelse. I det Lüneburgske bygges 4 flade Fartøjer, hvis Konstruktion jeg ikke har kunnet erfare, men de skulle være brede og føre 36-Pds. Kanoner og Mørsere. Flere skulle bygges paa andre Steder. Saa snart 6 saadanne Fartøjer ere færdige, skulde dette Armement søge Lejlighed til at løbe ud ad Elben, og naar kuns én eller tvende Fregatter krydsede ved Elbmundingen, da entre og søge at bemægtige sig samme. Omendskjønt jeg ej indsér Nytten af dette Foretagende, naar det end lykkes, saa dog, da Oberstyrmanden har angivet denne Bestemmelse for dette Armement til en Mand, der paa ingen Maade kunde lade ham formode, at denne stod i Forbindelse med en Militair, saa anføres dette Udsagn uden at tillægge samme nogen mere Værd end den, at naar saa er, vil det passere Glückstadt forbi. Jeg bør derved anmærke, at samme Oberstyrmand for 8 Dage siden sagde, at de smaa Skonnerter skulde gjennem Kanalen gaa til Østersøen; men mere paafaldende synes mig det at være, som Oberstyrmanden end videre sagde, nemlig, at naar disse Fartøjer vare færdige, skulde de komme her i Altonaer Havn, hvor en Brig ligger, som fører fransk Flag og i meget lang Tid har ligget her. Ved Kommandeuren af denne Brig skulde dette Sø-Armement mønstres og siden afgaa til dets Bestemmelse. Paafaldende synes det, da Mønstringen vel ogsaa kunde ske i Harburg. Han tror i 14 Dage eller forinden at blive færdig med Rustningen.

Den bebudede Ankomst af fransk Generalstab i Slavshof sidste Søndag udeblev; derimod blev i Harburg Mandagen den 15de[1]) givet Artillerisalver af 30 Skud fra Kl. 5 Morgen til 10 Form. hver Time, altsaa 180 Skud, hvilket man her i Altona meget tydelig hørte. I Lüneburg blev kanoneret til 10 Aften. Ved denne Lejlighed ere adskillige Kanonerer komne til Skade, og de skulle endog have presset hannoverske Artillerister for at betjene Kanonerne den Dag.

Atter er en ny Trop Konskriberte ankommen til Harburg, hvor-

---

[1]) Bonapartes Fødselsdag.

under en stor Del pjaltede og bitte smaa Mennesker sig befinde; disse blive der munderede og exercerede.

Rygtet vil, at Dessolles er ingen ivrig Forsvarer af Førstekonsulen, hvilket Mortier skal være. Dessolles elskes af sit Korps, Mortier ikke.

— — — — — — — — — — — — — — —

Allerunderdanigst
Leschly.

Rapport fra Kapitajnlieutenant G. F. Ulrich.

Glückstadt den 22de Juli 1803.

Den unge Kjømand Witt er kommen tilbage og har bragt den Efterretning, at af Grønlandsfarerne, der er hjemmehørende i Glückstadt, blev mod alle Forestillinger Skibene „die Rose“, „Gerechtigkeit“ og „Hoffnung“ opbragt til Yarmouth under Paaskud af, at disse, efter at Englænderne havde forbudt dem at løbe Elben ind, dog havde forsøgt det. Derimod er Skibet „Kronprinz“ kommet ind paa Ejderen, og en Grønlandsfarer er løben ind i Weseren. Englænderne have mellem Helgoland og Elben en Fregat paa 36, en paa 30 og en paa 22 Kanoner og en Kutter.

I dette Øjeblik kom en Skipper Breckwold, hjemmehørende i Glückstadt, med sit Fartøj fra Norge, og har han ikke set nogen af de engelske Krigsskibe i Søen; formodentlig have de stræbt at komme fra Kysterne, da det i Aftes og i Nat blæste en frisk vestlig Kuling.

Underdanigst
Georg Frederik Ulrich.

Rapporter fra Major Behmann, Chef for 2den sjællandske Bataillon let Infanteri i Tønning.

Tønning den 1ste Avgust 1803.

Da den herværende engelske Agent Havard har erfaret, at Lieutenant Kinsinger var bleven efterspurgt[1]), kom han hos mig i Formiddag, spørgende, om jeg havde noget imod, og hvad jeg vilde ham. Jeg svarede, at jeg havde Ordre, hans Person angaaende, og naar han kom tilbage, fik han at vide, hvad Ordren indeholdt. Han forsikrede mig paa hans parole d'honneur, at Mennesket ikke havde begaaet noget, som stred mod Landets Love og Forordninger, bad meget at betænke, at han var Officer, og være skaanselsfuld imod ham, thi det var muligt, at man havde anbragt ugrundede Beskyldninger og fattet ublid Mistanke imod ham. Jeg spurgte derpaa, hvad Hensigten af hans Ophold her var. Agenten forsikrede mig atter paa

---

[1]) Kronprinsen havde nemlig fra Rendsborg givet Behmann Forholdsregler med Hensyn til Kinsinger, der antoges for engelsk Hverver.

Æresord: den eneste Hensigt var, at da England efter Freden havde beholdt 7 tyske Regimenter, blev fra Tid til anden mange af disse Folk demitteret, og havde Kinsinger før været i Cuxhaven, var [han] nu her formedelst Konjunkturernes Forandring, for at afbetale disse Beafskedigte i tyske Penge og for at være forvisset om, at de ej kom aldeles blottet for Penge til deres Fædreland. Jeg har imidlertid spejdet her og der om Kinsingers Forhold hos paalidelige Folk, og om der maaske var andre Mistænkelige, men har ej kunnet udfinde noget. Da han nu paa Onsdag Aften forventes tilbage, tager jeg mig den Frihed underdanigst at spørge Deres Kongelige Højhed, om jeg efter disse Oplysninger skal ved hans Hjemkomst udføre den mig givne Ordre. Underdanigst

Behmann.

Tønning den 5te Avgust 1803.

I afvigte Nat Kl. 11 kom Lieutenant Kinsinger her til med Extrapost fra Hamburg og fremstillede sig for mig. Han erklærede at have foretaget Rejsen, blot fordi den engelske Agent Havard havde underrettet ham om, at man efterspurgte ham, og han kom nu for at underrettes om Aarsagen til denne Efterspørgsel.

Jeg forlangte nu, han vilde sige mig Anledningen til hans forrige Rejser og Ophold her, hvorpaa han svarede, hvad jeg i seneste Skrivelse gav mig den underdanigste Frihed at melde, samt foreviste ikke alene nogle Papirer, som han paastod tydeligen skulde godtgjøre dette, men paaberaabte sig ogsaa et medhavende aabent Brev fra den engelske Minister i Hamburg til Ministeren Liston, hvilket end yderligere kunde legitimere ham. Herpaa vilde jeg naturligvis ikke indlade mig, men betydede Lieutenant Kinsinger, at efter en mig meddelt bestemt Ordre kunde hans Ophold her umuligen taales, hvorimod han ufortøvet havde at forlade Kongens Riger og Lande uden nogen Tid oftere der at lade sig finde.

Om denne Forvisning udbad Kinsinger sig min skriftlige Tilstaaelse, hvilken jeg strax afslog, formenende mig dertil at være uberettiget. Nu erklærede da Kinsinger, at han uden sligt Bevis ingenlunde forlod Tønning, og udbad sig derhos min Tilladelse [til] enten skriftlig eller mundtlig at maatte forestille Deres Kongelige Højhed sin Sag.

Dette sagde jeg ham ikke at kunne indlade mig paa, men henholdt mig blot til den givne Ordre.

Ved at indberette dette, skulde jeg tillige underdanigst forespørge, om Kinsinger med Magt skal føres om Bord paa Paketbaaden i Tilfælde, han ej godvillig rejser. Underdanigst

Behmann.

Tønning den 9de Avgust 1803.

Jeg giver mig den Frihed underdanigst at melde Deres Kongelige Højhed, at det 2det, Kapitajn v. Barnickows, Kompagni er efter

højeste Befaling detacheret til Husum og der arriveret i Gaar Morges Kl. 4½ Slæt.

End videre indberettes, at Lieutenant Kinsinger efter et Par Dages Fraværelse fremstillede sig igjen for mig i Gaar Middag, spørgende, om jeg ikke havde Ordre ham angaaende. Jeg tilkjendegav ham da, at han indtil videre kunde blive. Men da nu de engelske Paketbaade herefter anlægge ved Husum, rejser han med Agenten Havard did hen for der at kunne røgte sit Ærende. Imidlertid har jeg underrettet Kapitajn Barnickow om det væsentlige, Kinsinger betræffende, og meddelt ham en Kopi af Deres Kongelige Højheds sidste Ordre til mig, ham angaaende, hvorefter han kunde rette sig, haabende, at dette mit Forhold skulde finde naadigst Bifald.

Underdanigst
Behmann.

Tønning den 28de Avgust 1803.

Jeg tager mig den Frihed underdanigst at melde Deres Kongelige Højhed følgende: I dette Øjeblik er her ankommet en engelsk armeret Kutter, efterspørgende en af ham tagen dansk Grønlandsfarer, som vilde gaa til Elben, men som igjen fra ham for nogle Dage siden er echapperet, og hvilken nu skal ligge ved Frederikstad. Lieutenanten af Kutteren har spurgt Borgmesteren her, om Skibet blev ham udleveret, hvorpaa han har givet et ubestemt Svar, da det ikke var i hans Værge. Officeren skal nu være tagen til Frederikstad for der at rekvirere Skibet. Imidlertid har jeg skrevet til Præsidenten, Kammerjunker Kobbe, under ingen Omstændigheder at udlevere Skibet.

Underdanigst
Behmann.

Rapport[1]) fra Major Sundt[2]), Næstkommanderende ved 2den Bataillon let Infanteri, til Major v. Behmann.

Tønning den 24de Avgust 1803.

Efter at Deres Højvelbaarenhed havde vedgaaet min Anmodning og tilladt mig at udføre min Plan, kjæk at imodsætte og angribe det engelske Krigsskib, om samme skulde have vovet med Vold at tage den rekvirerede Grønlandsfarer, eller om det ikke er sket, da med Snuhed søge at bemestre mig det danske Skib for at betrygge samme,

---

[1]) Indsendt til Kronprinsen som Bilag til en Rapport fra Behmann af s. D. [2]) C. U. Sundt, den senere bekjendte Chef for Danske Livregiment, er født i Rendsborg 1766, blev 1772 Kadet og 1783 Sekondlieutenant ved Falsterske Regiment. 1785 forsattes han til Kronprinsens Regiment og 1788 til Livgarden til Fods, hvorefter han afrejste til Rusland for at gaa i russisk Tjeneste under Krigen med Sverig. Hjemkommen i 1789, ansattes han som Kapitajn ved 2det aggershusiske Regiment, men forblev i Kjøbenhavn, hvor han forrettede Tjeneste ved 2den sjællandske Bataillon let Infanteri, ved hvilken han i 1803 blev Major. Han var gift med Generaladjudant Bülows Søster.

indtil Hans Kgl. Højhed Kronprinsens Befaling i det Anliggende kunde forventes, saa søgte jeg at faa et Skib i Havnen, der var udladt; paa dette Skib embarquerede jeg 25 af 1ste og 25 Frivillige af 4de Kompagni under Kommando af Kapitajn v. Hommel, Premierlieutenant von Kaltenborn og Sekondlieutenant de Plane, lod Mandskabet lade med 1 Gevær- og 4 Rendekugler, som efter Embarquementet alle nedgaa under Dækket for at skjule dem, desto tryggere at kunne nærme og lægge mig paa Siden af Engelskmanden i Tilfælde, jeg med Magt var nødsaget til at fratage ham det danske Skib og hævne Vold i fredelig dansk Land. Kl. 4½ gik jeg med god Vind, raske Matroser og kjæk Stemning iblandt mine halvhundrede Let-Infanterister under Sejls til Frederikstad. — Efter tvende Timer nærmede vi os den inderste Bugt af Frederikstads Havn, hvor jeg saa det engelske Skib ligge i Midten af Bugten, lige i Udløbet for danske Skibe. Her ved Pynten af denne Bugt gik jeg til Ankers, for at rekognoscere de Engelskes Adfærd og stedse at være agter for ham til Lettelse for mine derpaa følgende Bevægelser.

Fra dette mit Ankersted sendte jeg Kapitajn v. Hommel med 1 Underofficer, 5 Let-Infanterister i Land tæt ved Skibet med Befaling at snige sig i Frederikstads Havn, rekognoscere den omtalte Grønlandsfarer, om samme var besat med Engelskmænd eller ikke, og i Tilfælde den ej af disse med stærk Mandskab var tagen i Besiddelse, da at bestige samme og med Signal, dansk Kompagniflag vajende fra Mesanmasten, straxen betyde mig, at Skibet var ubesat, da jeg saa ufortøvet vilde sejle ind i Havnen og med hele Kommandoet lægge mig paa Siden af Grønlandsfareren. Hr. Kapitajn v. Hommel udførte denne Ordre, og efter en Times Forløb vajede dansk Flag fra Skibets Mesanmast; jeg gik strax til Sejls og passerede det engelske Krigsskib tæt om Siden forbi, mine Folk skjult under Dækket, hen i Frederikstads Havn, lagde mig tæt op ved Grønlandsfareren, besteg Skibet og besatte samme med Kapitajn v. Hommel, Premierlieutenant v. Kaltenborn og 25 Let-Infanterister med Ordre, ej at forlade eller udlevere Skibet til nogen uden Hs. Kongelige Højhed Kronprinsens eller Deres Højvelbaarenheds Befaling.

De øvrige 25 Mand under Lieutenant de Plane befalede jeg straxen at marchere tilbage til Tønning, som jeg selv fulgte, efter at have besørget det fornødne for de paa Skibet kommanderede Folk.

Officerernes, Matrosernes og Soldaternes Iver kan jeg ej noksom rose; som uendelig skulde det glæde mig, om min Fremgangsmaade var saa heldig at fortjene Hans Kongelige Højhed Kronprinsens højeste Approbation og naadigste Bifald, Ærbødigst

Sundt.

Kronprins Frederiks Parolbefalinger

under Troppesamlingen ved Rendsborg 1808.

Den 21de Juni. Parol: Rendsborg. Feltskrig: Christian.

Fra i Dag af tager jeg Overkommandoen over samtlige i Hertugdømmerne forsamlede Tropper, og mit Hovedkvarter etableres fra i Dag af her i Rendsborg.

Den 22de Juni. Parol: Slesvig. Feltskrig: Vilhelm.

Det bekjendtgjøres herved, at Feltkommissariatet er oprettet og bestaar af følgende Medlemmer, nemlig: Kammerherre og Amtmand Møsting, Generalmajor Haxthausen og Justitsraad Heinzelmann; samtlige Regimenter og Korpser have at melde sig ved dette Kollegium i alt, hvad de økonomiske Sager angaar. Dette Kollegium erholder Befaling om alt, som i denne Henseende er af Vigtighed.

Generalmajor Binzer er ansat som Generalkvartermester; til Generalkvartermester-Lieutenanter ere ansatte Kapitajnerne Krag, Sejersted og Haffner senior, som Aide-Generalkvartermestere ere ansatte Kapitajnerne du Plat, Mollwitz og Haffner junior.

Kapitajn Wachtler af Artilleriet ansættes til Generalvognmester.

Mit Hovedkvarter bestaar af følgende Personer: Generaladjudant Bülow; for at assistere ham i hans Forretninger ansættes Adjudant, Kapitajn Rømer; Adjudant, Major Frieboe fører Rusterne over Kavaleriet, og Adjudant, Kapitajn Grüner fører Rusterne over Infanteriet. Adjudanterne, Ritmester v. d. Maase, Kapitajnerne Oppen og Rømeling forretter du jour hos mig. Stabschirurgus Schmidt fører Stabschirurgus-Forretningerne. Der kommanderes ingen Ordonnans-Officerer; men ethvert af de ved Rendsborg kantonnerende Kavaleriregimenter giver daglig 1 Rytter til Ordonnans. Indtil videre bliver 1 Officer pr. Regiment og 1 Officer ved hver anden Grenaderbataillon ved Regimentsartilleriet.

Næstkommende Fredag afmarcherer det herværende Husarkommando til Wedel. Den første Dag gaar det til Hohenwested, den anden Dag til Itzehoe og den tredje Dag til Wedel, hvor det støder til Eskadronen. Dette Kommando medtager Fourage paa tvende

Dage og erholder den øvrige Fourage i Itzehoe af det derværende Livregiment lette Dragoner, hvilken Fourage igjen godtgjøres dette Regiment. Husarkommandoet gives 2 Vogne til dets Bagage.

Paa Søndag afløser Borgerskabet Garnisonen fra Vagterne og gjør Vagt indtil Fredag, da Garnisonen igjen afløser Borgerne og besætter Vagterne som før.

Næstkommende Mandag holder jeg Specialrevue: Kl. 7 Slæt om Morgenen over det 2det jyske Inf.-Regiment, Kl. 8½ Sl. over det oldenborgske Inf.-Regiment, Kl. 4 om Eftermiddagen over det slesvigske Inf.-Regiment og Kl. 5½ Sl. over det holstenske Inf.-Regiment. Tirsdag Morgen Kl. 7 over Livregiment Ryttere, Kl. 8¾ Sl. over det holstenske Rytterregiment; samme Dags Eftermiddag over Artilleriet og de lette Tropper; Tiden skal nærmere blive bestemt.

I min Fraværelse indsendes alle Rapporter til mit Kvarter, hvor fra en af mine Adjudanter har Ordre at tilstille mig alt.

De Befalinger, som Feltmarechallen har givet i Henseende til Postens Afhentelse, blive uforandrede.

Den 23de Juni. Parol: Petersborg. Feltraab: Poul[1]).

Den 26de Juni. Parol: Louisenlund. Feltraab: Carl.

Regimentscheferne ved Infanteriet kommandere deres Regimenter en brigade og ere følgelig ved enhver Lejlighed til Hest. Chefens Kommando igjentages af Bataillonskommandeuren. Til den Ende kommanderes det højt, undtagen de Kommandoord, hvorpaa Mandskabet strax skal udføre noget, saasom f. Ex. „ved Foden!“ som blot averteres af Chefen til Bataillonskommandeuren, hvilken sidste kommanderer det med Eftertryk.

De Herrer Stabsofficerer af Kavaleriet fører hver sin Eskadron bestandig, ligeledes gjør Majoren; følgelig staar Regimentskommandeuren for Retningen af Regimentet[2]).

Den 27de Juni. Parol: Rendsborg. Feltraab: Maria.

Generallieutenant Düring kommanderer hele Kavaleriet. Generallieutenant Rantzau erholder, naar Regimenterne støde sammen, Jyske Dragoner og Fynske Dragoner en brigade. Livregiment Ryttere og holstenske Regiment Ryttere formere strax Brigade under Generalmajor Prins Christian af Hessen. Livregiment Dragoner, Slesvigske Ryttere og Husarerne forblive under deres Chefers Kommando. De 4 i Rendsborg værende Inf.-Regimenter formere 2 Brigader under Generallieutenant Prins Frederik af Hessen. 1ste Bri-

---

[1]) Naar Parolbefalingerne intet andet indeholdt end Parol og Feltraab, ville de ikke blive meddelte; men denne Befaling gjengives, fordi det er første Gang, at det tidligere brugte „Feltskrig“ (Feltgeschrei) forandres til „Feltraab“.

[2]) Dette refererer sig til Bestræbelser fra Kavaleriet for at faa indført taktiske Mellemled mellem Regimentscheferne og Eskadronerne, hvilke Bestræbelser Kronprinsen stadig havde modsat sig. Det var gjort gjældende for ham, at slige Mellemled vare nødvendige for at paasé Retningen under Exercits.

gade kommanderer Generallieutenant Lützow; dertil hører en Grenaderbataillon, som formeres af det 2det jyske og slesvigske Regiment, under Major Grev Rantzau af „Slesvig", det 2det jyske Regiment og slesvigske Regiment. Den 2den Brigade under Generalmajor Blücher og bestaar af en Grenaderbataillon „Oldenborg" og „Holsten", som kommanderes af Major Abercron af „Oldenborg", og Regimenterne „Oldenborg" og „Holsten". Generallieutenant Moltke kommanderer de til den jyske Generalkommando hørende Regimenter, som indtil videre ingen Brigade formerer. Grenadererne af 1ste jyske og 3dje jyske kommanderes af Major Maule af førstbenævnte Regiment, dog først naar de støde sammen. Kronprinsens og Prins Frederiks Regimenter erholde indtil videre Befalingerne direkte.

Specialrevuen over Kavaleriet holdes i Morgen paa den befalede Tid ved Fokbek. I Morgen Eftermiddag holdes Specialrevue over hele Artilleriet Kl. 4 og over de lette Tropper Kl. 5. Infanteriet exercerer ikke i Morgen.

Chirurgus Tønder, som skal ansættes ved Feltlasarettet, melder sig ved Feltkommissariatet for der at erholde de nærmere Befalinger.

Den 28de Juni. Parol: Slesvig. Feltraab: Louise.

Kavaleriet, Artilleriet og de lette Tropper manoeuvrere ikke i Morgen; derimod manoeuvrerer Infanteriet under Generallieutenant Prins Frederik fra 7 til 9.

For at underholde Kommunikationen imellem de forskjellige Cantonnementer etableres en Ordonnanskjæde af tvende Kavalerister paa hvert Sted: imellem Aabenraa og Flensborg, imellem Flensborg og Slesvig, imellem Slesvig og Rendsborg, imellem Rendsborg og Kiel, imellem Oldeslo og Rendsborg, imellem Itzehoe og Pinneberg, imellem Pinneberg og Elmshorn og imellem Elmshorn og Altona.

Foruden de Adjudanter, Feltmarechallen udtager for sig, skal hver Generallieutenant have tvende Adjudanter og en Generalmajor én.

Stabschirurgus Schmidt bærer 2 civile Epauletter til Distinktion.

Generallieutenant Rantzau af Fynske Dragoner erholder sit Kvarter i Slesvig.

Alle tilovers blevne Kavaleri-Nationalheste sendes hjem til deres Distrikter, og alle tilovers værende Stamheste, som ej hører til Exercerskolen, sættes paa Græs. Generallieutenant Düring indleverer snarest muligt en Liste paa disse Heste.

Da Major Colditz formedelst Sygdom har forlangt at afgaa fra Magasinvæsenet, saa afgaar han fra i Morgen af; indtil den Tid er han ansvarlig for alt. Major Otken af 2det jyske Infanteriregiment tiltræder hans Post og erholder Lieutenant Tikjøbing af det lette Infanteri til Medhjælper.

Parolen udgives i Morgen Klokken 12.

Den 29de Juni. Parol: Rendsborg. Feltraab: Maria.

I Morgen manoeuvreres i 2 Korpser ved Schülp. Det ene kommanderes af Feltmarechallen selv og bestaar af hele Infanteriet, 2

3-Pds. Batterier, det ridende Artilleri, Livregiment Ryttere og 2 Eskadroner holstenske Ryttere.

Generalmajor Ewald kommanderer det fjendtlige Korps, som bestaar af de lette Tropper, 2 Eskadroner holstenske Ryttere og 8 Amusetter.

Klokken 7 sker Udmarchen her fra Byen.

Suppositionen og videre Befaling imodtages af Feltmarechallen. Efter imodtagen Befaling afgaar Livregiment Dragoner i Itzehoe til Oldeslo og Reinfeld; de i Oldeslo værende Eskadroner til Trittau og Reinbek samt omliggende Byer. Ordonnanskjæden bliver uforandret.

Den 30te Juni. Parol: Slesvig. Feltraab: Maria.

Langs Billen og den lauenburgske Grænse til Moisling forlægges hele Livregiment Dragoner, Jægerkorpset, den lette Bataillon, 4 Amusetter, Grenaderbataillonerne Abercron og Rantzau. Grenadererne forlægges til Oldeslo, Tremsbüttel og Arensbök med deres Bataillons-Kanoner. Dette alt sættes under Generalmajor Ewalds Kommando, som selv afgaar i Dag til sin Bestemmelse.

Jægerne og det lette Infanteri tillige med Amusetterne marchere i Morgen Kl. 5 med fornøden skarp Ammunition, Jægerne over Neumünster, det lette Infanteri over Bramsted, begge i 3 Marcher uden Rastdag, til deres Bestemmelse. Marcherouterne imodtages hos Generalkvartermesteren. Grenadererne afmarchere i Overmorgen, men i 2 Marcher, til deres Bestemmelse. De medtage samtlige Brød; det erindres samtlige Regimenter og Korpser, at enhver Underofficer og Soldat, som ej er marode, bør bære sin Tornister og Brødsæk, og der gives ej flere Vogne end efter den Bestemmelse, som Regimenterne i Jylland og Sjælland have faaet, som skal være Rettesnor.

Det bekjendtgjøres for hele corps d'armée, at for Fremtiden og indtil Indrykningen i Standkvarteret gives for hver Hest i Steden for 8 Pd. Hø 5 Pd. Hø. Sekondritmestrene og samtlige Subalternofficerer af Kavaleriet erholder 1 Eskadronshest til Brug foruden den, som alt er tildelt dem; dette vedvarer indtil Indmarchen i Standkvartererne. Til den Ende tillades det at beholde saa mange Heste tilbage ved Regimentet, som ellers skulde efter seneste Parolbefaling hjemsendes. Ligeledes gjøres hver Fanesmed bereden.

Næstkommende Søndag forlægges Slesvigske Rytterregiment til Krop, Tetenhusen, Meggerdorf og omliggende Egn. 2 Eskadroner jyske Dragoner forlægges til Byen Slesvig.

I Morgen manoeuvreres i tvende Korpser. Suppositionen er, at Fjenden har nærmet sig med sin Avantgarde Osterrönfeld; han fordrives der fra imod Audorf og Schacht; men da Fjenden erholder Forstærkning, nøder han os til Retirade, som sker til denne Side Osterrönfeld, hvor Manoeuvret ender.

Det fjendtlige Korps kommanderes af Prins Frederik af Hessen og bestaar af Holstenske Ryttere, 2den Brigade Infanteri, et Batteri 3-Pds. Kanoner.

Jeg kommanderer selv det andet Korps, som bestaar af Livregiment Ryttere, som holder Kl. 7 med højre Fløj til Neuthor, til venstre af dem det ridende Artilleri, et Batteri 3-Pds. og 1ste Brigade. Grenadererne marchere ej ud med.

Generalerne og Adjudanterne af mit Korps møde hos mig Kl. $6^1/_2$ for at erholde Dispositionen. Udmarchen af Prins Frederiks Korps sker Kl. 6. Der medgives 10 Patroner for Infanteriet, 16 for Skarpskytterne og 40 Karduser pr. Pièce.

Generalvognmesteren tager mod Vognene for de lette Tropper og Amusetterne Kl. 4 i Morgen, og for Grenadererne Aftenen inden deres Afmarche Kl. 6.

Den 1ste Juli. Parol: Slesvig. Feltraab: Louise.

Indtil videre manoeuvreres ikke.

Anden Bataillon af Fynske Regiment afmarcherer i 3 Marcher til Wandsbek, meldende sig til Generalmajor Ewald. De medtage Brød, deres Bataillons-Kanoner og den fornødne skarpe Ammunition.

De 20 Dragoner, som ligger i Wewelsfleth, afløses af 1 Underofficer og 10 Husarer. Dragonerne forføje sig til det nye Cantonnement af deres Regiment. Grenadererne marcherer i 3 Marcher til deres Bestemmelse i Steden for i 2, som var bestemt. Samtlige Marcherouter udstedes af Generalkvartermesteren. Artilleriet afgiver de fornødne Heste til de marcherende Kanoner, Kardus- og Patronkarrer og medgiver disse Fourage for fem Dage.

Der rekvireres saa mange Stykheste af Landet, som Artilleriet har afgivet; ligeledes indleverer Artilleriet en Liste paa alt, hvad det bruger af Heste.

Stabsofficererne af Jægerne og de lette Tropper erholde Fourage paa tvende Heste i Steden for før paa én.

Tillæget for de marcherende Officerer erholde de et Forskud paa efter den Bestemmelse, Generalitetet én Gang har givet.

Tvende Eskadroner fynske Dragoner forlægges paa Mandag fra Aabenraa til de nærmeste Bønderbyer.

Ethvert Regiment og Korps haver at angive paa en Liste til mig, hvad for reglementerede Vogne og Karrer de virkelig have.

Da Udførelsen er forbuden af Havre, saa maa alle være den civile Øvrighed behjælpelig.

Paa Stabschirurgus Schmidts Rekvisition afgives af Glückstadts Garnison en Underofficer og 4 Mand for at følge med Feltlasarettet.

Parolen udgives i Morgen Kl. 12.

Den 2den Juli. Parol: Rendsborg. Feltraab: Caroline.

Da jeg i Eftermiddag tager til Louisenlund, saa modtages Parolen ved Gouvernementet i Morgen. Næstkommende Mandag udgiver jeg Parolen her Kl. 1. Tvende Ryttere forlægges til Louisenlund, tvende i Stentenmühle. Tvende Feltjægere forblive hos mig som staaende Ordonnanser til Mandag.

De marcherende Batailloner skal have 60 Patroner for Mand og 30 Patroner for Mand i Parken.

Artilleriet skal have et lige Antal Patroner parat for de endnu ej marcherende Regimenter og Korpser; til den Ende opgives til Artilleriet, hvad ethvert Korps haver. Prins Frederiks Regiment skal fra Kjøbenhavns Arsenal kompletteres til 60 Patroner; det øvrige skal haves i Rendsborg i Beredskab.

Naar à la suite Officerer marcherer, erholde de Gage lige med dem, der staa i Nummer, samt øvrige Emolumenter. Ritmester Wimpfen, Lieutenant Lesser og Salckow gjøre Aide-Generalkvartermester-Tjeneste; de erholde derfor det samme Tillæg som de virkelige Aide-Generalkvartermestere. Lieutenanterne Bardenfleth sen. og jun. forrette Tjeneste ved Feltjægerkorpset; til den Ende erholdes Fourage paa én Hest.

Det bekjendtgjøres herved, at Generalvognmesteren staar under Generalkvartermesteren; han erholder ligeledes Fourage paa én Hest og en bereden Rytterunderofficer for at kunne bruges i Tjenestesager.

Grenaderbataillonen Maule afmarcherer næstkommende Mandag med sine Kanoner regimentsvis til Ekernførde. — — —

Den 4de Juli. Parol: Rendsborg. Feltraab: Louise.

Kapitajn Haxthausen af Artilleriet ansættes at gaa Feltkommissariatet til Haande i alt, hvad det maatte bruge ham til; han erholder Fourage paa én Hest.

Generallieutenanterne Prins Frederik til Hessen og Düring, Generalmajor Binzer og Haxthausen og Oberstlieutenant Hirsch sammentræde i en Kommission for snarest mulig at gjøre Forslag til, hvor mange Vogne og Karrer ethvert Regiment og Korps behøver, og det uden Hinder i deres hurtige Bevægelse, samt hvilke Vogne blot bør blive ved Trainet eller til Feltkommissariatets Brug og følgelig ej behøve at følge de marcherende Tropper; ligeledes bestemmes Antallet af Hestene, som til Kjørevæsenet er fornøden. Samtlige Regimenter og Korpser have at indsende i Morgen til Feltkommissariatet, hvor mange Rationer og Portioner de efter det tjenstgjørende Antal af Mennesker og Heste bruge.

Der lægges Ordonnanser paa Halvvejen mellem Ekernførde og Rendsborg.

Ligesom alle Befalinger skal gaa igjennem Generallieutenanterne, saa skal ogsaa alle Lister og Rapporter indsendes til dem; de Detacherede undtagen, som gaa lige til mig. Ligeledes undtages fra denne Regel de Marcherouter, som bør tilstilles ethvert Regiment og Korps, som og Correspondancen, Regimentet haver med Feltkommissariatet.

Parolen udgives i Morgen paa samme Tid som i Dag.

Den 5te Juli. Parol: Itzehoe. Feltraab: Caroline.

Slesvigske Rytterregiment og Generallieutenant Rantzau med sin Brigade marchere til Hövbek, Westensee, Bovenau, Emkendorf, Wakendorf og omliggende Byer sønden for Ejderen.

1ste og 3dje jyske Infanteriregimenter formere Brigade under Generalmajor Lepel, marcherer til Kiel, Kronshagen, Elmschenhagen, Meimersdorf og Klausdorf tillige med Grenadererne i Ekernførde, som formerer Brigade med 1ste Bataillon „Fyn“ under Generalmajor Neckelmann.

Husarregimentet med Bosniakkerne afmarcherer fra Odense til Krop imellem Rendsborg og Slesvig og omliggende Byer.

Kronprinsens Regiment marcherer til Rendsborg.

Prins Frederiks Regiment afgaar enten til Kiel eller til Heiligenhafen, hvor de erholde et Cantonnement nær ved Stranden imellem disse Byer.

Alt marcherer 24 Timer efter imodtagen Marcheroute. Infanteriet skal, saa længe denne Hede varer, afmarchere om Aftenen.

Artilleriet foranstalter, at de altid kan have skarp Ammunition for de marcherende Regimenter saa vel i Frederiksort som i Rendsborg, for at forsyne Regimenterne, som de komme, med det fornødne; end videre skal alt, hvad der ligger nærmest Kiel, fourneres med Brød der fra.

De lette Tropper i Haderslev og Christiansfeld marchere igjennem Rendsborg til Hohenwested og Schenefeld; de endnu her værende Amusetter støde til dem, naar de der ankomme.

Ordonnanskjæden imod Norden indtrækkes, lige som de fraliggende Regimenter nærme sig samme.

Generalkvartermesteren udsteder samtlige Marcherouter pr. Ordonnans i Overmorgen den 7de Juli.

Artilleriet, som ligger i de nærmeste Byer ved Rendsborg, forlægges her til Byen.

Det forbliver, at Regimenterne blot skal have hver fjerde Dag Rastdag. Bataillonsadjudanterne erholde 60 Rdl. til at indkjøbe sig en Tjensthest til Regimentets Tjeneste.

Den 6te Juli. Parol: Slesvig. Feltraab: Louise.

I Steden for at Marcherouten skulde have været udstedt i Eftermiddag, udsættes deres Afsendelse til i Morgen, efter Parolen er udgivet.

Artilleriet erholder Byerne Westerrönfeld, Osterrönfeld, Audorf, Schacht, Schülp og Schülldorf.

Da adskillige Regimenter ej have medtaget deres Feltflasker, saa maa Regimenterne lade dem afhente.

Alle Regimenter og Korpser have inden deres Afmarche fra Kvartererne at gjøre Afregning med de civile Embedsmænd over de erholdte Portioner og Rationer, samt underrette Feltkommissariatet om alt.

Den 7de Juli. Parol: Itzehoe. Feltraab: Gustav.

Da Husarerne og Grenaderjægerne formedelst den nuværende Patrouillering gjøre lige saa megen Tjeneste som de øvrige Kantonnerende, saa sættes de paa Kantonneringsfod baade i Henseende til Gage og Tractement som i Henseende til Fourage.

I Morgen Formiddag Kl. 11 samles samtlige herværende Adjudanter og de til Generalstaben hørende Personer, Generalvognmesteren og en af Feltkommissariatets Betjente, for at erholde dikteret ved Generaladjudant Bülow det nye Reglement for Bagage- og Kjørevæsenet, som antages for en ufravigelig Regel. Det bekjendtgjøres siden videre af DHrr. Generaler og Chefer.

Generalvognmesteren befales det herved, ingen flere Vogne at medtage i Kolonnen, men afvise alle, der maatte være over dette Antal, og strax melde det til Generalkvartermesteren, som underretter mig derom.

Den 8de Juli. Parol: Hamburg. Feltraab: Louise.

Artillerikorpset skal gjøre de Lofter rene, hvor paa der er Sager, som enten kan henlægges paa andre Steder eller og sættes under aaben Himmel. Disse Lofter afgives til Kommissariatets Brug.

Den 9de Juli. Parol: Haderslev. Feltraab: Caroline.

Den 2den sjællandske Bataillon let Infanteri skal marchere fra Slesvig til Tønning.

Kronprinsens Regiment forbliver indtil videre i Slesvig; Husarregimentet i Flensborg og omliggende Egn. Generalkvartermesteren udsteder de fornødne Marcherouter.

Kommissionen, som haver gjort Forslag til Kjøre- og Bagagevæsenet paa Cantonnementsfod, haver nu at gjøre Forslag, naar der marcheres med Telt- og Feltrekvisitter.

I Morgen imodtages Parolen hos Gouvernementet og næstkommende Mandag, da jeg er her igjen, udgives Parolen paa den sædvanlige Tid.

Den 11te Juli. Parol: Mecklenburg. Feltraab: Juliane.

Det under Generalmajor Ewald staaende Korps Tropper erholder fra i Dag af at regne, Underofficerer, Gemene og Spillemænd, hver 1 l. Sk. Tillæg daglig til Cantonnementstillæget.

Generalvognmesteren udbetales af Feltkommissariatet 60 Rdl. til at indkjøbe sig en Hest for, hvilken siden, naar den ej mer til hans Tjeneste behøves, afleveres til det ridende Artilleri.

Ordonnanskjæden vedbliver til Cordonen, imod Nord til Flensborg, imod Øst til Kiel, og, naar den lette Infanteribataillon kommer til Tønning, ligeledes her fra til denne By. Ordonnanserne imellem Rendsborg og Louisenlund vedblive ligeledes.

De Regimenter, som ej have medtaget deres Feltflasker, kan erholde de fornødne udleveret af Rendsborg Arsenal, hvorimod det paalægges Regimenterne at aflevere dem siden til Arsenalet i god og brugbar Stand.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Den 12te Juli. Parol: Slesvig. Feltraab: Louise.

Den 16de Juli afmarcherer det slesvigske Infanteriregiment til Jevenstedt, Schwabe og omliggende Egn; de medtage deres Kanoner;

af Landet leveres de fornødne Stykheste, som blive ved Regimentet, og indtil disse komme, hjælper Artilleriet dem med deres Staldetat.

Da Mandskabet her i Byen ligger maadeligt, saa skal der sørges for fra Regimenternes Side, at ingen slette Kvarterer imodtages, og af Gouvernementet og Indkvarteringskommissionen, at ingen fritages for Indkvartering.

At sørge for Soldaten maa aldrig glemmes, og denne Omsorg kan ingen Privilegium gjøre Hinder.

— — — — — — — — — — — — — — —

Kapitajn Hein af det oldenborgske Infanteriregiment ansættes til Direkteur ved Feltlasarettet. Han melder sig til Feltkommissariatet for at erholde den fornødne Underretning. Den Underofficer og 4 Mand, der er fulgt med Feltlasarettet, forbliver der ved.

— — — — — — — — — — — — — — —

Den 13de Juli. Parol: Itzehoe. Feltraab: Caroline.

En Officer, tre Underofficerer og 30 Husarer detacheres fra Flensborg til Tønning, hvor Officeren melder sig til Kommandeuren af 2den Bataillon let Infanteri. Marcherouten tilstilles Regimentet fra Generalkvartermesteren.

— — — — — — — — — — — — — — —

Den 16de Juli. Parol: Louisenlund. Feltraab: Caroline.

Det, som er befalet angaaende Omkvarteringen her i Byen, maa nu snarest mulig iværksættes. Ligeledes haver samtlige kantonnerende Regimenter og Korpser at have muligste Omsorg for Soldaternes gode Kvarter og Spisning; hver Mand bør have hver Dag et Maaltid Mad, hvorfor han ej skal betale mer end 2 l. Sk.; det maatte være, at man ved Akkord kunde skaffe Soldaten det for ringere. I øvrigt paaligger det enhver Officer først at sørge for Soldaten og gjøre sig bekjendt med Vejene til hans Cantonnement, forinden han sysselsætter sig med andre Forretninger.

Ordonnanserne i de befalede Kjæder bør i det mindste være 3 Mand paa hvert Sted, samt afløses i det mindste hver 5te Dag.

Parolen udgives i Morgen Kl. 11.

Den 18de Juli. Parol: Itzehoe. Feltraab: Louise.

Ved de under Generalmajor Ewald værende Tropper sker følgende Omkvartering: 4 Kompagnier Jægere, 2 Kompagnier let Infanteri forlægges langs Billen og lauenburgske Grænse. 2 Kompagnier let Infanteri, Amusetterne og 1 Eskadron Dragoner forlægges bag Traven imod Lübek i Egnen om Reinfeld; 1 Eskadron Dragoner i Egnen ved Wandsbek; 2 Eskadroner Dragoner i Egnen af Sülfeld; Grenaderbataillon Abercron bag Alsteren imellem Poppenbüttel og Heidkrug. Bataillonerne i Wandsbek og Oldeslo forblive i deres Stilling. Der gives saa mange Byer til Cantonnementet, at dette Korps kan ligge mere bekvemt. Omkvarteringen sker den 20de Juli.

Generalmajor Ewald indkvarterer, hvor han maatte finde det fornødent, enkelte Dragonkommandoer for at patrouillere Landevejen; disse Patrouilleringer undtagne, gjøres ingen Felttjeneste.

Det fornødne Vognpas tilstiller Kommissariatet Generalmajoren.

Det bringes herved i Erindring, at enhver, som rekvirerer, staar til Ansvar, at dette aldeles er efter de givne Bestemmelser.

Den 19de Juli. Parol: Slesvig. Feltraab: Caroline.

Cantonnementet af Slesvigske Ryttere, Generallieutenant Baron Rantzaus Brigade og det under Generallieutenant Moltke staaende Infanteri udvides indtil Linien af Nortorf og Preetz.

Generalmajor Prins Christians Brigades Cantonnement udvides den 22de Juli til Bünstorf, Bunge, Schirnau, Steinrade, Wentorf, Westermühlen, Elsdorf og Hamdorf. Routen og den nærmere Detail skal afsendes fra Generalkvartermesteren til ethvert Regiment, ligesom Vognpasserne besørges af Kommissariatet.

Den 22de Juli omkvarteres det 3dje jyske Infanteriregiment; den 23de det 1ste jyske Infanteriregiment og Slesvigske Ryttere; den 24de Juli Jyske Dragoner; den 25de Juli Fynske Dragoner. Prins Frederiks Regiment og Slesvigske Infanteriregiment forblive i deres nuhavende Cantonnementer.

Da jeg haver forefundet, at i Byen Schülldorf Mandskabet ej erholder Spise, saa tilholdes DHrr. Officerer at paasé de givne Befalinger.

Den 21de Juli. Parol: Rendsborg. Feltraab: Skjold.

Det forbydes herved i alle Kantonneringskvarterer, at ingen af Underofficererne og de Gemene erholder Kartofler til deres Spise eller kjøbe dem, da de ere skadelige for Helbreden paa denne Aarsens Tid. Dette Forbud skal vedvare til Avgust Maaneds Udgang[1]).

I samtlige Kantonneringskvarterer maa der gives Vagt, besynderlig der, hvor Stabskvartererne ere; ligeledes gjøres Ronder og Patrouiller. Kanonerne opkjøres paa de hensigtsmæssigste Steder, dog, for at skaane Mandskabet, tillades det at placere disse ved Vagterne.

---

[1]) Forbuddet er utvivlsomt foranlediget ved følgende Indstilling fra Stabschirurg N. Schmidt af 20de s. M.: „Da in Betracht der medicinischen Polizei es meinem Geschäfte obliegt für die Gesundheit der Soldaten zu sorgen, so habe bemerkt, dasz in hiesiger Garnison die Kartoffeln eingeführt und verkauft werden. Dieses Nahrungsmittel, so ernährend und heilsam es ist, wenn es völlig reif und ausgewachsen, so hat es auch den vorzüglichen Schaden, besonders für denjenigen, der seine ganze Nahrung darin sucht, wenn selbige nicht vollkommen reif, dasz sie den Magen als ein betäubendes Mittel ausdehnen, die Nerven [in] verkehrte Stimmung setzen, wodurch der Kopf vorzüglich eingenommen wird, und die schrecklichsten Nerven-Übel zur Folge haben. Es wäre also mein unterthänigster Vorschlag, den Verkauf dieser noch so schädlichen Kartoffeln zu verbieten, und zwar bis gegen Ende des August Monats, wo man alsdann selbige als das vorzüglichste Nahrungsmittel für den Soldaten ansehen kann.“

Vognene, som hvert Regiment haver, opkjøres saaledes, at de aldrig ere til Hinder, naar der skal udrykkes; de fornødne Alarmpladser bestemmes; i de øvrige Byer, hvor faa Folk ere indkvarterede, paasés blot Orden og Renlighed, og Mandskabet kan, naar Vejen ej er over 1 Mil frem og tilbage, komme til Hjælp ved Stabs- og Cantonnementsvagter.

Saa snart Tropperne ere komne i de nye Cantonnementskvarterer, skal der exerceres 2 Gange hver Uge eskadrons- og kompagnivis 2 Timer, naar Vejret ej er for slet. Tiden skal enten være om Morgenen eller om Aftenen, for at undgaa Heden. DHrr. Generaler og Stabsofficerer paasé, at dette med Nøjagtighed udføres, og at saadanne Exercerpladser vælges, som dels ere bekvemme for Tropperne, dels uden Bekostning for Kongen.

Paa 10-Dages Listerne skal bestandig anføres paa et vedhæftet Blad alt, hvad der angaar Mellem- og Understaben. At alle overordentlige Ting meldes daglig, bliver herved erindret.

Den 22de Juli. Parol: Kiel. Feltraab: Caroline.

At Krudtet tillige med Ammunitionskarrerne sættes paa de mindst farlige Steder og saa meget mulig i tætte og tørre Skure, bringes herved i Erindring End videre skal ethvert kantonnerende Regiment og Korps have Tilladelse til at rekvirere 1 Bondevogn for deres Regiments Feltskær, naar han skal besøge de Syge, som ere i fraliggende Byer, samt for en Syg, der maatte bringes til Sygestuen; men hver Gang saadant sker, skal det indberettes til Kommissariatet, at en saadan Foranstaltning har været fornøden.

Den 23de Juli. Parol: Glückstadt. Feltraab: Louise.

Samtlige Stabsofficerer ved de kantonnerende Regimenter og Korpser erholde Felttillæg fra 1ste Avgust af at regne. Portioner erholder ingen, og Rationer gives ingen flere, end i denne Maaned er tilstaaet.

Naar Officererne bære Skjærfet, hilse de, naar de ere til Fods, ved at lægge den venstre Haand til Hatten; naar de ere til Hest, lægges den højre Haand til Hatten; naar de have udtrukken Sabel, bliver alt som før.

Premierlieutenant du Plat af Kronprinsens Regiment forretter Feltpostmester-Tjenesten; alle Breve imodtager han i Hovedkvarteret og besørger dem afsendte.

Da ved Grenaderbataillonerne ingen Bøssemager er ansat, saa besørges Reparationen paa Geværerne ved den nærmeste Bøssemager, og Reparationsomkostningerne betales af de til Geværreparationen bestemte Penge, som ellers udbetales til Regiments-Bøssemageren; hvad ej kan tilslaa, maa extraordinairt godtgjøres.

— — — — — — — — — — — — — — —

Den 25de Juli. Parol: Itzhoe. Feltraab: Maria.

Samtlige Regimenter og Korpser bør benytte denne Tid baade til Exercits og Felttjeneste, som at lade Vejene patrouillere og give

Rapporter derom til deres Chefer; alt gjøres i de 2 Dage, der ere bestemte til Øvelserne.

Skarpskytterne øves bataillonsvis, og haver Kapitajn Schreibvogel at efterse dem af de holstenske Regimenter og indføre det nye Reglement hos disse. Ligeledes eftersér Kapitajn Grüner ved de sjællandske og jyske Regimenter Skarpskytterne og indfører ligeledes det nye Reglement ved de sidste. Naar der er Lejlighed, skal Skarpskytterne øves i Skarpskydning.

Det bekjendtgjøres herved, at de paa Landet Boende erholde 2 l. Sk. for hver Mand, han har i Kvarter; disse Penge betales af Amterne og reparteres paa det hele Land. Til den Ende kan DHrr. Officerer med des mere Iver paasé, at Mandskabet bespises godt og, som det passer sig for en Soldat.

Den 28de Juli. Parol: Rendsborg. Feltraab: Freja.

Naar Ordonnanser afsendes, skal stedse gives dem en Timeseddel fra det Sted, de afgaar, hvor paa Tiden antegnes, naar de ere afgaaede paa hvert Skiftested, hvor enten en Officersvagt er eller den Højstkommanderende i Cantonnementskvarteret; denne paategner, naar de ankom. Sedlerne medbringe de til dem, som Brevet er bestemt, som ligeledes paategner disse. Disse Sedler afleveres til Feltpostmesteren. Dette angaar alene Ordonnanslinien. Naar et Vognpas rekvireres, som ej bliver brugt, da skal det strax tilbagestilles Feltkommissariatet og vedtegnes Aarsagen.

Underofficerer, Spillemænd og Gemene ved Artilleriet, Kavaleriet og Infanteriet og de lette Tropper skal ej bære Haarpisk, men Baghaaret afklippes. — Stabshalvmaaneblæser Hansen af Kronprinsens Regiment beordres her til Rendsborg, meldende sig til Kapitajn Grüner.

Da det er nødvendigt, at DHrr. Officerer gjøre sig bekjendt med Egnen, hvor i de kan blive kommanderet, saa er Kortet over Holsten tillige med en topografisk Beskrivelse at faa hos Generalstaben; Kortet paaklinet paa Lærred og at bære hos sig; for ethvert Exemplar ved dets Imodtagelse betales 5 Mk. 13 Sk.

Den 29de Juli. Parol: Nortorf. Feltraab: Caroline.

Skarpskytterne skal samles i ét Cantonnement, de af Slesvigske Regiment regimentsvis, de af Generalmajor Lepels Brigade brigadevis, de af Prins Frederiks Regiment regimentsvis. I forderste Cantonnementskvarterer Skarpskytterne af Generalmajor Lepels Brigade i Nortorf, Bordesholm og omliggende Byer; de af Generalmajor Neckelmanns forblive i Kiel. Regiments-Artilleriet skal ligeledes kantonnere sammen, men regimentsvis. Det er for at lette Exercitsen og bringe den fornødne Ensformighed til Veje.

De fornødne Vogne efter Reglementet giver Feltkommissariatet Regimenterne de fornødne Passer til, og Generalkvartermesteren besørger det øvrige.

Infanteriet haver næstkommende Uge tillige at øve den lette Exercits.

Den 30te Juli. Parol: Slesvig. Feltraab: Valdemar.

Fra den 1ste Avgust af tillægges den herværende Garnison, Underofficerer, Gemene og Spillemænd, 1 Skilling Dansk daglig i Tillæg indtil videre.

— — — — — — — — — — — — — — —

Den 2den Avgust. Parol: Haderslev. Feltraab: Louise.

Det erindres herved samtlige Underofficerer og Gemene, ej at forbigaa deres foresatte Officerer med Klager; ligeledes er jeg forvisset om, at enhver billig Klage antages, anbefales og understøttes af DHrr. Officerer.

Den 5te Avgust. Parol: Slesvig. Feltraab: Caroline.

Generalmajor Binzer, Haxthausen og Oberstlieutenant Hirsch sammentræde for at efterse, hvorledes alle Artilleriförnødenhederne i Holsten paa en hensigtsmæssig Maade og med mindst Bekostning kan opbevares i de kongelige Bygninger, hvilke Forslag de indlevere til mig.

— — — — — — — — — — — — — — —

Den 6te Avgust. Parol: Rendsborg. Feltraab: Louise.

For at bringe mere Ensformighed i den lette Exercits, udtages af de her i Garnisonen værende Regimenter pr. Regiment 1 Lieutenant, 3 Underofficerer, 1 Tambur og 30 Gemene og 1 Officer af Slesvigske Regiment samt 1 Officer af hvert af de til den jyske Generalkommando hørende Regimenter. Disse skal af min Adjudant, Kapitajn Rømer, undervises; paa Mandag gjøres Begyndelsen. Dette Kommando er indtil videre tjenstfri.

Med hver 10-Dages Liste skal følge en Sygeliste for hvert Korpses Syge, med Sygdommens Beskaffenhed og underskreven af Regimentschirurgussen.

Et Kompagni let Infanteri af 2den sjællandske Bataillon og 1 Officer, 2 Underofficerer og 20 Husarer fra Flensborg detacheres efter imodtagen Marcheroute om Aftenen til Husum, hvor de paasé Orden ved de derværende Fremmede. Fra Husum til Rendsborg lægges en Ordonnanslinie, og den Højstkommanderende i Husum har at melde alt til mig.

I Tønning By bliver 2 Kompagnier; det tredje Kompagni og Husarerne fordeles i Bønderbyerne. Marcherouten og Vognpasserne afgaa i Morgen tidlig Kl. 5.

— — — — — — — — — — — — — — —

Den 8de Avgust. Parol: Slesvig. Feltraab: Valdemar.

Udførslen af Hø og Straa tillades nu i begge Hertugdømmerne.

Kommandoet i Wewelsfleth afgaar.

Dronningens Regiment udbetales fra næste Lønningsdag af og indtil videre 1 l. Sk. daglig for Underofficererne, Spillemænd og de Gemene.

Skarpskytterne af Slesvigske Regiment exercere de Dage, Kapitajn Schreibvogel bestemmer, først for sig alene og, naar de ere blevne mere øvede, med dem af Rendsborg Garnison.

Den 10de Avgust. Parol: Rendsborg. Feltraab: Harald.

Næstkommende Fredag tiltræder Kapitajn Grüner sin Rejse for at exercere Skarpskytterne. Dagene bestemmes af ham nærmere ved Ankomsten; han erholder Vognpas af Feltkommissariatet for sig og Stabshalvmaaneblæseren.

Det erindres herved samtlige Regimenter og Korpser, at de ved ingen Lejlighed kommandere Mandskabet tidligere, end fornødent gjøres. Ligeledes skal det nøje paasés, at ingen møder tidligere, end det er befalet.

Den 11te Avgust. Parol: Aarhus. Feltraab: Christian.

Næstkommende Lørdag Aften afmarcherer følgende Tropper: til Meldorf i Süder-Ditmarsken 3 Kompagnier af 1ste Bataillon let Infanteri; 1 Kompagni let Infanteri til Brunsbüttel; 1 Officer, 2 Underofficerer og 24 Mand af Fynske Dragoner følger denne Bataillon; deraf detacheres 1 Underofficer og 10 Mand til Brunsbüttel. 1 Officer, 4 Underofficerer, 1 Tambur og 36 Mand af 3dje jyske Infanteriregiment forlægges til Pløn, og et Kommando af samme Styrke afgiver Prins Frederiks .Regiment til Neustadt. Disse Kommandoer patrouillere Vejene til Eutin, Lübek og Travemünde. 1 Underofficer og 10 Mand detacheres fra Neustadt til Middelburg.

Generalmajor Ewald detacherer 1 Officer, 2 Underofficerer og 20 Mand af det nærmeste Fodfolk tillige med 1 Underofficer og 10 Dragoner til Arnsburg; disse patrouillerer ligeledes de omløbende Veje. Til disse samtlige Kommandoer udvælges de sikreste og paalideligste Folk.

En Ordonnanskjæde sættes fra Jevenstedt over Hale til Meldorf, og tvende Ordonnanser lægges til Schenefeld for at vedligeholde Kommunikationen med Ordonnanserne, som gaa over Hohenwested. De Marcherende medtage Brød paa 5 Dage og Fourage paa 2. Marcherouterne og Vognpasserne udstedes snarest muligt.

De detacherede Troppers Artilleriheste afhente Brødet, naar de ej have over 4 Mils Kjørsel; den Fourage, de bruge for disse Heste, skal de ligeledes selv kjøre.

Det tjener til Regel, at alle Regimenter og Korpser, der ligge over 3 Mile fra Hovedkvarteret, erholde Parol og Feltraab paa 5 Dage, for at den stedse kan være ens i hele Armeen.

Den 16de Avgust. Parol: Bab-el-Mandeb. Feltraab: Ormuzd.

Prins Frederiks Regiment forstærker sit Kommando i Neustadt med 1 Kapitajn, 3 Underofficerer, 1 Tambur og 30 Mand.

1 Lieutenant, 3 Underofficerer og 24 Gemene blive i Middelburg; disse patrouillere imod Lübek, Pløn, Arensbök, Eutin og Neustadt, og er for at holde Kommunikation imellem Neustadt og Arensbök

deres Hovedbestemmelse; 1 Underofficer med 4 Ryttere kommanderes til Neustadt, meldende dem der hos Kapitajnen. Generalmajor Ewald lader flittig patrouillere fra Oldeslo til Reinfeld, og 1 Officer, 2 Underofficerer og 1 Trompeter og 20 Mand af Livregiment Dragoner detacheres til Segeberg for der fra at patrouillere og holde Kommunikation med Arensbök. Kapitajnen i Neustadt erholder direkte Ordre fra mig. Rapporter og Breve gaa pr. Ordonnans fra Neustadt over Arensbök til Bornhövd, hvor 2 Ordonnanser henlægges; der fra befordres de over Neumünster til Rendsborg. Kapitajn Simonsen af 3dje jyske Regiment, som ligger med et Kommando paa Noer, sender alle Rapporter over Kiel til mig.

Den 19de Avgust. Parol: Corfu. Feltraab: Cæsar.

Kapitajn Rømers Exercertrop, som haver bragt det til den Færdighed, jeg ønsker, tages fra i Morgen af til Tjeneste.

1 Lieutenant, 2 Underofficerer, 1 Halvmaaneblæser og 20 Mand af 1ste Bataillon let Infanteri detacheres til Büsum samt 1 Underofficer og 8 Mand af Fynske Dragoner.

Et Kommando af samme Styrke af denne Bataillon tillige med 1 Underofficer og 8 Mand af Fynske Dragoner forlægges til Marne. Denne Omlægning sker næstkommende Lørdag Aften. Hensigten er at forebygge de Uordener, som de Skibsfarende der maatte gjøre.

Den 20de Avgust. Parol: London. Feltraab: Adolph.

Fra Mandag af afgaa 1 Officer, 2 Underofficerer og 14 Ryttere fra Kommandoet paa Noer, 1 Officer, 3 Underofficerer, 1 Tambur og 40 Mand fra samme Kommando, som marchere til de forrige Kantonneringskvarterer, hvor de laa forinden deres Afmarche, hvorved Styrken af det tilbageblevne Detachement saa vel af Kavaleriet og Infanteriet bliver paa Gaarden Noer.

I Morgen imodtages Parolen hos Generallieutenant Prins Frederik af Hessen; næstkommende Mandag udgiver jeg den selv paa sædvanlig Tid og Sted.

Den 23de Avgust. Parol: Wien. Feltraab: Joseph.

Samtlige Generaler, Chefer og Stabsofficerer have nøje at vaage over, at ingen Stue-Exekution tillades, og alle Prellers eller Strambux paa ingen Maade taales, ligeledes at enhver Officer fraholder sig at bruge andre Straffe end dem, Krigsartiklerne og Reglementet befale, da disse ere tilstrækkelige til at holde den Orden og Disciplin ved lige, som i alle Klasser bør være. Overhovedet maa Officererne selv vise Agtelse for sine Undergivne, thi ellers vil næppe nogen anden hædre den Mand, der skal staa og falde for sit Land.

Livregiment Ryttere, Livregiment Dragoner, Holstenske Ryttere, Husardetachementet, Dronningens Regiment, samtlige Jægerkorpser og lette Infanteribatailloner haver at indsende til mig snarest muligt en Liste paa alle de Nationale, som ej ere af dette Aars eller forrige Aars Rekrutter, hvilke kunde have grundet Aarsag af deres Forfatning

at permitteres. Herved skal særdeles komme i Betragtning Gaardbrugere.

Det tillades i samtlige Cantonnementskvarterer at sælge til Mandskabet Kartofler.

Den 24de Avgust. Parol: Smyrna. Feltraab: Octavia.

Den Munition, som blev sendt til Frederiksort, skal ved Artilleriets egne Heste hentes tilbage; ligeledes skal samtlige detacherede Artillerister af den danske Artilleribrigade afløses ved Kommanderte af den holstenske Brigade.

Oldenborg, 2det jyske, Slesvigske og Holstenske Infanteriregimenter indgive for deres Musketerkompagnier Lister paa de Nationale, som ej ere af dette eller forrige Aars Rekrutter og maatte formedelst deres Forfatning ønske at permitteres. At dette særdeles maa være Gaardbrugere, forstaar sig af sig selv.

Den 30te Avgust marcherer Husarregimentet over Aabenraa, Kolding, Middelfart og Nyborg til Kjøbenhavn; i Ringsted afgaa Eskadronerne til deres Standkvarterer, hvor Mandskabet efter Planen permitteres. Dette Regiment indtrækker sine Kommandoer og Ordonnanser, hvilke afløses af Livregiment Ryttere og Holstenske Ryttere. Ordonnanskjæden fra Slesvig til Flensborg besættes ej længere end til den 30te d. M.

Den 30te afmarcherer Kronprinsens Regiment til Flensborg, hvor fra Marchen fortsættes til Kolding og Middelfart, hvor de Nationale og gevorbne Nationale efter Planen permitteres. Geværerne og Munderingerne af de Permitterede indpakkes i Kasser og transporteres til Skibs tillige med Kanonerne til Kjøbenhavn. Regimentet bliver i 5 Dage i Middelfart og fortsætter da sin Marche til Kjøbenhavn.

Til Regel tjener, at alle Marcherouter besørges af Generalkvartermesteren lige indtil Standkvartererne, som og alle Vognpasserne og Skibsfragterne m. v. besørges af Feltkommissariatet. Hvert Regiment faar hver 3dje Dag Rastdag; der medtages Brød paa 5 Dage og Fourage paa 2 Dage; dog skal for samtlige Officersheste Fouragen forefindes i ethvert Nattekvarter.

Den 25de Avgust. Parol: Rom. Feltraab: Marie.

Den 31te Avgust afmarcherer Generalmajor Neckelmann med sin Brigade fra Kiel til Ekernførde, ladende Grenaderbataillonen Maule blive i Ekernførde. Selv fortsætter han sin Marche til Fredericia, holdende hver 3dje Dag Rastdag, hvor alt efter Planen permitteres.

Den 1ste September afmarcherer den danske Artilleribrigade under en Majors eller Kapitajns Anførsel over Slesvig til Holdnæs og Lyksborg; ved denne Fjord embarqueres der for at afgaa til Kjøbenhavn, [hvor] Mandskabet efter Planen permitteres.

Den 1ste September marchere Grenaderbataillonerne Abercron og Rantzau til deres Regimenter; 2den Bataillon Fyn afmarcherer den 2den September til Nortorf og omliggende Byer.

Den 3dje September marcherer Prins Frederiks Regiment til Kiel for med første føjelige Vind at afgaa til Nakskov (Overfarten

besørges af Premierlieutenant Lützen af Søetaten), hvor Regimentet bliver i 5 Dage, permitterer der de af de Nationale og gevorbne Nationale, der skal permitteres. Geværerne og Munderingerne af de Permitterede indpakkes i Kasser og afsendes tillige med Kanonerne til Kjøbenhavn. Regimentet fortsætter sin Marche til Kjøbenhavn.

Kommandoerne, som ligge i Neustadt, Middelburg, Ottendorf, Fassemdorf, Woltersmühle, Steenrade, afmarchere den 1ste September til Kiel. Rytterne i Neustadt afgaa til deres Regiment ligeledes den 1ste September tillige med den Ordonnanskjæde, der gaar fra Neustadt, Arensbök til Neumünster.

De til Sjælland marcherende Regimenter forefinde i Haderslev for 5 Dage Brød, i Odense for 10 Dage. — — Samtlige over Haderslev marcherende Regimenter omvexle deres Penge i Kolding med danske.

— — — — — — — — — — — — — — —

Den 26de Avgust. Parol: Kjøbenhavn. Feltraab: Abraham.

Den 1ste September marcherer det 3dje jyske Regiment til Kiel; den 2den September fortsættes Marchen til Ekernførde og videre efter Marcherouten til Aalborg, hvor Mandskabet efter Planen permitteres. I Ekernførde modtager Regimentet sine Grenaderer.

Da jeg agter at tage Infanteriregimenterne i Øjesyn, saa skal den 28de Kl. $7^1/_2$ om Morgenen Kronprinsens Regiment staa i Bustrup uden Kanoner med Ryggen af 1ste Grenaderkompagni imod Præstegaarden, [til] højre af dem Skarpskytterne. Det, der skal gjøres, befales paa Stedet; alt staar til Chargering sluttet.

General Neckelmanns og Lepels Brigader ser jeg ved Kiel den 29de, hvis Opstilling af Generallieutenant Moltke bestemmes. Kanonerne medtages ej; alt staar færdigt Kl. 9 om Morgenen.

Prins Frederiks Regiment ser jeg den 30te om Morgenen Kl. 7 ved Hagen paa det Sted, som af Oberstlieutenant Strambou bestemmes.

— — — — — — — — — — — — — — —

Parolen udgives af mig efter Exercitsen paa hvert Sted.

— — — — — — — — — — — — — — —

Her imodtages af Generallieutenant Prins Frederik af Hessen Parolen Lørdag, Søndag, Mandag, Tirsdag.

Slesvig den 28de Avgust. Parol: Palæstina. Feltraab: Eleonore.

Jeg takker mit Regiment for den Tid, det haver været paa denne Marche, og for den gode Opførsel, enhver især haver víst.

De Syge af de tilbagemarcherende Regimenter, som maa blive tilbage, forplejes og varetages af de nærmeste Regimenter og besørges, naar de ere friske, Regimenterne eftersendte.

Til Stabschirurgus Schmidt, som fører Overopsigten herover, skal de Syges Antal og Sygdom ved Regimentschirurgerne berettes.

Sekondritmester Flindt af Husarregimentet, som med altfor overdreven Haardhed haver behandlet Mandskabet, hvilket ved Forhør og hans egen Tilstaaelse og Begjæring, ej at maatte blive dømt ved en Krigsret, derfor maa ansés som bevist, skal nu strax sendes af Regi-

mentet til Frederiksort Fæstning, hvor han i trende Maaneder skal have Fæstningsarrest i 2den Grad.

Major Gude, som haver forsét sig i ej at føre sin anfortroede Eskadrons Kommando selv, arresteres i 8 Dage af Regimentet i sit Kvarter.

Kiel den 29de Avgust. Parol: Valhalla. Feltraab: Freja.

Mandskabet af de her tilstedeværende 3 Regimenter Infanteri tilkjendegives min Tilfredshed i den Tid, de have været paa denne Udmarche.

Samtlige Regimenter anbefales nøje at følge Reglementet og alle de senere Befalinger, den lette Exercits betræffende.

Kapitajn Simonsen afgaar fra Noer med 1 Officer, 4 Underofficerer og 50 Mand til Ekernførde, hvor han støder til Bataillonen og siden til Regimentet, naar samme ankommer.

Paa Noer bliver Premierlieutenant Mørck med de til Kommandoet tilbageblevne Underofficerer, 1 Tambur, 1 Piber og 50 Grenaderer samt 1 Sekondlieutenant af det slesvigske Regiment Ryttere og det derværende Kavaleridetachement.

Premierlieutenant Mørck som Højstkommanderende besørger Arrestanterne, ligesom Kommissionen bestemmer det, afhentet og transporterer dem efter Dommen med et tilstrækkeligt Kommando til Rendsborg samt lader ved ethvert saadant Kommando bruge den fornødne Forsigtighed til deres Varetagende, især ved Gjennemmarche af Bønderbyerne. Ved ethvert saadant Kommando følge stedse nogle Ryttere.

Korporal Bauer af det fynske Infanteriregiment med 4 Mand af samme Regiment bliver her tilbage ved Magasinet og følger de Bestemmelser, som Kapitajn Struve maatte give dem.

Kanonerne, Patron- samt Karduskarrerne af Prins Frederiks Regiment afgaar den 4de September fra Kiel til Rendsborg, hvor fra Kommissariatet besørger disse sendte til Kjøbenhavn paa retournerende Skibe. 1 Officer tillige med de ved Regimentet værende Artilleriunderofficerer og Artillerister følger med dette Train.

Fra Artilleribrigaden i Rendsborg detacheres i Morgen tidlig tvende 3-Pds. Kanoner til Frederikstad og tvende 3-Pds. til Husum, som melde sig der hos de højstkommanderende Officerer.

Hagen den 30te Avgust. Parol: Jupiter. Feltraab: Andrea.

Jeg takker Prins Frederiks Regiment for den gode Opførsel og Flid i Tjenesten, det ved enhver Lejlighed viser; ligeledes skal Mandskabet tilkjendegives min Tilfredshed med dem.

Samtlige Brødvogne af Prins Frederiks Regiment afgaa med Kanonerne til Kiel og følge disse fra Kiel til Rendsborg.

Foruden det bestilte Brød for Regimentet i Kiel og til Overfarten, erholder Regimentet paa 5 Dage Brød.

Rendsborg den 31te Avgust. Parol: Narva. Feltraab: Mercurius.

Den 7de September marcherer Jyske Regiment lette Dragoner igjennem Rendsborg til Randers, holdende hver 3dje Dag Rastdag. Frifolkene og de Nationale permitteres i Randers efter Planen.

Artilleristerne, som marchere til Lyksborg og Holdnæs, medgives 2 Bøndervogne for at transportere deres transportable Rekonvalescenter; der medgives Tæpper og Kapper.

Til Tønning detacheres i Morgen 8 Stk. 12-Pds. Kanoner og 4 Stk. 20-Pds. Haubitser for at formere et Batteri ved Udløbet af Ejderen. Kan der findes Lejlighed dertil, skal dette Skyts føres til Skibs der hen. Til Besætning af dette Batteri medgives ej flere Folk, end som ved Batteriskyts nødvendigt bruges. Hensigten af dette Batteri er at hindre fremmede armerede Skibe at sejle Ejderen op til Frederikstad, hvilket dog maa betydes ethvert Skib, som maatte have denne Hensigt, forinden Magten bruges.

Adjudanthestene ved Grenadererne og 2den Bataillon af hvert Regiment sælges for kongelig Regning, og Pengene beregnes for Feltkommissariatet; dette sker dog ej, før Frifolkene permitteres. De trende hidsendte Chirurgi fra Kjøbenhavn afgaa i Morgen med Detachementet af den danske Artilleribrigade.

— — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — —[1])

Rendsborg den 16de September. Parol: Norge. Feltraab: Carl.

I Morgen udgives Parolen for sidste Gang her, hvorefter Hovedkvarteret ophæves, og samtlige Regimenter vende sig lige til deres kommanderende General.

Det sjællandske Jægerkorps og begge sjællandske lette Infanteribatailloner høre, saa længe de ere i Holsten, under den herværende Generalkommando; dog sende disse Korpser, som sædvanlig, deres Forslag til Avancement og Maanedslister lige til mig.

Generalkvartermesterstaben afgaar tillige med Feltjægerkorpset den 20de til Kiel; derimod bliver samtlige Indkvarteringslister med videre for de Kantonnerende at sende til Generalkvartermester Binzer, som ligeledes den 20de forføjer sig til Kiel.

Ligeledes vende alle kantonnerende Tropper sig til ham i alt, hvad Marcherouter og Kvarterer angaar, som før.

Fra den 21de September afsendes alle Indkvarteringslister maanedlig til ham.

— — — — — — — — — — — — — — —

Fra den 18de af ophører Divisions- og Brigadeinddelingen. De kommanderte Officerer ved Hovedkvarteret afgaa paa Søndag til deres ellers havende Poster. Ligeledes afgaar Kapitajn Hein fra Feltlasarettet og tages til Tjeneste.

---

[1]) I Dagene fra 1ste til 14de September befaledes de øvrige Afdelingers Opbrud og det Ewaldske Korpses nye Dislokation.

Stabschirurgus Schmidt afgaar ligeledes til sit Regiment, men Kapitajn Wachtler vedbliver i sin Post til den 21de, da han fra den Dag af tages til Tjeneste igjen.

— — — — — — — — — — — — — — —

Efter Parolen i Morgen afgaar Premierlieutenant du Plat som Feltpostmester, og de saa vel ved mig som ved Feltpostmesteren værende Ordonnanser afgaa, efter at Parolen med videre Befalinger ere expederede i Morgen.

— — — — — — — — — — — — — — —

Rendsborg den 17de September. Parol: Palæstina. Feltraab: Vilhelm.

Kommissariatet vedbliver, saa længe dets Forretninger vedvare, i alt at vende sig lige til mig, ligesom alle de under Armeens Samling foretagne Ting gaar lige til mig.

Samtlige kantonnerende Tropper forsyne deres Vagter med de fornødne Fourchetter, og der, hvor Kanonerne placeres, nedslaas Pæle om Vagten, sammenføjet med Reb. Samtlige Poster forsynes med Skilderkjole og Skilderhuse, og i Vagterne anbringes Vagtbrixer. Ligeledes maa Vagterne fra 1ste Oktober af erholde fornøden Ildebrand. Kommissariatet haver heri at gjøre de Indretninger, som de med Kommandeurerne og Byerne maatte finde mest hensigtsmæssige til Øjemedets Opnaaelse.

Jeg takker samtlige dem, som under min immediate Kommando have staaet, for deres Iver, Flid og Lyst til at opfylde alt saaledes, som jeg ønskede det, og vil denne Tid stedse blive mig en glad Erindring af det nærmere Bekjendtskab, jeg haver gjort med saa mange værdige Mænd og saa gode Tropper.

Andre Aktstykker til 1803's Historie.

Rapport fra Generalkommandoen i Bergens Stift til Kronprinsen.

Bergenhus den 30te Juli 1803.

Deres Kongelige Højhed nedlægges herved underdanigst Maanedslister for denne Juli Maaned.

For tre Maaneder allerede søgte et lille hollandsk Krigsskib her til Havnen af Frygt for fjendtligt Angreb, og for nærværende Tid er her af samme Grund indløbet 6 rigt beladte, store Koffardiskibe fra Frankrig, Holland og Hannover, som længere hen med mange flere vist vil finde Sted.

Underskrevne har derfore ansét det fornødent at lade Batterierne sætte i Stand og Kanonerne affutere, paa det at ingen Kaper her ustraffet skal kunne tillade sig at foretage Fjendtligheder imod bemeldte Skibe.

Efter en mig i dette Moment indløben Skipper-Relation skal 2 engelske Krigsskibe, nemlig 1 Fregat og 1 Brig, krydse i Søen, omtrent ved Stat, imellem 20 eller 30 Mile her fra. Disse skal have sagt til bemeldte Skippere, at de vare betænkt paa at forsyne sig med Vand her i Bergen, og tillige gjort det besynderlige Spørgsmaal, om her var Vand at faa.

Det er saaledes troligt, at de komme her hid og muligvis ikke alene for at hente Vand; men hvordan det endog er, skal intet blive sparet, hvad der kan lægge ulovlige Spekulationer Forhindringer i Vejen.

Underdanigst

Hesselberg.

Rapport fra Generallieutenant Krogh til Kronprinsen.

Trondhjem den 2den Avgust 1803.

Da jeg fra det Søndenfjældske har erholdt forskjellige Beretninger, at i Vermeland ikke langt fra den norske Grænse 15000 Mand skulle sammentrækkes og Magasiner oprettes, troede jeg, at, omendskjønt Sveriges Forfatning syntes at modsige dette Rygte, burde jeg dog ej være sikker i Henseende [til] den nordenfjældske Grænse, men strax

afsende nogen til Jemteland for at skaffe mig sikker Kundskab. Kapitajn v. Klüwer af Skiløberbataillonen har i mange Aar været brugt af mig for at forskaffe mig fra Sverig de fornødne Kundskaber; til den Ende har jeg bekostet adskillige af ham gjorte Rejser igjennem Jemteland til Byerne Sundsvall og Hernøsand. Derved har han erhvervet sig meget Bekjendtskab i disse Egne, saa vel hos de første der boende Stænder, som og hos Bondestanden. At lade ham selv i denne Tid atter gjøre en Rejse did hen, troede jeg kunde gjøre for megen Opsigt, men [jeg] paalagde ham for min Regning at udfinde nogen antagelig Grund for at afsende til Naboriget en paalidelig og vittig Kundskaber. Dette har han strax efterkommet. Den Efterretning, som den afsendte har bragt tilbage, indeholdes udi underdanigst vedlagte fra Kapitajn v. Klüwer, som ej har forfattet Brevet i Tanke, at det skulde komme for Deres Kongelige Højheds Øjne. Men da det indeholder grundige Aarsager, at man paa denne Grænse ej er i Stand til at udføre noget fjendtligt[1]), har jeg troet, at det var min underdanige Pligt at vedføje det, saaledes som det er.

Hvad han til Slutning berører, at de prisværdigste og heldigste store Foranstaltninger, som ere her gjorte for at forekomme Sygdomme og Ødelæggelser i denne Provins, have lykkedes langt over al Forventning, dette er den største Sandhed; thi efter alle de Ulykker, som indtraf det fatale afvigte Aar ved Høets Forraadnelse, ved Kornets næsten ganske Bedærvelse, ved Hestes og Kreaturers Styrtning af det elendige Foder, ved Fiskeriernes næsten ganske Fejlslaaen og et meget slet Vinterføre, havde sikkert mere end en Tredjedel af Befolkningen bortdødt; men Stiftamtmanden, Baron Adelers[2]) Utrættelighed at udfinde de bedste Hjælpemidler og at indgive de ene passende Forslag til den store Nøds og Elendigheds Afhjælpning, som og heldigvis bevirkede, at Hans Majestæt Kongen har gjort saa store og allernaadigste Opofringer, have ene reddet denne Provins fra Undergang.

Alt lige til den 29de Juli dette Aar have vi her levet i den største Frygt, at Skæbnen dette Aar vilde blive os lige saa skræksom som afvigte; thi det kolde Vejr, Regn og Taage gave os de værste Udsigter. Fra anførte Dag af har Luften ganske forandret sig, saa at man har temmelig godt Haab om Høets Indhøstning, hvormed Landmanden nu paa det virksomste er sysselsat. Vi tør og haabe, at i Fald dette Vejrlig vil vedblive, at Kornhøsten vil blive nogenledes; thi god kan den ej blive, da Sædekornet for en stor Del har været slet, til Dels fejlet, uagtet alle anvendte Bestræbelser. — —

Jeg ansøger underdanigst, at Deres Kongelige Højhed ej unaadig vil optage denne lange Beretning i Henseende [til] Tilstanden i denne Egn, men hvem af Dansk og Norsk kan være uvidende om Deres

---

[1]) Det vigtigste, som Kapitajn Klüwer beretter, er, at en af ham udsendt Karl har meldt, at der var saa stor Nød i det nordlige Sverig, at Indbyggerne maatte spise Fyrrebark-Brød, at Samlingen af Jemtelands og Helsinge Regimenter, som var befalet, af den Grund var afsagt, at ingen Udskrivning af Hø eller Halm var sket, o. s. v. [2]) F. Baron v. Adeler til Adelersborg, Stiftamtmand over Trondhjems Stift og Amtmand over Trondhjems Amt.

Kongelige Højheds mægtige og heldige Bestræbelser for Undersaatternes Vel? Dette har ene været Anledningen til denne underdanigste Frihed.

Underdanigst
G. F. Krogh.

Brev fra Prins Christian August til Generaladjudant Bülow.

Augustenburg den 2ten August 1808.

Ew. Hochwohlgeboren

gütiges Schreiben erhielt ich mit der vorigen Post, wofür ich Ihnen meinen aufrichtigen Dank abstatte. Da ich aber einige Umstände bei dem vom Söndenfieldschen Regiment eingereichten Vorschlag finde, die zuförderst erläutert werden müssen, ich hierdurch Zeit gewinne, und nach dem Inhalt meiner Instruction ein Miszverständnisz mich leicht zu falschen Schritten verleiten könnte, so nehme ich mir noch einmal die Freiheit, Ew. Hochwohlgeboren um einige Erläuterungen zu ersuchen, in der Überzeugung, dasz Sie die Freundschaft für mich haben werden, meine Zudringlichkeit zu entschuldigen, und da ich natürlich nicht wünsche, dasz diese Vorfrage zur Wissenschaft des Prinzen von Hessen gelange, mir unter der Hand die nöthige Aufklärung zu bewirken. Im 3ten § der Instruction[1]) heiszt es ausdrücklich: „§ 3. Han bør have Tilsyn med, at Regimenterne, saa vel de gevorbne som Landeværnet, inte bringe andre end saadanne Subjekter i allerunderdanigst Forslag, som ere duelig til den Charge, til hvilken de foreslaas, og besidde den befalede Duelighed. — Til den Ende indsender alle Regimenter deres Forslag til den kommanderende General. Denne forsyner dem med sin Paategning eller Anmærkning og indsender dem derpaa direkte til Hs. Kongl. Højhed Kronprinsen, som igjen sender dem til Vort Generalitets- og Kommissariats-Kollegium." — Nach diesem scheint es mir, dasz diese wohl eine Ausnahme von der Regel machen müssen: wahrscheinlich um Zeit zu gewinnen. Sollten alle Rapports, die an Se. Königl. Hoheit gehen, den andern Weg gehen, so möchte wohl sehr viel Zeit verloren gehen. Leider ist der neue Plan noch nicht auf die geworbnen Regimenter und Corps der nordschen[2]) Armee ausgedehnt worden, und die Officiers stehen daher unglaublich zurück.

Ich nahm mir die Freiheit, Ew. Hochwohlgeboren in meinem letzten Schreiben zu fragen, ob die Vorstellungen, die ich an Se. Königl. Hoheit einsandte, angelangt wären. Da ich heute ein Gesuch des Majors von Maylænder, wegen Ersatz der ihm eingezognen Generaladjutanten-Zulage, an das Königl. General.s-Collegium erhalten, da wegen der Unkosten der mit der Charge verbundenen Reisen, Schreibereien und der fortgeführten Aufschrift über das Archiv, welche Kosten er in der Zeit aus eignen Mitteln bestreiten muszte, er sehr

[1]) Kgl. Resolution af 10de Juni 1808; Instrux for de kommanderende Generaler (Hedegaards Reskriptsamling). [2]) D. e norwegischen.

wichtige Gründe für sich hat, und da er um meine Unterstützung dieses Gesuchs gebeten: so ersuche ich Ew. Hochwohlgeboren, die Freundschaft für mich haben zu wollen, mich zu benachrichtigen, ob ich eine günstige Resolution meines deshalb an Se. Königl. Hoheit gerichteten Gesuchs erwarten dürfe, damit ich mich danach in meinem Schreiben an das Königl. Collegium richten könne. Bis jetzt habe ich vom Collegio hierüber nichts erhalten. [Die] Regiment[er] in Norwegen bitten, da sie die Nachricht erhalten, dasz mehrere Regimenter, unter andern S. K. Hoheit des Kronprinzen Regiment, dem Regiments-Tambour und Hautboisten Staats-Uniformen gegeben, um diese Erlaubnisz. Wenn sich dieses so verhält, musz dann um Erlaubnisz nachgesucht werden, oder kann das Regiment, wenn es damit der Königl. Casse durchaus nicht zur Last fällt, selbige ohne weiteres einführen?

Die Nachrichten, die mir Ew. Hochwohlgeboren von der französischen Armee haben geben wollen, sind mir nicht unerwartet, da ich sie jederzeit in derselben Verfassung gekannt habe. Indesz ist diese zerlumpte Infanterie vortreffliche Tirailleurs und wird auch gröszten Theils von ihnen nur auf die Art angewandt, eine Tactik, die ihrem Nationalgeist und Muth ganz angemessen ist. Ihre Cavallerie war ganz gut beritten, ritt sehr verwegen, aber schlecht. Selten bekamen wir Pferde, die nicht gedrückt waren, so unter anderen unter den mehreren hunderten, die der Rittmeister Scheibler im Winter von 99 auf 1800 einsandte. Die Artillerie war damals nicht besonders bedient. Der Himmel gebe, dasz wir diese lästigen Nachbaren bald ganz los werden. Indesz scheint es, dasz die Reservearmeen noch nicht contremandirt, und in dem Fall wären die 13000 Mann in Hannover wohl nur die Avantgarde.

Ich schliesze mit der Bitte, dasz Ew. Hochwohlgeboren mich in freundschaftlichem Andenken erhalten wollen.

Christian, Prinz zu Schleswig-Holstein.

Uddrag af Bülows Kopibog

for sidste Halvdel af Aaret 1803.

Nr. 444. **Rendsburg den 27sten Juli 1803.**

Til Gouverneuren i Kjøbenhavn.

Ich danke Ihnen sehr für die mir mitgetheilten Nachrichten und bin mit Ihnen darin einig, dasz die Seebatterien bei Kronburg auf die vorgeschlagene Art montirt werden. Da ich mich nicht aber davon überzeugen kann, dasz die Rapperten nicht von der Last der Kanonen leiden in der Länge der Zeit, so müssen diese Pièces wieder niedergelegt werden, sobald die Seefahrt vorbei ist, welches Sie so gut sind dem Generalmajor Stricker zu communiciren. Ich kann nicht hiebei unbemerkt lassen, dasz die Vorfrage des Kommandanten, ein neues Tau anzuschaffen, wohl hätte geschehen können ohne zu fragen.

Unsere Situation ist noch die nähmliche. Wir wissen noch nicht, wie der erste Consul die Sperrung der Elbe aufgenommen hat.

Ich wünsche Ihnen eine fortdauernde Gesundheit.

Ganz der Ihrige

Frederik K. P.

Nr, 458. **Rendsburg den 30sten Juli 1803.**

An den Herrn Generallieutenant Herzog zu Würtemberg.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Es scheint jetzt, als wenn Ruszland und Preuszen von Bonaparte verlangt haben, die Elbufer zu verlassen; die Franzosen sind jetzt nicht an der Elbe mehr so stark, im Lauenburgischen sind knapp 1800 Mann. Bonaparte soll nicht gegen eine Friedens-Negociation sein; indessen will er [sich] in statu quo durch einen Waffenstillstand erhalten. Ich hoffe, dasz die jetzige Wärme ganz nach Ihrem Wunsch ist, und wünsche, dasz dies Ihnen mag wohl bekommen.

Ganz der Ihrige

Frederik K. P.

Nr. 466. **Louisenlund den 31sten Juli 1803.**

An den Herrn Generalmajor v. Ewald.

Mein lieber Generalmajor Ewald!

— — — — — — — — — — — — — — — —

Die mir mitgetheilten Rapports von den Franzosen scheinen mir so wahr und richtig zu sein, als möglich, und ganz nach meiner Idee,

welche ich stets von diesen Herren gehabt habe. Ihre einzigen Vorzüge bestehen in ihrem wenigen Gepäck und schnellen und gut combinirten Märschen; eine jede Armee, die die unnöthige Pedanterei ablegt und, mit der guten Ordnung, das Gepäck abschafft, wird gewisz immer den Vorzug vor den Franzosen haben müssen. Sie wollen nicht viele Signals haben bei den leichten Truppen; aber wie ist die Stille und Aufmerksamkeit zu erhalten, wenn man durch Schreien und wegen Avertiren commandiren soll? Der Feind kann ja auch nie wissen die Signale, da man diese täglich ändern kann. Es ist mir stets angenehm Ihre Meinung zu hören, und ich werde mit Vergnügen nicht allein Ihre Antwort lesen, sondern mit Vergnügung mich belehren lassen.

— — — — — — — — — — — — — — —

Leben Sie wohl und gesund, wie ich es bin, besser kann ich Ihnen nicht wünschen.

Frederik K. P.

Nr. 515. **Rendsburg den 10ten August 1803.**

An den Herrn Generalmajor Prinz Christian zu Holstein-Augustenburg.

Ew. Hochfürstl. Durchl. geehrtes Schreiben vom 2ten hujus habe ich das Glück gehabt zu erhalten. Meine vielen Dienstgeschäfte machten es mir vorigen Posttag unmöglich Ihnen pflichtschuldigst zu antworten, und dieser Ursache wegen werden Sie daher gnädigst entschuldigen, dasz ich dies bis heute habe aussetzen müssen.

Da ich die Instructions der commandirenden Generals durch ein Versehen in Kopenhagen vergessen habe, so kann ich den Paragraph nicht angeben; ich weisz aber mit Gewiszheit, dasz, wie das Generalitäts-Collegium benannten Instrux von Sr. Königl. Hoheit zur Ausfertigung erhielt, war es ausdrücklich darin bestimmt, dasz alle Vorschläge zu Avancements, Abgang u. s. w. nebst allen Vorstellungen, Dienstsachen betreffend von der Nordischen [1]) Armee an die commandirenden Generals der Provinzen sollten eingesandt werden, und von diesen, mit ihren Bemerkungen und Notizen versehen, wieder an den Feldmarschall Prinz Carl als commandirenden General über die ganze Nordische Armee, von welchem es dann Sr. Königl. Hoheit vorgelegt wird. Die commandirenden Generals in Dänemark aber schicken es (da sie keine Oberbefehlshaber über sich haben) nach dem 3ten § der Instruction gerade an Se. Königl. Hoheit.

Die Resolution wegen der Gagirung Ihrer beiden Herren Adjutanten ist am 16ten Juli d. J. an das Königl. Generalitäts-Collegium abgegangen und lautet, wie einliegende Copie besaget.

Wegen der Bekleidung der Regiments-Tambours und Hautboisten, da halte ich es für rathsam, dasz Sie, mein gnädiger Herr, in einem Privatschreiben bei Sr. Königl. Hoheit dem Kronprinzen vor-

1) D. e. norwegischen.

fragen, ob Sie durch den Feldmarschall mit einer Vorstellung über diesen Wunsch der Regimenter einkommen könnten, denn Vorstellung darüber musz geschehen, und auf diese Art können Sie dann auf eine bejahende Resolution gewissere und sichrere Rechnung machen.

Neues giebt es hier nicht, was ich die Ehre haben könnte Ew. Hochfürstl. Durchl. zu melden; noch läszt es sich nicht bestimmen, wann die Truppen wieder aus einander gehen werden.

Ew. Hochfürstl. Durchl. haben bei jeder Gelegenheit über meine Wenigkeit zu befehlen, und es wird mir beständig das gröszte Glück sein, Ihre Befehle nach Wunsch ausführen zu können.

Ich habe etc.

Bülow.

Nr. 516. **Rendsborg den 10de Avgust 1808.**

Til Hr. Regimentskvartermester Schousboe.

Jeg har modtaget Deres Skrivelse af 4de hujus; det gjør mig ondt deraf at erfare de Tab, som jeg indsér De virkelig lider ved Fraværelsen fra Bataillonens Standkvarter; men det er nu ikke at forandre, thi i Følge Deres Post som Regimentskvartermester maa De jo følge Bataillonen. Men jeg giver Dem herved den Forsikring i Betragtning af Deres Duelighed og den Iver, hvormed De bestandig efter Deres Foresattes Vidnesbyrd har opfyldt de Dem paalagte Pligter, at De ved given og passende Leilighed skal være i Erindring til et bedre Embeds Befordring, hvilket jeg haaber vil berolige Dem.

Nr. 520. **Rendsborg den 10de Avgust 1808.**

Til det Kgl. Rentekammer.

Da Beboerne af Landsbyen Bünzen i Rendsborg Amt har ved en Ildsvaade den 1ste Avgust haft det Uheld, at alle deres Boliger og den største Del af deres Bohave er brændt, saa finder jeg det billigt, at man kommer disse ulykkelige Mennesker til Hjælp, og ønsker derfor, at de af de kongelige Skove udvises Tømmer til igjen at opbygge de opbrændte Huse paa det Vilkaar, at de betale blot den halve Taxationsværd, og det til Martini 1804, men de maa stille behørig Kavtion saa vel for Summen af det erholdte Tømmer, som og for dens rigtige Betaling til den bestemte Tid.

Jeg tror, at dette Tømmer kan for største Delen udvises bemeldte Bønder af de reserverede Egetræer, der staa paa det Land, som Bønderne ved de kongelige Skoves Indfredning er tildelt, og endnu ej er fældet. Da disse Træer ikke skal være af den Beskaffenhed, at Søetaten kan benytte dem til Flaadens Brug, saa haves endnu den Fordel ved Træernes Fældning, at Bønderne efter Forening da kan faa Jorden til Dyrkning og Brug.

Nr. 532. **Rendsburg den 13ten August 1803.**

An das Obergericht zu Gottorp.

Vom Gute Noer unweit Flensburg[1]) wurde verlangt ein Commando von 50 Mann um einige aufsätzige Bauern zu arretiren, die auf Wasser und Brod gesetzt werden sollten. Indessen befahl ich, dasz der Officier sollte sich genau von der Ursache unterrichten und nichts thun, bevor er überzeugt wäre, dasz scharfe Maszregeln nöthig wären, und alsdann mit Kraft handeln; leider hat er zu nichts, wie es scheint, Zeit gehabt, und der Erfolg ist sehr unangenehm gewesen. Ich musz also dem Obergericht gleich auftragen, durch eine Commission die Sache zu untersuchen um die schuldigen Bauern bestraft zu bekommen. Die beifolgenden Rapports folgen hiemit um genau die Sache zu kennen.

Frederik K. P.

Nr. 537. **Rendsborg den 16de Avgust 1803.**

Til Hr. Generalmajor Düring.

Kommandoet paa Noer forstærkes af Generalmajor Neckelmanns Brigade med 1 Officer, 4 Underofficerer, 1 Tambur og 40 Mand. Kavaleridetachementet forstærkes med 1 Officer, 2 Underofficerer og 14 Heste af Slesvigske Rytterregiment.

Kapitajn Simonsen, som haver Kommandoen, skal beholde sin Hovedstyrke paa Gaarden og om samme; dog skal Kavaleriet for største Delen blive paa Gaarden. I de Byer, hvor man kunde forvente Uroligheder, bør ingen Indkvartering være, men derimod Indkvartering ved de nærmeste Byer, hvor stedse skal være nogle Ryttere ved hvert Kommando.

De Byer, hvor Uroligheder maatte vise sig, skal udsættes Piketter af Infanteri imod samme, og af Kavaleri skal Byerne patrouilleres for ej at taale Sammenløb; skulde Sammenløb være paa Kroer, da skal samme meldes til nærmeste Infanteripiket, som strax med et tilstrækkeligt Kommando, understøttet af Kavaleriet, renser en saadan Kro. De øvrige Befalinger angaaende Forsigtighed og den Orden, der bør være, staa ved Magt.

Denne Ordre bekjendtgjør Kapitajn Simonsen den nedsatte Kgl. Kommission. Generallieutenant Moltke saa vel som Generalkvartermesteren har erholdt denne min Ordre.

Nr. 547. **Rendsborg den 17de Avgust 1803.**

Til Hr. Admiral Wleugel.

Min kjære Admiral Wleugel! I Anledning af den Rapport, som De haver tilstillet mig, finder jeg følgende Ting at burde anmærke:

A. Hvorledes kan Udpumpning finde Sted, naar Skibet[2]) lige indtil Banjerne er fyldt med Jord?

---

[1]) En Stedforvexling. Godset Noer er, som bekjendt, beliggende ved den sydlige Bred af Ekernførde Fjord. [2]) Blokskibet „Øresund", se Side 291.

B. Vil den vaade Jord ej formere Forraadnelsen og snart tilintetgjøre Skibets Krop?

Jeg vil derfor underkaste kyndige Mænds Omdømme, om ikke Jorden burde udtages, og Skibet efterses, lappes, kalfatres saa vel inden- som udenbords. Er Skibet grundsat formedelst Grundens Lavhed, da kan den foreslagne Operation ske uden Skade; er det derimod Tyngden af Lastens Sætning og Jordfyldningen, som haver grundsat det, saa er Sagen vanskeligere, men dog ej umulig.

Disse [Ting] maa aldeles ej ansés som beordrede eller som en Bestemmelse af mig, men blot som noget, hvorover Kommissionen nærmere kunde have Lejlighed til at tage under Overvejelse, da én Tanke leder som oftest den anden.

Frederik K. P.

Nr. 555. Rendsborg den 17de Avgust 1803.

Til Hr. Generallieutenant Hesselberg.

Jeg bifalder Deres Foranstaltning ved at have ladet Søbatterierne i Bergen istandsætte og montere, for i paakommende Tilfælde at kunne holde dumdristige Kapere i Respekt samt Orden imellem de i Bergens Havn liggende fremmede Krigsskibe.

Nr. 587. Louisenlund den 21de Avgust 1803.

Til den højstkommanderende Officer ved Detachementet i Neustadt.

Af Deres Rapport, Neustadt den 20de Avgust, ser jeg, at De er gaaet dels med Deres Kommando igjennem eutinsk, dels gjennem Lübeks Territorium, hvorfor De indtil videre maa nøje vare sig, da det strider imod enhver Regel af det, man skylder enten venskabelige eller nevtrale Stater. At Kommandoet ej haver Plads i Middelburg, kan afhjælpes ved at tage Byerne Kesdorf og Ottendorf til Hjælp, som synes efter Kortet at være de nærmeste; at De underretter den civile Øvrighed om en saadan Forandring, inden De gjør den, er alt ved Parolbefalingen befalet. Jeg venter Rapport om Udførelsen af som og om denne Ordres Modtagelse. At der udgives skarpe Patroner, forstaar sig af sig selv.

Nr. 624. Louisenlund den 27sten August 1803.

An den Herrn Feldmarschall Prinz Carl.

Auf die mir gemachte Vorfrage[1]) wäre eigentlich keine andere Antwort zu geben, als da[sz] es gegen alles Volksrecht und Territorial-Gerechtsame streitet, aufgebrachte Schiffe von dessen Flagge, welcher das Hoheit-Recht besitzet, aufzubringen (?); und [wenn diese] entweder

---

[1]) Kommandanten paa Helgoland havde meldt Prins Carl, at nogle danske Skibe, som havde været tagne af Englænderne, i Storm vare undslupne til Helgoland, og at han havde givet nogle danske Undersaatter, som vare om Bord paa Skibene og tyede til Øen, Beskyttelse. Han forespurgte, hvorledes han for Fremtiden skulde forholde sig i lignende Tilfælde.

durch Sturm oder mit Willen hinkommen, so müszten sie von den Kommandanten sogleich in Protection genommen werden. Da aber die Lage von Helgoland und die jetzige verwickelte politische Lage Dänemarks viele Menagements [ge]bietet, so wäre der Kommandant von Helgoland dahin zu insinuiren, dasz [wenn] alle gütige Maszregeln hier [vergeblich wären], die scharfen müszten gewählt werden um die Engländer zur Billigkeit zu bewegen und die Auslieferung zu erhalten. Den Unterthanen des Königs, welche Schutz suchen und besonders persönlichen Schutz fordern, musz [man diesen] auf alle Art geben.

Nr. 625. Kiel den 29sten August 1803.

An den Herrn Präsidenten, Kammerjunker Kobbe in Friedrichsstadt.

Die Vorfrage[1]), ob man ein Schiff auslaufen lassen soll, welches in einem neutralen Hafen ist, scheint mir gar nicht nothwendig; es versteht sich von selbsten, dasz, wenn Sie keine andere Befehle haben, Sie dieses aus Staatsklugheit nie erlauben müssen.

Nr. 626. Kiel den 29de Avgust 1803.

Til Hr. Major Behmann i Tønning.

Jeg bifalder aldeles Deres Forhold i Henseende til den engelske Kutters uforskammede Forlangende; ligeledes, at De nu detacherer Major Sundt der hen med et Kompagni. Jeg sender Kanoner fra Rendsborg til Frederikstad. Efter Omstændighederne forstærkes de Vagter med et Kompagni. 1 Underofficer og 4 Ryttere sender De strax til Frederikstad, som Majoren kan bruge til at patrouillere og til Ordonnanser.

Frederik K. P.

Nr. 678. Rendsborg den 10de September 1803.

Til Hr. Generallieutenant Hertug til Würtemberg.

For Fremtiden skal samtlige Herrer Officerer holde sig en Ordrebog, hvorudi alle Parolbefalinger indføres af dem selv, og for at de kan være konform med Befalingerne, skal de tjenstgjørende Majorer hos Regimentscheferne hver Maanedsdag kollationere disse Bøger, og skal de begyndes med hvert Aars Begyndelse og være med Regimentets Segl forsynet.

Dette vilde De til Efterlevelse bekjendtgjøre samtlige Regimenter og Korpser under Deres Kommando.

Nr. 815. Louisenlund den 12te Oktober 1803.

Til det danske Kancelli.

Af hoslagte Skrivelse fra den kommanderende General vil Kancelliet blive underrettet om, at det borgerlige Militair i Bergen er i

[1]) Stillet af Præsident A. D. Kobbe ved Indsendelse af en Skrivelse fra Kommandeuren for den engelske Blokadeflaade, der forlangte en fra Englænderne undvegen Grønlandsfarer, „Junge Maria", udleveret.

en temmelig desorganiseret Forfatning. Jeg ønsker derfor, at Kancelliet vil opfordre denne Stad til at organisere især et borgerligt Artilleri, som særdeles i Bergen, hvor ofte fremmede Krigsskibe indløbe, og hvor Garnisonen kuns er svag, dette vilde være af megen Nytte.

— — — — — — — — — — — — — —

Frederik K. P.

Nr. 844. **Louisenlund den 19de Oktober 1803.**

Til Generalitetet.

Efter de af Kollegio gjorte Bestemmelser skal der med ingen af den hvervede Styrke kapituleres, uden en saadan Karl giver Haab til at optrækkes til at blive Underofficer. Jeg finder det ikke til Skade for Tjenesten, især da vi endnu ej efter Planen kan beholde de foreslagne Gefrejtere, thi ved denne Klasse vilde man have beholdt en Ramme af tjente og uddannede Soldater, som vilde virke meget til Tjenestens Fremme. For nu i de første Aaringer ej at tabe de gamle Soldater, holder jeg det saare nyttigt, at det blev tilladt samtlige Regimenter og Korpser at kapitulere med de bedste, mest øvede Soldater; man vilde derved i de første Aaringer ej behøve at udskrive saa mange Rekrutter af Landet som nu, hvilket ej kunde hindre, naar blot, hver Gang at Sessionerne holdes, disse betids bleve underrettede om det Antal, de skulde udskrive, som dog desuden aldrig noget Aar vil blive lige.

Marineregimentet vilde kanske i de første Aaringer blive noget vakant; om dette kunde hindre, tvivler jeg meget paa.

Jeg ønsker meget, at Kollegiet snarest mulig iværksætter dette, da Regimenterne nu vist temmelig er renset for de Uskikkeligste, som stedse maa være en Følge af udenlandsk Hverving.

Frederik K. P.

Nr. 845. **Louisenlund den 19de Oktober 1803.**

Til Hr. Generallieutenant v. Moltke.

I Henseende til Deres Beretning af 13de Oktober, da kan jeg ej svare Dem andet, end at alt, hvad De haver gjort betræffende Grenadererne og Jægerkompagnierne, er aldeles efter, hvad jeg har skrevet Dem, og den liden Forskjel, dette vilde gjøre i den første Plan, ansaa jeg saa lidet betydende, at jeg ej havde villet underrette Generalitetet derom; imidlertid skal det nu ske, og Kongens Tjeneste haver i alle Henseender vundet ved denne liden Afvigelse.

Jeg vil ønske, at De maa befinde Dem bedre og være lige saa vel i den forestaaende Vinter, som De haver været det i Sommer.

Deres hengivne
Frederik K. P.

Nr. 862. **Frederiksberg Slot den 1ste November 1803.**

Til Hr. Generallieutenant v. Moltke.

Saa ønskeligt det er at hjælpe Trængende, saa vanskeligt er det ogsaa at gjøre det. Mandskabet af Regimenterne i Provinserne lide

unægtelig ved de dyre Tider; men at give disse Tillæg er hverken tilraadeligt eller nyttigt. At sørge for deres bedre Forplejning er derfor det, jeg foretrækker, og at hertil kan ventes Hjælp, det kan De være vis paa, saa snart man først kjendte den hensigtsmæssigste Maade. Til dette Godes Opfyldelse ønsker jeg et Forslag lokaliseret til de Troppers Tarv, som Dem er betroet Kommandoen. Ligeledes kan De vente Hjælp for de syge Børn, men ej kan det passe sig at indlægge dem paa Regimentssygestuen.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Frederik K. P.

Nr. 864. **Frederiksberg Slot den 1ste November 1803.**

Til Hr. Feltmarechal Prins Carl til Kurhessen.

For Fremtiden agter jeg hver Postdag at tilsende Dem mine Parolbefalinger, saaledes som jeg daglig udgiver dem, hvilke Befalinger De vilde behage ordlydende at bekjendtgjøre samtlige under Deres Kommando staaende Tropper samt de kommanderende Generaler i Norge, som igjen haver at bekjendtgjøre disse for samtlige under deres Kommando staaende Tropper til Efterretning, saa vel Kommandanterne, Linietropperne og Landeværnet[1]).

Nr. 886. **Frederiksberg den 8de November 1803.**

Til Feltmarechal Prins Carl.

Da det er muligt, at Deres Majestæter Kongen og Dronningen af Sverig tager deres Hjemrejse igjennem Hertugdømmerne, saa vilde De behage at avertere samtlige under Deres Generalkommando værende Befalingsmænd, at de haver at give disse kongelige Personer alle de Honneurs og Æresbevisninger, som Reglementet foreskriver.

Nr. 933. **Frederiksberg den 23de November 1803.**

Til Generalitetet.

Herved indsendes Kollegiet en Rapport fra den kommanderende General i Nørrejylland, Generallieutenant Moltke, hvori han melder en svigagtig Leverance af de leverede Egepalissader, som opbevares i Fredericia Fæstning; ligeledes over en urigtig Syns- og Taxationsforretning af de Jorder, som er bleven anvendt til militair Brug ved Udbyhøj Skanse.

Kollegiet vilde nu behage at lade disse Ting lovlig undersøge, samt søge at forskaffe den kongelige Kasse Regres paa en eller anden Maade. Om Udfaldet af disse Sager forventer jeg mig i sin Tid Rapport.

— — — — — — — — — — — — — — — —

[1]) Lignende Skrivelser afgik s. D. til de i Jylland og Fyn kommanderende Generaler, til Generalitetet samt til forskjellige militaire Myndigheder i Sjælland.

Personal-Register til første Bind.

Aastrup, Simon Nielsen, Undervisiteur ved Kjøbenhavns Toldkammer, Lieutenant i det sjællandske Landeværn. 239.

Abercron, Christian Frederik, Major i Oldenborgske Infanteriregiment. 394. 409. 435. 436. 448.

Abildgaard, Peter Christian, Dr. med., Professor. 339.

Acheleye, Niels Samuelsen, Kapitajnlieutenant i Flaaden. 125.

Adeler, Conrad Lente, Kammerherre, Generalmajor, Deputeret i Generalitetet. 328.

Adeler, Frederik, til Adelersborg, Baron, Kammerherre, Stiftamtmand over Trondhjems Stift. 454.

Adolph Friedrich, Hertug af Cambridge. 384. 389. 390. 395.

Ahlefeldt, Conrad, Greve, afskediget Premierlieutenant. 41.

Ahlefeldt, Frederik Carl Christian Ulrich, til Langeland og Rixingen, Greve, Kammerherre, Generallieutenant og Chef for Livregiment lette Dragoner; Kavaleriinspekteur. $^{20}/_{5}$ 1801 afgaaet fra Regimentet og Inspektionen samt udnævnt til Chef for Holstenske Landeværnsregiment. 9. 19. 20. 23. 175.

Ahlefeldt-Dehn, Carl Frederik Ulrich, Kammerherre, Provst ved Johannesklostér i Slesvig. 27.

Ahlefeldt-Laurvig, Frederik, Greve, Kammerherre, Oberstlieutenant i Livregiment Ryttere; senere Generalmajor og Kommandant for Langelands Landeværnsbataillon. 8. 122. 141. 189. 238. 250. 294. 337. 338.

Ahrenfeldt, Christian Detlev Adolph, Major i Norske Jægerkorps. 325.

Ahrenholtz, Kapitajn. Hamburg. 25.

Alexander I, Kejser i Rusland. 385.

Amsinck, Garlieb, Justitsraad. 27.

Andrea, Johan Georg, Sekondlieutenant i 3. jyske Infanteriregiment. 104. 107.

Anker, Bernt, Kammerherre, Jærnværksejer, Kjøbmand i Christiania. 194.

Anker, Peter, Kammerherre, Generalvejintendant i Norge. 331.
Arenstorff, Frederik, til Visborggaard, Kammerherre. 111.
Arentzen, Hans, Ritmester og Chef for en Eskadron lette Ryttere paa St. Croix. 256.

Bache, Major i det sjællandske Landeværn. 154.
Bagge, Denis Christian, Kommandeurkapitajn i Flaaden, Chef for Vestjyllands Enrolleringsdistrikt. 89. 97. 109.
Bagger, Carl Frederik Borre, Sekondlieutenant i Flaaden. $^{13}/_{5}$ 1803 Premierlieutenant. 176.
Banér, Baron, svensk Kapitajn. 203. 204. 205. 209.
Bang, Claus, Kapitajn, Told- og Konsumtionskasserer i Nyborg. 22.
Bang, Ludvig Ferdinand, Student, Telegraf-Litterair. 197.
Bardenfleth, Frederik Løvenørn, Sekondlieutenant i Slesvigske Regiment Ryttere. 438.
Bardenfleth, Jens Carl, Sekondlieutenant i Fynske Regiment lette Dragoner. 438.
Bardenfleth, Johan Frederik, Premierlieutenant i Flaaden. 157.
Bardenfleth, Johan Frederik, Generalmajor, Chef for Slesvigske Regiment Ryttere. Fader til de tre Ovenstaaende 23. 292.
Barnickow, Christian Robertus Maximilianus Julius, Kapitajn i 2. sjællandske Bataillon let Infanteri. 430. 431.
Baudissin, Carl, Greve, Kammerherre, Oberst og Chef for Sjællandske Infanteriregiment. 1801 overordentlig Gesandt ved det preussiske Hof. 32. 44. 132.
Bauer, Korporal i Fynske Infanteriregiment. 450.
Baumann,, Johan Reimund, Undervisiteur ved Kjøbenhavns Toldkammer, Lieutenant i det sjællandske Landeværn. 239.
Baumgarten, Albrecht Heinrich, tysk Krigsraad og Kammeramtmand. 22.
Bech, Christian Frederik, Oberstlieutenant og Kommandeur for Kongens Regiment til Fods. $^{10}/_{8}$ 1803 Oberst; ultimo 1803 Chef for Norske Livregiment til Fods. 131.
Bechtolsheim, Ludvig Frederik, Kammerherre, Generalmajor og Chef for Dronningens Livregiment til Fods. 175.
Beenfeldt, Frederik Ludvig Christian, Kammerherre, Oberst og Bataillonskommandeur i det jyske Landeværn. 191.
Beenfeldt, Henrik Gotfred, Kapitajn i det sjællandske Landeværn. 337.
Behmann, Volrath Levin, Major og Kommandeur for 2. sjællandske Bataillon let Infanteri. 401. 429. 430. 431. 462.
Belfrage, Johan Leonhard, svensk Oberst og Chef for Bohus Regiment. 203. 205.
Bendixen, Eske, Herredsfoged, Viceraadmand i Randers. 341.
Bentheim-Steinfurt, Ludvig, Greve. 29. 388. 403.
Benzon, Peter Ulrich Frederik, til Tirsbæk, Kammerherre, Kapitajn i det jyske Landeværn. 192.

Berg, Christian, Undervisiteur ved Kjøbenhavns Toldkammer, Lieutenant i det sjællandske Landeværn. 240.
Berg, Tollef Olsen, nærlig Slave. 233.
Berger, Valentin, Generalmajor og Chef for Husarregimentet. 132. 180.
Bernhof, Student, Telegraf-Litterair. 197.
Bernstorff, Andreas Peter, Greve, Kammerherre, Gehejmekonferensraad og Statsminister. Død 1797. 1. 3. 4.
Bernstorff, Christian Günther, Greve, Kammerherre, Statssekretair og Chef for det udenlandske Departement. Søn af Ovenstaaende. 4.
Berthier, Victor Leopold, fransk Divisionsgeneral, Stabschef ved det franske Okkupationskorps i Hannover. 395. 397. 399. 413. 421. 422.
Bertouch, Frederik Julian Christian, Kammerjunker, Ritmester og Eskadronschef i Husarregimentet. 354.
Biehl, Carl, Major og Bataillonskommandeur i det fynske Landeværn. 331.
Bielefeldt, Carl Frederik, Oberstlieutenant i Artillerikorpset, Deputeret i det norske Generalitet. Generaladjudant. 13. 60. 62. 77. 195. 241.
Bierck, Caspar Claudius, Kommandeur i Flaaden, Overlods, Enrolleringschef for Christianssand Distrikt. Christianssand. 58. 202. 331.
Bierck, Paul Christian, Kommandeur i Flaaden, Overlods, Enrolleringschef for Bragernæs Distrikt. Drammen. Død $^{3}/_{9}$ 1802. 58. 68. 70.
Bille-Brahe, Preben, til Egeskov og Brahesminde, Greve. 44.
Bille, Steen Andersen, Kammerherre, Kommandeurkapitajn i Flaaden. 25. 129. 130. 142. 147. 157. 165. 166. 271. 346.
Bilstein, Ludwig Wolrath, preussisk Assessor. 226.
Binneballe, Underofficer. 20.
Binzer, Ludvig Jacob, Oberst og Chef for Feltjægerkorpset; Generalkvartermester ved Armeen. $^{15}/_{1}$ 1802 Generalmajor. 19. 38. 177. 288. 378. 392. 393. 407. 420. 433. 438. 445. 451.
Bjelke, Johan Rudolph, Kammerherre, Amtmand over Vordingborg og Tryggevælde Amter. 298.
Blücher, Carl Leopold, Generalmajor og Chef for Oldenborgske Infanteriregiment. 175. 394. 401. 435.
Blücher, Carl Vilhelm Gottlieb, Oberstlieutenant i Trondhjemske Dragonregiment. $^{10}/_{6}$ 1803 Oberst og Chef for Aggerhusiske Dragonregiment. 196.
Boedecher, Joh. Eybert, hertugl. sachsen-gothaisk Legationsraad. 40.
Bolvig, Jens Christopher, Kammerraad, Landvæsenskommissair; Kapitajn i det jyske Landeværn. 192.
Bonaparte, Napoleon, Førstekonsul i Frankrig. 66. 185. 329. 383. 384. 385. 387. 396. 402. 403. 404. 405. 422.
Bornemann, Cosmus, Kapitajn i det sjællandske Landeværn. 154.
Boye-Junge, Johan Peter, Hof-Tømmermester og Brandmajor. Major og Chef for det borgerlige Artilleri i Kjøbenhavn. 133. 136. 146. 162. 366.
Brackel, Franciscus Vilhelm, Oberst og Kommandeur for 1. jyske Infanteriregiment. Afgaaet $^{15}/_{1}$ 1802 som Generalmajor. 98. 236.

Brandemann, Henrik, Brandmajor og første Branddirektеur i Kjøbenhavn. 143.
Brandt, Michael, By- og Herredsfoged i Hjørring. 108.
Brechling, Johan Ditlev, Ritmester og Eskadronschef i Livregiment Ryttere. 354.
Brechwold, Skipper i Altona. 419. 429.
Bridge, engelsk Søkapitajn. 400.
Briegleb, tysk Præst. 12.
Brown, Peter Caspar Vessel, Kapitajn i Flaaden. 290.
Bruun, Johannes Jacob, Premierlieutenant i 3. jyske Infanteriregiment; $^{13}/_{8}$ 1802 Generaladjudant-Lieutenant ved Generalkommandoen i Nørrejylland. $^{10}/_{6}$ 1803 Kapitajn. 283. 351.
Brüel, Georg Vilhelm, Forstinspekteur paa Alheden og de sorøske Godser. 24.
Buchholz, Korporal. 106.
Buchwald, Frederik, Kammerherre, Stiftamtmand over Fyns Stift. 10. 13.
Buchwald, Johan Hugo, til Fresenburg, Kammerherre. 10.
Buchwald, Ludvig Nicolaus Hugo, Sekondlieutenant i Livgarden til Hest. Premierlieutenant $^{1}/_{6}$ 1798. Søn af Foranstaaende. 10.
Budde, Ole Christopher, Premierlieutenant i Flaaden. 176.
Bugge, Thomas, Justitsraad, Professor i Astronomi. 24.
Bull, Johan Randulf, Justitiarius i Overretten i Aggershus Stift. 70.
Bülow, Adam Gottlob Josva, Major og Bataillonskommandeur i det fynske Landeværn. 231.
Bülow, Frants Christopher, Kapitajn i Infanteriet, Generaladjudant hos Kronprins Frederik. 6. 127. 138. 146. 151. 181. 199. 256. 291. 294. 335. 336. 338. 339. 362. 363. 364. 392. 393. 409. 431. 433. 440. 455. 459.
Bülow, Frederik Christian Rubeck, Oberstlieutenant og Bataillonskommandeur i det jyske Landeværn. $^{3}/_{6}$ 1803 Kommandeur for Vestjyske Landeværnsregiment. 358.
Bülow, Frederik Rubeck Henrik, Fændrik i 3. jyske Infanteriregiment. Søn af Ovenstaaende. 358.
Bülow, Heinrich v., tysk Baron, krigshistorisk Forfatter. 26.
Bülow, Ulrich Adam Otto, Oberstlieutenant og Næstkommanderende ved 3. jyske Infanteriregiment. 107.
Bötticher, Georg Frederik Leopold, Kapitajn i Norske Livregiment til Fods. Adjudant ved Gouvernementet i Kjøbenhavn. 335.

Callisen, Henrik, Dr. med., Professor i Anatomi og Kirurgi. 167.
Calmette, Gerhard Peter Anton Bosc de la, Kammerherre, Amtmand over Møens og Nykjøbings Amter. 294. 298.
Carl XII, Konge i Sverig. 304.
Carl, Hertug af Södermanland. 3.
Carl, Prins af Hessen-Cassel, Feltmarskalk, kommanderende General i Norge og Hertugdømmerne, Præsident i Generalitetet, Chef for Land-

kadetkorpset. Svigerfader til Kronprins Frederik. 1. 2. 4. 53. 57. 59. 60. 61. 110. 113. 114. 117. 141. 174. 175. 176. 178. 179. 184. 197. 198. 202. 251. 252. 275. 283. 284. 291. 296. 300. 307. 354. 363. 377. 380. 381. 394. 409. 420. 458. 461. 464.

Caroline, Prinsesse af Danmark, Datter af Kronprins Frederik. 291.

Carpelen, Johan Frederik, svensk Friherre, Generalmajor og Landshøvding over Göteborg- og Bohus-Len. 64. 183.

Carøe, Johan Frederik, Justitsraad, Birkedommer ved Dronningborg, Borgmester i Randers. 243. 340.

Carøe, Nicolai Christian, Herredsfoged i Voer og Nim, Birkedommer ved Stensballegaard, Borgmester og Byfoged i Horsens. 32.

Cassernowitz — se Kassamowitz. 154. 156.

Castenschjold, Joachim Melchior Holten, Kammerherre, Generalmajor og Chef for Sjællandske Rytterregiment. 19. 28. 132. 140. 142. 144. 155. 156. 180. 185. 211. 213. 214. 236.

Castonnier, Peter Daniel Isaac, Kapitajn i Fynske Infanteriregiment. 42. 99. 245.

Cederström, Olof Rudolph, svensk Friherre, Contreadmiral og Chef for Værfts- og Artilleridepartementet. 139. 182.

Christensen, Christen Jensen, Student, Telegraf-Litterair. 197.

Christian IV, Konge i Danmark. 115.

Christian VII, Konge i Danmark. 271. 291. 298. 310.

Christian, Prins af Hessen-Cassel, Generalmajor og Chef for Livregiment Ryttere. Søn af Prins Carl af Hessen. 19. 122. 174. 254. 401. 434. 442.

Christian August, Prins til Slesvig-Holsten-Sønderborg-Augustenborg, Generalmajor og Chef for Fynske Infanteriregiment. $^4/_6$ 1803 Chef for Søndenfjældske Infanteriregiment; kommanderende General og Inspekteur for Infanteriet i det søndenfjældske Norge; Kommandant paa Frederiksten. 188. 290. 292. 364. 376. 455. 458.

Christian Frederik, Prins til Danmark. 336. 402. 414.

Colbert, Auguste Marie François, fransk Greve, Brigadegeneral. 386.

Colbjørnsen, Christian, Konferensraad, Deputeret i det danske Kancelli, Generalprokureur. 57. 287. 296.

Colditz, Carl Diderik Ludolph, Major, Direkteur ved Christians Plejehus i Ekernførde. 435.

Cronstedt, Carl Olof, svensk Viceadmiral, tjenstgjørende Generaladjudant for Flaaderne. 125. 126. 139. 217.

Czernichow, Hans Jacob, Major i Ingenieurkorpset. 66. 72. 86. 89. 90. 91. 92. 96. 99. 101. 102. 103. 104. 105. 107. 190. 199. 242. 250. 251. 252.

Dalby, Rasmus Poulsen, Bonde i Fyn. 359.

Dame, Christian, Kapitajn i 1. jyske Infanteriregiment. 35.

Danneskjold-Løvendal, Carl Valdemar, Greve, Kammerherre, Sekondlieutenant i Livgarden til Fods. 41. 256.

Danneskjold-Løvendal, François Xavier Joseph, Greve, Generalmajor og Chef for Marinekorpset. Overordentlig Gesandt og befuldmægtiget Minister ved det russiske Hof Juli 1801—Marts 1802. 131.
Danneskjold-Samsø, Christian Conrad Sophus, til Samsø. Greve, Kammerherre. 224. 246.
Dass, Jørgen, Fændrik i Kronprinsens Regiment til Fods. $^{10}/_{6}$ 1803 Sekondlieutenant. 233.
Decker, hannoveransk Major. 387.
Dede, Simon, Kjøbmand i Altona. 417. 423.
Dedlau, Ernst Conrad, Ritmester. 189. 250.
Dessolle, Jean Joseph Paul Augustin, fransk Divisionsgeneral. Afløste midlertidig Mortier i Overkommandoen over det franske Okkupationskorps i Hannover. 396. 429.
Donner, Christian Hartvig Leonhardt, Sekondlieutenant i Flaaden. 402.
Donner, Johan Christoph, Agent, administrerende Direkteur for Speciesbanken i Altona. 12. 14.
Drake, Francis, fhv. Kapitajn i hessisk Tjeneste. 33. 43.
Drieberg, Carl August Vilhelm, Kammerherre, Generalkrigskommissair for Danmark. 84. 286.
Drouet, Jean-Baptiste, fransk Brigadegeneral. Senere Greve af Erlon og Marechal af Frankrig. 388. 427.
Dulauloy — se Randon. 388. 395.
Dumas, Mathieu, fransk Greve og Brigadegeneral. Militairhistoriker. 36.
Duroc, Geraud Christophe Michel, fransk Brigadegeneral. Senere Hertug af Friaul. 386.
Düring, Ernst Frederik, Kammerherre, Generallieutenant og Chef for Holstenske Regiment Ryttere. Kavaleriinspekteur. 20. 23. 46. 174. 179. 252. 292. 353. 368. 372. 394. 434. 435. 438. 460.
Dyrløv, Korporal i Husarregimentet. 364.

Edelkrantz, A. N., svensk Kancelliraad. 197.
Eggers, Christian Ulrich Ditlev, Legationsraad, Overprokureur og Deputeret i det tyske Kancelli. 287. 296.
Eggers, G. W., Inspekteur. 49.
Eicken, Slotsforvalter og Gartner paa Marienlyst. 16.
Ely, Søren Heiberg, Overkrigskommissair, Major og Bataillonskommandeur i det sjællandske Landeværn. 134. 141. 142. 154. 155. 156. 157.
Emil, Frederik Carl (Emil), Prins til Slesvig-Holsten-Sønderborg-Augustenborg, Broder til Prins Christian August, Generalmajor og Chef for Danske Livregiment til Fods. Afgaaet som Regimentschef $^{25}/_{2}$ 1803. 131. 188. 363. 364. 371.
Ende, v., Friherre, hannoveransk Kavalerimajor. 413. 414.
Erdmann, Underbetjent ved Kjøbenhavns Toldkammer, Lieutenant i det sjællandske Landeværn. 240.

Ewald, Johann, Oberst og Chef for Slesvigske Jægerkorps og Kommandeur for den slesvigholstenske Bataillon let Infanteri. $^{15}/_{1}$ 1802 Generalmajor. Havde i 1803 Kommandoen over den lauenburgske Grænsecordon. 9. 30. 37. 39. 174. 177. 346. 350. 394. 398. 400. 404. 409. 410. 436. 437. 440. 441. 446. 447. 457.

Eyben, Adolph Gottlieb v., Gehejmeraad, Kansler ved den holstenske Landsregering i Glückstadt, overordentlig Gesandt ved den nedersachsiske Kreds. 177. 423.

Eyben, Joachim Werner v., Major i Fynske Infanteriregiment. 175.

Falbe, Frederik Vilhelm, Oberst og Chef for Danske Livregiment til Fods. $^{10}/_{6}$ 1803 Generalmajor. 371.

Fasting, Thomas, Premierlieutenant i Flaaden. 147. 158.

Fersley, Niels, Amtmand i Thisted, Oberstlieutenant og Bataillonskommandeur i Nordre jyske Landeværnsregiment. 42. 108. 191.

Finnerup, Niels, Student, Telegraf-Litterair. 197.

Fischer, Johan Olfert, Kommandeur i Flaaden, Equipagemester. 128. 142. 145. 147. 164. 185. 346.

Fisker, Lorents Henrik, Kommandeurkapitajn i Flaaden. Generaladjudant. 76. 129. 289. 332.

Fix, Johan Henrik, Premierlieutenant i Artillerikorpset. $^{10}/_{6}$ 1803 Kapitajn. 189. 192.

Flindt, Christian Christopher, Jagtjunker, Ritmester og Eskadronschef i Husarregimentet. 449.

Flindt, Henrik, Ritmester og Eskadronschef i Husarregimentet. 141.

Folsach, Hans, Major og Bataillonskommandeur i det jyske Landeværn. $^{21}/_{6}$ 1802 Oberstlieutenant. 257.

Foss, Nicolaus, Kapitajn i 2. jyske Infanteriregiment. $^{11}/_{5}$ 1798 Major; næste Aar Generaladjudant og Stabssekretair hos den kommanderende General, Feltmarskalk Prins Carl. 15.

Franz I, Kejser i Østerrig. 385.

Frederik, Kronprins af Danmark. 1—50. 57. 71—122. 124. 127. 136. 138. 140—150. 151—167. 168—173. 180. 182. 184. 186. 192. 193. 199. 200—223. 224—228. 229—258. 259—265. 266—278. 279—299. 300. 302. 307. 308. 310. 314—320. 321—382. 391. 392. 393. 394. 400—409. 410—432. 433—452. 453—464.

Frederik, Arveprins til Danmark. 2. 3. 414.

Frederik, Prins til Hessen-Cassel, Generallieutenant og Chef for Holstenske Infanteriregiment, Gouverneur i Rendsborg. Søn af Prins Carl af Hessen. 2. 174. 177. 198. 394. 401. 407. 434. 435. 436. 437. 438. 447. 449.

Frederik Christian den ældre, Hertug til Slesvig-Holsten-Sønderborg-Augustenborg. 364.

Frederik Christian den yngre, Hertug til Slesvig-Holsten-Sønderborg-Augustenborg. Søn af Ovenstaaende, ældste Broder til Prinserne Emil og Christian August af Augustenborg. Gift med Prinsesse Louise Augusta af Danmark. 3. 364.

Frederik Ferdinand, Prins til Danmark. 336.
Frederik Wilhelm Philip, Prins til Würtemberg-Stuttgart, Generallieutenant og Kommandeur for Livgarden til Fods. Gouverneur i Kjøbenhavn. 131. 145. 147. 233. 335. 382. 457. 462.
Frederik Wilhelm Poul Leopold, Prins af Holsten-Beck, Ritmester à la suite i Kavaleriet. 372.
Frère, George, fransk Brigadegeneral. 397. 419. 423. 424. 425. 426.
Friboe, Christian Henrik Georg, Sekondlieutenant i Artillerikorpset. 242. 243. 256.
Friboe, Christian Wildenradt, Oberst og Chef for Jyske Regiment lette Dragoner. 243. 292.
Friboe, Frederik Caspar Conrad, Ritmester i Husarregimentet, Adjudant hos Kronprinsen. 163. 342. 343. 393. 433.
Friedrich, Prins af Hessen-Cassel, Broder til Prins Carl af Hessen. 363.
Friedrich Wilhelm III, Konge i Preussen. 385.
Friess, Frederik Christian Julianus, Kapitajn i Flaaden, Overlods, Søenrolleringschef i Bergens Distrikt. 58.
Friess, Fændrik. 99.
Frost, P., Kapitajn, Stadshauptmand i Christiania. 194.
Funck, Jens, Ritmester i Sjællandske Rytterregiment. $^{5}/_{2}$ 1802 Eskadronschef og $^{10}/_{6}$ 1803 Major. 154.
Fønss, Peter Severin, til Løvenholm. Generalkrigskommissair, Vicelandsdommer, Oberst og Bataillonskommandeur i det jyske Landeværn. $^{22}/_{5}$ 1802 Chef for 1. østre jyske Landeværnsregiment. 99. 100. 111. 191. 243. 293. 349. 371.

Gaarder, Poul Juel, Major i Søndenfjældske Infanteriregiment. 203.
Gade, Rasmus, (se Gude), Major og Eskadronschef i Husarregimentet. 450.
Gedde, Hans Christoph, Generalmajor, Major og Næstkommanderende i Ingenieurkorpset. 60. 77. 195. 209. 241. 342.
Gedde, Salomon, Oberstlieutenant i Artillerikorpset. $^{10}/_{6}$ 1803 Kommandeur for Artillerikorpset. 14. 174. 319.
Georg III, Konge i England. 271. 387. 396.
Gersdorff, Christian Christopher, til Ussinge og Meringegaard. Kammerherre, Oberst og Bataillonskommandeur i det jyske Landeværn. $^{21}/_{5}$ 1802 Chef for 2. østre jyske Landeværnsregiment. 30. 192. 247. 251. 293. 337. 338. 349.
Gersdorff, Nicolaus Maximilian, til Marselisborg, Baron, General af Infanteriet, Gouverneur i Kjøbenhavn. Demitteret $^{20}/_{8}$ 1801. 41. 145.
Gersdorff, Paul Rosenørn, Kammerherre, Stiftamtmand over Fyn. 30. 292. 298.
Gerstenberg, Ernst Thomas, Kapitajn i Artillerikorpset. 189. 242. 243. 256.
Gleichen, Carl Heinrich, Baron, Kammerherre, fhv. dansk Gesandt i Madrid, Paris og Neapel. 24.

Gottberg, Hans Balthasar, Kammerherre, Oberst og Bataillonskommandeur i det sjællandske Landeværn. 336. 338.
Gram, Skibskapitajn. 31.
Grib, Peter, Kommandeurkapitajn i Flaaden. 26/11 1802 Kommandeur. 130.
Grill, Andreas, Konferensraad, Overpostinspekteur i Hamburg. 25.
Grove, Carl Frederik, Kapitajn i Flaaden. Afgaaet 13/5 1803. 70.
Grüner, Christian Frederik, Premierlieutenant ved 3. jyske Infanteriregiment. 107.
Grüner, Elias Laurits, Kapellan ved Garnisonsmenigheden i Helsingør. 159.
Grüner, Frederik Carl Ferdinand, Kapitajn i 1. sjællandske Bataillon let Infanteri. Adjudant hos Kronprinsen. 233. 342. 343. 393. 433. 444.
Grüner, Jacob, Oberstlieutenant og Kommandeur for Nordenfjældske Infanteriregiment. 15/1 1802 Oberst. 137. 209.
Gude — se Gade. 450.
Guldberg, Ove Høegh, Gehejmeraad, Overkæmmerér hos Arveprins Frederik, Stiftamtmand over Aarhus Stift. 30. 192. 293.
Gustav III, Konge i Sverig. 3.
Gustav IV Adolph, Konge i Sverig. 3. 67. 125. 126. 137. 139. 182. 303. 404. 405.
Güldencrone, Christian Vilhelm, Baron, Oberstlieutenant og Kommandant i Nyborg. Generaladjudant. 18. 247. 248.
Güldencrone, Frederik Julius Christian, Baron, Kammerherre, Amtmand over Randers Amt. 229.
Görtz, Frederik Christian Otto, Oberstlieutenant i Infanteriet, Kommandant paa Fladstrand og Hals Skanse. 104.

Haak, Korporal i Husarregimentet. 364.
Haffner, Adam Mogens Wenzel, Premierlieutenant i Artillerikorpset, Aide-Generalkvartermester. 14/4 1802 Kapitajn. 146. 180. 181. 187. 237. 249. 288. 393.
Haffner, Johan Frederik Wilhelm, Kapitajn i Artillerikorpset. Foranstaaendes ældste Broder. 324.
Haffner, Johan Wolfgang, Kapitajn i Artillerikorpset, Generalkvartermester-Lieutenant. Wenzel Haffners næstældste Broder. 249. 291. 342. 373. 376. 378. 379. 380. 381. 382. 392. 393. 443.
Halling, Villiam, Sekondlieutenant i Flaaden. 22/1 1802 Premierlieutenant. 176. 403.
Halmstead, engelsk Kapitajn, Fregatchef. 62.
Hammer, Christopher Johannes, Major, Generalvejmester i Bergens Stift. 70. 116.
Hammerstein, hannoveransk Generallieutenant. 389. 400. 410. 411.
Hansen, Stabshalvmaaneblæser i Kronprinsens Regiment til Fods. 444.
Hansen, Peter, Dr. og Prof. theol., Biskop i Christianssands Stift. 34. 49.

Harbou, Niels, Oberst og Chef for Oplandske Infanteriregiment. $^{15}/_{1}$ 1802 Generalmajor. 137.
Hass, Laurits Aagaard, Student, Telegraf-Litterair. 197.
Hassler, Albert Sebastian, Generalkrigskommissair, Deputeret i Generalitetet. 48. 49. 55. 56. 57. 84. 134. 135. 140. 287. 296. 328. 375.
Hauch, Adam Vilhelm, Kammerherre, Hofmarechal og Staldmester, Chef for Kronprinsens Livkorps. 136.
Hauch, Frederik, Kammerherre, Stiftamtmand i Bergens Stift og Amtmand over søndre Bergenhus Amt. 30. 116. 118. 253.
Hauch, Georg Christopher, Kammerherre, Præsident i Helsingør. 127. 367.
Haugwitz, Christian Heinrich Carl, Greve, preussisk Statsminister. 275.
Haward, engelsk Agent. 429. 430. 431.
Haxthausen, Frederik Gottschalk, Generalkrigskommissair for Norge og Intendant for den norske Armé, Deputeret i det norske Generalitet. $^{5}/_{11}$ 1802 Generalmajor og 1803 Medlem af Feltkommissariatet ved Hovedkvarteret i Rendsborg. 58. 60. 63. 70. 77. 137. 198. 200. 206. 207. 289. 290. 322. 325. 326. 328. 331. 359. 392. 393. 433. 438. 445.
Haxthausen, Frederik Julius, Kapitajn i Artillerikorpset. 438.
Haxthausen, Peter Maximilian, Baron, Major og Kommandeur for 1. sjællandske Bataillon let Infanteri. Generaladjudant. 132. 140.
Hedemann, August Ludvig Georg, Oberst og Næstkommanderende i Jydske Regiment lette Dragoner. $^{13}/_{5}$ 1803 Chef for Livregiment lette Dragoner. $^{10}/_{6}$ 1803 Generalmajor. 373.
Hegermann, Diderik Vilhelm, Sekondlieutenant i 3. jyske Infanteriregiment. 104.
Heiberg, Peter Andreas, Translateur. Forfatter. 39. 40.
Heinen, Frederik, Kapitajn ved Oldenborgske Infanteriregiment. 441. 451.
Heinen, Mauritz Frederik, Oberst og Næstkommanderende ved Holstenske Infanteriregiment. $^{15}/_{1}$ 1802 Generalmajor; Chef for 2. aggerhusiske Infanteriregiment. 175.
Heinzelmann, Johan Christian Frederik, Justitsraad, Kammersekretair i det tyske Kammerkancelli. 393. 433.
Henckel, Ernst Emil August, Kapitajn à la suite i Infanteriet. Generaladjudant-Lieutenant hos Feltmarskalk Prins Carl af Hessen. 46.
Henning, F., Dr. med. 47.
Hennings, August, Kammerherre, Amtmand over Pløns Amt. 45.
Herbst, Adolph Tobias, Kommandeurkapitajn i Flaaden; Generaladjudant. $^{18}/_{12}$ 1801 Kommandeur. 130.
Hesselberg, Hans Jacob Henning, Generalmajor og Inspekteur over Infanteriet i det søndenfjældske Norge, Kommandant paa Aggershus. $^{14}/_{4}$ 1802 Generallieutenant; kommanderende General i Bergens Stift og Kommandant paa Bergenhus. 79. 209. 283. 453. 461.
Heyde, Andreas Gram v., Kapitajn, Vejmester. 188.

Hiermann, Otto Christopher, Kapitajn i Søndenfjældske Infanteriregiment. 326.
Hilmer, Ejer af Godset Noer. 408.
Hirsch, Johan Peter Ulrik, Major i Artillerikorpset. $^{5}/_{3}$ 1803 Oberstlieutenant. 148. 438. 445.
Hjelm, Christian Gregersen, Hof-Perlestikker. 335.
Hobe, Johan Frederik, Major og Eskadronschef i Jyske Regiment lette Dragoner. $^{10}/_{6}$ 1803 Oberstlieutenant. 246.
Hoë, Josias, Konferensraad, Deputeret i Rentekammeret. 287. 296.
Hof, Kapitajn i det jyske Landeværn. 237.
Hohlenberg, Frants Christopher Henrik, Kapitajnlieutenant i Flaaden, Fabrikmester. $^{26}/_{8}$ 1803 Kapitajn. 196.
Holck-Winterfeldt, Frederik Christian, Greve, Kammerherre. 225.
Holm, C., Kontorist, Telegraf-Litterair. 197.
Holmark, Jens Christian, Krigsraad. Død i Oktober 1802. 239.
Holst, Carl Frederik, Premierlieutenant ved Grenader-Jægerkompagniet i Altona. 425.
Holst, Hans Gram, Oberstlieutenant og Bataillonskommandeur ved Søndenfjældske Infanteriregiment. $^{29}/_{7}$ 1803 Oberst. Chef for Nordenfjældske Infanteriregiment. 59. 82. 137. 203. 290. 327. 359.
Holst, Johan Hübner, Premierlieutenant i Søndenfjældske Infanteriregiment. Adjudant ved den søndenfjældske Generalkommando. 283.
Holstein, Christian Frederik, Oberst paa Vartpenge af Kavaleriet. Død $^{20}/_{7}$ 1802. 347.
Holstein, Christian Frederik, Sekondlieutenant i 3. jyske Infanteriregiment. Søn af Ovenstaaende. 347. 348. 358. 359. 360. 361. 362. 371. 374.
Holstein, Frederik Conrad, Kammerjunker, Major og Chef for Livjægerkorpset. 136.
Holstein, Henning Christopher, Ritmester i Livregiment lette Dragoner. 23.
Holsten, Christian, Kommandeurkapitajn i Flaaden. 130.
Holsten, Hans, Baron, Kammerjunker, Kapitajnlieutenant i Flaaden. $^{18}/_{12}$ 1801 Kapitajn. 28.
Holten, Christian Ludvig, Kapitajn ved det vestindiske Infanteri. 256.
Hommel, Lebrecht, Major og Bataillonskommandeur i det fynske Landeværn. 359.
Hommel, Ludvig Lebrecht, Premierlieutenant i Fynske Infanteriregiment. Anlægger af den fynske Telegraflinie. $^{21}/_{5}$ 1802 Kapitajn. 197.
Hommel, Maximilian Christian Frederik, Kapitajn i 2. sjællandske Bataillon let Infanteri. 432.
Horn, Frederik Bogislaus, Major og Eskadronschef i Husarregimentet. Afskediget som Oberstlieutenant $^{18}/_{5}$ 1803. 354. 418.
Huth, Henrik Wilhelm, General, Chef for Ingenieurkorpset og Artillerikorpset. Statsminister. 2. 3. 31. 131. 187. 199. 288. 367.
Hvid, Niels, Borgmester i Aarhus. 192.
Høst(er)mark, Niels, Hospitalsforstander i Vejle, Lieutenant i det jyske Landeværn. 192.

Jefferson, Thomas, Præsident i de nordamerikanske Fristater. 74.
Jensen, Ferdinand August, Major og Bataillonskommandeur i 1. jyske Infanteriregiment. 10/6 1803 Oberstlieutenant. 98.
Jessen, Carl Wilhelm, Kapitajnlieutenant i Flaaden. 16/12 1803 Kapitajn. 346.
Jessen, Peter Carl, Kammerraad, Chatolkasserer hos Kronprinsen. 5. 6. 199. 291. 336.
Johansen, Johan, Premierlieutenant i Flaaden. 26/11 1802 Kapitajn. 11.
Juel, Frederik, til Taasinge, Kammerherre, Oberst og Chef for Fynske Landeværnsregiment. 122. 141. 168. 189. 218. 230. 231. 235. 250. 274. 359.
Jørgensen, Søren, Husar. 44.
Jørgensen, Vilhelm, Premierlieutenant i Søndenfjældske Infanteriregiment. 1/10 1802 Kapitajn og Chef for det lejrdalske lette Kompagni i Bergenhusiske Infanteriregiment. 325. 327. 359.

Kaas, Frederik Julius, Kammerherre, Stiftamtmand over Aggershus Stift. 1802 Justitiarius i Højesteret indtil Udgangen af 1803; derefter Præsident i det danske Kancelli. 42. 58. 60. 61. 63. 64. 68. 70. 77. 81. 137. 194. 195. 196. 198. 200. 201. 204. 207. 253. 289. 290. 299. 326.
Kaas, Hans, Kapitajn i Flaaden; Generaladjudant. Død 1799. 29.
Kahrs, Christopher, Major og Stadshauptmand i Bergen. 26.
Kaltenborn, Carl Frederik, Generalmajor og Chef for 1. aggerhusiske Infanteriregiment. Død 20/8 1800. 137.
Kaltenborn, Frederik Gustav Maximilian, Premierlieutenant ved 2. sjællandske Bataillon let Infanteri. Søn af Ovenstaaende. 432.
Kardorff, August Nicolai, Kammerherre, Oberstlieutenant og Kommandeur for Livgarden til Hest. 10/6 1803 Oberst à la suite i Kavaleriet. 131.
Kardorff, Ulrich August, Kammerjunker, Major og Kommandeur for Slesvigholstenske Bataillon let Infanteri. 10/6 1803 Oberstlieutenant. 175. 400.
Kassamowitz, Frederik, (se Cassernowitz), Kapitajn, Kommissair ved Christians Plejehuses Depot i Kjøbenhavn, Kompagnichef i det sjællandske Landeværn. 154. 156.
Keith, Frederik Vilhelm Ferdinand, Major i Slesvigske Infanteriregiment. Død 1798. 15.
Kellermann, Johan Vilhelm, Major i 1. jyske Infanteriregiment. 98.
Kemp, Christian, Kancellist i Flaadens Revisions- og Kontraberegningskontor. 205.
Kielsen, Kjeld Frederik, Sekondlieutenant i 2. sjællandske Bataillon let Infanteri. Anlægger af Telegraflinien i Sjælland. 197.
Kinzinger, Lieutenant, engelsk Hverver. 429. 430. 431.
Kirchhoff, Johan Hieronimus, Major à la suite i Infanteriet, Deputeret i Generalitetet, Generaladjudant hos Kronprinsen. 146. 199. 281. 282. 287.

Kjerulff, Ole Andreas, Kommandeur i Flaaden, Overequipagemester. 51. 147. 148.

Kleist, Dionysius Georg Julianus, Kapitajn i Flaaden, Overlods og Søenrolleringschef i Stavanger Distrikt. $^{12}/_{6}$ 1801 Kommandeurkapitajn. 58.

Kleist de Nollendorf, Emil Friedrich, preussisk General. 177.

Kleücker, Johann Friedrich, Dr. og Prof. theol. i Kiel. 37.

Klüwer, Lorents Diderik, Kapitajn ved Skiløbertaillonen i 1. trondhjemske Infanteriregiment. 454.

Knudsen, Christian, kongelig Skuespiller. 227.

Knuth, Johan Henrik, til Knuthenborg og Gyldensten, Greve, Gehejmeraad, Kammerherre, Stiftamtmand over Sjælland, Færøerne og Bornholm. 44. 233. 298.

Kobbe, Anton Diedrich, Kammerjunker, Præsident i Frederikstad. 431. 462.

Koed, Thomas,. Kontorist, Telegraf-Litterair. 197.

Koefoed, Georg Albrecht, Kommandeurkapitajn og Eskadrechef i Flaaden; Tøjmester. Generaladjudant. 46.

Koren, Ulrich Vilhelm, Justitsraad, Amtmand over Stavanger Amt. 323. 324. 331.

Krabbe, Ole, Major og Bataillonskommandeur i det fynske Landeværn. 231.

Krabbe, Lieutenant i det jyske Landeværn. 192.

Krabbe, Peder Greis, Kapitajn og Fregatchef i Flaaden. $^{16}/_{12}$ 1803 Kommandeurkapitajn. 47. 289. 332.

Krag, Rasmus, Kapitajn i Ingenieurkorpset, Generalkvartermester-Lieutenant. 104. 107. 120. 121. 122. 170. 171. 246. 283. 393. 433.

Kragh, Frederik Juel-Vind-, til Juellinge, Baron, Kammerherre, Stiftamtmand over Laaland-Falsters Stift. 298.

Krause, Underbetjent ved Kjøbenhavns Toldkammer, Lieutenant i det sjællandske Landeværn. 240.

Krebs, Henrik Johan, Major i Artillerikorpset. Professor i Mathematik. 336.

Krieger, Adolph Frederik, Kapitajn i Ingenieurkorpset. 234.

Krieger, Johan Cornelius, Kommandeurkapitajn og Eskadrechef i Flaaden; Equipagemester. Generaladjudant. 186. 193. 232. 289. 332.

Krieger, Johannes, Premierlieutenant i Flaaden. 176.

Krogh, Adam Gottlob, Kammerherre, Toldkæmmerér ved Øresunds Toldkammer. 15. 17.

Krogh, Frederik Ferdinand, Fændrik ved Kongens Regiment. Afskediget 1797. 17.

Krogh, Frederik Ferdinand, til Aastrup. Gehejmeraad, Kammerherre og Hofjægermester. Jægermester i 1. slesvigske Distrikt. Fader til Ovenstaaende. 17.

Krogh, Georg Frederik, Kammerherre, kommanderende General i det nordenfjældske Norge, Chef for 1. trondhjemske Regiment, Kommandant i Trondhjem. 65. 113. 114. 115. 116. 118. 119. 129. 141. 172. 210. 211. 218. 238. 250. 252. 255. 453. 455.

Krogh, Stie Tønsberg Schøller, til Løjtvedgaard, Kammerjunker. 20.

Kruse, Andreas, Raadmand i Horsens. 193.
Krusell, svensk Kapitajn. 64.
Krusemark, preussisk Major og Generaladjudant. 423.
Kücker, Peter Christian, Fændrik ved 1. jyske Infanteriregiment. 4/3 1803 Sekondlieutenant. 35.
Kühle, Carl Nicolai Christian, Major og Bataillonskommandeur i Bergenhusiske Infanteriregiment. 37.
Kyhns, Frederik, Kapitajn paa Vartpenge, Kommandant paa Samsø. 102. 190. 235. 246.
Køppern, Carl Ferdinand, Oberstlieutenant og Næstkommanderende ved Holstenske Regiment Ryttere. 13/5 1803 Oberst og Generaladjudant hos Feltmarskalk Prins Carl af Hessen. 174.

Lachmann, Hartvig Peter Henrik, Oberst, Næstkommanderende ved 2. jyske Infanteriregiment. Afgaaet som Generalmajor 2/10 1801. 174.
Lammers, Ernst Anton Henrik, Kapitajn i Artillerikorpset. 211.
Lammers, Nicolai Frederik, Ritmester i Fynske Regiment lette Dragoner. 1802 forsat til Livregiment Ryttere. 10/6 1803 Major og Eskadronschef i førstnævnte Regiment. 26. 354.
Lange, Carl Julius, tysk Professor i Bayreuth. 22.
Lange, fransk Kommissionair. 416.
Lassen, Lorents Fjelderup, Kapitajn i Flaaden. Chef for Blokskibet „Prøvesten“ i Slaget paa Reden 1801. 183.
Lasson, Iver Christian, Major og Eskadronschef i Fynske Regiment lette Dragoner. 10/6 1803 Oberstlieutenant i Slesvigske Rytterregiment. 353.
Lasson, Ludvig August Martin, Premierlieutenant i Marinekorpset, Adjudant hos Hertugen af Würtemberg. 10/6 1803 Kapitajn. 234.
Lautrup, Severin, Major og Bataillonskommandeur i det jyske Landeværn. 21/6 1802 Oberstlieutenant. 192.
Lawaetz, Johan Daniel, Etatsraad, Hofagent, Medlem af Kommerce-Kollegiet i Altona. 12. 13. 14. 27. 422.
Lepel, Carl Helmuth, Oberst og Chef for Prins Frederiks Regiment til Fods. 15/1 1802 Generalmajor og Chef for 1. jyske Infanteriregiment. 292. 336. 401. 439. 444. 449.
Leschly, Jens, Kapitajn, Chef for Grenader-Jægerkompagniet i Altona. 53. 175. 177. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 429.
Lesser, Johan Joachim, Premierlieutenant i Feltjægerkorpset. 7/10 1803 Aide-Generalkvartermester. 438.
Leth, Johan Frederik, Generalmajor og Chef for Kronprinsens Regiment til Fods. Kommandant i Kjøbenhavn. 41. 44. 131. 145. 188. 283. 336. 362.
Levetzau, Albrecht Philip, Gehejmeraad, Kammerherre, Landdrost i Pinneberg. 177.
Levetzau, Henrik, Gehejmekonferensraad, Kammerherre, Amtmand over Frederiksborg, Kronborg og Hørsholms Amter. 154. 155. 156. 298.

Lie, Underbetjent ved Kjøbenhavns Toldkammer, Lieutenant i det sjællandske Landeværn. 240.
Lihme, Frants, Sekondlieutenant i Slesvigske Jægerkorps, tjenstgjørende ved Grenader-Jægerkompagniet i Altona. 425. 426.
Lilliehorn, svensk Kapitajn. 182.
Lillienskjold, Peter Carl, Premierlieutenant i Flaaden. 18/12 1801 Kapitajnlieutenant. 51. 346.
Lindahl, Hans Jacob, fhv. Byfoged i Lemvig, karakteriseret Generalauditeur. 355.
Lindholm, Hans, Kapitajn i Flaaden, Generaladjudant hos Kronprinsen. 24/12 1802 Kommandeurkapitajn. 130. 145. 146. 147. 185. 214. 215. 216. 217. 271. 291. 392. 401. 407.
Linnerhjelm, Marie Vilhelmine. 35.
Linschau, Claudius Henrik, Undervisiteur ved Kjøbenhavns Toldkammer, Lieutenant i det sjællandske Landeværn. 240.
Linsinge, hannoveransk Generallieutenant. 389.
Lisakowitz, russisk Diplomat, overordentlig Gesandt og befuldmægtiget Minister ved det danske Hof. 74.
Lisbjerg, Jens, Skipper i Aalborg. 89.
Liston, engelsk Diplomat, overordentlig Gesandt ved det danske Hof. 400. 430.
Loos, Daniel Friedrich, Hof-Medailleur i Berlin. 228.
Lorck, Lorents, Sekondlieutenant i Flaaden. 176.
Loria, Guldtrækker. 334. 335.
Loudochin, Kapitajn i den russiske Flaade. 114.
Lovise, Prinsesse af Danmark. Søster til Christian VII. 1.
Lovise Augusta, Prinsesse af Danmark. Søster til Kronprinsen. 3.
Lowzow, Christoph Hartvig, Kammerherre, Amtmand over Reinbek Amt. 410.
Luckner, Ferdinand, til Depenau, Greve, Kammerherre, Danmarks overordentlige Gesandt ved den bataviske Republik. 29.
Ludvig XVI, Konge i Frankrig. 4.
Lynche, Overjæger i Sjællandske Jægerkorps. 159. 343.
Lühe, Andreas August v. d., Oberstlieutenant i Livgarden til Fods. 15/1 1802 Oberst. 256.
Lütken, Otto, Kommandeur i Flaaden. 18/12 1801 Contreadmiral. 129.
Lützen, Hans Staal, Premierlieutenant i Flaaden, Adjudant hos Kronprinsen. 449.
Lützow, Anton Frederik, Kommandeur i Flaaden. 53. 130.
Lützow, Christopher Markvardt, Generalmajor og Chef for 2. jyske Infanteriregiment. 12/2 1802 Generallieutenant. 1803 Chef for Slesvigske Infanteriregiment. 174. 394. 401. 435.
Lønborg, Hans, Oberst, Major i Ingenieurkorpset. Død 27/8 1802. 48.
Løvenskjold — se Lillienskjold. 346.
Løvenskjold, Michael Herman, til Løvenborg, Baron, Kammerherre, Amtmand over Holbæk Amt. 298.
Løvmand, Johannes, Krigskancellisekretair, Fuldmægtig og Kancellist i Generalitetet. 143. 148.

Maase, Frederik Anton Adam v. d., Kammerjunker, Ritmester i Livgarden til Hest, Adjudant hos Kronprinsen. 163. 339. 393. 433.
Macdonald, Etienne Jacques Joseph Alexandre, fransk General. Senere Marechal og Hertug af Tarent. 185.
Mailænder, Johan Georg, Major i Nordenfjældske Infanteriregiment, Adjudant ved Generalkommandoen i det søndenfjældske Norge. 283. 455.
Malling, Ove, Etatsraad, Deputeret i det Kgl. vestindisk-guineiske Rente- og General-Toldkammer. 239. 368.
Mansbach, Johan Frederik, Generalmajor og Chef for Søndenfjældske Infanteriregiment. Infanteriinspekteur i det søndenfjældske Norge. Kommandant paa Frederikssteens Fæstning. 14/4 1802 Generallieutenant og kommanderende General søndenfjælds. Død 15/2 1803. 59. 60. 62. 63. 64. 65. 74. 77. 78. 79. 80. 81. 131. 136. 137. 141. 169. 171. 173. 182. 183. 193. 194. 196. 198. 200. 203. 205. 207. 209. 230. 232. 238. 240. 241. 258. 283. 290. 314. 315. 319. 321. 322. 324. 325. 326. 327. 328. 330. 331. 359. 420.
Manthey, Samuel Vilhelm, Premierlieutenant i Artillerikorpset. Afskediget som Kapitajn 6/11 1801. 183.
Marie Sophie Frederikke, Kronprinsesse af Danmark. 4. 291.
Matthieu de Reichshoffen, Favier, fransk Ordonnateur. 395.
Mathiesen, Underbetjent ved Kjøbenhavns Toldkammer, Lieutenant i det sjællandske Landeværn. 240.
Maule, Henrik Frederik Nicolaus, Major i 1. jyske Infanteriregiment. 98. 100. 257. 401. 408. 435. 438. 448.
Mechlenburg, Ezechias Gustav, Oberst, Kommandeur for Artillerikorpset. Generaladjudant. 43. 45. 48. 49. 50. 131. 132. 133. 146. 148. 160. 163.
Meincke, uærlig Slave. 233.
Meitzner, Christian, Kapitajn i 1. aggerhusiske Infanteriregiment. 20/3 1801 Major. 195.
Meyer, Gotfred Henrik, Sekondlieutenant ved Artillerikompagniet i Helsingør. 9.
Meyer, Søren Johan, Major og Næstkommanderende i Marinekorpset. 10/6 1803 Oberstlieutenant. 53. 131. 166. 187. 288.
Michaelsen, Christian Detlev, Oberst og Chef for Norske Livregiment til Fods. Død 10/11 1803. 131.
Michaelsen, Nicolai, Kapitajn i Artillerikorpset. 211.
Middelboe, Bernhard Ulrich, Premierlieutenant i Flaaden. 291.
Moe, Niels, Raadmand i Christianssand. 21.
Mollwitz, Just Ludvig, Kapitajn i Artillerikorpset, Aide-Generalkvartermester. 393. 433.
Moltke, Adam Ludvig, Kammerherre, Generalmajor og Chef for 3. jyske Infanteriregiment. Infanteriinspekteur i Nørrejylland. 15/1 1802 Generallieutenant. Kommanderende General i Nørrejylland. 57. 59. 72. 83. 84. 86. 88. 90. 92. 96. 100. 101. 102. 103. 105. 108. 129. 136. 169. 170. 171. 178. 190. 191. 192. 199. 223. 229. 230. 231. 234. 235. 236. 237. 239. 242. 243. 245—257. 282. 283. 293. 298.

333. 334. 337. 340. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 355. 356. 359. 360. 361. 362. 368. 371. 372. 374. 378. 379. 381. 382. 394. 401. 402. 435. 442. 449. 460. 463. 464.

Moltke, Andreas Georg Adam, Kapitajn i 3. jyske Infanteriregiment. Søn af Foranstaaende. 109. 256.

Moltke, Frederik, Kammerherre, Stiftamtmand i Aggershus Stift. Senere Præsident i det danske Kancelli og Statsminister. Broder til A. L. Moltke, Brodersøn af Adam Gottlob Moltke til Bregentved. 7.

Moltke, Gebhard, til Moltkenborg, Greve, Kammerherre, Stiftamtmand over Trondhjems Stift. Søn af Adam Gottlob Moltke til Bregentved. 8. 115. 116. 196.

Moltke, Joachim, til Rønnebæksholm, Greve, Major og Bataillonskommandeur i det sjællandske Landeværn. Brodersøn af Foranstaaende. 153.

Moltke, Otto Joachim, til Espe og Bonderup, Greve, Kammerherre, Stiftamtmand over Christianssand Stift. Broder til Gebhard Moltke. 194. 227.

Moltke, Sophie Hedevig, født Raben, Grevinde, Enke efter Adam Gottlob Moltke til Bregentved. Dennes anden Hustru, Moder til Gebhard og Otto Joachim Moltke. 8.

Moltke, Werner Jasper Andreas, Kammerherre, Stiftamtmand over Ribe Stift. 97.

Monrad, Peter Johan, Justitsraad, Departementschef i det danske Kancelli. 287. 296.

Montrichard, Joseph Elie Desiré Perruquet, fransk Divisionsgeneral. 388.

Mortier, Edouard Adolphe Casimir Joseph, fransk Divisionsgeneral, Chef for Okkupationskorpset i Hannover. Senere Marechal og Hertug af Trevise. 388. 389. 390. 395. 396. 397. 399. 403. 416. 417. 421. 422. 423. 427. 429.

Moss, Jens, Skipper i Aarhus. 237.

Moth, Paul de, Generalmajor og Chef for Bergenhusiske Infanteriregiment. Kommandant paa Bergenhus. Afskediget som Generallieutenant $^{14}/_{4}$ 1802. 114. 116. 172. 239. 253. 255. 283. 323. 324. 325. 326.

Motzfeldt, Frederik Christian, Kapitajnlieutenant i Flaaden. $^{24}/_{12}$ 1800 Kapitajn. 21.

Mourier, Frederik, Kapitajn i Artillerikorpset. 336.

Munck, Kapitajn i det jyske Landeværn. 237.

Mylius, Jens, Stadshauptmand i Kjøbenhavn. 135.

Müller, Christian Carl, Kapitajn i 2. jyske Infanteriregiment. Kasseret paa Grund af Underslæb m. m. 1802. 18. 43.

Münster-Meinhövel, tysk Greve og Gehejmeraad. 31.

Møller, Bombardér af 9. Artillerikompagni paa Kronborg. 159. 343.

Møller, Anders, Kammerraad, Inspekteur og Landvæsenskommissair. 111.

Møller, Peder, Smed i Bagsværd. 44. 45. 43.

Møller, Rasmus, Birkedommer ved Rosenholm, Clausholm m. fl. 111.

Møller, Vilhelm, Sekondlieutenant i Flaaden. 117.

Mørck, Johan, Premierlieutenant i Fynske Infanteriregiment. 408. 450.
Møsting, Johan Sigismund, Kammerherre, Amtmand over Haderslev Amt. 393. 433.

Nagel, Peter, Skipper i Altona. 417.
Nansouty, Etienne Antoine Marie Champion, fransk Greve og Divisionsgeneral i Rytteriet. 388.
Neckelmann, Johan, Oberst og Næstkommanderende ved Fynske Infanteriregiment. $^{15}/_{1}$ 1802 Generalmajor og Chef for Regimentet. 30. 37. 39. 110. 401. 439. 448. 449. 460.
Nederaas (Nideros), Caspar Herman, Premierlieutenant i 3. jyske Infanteriregiment. 105. 189. 242. 244. 257. 348.
Neergaard, Jens Peter, til Bulck etc., Kammerherre, Finanskommissair. 226. 260.
Neergaard, Johan Andreas, til Skjoldenæsholm, Major og Bataillonskommandeur i det sjællandske Landeværn. 153.
Nelson, Horatio, Lord, engelsk Admiral. 143. 145. 157. 185. 186. 213. 214. 215. 271.

Olsen, Peder Blicher, Gehejmelegationsraad, Ministerresident og Generalkonsul ved de nordamerikanske Fristater. 330.
Oppen, Johan Frederik Blix, Premierlieutenant i 1. sjællandske Bataillon let Infanteri. $^{13}/_{3}$ 1801 Kapitajn. Leder af de optiske Telegrafanlæg. Adjudant hos Kronprinsen. 32. 76. 80. 197. 342. 343. 393. 433.
Otken, Johan Frederik, Major i 2. jyske Infanteriregiment. Forsat til Slesvigholstenske Bataillon let Infanteri i Slutningen af 1803. 435.
Outzen, Johannes, Generalkrigskommissair, Deputeret i Generalitetet. 328.
Oxenstjerna, Carl Gustav, til Eka, svensk Friherre, overordentlig Gesandt ved det danske Hof. 139. 182.
Oxholm, Peter Lotharius, Oberst og Chef for Søndre sjællandske Landeværnsregiment. 134. 153. 154. 238.

Paludan, Holger Frederik, Student, Telegraf-Litterair, Bestyrer af Telegrafen ved Roskilde. 197.
Paravicini-Capelli, Louis de, fransk Greve, Emigrant. 24.
Parker, Hyde, engelsk Admiral. 108. 138. 139. 143. 146. 150. 157. 182. 204. 207, 211.
Pelt, Christian Ludvig, Legationssekretair hos den danske Minister ved Rigsforsamlingen i Regensburg. 9.
Pentz, Ditlev, Kammerherre, Stiftamtmand over Aalborg Stift. 91. 104. 293.

Peter Friedrich Ludwig, Administrator i Hertugdømmet Oldenburg, Biskop i Lübek. 403.
Peymann, Christian Frederik, Generalmajor og kommanderende Ingenieurmajor i Holsten. 174. 175.
Peymann, Henrik Ernst, Generalmajor og Kommandant i Citadellet Frederikshavn. Deputeret i Generalitetet. Generalkvartermester i Kongeriget. Broder til Foranstaaende. 48. 127. 128. 143. 164. 174. 187. 328. 342. 372.
Pflueg, Frederik Andreas, Generalkrigskommissair, Krigs- og Landkommissair i 1. sjællandske Landmilicedistrikt. 36.
de Plane, Sekondlieutenant i 2. sjællandske Bataillon let Infanteri. 432.
du Plat, Christian Frederik Glode, Kapitajn i Artillerikorpset, Aide-Generalkvartermester. 366. 393. 433.
du Plat, Johan Henrik Christian, Premierlieutenant i Kronprinsens Regiment til Fods. 443. 452.
Ploennies, Johan Frederik Vilhelm, Premierlieutenant ved Artillerikompagniet paa Kronborg. $^{10}/_{6}$ 1803 Kapitajn. 31.
Ployart, Nicolai Theodor, Kammerherre, Amtmand over Flensborg Amt. 50.
Pole, Charles Mourice, engelsk Admiral. 185.
Post, Knud Trolle, Kapitajn i det sjællandske Landeværn. 153.
Poul I, Kejser i Rusland. 66. 177. 270. 271. 383.

Qvistgaard, Johan Rehling, Major i det sjællandske Landeværn. 153.

Rahbek, Knud Lyne, Professor i Æsthetik. 227.
Ramm, Hans Henrik, Kapitajn i Ingenieurkorpset. 195.
Randon-Dulauloy, Charles Françaïs, (se Dulauloy), fransk Divisionsgeneral. 388. 395.
Rantzau, Carl Christian Frederik, til Breitenburg, Greve, Ritmester i Livregiment lette Dragoner. Senere Oberstlieutenant og Bataillonskommandeur i det holstenske Landeværn. 34.
Rantzau, Ditlev Carl, til Ahrensburg, Greve, Kammerherre, Generallieutenant og Kommandant i Glückstadt. Død $^{19}/_{12}$ 1803. 175. 397.
Rantzau, Ditlev Frederik, Greve, Major i Slesvigske Infanteriregiment. 394. 409. 435. 436. 448.
Rantzau, Frederik Siegfried, Baron, Kammerherre, Generalmajor og Chef for Fynske Regiment lette Dragoner. $^{15}/_{1}$ 1802 Generallieutenant. Kommanderende General i Fyn. 19. 65. 102. 106. 120. 121. 122. 141. 168. 170. 172. 173. 188. 189. 231. 236. 242. 247. 257. 283. 337. 342. 372. 379. 380. 394. 401. 434. 435. 438. 442.
Rantzau, Greve, til Rastorf. 178.
Rantzau-Ascheberg, Christian, Greve, Kammerherre, Deputeret i det tyske Kancelli. 287. 296.
Rantzau-Lehn, Hans, Baron, Kammerjunker, Ritmester og Eskadronschef i Husarregimentet. 140.

Rapp, Jean, fransk Oberst, Adjudant hos Førstekonsulen. 423.
Rappe, Christian Carl Mathias v., Sekondlieutenant i Flaaden Død 1797. 36.
Rappe, Juliane Christine Elisabeth v., preussisk Stiftsdame. Foranstaaendes Moder. 36.
Ravert, Jørgen Henrik, Professor, Stadskondukteur i Kjøbenhavn. 336.
Recke, Diderich Adolph v. d., Major og Bataillonskommandeur i det sjællandske Landeværn. 134. 141. 142. 154. 155. 156. 157.
Reedtz, Niels Juel, til Palsgaard, Kammer- og Jagtjunker, Kapitajn i det jyske Landeværn. 192.
Rehbinder, Johan Philip, Baron, Kapitajn i det jyske Landeværn. 349. 350.
Reinhardt, Charles Fréderic, fransk Diplomat, Gesandt i den nedersachsiske Kreds. 419. 421. 422.
Reinholdt, Carl, Professor i Kiel. 25.
Reventlow, Cay Frederik, til Altenhof etc., Greve, Kammerherre, Gehejmeraad og Statsminister, Præsident i det tyske Kancelli. 3. 146. 147. 266. 271. 274. 276, 284. 295. 296. 391.
Reventlow, Christian, til Wittenberg etc., Greve, Kammerherre, Oberstlieutenant og Eskadronschef i Husarregimentet. Generaladjudant. $^{10}/_{6}$ 1803 Oberst i Rytteriet. Broder til Ovenstaaende. 375. 391. 417. 418. 419. 420. 422. 423.
Reventlow, Christian Ditlev Frederik, til Christianssæde etc., Greve, Kammerherre, Gehejmeraad og Statsminister. Præsident i Rentekammeret, 3. 76. 147. 276. 278. 284.
Riegelsen, Peter, Kommandeurkapitajn i Flaaden. Generaladjudant. 291. 321. 322. 324. 331.
Ries, Vilhelm Otto, Kapitajn i Marinekorpset. Generaladjudant. Kavalér hos Hs. M. Kongen. 199.
Ries, hessisk Gehejmeraad. 17.
Risbrich, Frederik Christian, Kapitajn i Flaaden. Generaladjudant. $^{18}/_{12}$ 1801 Kommandeurkapitajn. 128.
Rist, Johan Georg, Privatsekretair hos Grev Schimmelmann. 276.
Rittmer, Underbetjent ved Kjøbenhavns Toldkammer, Lieutenant i det sjællandske Landeværn. 239.
Rivaud de la Raffinière, Olivier Macoux, fransk Divisionsgeneral. 396.
Rodenburg, Hans, Major. $^{12}/_{6}$ 1801 Oberstlieutenant og Bataillonskommandeur i det jyske Landeværn. 111.
Roepstorff, Carl Frederik, Major i Dronningens Livregiment til Fods. $^{10}/_{6}$ 1803 Oberstlieutenant. 175.
Roepstorff, Henrik Frederik, Oberstlieutenant og Kommandeur for 2. sjællandske Bataillon let Infanteri. 132. 141. 212.
Roessig, Charles, Professor og Dr. juris i Leipzig. 34.
Rosbach, Friedlieb, Kapitajn i Ingenieurkorpset. 196.
Rosenkrantz, Christian, Baron, Kammerherre. 111.
Rosenkrantz, Frederik Christian, til Rygaard, Kammerherre, Gehejmeraad og Statsminister. 3.

Rosenvinge, Carsten, Premierlieutenant i 1. trondhjemske Infanteriregiment. 114.
Rosenørn, Mathias Peter Otto, til Katholm, Kammerherre, Oberstlieutenant og Bataillonskommandeur i det jyske Landeværn. 111.
Rothe, Carl Adolph, Kapitajnlieutenant i Flaaden. 291.
Rustad, Hans, Kapitajn i Artillerikorpset. 38. 288. 319. 320.
Ræder, Johan Georg, Kapitajn i 2. trondhjemske Infanteriregiment. $^{20}/_{8}$ 1801 Major. 118.
Rømeling, Hans Henrik, Premierlieutenant i Ingenieurkorpset. Adjudant hos Kronprinsen. $^{10}/_{6}$ 1803 Kapitajn. 342. 343. 393. 433.
Rømer, Carl Ludvig Vilhelm, Premierlieutenant i Danske Livregiment til Fods. Adjudant hos Kronprinsen. $^{21}/_{5}$ 1802 Kapitajn. 342. 343. 393. 433. 445. 447.
Røst, Provst. 243.

Saint-Aubain, Frederik Julius Christian, Kapitajn i Artillerikorpset. $^{10}/_{6}$ 1803 Major. 45. 50. 160.
Saint-Contest, Charles du Val de, Kammerherre, Oberst og Næstkommanderende i Dronningens Livregiment til Fods. Generaladjudant. Afskediget 1802. 175.
Salchow, Adam Ulrich, Premierlieutenant i Feltjægerkorpset. $^{7}/_{10}$ 1803 Aide-Generalkvartermester. 438.
Sames, Carl Erik, Kammerjunker, Theaterdirekteur, Oberstlieutenant og Bataillonskommandeur i det sjællandske Landeværn. 188. 373.
Sames, Johan Carl, Krigsraad, Postmester i Pinneberg. 45.
Schack, Otto Diderich, til Schackenborg, Greve, Kammerherre, Oberstlieutenant og Kommandeur for Sjællandske Jægerkorps. $^{10}/_{6}$ 1803 Oberst. 31. 132. 140. 142. 144.
Schack-Rathlou, Joachim Otto, Kammerherre, Gehejmeraad og Statsminister. 3.
Schaffalitzky de Muckadell, Albrecht Christopher, til Muckadell etc., Greve, Kammerherre, Gehejmeraad. Død 1797. 10.
Schaffalitzky de Muckadell, Erik Engelke, til Muckadell etc., Greve, Kammerjunker, Sekondlieutenant i Livgarden til Hest. Søn af Ovenstaaende. 18.
Schaumburg, Frederik Ernst Christian, Kapitajn i 2. jyske Infanteriregiment. 18.
Scheel, Frederik Erik, Premierlieutenant i Nordenfjeldske Infanteriregiment. 340.
Scheel, Moritz, Major i Danske Livregiment til Fods. 1802 Bataillonskommandeur i Marineregimentet. 133.
Scheel, Sophus, Kammerjunker, Avskultant i Rentekammeret. 43.
Scheel, Vilhelm Mathias, Kammerherre, Patron for det adelige Jomfrukloster i Roskilde. 35. 45.
Scheibler, Ritmester. 456.
Schekkenberg, Underbetjent ved Kjøbenhavns Toldkammer, Lieutenant i det sjællandske Landeværn. 240.

Schieck, Ernst, Premierlieutenant i Kronprinsens Regiment til Fods. 50.
Schieck, Enkefrue, født Gilsa. Sibertshausen i Hessen. Moder til Ovenstaaende. 50.
Schimmelmann, Ernst Henrik, til Lindenborg etc., Greve, Kammerherre, Gehejmeraad og Statsminister. 276. 284. 368. 375.
Schimmelmann, Frederik Joseph, Kammerherre, Hofjægermester, overordentlig Gesandt ved den nedersachsiske Kreds. 24.
Schimmelmann, Henrik Carl, Greve, Gehejmeraad og Finansminister. 2. 3.
Schiner, fransk Brigadegeneral. 388. 395.
Schinkel, Frederik, til Hald, Kammerherre, Landsdommer. 8.
Schleppegrell, Otto Henrik, Oberst og Chef for Tellemarkske Infanteriregiment. $^{15}/_{1}$ 1802 Generalmajor. 137.
Schmidt, Johannes, Sekondlieutenant i Flaaden. 176.
Schmidt, Premierlieutenant i 2. jyske Infanteriregiment. (Ved Regimentet var der ingen Premierlieutenant J. G. Schmidt, men vel en Premierlieutenant Jürgen S., Kapitajn $^{2}/_{5}$ 1800, og en Premierlieutenant Gottlieb S., Kapitajn $^{18}/_{10}$ 1799.) 26.
Schmidt, Nicolaus, Regimentsfeltskær ved Holstenske Regiment Ryttere. Stabskirurg i Holsten. 433. 435. 437. 442. 449. 452.
Schmidt, Overkrigskommissair. 369.
Schnitler, Brostrup Müller, Sekondlieutenant i Ingenieurkorpset. $^{10}/_{6}$ 1803 Premierlieutenant. 179.
Schough, Christian Peter, Underbetjent ved Kjøbenhavns Toldkammer, Lieutenant i det sjællandske Landeværn. 240. 337.
Schousboe, Johan Christian, Auditeur og Regimentskvartermester ved 2. sjællandske Bataillon let Infanteri. 459.
Schow, Henrik Maximilian, Sekondlieutenant i Kronprinsens Regiment til Fods. $^{10}/_{6}$ 1803 Premierlieutenant. 35.
Schreibvogel, Niclas Siegfried Philip, Kapitajn i Slesvigholstenske Bataillon let Infanteri. Generaladjudant-Lieutenant hos Feltmarskalk Prins Carl. 444.
Schrødersee, Lorents, Kammerherre, Major og Bataillonskommandeur i det sjællandske Landeværn. $^{15}/_{5}$ 1801 Oberstlieutenant. 144. 154.
Schrøter, Christian Frederik Vilhelm, Oberst og Næstkommanderende i Holstenske Infanteriregiment. Afskediget som Generalmajor $^{10}/_{4}$ 1795. 12.
Schulenburg, Georg Ludvig, Greve, Major i Søndenfjældske Infanteriregiment. $^{13}/_{3}$ 1801 Oberstlieutenant i 1. jyske Infanteriregiment. 29. 193.
Schultz, Hans, Kommandeurkapitajn i Flaaden. 130.
Schultz, Landinspekteur, Telegraf-Litterair. 197.
Schultz, preussisk Gehejmeraad og Gesandt ved den nedersachsiske Kreds. 177.
Schumacher, Peter Christian, Kammerherre, Amtmand over Svendborg Amt. 298.
Schwartzen, Georg Gustav, Sekondlieutenant i Sjællandske Infanteriregiment. $^{5}/_{6}$ 1801 Premierlieutenant. 159.

Schütz, Friedrich Wilhelm, Hofraad, Theaterdirekteur i Altona. Forfatter. 23. 45.
Schäfer, hessisk Bygningskondukteur. 43.
Schönberg, Korporal i Husarregimentet. 364.
Sehested, Frederik, Ritmester, Chef for Jægerkompagniet i Fynske Landeværnsregiment. 123.
Selker (Selchier), Hans Christian Harboe, Premierlieutenant, Kondukteur i Generalkrigskomimsionen. 250.
Selmer, Johan Henrik, Amtmand over Bradsberg Amt. 58. 70.
Sereine d'Aqueria, Joseph Louis Denis Bruneau, fransk Emigrant, gift med Gerhardine Joachinnina Gersdorff. Generalkrigskommissair $^{30}/_{10}$ 1801. 247. 337.
Seue, Werner Nicolai de, Oberstlieutenant i 1. aggerhusiske Infanteriregiment. $^{29}/_{7}$ 1803 Oberst og Kommandeur for Regimentet. 137.
Seyersted, Johannes, Kapitajn i Infanteriet, Aide-Generalkvartermester. $^{30}/_{1}$ 1801 Generalkvartermester-Lieutenant. 99. 106. 108. 393. 433.
Sick, Johan Ditlev, Underbetjent ved Kjøbenhavns Toldkammer, Lieutenant i det sjællandske Landeværn. 240.
Simonsen, Carl Christian, Kapitajn i 3. jyske Infanteriregiment. 408. 447. 450. 460.
Skövlund, Soldat. 159.
Smidten, Kapitajn i det jyske Landeværn. 257.
Sneedorff, Hans Christian, Kapitajn og Fregatchef i Flaaden. $^{16}/_{12}$ 1803 Kommandeurkapitajn. 39. 40.
Solms, Prins Carl til, Major i Oldenborgske Infanteriregiment. $^{20}/_{8}$ 1802 Oberstlieutenant. Afskediget som Generalmajor $^{1}/_{4}$ 1803. 175.
Sommer, Frants, Auditeur og Regimentskvartermester ved Slesvigske Jægerkorps. 404.
Sophie Magdalene, Hertuginde til Slesvig-Holsten-Glücksborg, Abbedisse for Vallø Stift. Søster til den 1779 afdøde Hertug Frederik Henrik Vilhelm, Husets sidste mandlige Descendent. 21. 294.
Sothen, hannoveransk Kornet. 27.
Sporon, Benjamin Georg, Konferensraad, Amtmand over Koldinghus Amt. Kronprinsens tidligere Lærer. 11.
Staël-Holstein, Erik Magnus, svensk Baron, Gesandt ved det danske Hof 1794. Død 1802. 4.
Staffeldt, Bernhard Ditlev, Oberstlieutenant og Kommandeur for Norske Jægerkorps. $^{29}/_{7}$ 1803 Oberst. 137.
Stampe, Henrik, Gehejmeraad, Statsminister. Død 1789. 3.
Stange, Hieronymus Frederik, Generalmajor af Kavaleriet og Kommandant paa Fæstningen Frederiksort; Deputeret i Generalitetet. $^{23}/_{10}$ 1789 Generallieutenant. Død $^{12}/_{3}$ 1795. 2.
Steenstrup, Student og Landmaaler; Telegraf-Litterair. 197.
Stemann, Christian Ludvig, Gehejmeraad, Overpræsident i Altona og Domprovst i Hamburg. 14. 25. 28.
Stemann, Paul Christian, Kammerjunker, Amtmand over Sorø m. fl. Amter. Søn af Foranstaaende. 57. 124. 298.

Stockfleth, William Walker de, Contreadmiral. 30. 193. 195. 230. 242. 289. 323. 324.

Strambou, Gustav Vilhelm, Major i Sjællandske Infanteriregiment. $^{15}/_{1}$ 1802 Oberstlieutenant og Bataillonskommandeur ved Kronprinsens Regiment til Fods. $^{1}/_{8}$ 1803 forsat til Prins Frederiks Regiment til Fods som Næstkommanderende. 133. 371. 449.

Straten, Josias thor, Etatsraad, Borgmester i Flensborg. 34.

Stricker, Carl Alexander, Generalmajor og Chef for 2. aggerhusiske Infanteriregiment. Generalkvartermester i Norge. Afgaaet 1801. 137.

Stricker, Ezechias Henrik, Oberst og Kommandant paa Kronborg. $^{18}/_{9}$ 1801 Generalmajor. Broder til Foranstaaende. 54. 75. 79. 126. 139. 142. 159. 168. 171. 232. 233. 236. 237. 238. 342. 343. 346. 367. 373. 382. 457.

Stricker, Justus Alexander, Premierlieutenant i Nordenfjældske Infanteriregiment. Anlægger af Kastrup Batteri, som han kommanderede under Slaget paa Reden. 1802 forsat til Kronprinsens Regiment til Fods og Kapitajn herved $^{10}/_{6}$ 1803. Søn af C. A. Stricker. 146. 161. 234.

Struve, Kapitajn. 450.

Stub, Otto Frederik, Kapitajn i Flaaden. Afgaaet $^{29}/_{8}$ 1799. Karaktér som Kommandeurkapitajn $^{31}/_{12}$ 1802. 89. 90. 91. 92. 94. 95. 97. 100. 101. 103. 104. 109. 246. 258.

Stürup, Svend Christian Rubener, Premierlieutenant i 3. jyske Infanteriregiment. 347. 348. 349. 358. 359. 360. 362. 371. 374.

Suckow, Clemens Sirach, Kapitajn i 3. jyske Infanteriregiment. 361.

Sundt, Christian Ulrich, Major i 2. sjællandske Bataillon let Infanteri. 372. 431. 432. 462.

Sutton, Samuel, Kommandeur i den engelske Flaade. 288.

Syhre, Knud Andersen, Lods paa Karmøen i Norge. 322.

Synnestved, Hans Jørgen Bendz, Sekondlieutenant i Norske Livregiment til Fods. 335.

Søbøtker, Premierlieutenant i det sjællandske Landeværn. 337.

Sølling, Peter Norden, Kapitajn i Flaaden. 69. 70. 77. 202.

Sørum, Johan Frederik, Undertold- og Konsumtionsbetjent ved Kjøbenhavns Toldkammer, Lieutenant i det sjællandske Landeværn. 240.

Talleyrand-Perigord, Charles Maurice de, Greve, senere Fyrste af Benevent, fransk Udenrigsminister. 386.

Tellequist, Carl, Oberst og Bataillonskommandeur i Oldenborgske Infanteriregiment. $^{10}/_{6}$ 1803 Generalmajor, Chef for 2. jyske Infanteriregiment. 175.

Tetens, Johan Nicolaus, Etatsraad, Medlem af Defensionskommissionen. 164.

Tetens, Peter Jacobsen, Dr. theol., Biskop over Viborg Stift. 23. 27. 35.

Thienen, Wulff Henrik v., afskediget Oberst af Infanteriet. 179.

Thienen, Wulff Hinrich v., Gehejmekonferensraad og Kammerherre, Landraad. 7.
Thodal, Niels, Oberstlieutenant og Næstkommanderende i Bergenhusiske Infanteriregiment. Afskediget 1802 som Oberst. 325. 326. 327.
Thott, Otto, Greve, Gehejmeraad og Statsminister. Død 1785. 3.
Thun, Carl v., Kapitajn i Flaaden. 129.
Tidemand, Nicolai, Kapitajn ved 1. jyske Infanteriregiment. 91. 92. 99. 103. 189. 245. 246. 258.
Tikjøbing, Lieutenant. 435.
Tobiesen, Peter, Oberst og Chef for Vesterlenske Infanteriregiment. $^{10}/_{6}$ 1803 Generalmajor. 157. 195. 230.
Todsen, Paul, Premierlieutenant i Norske Jægerkorps. $^{25}/_{11}$ 1803 Kapitajn. 78.
Toll, Johan Christopher, svensk Friherre, Generallieutenant og Generalgouverneur i Skaane. 66. 217. 218.
Tollofsen, Hans, uærlig Slave. 233.
Toussaint-Louverture, Negerhøvding paa Haiti. 328. 329.
Trampe, Hans Rudolph, Greve, Premierlieutenant i Fynske Infanteriregiment. $^{27}/_{11}$ 1801 Kapitajn. 43.
Treschow, Michael, Konferensraad, Amtmand over Roskilde Amt. 37. 298.
Tscherning, Eilert Peter, Kapitajn, Inspekteur, Næstbefalende ved Frederiksværks frivillige bevæbnede Korps. 134. 135.
Tscherning, Johan Frederik, Stadsadjudant, Exercermester og Mønsterskriver ved Kjøbenhavns Borgervæbning. 135.
Turckos, Gabriel, Major ved Slesvigholstenske Bataillon let Infanteri. 400.
Tønder, Claus Frandsen, Kommandeur i Flaaden, Overlods, Enrolleringschef for Trondhjems Distrikt. 58. 113. 115. 117. 118. 210. 219.
Tønder, Nicolaus, Regimentsfeltskær ved Jyske Regiment lette Dragoner. 435.

Uebersax, Strandingskommissair. 87. 88. 89. 231. 235.
Uhl, Johan Christian, Major i Kongens Regiment til Fods. 1802 Bataillonskommandeur i Regimentet. 98.
Uldahl, Johan Joachim, Premierlieutenant i Flaaden, Adjudant ved Sødefensionen under Slaget paa Reden 1801. 166.
Ulrich, Georg Frederik, Kapitajnlieutenant i Flaaden. $^{30}/_{4}$ 1802 Chef for Søequipagen i Glückstadt. $^{16}/_{12}$ 1803 Kapitajn. 54. 66. 130. 136. 176. 177. 393. 429.

Vansittart, Nicolas, engelsk Eskadrechef. 136. 408.
Vedelsparre, Thomas, til Borsholmgaard, Kammerherre, Kapitajn i det sjællandske Landeværn. Generaladjudant. $^{20}/_{3}$ 1801 Major og $^{12}/_{6}$ 1801 Oberstlieutenant og Bataillonskommandeur i Landeværnet. Søn af Magnus Beringskjold. 36.

Venturini, J. G. J., hannoveransk Ingenieurofficer. Forfatter. 21.
Vidtsten, Korporal. 358. 359.
Vingård, Johan, svensk Biskop. 183.
Voigt, Johan Mangelsen, Major i Danske Livregiment til Fods. 145. 182.

Wachler, Vilhelm, Kapitajn i Artillerikorpset. 433. 452.
Wachtmeister, Claes Adam, svensk Greve, Viceadmiral og Chef for Orlogsflaaden. Overkommandant i Carlskrona. 139. 182.
Wackenitz, August Frederik, Kammerherre, Generallieutenant, første Deputeret i det norske Generalitet. 60. 77.
Wagenbach, Korporal i Husarregimentet. 364.
Walbeck, svensk Søofficer. 245.
Waldeck, Samuel, Kapitajn i Slesvigske Jægerkorps. 13/3 1801 Major. 177.
Walmoden-Gimborn, Hans Ludwig, tysk Rigsgreve, Feltmarskalk og Chef for den hannoveranske Armé 1803. 387. 388. 389. 390. 395. 396. 397. 399. 400.
Walterstorff, Ernst Frederik, Kammerherre, første Direkteur for Generalpostamtet, Generalmajor, Chef for Nordre sjællandske Landeværnsregiment. 1802 Generalgouverneur over de vestindiske Kolonier. 134. 147. 154. 157. 158. 216. 238. 242. 290. 328. 329. 331. 336. 337.
Walterstorff, Michael, Oberst og Næstkommanderende ved Slesvigske Infanteriregiment. 15/1 1802 Generalmajor, Chef for Nordre jyske Landeværnsregiment. Afskediget 10/6 1803. 174.
Wedel, Frederik Ludvig, til Wedelsborg, Greve, Kammerherre, Amtmand over Hindsgavl og Assens Amter. 298.
Wedel-Jarlsberg, Frederik Christian, Baron, Kammerherre. Skribent. 39.
Wedel-Jarlsberg, Frederik Hartvig, Baron, Kammerherre, afsk. Oberstlieutenant af Kavaleriet, Kommandeur for Vestjyske Landeværnsregiment. 111. 191.
Wegener, Theodor Johan, Major i Sjællandske Jægerkorps. 41.
Weitzmann, Christian Jacob Ulrich, Kapitajn à la suite i Kronprinsens Regiment til Fods. 397. 414. 416.
Wendt, Carl, Konferensraad, Deputeret i Finanskollegiet. 375.
Werness, Bertel Nielsen, Undervisiteur ved Kjøbenhavns Toldkammer, Lieutenant i det sjællandske Landeværn. 240.
Westergaard, Particulier, Lieutenant i det jyske Landeværn. 192.
Wibe, Ditlev, Premierlieutenant, Krigskommissair i det trondhjemske Distrikt. 117.
Wildenradt, Wenzel Rotkjær, Oberstlieutenant, Generalkrigskommissair i det slesvigske Distrikt. 21. 28.
Wilhelm I, Kurfyrste af Hessen-Cassel. 363.
Wilhelm, Prins af Hessen-Cassel. Ovenstaaendes Brodersøn. 363.

Wilhelm, Peter Friedrich (Wilhelm), Hertug af Oldenburg. 403.
Willemoës, Peter, Sekondlieutenant i Flaaden. Chef for Flaadebatteriet Nr. 1 i Slaget paa Reden 1801. 129. 147.
Wimpfen, Tobias Peter, Premierlieutenant i Feltjægerkorpset. $^{13}/_{11}$ 1801 Ritmester. 1803 fungerende Aide-Generalkvartermester. 197. 397. 398. 438.
Wisch, Johan Christopher v. d., Oberst à la suite i Infanteriet. 33. 38. 177.
Wissing, Thomas, Justitsraad, Byfoged, Raadmand og Stadshauptmand i Viborg. 349.
Withworth, engelsk Diplomat. 54. 386.
Witt, Diedrich, Handels- og Skibsrederfirma i Glückstadt. 14. 429.
Witt, Jean Baptist Casimir Nording de, Premierlieutenant i Flaaden. 25.
Wium, Henrik, Kapitajn i Flaaden. Overlods og Enrolleringschef i Frederikshald Distrikt. Christiania. $^{12}/_{6}$ 1801 Kommandeurkapitajn. 39. 58.
Wleugel, Johan Peter, Contreadmiral i Flaaden, Deputeret i Admiralitetet. $^{24}/_{12}$ 1800 Viceadmiral. 54. 460.
Woltmann. 260.
Wormskjold, Peter, Etatsraad, Deputeret i Rentekammeret. 287. 296.
Wrede, Fabian Fabiansen, svensk Generallieutenant. 137. 183. 280.
Wulff, Frederik Christian, Kapitajn i Flaaden, Enrolleringschef i østjyske Distrikt. Aarhus. $^{12}/_{6}$ 1801 Kommandeurkapitajn. 58. 83. 91. 94. 95. 100. 101. 109. 252.
Wærligh, Fuldmægtig, Telegraf-Litterair. 197.

Zerzog, Johan Adam, Major i Kronprinsens Regiment til Fods. $^{10}/_{6}$ 1803 Oberstlieutenant paa Vartpenge. 133.
Zeska, Carl, Kapitajn i Infanteriet, Chef for Garnisonskompagniet paa Helgoland. 175. 178.
Zimmer, Johan Frederik, Kommandeurkapitajn i Flaaden, Chef for Frederiksværns Værft og Kastel. Død $^{25}/_{9}$ 1801. 58. 63. 64. 68. 69. 70. 77. 202.
Zuber, Ferdinand, Kapitajn i Ingenieurkorpset. Generaladjudant. $^{10}/_{6}$ 1803 Major i Korpset. 236. 342.
Zülow, Gustav Joachim, til Gleschendorf, Kammerjunker, Ritmester. 10. 20.

Rettelser og Trykfejl.

S. 3	L. 18 f. n.	Gustav IV	læs Gustav III
- 15	- 5 f. o.	W. Foss	- N. Foss
- —	- — f. o.	12ten	- 2ten
- 17	- 23 f. o.	F. I. Krogh	- F. F. Krogh
- 32	- 14 f. n.	J. F. P. Oppen	- J. F. B. Oppen
- 36	- 4 f. n.	F. Vedelsparre	- T. Wedelsparre
- 41	- 3 f. n.	Ph. J. Wegener	- Th. J. Wegener
- 55	- 21 f. n.	Krigskommissair	- Generalkrigskommissair
- 57	- 2 f. n.	Kjøbenhavns	- Kjøbstædernes
- 58	- 24 f. o.	F. J. C. Friesz	- F. C. J. Friess
- 60	- 24 f. n.	Chefen for	- Næstkommanderende ved
- 65	- 11 f. o.	Østjylland	- Vestjylland
- 66	- 4 f. o.	Ingenieurkapitajn	- Ingenieurmajor
- 70	- 4 f. n.	P. W. Sølling	- P. N. Sølling
- 78	- 17 f. n.	Todten	- Todsen
- 98	- 13 f. n.	Uhle	- Uhl
- 104	- 3 f. n	D. U. Hegermann	- D. V. Hegermann
- —	- 2 f. n.	J. D. Andrea	- J. G. Andrea
- 114	- 18 f. o.	Moltke	- Moth
- 137	- 13 f. o.	Kaltenbaums	- Kaltenborns
- —	- 19 f. o.	alle Nationale indkaldte	- et større eller mindre Antal Nationale indkaldt
- 143	- 13 f. o.	Brendemann	- Brandemann
- 147	- 20 f. n.	Kastellet	- Trekroner
- —	- 10 f. n.	Kapitajn	- Kommandeur
- 154	- 15 f. n.	Cassernowitz	- Kassamowitz
- 156	- 3 f. o.	—	- —
- 159	- 21 f. n.	Schwartzes	- Schwartzens
- 174	- 10 f. o.	Køppen	- Køppern
- 175	- 4 f. o.	Oberstlieutenant	- Oberst
- 186	- 9 f. o.	J. E. Krieger	- J. C. Krieger
- 195	- 8 f. o.	M. H. Ramm	- H. H. Ramm
- 202	- 20 f. o.	Bierch	- Bierck
- 203	- 18 f. o.	Gaarden	- Gaarder
- —	- 3 f. n.	—	- —
- 224	- 5 f. o.	Chr. S. A.	- Chr. C. S.
- 225	- 10 f. n.	saaledes	- nemlig
- 235	- 5 f. n.	1794	- 1795
- 243	- 20 f. o.	Caroc	- Carøe
- 246	- 7 f. o.	Hoben	- Hobe
- 250	- 18 f. n.	Ditlaw	- Dedlau
- 291	- 5 f. o.	Kapitajnlieutenant	- Kommandeurkapitajn
- —	- 11 f. o.	B. W. Middelboes	- B. U. Middelboes
- 294	- 19 f. n.	den	- en
- 331	- 6 f. o.	Birch	- Bierck
- 353	- 16 f. n.	Lassens	- Lassons
- 359	- 3 f. n.	Hummels	- Hommels
- 388	- 22 f. o.	Dulanloy	- Dulauloy
- 401	- 18 f. n.	Generallieutenant	- Generalmajor
- 433	- 17 f. n.	Wachtler	- Wachler
- 441	- 10 f. o.	Hein	- Heinen
- 450	- 3 f. o.	Gude	- Gade
- 451	- 4 f. n.	Hein	- Heinen
- 453	- 7 f. n.	Generallieutenant	- General

D. FEB 7 1914